SANCTI AURELII

AUGUSTINI,

HIPPONENSIS EPISCOPI,

OPERA OMNIA.

16

S.-CLODOALDI. — E TYPOGRAPHIA BELIN-MANDAR.

SANCTI AURELII

AUGUSTINI,

HIPPONENSIS EPISCOPI,

OPERA OMNIA,

MULTIS SERMONIBUS INEDITIS AUCTA ET LOCUPLETATA;

EXTRACTA E COLLECTIONE

SS. ECCLESIÆ PATRUM;

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

CANONICO HONORARIO CENOMANENSI ET CADURCENSI,

PLURIBUSQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS.

OPUS REGI DICATUM.

TOMUS DECIMUS SEXTUS.

PARISIIS,

APUD PARENT-DESBARRES, EDITOREM,

VIA VULGO DICTA DE SEINE, 48.

MDCCCXXXVIII.

SANCTI AURELII

AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

OPERUM

PARS III.

OPERA EXEGETICA.

IN JOANNIS EVANGELIUM TRACTATUS CXXIV.
IN EPISTOLAM JOANNIS AD PARTHOS TRACTATUS X.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

IN JOANNIS EVANGELIUM

TRACTATUS CXXIV.

TRACTATUS XLVII.

Ab eo quod scriptum est : *Ego sum pastor bonus, et cognosco oves meas*, etc., usque ad id ; *Numquid dæmonium potest cæcorum oculos aperire?*

I. Qui sermonem Dei nostri non solum libenter, sed etiam diligenter auditis, promissionis nostræ procul dubio meministis. Ipsa quippe lectio evangelica et hodie lecta est, quæ lecta fuerat proximo dominico die : propterea quoniam in quibusdam necessitatibus immorati, non potuimus omnia discutere, quæ vestris sensibus debebamus. Proinde quæ jam dicta atque tractata sunt, hodie non quærimus : ne adhuc eadem repetendo, ad illa quæ nondum dicta sunt pervenire minime permittamur. Nostis jam in nomine Domini qui sit bonus pastor, et quemadmodum pastores boni membra sint ejus, et ideo pastor sit unus : nostis qui sit mercenarius ferendus ; quis lupus

et fures et latrones cavendi; quæ sint oves, quod sit ostium quo et oves ingrediuntur et pastor; quomodo sit intelligendus ostiarius : nostis etiam quoniam quisquis non per ostium intraverit, fur est et latro, nec venit nisi ut furetur, et occidat, et perdat. Hæc omnia dicta sufficienter, quantum existimo, pertracta sunt. Hodie debemus dicere, quantum adjuvat Dominus, (quoniam ipse Jesus Christus salvator noster et pastorem se esse dixit, et ostium, et pastorem bonum dixit intrare per ostium) quomodo ipse per se ipsum intret. Si enim nemo pastor bonus est, nisi qui per ostium intrat, et ipse est præcipue pastor bonus, et ipse est ostium; intelligere non possum, nisi et ipsum per se ipsum ad oves suas intrare, et vocem suam illis dare ut sequantur eum, easque intrantes et exeuntes pascua invenire, quod est vita æterna.

II. Cito ergo dico. Ego quærens intrare ad vos, id est, ad cor vestrum, Christum prædico : si aliud prædicem, per aliam partem conabor ascendere. Christus itaque mihi janua est ad vos : per Christum intro, non ad parietes vestros, sed ad corda vestra. Per Christum intro, Christum in me libenter audistis. Quare Christum in me libenter audistis? Quia oves Christi estis, sanguine Christi comparati estis. Agnoscitis pretium vestrum : quod non a me datur, sed per me prædicatur. Ille quippe emit, qui pretiosum sanguinem fudit : pretiosus sanguis est illius sine peccato. Fecit tamen ipse etiam suorum sanguinem pretiosum, pro quibus dedit sanguinis pretium : nam si suorum sanguinem non faceret pretiosum, non diceretur : « Pretiosa in conspectu Domini » mors sanctorum ejus[1]. » Itaque etiam quod ait : « Pastor bonus animam suam ponit pro ovibus, » non ipse unus hoc fecit : et tamen si illi qui fecerunt membra ejus

[1] Psal. cxv, 15.

sunt, idem ipse unus hoc fecit. Ipse enim potuit facere sine illis, ipsi sine illo unde potuerunt, cum ipse dixerit: « Sine me nihil potestis facere [1] ? » Hinc autem ostendimus quod et alii fecerint, quia ipse apostolus Joannes, qui hoc quod audistis Evangelium prædicavit, in Epistola sua dixit : « Sicut Christus pro nobis animam suam po-» suit, sic et nos debemus animas pro fratribus ponere [2]. » Debemus dixit; debitores nos fecit, qui primus exhibuit. Ideo quodam loco scriptum est : « Si sederis cœnare ad » mensam potentis, sapienter intellige quæ apponuntur » tibi : et mitte manum tuam, sciens quia talia te oportet » præparare [3]. » Mensa potentis quæ sit, nostis; ibi est corpus et sanguis Christi : qui accedit ad talem mensam, præparet talia. Et quid est, præparet talia ? Quomodo ipse pro nobis animam suam posuit, sic et nos debemus, ad ædificandam plebem et asserendam fidem, animas pro fratribus ponere. Ideo Petro quem facere volebat pastorem bonum, non in ipso Petro, sed in corpore suo ait : « Petre, amas » me ? pasce oves meas [4]. » Hoc semel, hoc iterum, hoc tertio usque ad ejus tristitiam. Et cum tantum interrogasset Dominus, quantum interrogandum esse judicavit, ut ter confiteretur qui ter negaverat, et ei suas oves pascendas tertio commendasset, ait illi : « Cum junior esses, cinge-» bas te, et ambulabas ubi volebas : cum autem senueris, » extendes manus tuas, et alter te cinget, et ducet quo » tu non vis. » Et exposuit Evangelista quid Dominus dixerit : « Hoc autem, inquit, dixit, significans quia » morte clarificaturus esset Deum. » Ad hoc ergo pertinet, Pasce oves meas : ut ponas animam tuam pro ovibus meis.

III. Jam illud quod ait : « Sicut novit me Pater, et

[1] Joan. XV, 5. — [2] I Joan. III, 16. — [3] Prov. XXIII, 1, juxta LXX. — [4] Joan. XXI, 17.

» ego agnosco Patrem [1], » quis nescit? Ipse enim agnoscit Patrem per se, nos per illum. Quia ipse per se agnoscit, novimus : quia et nos per illum, etiam hoc novimus : quia et hoc per illum novimus. Ipse enim dixit : « Deum » nemo vidit unquam, nisi unigenitus Filius, qui est in » sinu Patris, ipse enarravit [2] : » Ergo et nos per ipsum, quibus enarravit. Item alibi ait : « Nemo novit Filium, » nisi Pater : neque Patrem quisquam novit, nisi Filius, » et cui voluerit Filius revelare [3]. » Sicut ergo ipse per se novit Patrem, nos autem per illum novimus Patrem : sic intrat in ovile per semetipsum, et nos per ipsum. Ostium dicebamus per Christum nos habere ad vos : quare? Quia Christum prædicamus. Nos Christum prædicamus; et ideo per ostium intramus. Christus autem Christum prædicat, quia se ipsum prædicat; et ideo pastor per se ipsum intrat. Lumen cum alia monstrat quæ videntur in lumine, numquid aliquo alio indiget ut monstretur? Lumen ergo et alia demonstrat et se ipsum. Quæcumque intelligimus, intellectu intelligimus; et ipsum intellectum unde nisi intellectu intelligimus? Numquid sic oculo carnis et alia vides et ipsum? Quamvis enim videant homines oculis suis, non tamen vident oculos suos. Oculus carnis alia videt, se non potest : intellectus autem et alia intelligit, et se ipsum. Quomodo intellectus videt se, sic et Christus prædicat se. Si prædicat se, et prædicando intrat ad te, per se intrat ad te. Et ad Patrem ipse est ostium : quia non est qua veniatur ad Patrem, nisi per ipsum [4]. Unus enim Deus et unus mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus. Verbo multa dicuntur : hæc ipsa quæ dixi, utique verbo dixi. Si velim dicere et ipsum verbum, unde dico nisi verbo? Ac per hoc per verbum et alia dicuntur, quæ non sunt quod verbum; et ipsum verbum dici non

[1] Joan. x, 15. — [2] Id. I, 18. — [3] Matth. xi, 27. — [4] I Tim. II, 5.

potest, nisi per verbum. Adjuvante Domino exemplis abundavimus. Tenete ergo quomodo Dominus Jesus Christus et ostium sit, et pastor : ostium pandendo se, pastor intrando per se. Et quidem, fratres, quod pastor est, dedit et membris suis : nam et Petrus pastor, et Paulus pastor, et cæteri Apostoli pastores, et boni episcopi pastores. Ostium vero nemo nostrum se dicit, hoc sibi ipse proprium tenuit, qua intrent oves. Denique Paulus apostolus boni pastoris implebat officium, quando Christum prædicabat, quia per ostium intrabat. At ubi oves indisciplinatæ cœperunt facere schismata, et alia ostia sibi ponere, non qua intrarent ut congregarentur, sed qua errarent ut dividerentur, dicentes alii : « Ego sum Pauli ; » alii, « Ego » sum Cephæ ; » alii, « Ego Apollo ; » alii, « Ego Christi[1] : » expavescens ad eos qui dixerunt : Ego sum Pauli, tanquam clamans ad oves, Miseræ qua itis ? non sum ostium. « Numquid Paulus, inquit, pro vobis crucifixus est, aut » in nomine Pauli baptizati estis ? » Qui vero dicebant, Ego sum Christi, invenerant ostium.

IV. De uno autem ovili et uno pastore, jam quidem assidue soletis audire : multum enim commendavimus unum ovile prædicantes unitatem, ut per Christum omnes oves ingrederentur, et Donatum nulla sequeretur. Verumtamen unde hoc proprie dixerit Dominus, satis apparet. Loquebatur enim apud Judæos, missus autem fuerat ad ipsos Judæos, non propter quosdam immani odio pertinaces et perseverantes in tenebris, sed propter quosdam in ipsa gente quas dicit oves suas : de quibus ait : « Non » sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israël[2]. » Noverat etiam eos in turba furentium, et prævidebat in pace credentium. Quid est ergo, « Non sum missus nisi » ad oves quæ perierunt domus Israël, » nisi quia præsen-

[1] 1 Cor. 1, 12, etc. — [2] Matth. xv, 24.

tiam suam corporalem non exhibuit nisi populo Israël? Ad gentes non perrexit ipse, sed misit : ad populum vero Israël et misit, et venit ipse ; ut qui contemnebant, majus judicium sumerent, quia et præsentia est illis exhibita. Ipse Dominus ibi fuit, ibi matrem elegit, ibi concipi, ibi nasci, ibi sanguinem fundere voluit, ibi sunt vestigia ejus, modo adorantur, ubi novissime stetit, unde ascendit in cœlum : ad gentes autem misit.

V. Sed forte aliquis arbitratur, quoniam non ipse ad nos venit, sed misit ad nos, non nos audisse vocem ipsius, sed vocem eorum quos misit. Absit: pellatur ista cogitatio de cordibus vestris : et in his quos misit ipse erat. Ipsum Paulum audi quem misit ; ad gentes enim præcipue Paulum misit apostolum : et ait ipse Paulus terrens non de se, sed de illo, « An vultis accipere experimentum ejus qui » in me loquitur Christi[1] ? » Audite et ipsum Dominum: « Et alias oves habeo[2], » id est, in gentibus : « quæ non » sunt de hoc ovili, » id est, de populo Israël : « oportet » me et illas adducere. » Ergo et per suos non alter adducit. Adhuc audi : « vocem meam audient. » Ecce et per suos ipse loquitur, et per eos quos mittit vox ejus auditur. « Ut sit unum ovile et unus pastor. » Duobus istis gregibus tanquam duobus parietibus, factus est lapis angularis[3]. Ergo et ostium est, et lapis angularis : omnia per similitudinem, nihil horum proprie.

VI. Jam enim dixi, et commendavi vehementer ; et qui capiunt sapiunt, imo qui sapiunt capiunt ; et qui nondum intellectu sapiunt, fide teneant quod intelligere nondum possunt. Per similitudinem Christus multa est, quæ per proprietatem non est. Per similitudinem et petra est Christus, et ostium est Christus, et lapis angularis est Christus, et pastor est Christus, et agnus est Christus, et leo est

[1] 2 Cor. XIII, 3. — [2] Joan. X, 16. — [3] Ephes. II, 20.

Christus. Quam multa per similitudines, et alia, quæ commemorare longum est. Si autem proprietates discutias rerum, quas videre consuesti; nec petra est, quia durus et sine sensu non est; nec ostium est, quia faber eum non fecit; nec lapis angularis est, quia non est ab structore compositus; nec pastor est, quia custos ovium quadrupedum non est; nec leo est, quia fera non est; nec agnus est, quia pecus non est. Omnia ergo ista per similitudinem. Quid ergo proprie? « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. » Quid de homine qui apparuit? « Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. »

VII. Audi et cætera : « Propterea me Pater diligit, inquit, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam[1]. » Quid ait? « Propterea me Pater diligit[2] : » quia morior ut resurgam. Cum magno enim pondere dictum est « ego; quia ego pono, inquit, animam meam, ego pono. » Quid est, « ego pono? » Ego illam pono : non glorientur Judæi; sævire potuerunt, potestatem habere non potuerunt : sæviant quantum possunt; si ego noluero animam meam ponere, quid sæviendo facturi sunt? Una responsione prostrati sunt : quando eis dictum est : « Quem quæritis? dixerunt, Jesum : et ait eis, Ego sum : redierunt retro, et ceciderunt[3]. » Qui ceciderunt ad unam vocem Christi morituri, quid facient sub voce judicaturi? « Ego, ego inquam, pono animam meam, ut iterum sumam eam. » Non glorientur Judæi, quasi prævaluerint : ipse posuit animam suam. « Ego dormivi, » dicit. Nostis Psalmum : « Ego dormivi et somnum cepi, et exurrexi, quoniam Dominus suscipiet me[4]. » Modo Psalmus ipse lectus est, modo audivimus : « Ego dormivi

[1] Joan. x, 17. — [2] *Forte* hic aut superest aut deest nonnihil. — [3] Joan. xviii, 6. — [4] Psal. iii, 6.

» et somnum cepi, et exurrexi, quoniam Dominus sus-
» cipiet me. » Quid est, Ego dormivi? quia volui, dormivi. Quid est, dormivi? mortuus sum. Nonne dormivit, qui quando voluit, de sepulcro tanquam de lecto surrexit? Sed amat dare gloriam Patri, ut nos ædificet gloriam dare Creatori. Nam quod addidit : exurrexi, quoniam Dominus suscipiet me : putatis hic quasi virtutem ejus defecisse, ut per potestatem suam mori potuerit, per potestatem suam resurgere non potuerit? Sic enim videntur sonare verba non intentius intellecta, Ego dormivi, id est, quia volui dormivi. Et exurrexi : quare? Quia Dominus suscipiet me. Quid enim, tu a te ipso resurgere non valeres? Si non valeres, non diceres : « Potestatem habeo ponendi
» animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi
» eam [1]. » Audi alio loco in Evangelio, quia non solum Pater suscitavit Filium, sed etiam Filius se ipsum. « Sol-
» vite, inquit, templum hoc, et in triduo suscitabo il-
» lud [2]. » Et Evangelista : « Hoc autem, inquit, dicebat
» de templo corporis sui [3]. » Hoc enim suscitabatur quod moriebatur. Nam Verbum non est mortuum; anima illa non est mortua. Si nec tua moritur, Domini moreretur?

VIII. Unde scio, inquis, si mea non moritur? A te non occidatur, et non moritur. Quomodo, inquis, ego possum occidere animam meam? Ut alia peccata interim taceam, « Os quod mentitur, occidit animam [4]. » Quomodo, inquis, securus sum, quia non moritur? Ipsum Dominum audi dantem servo securitatem : « Nolite timere eos qui
» occidunt corpus, et postea non habent quid faciant [5]. »
Sed plane quid ait? « Eum timete qui habet potestatem
» et corpus et animam occidere in gehenna [6]. » Ecce quia moritur, ecce quia non moritur. Quid est mori ipsius?

[1] Joan. x, 18. — [2] Id. II, 19. — [3] Ibid. 21. — [4] Sap. I, 11. — [5] Matth. x, 28. — [6] Luc. XII, 4.

Quid est mori carni tuæ? Mori carni tuæ, est amittere vitam suam : mori animæ tuæ, est amittere vitam suam. Vita carnis tuæ, anima tua : vita animæ tuæ, Deus tuus. Quomodo moritur caro amissa anima, quæ vita est ejus : sic moritur anima amisso Deo, qui vita est ejus. Certe ergo immortalis est anima. Plane immortalis, quia vivit et mortua. Quod enim de vidua deliciosa dixit Apostolus, etiam de anima, si Deum suum amiserit, dici potest, Vivens mortua est.

IX. Quomodo ergo ponit animam suam Dominus [1]? Fratres, quæramus hoc paulo attentius. Non nos artat hora quæ solet die dominico : vacat nobis, hoc lucrentur qui ad verbum Dei etiam die hodierna conveniunt. « Pono, inquit, animam meam. » Quis ponit? quam ponit? Quid est Christus? Verbum et homo. Nec sic homo ut sola caro : sed quia homo constat ex carne et anima, totus autem homo in Christo. Non enim partem deteriorem suscepisset, et partem meliorem deseruisset : pars quippe hominis melior est anima quam corpus. Quia ergo totus homo in Christo, quid est Christus? Verbum, inquam, et homo. Quid est Verbum et homo? Verbum, anima et caro. Tenete hoc, quia non defuerunt hæretici et in ista sententia, pulsi quidem jam olim a veritate catholica : sed tamen ut fures et latrones non intrantes per ostium, insidiari ovili non desinunt. Apollinaristæ hæretici dicti sunt, qui ausi sunt dogmatizare quod Christus non sit nisi Verbum et caro : animam humanam non eum assumpsisse contendunt. Nam et aliqui eorum fuisse in Christo animam, negare non potuerunt. Videte absurditatem et insaniam non ferendam. Animam irrationalem eum habere voluerunt, rationalem negaverunt : dederunt ei animam pecoris, subtraxerunt hominis. Sed illi abstulerunt Christo

[1] I Tim. v, 6.

rationem, non tenendo rationem. Absit hoc a nobis, in fide catholica nutritis atque fundatis. Ex hac ergo occasione admonuerim Charitatem Vestram, ut quomodo superioribus lectionibus satis vos instruximus adversus Sabellianos et Arianos, Sabellianos qui dicunt : Ipse est Pater qui Filius; Arianos qui dicunt : Aliud est Pater, aliud est Filius, quasi non sint ejusdem substantiæ Pater et Filius : instruximus, etiam quantum meministis, et meminisse debetis contra hæreticos Photinianos, qui solum hominem Christum sine Deo esse dixerunt; contra Manichæos, qui solum sine homine Deum : ex hac occasione de anima instruamus vos et contra Apollinaristas, qui dicunt Dominum nostrum Jesum Christum non habuisse animam humanam, id est, animam rationalem, animam intelligentem, animam, inquam, in qua distamus a pecore, quod homines sumus.

X. Quomodo ergo hic dixit Dominus : « Potestatem ha» beo ponendi animam meam? » Quis ponit animam, et iterum sumit eam? Christus ex eo quod Verbum est, ponit animam, et sumit eam iterum? An ex eo quod anima humana est, ipsa se ponit, et iterum ipsa se sumit? An ex eo quod caro est, caro animam ponit, et iterum sumit? Tria proposui, omnia pertractemus, et hoc eligamus quod conveniat regulæ veritatis. Si enim dixerimus quia Verbum Dei posuit animam suam, et iterum sumpsit eam; metuendum est ne subintret prava cogitatio, et dicatur nobis, Ergo aliquando anima illa separata est a Verbo, et aliquando Verbum illud, ex quo suscepit animam illam, fuit sine anima. Video enim fuisse sine anima humana Verbum, sed « cum in principio erat Verbum, et Verbum » erat apud Deum, et Deus erat Verbum. » Ex quo enim Verbum caro factum est, ut habitaret in nobis, et susceptus est a Verbo homo, id est, totus homo, anima et

caro; quid fecit passio, quid fecit mors, nisi corpus ab anima separavit? Animam vero a Verbo non separavit. Si enim mortuus est Dominus, imo quia mortuus est Dominus, mortuus est enim pro nobis in cruce; sine dubio caro ipsius spiravit animam: ad tempus exiguum anima deseruit carnem, sed redeunte anima resurrecturam. A Verbo autem animam separatam esse non dico. Latronis animæ dixit: « Hodie mecum eris in paradiso[1]. » Fidelem latronis animam non deserebat, et deserebat suam? absit. Sed illius ut Dominus custodivit, suam vero inseparabiliter habuit. Si autem dixerimus, quia ipsa se anima posuit, et iterum ipsa se sumpsit, absurdissimus sensus est: non enim quæ a Verbo non erat separata, a se ipsa poterat separari.

XI. Dicamus ergo et quod verum est, et quod facile intelligi potest. Ecce homo quilibet non constans ex Verbo et anima et carne, sed ex anima, et carne: de isto homine interrogemus, quomodo ponat animam suam quicumque homo. An forte nullus homo ponit animam suam? Potes mihi dicere: Nullus homo habet potestatem ponere animam suam, et iterum sumere eam. Ponere animam suam nisi posset homo, non diceret Joannes apostolus: « Sicut Christus pro nobis animam suam posuit, » sic et nos debemus animas pro fratribus ponere[2]. » Ergo et nobis licet (si et nos impleamur virtute ipsius, quia sine illo nihil facere possumus,) ponere pro fratribus animas nostras. Quando martyr quilibet sanctus posuit pro fratribus animam suam, quis posuit, et quam posuit? Hoc si intellexerimus, ibi videbimus quemadmodum a Christo dictum sit: « Potestatem habeo ponendi animam meam. » O homo, paratus es pro Christo mori? Paratus, inquit. Dicam hoc aliis verbis. Paratus es pro Christo animam

[1] Luc. XXIII, 43. — [2] I Joan. III, 16.

tuam ponere? Et ad ista verba sic mihi respondet, Paratus sum : quomodo mihi responderat cum dicerem, Paratus es mori. Hoc ergo est ponere animam, quod est mori. Sed pro quo ibi est certamen. Omnes enim homines quando moriuntur, ponunt animam : sed non omnes pro Christo ponunt. Et nemo habet potestatem sumere quod posuerit : Christus autem et pro nobis posuit, et quando voluit, posuit, et quando voluit, sumpsit. Ponere ergo animam, mori est. Sic et Apostolus Petrus Domino dixit : « Animam meam pro te ponam[1] : » id est, pro te moriar. Carni hoc tribue : caro ponit animam suam, et caro iterum sumit eam ; non tamen sua potestate caro, sed potestate inhabitantis carnem : caro ergo ponit animam suam expirando. Vide ipsum Dominum in cruce, Sitio dixit : illi qui aderant tinxerunt spongiam in aceto, alligaverunt arundini, et apposuerunt ori ejus : quod cum accepisset, ait, Perfectum est[2] : quid est, Perfectum est? Impleta sunt omnia quæ ante mortem futura de me fuerant prophetata. Et quia potestatem habebat quando vellet ponendi animam suam ; postea quam dixit, Perfectum est, quid ait Evangelista? Et inclinato capite tradidit spiritum. Hoc est ponere animam. Modo hic attendat Charitas Vestra. Inclinato capite tradidit spiritum. Quis tradidit? quem tradidit? Spiritum tradidit, caro illum tradidit. Quid est, caro illum tradidit? caro illum emisit, caro illum expiravit. Ideo enim dicitur expirare, extra spiritum fieri. Quomodo est exulare, extra solum fieri, exorbitare, extra orbitam fieri : sic expirare, extra spiritum fieri, qui spiritus anima est. Cum ergo exit anima a carne, et remanet caro sine anima, tunc homo ponere animam dicitur. Quando Christus animam posuit? quando Verbum voluit. Principatus enim in Verbo erat : ibi potestas erat

[1] Joan. XIII, 37. — [2] Id. XIX, 28, etc.

quando poneret caro animam, et quando sumeret.

XII. Si ergo caro animam posuit, quomodo Christus animam posuit? Non enim caro Christus? Ita plane, et caro Christus, et anima Christus, et Verbum Christus : nec tamen tria hæc tres Christi, sed unus Christus. Hominem interroga, et de te ipso fac gradum ad ea quæ supra te sunt, etsi nondum intelligenda, saltem credenda. Quomodo est enim unus homo anima et corpus, sic unus Christus Verbum et homo. Videte quid dixerim, et intelligite. Anima et corpus duæ res sunt, sed unus homo : Verbum et homo duæ res sunt, sed unus Christus. Ergo de homine quære. Ubi est Paulus apostolus modo? Si quis respondeat, In requie cum Christo : verum dicit. Item si quis respondeat, Romæ in sepulcro : et ipse verum dicit. Illud mihi de anima, hoc de ejus carne respondet. Nec tamen ideo duos dicimus apostolos Paulos, unum qui requiescit in Christo, alium qui positus est in sepulcro : quamvis apostolum Paulum dicamus vivere in Christo, eumdemque apostolum Paulum dicamus mortuum jacere in sepulcro. Moritur aliquis, dicimus, Bonus homo, fidelis homo, in pace est cum Domino : et continuo, Eamus ad exsequias ipsius, et sepeliamus illum. Eum sepulturus es quem jam dixeras in pace esse cum Deo : cum aliud sit anima quæ immortaliter viget, aliud corpus quod corruptibiliter jacet. Sed ex quo consortium carnis et animæ hominis nomen accepit, jam et singulum atque separatum, utrumlibet eorum nomen hominis tenuit.

XIII. Nemo ergo titubet quando audit Dominum dixisse : « Pono animam meam, et iterum sumo eam. » Ponit eam caro, sed ex potestate Verbi : sumit eam caro, sed ex potestate Verbi. Et ipse Dominus Christus dictus est sola caro. Quomodo, inquit, probas? Audeo dicere, et sola caro Christi dictus est Christus. Credimus certe non in so-

lum Deum Patrem, sed et in Jesum Christum Filium ejus unicum Dominum nostrum : modo totum dixi, in Jesum Christum Filium ejus unicum Dominum nostrum. Totum ibi intellige, et Verbum, et animam, et carnem. Sed utique confiteris etiam illud quod habet fides, in eum Christum te credere qui crucifixus est et sepultus. Ergo etiam sepultum Christum esse non negas : et tamen sola caro sepulta est. Si enim erat ibi anima, non erat mortuus : si autem vera mors erat, ut ejus vera sit resurrectio, sine anima fuerat in sepulcro : et tamen sepultus est Christus. Ergo Christus erat etiam sine anima caro, quia non est sepulta nisi caro. Disce hoc etiam in apostolicis verbis. « Hoc sentite, inquit, in vobis, quod et in Christo Jesu : » qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus » est esse æqualis Deo[1]. » Qui nisi Christus Jesus, quantum attinet ad id quod est Verbum, Deus apud Deum? Vide autem quod sequitur : « Sed semetipsum exinanivit » formam servi accipiens, in similitudine hominum fac» tus, et habitu inventus ut homo[2]. » Et hoc quis, nisi idem ipse Christus Jesus? Sed hic jam omnia sunt, et Verbum in forma Dei, qui accepit formam servi; et anima et caro in forma servi, quæ accepta est a forma Dei. « Hu» miliavit semetipsum, factus obediens usque ad mor» tem[3]. » Jam in morte sola caro est a Judæis occisa. Si enim discipulis dixit : « Nolite timere eos qui occidunt » corpus, animam autem non possunt occidere[4] : » numquid in ipso potuerunt plus quam corpus occidere? Et tamen carne occisa Christus occisus est. Ita cum caro animam posuit; et cum caro ut resurgeret animam sumpsit, Christus animam sumpsit. Nec tamen potestate carnis hoc factum est : sed ejus qui et animam et carnem, ubi hæc adimplerentur, assumpsit.

[1] Philip. II, 5, 6. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. 8. — [4] Matth. x, 28.

XIV. « Hoc, inquit, mandatum accepi a Patre meo[1].» Verbum non verbo accepit mandatum, sed in Verbo unigenito Patris est omne mandatum. Cum autem dicitur Filius a Patre accipere quod substantialiter habet, quomodo dictum est : « Sicut habet Pater vitam in semetipso, » sic dedit Filio habere vitam in semetipso, cum Filius » ipse sit vita[2] : » non potestas minuitur, sed generatio ejus ostenditur. Quoniam Pater non quasi ei filio qui imperfectus est natus, aliquid addidit : sed ei quem perfectum genuit, omnia gignendo dedit. Ita illi dedit suam æqualitatem, quem non genuit in æqualem. Sed hæc loquente Domino, quoniam lux lucebat in tenebris, et tenebræ eam non comprehendebant, « Dissensio iterum » facta est inter Judæos propter sermones hos. Dicebant » autem multi ex ipsis, Dæmonium habet, et insanit : » quid eum auditis[3]? » Istæ fuerunt densissimæ tenebræ. « Alii dicebant, hæc verba non sunt dæmonium habentis : numquid dæmonium potest cæcorum oculos aperire[4]? » Jam istorum oculi cœperant aperiri.

[1] Joan. x, 18. — [2] Id. v, 26. — [3] Id. x, 19, 20. — [4] Ibid. 21.

TRACTATUS XLVIII.

Ab eo loco : *Facta sunt Encænia in Jerosolymis :* usque ad id, *Omnia autem quæcumque dixit Joannes de hoc, vera erant : et multi crediderunt in eum.*

I. Quod jam commendavi Dilectioni Vestræ, stabiliter meminisse debetis, sanctum Joannem evangelistam nolle nos semper lacte nutriri, sed solido cibo vesci. Quisquis autem ad sumendum solidum cibum verbi Dei adhuc minus idoneus est, lacte fidei nutriatur, et verbum quod intelligere non potest, credere non cunctetur. Fides enim meritum est, intellectus præmium. In ipso labore intentionis desudat acies mentis nostræ, ut ponat sordiculas nebulæ humanæ, et serenetur ad verbum Dei. Non ergo recusetur labor, si adest amor : nostis enim quoniam qui amat, non laborat. Omnis enim labor non amantibus gravis est. Si tantos labores cum avaris portat cupiditas, nobiscum non portat charitas ?

II. Evangelium intendite : « Facta sunt autem Encæ-
» nia in Jerosolymis[1]. » Encænia festivitas erat dedicationis templi. Græce enim καινὸν dicitur novum. Quandocumque novum aliquid fuerit dedicatum, Encænia vocantur. Jam et usus habet hoc verbum : si quis nova tunica induatur, encæniare dicitur. Illum enim diem quo templum dedicatum est, Judæi solemniter celebrabant : ipse

[1] Joan. x, 22.

dies festus agebatur, cum ea quæ lecta sunt, locutus est Dominus.

III. « Hyems erat. Et ambulabat Jesus in templo in » porticu Salomonis. Circumdederunt ergo eum Judæi et » dicebant ei : Quousque animam nostram tollis ? Si tu es » Christus, dic nobis palam [1]. » Non veritatem desiderabant, sed calumniam præparabant. « Hyems erat, » et frigidi erant : ad illum enim divinum ignem accedere pigri erant. Sed accedere est credere : qui credit, accedit ; qui negat, recedit. Non movetur anima pedibus, sed affectibus. Friguerant a diligendi charitate, et ardebant nocendi cupiditate. Longe aberant, et ibi erant : non accedebant credendo, et premebant persequendo. Quærebant audire a Domino, Ego sum Christus : et fortasse de Christo secundum hominem sapiebant. Prædicaverunt Prophetæ Christum : sed divinitatem Christi et in Prophetis et in ipso Evangelio nec hæretici intelligunt [2] : quanto minus Judæi, quandiu velamen est super cor eorum ? Denique quodam loco sciens Dominus Jesus eos de Christo secundum hominem sapere, non secundum Deum, secundum id quod homo erat, non secundum id quod Deus etiam assumpto homine permanebat, ait illis : « Quid vobis vi» detur de Christo ? cujus filius est ? Responderunt secun» dum opinationem suam, David [3]. » Sic enim legerant, et hoc solum tenebant : quia divinitatem ejus legebant, sed non intelligebant. Dominus autem ut eos suspenderet ad quærendam ejus divinitatem, cujus contemnebant infirmitatem, respondit eis : « Quomodo ergo David in spi» ritu dicit eum Dominum, dicens : Dixit Dominus Do» mino meo : sede a dextris meis, donec ponam inimicos » tuos sub pedibus tuis ? Si ergo David in spiritu dicit » eum Dominum, quomodo filius ejus est [4] ? Non nega-

[1] Joan. x, 23, 24. — [2] 2 Cor. III, 15. — [3] Matth. XXI, 42, etc. — [4] Psal. CIX, 1.

vit, sed interrogavit. Ne quis hoc cum audierit, putet quod Dominus Jesus negaverit se filium esse David. Filium David Dominus Christus si se negaret, cæcos sic eum invocantes non illuminaret. Transibat enim aliquando, et duo cæci sedentes juxta viam clamaverunt, « Miserere » nostri, fili David[1]. » Qua voce audita, misertus est, stetit, sanavit, lumen dedit; quia nomen agnovit. Dicit et apostolus Paulus : « Qui factus est ei ex semine David » secundum carnem[2] : » et ad Timotheum : « Memor » esto Jesum Christum resurrexisse a mortuis ex semine » David secundum Evangelium meum[3]. » Quia de semine David originem Maria virgo ducebat, inde Dominus de semine David.

IV. Hoc pro magno Judæi a Christo quærebant, ut si diceret : Ego sum Christus, secundum quod illi solum sapiebant de semine David, calumniarentur quod sibi arrogaret regiam potestatem. Plus est quod eis respondit : illi de filio David volebant calumniari, ille Filium Dei se esse respondit. Et quomodo? Audite : « Respondit eis Jesus : Loquor vobis, et non creditis; opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent » de me : sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus » meis[4]. » Jam supra didicistis quæ sint oves : estote oves. Oves credendo sunt, oves pastorem sequendo sunt, oves redemptorem non contemnendo sunt, oves per ostium intrando sunt, oves exeundo et pascua inveniendo sunt, oves vita æterna perfruendo sunt[5]. Quomodo ergo illis dixit : « Non estis ex ovibus meis? » Quia videbat eos ad sempiternum interitum prædestinatos, non ad vitam æternam sui sanguinis pretio comparatos.

V. « Oves meæ vocem meam audiunt, et cognosco eas,

[1] Matth. xx, 30. — [2] Rom. I, 3. — [3] 2 Tim. II, 8. — [4] Joan. x, 25, 26. — [5] In Tract. XLV.

» et sequuntur me : Et ego vitam æternam do eis [1]. » Ecce sunt pascua. Si recolitis, superius dixerat : « Et ingredie- » tur, et egredietur, et pascua inveniet [2]. » Ingressi sumus credendo, egredimur moriendo. Sed quomodo per ostium fidei ingressi sumus, sic fideles de corpore exeamus : sic enim per ipsum ostium egredimur, ut pascua invenire possimus. Bona pascua, vita æterna dicitur : ibi nulla herba arescit, totum viret, totum viget. Solet quædam herba dici semper viva : ibi solum vivere invenitur. « Vitam æternam, inquit, dabo eis, » ovibus meis. Vos calumnias propterea quæritis, quia de vita præsenti cogitatis.

VI. « Et non peribunt in æternum [3] : » subaudis tanquam eis dixerit, Vos peribitis in æternum, quia non estis ex ovibus meis. « Non rapiet eas quisquam de manu mea. » Intentius accipite : « Pater meus quod dedit mihi, majus » est omnibus [4]. » Quid potest lupus ? quid potest fur et et latro ? Non perdunt nisi ad interitum prædestinatos. De illis autem ovibus, de quibus dicit Apostolus : « No- » vit Dominus qui sunt ejus [5] : » et « Quos præscivit, ipsos » et prædestinavit ; quos autem prædestinavit, ipsos et » vocavit ; quos autem vocavit, illos et justificavit, quos » autem justificavit, ipsos et glorificavit [6] : » de ovibus istis nec lupus rapit, nec fur tollit, nec latro interficit. Securus est de numero earum, qui pro eis novit quod dedit. Et hoc est quod ait : « Non rapiet eas quisquam de » manu mea : » et item ad Patrem, « Pater meus quod de- » dit mihi, major est omnibus. » Quid dedit Filio Pater majus omnibus ? Ut ipse illi esset unigenitus Filius. Quid est ergo « dedit ? » Jam erat cui daret, an gignendo dedit ? Nam si erat cui daret ut Filius esset, aliquando erat, et

[1] Joan. x, 27, 28. — [2] Ibid. 9. — [3] Ibid. 28. — [4] Ibid. 29. — [5] 2 Tim. II, 19. — [6] Rom. VIII, 30.

Filius non erat. Absit ut aliquando Dominus Christus fuerit, et Filius non fuerit. De nobis hoc dici potest : aliquando filii hominum eramus, filii Dei non eramus. Non enim filios Dei gratia fecit, illum natura, quia natus est. Et non est ut dicas : Non erat antequam natus erat : nunquam enim non natus erat, qui Patri coæternus erat. Qui sapit capiat, qui non capit credat, nutriatur, et capiet. Verbum Dei semper cum Patre, et semper Verbum : et quia Verbum, ideo Filius. Semper ergo Filius, et semper æqualis. Non enim crescendo, sed nascendo æqualis est, qui semper natus est de Patre Filius, de Deo Deus, de æterno coæternus. Pater autem non de Filio Deus : Filius de Patre Deus, ideo Pater Filio gignendo dedit ut Deus esset, gignendo dedit ut sibi coæternus esset, gignendo dedit ut æqualis esset. Hoc est quod majus est omnibus. Quomodo vita Filius, et habens vitam Filius? Quod habet hoc est : tu aliud es, aliud habes. Verbi gratia, habes sapientiam : numquid tu es ipsa sapientia? Denique quia non es tu ipse quod habes, si amiseris quod habes, redis ut non habeas : et aliquando resumis, aliquando amittis. Quomodo oculus noster non in se ipso habet inseparabiliter lucem, aperitur et capit, clauditur et amittit. Non sic est Deus Dei Filius, non sic est Verbum Patris : non sic est Verbum quod non sanando transit, sed nascendo manet. Sic habet sapientiam, ut ipse sit sapientia, faciatque sapientes : sic habet vitam, ut sit ipse vita, faciatque viventes. Hoc est quod majus est omnibus. Attendit Joannes ipse evangelista cœlum et terram, volens dicere de Filio Dei; attendit, et transcendit. Cogitavit supra cœlum millia exercitus Angelorum, cogitavit et transcendit universam, sicut aquila nubes, sic sua mente creaturam : transcendit magna omnia, pervenit ad illud quod majus est omnibus, et dixit : « In principio erat

» Verbum [1]. » Sed quia ille cujus est Verbum non est de Verbo, Verbum autem de illo est cujus est Verbum : ideo ait : « Quod dedit mihi Pater, » id est, ut sim Verbum ejus, ut sim unigenitus Filius ejus, ut sim splendor lucis ejus, « majus est omnibus. » Ideo « Nemo rapit, inquit, » oves meas de manu mea. Nemo potest rapere de manu » Patris mei. »

VII. « De manu mea, et de manu Patris mei : » quid est hoc, « Nemo rapit de manu mea, » et « Nemo rapit » de manu Patris mei ? » Utrum una manus est Patris et Filii, an forte ipse Filius manus est Patris sui ? Si manum intelligamus potestatem, una est Patris et Filii potestas ; quia una est divinitas : si autem manum intelligamus, sicut dictum est per Prophetam : « Et brachium Domini cui » revelatum est [2] : » manus Patris ipse est Filius. Quod non ita dictum est, tanquam Deus habeat humanam formam, et quasi corporis membra : sed quod per ipsum facta sunt omnia. Nam solent et homines dicere manus suas esse alios homines, per quos faciunt quod volunt. Aliquando et ipsum opus hominis, manus hominis dicitur quod fit per manum : sicut dicitur quisque agnoscere manum suam, cum id quod scripsit agnoscit. Cum ergo multis modis etiam hominis dicatur manus, qui proprie manum habet in sui corporis membris : quanto magis non uno modo intelligendum est cum legitur manus Dei, cui forma corporis nulla est? Ac per hoc melius hoc loco manum Patris et Filii intelligimus potestatem Patris et Filii : ne forte cum hic manum Patris ipsum Filium dictum acceperimus, incipiat carnalis cogitatio etiam ipsius Filii quærere Filium, quem similiter credat Christi manum. Ergo « Nemo rapit de manu Patris mei, » hoc est, Nemo rapit mihi.

[1] Joan. I, I. — [2] Isaï. LIII, I.

VIII. Sed ne forte adhuc titubes, audi quid sequitur : « Ego et Pater unum sumus. » Huc usque Judæi tolerare potuerunt : audierunt, « Ego et Pater unum sumus [1], » et non pertulerunt, et more suo duri ad lapides cucurrerunt [2]. « Tulerunt lapides, ut lapidarent eum [3]. » Dominus quia non patiebatur quod nolebat pati, et non est passus nisi quod voluit pati, adhuc eos lapidare cupientes alloquitur. « Sustulerunt lapides Judæi, ut lapidarent illum. » Respondit eis Jesus : Multa bona opera ostendi vobis ex » Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis? Et » illi responderunt : De bono opere non lapidamus te, » sed de blasphemia, et quia tu homo cum sis, facis te » ipsum Deum [4]. » Ad illud hoc responderunt quod dixerat, « Ego et Pater unum sumus. » Ecce Judæi intellexerunt, quod non intelligunt Ariani. Ideo enim irati sunt, quoniam senserunt non posse dici : « Ego et Pater unum » sumus, » nisi ubi æqualitas est Patris et Filii.

IX. Dominus autem videte quid responderit tardis. Vidit eos non ferre splendorem veritatis, et eum temperavit in verbis. « Nonne scriptum est in Lege vestra [5], » id est, vobis data : « Quia ego dixi, dii estis? » Deus dicit per Prophetam in Psalmo hominibus, « Ego dixi dii estis [6]. » Et Legem appellavit Dominus generaliter omnes illas Scripturas : quamvis alibi specialiter dicat Legem, a Prophetis eam distinguens, sicuti est, « Lex et Prophetæ » usque ad Joannem [7] : » et, « In his duobus præceptis » tota Lex pendet et Prophetæ [8]. » Aliquando autem in tria distribuit easdem Scripturas, ubi ait : « Oportebat » impleri omnia quæ scripta sunt in Lege et Prophetis et » Psalmis de me [9]. » Nunc vero Psalmos etiam Legis no-

[1] Joan. x, 30 — [2] Id. viii, 59. — [3] Id. x, 31. — [4] Ibid. 32, 33. — [5] Ibid. 34. — [6] Psal. lxxxi. 6. — [7] Luc. xvi, 16. — [8] Matth. xxii, 40. — [9] Luc. xxiv, 44.

mine nuncupavit, ubi scriptum est, Ego dixi dii estis. « Si illos dixit eos ad quos sermo Dei factus est, et non » potest solvi Scriptura : quem Pater sanctificavit et » misit in mundum, vos dicitis quia blasphemas, quia » dixi, Filius Dei sum [1]? » Si sermo Dei factus est ad homines ut dicerentur dii, ipsum Verbum Dei quod est apud Deum, quomodo non est Deus? Si per sermonem Dei fiunt homines dii, si participando fiunt dii, unde participant non est Deus? Si lumina illuminata dii sunt, lumen quod illuminat non est Deus? Si calefacti quodam modo igne salutari dii efficiuntur, unde calefiunt non est Deus? Accedis ad lumen et illuminaris, et inter filios Dei numeraris; si recedis a lumine, obscuraris et in tenebris computaris : illud tamen lumen nec accedit ad se, quia non recedit a se. Si ergo vos deos facit sermo Dei, quomodo non est Deus Verbum Dei? Pater ergo sanctificavit Filium suum, et misit in mundum. Forte aliquis dicat, Si Pater eum sanctificavit, ergo aliquando non erat sanctus? Sic sanctificavit, quomodo genuit. Ut enim sanctus esset, gignendo ei dedit, quia sanctum eum genuit. Nam si quod sanctificatur, ante non erat sanctum; quomodo dicimus Deo Patri, « Sanctificetur nomen tuum [2]? »

X. « Si non facio opera Patris mei, nolite mihi credere : » si autem facio, et si mihi non vultis credere, operibus » credite, ut cognoscatis et credatis; quia in me est Pa» ter et ego in illo [3]. » Non sic dicit Filius, « in me est » Pater et ego in illo, » quomodo possunt homines dicere. Si enim bene cogitemus, in Deo sumus; et si bene vivamus, Deus in nobis est : fideles participantes ejus gratiam, illuminati ab ipso, in illo sumus, et ipse in nobis. Sed non sic unigenitus Filius : ille in Patre, et Pater in illo, tanquam æqualis in eo cui est æqualis. Denique

[1] Joan. x, 35, 36. — [2] Matth. vi, 9. — [3] Joan. x, 37.

nos aliquando possumus dicere, In Deo sumus, et Deus in nobis: Ego et Deus unum sumus, numquid possumus dicere? In Deo es, quia Deus te continet; Deus est in te, quia templum Dei factus es: sed numquid quia in Deo es, et Deus est in te, potes dicere, Qni me videt, Deum videt: quomodo Unigenitus dixit: « Qui me vidit, vidit » et Patrem[1] » et « Ego et Pater unum sumus[2]? » Agnosce proprium Domini, et munus servi. Proprium Domini, est æqualitas Patris: munus servi, est participatio Salvatoris.

XI. « Quærebant ergo eum apprehendere[3]. » Utinam apprehenderent, sed credendo et intelligendo, non sæviendo et occidendo. Nam modo, fratres mei, quando talia loquor, infirmus fortia, parvus magna, fragilis solida, et vos tanquam ex eadem massa unde sum et ego, et ego ipse qui vobis loquor, simul omnes apprehendere volumus Christum. Quid est apprehendere? Intellexisti, apprehendisti. Sed non sic Judæi: tu apprehendisti ut habeas, illi apprehendere volebant, ut non haberent. Et quia sic volebant apprehendere, quid eis fecit? « Exiit de » manibus eorum. » Non eum apprehenderunt, quia manus fidei non habuerunt. Verbum caro factum est: sed non erat Verbo magnum, ejicere carnem suam de manibus carnis. Mente Verbum apprehendere, hoc est Christum recte apprehendere.

XII. « Et abiit iterum trans Jordanem in eum locum » ubi erat Joannes baptizans primum, et mansit ibi. Et » multi venerunt ad eum, et dicebant, Quia Joannes » quidem signum fecit nullum[4]. » Meministis vobis dictum de Joanne, quia lucerna erat, et diei testimonium perhibebat[5]. Quid ergo isti apud se dixerunt, « Joannes

[1] Joan. XIV, 9. — [2] Id. X, 30. — [3] Ibid. 39. — [4] Ibid. 40, 41. — [5] Id. V, 35.

» signum fecit nullum ? » Nullum, inquiunt, miraculum ostendit Joannes : non dæmonia fugavit, non expulit febrem, non cæcos illuminavit, non mortuos suscitavit, non tot millia hominum de quinque vel septem panibus pavit, non supra mare ambulavit, non ventis et fluctibus imperavit ; nihil horum fecit Joannes : et totum quidquid dicebat, huic testimonium perhibebat. Per lucernam veniamus ad diem. « Joannes nullum signum fecit. » Omnia autem quæcumque dixit Joannes de hoc, vera » erant [1]. » Ecce qui apprehenderunt, non quomodo Judæi. Judæi volebant apprehendere discedentem, apprehenderunt isti permanentem. Denique quid sequitur ? « Et multi crediderunt in eum. »

TRACTATUS XLIX.

Ab eo quod legitur, *Erat autem quidam languens Lazarus* : usque ad id, *Abiit in regionem juxta desertum, in civitatem quæ dicitur Ephrem, et ibi morabatur cum discipulis suis.*

I. Inter omnia miracula [2] quæ fecit Dominus noster Jesus Christus, Lazari resurrectio præcipue prædicatur. Sed si attendamus quis fecerit, delectari debemus potius quam mirari. Ille suscitavit hominem qui fecit hominem : ipse enim est Unicus Patris, per quem, sicut nostis, facta sunt omnia. Si ergo per illum facta sunt omnia, quid mirum est si resurrexit unus per illum, cum tot quotidie nascantur per illum ? Plus est homines creare quam

[1] Joan. x, 42. — [2] Vide D. Guillon, tom. xxi, pag. 375-378.

resuscitare. Dignatus est tamen et creare et resuscitare, creare omnes, resuscitare quosdam. Nam cum multa fecisset Dominus Jesus, non omnia scripta sunt; sicut idem ipse sanctus Joannes evangelista testatur, multa Dominum Christum et dixisse et fecisse, quæ scripta non sunt[1]: electa sunt autem quæ scriberentur, quæ saluti credentium sufficere videbantur. Audisti enim quia Dominus Jesus mortuum suscitavit : sufficit tibi, ut scias quia si vellet, omnes mortuos suscitaret. Et hoc quidem sibi ad finem sæculi reservavit. Nam quem audistis magno miraculo quatriduanum mortuum suscitasse de sepulcro, veniet hora, sicut ipse ait, quando omnes qui sunt in monumentis, audient vocem ejus, et procedent[2]. Resuscitavit putentem, sed tamen in cadavere putente adhuc erat forma membrorum; ille in novissimo die ad unam vocem cineres est restituturus in carnem. Sed oportebat ut modo aliqua faceret, quibus datis velut suæ virtutis indiciis, credamus in eum, et ad illam resurrectionem præparemur, quæ erit ad vitam, non ad judicium. Ita quippe ait : « Veniet hora, quando omnes qui in monumentis » sunt, audient vocem ejus : et procedent qui bene fece» runt ad resurrectionem vitæ, qui male egerunt ad re» surrectionem judicii. »

II. Tres tamen mortuos a Domino resuscitatos in Evangelio legimus, et forte non frustra. Domini quippe facta non sunt tantummodo facta, sed signa. Si ergo signa sunt, præter id quod mira sunt, aliquid profecto significant : quorum factorum significationem invenire, aliquanto est operosius, quam ea legere vel audire. Admirantes audiebamus, tanquam magni miraculi spectaculo ante nostros oculos constituto, cum Evangelium legeretur, quemadmodum revixerit Lazarus. Si attendamus mi-

[1] Joan. xx, 30. — [2] Id. v, 28.

rabiliora opera Christi, omnis qui credit, resurgit : si attendamus omnes, et intelligamus detestabiliores mortes, omnis qui peccat moritur. Sed mortem carnis omnis homo timet, mortem animæ pauci. Pro morte carnis quæ sine dubio quandoque ventura est, curant omnes ne veniat : inde est quod laborant. Laborat ne moriatur homo moriturus, et non laborat ne peccet homo in æternum victurus. Et cum laborat ne moriatur, sine causa laborat; id enim agit ut multum mors differatur, non ut evadatur : si autem peccare nolit, non laborabit, et vivet in æternum. O si possemus excitare homines, et cum ipsis pariter excitari, ut tales essemus amatores vitæ permanentis, quales sunt homines amatores vitæ fugientis! Quid non facit homo sub mortis periculo constitutus? Gladio impendente cervicibus, prodiderunt homines quidquid sibi unde viverent, reservabant. Quis non continuo prodidit ne percuteretur? Et post proditionem fortasse percussus est. Quis non, ut viveret, continuo perdere voluit unde viveret, eligens vitam mendicantem quam celerem mortem? Cui dictum est, Naviga ne moriaris : et distulit? Cui dictum est, Labora ne moriaris : et piger fuit? Levia Deus jubet, ut in æternum vivamus : et obedire negligimus: Non tibi Deus dicit, Perde quidquid habes, ut vivas exiguo tempore in labore sollicitus : sed, Da pauperi unde habes, ut vivas semper sine labore securus. Accusant nos amatores vitæ temporalis, quam nec cum volunt, nec quandiu volunt habent : et nos invicem non accusamus, tam pigri, tam tepidi ad capessendam vitam æternam, quam si voluerimus habebimus, cum habuerimus non amittemus : hanc autem mortem quam timemus, etiamsi noluerimus, habebimus.

III. Si ergo Dominus magna sua gratia, et magna sua misericordia animas suscitat, ne moriamur in æternum;

bene intelligimus tres illos mortuos quos in corporibus suscitavit, aliquid significare et figurare de resurrectionibus animarum quæ fiunt per fidem : resuscitavit filiam Archisynagogi adhuc in domo jacentem [1], resuscitavit juvenem filium viduæ extra portas civitati elatum [2], resuscitavit Lazarum sepultum quatriduanum [3]. Intueatur quisque animam suam : si peccat, moritur : peccatum, mors est animæ. Sed aliquando in cogitatione peccatur. Delectavit quod malum est, consensisti, peccasti ; consensio illa occidit te : sed intus est mors, quia cogitatum malum nondum processit in factum. Talem animam resuscitare se significans Dominus, resuscitavit illam puellam quæ nondum erat foras elata, sed in domo mortua jacebat : quasi peccatum latebat. Si autem non solum malæ delectationi consensisti, sed etiam ipsum malum fecisti ; quasi mortuum extra portam extulisti : jam foris es, et mortuus elatus es. Tamen et ipsum Dominus resuscitavit, et reddidit viduæ matri suæ. Si peccasti, pœniteat te : et resuscitat te Dominus, et reddet Ecclesiæ matri tuæ. Tertius mortuus est Lazarus. Est genus mortis immane, mala consuetudo appellatur. Aliud est enim peccare, aliud peccandi consuetudinem facere. Qui peccat et continuo corrigitur, cito reviviscit : quia nondum est implicatus consuetudine, non est sepultus. Qui autem peccare consuevit, sepultus est, et bene de illo dicitur, fœtet : incipit enim habere pessimam famam, tanquam odorem teterrimum. Tales sunt omnes assueti sceleribus, perditi moribus. Dicis ei, Noli facere. Quando te audit quem terra sic premit, et tabe corrumpitur, et mole consuetudinis prægravatur? Nec ad ipsum tamen resuscitandum minor fuit virtus Christi. Novimus, vidimus, quotidie videmus homines pessima consuetudine permutata vivere

[1] Marc. v, 41, etc. — [2] Luc. vii, 14. — [3] Joan. xi, 43.

melius, quam vivunt qui reprehendebant. Detestabaris hominem : ecce ipsa soror Lazari (si tamen ipsa est, quæ pedes Domini unxit unguento, et tersit capillis suis quos laverat lacrymis) melius suscitata est quam frater ejus : de magna malæ consuetudinis mole est liberata. Erat enim famosa peccatrix : et de illa dictum est, « Dimittuntur ei » peccata multa, quoniam dilexit multum [1]. » Videmus multos, novimus multos : nemo desperet, nemo de se præsumat. Et desperare malum est, et de se præsumere. Sic noli desperare, ut eligas de quo debeas præsumere.

IV. Ergo et Lazarum Dominus suscitavit. Audistis qualem, id est, quid significet Lazari resurrectio. Legamus itaque jam : et quoniam multa in hac lectione manifesta sunt, expositionem in singulis non quæramus, ut necessaria pertractemus. « Erat autem quidam languens Lazarus » a Bethania, de castello Mariæ et Marthæ sororum » ejus [2]. » In superiore lectione meministis, quod Dominus exiit de manibus eorum qui lapidare illum voluerant, et discessit trans Jordanem ubi Joannes baptizabat [3]. Ibi ergo Domino constituto, infirmabatur in Bethania Lazarus, quod castellum erat proximum Hierosolymis.

V. « Maria autem erat quæ unxit Dominum unguento, » et extersit pedes ejus capillis suis, cujus frater Lazarus » infirmabatur. Miserunt ergo sorores ejus ad eum, di» centes [4]. » Jam intelligimus quo miserunt, ubi erat Dominus; quoniam absens erat, trans Jordanem scilicet. Miserunt ad Dominum, nuntiantes quod ægrotaret frater earum : ut si dignaretur veniret, et eum ab ægritudine liberaret. Ille distulit sanare, ut posset resuscitare. Quid ergo renuntiaverunt sorores ejus? « Domine, ecce quem » amas infirmatur. » Non dixerunt, Veni : amanti enim tantummodo nuntiandum fuit. Non ausæ sunt dicere :

[1] Luc. VII, 47. — [2] Joan. XI, 1. — [3] Id. X, 39. — [4] Id. XI, 2, 3.

Veni, et sana : non ausæ sunt dicere : Ibi jnbe, et hic fiet. Cur enim non et istæ, si fides illius Centurionis inde laudatur? Ait enim : « Non sum dignus ut intres sub tec- » tum meum, sed tantum dic verbo, et sanabitur puer » meus [1]. » Nihil horum istæ, sed tantummodo : « Domine, » ecce quem amas infirmatur. « Sufficit ut noveris ; non enim amas, et deseris. Dicit aliquis : Quomodo per Lazarum peccator significabatur, et a Domino sic amabatur? Audiat eum dicentem : « Non veni vocare justos, sed » peccatores [2]. » Si enim peccatores Deus non amaret, de cœlo ad terras non descenderet.

VI. « Audiens autem Jesus, dixit eis : Infirmitas hæc » non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur » Filius Dei [3]. » Talis glorificatio ipsius non ipsum auxit, sed nobis profuit. Hoc ergo ait : « Non est ad mortem, » quia et ipsa mors non erat ad mortem, sed potius ad miraculum, quo facto crederent homines in Christum, et vitarent veram mortem. Sane videte, quemadmodum tanquam ex obliquo Dominus Deum se dixit, propter quosdam qui negant Filium Deum esse. Nam sunt hæretici qui hoc negant, quod Filius Dei sit Deus. Ecce audiant : « Infirmitas hæc, inquit, non est ad mortem, sed pro » gloria Dei. » Qua gloria? cujus Dei? Audi quod sequitur : « Ut glorificetur Filius Dei. Infirmitas ergo hæc, » inquit, non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glo- » rificetur Filius Dei per eam. » Per quam? per illam infirmitatem.

VII. « Diligebat Jesus Martham, et sororem ejus Ma- » riam, et Lazarum [4]. » Ille lauguens, illæ tristes, omnes dilecti : sed diligebat eos et languentium salvator, imo etiam mortuorum suscitator, et tristium consolator. « Ut » ergo audivit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in

[1] Matth. VIII, 8. — [2] Id. IX, 13. — [3] Joan. XI, 4. — [4] Ibid. 5.

» eodem loco duobus diebus [1]. » Nuntiaverunt ergo illi, mansit illic ille : tandiu tempus dictum est, quousque quatriduum compleretur. Non frustra, nisi quia forte, imo quia certe et ipse numerus dierum intimat aliquod sacramentum. « Deinde post hæc dicit Discipulis suis : » Eamus in Judæam iterum [2] : » ubi pene fuerat lapidatus, qui propterea inde discessisse videbatur, ne lapidaretur. Discessit enim ut homo : sed in redeundo quasi oblitus infirmitatem, ostendit potestatem. « Eamus, in- » quit, in Judæam. »

VIII. Deinde hoc dicto, videte quemadmodum Discipuli territi fuerint. « Dicunt ei Discipuli, Rabbi, nunc quære- » bant te Judæi lapidare, et iterum vadis illuc? Respon- » dit Jesus : Nonne duodecim sunt horæ diei [3]? » Quid sibi vult ista responsio? Illi dixerunt : « Modo te lapidare » volebant Judæi, et iterum illuc vadis, » ut te lapident? Et Dominus, « Nonne duodecim horæ sunt diei? Si quis » ambulaverit in die, non offendit, quia lucem hujus » mundi videt : si autem ambulaverit in nocte, offendit, » quia lux non est in eo [4]. » De die quidem locutus est, sed in nostra intelligentia quasi adhuc nox est. Invocemus diem ut expellat noctem, et cor lumine illustret. Quid enim Dominus dicere voluit? Quantum mihi videtur, quantum sublucet altitudo profunditasque sententiæ, redarguere voluit illorum dubitationem et infidelitatem. Voluerunt enim consilium dare Domino ne moreretur, qui venerat mori ne ipsi morerentur. Sic etiam quodam alio loco Petrus sanctus diligens Dominum, sed adhuc non plene intelligens cur venisset, timuit ne moreretur, et vitæ displicuit, id est, ipsi Domino : nam cum indicaret Discipulis quod esset Hierosolymis passurus a Judæis, respondit Petrus inter cæteros, et ait : « Absit a te, Do-

[1] Joan. xi, 6. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. 8, 9. — [4] Ibid. 10.

» mine, propitius tibi esto, non fiet istud [1]. » Et continuo Dominus : « Redi post me satanas, non enim sapis quæ » Dei sunt, sed quæ hominum. » Et paulo ante confitens Filium Dei laudem meruerat : audierat enim, « Beatus es » Simon Bar-Jona, quia non tibi revelavit caro et san- » guis, sed Pater meus qui in cœlis est. [2]. » Cui dixerat, Beatus es; illi dicit : Redi retro satanas : quia beatus a se non erat. Sed unde? « Quia non tibi revelavit caro et san- » guis, sed Pater meus qui in cœlis est. » Ecce unde beatus, non de tuo, sed de meo. « Non quia Pater ego, sed quia » omnia quæ habet Pater, mea sunt [3]. » Si beatus de ipsius Domini, satanas de cujus? Ibi dicit : rationem quippe reddidit beatitudinis; ut diceret : « Non caro et sanguis » tibi revelavit hoc, sed Pater meus qui in cœlis est : » hæc est causa beatitudinis tuæ. Quod vero dixi : Redi post me satanas, audi etiam hujus rei causam : Non enim sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominis. Nemo ergo se palpet, et de suo satanas est, de Dei beatus est. Quid est enim de suo, nisi de peccato suo? Tolle peccatum, quod est tuum? Justitia, inquit, de meo est. Quid enim habes quod non accepisti [4]? Cum ergo vellent dare consilium homines Deo, discipuli magistro, servi Domino, ægroti medico : corripuit eos, et ait : « Nonne duodecim horæ » sunt diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit. » Me sequimini, si non vultis offendere : nolite mihi consilium dare, quos a me consilium oportet accipere. Quo ergo pertinet, « Nonne duodecim horæ sunt diei? » Quia ut diem se esse ostenderet, duodecim Discipulos elegit. Si ego sum, inquit, dies, et vos horæ, numquid horæ diei consilium dant? Horæ diem sequuntur, non dies horas. Si ergo illi horæ, quid ibi Judas? Et ipse inter duodecim

[1] Matth. XVI, 22, etc. — [2] Ibid. 17. — [3] Joan. XVI, 15. — [4] I Cor. IV, 7.

horas? Si hora erat, lucebat : si lucebat, quomodo diem ad mortem tradebat? Sed Dominus in hoc verbo non ipsum Judam, sed successorem ipsius prævidebat. Juda enim cadente successit Matthias, et duodenarius numerus mansit [1]. Non ergo frustra duodecim Discipulos elegit Dominus, nisi quia ipse spiritalis est dies. Sequantur ergo horæ diem, prædicent horæ diem, horæ illustrentur a die, horæ illuminentur a die, et per horarum prædicationem credat mundus in diem. Hoc ergo ait de compendio : Me sequimini, si non vultis offendere.

IX. « Et post hoc dicit eis, Lazarus amicus noster dormit, sed vado ut a somno excitem eum [2]. Verum dixit : Sororibus mortuus erat, Domino dormiebat. Hominibus mortuus erat, qui eum suscitare non poterant : nam Dominus tanta eum facilitate excitabat de sepulcro, quanta tu non excitas dormientem de lecto. Ergo secundum potentiam suam dixit dormientem : quia et alii mortui dicti sunt in Scripturis sæpe dormientes, sicut Apostolus dicit : « De dormientibus autem nolo vos ignorare fratres, ut » non contristemini, sicut et cæteri qui spem non ha- » bent [3]. » Ideo et ipse dormientes appellavit, quia resurrecturos prænuntiavit. Dormit ergo omnis mortuus, et bonus et malus. Sed quomodo interest in ipsis qui quotidie dormiunt et exurgunt, quid quisque videat in somnis : alii sentiunt læta somnia, alii torquentia, ita ut evigilans dormire timeat, ne ad ipsa iterum redeat : sic unusquisque hominum cum causa sua dormit, cum causa sua surgit. Et interest quali custodia quisque recipiatur, ad judicem postea producendus. Nam et receptiones in custodia pro meritis causarum adhibentur : alios jubentur custodire lictores, humanum et mite officium atque civile; alii traduntur Optionibus [3]; alii mittuntur in carcerem :

[1] Act. I, 20. — [2] Joan. XI, 11. — [3] I Thess. IV, 22.

et in ipso carcere non omnes, sed pro meritis graviorum causarum in ima carceris contruduntur. Sicut ergo diversæ custodiæ agentium in officio : sic diversæ custodiæ mortuorum, et diversa merita resurgentium. Receptus est pauper, receptus est dives : sed ille in sinum Abrahæ, ille ubi sitiret, et guttam non inveniret [1].

X. Habent ergo omnes animæ, ut ex hac occasione instruam Charitatem Vestram, habent omnes animæ cum de sæculo exierint diversas receptiones suas. Habent gaudium bonæ, malæ tormenta. Sed cum facta fuerit resurrectio, et bonorum gaudium amplius erit, et malorum tormenta graviora : quando cum corpore torquebuntur. Recepti sunt in pace sancti Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Martyres, boni fideles; omnes tamen adhuc in fine accepturi sunt quod promisit Deus : promissa enim est resurrectio etiam carnis, mortis consumptio; vita æterna cum Angelis. Hoc omnes simul accepturi sumus : nam requiem quæ continuo post mortem datur, si ea dignus est, tunc accipit quisque cum moritur. Priores acceperunt Patriarchæ : videte ex quo requiescunt : posteriores Prophetæ, recentius Apostoli, multo recentiores sancti Martyres, quotidie boni fideles. Et alii in ista requie jamdiu sunt, alii non tandiu, alii paucioribus annis, alii nec recenti tempore. Cum vero ab hoc somno evigilabunt, simul omnes quod promissum est accepturi sunt.

XI. « Lazarus amicus noster dormit, sed vado ut a » somno excitem eum. Dixerunt ergo Discipuli [2], » quomodo intellexerunt, sic responderunt : « Domine, si dor» mit, salvus erit. » Solet enim esse somnus ægrotantium salutis indicium. « Dixerat autem Jesus de morte ejus, » illi autem putaverant quod de dormitione somni dice» ret. Tunc ergo dixit eis Jesus manifeste [3]. » Subobscure

[1] Luc. XVI, 22. — [2] Joan. XI, 11, 12. — [3] Ibid. 13, 14.

enim dixerat « dormit : » ait ergo manifeste, « Lazarus mortuus est : et gaudeo propter vos, ut credatis ; » quia non eram ibi[1]. » Et scio quia mortuus est, et non ibi eram : æger enim, non mortuus, fuerat nuntiatus. Sed quid lateret eum qui creaverat, et ad cujus manus anima morientis exierat ? Hoc est quod ait, « Gaudeo » propter vos, ut credatis ; quia non ibi eram : » ut jam inciperent admirari, quia Dominus potuit dicere mortuum, quod nec viderat nec audierat. Ubi sane meminisse debemus, quod adhuc etiam ipsorum Discipulorum, qui in eum jam crediderant, miraculis ædificabatur fides : non ut ea quæ non erat, esse inciperet, sed ea quæ jam esse cœperat, cresceret ; quamvis tali verbo usus sit, quasi tunc credere inciperent. Non enim ait, « Gaudeo propter » vos » ut fides vestra augeatur, sive firmetur ; sed ait : « ut credatis : » quod intelligendum est ut amplius robustiusque credatis.

XII. « Sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas qui dicitur Didymus ad condiscipulos, Eamus et nos, et moriamur cum illo. Venit itaque Jesus, et invenit eum » quatuor dies jam in monumento habentem[2]. » De quatuor diebus multa quidem dici possunt, sicut se habent obscura Scripturarum, quæ pro diversitate intelligentium, multos sensus pariunt. Dicamus et nos, quid nobis videatur significare mortuus quatriduanus. Quomodo enim illo cæco intelligimus : quodam modo humanum genus, sic forte et in isto mortuo multos intellecturi sumus : diversis enim modis una res significari potest. Homo quando nascitur, jam cum morte nascitur : quia de Adam peccatum trahit. Unde dicit Apostolus : « Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita

[1] Joan. XI, 15. — [2] Ibid. 16, 17.

» in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccave-
» runt[1]. » Ecce habes unum diem mortis, quod homo trahit de mortis propagine. Deinde crescit, incipit accedere ad rationales annos, ut legem sapiat naturalem, quam omnes habent in corde fixam, Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris. Numquid hoc de paginis discitur, et non in natura ipsa quodam modo legitur? Furtum vis pati? utique non vis. Ecce lex in corde tuo, Quod non vis pati, facere noli. Et hanc legem transgrediuntur homines : ecce alter dies mortis. Data est Lex etiam divinitus per famulum Dei Moysen : dictum est illic : « Non occides, Non
» mœchaberis, Non falsum testimonium dices, Honora
» patrem et matrem, Non concupisces rem proximi tui,
» Non concupisces uxorem proximi tui[2]. » Ecce Lex scripta est, et ipsa contemnitur : ecce tertius dies mortis. Quid restat? Venit et Evangelium, prædicatur regnum cœlorum, diffamatur ubique Christus, minatur gehennam, vitam promittit æternam, et ipsa contemnitur. Transgrediuntur homines Evangelium; ecce quartus dies mortis. Merito jam putet. Numquid et talibus est neganda misesicordia? absit. Etiam ad tales Dominus excitandos non dedignatur accedere.

XIII. « Multi autem ex Judæis venerant ad Martham
» et Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo. Martha
» ergo ut audivit quia Jesus venit, occurrit illi : Maria
» autem domi sedebat. Dixit ergo Martha ad Jesum, Do-
» mine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus :
sed et nunc scio, quia quæcumque poposceris a Deo,
» dabit tibi Deus[3]. » Non dixit, Sed et modo rogo te, tu resuscites fratrem meum. Unde enim sciebat, si fratri ejus resurgere utile fuerit? Hoc tantum dixit, Scio quia potes,

[1] Rom. v, 12. — [2] Exod. xx, 13, etc. — [3] Joan. xi, 19-22.

si vis facis : utrum enim facias, judicii tui est, non præsumptionis meæ. « Sed et nunc scio, quia quæcumque » poposceris a Deo, dabit tibi Deus. »

XIV. « Dicit illi Jesus, Resurget frater tuus[1]. » Hoc Hoc ambiguum fuit. Non enim ait, Modo resuscito fratrem tuum : sed, « Resurget frater tuus. Dicit ei Martha, Scio quia resurget in resurrectione, in novissima die[2]. » De illa resurrectione secura sum, de hac incerta sum. « Dicit ei Jesus, Ego sum resurrectio[3]. » Dicis, Resurget frater meus in novissima die : verum est : sed per quem tunc resurget, potest et modo, quia « Ego sum, inquit, » resurrectio et vita. » Audite fratres, audite quid dicat. Certe tota expectatio erat circumstantium, ut revivisceret Lazarus unus mortuus quatriduanus : audiamus, et resurgamus. Quam multi sunt in hoc populo, quos premit consuetudinis moles. Forte audiunt me quidam, quibus dicitur; « Nolite inebriari vino in quo est luxuria[4] : » dicunt, Non possumus. Forte audiunt me aliqui immundi, lasciviis et flagitiis inquinati, quibus dicitur, Nolite hoc facere, ne pereatis : et respondent, Non possumus tolli a consuetudine nostra. O Domine, istos resuscita. « Ego » sum, inquit, resurrectio et vita. » Ideo resurrectio, quia vita.

XV. « Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet : » et omnis qui vivit et credit in me, non morietur in » æternum[5]. » Quid est hoc? « Qui credit in me, etiamsi » mortuus fuerit, » sicut Lazarus mortuus est, « vivet : » quia non est Deus mortuorum, sed vivorum. De olim mortuis Patribus, hoc est de Abraham et Isaac et Jacob tale responsum Judæis dedit, « Ego sum Deus Abraham » et Deus Isaac et Deus Jacob, non est Deus mortuorum,

[1] Joan. XI, 23. — [2] Ibid. 24. — [3] Ibid. 25. — [4] Ephes. V, 18. — [5] Joan. XI, 25, 26.

» sed vivorum[1] : » omnes enim illi vivunt. Crede ergo, etsi mortuus fueris, vives : si autem non credis, et cum vivis, mortuus es. Probemus et hoc, quia si non credis, etsi vivis, mortuus es. Cuidam Dominus differenti sequi eum, et dicenti : « Eam prius sepelire patrem meum : » Sine, inquit, mortuos sepelire mortuos suos, tu veni, » sequere me[2]. » Erat ibi mortuus sepeliendus; erant ibi et mortui mortuum sepulturi : ille mortuus in carne, illi in anima. Unde mors animæ? quia non est fides. Unde mors in corpore? quia non est ibi anima. Ergo animæ tuæ anima fides est. « Qui credit in me, inquit, etiamsi » mortuus fuerit » in carne, « vivet » in anima : donec resurgat et caro nunquam postea moritura. Hoc est, « Qui » credit in me, » licet moriatur, « vivet. Et omnis qui » vivit » in carne « et credit in me, » etsi morietur ad tempus propter mortem carnis, « non morietur in æter- » num » propter vitam spiritus, et immortalitatem resurrectionis. Hoc est quod ait, « Et omnis qui vivit et credit » in me, non morietur in æternum. Credis hoc? Ait illi, » Utique Domine, ego credidi, quia tu es Christus Fi- » lius Dei, qui in mundum venisti[3]. » Quando hoc credidi, credidi quia tu es resurrectio, credidi quia tu es vita; credidi quia qui credit in te, etsi moriatur, vivet; et qui vivit et credit in te, non morietur in æternum.

XVI. « Et cum hæc dixisset, abiit, et vocavit Mariam » sororem suam silentio, dicens, Magister adest, et vocat » te[4]. » Advertendum est, quemadmodum suppressam vocem silentium nuncupavit. Nam quomodo siluit, quæ dixit, « Magister adest, et vocat te? » Advertendum etiam quemadmodum Evangelista non dixerit, ubi vel

[1] Matth. XXII, 32, et Exod. III. 6. — [2] Matth. VIII, 21, 22. — [3] Joan. XI, 26, 27. — [4] Ibid. 28.

quando vel quomodo Mariam Dominus vocaverit, ut hoc in verbis Marthæ potius intelligeretur, narrationis brevitate servata.

XVII. « Illa ut audivit, surgit cito, et venit ad eum. » Nondum enim venerat Jesus in castellum, sed erat adhuc in illo loco, ubi occurrerat ei Martha. Judæi igitur » qui erant cum illa in domo, et consolabantur eam, cum » vidissent Mariam, quia cito surrexit et exiit, secuti » sunt eam, dicentes, Quia vadit ad monumentum, ut » ploret ibi[1]. » Quare pertinuit hoc ad Evangelistam narrare? Ut videamus quæ occasio fecerit, ut plures ibi essent quando Lazarus resuscitatus est. Putantes enim Judæi propterea illam festinare, ut doloris sui solatium lacrymis quæreret, secuti sunt eam : ut tam grande miraculum quatriduani mortui resurgentis, testes plurimos inveniret.

XVIII. « Maria autem cum venisset ubi erat Jesus, vi» dens eum cecidit ad pedes ejus, et dixit ei, Domine, » si fuisses hic, frater meus non esset mortuus. Jesus ergo » ut vidit eam plorantem, et Judæos qui cum illa erant » plorantes, fremuit spiritu, et turbavit semetipsum, et » dixit, Ubi posuistis eum[2]? » Nescio quid nobis insinuavit fremendo spiritu, et turbando se ipsum. Quis enim eum posset nisi se ipse turbare? Itaque, fratres mei, primo hic attendite potestatem, et sic inquirite significationem. Turbaris tu nolens, turbatus est Christus, quia voluit. Esurivit Jesus, verum est, sed quia voluit; dormivit Jesus, verum est, sed quia voluit; contristatus est Jesus, verum est, sed quia voluit; mortuus est Jesus, verum est, sed quia voluit : in illius potestate erat, sic vel sic affici, vel non affici. Verbum enim animam suscepit et carnem, totius hominis sibi coaptans in personæ unitate naturam.

[1] Joan. XI, 29-31. — [2] Ibid. 32-34.

Nam et anima Apostoli Verbo illustrata est, anima Petri Verbo illustrata est, anima Pauli, aliorum Apostolorum, sanctorum Prophetarum Verbo illustratæ sunt animæ : sed de nulla dictum est : « Verbum caro factum est [1] : » de nulla dictum est, « Ego et Pater unum sumus [2]. » Anima et caro Christi cum Verbo Dei una persona est, unus Christus est. Ac per hoc ubi summa potestas est, secundum voluntatis nutum tractatur infirmitas : hoc est, « Turbavit semetipsum. »

XIX. Dixi potestatem, attendite significationem. Magnus reus est, quem mortis quatriduum et illa significat sepultura. Quid est ergo quod turbat semetipsum Christus, nisi ut significet tibi, quomodo turbari tu debeas, cum tanta mole peccati gravaris et premeris? Attendisti enim te, vidisti te reum, computasti tibi : Illud feci, et pepercit mihi Deus ; illud commisi, et distulit me ; Evangelium audivi, et contempsi ; baptizatus sum, et iterum ad eadem revolutus sum : quid facio? quo eo? unde evado? Quando ista dicis, jam fremit Christus : quia fides fremit. In voce frementis apparet spes resurgentis. Si ipsa fides intus, ibi est Christus fremens : si fides in nobis, Christus in nobis. Quid enim aliud ait Apostolus : « Habitare » Christum per fidem in cordibus vestris [3]? » Ergo fides tua de Christo, Christus est in corde tuo. Hinc est illud quod dormiebat in navi : et cum periclitarentur Discipuli, jam imminente naufragio accesserunt ad eum, et excitaverunt eum [4] : surrexit Christus, imperavit ventis et fluctibus, et facta est tranquillitas magna. Sic et tu : intrant venti cor tuum, utique ubi navigas, ubi hanc vitam tanquam procellosum et periculosum pelagus transis, intrant venti, movent fluctus, turbant navim. Qui sunt venti? Audisti convicium, irasceris : convicium ventus est, ira-

[1] Joan. I, 14. — [2] Id. X, 30. — [3] Ephes. III, 17. — [4] Matth. VIII, 24, 26.

cundia fluctus est : periclitaris, disponis respondere, disponis maledictum maledicto reddere, jam navis propinquat naufragio; excita Christum dormientem. Ideo enim fluctuas, et mala pro malis reddere præparas, quia Christus dormit in navi. In corde enim tuo somnus Christi, oblivio fidei. Nam si excites Christum, id est recolas fidem, quid tibi dicit tanquam vigilans Christus in corde tuo? Ego audivi, Dæmonium habes, et pro eis oravi : audit Dominus, et patitur; audit servus, et indignatur. Sed vindicari vis. Quid enim, ego jam sum vindicatus? Cum tibi hæc loquitur fides tua, quasi imperatur ventis et fluctibus, et fit tranquillitas magna. Quomodo ergo hoc est excitare Christum in navi, excitare fidem : sic in corde hominis quem premit magna moles et consuetudo peccati, in corde hominis transgressoris etiam sancti Evangelii, contemptoris pœnarum æternarum, fremat Christus, increpet se homo. Audi adhuc : Flevit Christus, fleat se homo. Quare enim flevit Christus, nisi quia flere hominem docuit? Quare fremuit et turbavit semetipsum, nisi quia fides hominis sibi merito displicentis fremere quodam modo debet in accusatione malorum operum, ut violentiæ pœnitendi cedat consuetudo peccandi.

XX. « Et dixit : Ubi posuistis eum [1]? Scisti quia mortuus sit, et ubi sit sepultus ignoras? Et ista significatio est, quia sic perditum hominem quasi nescit Deus. Non ausus sum dicere, nescit : quid enim ille nescit? sed quasi nescit. Unde hoc probamus? Dominum audi dicturum in judicio, « Non novi vos, discedite a me [2]. » Quid est, non novi vos? Non vos video in luce mea, non vos video in illa justitia quam novi. Sic et hic tanquam nesciens talem peccatorem, dixit : « Ubi posuistis eum? » Talis est vox Dei in paradiso postea quam homo peccavit : Adam ubi

[1] Joan. XI, 34. — [2] Matth. VII, 23.

es[1] ? « Dicunt ei, Domine veni, et vide[2]. » Quid est, « vide ? » miserere. Videt enim Dominus, quando miseretur. Unde illi dicitur : « Vide humilitatem meam, et laborem meum, et dimitte omnia peccata mea[3]. »

XXI. « Lacrymatus est Jesus. Dixerunt ergo Judæi : « Ecce quomodo amabat eum[4]. » Quid est, « amabat eum ? » Non veni vocare justos, sed peccatores in pœnitentiam[5]. « Quidam autem ex ipsis dixerunt, non poterat hic qui aperuit oculos cæci, facere ut et hic non moreretur[6] ? Qui noluit facere ut non moreretur, plus est quod facturus est, ut mortuus suscitetur.

XXII. « Jesus ergo rursus fremens in semetipso, venit » ad monumentum[7]. » Fremat et in te, si disponis reviviscere. Omni homini dicitur, qui premitur pessima consuetudine : « Venit ad monumentum. Erat autem spe» lunca, et lapis superpositus erat ei. » Mortuus sub lapide, reus sub lege. Scitis enim quia Lex quæ data est Judæis, in lapide scripta est. Omnes autem rei sub lege sunt[8] : bene viventes cum lege sunt. Justo lex posita non est[9]. Quid est ergo, « Lapidem removete[10] ? » Gratiam prædicate. Apostolus enim Paulus ministrum se dicit novi Testamenti, non litteræ, sed spiritus : nam littera, inquit, occidit, spiritus vivificat[11]. » Littera occidens, quasi lapis est premens. « Removete, inquit, lapidem. » Removete Legis pondus : gratiam prædicate. « Si enim » data esset lex, quæ posset vivificare, omnino ex Lege » esset justitia. Sed conclusit omnia Scriptura sub pec» cato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur creden» tibus[12]. » Ergo removete lapidem.

[1] Gen. III, 9. — [2] Joan. XI, 34. — [3] Psal. XXIV, 18. — [4] Joan. XI, 35, 36. — [5] Matth. IX, 13. — [6] Joan. XI, 37. — [7] Ibid. 38. — [8] Exod. XXXI, 18. — [9] I Tim. I, 9. — [10] Joan. XI, 39. — [11] 2 Cor. III, 6. — [12] Galat. III, 21, 22.

XXIII. « Dicit ei Martha soror ejus qui mortuus fuerat : » Domine, jam fœtet, quatriduanus enim est. Dicit ei Jesus : Nonne dixi tibi, quoniam si credideris, videbis » gloriam Dei [1] ? » Quid est, « Videbis gloriam Dei? » Quia et putentem et quatriduanum resuscitat. « Omnes » enim peccaverunt, et egent gloria Dei [2] : » et, « Ubi » abundavit peccatum, superabundavit et gratia [3]. »

XXIV. « Tulerunt ergo lapidem. Jesus autem elevatis » sursum oculis, dixit : Pater gratias ago tibi, quoniam » audisti me : ego autem sciebam quia semper me audis ; » sed propter populum qui circumstat, dixi, ut credant » quia tu me misisti. Hæc cum dixisset, magna voce cla- » mavit [4]. » Fremuit, lacrymavit, voce magna clamavit. Quam difficile surgit, quem moles malæ consuetudinis premit! Sed tamen surgit : occulta gratia intus vivificatur : surgit post vocem magnam. Quid est factum? « Voce » magna clamavit, Lazare, veni foras. Et statim prodiit » qui fuerat mortuus, ligatus manus et pedes institis : et » facies illius sudario erat ligata [5]. » Quomodo processit ligatis pedibus miraris, et non miraris quia surrexit quatriduanus? In utroque potentia Domini erat, non vires mortui. Processit, et adhuc ligatus est : adhuc involutus, tamen jam foras processit. Quid significat? Quando contemnis, mortuus jaces : et si tanta quanta dixi contemnis, sepultus jaces : quando confiteris, procedis. Quid est enim procedere, nisi ab occultis velut exeundo manifestari? Sed ut confitearis, Deus facit magna voce clamando, id est, magna gratia vocando. Ideo cum processisset mortuus adhuc ligatus, confitens et adhuc reus ; ut solverentur peccata ejus, ministris hoc dixit Dominus, « Solvite illum, et

[1] Joan. xi, 39, 40. — [2] Rom. iii, 23. — [3] Id. v, 20. — [4] Joan. xi, 41-43. — [5] Ibid. 44.

sinite abire [1]. » Quid est, « Solvite, et sinite abire? » Quæ solveritis in terra, soluta erunt et in cœlo [2]. »

XXV. « Multi ergo ex Judæis qui venerant ad Mariam » et viderant quæ fecit Jesus, crediderunt in eum : qui» dam autem ex ipsis abierunt ad Pharisæos, et dixerunt » eis quæ fecit Jesus [3]. » Non omnes ex Judæis qui convenerant ad Mariam, crediderunt, sed tamen multi. « Quidam vero ex eis, » sive ex Judæis qui convenerant, sive ex eis qui crediderant, « abierunt ad Pharisæos, et » dixerunt eis quæ fecit Jesus : » sive annuntiando ut et ipsi crederent, sive potius prodendo ut sævirent. Sed quomodolibet et a quibuslibet, ad Pharisæos ista perlata sunt.

XXVI. « Collegerunt Pontifices et Pharisæi concilium » et dicebant, Quid facimus [4]? Nec tamen dicebant, Credamus. Plus enim perditi homines cogitabant, quomodo nocerent ut perderent, quam quomodo sibi consulerent ne perirent : et tamen timebant, et quasi consulebant. « Dicebant enim, Quid facimus? Quia hic homo multa » signa facit : si dimittimus eum sic, omnes credent in » eum; et venient Romani, et tollent nostrum locum » et gentem [5]. » Temporalia perdere timuerunt, et vitam æternam non cogitaverunt; ac sic utrumque amiserunt. Nam et Romani post Domini passionem et glorificationem, tulerunt eis et locum et gentem, expugnando et transferendo : et illud eos sequitur quod alibi dictum est : « Filii autem regni hujus ibunt in tenebras exteriores [6]. » Hoc autem timuerunt, ne si omnes in Christum crederent, nemo remaneret qui adversus Romanos civitatem Dei templumque defenderet : quoniam contra ipsum tem-

[1] Joan. XI, 44. — [2] Matth. XVI, 19. — [3] Joan. XI, 45, 46. — [4] Ibid. 47. [5] — Ibid. 48. — [6] Id. VIII, 12.

plum, et contra suas paternas leges doctrinam Christi esse sentiebant.

XXVII. « Unus autem ex ipsis Caiphas cum esset pon-» tifex anni illius, dixit eis : Vos nescitis quidquam, nec » cogitatis quia expedit nobis ut unus moriatur homo » pro populo, et non tota gens pereat. Hoc autem a se-» metipso non dixit, sed cum esset pontifex anni illius, » prophetavit [1]. » Hic docemur etiam per homines malos prophetiæ spiritum futura prædicere : quod tamen Evangelista divino tribuit sacramento, quia pontifex fuit, id est, summus sacerdos. Potest autem movere quomodo dicatur pontifex anni illius, cum Deus unum constituerit summum sacerdotem, cui mortuo unus succederet. Sed intelligendum est, per ambitiones et contentiones inter Judæos postea constitutum ut plures essent, et per annos singulos vicibus mintrarent. Nam et de Zacharia hoc dicitur : « Factum est autem cum sacerdotio fungeretur in ordine » vicis suæ ante Deum, secundum consuetudinem sacer-» dotii, sorte exiit ut incensum poneret, ingressus in tem-» plum Domini [2]. » Hinc apparet plures eos fuisse, et vices suas habuisse [3] : nam incensum non licebat ponere nisi summo sacerdoti. Et forte etiam unum annum plures administrabant, quibus alio anno alii succedebant, ex quibus sorte exibat quis, ut incensum poneret. Quid est ergo quod prophetavit Caiphas? « Quia Jesus moriturus erat » pro gente : et non tantum pro gente, sed ut filios Dei » qui erant dispersi, congregaret in unum [4]. » Hoc Evangelista addidit : Nam Caiphas de sola gente Judæorum prophetavit, in qua erant oves, de quibus ait ipse Dominus : « Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus » Israel [5]. » Sed noverat Evangelista esse alias oves, quæ

[1] Joan. XI, 49-51. — [2] Luc. I, 8. — [3] Exod. XXX, 7. — [4] Joan. XI, 51, 52. — [5] Matth. XV, 24.

non erant de hoc ovili, quas oportebat adduci, ut essent unum ovile et unus pastor [1]. Hæc autem secundum prædestinationem dicta sunt : nam neque oves ejus, nec filii Dei adhuc erant, qui nondum crediderant.

XXVIII. « Ab illo ergo die cogitaverunt, ut interficecerent eum. Jesus ergo jam non palam ambulabat apud » Judæos, sed abiit in regionem juxta desertum in civi» tatem quæ dicitur Ephrem, et ibi morabatur cum Dis» cipulis suis [2]. » Non quia potentia ejus defecerat, in qua utique si vellet, et palam Judæis conversaretur, et nihil ei facerent : sed in hominis infirmitate vivendi exemplum Discipulis demonstrabat, in quo appareret non esse peccatum, si fideles ejus qui sunt membra ejus, oculis persequentium se subtraherent, et furorem sceleratorum latendo potius devitarent, quam se offerendo magis accenderent.

TRACTATUS L [3].

Ab eo loco, *Proximum erat Pascha Judæorum :* usque ad id, *Multi propter illam abibant*, *et credebant in Jesum.*

I. Hesternam lectionem sancti Evagelii, de qua locuti sumus quod Dominus dedit, hodierna sequitur, de qua locuturi sumus quod Dominus dabit. Quædam in Scripturis tam manifesta sunt, ut potius auditorem quam expositorem desiderent : in eis nos immorari non oportet,

[1] Joan. x, 16. — [2] Joan. xi, 53, 54. — [3] Habitus die proximo post superiorem Tractatum.

ut necessariis in quibus immorandum est, tempus sufficiat.

II. « Proximum ergo erat Pascha Judæorum[1]. » Illum diem festum Judæi cruentum habere Domini sanguine voluerunt. Illo die festo occisus est Agnus, qui nobis eumdem diem festum suo sanguine consecravit. Consilium erat inter Judæos de occidendo Jesu : ille qui de cœlo venerat pati, propinquare voluit loco passionis, quia imminebat hora passionis. « Ascenderunt ergo multi Jerosolymam de regione ante Pascha, ut sanctificarent se » ipsos. » Hoc faciebant Judæi secundum præceptum Domini, per sanctum Moysen in Lege mandatum, ut die festo quod Pascha erat, omnes undique convenirent, et illius diei celebratione sanctificarentur. Sed illa celebratio umbra erat futuri. Quid est, umbra futuri? Prophetia Christi venturi, prophetia pro nobis illo die passuri : ut transiret umbra, et lux veniret; ut transiret significatio, et veritas teneretur. Habebant ergo Judæi Pascha in umbra, nos in luce. Quid enim opus erat ut eis Dominus præciperet per ipsum festum diem ovem occidere, nisi quia ille erat de quo prophetatum est : « Sicut ovis ad » immolandum ductus est[2]? » Sanguine occisi pecoris Judæorum postes signati sunt[3] : sanguine Christi frontes nostræ signantur. Et illa signatio, quia erat significatio, dicta est a domibus signatis exterminatorem prohibere : signum Christi a nobis repellit exterminatorem, si cor nostrum recipiat Salvatorem. Quare hoc dixi? Quia multi postes habent signatos, et intus non manet habitator : facile habent in fronte signum Christi, et corde non recipiunt verbum Christi. Ideo dixi, fratres, quod repeto, signum Christi a nobis repellit exterminatorem, si cor nostrum habeat Christum habitatorem. Hæc dixi, ne

[1] Joan. XI, 55. — [2] Isaï. LIII, 7. — [3] Exod. XII, 22.

quis forte cogitaret, quid sibi vellent ista festa Judæorum. Venit ergo Dominus tanquam ad victimam, ut verum Pascha nos haberemus, cum ejus passionem tanquam ovis immolationem celebraremus.

III. « Quærebant ergo Jesum[1] : » sed male. Beati enim qui quærunt Jesum, sed bene. Illi quærebant Jesum, ut nec ipsi haberent eum, nec nos : sed ab ipsis abscedendentem suscepimus nos. Reprehenduntur qui quærunt, laudantur qui quærunt : animus enim quærentis aut laudem invenit, aut damnationem. Habes enim et in Psalmis : « Confundantur et revereantur, qui quærunt animam » meam[2] : » isti sunt, qui male quærebant. Alio autem loco dicit : « Periit fuga a me et non est qui requirat ani- » mam meam[3]. » Culpantur qui quærebant, culpantur qui non quærebant. Ergo quæramus Christum ut habeamus, quæramus ut teneamus, sed non occidamus : nam et illi ideo quærebant ut tenerent, sed ut cito non haberent. « Quærebant ergo, et loquebantur inter se, Quid » putatis quia non venit ad diem festum[4]. »

IV. « Dederant autem pontifices et Pharisæi manda- » tum, ut si quis cognoverit ubi sit, indicet, ut appre- » hendant eum. » Nos indicemus modo Judæis, ubi sit Christus. Utinam velint audire et apprehendere quicumque sunt ex semine illorum, qui dederant mandatum, ut indicaretur eis ubi esset Christus. Veniant ad Ecclesiam, audiant ubi sit Christus, et apprehendant eum. A nobis audiant, ex Evangelio audiant. Occisus est a parentibus eorum, sepultus est, resurrexit, a Discipulis agnitus, ante oculos eorum ascendit in cœlum, ibi sedet ad dexteram Patris : qui judicatus est, venturus est judex : audiant, et teneant. Respondent, Quomodo tenebo absentem?

[1] Joan. XI, 56. — [2] Psal XXXIX, 15. — [3] Id CXLI, 5. — [4] Joan. XI, 56. — [5] Ibid.

Quomodo in cœlum manum mittam, ut ibi sedentem teneam? Fidem mitte, et tenuisti. Parentes tui tenuerunt carne, tu tene corde : quoniam Christus absens etiam præsens est. Nisi præsens esset, a nobis ipsis teneri non posset. Sed quoniam verum est quod ait : « Ecce ego » vobiscum sum usque ad consummationem sæculi[1] : » et abiit, et hic est; et rediit, et non deserit : corpus enim suum intulit cœlo, majestatem non abstulit mundo.

V. « Jesus ergo ante sex dies Paschæ venit Bethaniam, » ubi fuerat Lazarus mortuus, quem suscitavit Jesus. Fe» cerunt ei ibi cœnam, et Martha ministrabat : Lazarus » vero unus erat ex discumbentibus[2]. » Ne putarent homines phantasma esse factum, quia mortuus resurrexit, unus erat ex recumbentibus; vivebat, loquebatur, epulabatur : veritas ostendebatur, infidelitas Judæorum confundebatur. Discumbebat ergo Dominus cum Lazaro et cæteris, ministrabat Martha una ex sororibus Lazari.

VI. « Maria » vero, altera soror Lazari, « accepit li» bram unguenti nardi pistici pretiosi, unxit pedes Jesu, » et extersit capillis suis pedes ejus, et domus impleta » est ex odore unguenti[3]. » Factum audivimus, mysterium requiramus. Quæcumque anima fidelis vis esse, cum Maria ungue pedes Domini pretioso unguento. Unguentum illud justitia fuit, ideo libra fuit : erat autem unguentum nardi pistici pretiosi. Quod ait, « pistici, » locum aliquem credere debemus, unde hoc erat unguentum pretiosum : nec tamen hoc vacat, et sacramento optime consonat. Πίστις græce, fides dicitur. Quærebas operari justitiam : Justus ex fide vivit. Ungue pedes Jesu : Bene vivendo dominica sectare vestigia. Capillis terge : si habes superflua, da pauperibus, et Domini pedes tersisti : capilli enim

[1] Matth. XXVIII, 20. — [2] Joan. XII, 1, 2. — [3] Ibid. 3.

superflua corporis videntur. Habes quod agas de superfluis tuis : tibi superflua sunt, sed Domini necessaria. Forte in terra Domini pedes indigent. De quibus enim nisi de membris suis in fine dicturus est : « Cum uni ex » minimis meis fecistis, mihi fecistis [1] ? » superflua vestra impendistis, sed pedibus meis obsecuti estis.

VII. « Domus » autem « impleta est odore, » mundus impletus est fama bona : nam odor bonus, fama bona est. Qui male vivunt et christiani vocantur, injuriam Christo faciunt : de qualibus dictum est, quod per eos nomen Domini blasphematur [2]. Si per tales nomen Dei blasphematur, per bonos nomen Domini laudatur [3]. Audi Apostolum : « Christi bonus odor sumus, inquit, in omni » loco [4]. » Dicitur et in Canticis canticorum : « Unguen- » tum effusum nomen tuum [5]. » Ad Apostolum revoca intentionem : « Christi, inquit, bonus odor sumus in » omni loco, et in his qui salvi fiunt, et in his qui » pereunt : aliis sumus odor vitæ in vitam, aliis odor » mortis in mortem : et ad hæc quis idoneus? » Occasionem nobis præbet præsens lectio sancti Evangelii de odore isto ita loqui, ut et a nobis sufficienter dicatur, et a vobis diligenter audiatur, Apostolo ipso ita dicente : « Et ad hæc quis idoneus [6] ? » Ergo ut inde nos conemur loqui, numquid idonei sumus, aut vos audire hæc idonei estis ? Nos quidem idonei non sumus : sed idoneus est ille, qui per nos dignetur dicere quod vobis prosit audire. Ecce Apostolus bonus odor est, sicut dicit ipse : sed ipse bonus odor aliis est odor vitæ in vitam, aliis autem odor mortis in mortem ; tamen bonus odor. Numquid enim ait, Aliis sumus bonus odor ad vitam, aliis malus odor ad mortem ? Bonum odorem se dixit,

[1] Matth. xxv, 40. — [2] Isaï. lii, 5. — [3] Rom. ii, 24. — [4] 2 Cor. ii, 15. — [5] Cantic. i, 2. — [6] 2 Cor. ii, 16.

non malum, et eumdem bonum odorem aliis ad vitam dixit, aliis ad mortem. Felices qui bono odore vivunt : quid autem infelicius illis qui bono odore moriuntur?

VIII. Et quis est, ait aliquis, quem bonus odor occidit? Hoc est quod ait Apostolus, Et ad hæc quis idoneus? Quomodo ea facit Deus miris modis, ut bono odore et boni vivant, et mali moriantur, quomodo sit[1], quantum Dominus inspirare dignatur, (nam fortasse ibi lateat altior intellectus, qui a me non potest penetrari :) tamen quousque penetrare potui, vobis non debet denegari. Paulum apostolum bene agentem, bene viventem, justitiam verbo prædicantem, opere demonstrantem, doctorem mirabilem, fidelem dispensatorem, fama usquequaque disseminabat : quidam diligebant, quidam invidebant. Nam ipse quodam loco ait de quibusdam, quod non caste, sed per invidiam Christum annuntiarent : « Existimantes, inquit, tribulationem suscitare vinculis » meis[2]. » Sed quid ait? Sive occasione, sive veritate Christus annuntietur. Annuntiant qui me amant, annuntiant qui mihi invident : illi bono odore vivunt, et illi bono odore moriuntur : tamen utrisque prædicantibus nomen Christi annuntietur, odore optimo mundus impleatur. Amasti bene agentem, vixisti bono odore : invidisti bene agenti, mortuus es bono odore. Numquid quia mori voluisti, ideo odorem illum malum esse fecisti? Noli invidere, et non te occidet bonus odor.

IX. Denique audi et hic ex unguento isto, quomodo aliis erat odor bonus in vitam, aliis odor bonus in mortem. Postea quam hoc fecit religiosa Maria ad Domini obsequium, continuo, « unus ex Discipulis ejus, Judas » Iscariotes, qui eum erat traditurus, dixit, Quare hoc » unguentum non venit trecentis denariis, et datum est

[1] *Forte* fit. — [2] Philip. I, 17, etc.

» egenis[1]? » Væ tibi miser, bonus odor occidit te. Quare enim hoc dixerit, Evangelista sanctus aperuit. Putaremus autem et nos, si mens ipsius nobis per Evangelium non proderetur, pauperum cura hoc illum dicere potuisse. Non ita est. Sed quid? Audi testem veracem : « Dixit au- » tem hoc, non quia de egenis pertinebat ad illum ; sed » quia fur erat, et loculos habens, et ea quæ mitteban- » tur portabat[2]. » Portabat[3], an exportabat? Sed ministerio portabat, furto exportabat.

X. Ecce audite quia Judas iste non tunc perversus factus est, quando a Judæis corruptus Dominum tradidit. Plerique enim incuriosi Evangelii, existimant tunc periisse Judam, quando accepit a Judæis pecuniam ut Dominum traderet. Non tunc periit : jam fur erat, et Dominum perditus sequebatur : quia non corde, sed corpore sequebatur. Duodenarium numerum Apostolorum implebat, apostolicam beatitudinem non habebat, ad imaginem fuerat duodecimus : quo decedente, et alio succedente, et suppleta est apostolica veritas, et numeri permansit integritas[4]. Quid ergo voluit Dominus noster Jesus Christus, fratres mei, admonere Ecclesiam suam, quando unum perditum inter duodecim habere voluit, nisi ut malos toleremus, nec corpus Christi dividamus? Ecce inter sanctos est Judas, ecce fur est Judas : et, ne contemnas, fur et sacrilegus, non qualiscumque fur : fur loculorum, sed dominicorum ; loculorum, sed sacrorum. Si crimina discernuntur in foro, qualiscumque furti et peculatus ; peculatus enim dicitur furtum de re publica ; et non sic judicatur furtum rei privatæ quomodo publicæ : quanto vehementius judicandus est fur sacrilegus, qui ausus fuerit non undecunque tollere, sed de Ecclesia tollere? Qui

[1] Joan. XII, 4, 5. — [2] Ibid. 6. — [3] Vide Epist. CVIII, cap. III, n. 8. — — [4] Act. I, 26.

aliquid de Ecclesia furatur, Judæ perdito comparatur. Talis erat iste Judas, et tamen cum sanctis Discipulis undecim intrabat, et exibat. Ad ipsam dominicam cœnam pariter accessit: conversari cum eis potuit, eos inquinare non potuit. De uno pane et Petrus et Judas accepit, et tamen quæ pars fideli cum infideli [1]? Petrus enim accepit ad vitam, Judas ad mortem. Quomodo enim ille odor bonus, sic ille cibus bonus. Sicut ergo odor bonus, ita et cibus bonus, bonos vivificat, malos mortificat. Qui enim manducaverit indigne, judicium sibi manducat et bibit [2] : judicium sibi, non tibi. Si judicium sibi, non tibi; tolera malum bonus, ut venias ad præmia bonorum, ne mittaris in pœnam malorum.

XI. Exemplum Domini accipite conversantis in terra. Quare habuit loculos cui Angeli ministraverunt, nisi quia Ecclesia ipsius loculos suos habitura erat? Quare furem admisit, nisi ut ejus Ecclesia fures patienter toleret? Sed ille qui consueverat de loculis pecuniam tollere, non dubitavit accepta ipsum Dominum vendere. Videamus quid ad ista Dominus respondeat. Videte fratres : non illi ait, Propter furta tua dicis ista. Furem noverat, nec prodebat, sed potius tolerabat, et ad perferendos malos in Ecclesia nobis exemplum patientiæ demons- » trabat. « Dixit ergo ei Jesus, Sine illam, ut in diem » sepulturæ meæ servet illud [3]. » Moriturum se denuntiavit.

XII. Sed quid est quod sequitur? « Pauperes enim sem- » per habebitis vobiscum, me autem non semper ha- » bebitis [4]. » Intelligimus quidem, « Pauperes semper » habebitis : » quod dixit, verum est. Quando Ecclesia sine pauperibus? « Me autem non semper habebitis, » quid sibi vult? Quomodo intelligendum est, « Me autem

[1] 2 Cor. VI, 15. — [2] Id. XI, 29. — [3] Joan. XII, 7. — [4] Ibid. 8.

» non semper habebitis? » Nolite expavescere : Judæ dictum est. Quare ergo non dixit, habebis; sed, « habe- » bitis? » Quia non unus est Judas. Unus malus corpus malorum significat : quomodo Petrus corpus bonorum, imo corpus Ecclesiæ, sed in bonis. Nam si in Petro non esset Ecclesiæ sacramentum, non ei diceret Dominus; « Tibi dabo claves regni cœlorum, quæcumque solveris » in terra, soluta erunt et in cœlo, et quæcumque liga- » veris in terra, ligata erunt et in cœlo[1]. » Si hoc Petro tantum dictum est, non facit hoc Ecclesia. Si autem et in Ecclesia fit, ut quæ in terra ligantur, in cœlo ligentur, et quæ solvuntur in terra, solvantur in cœlo : quia cum excommunicat Ecclesia, in cœlo ligatur excommunicatus; cum reconciliatur ab Ecclesia, in cœlo solvitur reconciliatus : si hoc ergo in Ecclesia fit, Petrus quando claves accepit, Ecclesiam sanctam significavit. Si in Petri persona significati sunt in Ecclesia boni, in Judæ persona significati sunt in Ecclesia mali; ipsis dictum est, « Me autem non » semper habebitis. » Quid est enim, « non semper? » Et quid est semper? Si bonus es, si ad corpus pertines, quod significat Petrus; habes Christum et in præsenti et in futuro : in præsenti per fidem, in præsenti per signum, in præsenti per baptismatis sacramentum, in præsenti per altaris cibum et potum. Habes Christum in præsenti, sed habebis semper : quia cum hinc exieris, ad illum venies qui dixit latroni : « Hodie mecum eris in paradiso[2]. » Si autem male versaris, videris habere in præsenti Christum, quia intras Ecclesiam, signas te signo Christi, baptizaris baptismo Christi, misces te membris Christi, accedis ad altare Christi : in præsenti habes Christum, sed male vivendo non semper habebis.

XIII. Potest et sic intelligi : « Pauperes semper habe-

[1] Matth. xvi, 19. — [2] Luc. xxiii, 43.

» bitis vobiscum, me autem non semper habebitis. » Accipiant hoc et boni, sed non sint solliciti : loquebatur enim de præsentia corporis sui. Nam secundum majestatem suam, secundum providentiam, secundum ineffabilem et invisibilem gratiam, impletur quod ab eo dictum est : « Ecce ego vobiscum sum in consummationem sæ» culi[1]. » Secundum carnem vero quam Verbum assumpsit, secundum id quod de virgine natus est, secundum id quod a Judæis prehensus est, quod ligno confixus, quod de cruce depositus, quod linteis involutus, quod in sepulcro conditus, quod in resurrectione manifestatus, « non semper habebitis vobiscum. » Quare? Quoniam conversatus est secundum corporis præsentiam quadraginta diebus cum Discipulis suis, et eis deducentibus videndo non sequendo, ascendit in cœlum, et non est hic[2]. Ibi est enim, sedet ad dexteram Patris; et hic est, non enim recessit præsentia majestatis. Aliter : Secundum præsentiam majestatis semper habemus Christum : secundum præsentiam carnis, recte dictum est Discipulis, « Me autem non » semper habebitis. » Habuit enim illum Ecclesia secundum præsentiam carnis paucis diebus : modo fide tenet, oculis non videt. Ergo sive ita dictum est, « Me autem non sem» per habebitis, » quæstio sicut arbitror jam nulla est, quæ duobus modis soluta est.

XIV. Cætera quæ pauca remanent, audiamus : « Co» gnovit ergo turba multa ex Judæis quia illic est : et » venerunt, non propter Jesum tantum, sed ut Lazarum » viderent quem suscitavit Jesus a mortuis[3]. » Curiositas eos adduxit, non charitas : venerunt, et viderunt. Audite mirabile consilium vanitatis : Viso Lazaro resuscitato, quia tantum miraculum Domini tanta erat evidentia diffamatum, tanta manifestatione declaratum, ut non pos-

[1] Matth. XXVIII, 20. — [2] Act. I, 3, etc. — [3] Joan. XII, 9.

sent vel occultare quod factum est, vel negare, quid invenerunt videte. « Cogitaverunt autem principes sacer- » dotum ut et Lazarum interficerent : quia multi propter » illum abibant ex Judæis, et credebant in Jesum[1]. » O stulta cogitatio, et cæca sævitia! Dominus Christus qui suscitare potuit mortuum, non posset occisum? Quando Lazaro inferebatis necem, numquid auferebatis Domino potestatem? Si aliud vobis videtur mortuus, aliud occisus : ecce Dominus utrumque fecit, et Lazarum mortuum, et se ipsum suscitavit occisum.

TRACTATUS LI[2].

Ab eo quod scriptum est : *In crastinum autem turba multa, quæ venerat ad diem festum, etc.* usque ad id, *Si quis mihi ministraverit, honorificabit illum Pater meus.*

I. Postea quam Dominus quatriduanum mortuum suscitavit[3], stupentibus Judæis, et aliis eorum videndo credentibus, aliis invidendo pereuntibus, propter odorem bonum, qui est aliis ad vitam, aliis ad mortem[4]; postea quam discubuit in domo cum recumbente Lazaro, qui fuerat mortuus suscitatus, post unguentem effusum super pedes ejus, unde domus odore completa est; postea quam vanam sævitiam, et stultissimum et dementissimum scelus Judæi etiam de occidendo Lazaro corde perdito conce-

[1] Joan. xii, 10. — [2] Habitus die proximo ante Tractatum subseq. — [3] Vide D. Guillon, tom. xxi, pag. 378-381. — [4] 2 Cor. ii, 15.

perunt ; de quibus omnibus ut potuimus, quod Dominus dedit, superioribus sermonibus locuti sumus : nunc intendat Charitas Vestra, ante Domini passionem quantus fructus apparuerit prædicationis ejus, et quantus grex ovium ex his quæ perierant domus Israël, vocem pastoris audierit.

II. Sic enim loquitur Evangelium, quod modo cum recitaretur, audistis : « In crastinum autem turba multa » quæ venerat ad diem festum, cum audissent quia venit » Jesus Jerosolymam, acceperunt ramos palmarum, et » processerunt obviam ei, et clamabant Hosanna, bene- » dictus qui venit in nomine Domini, rex Israël [1]. » Rami palmarum laudes sunt, significantes victoriam : quia erat Dominus mortem moriendo superaturus, et tropæo crucis de diabolo mortis principe triumphaturus. Vox autem obsecrantis est, Hosanna, sicut nonnulli dicunt qui Hebræam linguam noverunt, magis affectum indicans, quam rem aliquam significans : sicut sunt in lingua latina quas interjectiones vocant, velut cum dolentes dicimus, Heu ; vel cum delectamur, Vah, dicimus, vel cum miramur, dicimus, O rem magnam : tunc enim, O, nihil significat, nisi mirantis affectum. Quod ideo credendum est ita esse, quia neque græcus, neque latinus hoc interpretari potuit : sicut illud, « Qui dixerit fratri suo, Racha [2]. » Nam et hæc interjectio esse perhibetur, affectum indignantis ostendens.

III. « Benedictus » autem « qui venit in nomine Domini » rex Israël » sic potius accipiendum est, ut in nomine Domini, in nomine Dei Patris intelligatur : quamvis possit intelligi etiam in nomine suo, quia et ipse Dominus est. Unde et alibi scriptum est. Pluit Dominus a Domino [3]. Sed verba ejus melius nostrum dirigunt intellectum, qui

[1] Joan. XII, 12, 13. — [2] Matth. V, 22. — [3] Gen. XIX, 24.

ait : « Ego veni in nomine Patris mei, et non suscepistis » me : alius veniet in nomine suo, hunc suscipietis [1]. » Humilitatis enim magister est Christus, qui humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis [2]. Non itaque amittit divinitatem, quando nos docet humilitatem : in illa est Patri æqualis, in hac nobis similis : per quod Patri est æqualis, nos ut essemus creavit; per quod nobis est similis, ne periremus redemit.

IV. Has ei laudes turba dicebat, « Hosanna, Benedic- » tus qui venit in nomine Domini, rex Israël. » Quam crucem mentis invidentia principum Judæorum perpeti poterat, quando regem suum Christum tanta multitudo clamabat? Sed quid fuit Domino regem esse Israël? Quid magnum fuit regi sæculorum, regem fieri huminum? Non enim rex Israël Christus ad exigendum tributum, vel exercitum ferro armandum, hostesque visibiliter debellandos : sed rex Israël, quod mentes regat, quod in æternum consulat, quod in regnum cœlorum credentes, sperantes, amantesque perducat. Dei ergo Filius æqualis Patri, Verbum per quod facta sunt omnia, quod rex esse voluit Israël, dignatio est, non promotio; miserationis indicium est, non potestatis augmentum. Qui enim appellatus est in terra rex Judæorum, in cœlis est Dominus Angelorum.

V. « Et invenit Jesus asellum, et sedit super eum [3]. » Hic breviter dictum est : nam quemadmodum sit factum, apud alios Evangelistas plenissime legitur. Adhibetur autem huic facto propheticum testimonium, ut appareret quod maligni principes Judæorum eum non intelligebant, in quo implebantur quæ legebant [4]. « Invenit » ergo « Je-

[1] Joan. v, 43. — [2] Philip. II, 8. — [3] Joan. XII, 14. — [4] Matth. XXI, 7; Marc. XI, 7, et Luc. XIX, 35.

» sus asellum, et sedit super eum : sicut scriptum est, » Noli timere filia Sion, Ecce rex tuus venit sedens super » pullum asinæ[1]. » In illo ergo populo erat filia Sion : ipsa est Jerusalem quæ Sion. In illo, inquam, populo reprobo et cæco, erat tamen filia Sion, cui diceretur, « Noli timere, Ecce rex tuus venit sedens super pullum » asinæ. » Hæc filia Sion cui divinitus ista dicuntur, in illis erat ovibus, quæ vocem pastoris audiebant : in illa erat multitudine, quæ Dominum venientem tanta devotione laudabat, tanto agmine deducebat. Ei dictum est, « Noli timere : » illum agnosce qui a te laudatur, et noli trepidare cum patitur; quia ille sanguis funditur, per quem tuum delictum deleatur, et vita reddatur. Sed pullum asinæ in quo nemo sederat (hoc enim apud alios Evangelistas invenitur,) intelligimus populum gentium, qui Legem Domini non acceperat. Asinam vero (quia utrumque jumentum Domino adductum est) plebem ejus quæ veniebat ex populo Israël, non indomitam plane, sed quæ præsepe Domini agnovit.

VI. « Hæc non cognoverunt Discipuli ejus primum : » sed quando glorificatus est Jesus[2], » id est, quando virtutem suæ resurrectionis ostendit : « tunc recordati » sunt quia hæc scripta erant de eo, et hæc fecerunt ei, » id est, non alia fecerunt ei, quam illa quæ erant scripta de eo. Recolentes quippe secundum Scripturam, quæ ante passionem Domini, vel in passione Domini completa sunt, ibi et hoc invenerunt quod secundum eloquia Prophetarum in pullo asinæ sederit.

VII. « Testimonium ergo perhibebat turba, quæ erat » cum eo quando Lazarum vocavit de monumento, et » suscitavit eum a mortuis. Propterea et obviam venit ei

[1] Zach. IX, 9, et Joan. XII, 15. — [2] Joan. XII, 16.

» turba, quia audierunt eum fecisse hoc signum. Pha-
» risæi ergo dixerunt ad semetipsos, Videtis quia nihil
« proficimus? ecce mundus totus post eum abiit[1]. » Turba turbavit turbam. Quid autem invides cæca turba, quia post eum abit mundus, per quem factus est mundus?

VIII. « Erant autem gentiles quidam, ex iis qui ascenderant ut adorarent in die festo. Hi ergo accesserunt ad
» Philippum, qui erat a Bethsaida Galilææ, et rogabant
» eum dicentes, Domine, volumus Jesum videre. Venit
» Philippus, et dicit Andreæ: Andreas rursum et Philip-
» pus dicunt Jesu[2]. » Audiamus quid Dominus ad ista responderit. Ecce volunt eum Judæi occidere, gentiles videre: sed etiam illi ex Judæis erant qui clamabant, « Benedictus qui venit in nomine Domini rex Israël. » Ecce illi ex circumcisione, illi ex præputio, velut parietes duo de diverso venientes, et in unam fidem Christi pacis osculo concurrentes: audiamus ergo vocem lapidis angularis. « Jesus autem, inquit, respondit eis dicens,
» Venit hora ut glorificetur filius hominis[3]. » Hic quisquam forsitan putat ideo se dixisse glorificatum, quia gentiles eum volebant videre. Non ita est. Sed videbat ipsos gentiles post passionem et resurrectionem suam in omnibus gentibus credituros: quia, sicut dicit Apostolus: « Cæcitas ex parte in Israël facta est, donec plenitudo
» gentium intraret[4]. » Ex occasione igitur istorum gentilium, qui eum videre cupiebant, annuntiat futuram plenitudinem gentium; et promittit jam jamque adesse horam glorificationis suæ, qua facta in cœlis, gentes fuerant credituræ. Unde prædictum est: « Exaltare super
» cœlos Deus, et super omnem terram gloria tua[5]. » Hæc

[1] Joan. xii, 17-19. — [2] Ibid. 20-22. — [3] Ibid. 23. — [4] Rom. xi, 25. — [5] Psal. x, 97.

est gentium plenitudo, de qua dicit Apostolus : « Cæcitas » ex parte in Israël facta est, donec plenitudo gentium » intraret. »

IX. Sed altitudinem glorificationis oportuit ut præcederet humilitas passionis : ideo secutus adjunxit, « Amen, » amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram » mortuum fuerit, ipsum solum manet : si autem mor» tuum fuerit, multum fructum affert [1]. » Se autem dicebat. Ipsum erat granum mortificandum et multiplicandum : mortificandum infidelitate Judæorum, multiplicandum fide populorum.

X. Jam vero exhortans ad passionis suæ sectanda vestigia : « Qui amat, inquit, animam suam, perdet eam [2]. » Quod duobus modis intelligi potest : « Qui amat, perdet, » id est, Si amas, perde; si cupis vitam tenere in Christo, noli mortem timere pro Christo. Item alio modo : « Qui » amat animam suam, perdet eam, » Noli amare, ne perdas; noli amare in hac vita, ne perdas in æterna vita. Hoc autem quod posterius dixi, magis habere videtur evangelicus sensus : sequitur enim, « Et qui odit animam » suam in hoc mundo, in vitam æternam custodiet eam. » Ergo quod supra dictum est, « Qui amat, » sub intelligitur, in hoc mundo; ipse utique perdet : « qui autem » odit, » utique in hoc mundo; in vitam æternam ipse custodiet. Magna et mira sententia, quemadmodum sit hominis in animam suam amor ut pereat, odium ne pereat. Si male amaveris, tunc odisti : si bene oderis, tunc amasti. Felices qui oderunt custodiendo, ne perdant amando. Sed vide ne tibi subrepat ut te ipsum velis interimere, sic intelligendo quod debes odisse in hoc mundo animam tuam. Hinc enim quidam maligni atque perversi, et in se ipsis crudeliores et sceleratiores homicidæ, flam-

[1] Joan. XII, 24. — [2] Ibid. 25.

mis se donant, aquis præfocant, præcipitio collidunt, et pereunt. Hoc Christus non docuit, imo etiam diabolo præcipitium suggerenti respondit : « Redi retro satanas, » scriptum est, Non tentabis Dominum Deum tuum [1]. » Petro autem dixit significans qua morte glorificaturus erat Deum, « Cum esses junior, cingebas te, et ibas quo vo- » lebas : cum autem senueris, alter te cinget, et feret » quo tu non vis [2]. » Ubi satis expressit, non a se ipso, sed ab alio debere occidi, qui vestigia sequitur Christi. Cum ergo causæ articulus venerit, ut hæc conditio proponatur, aut faciendum esse contra Dei præceptum, aut ex hac vita emigrandum, quorum duorum homo cogatur alterum eligere, comminante mortem persecutore : ibi eligat Deo dilecto emori, quam offenso vivere : ibi oderit in hoc mundo animam suam, ut in vitam æternam custodiat eam.

XI. « Si quis mihi ministrat, me sequatur [3]. » Quid est, « me sequatur : » nisi, me imitetur? Christus enim pro nobis passus est, ait Apostolus Petrus, relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus [4]. Ecce quod dictum est, « Si quis mihi ministrat, me sequatur [5]. » Quo fructu? qua mercede? quo præmio? « Et ubi sum, inquit, ego, » illic et minister meus erit. » Gratis ametur, ut operis quo ministratur illi, pretium sit esse cum illo. Ubi enim bene erit sine illo, aut quando esse male poterit cum illo? Audi evidentius. « Si quis mihi ministraverit, honorifi- » cabit eum Pater meus. » Quo honore, nisi ut sit cum Filio ejus? Quod enim superius ait, « Ubi ego sum, illic » et minister meus erit : » hoc intelligitur exposuisse cum dicit, « honorificabit eum Pater meus. » Nam quem majorem honorem accipere poterit adoptatus, quam ut sit

[1] Matth. IV, 7. — [2] Joan. XXI, 18. — [3] Id. XII, 26. — [4] I Petr. XXI. — [5] Joan. XII, 26.

ubi est Unicus; non æqualis factus divinitati, sed consociatus æternitati?

XII. Quid sit autem ministrare Christo, cui operi merces tanta proponitur, hoc potius debemus inquirere. Si enim hoc putaverimus esse Christo ministrare, ea quæ sunt corpori necessaria præparare, aut cœnanti cibum coquere vel apponere, vel poculum dare potumque miscere : fecerunt hoc illi qui potuerunt eum in corpore habere præsentem, sicut Martha et Maria, quando et Lazarus unus erat ex recumbentibus[1]. Sed eo modo Christo etiam Judas perditus ministravit, nam et loculos ipse habebat : et quamvis ex eis quæ mittebantur sceleratissime furaretur, per illum tamen etiam necessaria parabantur. Hinc est illud quod cum ei diceret Dominus : « Quod facis fac » celeriter[2] : » arbitrati sunt quidam, quod eum jusserit propter diem festum necessaria præparare, vel indigentibus aliquid dare. Nullo modo igitur de hujuscemodi ministris diceret Dominus, « Ubi sum ego, ibi erit et » minister meus : » et « Si quis mihi ministraverit, ho» norificabit eum Pater meus : » quoniam Judam talia ministrantem, reprobatum potius quam honoratum videmus. Utquid ergo alibi quærimus, quid sit ministrare Christo, et non potius in istis ipsis verbis agnoscimus? Cum enim dixit, Si quis mihi ministrat, me sequatur : » hoc intelligi voluit, ac si diceret : Si quis me non sequitur, non mihi ministrat. Ministrant ergo Jesu Christo, qui non sua quærunt, sed quæ Jesu Christi[3]. Hoc est enim, « me sequatur, » vias ambulet meas, non suas : sicut alibi scriptum est; « Qui se dicit in Christo manere, » debet sicut ambulavit ille, et ipse ambulare[4]. » Debet etiam, si porrigit esurienti panem, de misericordia facere, non de jactantia; non aliud ibi quærere quam opus bo-

[1] Joan. XII, 6. — [2] Id. XIII, 27. — [3] Philip. II, 21. — [4] I Joan. II, 6.

num, nesciente sinistra quid faciat dextera [1], id est, ut alienetur intentio cupiditatis ab opere charitatis. Qui sic ministrat, Christo ministrat; recteque illi dicetur : « Cum uni ex » minimis meis fecisti, mihi fecisti [2]. » Nec tantum ea quæ ad misericordiam pertinent corporalem, sed omnia bona opera propter Christum faciens, (tunc erunt enim bona, quoniam finis legis Christus ad justitiam omni credenti [3],) minister est Christi usque ad illud opus magnæ charitatis, quod est animam suam pro fratribus ponere : hoc est enim et pro Christo ponere. Quia et hoc propter sua membra dicturus est, Cum pro istis fecisti, pro me fecisti. De tali quippe opere etiam se ministrum facere et appellare dignatus est, ubi ait : « Sicut filius hominis non venit minis- » trari, sed ministrare, et animam suam ponere pro mul- » tis [4]. » Hinc est ergo unusquisque minister Christi, unde est minister et Christus. Sic ministrantem Christo honorificabit Pater ejus, honore illo magno, ut sicut Filio ejus, nec unquam deficiat felicitas ejus.

XIII. Cum ergo auditis, fratres, Dominum dicentem, « Ubi ego sum, illic et minister meus erit : » nolite tantummodo bonos episcopos et clericos cogitare. Etiam vos pro modo vestro ministrate Christo, bene vivendo, eleemosynas faciendo, nomen doctrinamque ejus quibus potueritis prædicando : ut unusquisque etiam pater-familias hoc nomine agnoscat paternum affectum suæ familiæ se debere. Pro Christo et pro vita æterna, suos omnes admoneat, doceat, hortetur, corripiat, impendat benevolentiam, exerceat disciplinam : ita in domo sua ecclesiasticum et quodam modo episcopale implebit officium, ministrans Christo ut in æternum sit cum ipso. Nam et illam maximam passionis ministrationem multi ex vestro numero ministrarunt : multi non episcopi neque clerici,

[1] Matth. VI, 3. — [2] Id. XXV, 40. — [3] Rom. X, 4. — [4] Matth. XX, 28.

juvenes et virgines, seniores cum junioribus, multi conjugati et conjugatæ, multi patres matresque familias Christo ministrantes, etiam animas suas in ejus martyrio posuerunt, et honorificante Patre coronas gloriosissimas receperunt.

TRACTATUS LII[1].

Ab eo quod scriptum est : *Nunc anima mea turbata est, et quid dicam* : usque ad id, *Hæc locutus est Jesus : et abiit, et abscondit se ab eis.*

I. Postquam Dominus Jesus Christus verbis lectionis hesternæ ministros suos ut se ipsum sequerentur hortatus est, cum ita prædixisset passionem suam, quod nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, solum manet[2]; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert : ubi excitavit eos, qui eum ad regnum cœlorum sequi vellent, ut animam suam odissent in hoc mundo, si eam in vitam æternam custodire cogitarent : ad nostram rursus infirmitatem suum temperavit affectum, et ait, unde lectio cœpit hodierna, « Nunc anima mea turbata » est[3]. » Unde turbata est, Domine, anima tua ? Nempe paulo ante dixisti : « Qui odit animam suam in hoc mundo, » in vitam æternam custodit eam[4]. » Ergo anima tua in hoc mundo amatur, ideo turbatur veniente hora, qua ex hoc mundo egrediatur? Quis hoc de anima Domini audeat

[1] Habitus die proximo post Tractatum superiorem. — [2] Joan. xii, 24, etc. — [3] Ibid. 27. — [4] Ibid. 25.

affirmare? Sed nos in se transtulit, nos in se suscepit caput nostrum, membrorum suorum suscepit affectum : et ideo non est ab aliquo turbatum; sed sicut de illo dictum est, cum Lazarum suscitaret, turbavit semetipsum [1]. Oportebat enim ut unus mediator Dei et hominum homo Christus Jesus, sicut nos excitavit ad summa, ita nobiscum pateretur et infima.

II. Audio superius dicentem : « Venit hora ut glorifi» cetur filius hominis [2] : » si mortificatum fuerit granum, multum fructum affert. Audio, qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Nec permittor tantummodo mirari, sed jubeor imitari. Deinde subsequentibus verbis, Si quis mihi ministrat, me sequatur, et ubi sum ego, ibi et minister meus erit : mundum contemnere accendor, et in conspectu meo nihil est vitæ hujus totus, quantumlibet fuerit prolixus, vapor : præ amore æternorum temporalia mihi cuncta vilescunt : et rursus ipsum Dominum meum, qui me illis verbis ab infirmitate mea rapuit ad firmitatem suam, audio dicentem, « Nunc anima mea turbata est. » Quid est hoc? Quomodo sequi jubes animam meam, si turbari video animam tuam? quomodo sufferam, quod grave tanta firmitas sentit? quale fundamentum quæram, si petra succumbit? Sed videor mihi audire in cogitatione mea respondentem mihi Dominum, et quodam modo dicentem, Magis sequeris, quia sic me interpono ut sufferas : audisti ad te vocem fortitudinis meæ, audi in me vocem infirmitatis tuæ : vires suggero ut curras, nec reprimo quod acceleras; sed tranfero in me quod trepidas et substerno qua transeas. O Domine mediator, Deus supra nos, homo propter nos, agnosco misericordiam tuam : nam quod tu tantus tuæ charitatis voluntate turbaris, multos

[1] Joan. xi, 33. — [2] Id. xii, 23, etc.

in corpore tuo qui suæ infirmitatis necessitate turbantur, ne desperando pereant consolaris.

III. Denique homo qui sequi vult, audiat qua sequatur. Accessit forte hora terribilis, proponitur optio, aut faciendæ iniquitatis, aut subeundæ passionis : turbatur anima infirma, propter quam sponte turbata est anima invicta : præpone tuæ voluntati voluntatem Dei. Attende enim quid deinde subjungat creator tuus et magister tuus, qui te fecit, et ut te doceret factus est et ipse quod fecit : homo enim factus est qui hominem fecit; sed Deus incommutabilis mansit, et hominem in melius commutavit. Audi ergo quid inde subjungat, cum dixisset, « Nunc « anima mea turbata est. Et quid dicam, inquit? Pater » salvifica me ex hac hora, sed propterea veni in hanc » horam : Pater clarifica nomen tuum[1]. » Docuit te quid cogites, docuit quid dicas, quem invoces, in quo speres, cujus voluntatem certam atque divinam tuæ voluntati humanæ infirmæque præponas. Non ideo tibi videatur ex alto deficere, quia te vult ab imo proficere. Nam et tentari dignatus est a diabolo, a quo utique si nollet non tentaretur, quemadmodum si nollet non pateretur : et ea respondit diabolo, quæ tu in tentationibus debeas respondere. Et ille quidem tentatus est, sed non periclitatus : ut doceret te in tentatione periclitantem tentatori respondere, et post tentatorem non ire, sed de periculo tentationis exire. Sicut autem hic dixit, « Nunc anima mea » turbata est, » ita etiam ubi dicit : « Tristis est anima » mea usque ad mortem : » et « Pater si fieri potest, tran» seat a me calix iste[2] : » hominis suscepit infirmitatem, ut doceat sic contristatum et conturbatum quod sequitur dicere, Verumtamen non quod ego volo, sed quod tu vis

[1] Joan. XII, 27, 28. — [2] Matth. XXVI, 38, 39.

Pater. Sic enim homo ab humanis in divina dirigitur, cum voluntati humanæ voluntas divina præponitur. Quid est autem, « Clarifica tuum nomen : » nisi, in sua passione et resurrectione ? Quid est ergo aliud, nisi ut Pater clarificet Filium, qui clarificat suum nomen etiam in similibus passionibus servorum suorum ? Unde scriptum est de Petro, quod ideo de illo dixerit : « Alter te cinget, et feret quo » tu non vis[1] : » quia significare voluit, qua morte glorificaturus erat Deum. Ergo et in illo Deus clarificavit nomen suum, quia sic etiam in membris suis clarificat Christum.

IV. « Venit ergo vox de cœlo, Et clarificavi, et iterum » clarificabo. Et clarificavi[2], » antequam facerem mundum : « et iterum clarificabo, » cum resurget a mortuis, et ascendet in cœlum. Et aliter intelligi potest, « Et cla- » rificavi, » cum de virgine natus est, cum virtutes operatus est, cum cœlo indice per stellam a Magis adoratus est, cum a sanctis Spiritu sancto plenis agnitus est, cum descendente Spiritu in specie columbæ declaratus, cum voce de cœlo sonante monstratus, cum in monte transfiguratus, cum miracula multa fecit, cum multos sanavit atque mundavit, cum de paucissimis panibus tantam multitudinem pavit, cum ventis et fluctibus imperavit, cum mortuos suscitavit : « et iterum clarificabo, » cum resurget a mortuis, cum mors ei ultra non dominabitur, exaltabitur super cœlos Deus, et super omnem terram gloria ejus.

V. « Turba ergo quæ stabat, et audierat, dicebat to- » nitruum factum esse : alii dicebant, Angelus ei locutus » est. Respondit Jesus, et dixit, Non propter me hæc » vox venit, sed propter vos[3]. » Hic ostendit illa voce non sibi indicatum quod jam sciebat, sed eis quibus in-

[1] Joan. xxi, 18. — [2] Id. xii, 28. — [3] Ibid. 29, 30.

dicari oportebat, Sicut autem illa vox non propter eum, sed propter alios divinitate facta est : sic anima ejus, non propter eum, sed propter alios voluntate turbata est.

VI. Attende cætera. « Nunc, inquit, judicium est » mundi[1]. » Quid ergo expectandum est in fine sæculi? Sed in fine quod expectatur judicium, erit judicandorum vivorum et mortuorum, judicium erit præmiorum pœnarumque æternarum. Quale ergo nunc judicium est? Jam in superioribus lectionibus quantum potui, commonui Charitatem Vestram, dici etiam judicium non damnationis, sed discretionis : unde scriptum est : « Judica » me Deus, et discerne causam meam de gente non » sancta[2]. » Multa autem sunt judicia Dei : unde dicitur in Psalmo, « Judicia tua abyssus multa[3]. » Dicit etiam Apostolus : « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ » Dei, quam inscrutabilia sunt judicia ejus[4] ! » Ex quibus judiciis etiam hoc est quod hic ait Dominus, « Nunc » judicium est mundi : » servato illo judicio in fine, ubi novissime vivi et mortui judicandi sunt. Possidebat ergo diabolus genus humanum, et reos suppliciorum tenebat chirographo peccatorum; dominabatur in cordibus infidelium, ad creaturam colendam deserto Creatore deceptos captivosque pertrahebat : per Christi autem fidem, quæ morte ejus et resurrectione firmata est, per ejus sanguinem, qui in remissionem fusus est peccatorum, millia credentium a dominatu liberantur diaboli, Christi corpori copulantur, et sub tanto capite uno ejus Spiritu fidelia membra vegetantur. Hoc vocabat judicium, hanc discretionem, hanc a suis redemptis diaboli expulsionem.

VII. Denique attende quid dicat. Quasi quæreremus quid esset quod ait, « Nunc judicium est mundi, » secutus exposuit : ait enim, « Nunc princeps hujus mundi ejicietur

[1] Joan. XII, 31. — [2] Psal. XLII, 1. — [3] Id. XXXV, 7. — [4] Rom. XI, 33.

» foras[1]. » Audivimus quale dixerit esse judicium. Non ergo illud quod in fine venturum est, ubi vivi et mortui judicandi sunt, aliis ad dexteram, aliis ad sinistram separatis, sed judicium quo « princeps hujus mundi ejicietur » foras. » Quomodo ergo intus erat, et quo eum ejiciendum dixit foras? Numquidnam in mundo erat, et extra mundum missus est foras? Si enim de illo judicio diceret, quod in fine venturum est, posset aliquis opinari ignem æternum, quo mittendus est diabolus cum angelis suis, et omnibus qui sunt ex parte ejus; non natura, sed vitio; non quia creavit aut genuit, sed quia persuasit et tenuit : posset ergo aliquis opinari illum ignem æternum extra mundum esse, et hoc esse dictum, « ejicietur fo- » ras. » Quia vero ait, « Nunc judicium est mundi ; » et exponens quid dixerit, « Nunc, inquit, princeps hujus » mundi ejicietur foras : » hoc intelligendum est quod nunc fit, non quod tanto post futurum est in novissimo die. Prædicebat ergo Dominus quod sciebat, post passionem et glorificationem suam per universum mundum multos populos credituros, in quorum cordibus diabolus intus erat : cui quando ex fide renuntiant, ejicitur foras.

VIII. Sed dicit aliquis, Numquid de cordibus Patriarcharum et Prophetarum, veterumque justorum non ejectus est foras? Ejectus est plane. Quomodo ergo dictum est, « nunc ejicietur foras? » Quomodo putamus, nisi quia tunc quod in hominibus paucissimis factum est, nunc in multis magnisque populis jam mox futurum esse prædictum est? Sic et illud quod dictum est : « Spiritus » autem nondum erat datus, quia Jesus nondum fuerat » glorificatus[2], » potest similem habere quæstionem, et similem solutionem. Non enim sine Spiritu sancto fu-

[1] Joan. XII, 31. — [2] Id. VII, 39.

tura prænuntiaverunt Prophetæ, aut non etiam Dominum infantem in Spiritu sancto Simeon senex et Anna vidua cognoverunt [1]; et Zacharias et Elisabeth, qui de illo nondum nato, sed jam concepto, tanta per Spiritum sanctum prædixerunt [2]. Sed Spiritus nondum erat datus, id est, illa abundantia gratiæ spiritalis, qua congregati linguis omnium loquerentur, ac sic in linguis omnium gentium futura prænuntiaretur Ecclesia [3] : qua gratia spiritali populi congregarentur, quæ longe lateque peccata dimitterentur, et millia millium reconciliarentur.

IX. Quid ergo, ait quispiam, quia diabolus de credentium cordibus ejicietur foras, jam fidelium neminem tentat? Imo vero tentare non cessat. Sed aliud est intrinsecus regnare, aliud forinsecus oppugnare : nam et munitissimam civitatem aliquando hostis oppugnat, nec expugnat. Et si aliqua tela ejus missa perveniunt, admonet Apostolus unde non lædant, commemorat loricam et scutum fidei [4]. Et si aliquando vulnerat, adest qui sanat. Quia sicut pugnantibus dictum est : « Hæc scribo vobis, » ut non peccetis : ita qui vulnerantur, quod sequitur » audiunt, Et si quis peccaverit, advocatum habemus » apud Patrem Jesum Christum justum, ipse est propi» tiatio peccatorum nostrorum [5]. » Quid enim oramus cum dicimus : « Dimitte nobis debita nostra [6], » nisi ut vulnera nostra sanentur? Et quid aliud petimus cum dicimus : « Ne nos inferas in tentationem, » nisi ut ille qui insidiatur, vel certat extrinsecus, nulla irrumpat ex parte, nulla nos fraude, nulla nos possit virtute superare? Quantaslibet tamen adversum nos erigat machinas, quando non tenet locum cordis ubi fides habitat, ejectus est foras. « Sed nisi Dominus custodierit civi-

[1] Luc. II, 27 et 36. — [2] Id. I, 41, etc. — [3] Act. II, 4. — [4] I Thess. V, 8. — [5] 2 Joan. II, 1, etc. — [6] Matth. VI, 12.

» tatem, in vanum vigilabit qui custodit [1]. » Nolite ergo de vobis ipsis præsumere, si non vultis foras ejectum diabolum intro iterum revocare.

X. Absit autem ut diabolum mundi principem ita dictum existimemus, ut eum cœlo et terræ dominari posse credamus. Sed mundus appellatur in malis hominibus, qui toto orbe terrarum diffusi sunt : sicut appellatur domus in his a quibus habitatur, secundum quod dicimus, Bona domus est, vel mala domus est, non quando reprehendimus sive laudamus ædificium parietum atque tectorum, sed quando mores vel bonorum hominum vel malorum. Sic ergo dictum est, « princeps hujus mundi : » id est, princeps malorum omnium qui habitant in mundo. Appellatur etiam mundus in bonis, qui similiter toto terrarum orbe diffusi sunt : inde dicit Apostolus : « Deus » erat in Christo, mundum reconcilians sibi [2]. » Hi sunt ex quorum cordibus princeps hujus mundi ejicitur foras.

XI. Cum ergo dixisset, « Nunc princeps hujus mundi » ejicietur foras ; Et ego, inquit, si exaltatus fuero a » terra, omnia traham post me. » Quæ « omnia, » nisi ex quibus ille ejicitur foras [3]? Non autem dixit omnes, sed « omnia : » non enim omnium est fides. Non itaque hoc ad universitatem hominum retulit, sed ad creaturæ integritatem, id est, spiritum et animam et corpus ; et illud quo intelligimus, et illud quo vivimus, et illud quo visibiles et contrectabiles sumus. Qui enim dixit : « Capillus capitis vestri non peribit, omnia trahit post » se [4]. » Aut si « omnia » ipsi homines intelligendi sunt, omnia prædestinata ad salutem possumus dicere : ex quibus omnibus ait nihil esse periturum, cum supra de suis ovibus loqueretur [5]. Aut certe omnia ho-

[1] Psal. CXXVI, 1. — [2] 2 Cor. V, 19. — [3] 2 Thess. III, 2. — [4] Luc. XXI, 8. — [5] Joan. X, 28.

minum genera, sive in linguis omnibus, sive in ætatibus omnibus, sive in gradibus honorum omnibus, sive in diversitatibus ingeniorum omnibus, sive in artium licitarum et utilium professionibus omnibus, et quidquid aliud dici potest secundum innumerabiles differentias, quibus inter se præter sola peccata homines distant, ab excelsissimis usque ad humillimos, a rege usque ad mendicum, « omnia, inquit, traham post me : » ut sit caput eorum, et illi membra ejus. Sed « si exaltatus, inquit, » fuero a terra, » hoc est cum exaltatus fuero : non enim dubitat futurum esse, quod venit implere. Hoc refertur ad illud quod superius ait, Si autem mortuum fuerit granum, multum fructum affert [1]. Nam exaltationem suam quid aliud dixit quam in cruce passionem ? Quod et ipse Evangelista non tacuit : subjunxit enim, et ait, « Hoc » autem dicebat, significans qua morte esset moritu- » rus. »

XII. « Respondit ei turba, Nos audivimus ex Lege, » quia Christus manet in æternum : et quomodo tu di- » cis, Oportet exaltari filium hominis ? Et quis est iste » filius hominis [2]? » Memoriter tenuerunt quod Dominus dicebat assidue se esse filium hominis. Nam hoc loco non ait, Si exaltatus fuerit a terra filius hominis : sed superius dixerat, quod hesterno die lectum atque tractatum est, quando nuntiati sunt Gentiles illi, qui eum videre cupiebant. « Venit hora ut glorificetur filius hominis [3]. » Hoc itaque isti animo retinentes, et quod nunc ait, « Cum » exaltatus fuero a terra, » mortem crucis intelligentes, quæsierunt ab illo, et dixerunt, « Nos audivimus ex Lege, » quia Christus manet in æternum : et quomodo tu di- » cis, Oportet exaltari filium hominis? Quis est enim iste » filius hominis? » Si enim Christus est, inquiunt, manet

[1] Joan. XII, 24. — [2] Ibid. 33, 34. — [3] Ibid. 23.

in æternum : si manet in æternum, quomodo exaltabitur a terra ? id est, quomodo crucis passione morietur ? Hoc enim eum dixisse intelligebant, quod facere cogitabant. Non ergo eis verborum istorum obscuritatem aperuit infusa sapientia, sed stimulata conscientia.

XIII. « Dixit ergo eis Jesus, Adhuc modicum lumen in » vobis est [1]. » Hinc est quod intelligitis, quia Christus manet in æternum. « Ergo ambulate dum lucem habetis, » ut non tenebræ vos comprehendant. » Ambulate, accedite, totum intelligite, et moriturum Christum, et victurum in æternum, et sanguinem fusurum quo redimat, et ascensurum in sublimia quo perducat. Tenebræ autem vos comprehendent, si eo modo credideritis Christi æternitatem, ut negetis in eo mortis humilitatem. « Et qui » ambulat in tenebris, nescit quo vadat. » Sic potest offendere in lapidem offensionis, et petram scandali, quod fuit Dominus cæcis Judæis [2] : sicut credentibus lapis quem reprobaverunt ædificantes, factus est in caput anguli [3]. Hinc dedignati sunt credere in Christum, quia eorum impietas contempsit mortuum, risit occisum : et ipsa erat mors grani multiplicandi, et exaltatio trahentis post se omnia. « Dum lucem, inquit, habetis, credite in lucem, » ut filii lucis sitis [4]. » Cum aliquid veri auditum habetis, credite in veritatem, ut renascamini in veritate.

XIV. « Hæc locutus est Jesus, et abiit, et abscondit se » ab eis [5]. » Non ab eis qui credere et diligere cœperant, non ab eis qui cum ramis palmarum et laudibus obviam venerant : sed ab eis qui videbant et invidebant ; quia nec videbant, sed in lapidem illum cæcitate offendebant. Cum autem abscondit se Jesus ab eis, qui eum occidere cupiebant, (quod sæpe propter oblivionem commonendi

[1] Joan XII, 35. — [2] I Petr. II, 8. — [3] Psal. CXVII, 22. — [4] Joan XII, 36. — [5] Ibid.

estis :) nostræ infirmitati consuluit, non suæ potestati derogavit.

TRACTATUS LIII.

Ab eo quod scriptum est, *Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum :* usque ad id, *Dilexerunt gloriam hominum magis quam gloriam Dei.*

I. Prænuntiata Dominus Christus passione sua [1], et morte fructuosa in exaltatione crucis, ubi dixit se omnia tracturum esse post se, cum intellexissent Judæi quod de sua morte dixisset, et proposuissent ei quæstionem, quomodo diceret se esse moriturum, cum ex Lege audierint quod Christus manet in æternum : hortatus est eos, ut dum adhuc modicum lumen in eis esset, quo Christum æternum esse didicissent, ambularent ut totum discerent, ne comprehenderentur a tenebris. Et cum hæc esset locutus, abscondit se ab eis. Hæc in superioribus dominicis lectionibus verbisque didicistis.

II. Deinde intulit Evangelista unde hodiernum capitulum recitatum est, et ait, « Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum : ut sermo » Isaïæ prophetæ impleretur quem dixit, Domine quis » credidit auditui nostro, et brachium Domini cui reve- » latum est [2]? » Ubi satis ostendit brachium Domini ip-

[1] Vide D. Guillon, tom. XXI, pag. 381. — [2] Joan. XII, 37, 38, et Isaï. LIII, 1.

sum Filium Dei nuncupatum, non quod Deus Pater figura determinetur carnis humanæ, eique Filius tanquam membrum corporis hæreat : sed quia omnia per ipsum facta sunt, ideo brachium Domini dictum est. Sicut enim tuum brachium, per quod operaris : sic Dei brachium dictum est ejus Verbum, quia per Verbum operatus est mundum. Cur enim homo ut aliquid operetur, brachium extendit, nisi quia non continuo fit quod dixerit ? Si autem tanta potestate prævaleret, ut sine ullo motu corporis sui quod diceret fieret, brachium ejus verbum ejus esset : Sed Dominus Jesus unigenitus Dei Patris Filius, sicut non est paterni corporis membrum, ita non est cogitabile vel sonabile ac transitorium verbum : quia cum omnia per ipsum facta sunt, Dei Verbum erat.

III. Cum ergo audimus brachium Dei Patris esse Dei Filium, non nobis obstrepat consuetudo carnalis : sed quantum illo donante possumus, virtutem Dei et sapientiam cogitemus, per quam facta sunt omnia. Tale quippe brachium nec porrectum extenditur, nec collectum contrahitur. Non est enim ipse qui Pater, sed unum sunt ipse et Pater ; et æqualis Patri ubique totus est sicut Pater : ne aliqua pateat occasio detestabili errori eorum, qui dicunt solum esse Patrem, sed pro diversitate causarum ipsum dici Filium, ipsum dici Spiritum sanctum ; et in his verbis audeant dicere : Ecce videtis, quia solus est Pater, si brachium ejus est Filius : non enim duæ, sed una persona est homo et brachium ejus. Non intelligentes neque advertentes, quomodo verba de rebus aliis ad res alias transferantur, propter aliquam similitudinem etiam in locutionibus quotidianis de visibilibus et notissimis rebus : quanto magis ut nobis ineffabilia qualitercumque dicantur, quæ dici sicuti sunt, omnino non possunt ? Nam et homo alterum hominem per quem solet agere quidquid

agit, brachium suum appellat : et si ei auferatur, dolens dicit, Brachium perdidi : et ei qui abstulerit, dicit, Brachium meum mihi abstulisti. Intelligant ergo quomodo dictus sit Filius Patris brachium, per quod Pater operatus est omnia : ne hoc non intelligendo, et in sui erroris tenebris permanendo, similes sint Judæis ipsis, de quibus dictum est : « Et brachium Domini cui revelatum » est? »

IV. Hic occurrit altera quæstio, de qua quidem ut competenter aliquid disputetur, et omnes ejus latebrosissimi sinus perscrutentur, et excutiantur ut dignum est, nec mearum virium esse arbitror, nec angustiarum temporis, nec vestræ capacitatis. Tamen quia transire ad alia vestra expectatione non sinimur, nisi aliquid inde dicamus, accipite quod potuerimus : et ubi vestræ expectationi non suffecerimus, ab illo incrementum poscite qui nos plantare posuit et rigare : quia, sicut dicit Apostolus : « Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui » incrementum dat Deus[1]. » Quidam ergo inter se mussitant, et ubi possunt aliquando proclamant, et turbulenta disceptatione contendunt, dicentes : Quid fecerunt Judæi, vel quæ culpa eorum fuit, si necesse erat « ut ser» mo Isaïæ prophetæ impleretur quem dixit : Domine, » quis credidit auditui nostro, et brachium Domini cui » revelatum est? » Quibus respondemus, Dominum præscium futurorum, per Prophetam prædixisse infidelitatem Judæorum : prædixisse tamen, non fecisse. Non enim propterea quemquam Deus ad peccandum cogit, quia futura hominum peccata jam novit. Ipsorum enim præscivit peccata, non sua : non cujusquam alterius, sed ipsorum. Quapropter si ea quæ ille præscivit ipsorum, non sunt ipsorum ; non vere ille præscivit : sed quia illius præ-

[1] I Cor. III, 7.

scientia falli non potest; sine dubio non alius, sed ipsi peccant, quos Deus peccaturos esse præscivit. Fecerunt ergo peccatum Judæi, quod eos non compulit facere, cui peccatum non placet; sed facturos esse prædixit, quem nihil latet. Et ideo si non malum, sed bonum facere voluissent, non prohiberentur : et hoc facturi præviderentur ab eo qui novit quid sit quisque facturus, et quid ei sit pro ejus opere redditurus.

V. Sed et quæ sequuntur Evangelii verba plus urgent, et profundiorem faciunt quæstionem : adjungit enim, et dicit : « Propterea non poterant credere, quia iterum » dixit Isaïas : Excæcavit oculos eorum, et induravit cor » eorum, ut non videant oculis, et intelligant corde, et » convertantur, et sanem illos [1]. » Dicitur enim nobis : Si non potuerunt credere, quod peccatum est hominis non facientis quod non potest facere? Si autem non credendo peccaverunt, potuerunt ergo credere; et non fecerunt. Si ergo potuerunt, quomodo dicit Evangelium : « Propterea » non poterant credere, quia iterum dixit Isaïas, Excæ- » cavit oculos eorum, et induravit cor eorum : » ut, quod est gravius, ad Deum referatur causa qua non crediderunt; quandoquidem ipse « excæcavit oculos eorum, et » induravit cor eorum? » Non enim saltem hoc de diabolo dicitur, sed de Deo, quod ipsa prophetica Scriptura testatur. Nam si arbitremur hoc dictum de diabolo, quod « excæcavit oculos eorum, et cor induravit : » laborandum est quomodo illorum culpam, quia non crediderunt, possimus ostendere, de quibus dicitur, « non poterant » credere. » Deinde quid respondebimus de alio Prophetæ ipsius testimonio, quod posuit Paulus apostolus dicens : « Quod quærebat Israël, hoc non est consecutus, electio » autem consecuta est, cæteri vero excæcati sunt, sicut

[1] Joan. XII, 39, 40, et Isai. VI, 10.

» scriptum est. Dedit illis Deus spiritum compunctionis,
» oculos ut non videant, et aures ut non audiant, usque
» in hodiernum diem [1]? »

VI. Audistis, fratres, propositam quæstionem, nempe quam profunda sit cernitis : sed respondemus ut possumus. « Non poterant credere, » quia hoc Isaïas propheta prædixit : hoc autem Propheta prædixit, quia Deus hoc futurum esse præscivit. Quare autem non poterant, si a me quæratur, cito respondeo, quia nolebant : malam quippe eorum voluntatem prævidit Deus, et per Prophetam prænuntiavit ille, cui abscondi futura non possunt. Sed aliam causam, inquis, dicit Propheta, non voluntatis eorum. Quam causam dicit Propheta? « Quia dedit illis
» Deus spiritum compunctionis, oculos ut non videant,
» et aures ut non audiant, et excæcavit oculos eorum,
» et induravit cor eorum. » Etiam hoc eorum voluntatem meruisse respondeo. Sic enim excæcat, sic obdurat Deus, deserendo et non adjuvando : quod occulto judicio facere potest, iniquo non potest. Hoc omnino pietas religiosorum inconcussum debet inviolatumque servare, sicut Apostolus, cum eamdem ipsam tractaret difficillimam quæstionem : « Quid ergo dicemus, inquit, numquid ini-
» quitas apud Deum? absit [2]. » Si ergo absit ut sit iniquitas apud Deum ; sive quando adjuvat, misericorditer facit; sive quando non adjuvat, juste facit : quia omnia non temeritate, sed judicio facit. Porro si judicia sanctorum justa sunt, quanto magis sanctificantis et judicantis Dei? Justa ergo sunt, sed occulta. Ideo cum quæstiones hujusmodi in medium venerint, quare alius sic, alius autem sic; quare ille Deo deserente excæcetur, ille Deo adjuvante illuminetur : non nobis judicium de judicio tanti judicis usurpemus, sed contremiscentes exclamemus

[1] Rom. XI, 7, etc., et Isaï. VI, 10. — [2] Rom. IX, 14.

cum Apostolo: « O altitudo divitiarum sapientiæ et scien- » tiæ Dei, quam inscrutabilia sunt judicia ejus et inves- » tigabiles viæ ejus[1] ! » Unde dictum est in Psalmo : « Judicia tua, sicut multa abyssus[2]. »

VII. Non ergo me, fratres, ad hanc penetrandam altitudinem, ad hanc abyssum discutiendam, ad inscrutabilia perscrutanda, expectatio Vestræ Charitatis impingat. Agnosco modulum meum, sentire mihi videor etiam modulum vestrum. Altius est hoc incrementis meis, et fortius viribus meis; puto quia et vestris. Simul ergo audiamus admonentem Scripturam, atque dicentem : « Altiora te » ne quæsieris, et fortiora te ne scrutatus fueris[3]. » Non quia ista negata sunt nobis, cum Deus magister dicat : « Nihil est occultum quod non revelabitur[4]; » sed si in quod pervenimus, in eo ambulemus, sicut dicit Apostolus, non solum quod nescimus et scire debemus, sed etiam si quid aliter sapimus, id quoque nobis Deus revelabit[5]. Pervenimus autem in viam fidei, hanc perseverantissime teneamus: ipsa perducet ad cubiculum regis, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi[6]. Non enim ipse Dominus Jesus Christus suis illis magnis et præcipue electis Discipulis invidebat, quando dicebat : « Multa » habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modo[7]. » Ambulandum est, proficiendum est, crescendum est, ut sint corda nostra capacia earum rerum, quas capere modo non possumus. Quod si nos ultimus dies proficientes invenerit, ibi discemus quod hic non potuimus.

VIII. Si quis autem istam quæstionem liquidius et melius novit se posse et confidit exponere, absit ut non sim paratior discere quam docere. Tantum ne audeat quisquam liberum arbitrium sic defendere, ut nobis orationem

[1] Rom. XI, 33. — [2] Psal. XXXV, 7. — [3] Eccli. III, 22. — [4] Matth. X, 26. — [5] Philip. III, 15, 16. — [6] Coloss. II, 3. — [7] Joan. XVI, 12.

qua dicimus : « Ne nos inferas in tentationem[1], » conetur auferre : rursus ne quisquam neget voluntatis arbitrium, et audeat excusare peccatum. Sed audiamus Dominum, et præcipientem, et opitulantem ; et jubentem quid facere debeamus et adjuvantem ut implere possimus. Nam et quosdam nimia suæ voluntatis fiducia extulit in superbiam ; et quosdam nimia suæ voluntatis diffidentia dejecit in negligentiam. Illi dicunt : Utquid rogamus Deum ne vincamur tentatione, quod in nostra est potestate ? Isti dicunt : Utquid conamur bene vivere, quod in Dei est potestate ? O Domine, o Pater qui es in cœlis, ne nos inferas in quamlibet istarum tentationum, sed libera nos a malo ! Audiamus Dominum dicentem : « Rogavi » pro te, Petre, ne deficiat fides tua[2] : » ne sic existimemus fidem nostram esse in libero arbitrio, ut divino non egeat adjutorio. Audiamus et Evangelistam dicentem : « Dedit eis potestatem filios Dei fieri[3] ; » ne omnino existimemus in nostra potestate non esse quod credimus, verumtamen in utroque illius beneficia cognoscamus. Nam et agendæ sunt gratiæ, quia data est potestas : et orandum, ne succumbat infirmitas. Ipsa est fides quæ per dilectionem operatur, sicut ejus mensuram Dominus cuique partitus est[4], ut qui gloriatur, non in se ipso, sed in Domino glorietur[5].

IX. Non itaque mirum est quia non poterant credere, quorum voluntas sic superba erat, ut ignorantes Dei justitiam, suam vellent constituere : sicut dicit de illis Apostolus : « Justitiæ Dei non sunt subjecti[6]. » Quia enim non ex fide, sed tanquam ex operibus tumuerunt : ipso suo tumore cæcati, offenderunt in lapidem offensionis. Sic autem dictum est « non poterant, » ubi intelligendum est

[1] Matth. VI, 18. — [2] Luc. XXII, 32. — [3] Joan. I, 12. — [4] Galat. V, 6.— [5] I Cor. I, 31. — [6] Rom. X, 3.

quod nolebant : quemadmodum dictum est de Domino Deo nostro, si non credimus, ille fidelis permanet, negare se ipsum non potest [1]. De omnipotente dictum est, non potest. Sicut ergo quod Dominus negare se ipsum non potest, laus est voluntatis divinæ : ita quod illi non poterant credere, culpa est voluntatis humanæ.

X. Ecce dico et ego, quod qui tam superbe sapiunt, ut suæ voluntatis viribus tantum existiment esse tribuendum, ut negent sibi esse necessarium divinum adjutorium ad bene vivendum, non possunt credere in Christum. Non enim aliquid prosunt syllabæ nominis Christi, et sacramenta Christi, ubi resistitur fidei Christi. Fides autem Christi est, credere in eum qui justificat impium [2] ; credere in mediatorem, sine quo interposito non reconciliamur Deo; credere in Salvatorem, qui venit quod perierat quærere atque salvare; credere in eum qui dixit : « Sine » me nihil potestis facere [3]. » Quia ergo ignorans Dei justitiam qua justificatur impius, suam vult constituere qua convincatur superbus, in hunc non potest credere. Hinc et illi « Non poterant credere : » non quia mutari in melius homines non possunt; sed quandiu talia sapiunt, non possunt credere. Hinc excæcantur, et indurantur; quia negando divinum adjutorium, non adjuvantur. Hoc de Judæis qui excæcati et indurati sunt, Deus præscivit, atque in ejus Spiritu Propheta prædixit.

XI. Quod vero addidit : « Et convertantur et sanem » eos : » utrum subaudiendum sit, non, id est, non convertantur, connexa desuper sententia, ubi dictum est : « Ut non videant oculis et intelligant corde : » quia et hic utique dictum est, ut non intelligant. Et ipsa enim conversio de illius gratia est, cui dicitur : « Deus virtu- » tum converte nos [4]. » An forte et hoc de supernæ me-

[1] 2 Tim. II, 13. — [2] Rom. IV, 5. — [3] Joan. XV, 5. — [4] Psal. LXXIX, 4.

dicinæ misericordia factum intelligendum est, ut quoniam superbæ et perversæ voluntatis erant, et suam justitiam constituere volebant, ad hoc desererentur, ut excæcarentur; ad hoc excæcarentur, ut offenderent in lapidem offensionis, et impleretur facies eorum ignominia; atque ita humiliati quærerent nomen Domini, et non suam qua inflatur superbus, sed justitiam Dei qua justificatur impius? Hoc enim multis eorum profecit in bonum, qui de suo scelere compuncti, in Christum postea crediderunt: pro quibus et ipse oraverat, dicens : « Pater, ignosce illis, » quia nesciunt quid faciunt [1]. » De qua eorum ignorantia et Apostolus dicit : « Testimonium illis perhibeo » quia zelum Dei habent, sed non secundum scientiam : » tunc enim et hoc subjunxit, atque ait : « Ignorantes eum » Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiæ » Dei non sunt subjecti [2]. »

XII. « Hæc dixit Isaïas, quando vidit gloriam ejus, et » locutus est de eo [3]. » Quid viderit Isaïas, et hoc quomodo ad Dominum Christum pertineat, in libro ejus legendum et intelligendum est. Vidit enim non sicuti est, sed modo quodam significativo, sicut Prophetæ visio fuerat informanda. Nam vidit et Moyses, et tamen ei quem videbat dicebat : « Si inveni gratiam ante te, ostende » mihi temetipsum, manifeste ut videam te [4] : » quia non videbat sicuti est. Quando autem nobis hoc futurum sit, idem iste sanctus Joannes evangelista in Epistola sua dicit : « Dilectissimi, filii Dei sumus, et nondum apparuit » quid erimus : scimus quia cum apparuerit, similes ei » erimus, quoniam videbimus eum sicuti est [5]. » Poterat dicere, quoniam videbimus eum, et non addere, sicuti est. Sed quia sciebat a quibus Patribus et Prophetis vi-

[1] Luc. XXIII, 34. — [2] Rom. X, 2, etc. — [3] Joan. XII, 41. — [4] Exod. XXXIII, 13. — [5] I Joan. III, 2.

sum, sed non sicuti est; ideo cum dixisset, videbimus eum, addidit, sicuti est. Nemo enim vos fallat, fratres, eorum qui dicunt invisibilem Patrem, et visibilem Filium. Hi enim hoc asserunt qui putant eum esse creaturam : nec intelligunt secundum quid dictum sit : « Ego et Pater » unum sumus [1]. » Prorsus in forma Dei in qua æqualis est Patri, etiam Filius invisibilis est : ut autem ab hominibus videretur, formam servi accepit, et in similitudine hominum factus, visibilis factus est. Ostendit ergo se etiam antequam susciperet carnem oculis hominum, sicut voluit in subjecta sibi creatura, non sicuti est. Mundemus corda per fidem, ut illi ineffabili, et, ut ita dicam, invisibili visioni præparemur : « Beati enim mundo corde, quoniam » ipsi Deum videbunt [2]. »

XIII. « Verumtamen et ex principibus multi crediderunt in eum, sed propter Pharisæos non confitebantur, ut de synagoga non ejicerentur : dilexerunt enim » gloriam hominum magis quam gloriam Dei [3]. » Videte quemadmodum notaverit Evangelista et improbaverit quosdam, quos tamen in eum credidisse dixit : qui in hoc ingressu fidei si proficerent, amorem quoque humanæ gloriæ proficiendo superarent, quem superaverat Apostolus, dicens : « Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce, » Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus » crucifixus est, et ego mundo [4]. » Ad hoc enim et ipse Dominus crucem suam, ubi eum dementia superbæ impietatis irrisit, in eorum qui in illum crederent frontibus fixit, ubi est quodam modo sedes verecundiæ, ut de nomine ejus fides non erubescat, et magis Dei gloriam quam hominum diligat.

[1] Joan. x, 30. — [2] Matth. v, 8. — [3] Joan. xii, 42, 43. — [4] Galat. vi, 14.

TRACTATUS LIV.

Ab eo quod ait Jesus : *Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me :* usque ad id, *Quæ ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor.*

I. Loquente Domino nostro Jesu Christo apud Judæos, et tanta miraculorum signa faciente, quidam crediderunt prædestinati in vitam æternam, quos etiam vocavit oves suas : quidam vero non crediderunt, nec poterant credere, eo quod occulto, nec tamen injusto judicio Dei fuerant excæcati et indurati, deserente illo qui superbis resistit, humilibus autem dat gratiam [1]. Eorum autem qui crediderunt, alii usque adeo confitebantur ut palmarum ramis acceptis venienti occurrerent, in eadem laudis confessione lætantes : alii vero ex principibus non audebant confiteri, ut de synagoga non ejicerentur; quos notavit Evangelista dicens, quod dilexerunt gloriam hominum magis quam gloriam Dei [2]. Eorum etiam qui non crediderunt, alii erant postea credituri, quos prævidebat ubi ait : « Cum exaltaveritis filium hominis, tunc agnoscetis quia » ego sum [3] : » alii vero in eadem infidelitate mansuri, quorum imitatrix est etiam ista gens Judæorum, quæ postmodum debellata, ad testimonium Prophetiæ quæ de Christo scripta est, in toto pene orbe dispersa est.

II. His ita se habentibus, et sua jam propinquante passione, « Jesus clamavit, et dixit, » unde lectio cœpit hodierna : « Qui credit in me, non credit in me, sed in eum

[1] Jacob. IV, 6, et I Petr. V, 5. — [2] Joan. XII, 43. — [3] Id. VIII, 28.

» qui misit me : et qui videt me, videt eum qui misit » me [1]. » Jam dixerat quodam loco : « Mea doctrina non » est mea, sed ejus qui misit me [2]. » Ubi intelleximus eum doctrinam suam dixisse Verbum Patris quod est ipse; et hoc significasse dicendo : Mea doctrina non est mea, sed ejus qui me misit, quod a se ipso ipse non esset, sed haberet a quo esset. Deus enim de Deo, Filius Patris : Pater autem non Deus de Deo, sed Deus Pater Filii. Nunc autem quod ait : « Qui credit in me, non credit in me, » sed in eum qui misit me, » quomodo intellecturi sumus, nisi quia homo apparebat hominibus, cum lateret Deus? Et ne putarent hoc eum esse tantummodo quod videbant, talem ac tantum se volens credi, qualis et quantus est Pater, « Qui credit in me, inquit, non credit in me, » id est, in hoc quod videt : « Sed in eum qui misit me, » id est, in Patrem. Sed qui credit in Patrem, necesse est eum credat esse Patrem : qui autem credit eum Patrem, necesse est ut credat eum habere Filium : ac per hoc qui credit in Patrem, necesse est ut credat in Filium. Sed ne quisquam hoc credat de unigenito Filio, quod de iis qui dicti sunt filii Dei secundum gratiam, non naturam, sicut ait Evangelista : « Dedit eis potestatem filios Dei fieri [3]; » unde et illud est quod ipse Dominus commemoravit in Lege dictum : « Ego dixi dii estis, et filii excelsi omnes [4] : » propterea dixit : « Qui credit in me, non credit me; » ne totum quod de Christo creditur, secundum hominem crederetur. Ille ergo, inquit, credit in me, qui non credit in me secundum id quod me videt, sed in eum qui me misit : ut cum credit in Patrem, credat eum habere Filium sibi æqualem, et tunc vere credat in me. Nam si putaverit eum non habere nisi filios secundum gratiam,

[1] Joan. XII, 44, 45. — [2] Id. VII, 16. Vide supra Tract. XXIX. — [3] Joan. I, 12. — [4] Id. X, 34, et Psal. LXXXI, 6.

qui sunt ejus utique creatura, non Verbum, sed facta per Verbum; nec habere Filium æqualem sibi atque coæternum, semper natum, pariter incommutabilem, ex nullo dissimilem atque imparem; non credit in Patrem qui eum misit, quia non est hoc Pater qui eum misit.

III. Et ideo cum dixisset : « Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me : » ne putaretur sic voluisse Patrem intelligi tanquam Patrem multorum filiorum per gratiam regeneratorum, non unici Verbi æqualis sibi, continuo subjecit : « Et qui videt me, videt eum » qui misit me. » Numquid ait : Qui videt me, non videt me, sed eum qui misit me : sicut dixerat : « Qui credit in » me, non credit in me, sed in eum qui misit me? Illud namque dixit, ne sicut videbatur, crederetur tantummodo filius hominis : hoc autem dixit : ut Patri crederetur æqualis. Qui credit in me, inquit, non credit in hoc quod videt me' sed credit in eum qui misit me. Aut cum credit in Patrem qui sibi æqualem genuit me; non quomodo me videt, sed sic credat in me, quomodo in eum qui misit me : usque adeo enim nihil distat inter eum et me, ut qui me videt videat eum qui me misit. Apostolos suos certe ipse Dominus Christus misit, quod eorum etiam nomen indicat : nam sicut græce angeli, latine nuntii vocantur, ita græce Apostoli, latine missi appellantur. Nunquam tamen aliquis Apostolorum dicere auderet : « Qui credit » in me, non credit in me, sed in eum qui misit me : » omnino enim non diceret : « Qui credit in me. » Credimus enim Apostolo, sed non credimus in Apostolum : non enim Apostolus justificat impium. Credenti autem in eum qui justificat impium, deputatur fides ejus ad justitiam [1]. Posset dicere Apostolus : Qui recipit me, recipit eum qui me misit : vel, Qui audit me, audit eum

[1] Rom. IV, 5.

qui me misit : hoc enim eis ipse Dominus ait : « Qui » vos recipit, me recipit, et qui recipit me, recipit eum » qui me misit [1]. » Quia dominus honoratur in servo, et et pater in filio : sed pater tanquam in filio, dominus tanquam in servo. Filius autem unigenitus recte dicere potuit : « Credite in Deum, et in me credite [2] : » et quod nunc ait : « Qui credit in me, non credit in me, sed in » eum qui misit me. » Non a se abstulit fidem credentis, sed noluit in forma servi remanere credentem : quoniam cum quisque credit in Patrem qui eum misit, profecto credit in Filium, sine quo Patrem non esse cognoscit; et ita credit ut credat æqualem, quoniam sequitur : « Et » qui videt me, videt eum qui me misit. »

IV. Attende cætera : « Ego lux in mundum veni, ut » omnis qui credit in me, in tenebris non maneat [3]. » Dixit quodam loco Discipulis suis : « Vos estis lux mundi, » non potest civitas abscondi super montem constituta, » neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio, » sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo » sunt : sic luceat lumen vestrum coram hominibus, ut » videant opera vestra bona, et glorificent Patrem ves» trum qui in cœlis est [4] : » non tamen eis dixit, Vos lux venistis in mundum, ut omnis qui credit in vos, in tenebris non maneat. Nusquam hoc legi posse confirmo. Lumina ergo sunt omnes sancti : sed credendo ab eo illuminantur, a quo si quis recesserit tenebrabitur. Lumen autem illud quo illuminantur, a se recedere non potest; quia incommutabile omnino est. Credimus ergo lumini illuminato, sicut prophetæ, sicut apostolo : sed ideo illi credimus, ut non in ipsum credamus quod illuminatur, sed cum illo credamus in illud lumen a quo illuminatur;

[1] Matth. x, 40. — [2] Joan. xiv, 1. — [3] Id. xii, 46. — [4] Matth. v, 14, etc.

ut et nos illuminemur, non ab illo, sed cum illo a quo ille. Cum autem dicit, « Ut omnis qui credit in me, in » tenebris non maneat : » satis manifestat omnes se in tenebris invenisse : sed ne in eis tenebris maneant in quibus inventi sunt, debent credere in lucem quæ venit in mundum, quia per illam factus est mundus.

V. « Et si quis audierit, inquit, verba mea, et non custodierit, ego non judico eum [1]. » Mementote quæ vos audisse in superioribus lectionibus novi ; et qui obliti forte estis, recolite ; et qui non affuistis, sed adestis, audite quomodo dicit Filius, « Ego non judico eum : » cum dicat alio loco : « Pater non judicat quemquam, » sed omne judicium dedit Filio [2] : » nisi quia intelligendum est, modo non judico eum. Quare non judicat modo ? Attende quid sequitur : « Non enim veni, inquit, » ut judicem mundum, sed ut salvificem mundum [3] : » id est, ut salvum faciam mundum. Nunc ergo est tempus misericordiæ, post erit judicii : quia « Misericordiam, » inquit, et judicium cantabo tibi Domine [4]. »

VI. Sed de ipso etiam futuro novissimo judicio videte quid dicat : « Qui spernit me et non accipit verba mea, » habet qui judicet eum : sermo quem locutus sum, ille » judicabit eum in novissimo die [5]. » Non ait, Qui spernit me, et non accipit verba mea, ego non judico eum in novissimo die. Hoc enim si dixisset, non video quomodo posset non esse contrarium illi sententiæ ubi ait, Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio. Cum vero dixit, « Qui spernit me, et non accipit verba » mea, habet qui judicet eum : » expectantibus autem quisnam ille esset, secutus adjunxit, « Sermo quem locu- » tus sum, ille judicabit eum in novissimo die : » satis

[1] Joan. XII, 47. — [2] Id. V, 22. — [3] Id. XII, 47. — [4] Psal. C, I. — [5] Joan. XII, 48.

manifestavit semetipsum judicaturum in novissimo die. Se ipsum quippe locutus est, se ipsum annuntiavit, se ipsum januam posuit, qua ipse ad oves pastor intraret. Aliter itaque judicabuntur qui non audierunt, aliter qui audierunt et contempserunt. « Qui enim sine Lege peccave- » runt, ait Apostolus : sine Lege et peribunt : et qui in » Lege peccaverunt, per Legem judicabuntur[1]. »

VII. « Quia ego, inquit, ex me ipso non sum locutus. » Ideo se dicit non locutum ex se ipso, quia non est ex se ipso. Jam hoc sæpe diximus : jam hoc tanquam notissimum non docere, sed admonere debemus. « Sed qui mi- » sit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam et » quid loquar. » Non laboraremus, si cum eis nos loqui sciremus, cum quibus superiora locuti sumus, et cum eis ipsis non omnibus, sed quæ audierunt memoria retinentibus : nunc vero quia fortasse aliqui adsunt, qui non audierunt, eisque sunt similes qui obliti sunt quod audierunt, propter illos perferant moras nostras qui audita meminerunt. Quomodo dat mandatum Pater unico Filio ? Quo verbo loquitur Verbo, cum sit ipse Filius unigenitum Verbum ? Numquid per Angelum, cum per ipsum creati sint Angeli ? Numquid per nubem ? quæ quando sonuit ad Filium, non propter ipsum sonuit, quod alibi dicit etiam ipse ; sed propter alios quos oportebat ita audire. Numquid per sonum labiis emissum ? qui non habet corpus, nec aliquo locorum intervallo Filius a Patre separatur, ut sit inter illos aër medius, quo percusso vox fiat et in aurem veniat. Absit ut talia de illa incorporea et ineffabili substantia suspicemur. Filius unicus est Verbum Patris, et sapientia Patris, in illa sunt omnia mandata Patris. Neque enim Patris mandatum Filius aliquando nesciebat, ut eum necesse esset ex tem-

[1] Rom II, 12. — [2] Joan. XII, 49.

pore habere quod antea non habebat. Ita enim a Patre quod habet accepit, ut nascendo acceperit, dederitque illi gignendo. Nam et vita est, et accepit vitam utique nascendo, non prius sine vita existendo. Quia et Pater habet vitam, et quod habet est : nec accepit tamen, quia non ex aliquo est. Filius autem accepit vitam, dante Patre a quo est : et ipse quod habet, est : habet enim vitam, et vita est. Ipsum audi loquentem : « Sicut habet, inquit, » Pater vitam in semetipso, sic dedit et Filio vitam ha- » bere in semetipso [1]. » Numquid existenti, et non habenti dedit? Sed eo dedit quo genuit, qui vitam genuit, et vita genuit vitam. Et quia parem genuit, non imparem vitam : ideo dictum est, Sicut habet ipse vitam in semetipso, sic dedit et Filio vitam habere in semetipso. Vitam dedit, quia gignendo vitam, quid dedit nisi esse vitam? Et quia æterna est ipsa nativitas, nunquam non fuit Filius qui est vita, nunquam fuit Filius sine vita : et sicut est nativitas æterna, sic est qui natus est vita æterna. Ita et mandatum non quod Filius non habebat, Pater dedit : sed, sicut dixi, in sapientia Patris, quod est Verbum Patris, omnia mandata sunt Patris. Dicitur autem mandatum datum, quia non est a se ipso cui dicitur datum : et hoc est dare Filio sine quo nunquam Filius fuit, quod est gignere Filium qui nunquam non fuit.

VIII. Sequitur autem, « Et scio quia mandatum ejus » vita æterna est [2]. » Si ergo vita æterna est ipse Filius, et vita æterna est mandatum Patris; quid aliud dictum est, quam ego sum mandatum Patris? Proinde et id quod adjungit, et dicit, « Quæ ego loquor, sicut dixit mihi Pater, » sic loquor : » non accipiamus, « dixit mihi, » quasi Pater verba locutus sit unico Verbo, aut egeat Dei verbis Dei Verbum. Dixit ergo Pater Filio, sicut dedit vitam Fi-

[1] Joan. v, 26. — [2] Id. xii, 50.

lio : non quod nesciebat vel non habebat, sed quod ipse Filius erat. Quid est autem, « sicut dixit mihi sic lo» quor, » nisi verum loquor? Ita ille dixit ut verax, ita iste loquitur ut veritas. Verax autem genuit veritatem. Quid ergo jam diceret veritati? Non enim imperfecta erat veritas, cui verum aliquid adderetur. Dixit ergo veritati, quia genuit veritatem. Porro ipsa veritas sic loquitur, ut ei dictum est : sed intelligentibus, quos docet ut nata est. Ut autem crederent homines quod intelligere nondum valent, ex ore carnis verba sonuerunt, et abierunt; transvolantes soni strepuerunt, peractis morulis temporum suorum : sed res ipsæ quarum signa sunt soni, trajectæ quodam modo in eorum memoriam qui audierunt, etiam ad nos per litteras quæ visibilia signa sunt, pervenerunt. Non sic loquitur veritas : intelligentibus mentibus intus loquitur, sine sono instruit, intelligibili luce perfundit. Qui ergo potest in ea videre nativitatis ejus æternitatem, ipse illam sic audit loquentem, sicut ei dixit Pater quod loqueretur. Excitavit nos ad magnum desiderium interioris dulcedinis suæ : sed crescendo capimus, ambulando crescimus, proficiendo ambulamus, ut pervenire possimus.

TRACTATUS LV.

Ab eo loco : *Ante diem festum Paschæ, sciens Jesus quia venit hora ejus :* usque ad id, *Et cœpit lavare pedes Discipulorum, et extergere linteo quo erat præcinctus.*

I. Coena Domini secundum Joannem [1], adjuvante ipso, debitis est explicanda tractatibus, et ut nobis posse donaverit, explananda. « Ante diem autem festum Paschæ, » sciens Jesus quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc » mundo ad Patrem, cum dilexisset suos qui erant in » mundo, in finem dilexit eos [2]. » Pascha, fratres, non sicut quidam existimant, græcum nomen est, sed hebræum : opportunissime tamen occurrit in hoc nomine quædam congruentia utrarumque linguarum. Quia enim pati græce πάχων dicitur, ideo Pascha passio putata est, velut hoc nomen a passione sit appellatum : in sua vero lingua, hoc est in hebræa, Pascha transitus dicitur : propterea tunc primum Pascha celebravit populus Dei, quando ex Ægypto fugientes, rubrum mare transierunt [3]. Nunc ergo figura illa prophetica in veritate completa est, cum sicut ovis ad immolandum ducitur Christus [4], cujus sanguine illitis postibus nostris, id est, cujus signo crucis signatis frontibus nostris, a perditione hujus sæculi tanquam a captivitate vel interemptione Ægyptia liberamur [5] :

[1] Vide D. Guillon, tom. xxi, pag. 381. — [2] Joan. xiii, 1. — [3] Exod. xiv, 29. — [4] Isaï. liii, 7. — [5] Exod. xii, 23.

et agimus saluberrimum transitum, cum a diabolo transimus ad Christum, et ab isto instabili sæculo ad ejus fundatissimum regnum. Ideo quippe ad Deum permanentem transimus, ne cum mundo transeunte transeamus. De hac nobis collata gratia Deum laudans Apostolus dicit : « Qui eruit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in » regnum Filii charitatis suæ [1]. » Hoc itaque nomen, id est, Pascha, quod latine, ut dixi, transitus nuncupatur, velut interpretans nobis beatus Evangelista, « Ante » diem, inquit, festum Paschæ, sciens Jesus quia venit » hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem. » Ecce Pascha, ecce transitus. Unde, et quo? « De hoc » scilicet mundo ad Patrem. » Spes membris in capite data est, quod essent illo transeunte sine dubio secutura. Quid ergo infideles, et ab hoc capite atque ab ejus corpore alieni, nonne et ipsi transeunt, quia non permanent? Transeunt plane et ipsi : sed aliud est transire de mundo, aliud est transire cum mundo : aliud ad Patrem, aliud ad hostem. Nam et Ægyptii transierunt, non tamen transierunt per mare ad regnum, sed in mari ad interitum.

II. « Sciens ergo Jesus quia venit hora ejus, ut transiret » ex hoc mundo ad Patrem, cum dilexisset suos qui erant » in mundo, in finem dilexit eos. » Utique ut et ipsi de hoc mundo ubi erant, ad suum caput, quod hinc transisset, ejus dilectione transirent : Quid est enim, « in » finem, » nisi in Christum? Finis enim Legis Christus, ait Apostolus, ad justitiam omni credenti [2]. Finis perficiens, non interficiens : finis quousque eamus, non ubi pereamus. Sic omnino intelligendum est, Pascha nostrum immolatus est Christus [3]. Ipse est finis noster, in illum est transitus noster. Nam video posse ista verba evangelica

[1] Coloss. I, 13. — [2] Rom. X, 4. — [3] I Cor. V, 7.

quodam humano modo etiam sic accipi, tanquam usque ad mortem Christus dilexerit suos, ut hoc videatur esse, « in finem dilexit eos. » Humana est hæc sententia, non divina : neque enim nos huc usque ille dilexit, qui semper et sine fine nos diligit. Absit ut dilectionem morte finierit, qui non est morte finitus. Etiam post mortem quinque fratres suos dilexit dives ille superbus atque impius[1], et usque ad mortem nos dilexisse putandus est Christus? Absit, charissimi. Nequaquam ille nos diligendo usque ad mortem veniret, si dilectionem nostram morte finiret. Nisi forte ita sit intelligendum, « in finem dilexit » eos : » Quia tantum dilexit eos, ut moreretur propter eos. Hoc enim testatus est dicens : « Majorem hac cha» ritatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis » pro amicis suis[2]. » Ita sane non prohibemus intelligi, « in finem dilexit, » id est, usque ad mortem illum dilectio ipsa perduxit.

III. « Et cœna, inquit, facta, cum diabolus jam misis» set in cor, ut traderet eum Judas Simonis Iscariotes : » sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, et quia a » Deo exiit, et ad Deum vadit, surgit a cœna, et ponit » vestimenta sua. Et cum accepisset linteum, præcinxit » se. Deinde mittit aquam in pelvem, et cœpit lavare pe» des Discipulorum : et extergere linteo quo erat præ» cinctus[3]. » Non ita debemus intelligere cœnam factam veluti jam consummatam atque transactam : adhuc enim cœnabatur, cum Dominus surrexit et pedes lavit Discipulis suis. Nam postea recubuit, et buccellam suo traditori postea dedit, utique cœna nondum finita, hoc est dum adhuc panis esset in mensa. « Cœna ergo facta, » dictum est, jam parata, et ad convivantium mensam usumque perducta.

[1] Luc. XVI, 27. — [2] Joan. XV, 13. — [3] Id. XIII, 2-5.

IV. Quod autem ait : « Cum diabolus jam misisset in » cor, ut traderet eum Judas Simonis Iscariotes. » Si quæris quid missum sit in cor Judæ, hoc utique « ut tra» deret eum. » Missio ista, spiritalis suggestio est : non fit per aurem, sed per cogitationem ; ac per hoc non corporaliter, sed spiritaliter. Neque enim spiritale quod dicitur, semper in laude accipiendum est. Novit Apostolus quædam spiritalia nequitiæ in cœlestibus, adversus quæ nobis colluctationem esse testatur[1] : non autem essent etiam maligna spiritalia, si non essent etiam maligni spiritus. A spiritu enim spiritalia nominantur. Sed quomodo ista fiant ut diabolicæ suggestiones immittantur, et humanis cogitationibus misceantur, ut eas tanquam suas deputet homo, unde scit homo? Nec dubitandum est etiam bonas suggestiones a bono spiritu ita latenter ac spiritaliter fieri : sed interest quibusnam earum mens humana consentiat, divino auxilio vel deserta per meritum, vel adjuta per gratiam. Factum ergo jam fuerat in corde Judæ per immissionem diabolicam, ut traderet Discipulus Magistrum, sed quem non didicerat Deum. Jam talis venerat ad convivium, explorator pastoris, insidiator Salvatoris, venditor Redemptoris ; jam talis venerat, et videbatur, et tolerabatur, et se ignorari arbitrabatur, quia in eo quem volebat fallere, fallebatur. At ille isto in ipso corde intus inspecto, nesciente scienter utebatur.

V. « Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus. » Ergo et ipsum traditorem. Nam si eum in manibus non haberet, non utique illo uteretur ut vellet. Proinde jam traditor traditus erat ei quem tradere cupiebat, atque ita malum tradendo faciebat, ut de illo tradito bonum fieret quod nesciebat. Sciebat enim Dominus quid faceret pro amicis, qui patienter utebatur inimicis : ac si omnia dederat Pa-

[1] Ephes. VI, 12.

ter in manus ejus, et in usum mala, et in effectum bona. « Sciens etiam quia a Deo exiit, et ad Deum vadit: » nec Deum cum inde exiret, nec nos deserens cum rediret.

VI. Hæc ergo sciens, « Surgit a cœna, et ponit vesti- » menta sua : et cum accepisset linteum, præcinxit se. » Deinde mittit aquam in pelvem, et cœpit lavare pedes » Discipulorum, et extergere linteo quo erat præcinctus.» Debemus, dilectissimi, sensum Evangelistæ diligenter attendere. Locuturus quippe de tanta Domini humilitate, prius celsitudinem ejus voluit commendare. Ad hoc pertinet quod ait : « Sciens quia omnia dedit ei Pater in ma- » nus, et quia a Deo exiit, et ad Deum vadit. » Cum illi ergo omnia Pater dedisset in manus, ille Discipulorum non manus, sed pedes lavit : et cum se sciret a Deo exiisse, et ad Deum pergere, non Dei Domini, sed hominis servi implevit officium. Ad hoc autem pertinet quod etiam de traditore ipsius, qui jam talis venerat, qui nec ab illo ignorabatur, præloqui voluit : ut hoc quoque ad maximum cumulum humilitatis accederet, quod etiam illi non dedignatus est pedes lavare, cujus manus jam prævidebat in scelere.

VII. Quid autem mirum si surrexit a cœna, et posuit vestimeuta sua, qui cum in forma Dei esset, semetipsum exinanivit[1]? Et quid mirum si præcinxit se linteo, qui formam servi accipiens habitu inventus est ut homo? Quid mirum si misit aquam in pelvem unde lavaret pedes Discipulorum, qui in terram sanguinem fudit, quo immunditiam dilueret peccatorum? Quid mirum, si linteo quo erat præcinctus, pedes quos laverat, tersit, qui carne qua erat indutus, Evangelistarum vestigia confirmavit? Et linteo quidem ut se præcingeret, posuit vestimenta quæ habebat: ut autem formam servi acciperet quando semet-

[1] Philip. ii, 6, 7.

ipsum exinanivit, non quod habebat deposuit, sed quod non habebat accepit. Crucifigendus sane suis expoliatus est vestimentis, et mortuus involutus est linteis : et tota illa ejus passio, nostra purgatio est. Passurus igitur exitia, præmisit obsequia : non solum eis pro quibus erat subiturus mortem, sed etiam illi qui eum fuerat traditurus ad mortem. Tanta est quippe humanæ humilitatis utilitas, ut eam suo commendaret exemplo etiam divina sublimitas : quia homo superbus in æternum periret, nisi illum Deus humilis inveniret[1]. Venit enim filius hominis quærere et salvum facere quod perierat. Perierat autem superbiam deceptoris secutus, ergo humilitatem Redemptoris sequatur inventus.

TRACTATUS LVI.

Ab eo quod scriptum est : *Venit ergo ad Simonem Petrum*, etc., usque ad id, *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus.*

I. Cum lavaret pedes Discipulorum Dominus, « Venit » ad Simonem Petrum : et dicit ei Petrus : Domine, tu » mihi lavas pedes[2]? » Quis enim non expavesceret lavari sibi pedes a Dei Filio? Quamvis itaque magnæ fuisset audaciæ contradicere servum domino, hominem Deo : tamen hoc Petrus facere maluit, quam perpeti ut sibi pedes lavarentur a Domino et Deo. Nec putare debemus hoc Petrum inter cæteros formidasse atque recusasse, cum id alii ante ipsum libenter vel æquanimiter sibi fieri permisis-

[1] Luc. xix, 10. — [2] Joan. xiii, 6.

sent. Facilius quippe sic accipiuntur ista verba Evangelii, quia cum dictum esset: « Cœpit lavare pedes Discipulo- » rum, et extergere linteo quo erat præcinctus: » deinde subjunctum est: « Venit ergo ad Simonem Petrum, » quasi aliquibus jam lavisset, et post eos venisset ad primum. Quis enim nesciat primum Apostolorum esse beatissimum Petrum? Sed non ita intelligendum est quod post aliquos ad illum venerit: sed quod ab illo cœperit. Quando ergo pedes Discipulorum lavare cœpit, venit ad eum a quo cœpit, id est, ad Petrum: et tunc Petrus, quod etiam quilibet eorum expavisset, expavit, atque ait: « Domine, » tu mihi lavas pedes? » Quid est, tu? Quid est, « mihi? » Cogitanda sunt potius quam dicenda: ne forte quod ex his verbis aliquatenus dignum concipit anima, non explicet lingua.

II. Sed « respondit Jesus, et dixit ei: Quod ego facio, » tu nescis modo, scies autem postea [1]. » Nec tamen ille Dominici facti altitudine exterritus, permittit fieri, quod cur fieret ignorabat: sed usque ad suos pedes humilem Christum adhuc non vult videre, non potest sustinere. « Non lavabis mihi, inquit, pedes in æternum [2]. » Quid est, « in æternum? » Nunquam hoc feram, nunquam patiar, nunquam sinam: hoc quippe in æternum non fit, quod nunquam fit. Tum Salvator ægrum reluctantem de ipsius salutis periculo exterrens, « Si non lavero te, in- » quit, non habebis partem mecum. » Ita dictum est: « Si » non lavero te, » cum de solis pedibus ageretur: quomodo dici adsolet: Calcas me, quando sola planta calcatur. At ille amore et timore perturbatus, et plus expavescens Christum sibi negari, quam usque ad suos pedes humiliari: « Domine, ait, non tantum pedes meos: sed » et manus et caput [3]. » Quandoquidem sic minaris, la-

[1] Joan. XIII, 7. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. 9.

vanda tibi membra mea, non solum ima non subtraho, verumetiam prima substerno. Ne mihi neges capiendam tecum partem, nullam tibi nego abluendam mei corporis partem.

III. « Dicit ei Jesus : Qui lotus est, non habet opus nisi » pedes lavare, sed est mundus totus[1]. » Hic moveatur fortassis quis, et dicat : Imo si mundus est totus, quid ei opus est vel pedes lavare? Dominus autem noverat quod dicebat, etiamsi nostra infirmitas ejus secreta non penetrat. Verumtamen quantum nos erudire, et ex lege sua docere dignatur, pro captu meo, pro modulo meo, aliquid etiam ego de hujus quæstionis profunditate illo adjuvante respondeam : ac primum ipsam locutionem non sibi esse contrariam facillime ostendam. Quis enim non ita rectissime loqui possit : Mundus est totus præter pedes? Elegantius autem loquitur si dicit : Mundus est totus nisi pedes, quod tantumdem valet. Hoc ergo ait Dominus : « Non habet opus nisi pedes lavare, sed est mundus » totus. » Totus utique præter pedes, vel nisi pedes, quos habet opus lavare.

IV. Sed quid est hoc? quid sibi vult? quid hoc necessarium est ut quæramus? Dominus dicit, veritas loquitur, quod opus habeat pedes lavare etiam ille qui lotus est. Quid, fratres mei, quid putatis? nisi quia homo in sancto quidem baptismo totus abluitur, non præter pedes, sed totus omnino : verumtamen cum in rebus humanis postea vivitur, utique terra calcatur. Ipsi igitur humani affectus, sine quibus in hac mortalitate non vivitur, quasi pedes sunt, ubi ex humanis rebus afficimur, et sic afficimur, ut si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos decipiamus, et veritas in nobis non sit[2]. Quotidie igitur pedes lavat nobis, qui interpellat pro nobis[3] : et

[1] Joan. XIII, 10. — [2] I Joan. I, 8. — [3] Rom. VIII, 34.

et quotidie nos opus habere ut pedes lavemus, id est, vias spiritalium gressuum dirigamus, in ipsa oratione Dominica confitemur, cum dicimus: « Dimitte nobis debita » nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris [1]. » Si enim confiteamur, sicut scriptum est, peccata nostra, profecto ille qui lavit pedes Discipulorum suorum, fidelis est et justus qui dimittat nobis peccata, et mundet nos ab omni iniquitate, id est, usque ad pedes quibus conversamur in terra [2].

V. Proinde Ecclesia quam mundat Christus lavacro aquæ in verbo, non solum in illis est sine macula et ruga [3], qui post lavacrum regenerationis continuo ex hujus vitæ contagione tolluntur, ne calcant terram ut opus habeant pedes lavare, verumetiam in iis quibus istam misericordiam præbens Dominus, fecit eos de sæculo isto lotis etiam pedibus emigrare. In his autem qui hic demorantur, etiamsi munda sit, quoniam juste vivunt: opus tamen habent pedes lavare, quoniam sine peccato utique non sunt. Propter hoc dicit in Cantico Canticorum: « Lavi pedes meos, » quomodo inquinabo illos [4]? » Dicit enim enim hoc cum cogitur ad Christum venire, et terram calcare cum venit. Alia quæstio rursus exoritur. Nonne Christus sursum est? Nonne ascendit in cœlum, et sedet ad dexteram Patris? Nonne Apostolus clamat et dicit: « Si ergo resurrexistis » cum Christo, quæ sursum sunt sapite, ubi Christus est » dexteram Dei sedens, quæ sursum sunt quærite, non » quæ super terram [5]? » Quomodo ergo ut ad Christum eamus, terram calcare compellimur: cum potius nobis sursum cor habendum sit ad Dominum, ut cum illo esse possimus? Videtis, fratres, hodierni temporis angustias istam coarctare quæstionem. Quod et si vos forte minus

[1] Matth. vi, 12. — [2] i Joan. i, 9. — [3] Ephes. v, 26. — [4] Cant. v, 3. — [5] Coloss. iii, i, 2.

videtis, ego utcumque video quantæ disputationis indigeat. Unde peto ut eam potius suspendi, quam vel negligentius vel angustius pertractari, non fraudata, sed dilata expectatione patiamini. Aderit enim Dominus qui nos debitores facit, ut faciat etiam redditores.

TRACTATUS LVII.

Quonam modo Ecclesia timeat inquinare pedes, dum pergit ad Christum.

I. Non immemor mei debiti, jam reddendi tempus agnosco. Donet unde reddam, qui donavit ut debeam. Donavit enim dilectionem, de qua dictum est : « Nemini » quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis[1] : » donet etiam sermonem, quem video me debere dilectis. Expectationem vestram ad hoc nempe distuleram, ut explicarem sicut possem, quemadmodum etiam per terram veniatur ad Christum : cum potius jubeamur quæ sursum sunt quærere, non quæ super terram[2]. Sursum enim Christus est sedens ad dexteram Patris : sed profecto et hic est, propter quod et Saulo in terra sævienti dicit : « Quid me persequeris[3] ? » Ut autem hoc quærendum susciperemus, id tractabatur quod pedes Dominus Discipulis lavit, cum jam ipsi Discipuli loti essent, nec opus haberent nisi pedes lavare. Ubi visum est intelligendum, quod baptismo quidem homo totus abluitur : sed dum isto postea vivit in sæculo, humanis affectibus terram velut pedibus calcans, ipsa scilicet conversatione vitæ hujus

[1] Rom. XIII, 8. — [2] Coloss. III, 1. — [3] Act. IX, 4.

contrahit unde dicat : « Dimitte nobis debita nostra [1]. » Ac sic etiam inde mundatur ab eo qui pedes lavit Discipulis suis, nec desinit interpellare pro nobis. Hinc occurrerunt ex Cantico Canticorum Ecclesiæ verba dicentis : « Lavi pedes meos, quomodo inquinabo eos [2]? » cum vellet ire, et aperire ei qui venerat ad eam, et pulsaverat, sibique aperiri poposcerat, ille speciosus forma præ filiis hominum [3]. Hinc quæstio nata est quam coarctare noluimus angustiis temporis ideoque distulimus, quonam modo Ecclesia timeat inquinare pedes, dum pergit ad Christum, quos baptismate laverat Christi.

II. Sic enim ait : « Ego dormio, et cor meum vigilat : » vos fratruelis mei pulsat ad januam. Deinde dicit etiam » ipse : Aperi mihi soror mea, proxima mea, columba » mea, perfecta mea : quia caput meum repletum est » rore, et crines mei noctis guttis. Et respondet illa : » Exui me tunica mea, quomodo induam eam? Lavi pe» des meos, quomodo inquinabo illos [4]? » O admirabile sacramentum! o grande mysterium! Ergo-ne timet inquinare pedes, veniendo ad eum qui lavit suorum Discipulorum pedes? Timet certe, quia per terram venit ad eum, qui etiam in terra est, quia suos hic constitutos non deserit. Annon ipse ait : « Ecce ego vobiscum sum usque » ad consummationem sæculi [5]? » Annon ipse ait : « Vi» debitis cœlos apertos, et Angelos Dei ascendentes et » descendentes ad filium hominis [6] : » Si ascendunt ad eum propterea quia sursum est, quomodo ad eum descendunt, si non etiam hic est? Dicit ergo Ecclesia : Lavi pedes meos, quomodo inquinabo eos? In eis hoc dicit qui possunt omni fæce mundati dicere, « Cupio dissolvi » et esse cum Christo, permanere autem in carne magis

[1] Matth. VI, 12. — [2] Cant. V, 3. — [3] Psal. XLIV, 3. — [4] Cant. V, 2, 3. — [5] Matth. XXVIII, 20. — [6] Joan. I, 51.

» necessarium propter vos[1]. » In eis hoc dicit qui prædicant Christum et aperiunt illi ostium, ut habitet per fidem in cordibus hominum[2]. In his hoc dicit, cum deliberant, utrum ministerium tale suscipiant, cui se minus idoneos existimant, ut sine culpa impleant, ne forte aliis prædicantes, ipsi reprobi fiant[3]. Tutius enim veritas auditur quam prædicatur : quoniam cum auditur, humilitas custoditur : cum autem prædicatur, vix non subrepit cuivis hominum quantulacumque jactantia, in qua utique inquinantur pedes.

III. Ergo ut apostolus Jacobus dicit : « Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum[4]. » Dicit et alius homo Dei : « Auditui meo dabis gaudium et » lætitiam, et exultabunt ossa humiliata[5]. Hoc est quod dixi : Cum veritas auditur, humilitas custoditur. Dicit et alius : « Amicus autem sponsi stat et audit eum, » et gaudio gaudet propter vocem sponsi[6]. » Fruamur auditu, sine strepitu nobis loquente intrinsecus veritate. Quanquam etiam cum forinsecus insonat per legentem, per annuntiantem, per prædicantem, per disputantem, per præcipientem, per consolantem, per exhortantem, per ipsum etiam cantantem atque psallentem : ipsi qui hæc agunt, inquinare pedes suos timeant, cum placere hominibus subrepente amore humanæ laudis affectant. Cæterum qui eos audit libenter et pie, non habet locum jactandi se in laboribus alienis : et non inflatis ossibus, sed humiliatis gaudio gaudet propter vocem Dominicæ veritatis. Proinde in eis qui libenter et humiliter audire noverunt, et vitam quietam in studiis dulcibus et salubribus agunt, sancta delicietur Ecclesia, et dicat, Ego dormio, et cor meum vigilat. Quid est, Ego dormio, et

[1] Philip. I, 23, 24. — [2] Ephes. III, 17. — [3] I Cor. IX, 27. — [4] Jacob. I, 19. — [5] Psal. L, 10. — [6] Joan. III, 29.

cor meum vigilat : nisi, ita quiesco ut audiam? Otium meum non impenditur nutriendæ desidiæ, sed percipiendæ sapientiæ. Ego dormio, et cor meum vigilat : vaco, et video, quoniam tu es Dominus[1] : quia sapientia scribæ in tempore otii; et qui minoratur actu, ipse percipiet eam[2]. Ego dormio, et cor meum vigilat : ego requiesco a negotiosis actibus; et animus meus divinis se intendit affectibus.

IV. Sed in iis qui isto modo suaviter et humiliter requiescunt, dum otiose oblectatur Ecclesia, ecce pulsat ille qui ait : « Quæ dico vobis iu tenebris, dicite in lu- » mine, et quod in aure auditis, prædicate super tecta[3]. » Vox ergo ejus pulsat ad januam, et dicit : « Aperi mihi » soror mea, proxima mea, columba mea, perfecta mea, quia caput meum repletum est rore, et crines mei noctis » guttis. » Velut si diceret, Tu vacas, et contra me ostium clausum est : tu studes otio paucorum, et abundante iniquitate refrigescit charitas multorum. Nox quippe iniquitas est : ros vero ejus et guttæ, hi sunt qui refrigescunt et cadunt, et faciunt refrigescere caput Christi, hoc est, ut non ametur Deus. Caput enim Christi Deus[4]. Sed portantur in crinibus, id est, sacramentis visilibus tolerantur : nequaquam interiora sensus attingunt. Pulsat ergo ut excutiat quietem sanctis otiosis, et clamat, Aperi mihi, de sanguine meo soror mea, de accessu meo proxima mea, de spiritu meo columba mea, de sermone meo quem plenius ex otio didicisti perfecta mea, aperi mihi, prædica me. Ad eos quippe qui clauserunt contra me, quomodo intrabo sine aperiente? Quomodo enim audient sine prædicante[5]?

V. Hinc fit ut etiam hi qui amant otium studiorum bo-

[1] Psal. XLV, 11. — [2] Eccli. XXXVIII, 25. — [3] Matth. x, 27. — [4] I Cor. XI, 3. — [5] Rom. x, 14.

norum et nolunt perpeti laboriosarum molestias actionum, eo quod minus idoneos ad hæc ministranda, et sine reprehensione agenda se sentiunt, mallent, si fieri posset, sanctos Apostolos et prædicatores veritatis antiquos excitari adversus abundantiam iniquitatis, qua fervor friguit charitatis. Sed in eis qui jam de corpore exierunt, et carnis indumento expoliati sunt, (neque enim ab ea separati sunt,) respondet Ecclesia, Exui me tunica mea, quomodo induam eam? Recipietur quidem illa tunica, et in eis qui jam exuti sunt, rursus vestietur carne Ecclesia : non tamen nunc quando fervefaciendi sunt frigidi, sed tunc quando resurrecturi sunt mortui. Passa ergo difficultatem propter inopiam prædicatorum, et recolens illa sua membra sana sermonibus, sancta moribus, sed jam exuta corporibus, ingemit et dicit Ecclesia, Exui me tunica mea, quomodo induam eam? Membra illa mea quæ Christo aperire evangelizando excellentissime potuerunt, quomodo ad corpora quibus exuta sunt, redire nunc possunt?

VI. Deinde respiciens ad eos qui prædicare et populos acquirere ac regere, ac sic Christo aperire utcumque possunt, sed in his difficultatibus actionum peccare metuunt, « Lavi, inquit, pedes meos, quomodo inquinabo » illos? » Quisquis enim in verbo non offendit; hic perfectus est vir[1]. Et quis est perfectus? quis est qui non offendit in tanta abundantia iniquitatis, tanto frigore charitatis? « Lavi pedes meos, quomodo inquinabo eos? » Quandoquidem lego et audio : « Nolite multi magistri » fieri fratres, quoniam majus judicium sumitis[2] : » in multis enim offendimus omnes. Lavi pedes meos, quomodo inquinabo eos? Sed ecce surgo, et aperio. Christe lava eos, « Dimitte nobis debita nostra, » quoniam non

[1] Jacob. III, 2. — [2] Ibid. I.

est extincta charitas nostra : quia « et nos dimittimus » debitoribus nostris[1]. » Quando te audimus, exultant tecum in cœlestibus ossa humiliata. Sed quando te prædicamus, terram calcamus ut tibi aperiamu s: et ideo si reprehendimus, perturbamur; si laudamur, inflamur. Lava pedes nostros ante mundatos, sed cum ad aperiendum tibi per terram pergimus inquinatos. Hæc vobis hodie satis sint, dilectissimi. Si quid secus quam oportuit dicentes fortassis offendimus, vel laudibus vestris immoderatius quam oportuit elevati sumus; impetrate mundationem pedibus nostris, Deo placentibus orationibus vestris.

TRACTATUS LVIII.

Ab eo quod Dominus dicit : *Et vos mundi estis, sed non omnes* usque ad id, *Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis.*

I. Jam illa verba Evangelii, ubi Dominus lavans pedes Discipulis suis, ait : « Qui lotus est semel, non habet ne» cessitatem nisi pedes lavare, sed est mundus totus[2], » Dilectioni Vestræ, ut Dominus donare dignatus est, exposuimus : nunc quod sequitur videamus. « Et vos, in» quit, mundi estis, sed non omnes. » Hoc quid sit ne quæreremus, ipse Evangelista patefecit, adjungens, « Sciebat enim quisnam esset qui traderet eum : prop» terea dixit, Non estis mundi omnes[3]. » Quid hoc apertius ? Proinde ad sequentia transeamus.

[1] Matth. VI, 12. — [2] Joan. XIII, 10. — [3] Ibid. 11.

II. « Postquam ergo lavit pedes eorum, et accepit ves-» timenta sua, cum recubuisset iterum, dixit eis, Scitis » quid fecerim vobis[1] ? » Nunc est ut beato Petro reddatur illa promissio : dilatus enim fuerat, quando expavescenti et dicenti : « Non lavabis mihi pedes in æter-» num, » responsum est ei : « Quod ego facio, tu nescis » modo, scies autem postea[2]. » Ecce est ipsum postea : jam tempus est ut dicatur, quod paulo ante dilatum est. Memor itaque Dominus se promisisse jamdudum scientiam facti sui tam inopinati, tam mirabilis, tam expavescendi, et nisi ipse vehementer terruisset, nullo modo sinendi, ut magister non tantum ipsorum sed Angelorum, et Dominus non tantum ipsorum, sed rerum omnium, lavaret pedes Discipulorum et servorum suorum. Hujus ergo tanti facti quoniam promiserat scientiam dicens, « Scies autem postea, » quid sit quod fecit, docere nunc incipit.

III. « Vos, inquit, vocatis me Magister et Domine, et » bene dicitis : sum etenim. Bene dicitis[3], » quia verum dicitis : sum quippe quod dicitis. Homini præceptum est : « Non te laudet os tuum, sed laudet te os proximi » tui[4]. » Periculosum est enim sibi placere, cui cavendum est superbire. Ille autem qui super omnia est, quantumcumque se laudet, non se extollit excelsus : nec potest recte dici arrogans Deus. Nobis namque expedit eum nosse, non illi : nec eum quisque cognoscit, si non se indicet ipse qui novit. Si ergo non se laudando quasi arrogantiam vitare voluerit, nobis sapientiam denegabit. Et magistrum quidem quod se esse dicit, nemo reprehenderet, etiam qui eum nihil esse aliud quam hominem crederet : quoniam id profitetur, quod et ipsi homines in quibuslibet artibus usque adeo sine arrogantia profiten-

[1] Joan. XIII, 12. — [2] Ibid. 7, 8. — [3] Ibid. 13. — [4] Prov. XXVII, 2.

tur, ut professores vocentur. Quod vero dominum et ipse se dicit Discipulorum suorum, cum sint illi etiam secundum sæculum ingenui, quis ferat in homine? Sed Deus loquitur. Nulla est hic elatio tantæ celsitudinis, nullum mendacium veritatis : nobis subjacere illi utile est celsitudini, nobis servire utile est veritati. Quod se Dominum dicit, non illi vitium est, sed nobis beneficium. Cujusdam sæcularis auctoris verba laudantur, quia dixit: « Cum » omnis arrogantia odiosa est, tum illa ingenii et elo» quentiæ multo molestissima[1], » et tamen idem ipse cum de sua eloquentia loqueretur : « Dicerem, inquit, » perfectam, si ita judicarem, nec in veritate crimen » arrogantiæ pertimescerem[2]. » Si igitur ille homo eloquentissimus in veritate arrogantiam non timeret, quomodo arrogantiam ipsa veritas timeret? Dicat se Dominum qui Dominus est, dicat verum qui Veritas est : ne non discam ego quod utile est, dum tacet ille quod est. Beatissimus Paulus, non utique unigenitus Dei Filius, sed unigeniti Dei Filii servus et apostolus; non veritas, sed particeps veritatis, ait libere et constanter : « Et si voluero gloriari, non ero insipiens, veritatem enim dico[3]. » Neque enim in se ipso, sed in ipsa veritate quæ superior est ipso, et humiliter et veraciter gloriaretur : quoniam et ipse præcepit, ut qui gloriatur, in Domino glorietur[4]. Itane non timeret insipientiam, si gloriari vellet amator sapientiæ : et in gloria sua timeret insipientiam ipsa sapientia? Non timuit arrogantiam qui dixit : « In Domino » laudabitur anima mea[5] : » et in laude sua timeret arrogantiam potestas Domini, in qua laudatur anima servi? « Vos, inquit, vocatis me Magister et Domine, et bene dicitis; sum etenim. » Ideo bene dicitis, quia sum : nam

[1] Cicer. in Q. Cæcilium. — [2] In Oratore. — [3] 2 Cor. XII, 6. — [4] 1 Cor. I, 31. — [5] Psal. XXXIII, 3.

si non essem quod dicitis, male diceretis, etiamsi me laudaretis. Quomodo ergo negaret veritas, quod dicunt Discipuli veritatis? quomodo quod dicunt qui didicerunt, negaret ipsa unde didicerunt? quomodo fons negat, quod bibens prædicat? quomodo lux occultat, quod videns indicat?

IV. « Si ergo inquit, ego lavi pedes vestros Dominus » et Magister, debetis et vos alter alterius lavare pedes. « Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego » feci vobis, et vos ita faciatis [1]. » Hoc est beate Petre quod nesciebas, quando fieri non sinebas. Hoc tibi postea sciendum promisit, quando ut sineres terruit te Magister tuus et Dominus tuus, lavans pedes tuos. Didicimus, fratres, humilitatem ab excelso : faciamus invicem humiles, quod humiliter fecit excelsus. Magna est hæc commendatio humilitatis : et faciunt sibi hoc invicem fratres, etiam opere ipso visibili, cum se invicem hospitio recipiunt : est enim apud plerosque consuetudo hujus humilitatis, usque ad factum quo cernatur expressa[2]. Unde Apostolus cum viduam bene meritam commendaret, « Si » hospitio, inquit, recepit, si sanctorum pedes lavit[3]. » Et apud sanctos ubicumque hæc consuetudo non est, quod manu non faciunt, corde faciunt, si in illorum numero sunt quibus dicitur in hymno beatorum trium virorum : « Benedicite sancti et humiles corde Domino[4]. » Multo autem est melius, et sine controversia verius, ut etiam manibus fiat ; nec dedignetur quod fecit Christus, facere Christianus. Cum enim ad pedes fratris inclinatur corpus, etiam in corde ipso vel excitatur, vel si jam inerat, confirmatur ipsius humilitatis affectus.

V. Sed excepto isto morali intellectu, ita nos hujus Do-

[1] Joan. XIII, 14, 15.— [2] S. Benedictus. in Regul. c. 53.— [3] I Tim. v, 10. — [4] Dan. III, 87.

minici facti altitudinem commendasse meminimus, quod lavando pedes jam lotorum atque mundorum Discipulorum, significaverit Dominus propter humanos quibus in terra versamur affectus, ut quantumlibet profecerimus in apprehensione justitiæ, sciamus nos sine peccato non esse : quod subinde abluit interpellando pro nobis, cum oramus Patrem qui in cœlis est, ut debita nostra dimittat nobis, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris [1]. Quomodo ergo ad hunc intellectum poterit pertinere hoc quod ipse postea docuit, ubi sui facti exposuit rationem dicens : « Si ergo ego lavi vestros pedes Dominus et Ma» gister, debetis et vos alter alterius lavare pedes. Exem» plum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego vobis » feci, ita et vos faciatis? » Numquid dicere possumus quod etiam frater fratrem a delicti poterit contagione mundare? Imo vero id etiam nos esse admonitos in hujus dominici operis altitudine noverimus, ut confessi invicem delicta nostra oremus pro nobis, sicut et Christus interpellat pro nobis [2]. Audiamus Apostolum Jacobum hoc ipsum evidentissime præcipientem et dicentem : « Confi» temini invicem delicta vestra, et orate pro vobis [3]. » Quia et ad hoc Dominus nobis dedit exemplum. Si enim ille qui ullum peccatum nec habet nec habuit nec habebit, orat pro peccatis nostris, quanto magis nos invicem pro nostris orare debemus? Et si dimittit nobis ille cui non habemus quod dimittamus, quanto magis dimittere nobis debemus invicem, qui sine peccato hic vivere non valemus? Quid enim videtur in hac altitudine sacramenti Dominus significare, cum dicit : « Exemplum enim dedi vo» bis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos facia» tis : » nisi quod apertissime dicit Apostolus : « Donantes » vobismetipsis, quis adversus aliquem habet querelam,

[1] Matth. VI, 12. — [2] Rom. VIII, 34. — [3] Jacob. V, 16.

» sicut et Dominus donavit vobis, ita et vos[1] ? » Invicem itaque nobis delicta donemus, et pro nostris delictis invicem oremus, atque ita quodam modo invicem pedes nostros lavemus. Nostrum est, donante ipso, ministerium charitatis et humilitatis adhibere : illius est exaudire; ac nos ab omni peccatorum contaminatione mundare per Christum, et in Christo, ut quod aliis etiam dimittimus, hoc est, in terra solvimus, solvatur in cœlo.

TRACTATUS LIX.

Ab eo quod Dominus dicit : *Amen, amen dico dico vobis, non est servus major domino suo* : usque ad id, *Qui autem me accipit, accipit eum qui misit me.*

I. Audivimus in sancto Evangelio loquentem Dominum atque dicentem : « Amen, amen dico vobis, non est servus major domino suo, neque Apostolus major eo qui » misit illum : si hæc scitis, beati eritis si feceritis ea[2]. » Hoc ideo dixit, quia laverat Discipulorum pedes, magister humilitatis et verbo et exemplo : sed poterimus ea quæ sunt operosius disserenda ipso adjuvante disserere, si non in eis quæ manifesta sunt immoremur. Cum ergo hæc Dominus præmisisset, adjunxit : « Non de omnibus vobis » dico, ego scio quos elegerim : sed ut impleatur Scriptura, Qui manducat panem mecum, levabit super me » calcaneum suum[3]. » Hoc quid est aliud, nisi conculcabit me ? Notum est de quo loquatur, Judas ille traditor ejus attingitur. Ergo ipsum non elegerat, unde ab eis quos

[1] Coloss. III, 13. — [2] Joan. XIII, 16, 17. — [3] Ibid. 18, et Psal. XL, 10.

elegit, isto sermone secernit. Quod ergo dico, inquit, « Beati eritis si feceritis ea, non de omnibus vobis dico: » est inter vos qui non erit beatus, neque faciet ea. « Ego » scio quos elegerim. » Quos, nisi eos qui beati erunt faciendo quæ præcepit, ac facienda monstravit, qui efficere beatos potest? Non est, inquit, traditor Judas electus. Quid est ergo quod alio loco dicit : « Nonne ego vos duo- » decim elegi, et unus ex vobis diabolus est[1]? » An et ipse ad aliquid est electus, ad quod utique erat necessarius; non autem ad beatitudinem, de qua modo ait: « Beati eritis si feceritis ea? » Hoc non de omnibus dicit: scit enim quos ad societatem beatitudinis hujus elegerit. Non est ex eis iste, qui panem illius sic edebat, ut super eum levaret calcaneum. Illi manducabant panem Dominum, ille panem Domini contra Dominum : illi vitam, ille pœnam. Qui enim manducat indigne, ait Apostolus, judicium sibi manducat[2]. « Amodo, inquit, dico vobis » prius quam fiat, ut cum factum fuerit, credatis quia » ego sum[3]: » id est, ego sum de quo illa Scriptura præcessit, ubi dictum est : « Qui manducat mecum panem, » levabit super me calcaneum[4]. »

II. Deinde sequitur, et dicit : « Amen, amen dico vo- » bis, qui accipit si quem misero, me accipit; qui autem » me accipit, accipit eum qui me misit[5]. » Tantumne distare intelligi voluit inter eum quem mittit et se ipsum, quantum inter se ipsum et Patrem Deum? Hoc si isto modo acceperimus, nescio quos gradus, quod absit, Arianorum more faciemus. Illi quippe cum audiunt hæc evangelica verba, seu legunt, statim ad illos gradus sui dogmatis currunt, quibus non ascendunt ad vitam, sed præcipitantur in mortem. Continuo quippe dicunt, Quan-

[1] Joan. VI, 71. — [2] I Cor. XI, 29. — [3] Joan. XIII, 19. — [4] Psal. XL, 10. — [5] Joan. XIII, 20.

tum Apostolus Filii distat a Filio, quamvis dixerit, « Qui » accipit si quem misero, me accipit : » tantum et Filius distat a Patre, quamvis dixerit : « Qui autem me accipit, » accipit eum qui me misit. » Sed si hoc dicis, oblitus es hæretice gradus tuos. Si enim tanto intervallo propter hæc Domini verba Filium a Patre, quantum Apostolum distinguis a Filio, ubi positurus es Spiritum sanctum? Excidit-ne tibi, eum vos ponere solere post Filium? Erit ergo ipse inter Apostolum et Filium; et multo amplius distabit Filius ab Apostolo quam Pater a Filio. An forte ut inter Filium et Apostolum, atque inter Patrem et Filium maneat paribus intervallis ista distinctio, æqualis erit Spiritus sanctus Filio? Sed nec hoc vultis. Ubi ergo eum posituri estis, si quanta Filium Patri, tanta Apostolum Filio discretione supponitis? Cohibete itaque vestræ præsumptionis audaciam; et in his verbis nolite quærere quantam Filii et Apostoli, tantam Patris Filiique distantiam. Ipsum Filium audite potius dicentem : « Ego et » Pater unum sumus[1]. » Ubi veritas vobis inter Genitorem et Unigenitum nullam distantiæ suspicionem reliquit, ubi gradus vestros Christus elisit, ubi scalas vestras petra confregit.

III. Sed hæreticorum calumnia refutata, quonam modo nos accepturi sumus hæc dominica verba, « Qui accipit » si quem misero, me accipit; qui autem me accipit, ac- » cipit eum qui me misit? » Si enim voluerimus intelligere ideo dictum, « Qui me accipit, accipit eum qui me » misit, » quod unius naturæ sint Pater et Filius : consequens videbitur ex eorumdem verborum regula, qua dictum est : « Qui accipit si quem misero, me accipit, » ut unius naturæ sit Filius et Apostolus. Posset quidem non inconvenienter et hoc intelligi, quoniam geminæ est ille

[1] Joan. x, 30.

gigas substantiæ, qui exultavit ad currendam viam [1] : « Verbum enim caro factum est [2], » hoc est, Deus homo factus est. Proinde ita dixisse posset videri, « Qui accipit » si quem misero, me accipit » secundum hominem : « Qui autem me » secundum Deum « accipit, accipit eum » qui me misit. » Sed cum ista dicebat, non ab illo naturæ unitas ; sed in eo qui mittitur, mittentis commendabatur auctoritas. Sic itaque eum qui missus est unusquisque accipiat, ut in illo eum qui misit attendat. Si ergo attendas Christum in Petro, invenies Discipuli præceptorem : si autem attendas Patrem in Filio, invenies Unigeniti Genitorem : ac sic in eo qui missus est, sine ullo accipis errore mittentem. Ea quæ sequuntur in Evangelio, non sunt temporis brevitate coarctanda. Et ideo sermo iste, charissimi, vel ovium sanctarum cibus, si sufficit, salubriter capiatur : si exiguus est, desiderabiliter ruminetur.

TRACTATUS LX.

In illud : *Cum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu.*

I. Non parva [3], fratres, ex Evangelio beati Joannis nobis proponitur quæstio, ubi ait : « Cum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu, et protestatus est, et dixit : » Amen, amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet » me [4]. » Hinc-ne turbatus est Jesus, non carne, sed spiritu, quia dicturus fuerat : « Unus ex vobis tradet me ? »

[1] Psal. xviii, 6. — [2] Joan. i, 14. — [3] Vide D. Guillon. tom. xxi, p. 381-383. — [4] Joan. xiii, 21.

Numquidnam illi hoc tunc primum venit in mentem, vel tunc primum ei subito revelatum est, eumque repentina tanti mali novitas turbavit? Nonne hinc paulo ante loquebatur dicens : « Qui manducat mecum panem, levabit » super me calcaneum [1] ? » Nonne etiam jam superius dixerat : « Et vos mundi estis, sed non omnes [2] ? » Ubi Evangelista subjunxit : Sciebat enim quisnam esset qui traderet eum : quem jam et ante significaverat dicens : « Nonne ego vos duodecim elegi, et unus ex vobis dia- » bolus est [3]. » Quid est ergo quod nunc « turbatus est » spiritu, cum protestatus est, et dixit : Amen, amen » dico vobis, quia unus ex vobis tradet me? » An quia eum jam fuerat expressurus, ut non lateret in cæteris, sed discerneretur a cæteris, ideo « turbatus est spiritu ? » An quia ipse traditor jam fuerat exiturus, ut Judæos, quibus Dominus ab eo traderetur, adduceret, turbavit eum imminens passio, et periculum proximum, et traditoris impendens manus, cujus fuerat præcognitus animus? Tale quippe hoc est quod Jesus « turbatus est spiritu, » quale etiam illud quod ait : « Nunc anima mea turbata est, et » quid dicam [4]? » Pater salva me ex hora hac, sed propterea veni in horam hanc. Sicut ergo tunc ejus anima turbata est hora propinquante passionis : ita etiam nunc exituro Juda atque venturo, et propinquante tanto scelere traditoris, « turbatus est spiritu. »

II. Turbatus est ergo potestatem habens ponendi animam suam, et potestatem habens iterum sumendi eam [5]. Turbatur tam ingens potestas, turbatur petræ firmitas : an potius in eo nostra turbatur infirmitas? Ita vero : nihil indignum credant servi de Domino suo, sed agnoscant se membra in capite suo. Qui mortuus est pro nobis, tur-

[1] Joan. XIII, 18. — [2] Ibid. 10. — [3] Id. VI, 71. — [4] Id. XII, 27. — [5] Id. X, 18.

batus est idem ipse pro nobis. Qui ergo potestate mortuus est, potestate turbatus est: qui transfiguravit corpus humilitatis nostræ conforme corpori gloriæ suæ, transfiguravit etiam in se affectum infirmitatis nostræ, compatiens nobis affectu animæ suæ [1]. Proinde quando turbatur magnus, fortis, certus, invictus, non ei timeamus quasi deficiat: non perit, sed nos quærit. Nos, inquam, nos omnino sic quærit: nos ipsos in illius perturbatione videamus, ut quando turbamur, non desperatione pereamus. Quando turbatur qui non turbaretur nisi volens, eum consolatur qui turbatur et nolens.

III. Pereant argumenta philosophorum, qui negant in sapientem cadere perturbationes animorum. « Stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi: » et, « Dominus novit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt [2]. » Turbetur plane animus christianus, non miseria, sed misericordia: timeat ne pereant homines Christo, contristetur cum perit aliquis Christo; concupiscat acquiri homines Christo: lætetur cum acquiruntur homines Christo, timeat et sibi ne pereat Christo, contristetur peregrinari se a Christo; concupiscat regnare cum Christo, lætetur dum sperat se regnaturum esse cum Christo. Istæ sunt certe quator quas perturbationes vocant, timor et tristitia, amor et lætitia. Habeant eas justis de causis animi christiani, nec philosophorum Stoïcorum, vel quorumque similium consentiantur errori: qui profecto quemadmodum vanitatem existimant veritatem, sic stuporem deputant sanitatem; ignorantes sic hominis animum, quemadmodum corporis membrum, desperatius ægrotare, quando et doloris amiserit sensum.

IV. Sed dicit aliquis, Numquid animus Christiani debet etiam morte impendente turbari? Ubi est enim quod

[1] Philip. III, 21. — [2] I Cor. I, 20, et Psal. XCIII, 11.

ait Apostolus, concupiscentiam se habere dissolvi et esse cum Christo[1] : si illud quod concupiscit, potest eum turbare cum venerit? Facile est quidem istis ad hæc respondere, qui et ipsam lætitiam perturbationem vocant. Quid si enim propterea morte imminente turbatur, quia morte imminente lætatur? Sed hoc, inquiunt, gaudium, non lætitia nominanda est. Quid est hoc, nisi easdem res sentire, et rerum nomina velle mutare? Verum nos sacris litteris accommodemus auditum, et secundum ipsas potius istam quæstionem Domino adjuvante solvamus : nec quoniam scriptum est : « Cum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu, » dicamus eum lætitia fuisse turbatum; ne verbis suis nos ipse convincat ubi dicit : « Tristis est anima mea usque ad mortem[2]. » Tale aliquid etiam hic intelligendum est, quando suo traditore jam tunc solo exituro, et cum suis sociis continuo redituro, « Jesus turbatus est spiritu. »

V. Firmissimi quidem sunt Christiani, si qui sunt, qui nequaquam morte imminente turbantur : sed numquid Christo firmiores? Quis hoc insanissimus dixerit? Quid est ergo quod ille turbatus est, nisi quia infirmos in suo corpore, hoc est in sua Ecclesia, suæ infirmitatis voluntaria similitudine consolatus est : ut si qui suorum adhuc morte imminente turbantur in spiritu, ipsum intueantur, ne hoc ipso se putantes reprobos, pejore desperationis morte sorbeantur? Quantum itaque bonum de participatione divinitatis ejus expectare et sperare debemus, cujus nos et perturbatio tranquillat, et infirmitas firmat? Sive ergo isto loco ipsum Judam pereuntem miserando turbatus est, sive sua morte propinquante turbatus est : non est tamen ullo modo dubitandum, non eum animi infirmitate, sed potestate turbatum, ne nobis desperatio salutis oriatur,

[1] Philip. I, 23. — [2] Matth. XXVI, 38.

quando non potestate, sed infirmitate turbamur. Carnis quippe ille gerebat infirmitatem, quæ infirmitas resurrectione consumpta est. Sed qui non solum homo, verumetiam Deus erat, ineffabili distantia universum genus humanum animi fortitudine superabat. Non ergo aliquo est cogente turbatus, sed turbavit semetipsum, quod de illo evidenter expressum est, quando Lazarum suscitavit[1]: nam ibi scriptum est, quod turbaverit semetipsum, ut hoc intelligatur et ubi non scriptum legitur, et tamen eum legitur fuisse turbatum. Affectum quippe humanum, quando oportuisse judicavit, in se ipso potestate commovit, qui hominem totum potestate suscepit.

TRACTATUS LXI.

Ab eo quod Dominus ait : *Amen, amen dico vobis quia unus ex vobis tradet me* : usque ad id, *Ille est cui ego tinctum panem porrexero.*

I. Hoc Evangilii capitulum, fratres, ita nobis exponendum hac lectione propositum est : ut jam etiam de traditore Domini per panem tinctum eique porrectum satis evidenter expresso aliquid dicere debeamus. Et de illo quidem, quod eum jam demonstraturus Jesus turbatus est spiritu, præterito sermone disserui : sed fortassis quod ibi non dixi, etiam hoc nobis Dominus significare sua pertubatione dignatus est, quod scilicet falsos fratres, et dominici agri illa zizania ita necesse est usque ad messis tempus inter frumenta tolerari, ut quando ex eis

[1] Joan. XI, 33.

aliqua separari etiam ante messem urgens causa compellit, fieri sine Ecclesiæ perturbatione non possit[1]. Hanc perturbationem sanctorum suorum per schismaticos et hæreticos futuram, quodam modo prænuntians Dominus, præfiguravit in se ipso, cum exituro Juda homine malo, et commixtionem frumenti, in qua diu fuerat toleratus, separatione apertissima relicturo, turbatus est non carne, sed spiritu. Spiritales enim ejus in hujusmodi scandalis non perversitate, sed charitate turbantur : ne forte in separatione aliquorum zizaniorum, simul aliquod eradicetur et triticum.

II. « Turbatus » itaque « est Jesus spiritu, et pro« testatus est, et dixit, Amen, amen dico vobis, quia « unus ex vobis tradet me. Unus ex vobis[2], » numero, non merito; specie, non virtute; commixtione corporali, non vinculo spiritali; carnis adjunctione, non cordis socius unitate : proinde non qui ex vobis est, sed qui ex vobis exiturus est. Nam quomodo erit verum quod protestatus est Dominus, et dixit, « Unus ex vobis : » si verum est quod ait idem ipse in Epistola sua, cujus est hoc Evangelium : « Ex nobis exierunt, sed non erant ex no« bis : nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum[3]? » Non erat igitur ex illis Judas : mansisset enim cum illis, si esset ex illis. Quid est ergo, « Unus ex vobis tradet me : » nisi, Unus ex vobis exiturus est, qui me tradet? Quia et ille qui ait, Si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum : jam dixerat, Ex nobis exierunt. Ac per hoc utrumque verum est, et nobis, et non ex nobis : secundum aliud ex nobis, secundum aliud non ex nobis : secundum communionem sacramentorum ex nobis, secundum suorum proprietatem criminum non ex nobis.

III. « Aspiciebant ergo ad invicem Discipuli, hæsitan-

[1] Matth. III, 30. — [2] Joan. XIII, 21. — [3] I Joan. II, 19.

« tes de quo diceret[1]. » Sic quippe in eis erat erga Magistrum suum pia charitas, ut tamen eos humana alterum de altero stimularet infirmitas. Nota quidem sibi erat cujusque conscientia, verumtamen quia proximi erat ignota, ita sibi unusquisque erat certus, ut incerti essent et in cæteris singuli, et in singulis cæteri.

IV. « Erat ergo recumbens unus ex Discipulis ejus in sinu « Jesu, quem diligebat Jesus[2]. Quid dixerit, « in sinu, » paulo post ait, ubi dicit, « supra pectus Jesu[3]. » Ipse est Joannes cujus est hoc Evangelium, sicut postea manifestat[4]. Erat enim eorum hæc consuetudo qui sacras litteras nobis ministrarunt: ut quando ab aliquo eorum divina narrabatur historia, cum ad se ipsum veniret, tanquam de alio loqueretur, et sic se insereret ordini narrationis suæ, tanquam rerum gestarum scriptor, non tanquam sui ipsius prædicator. Nam et hoc sanctus Matthæus fecit, qui cum in textu narrationis suæ venisset ad se ipsum : « Vi- « dit, inquit, in telonio sedentem quemdam publicanum, « nomine Matthæum, et ait illi : Sequere me[5]. » Non ait, Vidit me, et dixit mihi. Hoc fecit et beatus Moyses, ita de se ipso tanquam de alio cuncta narravit, et ait : « Dixit Dominus ad Moysen[6]. » Inusitatius apostolus Paulus, non in historia, ubi rerum gestarum suscipitur explicanda narratio, sed in Epistola hoc fecit. Nam utique de se ipso ait : « Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, sive « in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit, rap- « tum hujusmodi usque in tertium cœlum[7]. » Quocirca quod etiam hic beatus Evangelista non ait, Eram recumbens in sinu Jesu, sed ait : « Erat recumbens unus ex Dis- « cipulis : » nostrorum octorum consuetudinem agnoscamus potius quam miremur. Quid enim deperit veritati,

[1] Joan. XIII, 22. — [2] Ibid. 23. — [3] Ibid. 25. — [4] Id. XXI, 20 et 24. — [5] Matth. IX, 9. — [6] Exod. VI, 1, etc. — [7] 2 Cor. XII, 2.

quando et res ipsa dicitur, et modo quodam dicendi jactantia devitatur? Hoc quippe narrabat, quod ad ejus laudem maximam pertinebat.

V. Quid est autem, « quem diligebat Jesus ? » Quasi alios non diligeret, de quibus idem ipse Joannes superius ait : « In finem dilexit eos. Et ipse Dominus, Majorem « hac charitatem nemo habet, quam ut animam suam « ponat pro amicis suis [1]. » Et quis enumeret omnia divinarum testimonia paginarum, quibus Dominus Jesus, non illius neque eorum quæ tunc erant tantum, sed etiam post futurorum membrorum suorum, et totius Ecclesiæ suæ dilector ostenditur? Sed profecto latet hic aliquid, et pertinet ad sinum in quo recumbebat qui ista dicebat. Per sinum quippe quid significatur aliud quam secretum? Sed alius et opportunior locus, ubi nobis Dominus aliquid donet de hoc secreto, quantum sufficiat, dicere.

VI. « Innuit ergo Simon Petrus, et dicit ei [2]. » Notanda locutio est, dici aliquid non sonando, sed tantummodo innuendo : « Innuit, inquit, et dicit : » utique innuendo dicit. Si enim cogitando aliquid dicitur, sicut Scriptura loquitur : « Dixerunt apud semetipsos [3] : » quanto magis innuendo, ubi jam foras qualibuscumque signis promitur quod fuerat corde conceptum? Quid ergo dixit innuendo? quid nisi quod sequitur? « Quis est de quo dicit [4]? » Hæc verba Petrus innuit : quia non sono vocis, sed motu corporis dixit. « Itaque cum recubuisset ille supra pectus « Jesu [5]. » Hic est utique pectoris sinus, sapientiæ secretum. « Dicit ei, Domine quis est? Respondit Jesus, ille est « cui ego tinctum panem porrexero. Et cum tinxisset « panem, dedit Judæ Simonis Iscariotæ. Et post panem, « tunc introivit in illum sanatas [6]. » Expressus est tradi-

[1] Joan. xv, 13. — [2] Id. xiii, 24. — [3] Sap. ii, 1. — [4] Joan. xiii, 24. — [5] Ibid. 25. — [6] Ibid. 26, 27.

tor, nudatæ sunt latebræ tenebrarum. Bonum est quod accepit, sed malo suo accepit, quia male bonum malus accepit. Verum de isto pane tincto qui porrectus est ficto, et de his quæ sequuntur, multa dicenda sunt : quibus necessarium est plus temporis, quam nunc habemus jam in istius fine sermonis.

TRACTATUS LXII.

Ab eo quod scriptum est, *Et cum tinxisset panem, dedit Judæ* : usque ad id, *Nunc clarificatus est filius hominis.*

I. Scio, charissimi, moveri posse nonnullos, sive pios ut requirant, sive impios ut reprehendant, quod postea quam panem tinctum traditori suo Dominus dedit, intraverit in illum Satanas. Sic enim scriptum est, « Et cum « tinxisset panem, dedit Judæ Simonis Iscariotæ : et post « panem tunc introivit in illum Satanas[1]. » Dicunt enim, Ita-ne hoc meruit panes Christi porrectus de mensa Christi, ut post illum intraret in ejus Discipulum Satanas? Quibus respondemus, hinc nos potius doceri, quam sit cavendum male accipere bonum. Multum quippe interest, non quid accipiat, sed quis accipiat : ne quale sit quod datur, sed qualis sit ipse cui datur. Nam et bona obsunt, et mala prosunt, sicut fuerint quibus dantur. « Peccatum, inquit « Apostolus, ut appareat peccatum, per bonum mihi ope« ratum est mortem[2]. » Ecce per bonum factum est malum, dum male accipitur bonum. Itemque ipse ait : « In

[1] Joan. XIII, 26, 27. — [2] Rom. VII, 13.

« magnitudine revelationum mearum ne extollar, datus « est mihi stimulus carnis meæ, angelus Satanæ qui me « colaphizet : propter quod ter Dominum rogavi, ut au- « ferret eum a me, et dixit mihi; Sufficit tibi gratia mea, « nam virtus in infirmitate perficitur [1]. » Ecce per malum factum est bonum, dum bene accipitur malum. Quid ergo miraris si datus est Judæ panis Christi, per quem manciparetur diabolo : cum videas e contrario datum Paulo angelum diaboli, per quem perficeretur in Christo? Ita et malo bonum obfuit, et malum bono profuit. Recordamini unde sit scriptum : « Quicumque manducaverit panem, « aut biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis « et sanguinis Domini [2]. » Et de his erat sermo, cum hoc Apostolus diceret, qui Domini corpus velut alium cibum quemlibet indiscrete negligenterque sumebant. Hic ergo si corripitur qui non dijudicat, hoc est, non discernit a cæteris cibis dominicum corpus; quomodo damnatur qui ad ejus mensam fingens amicum, accedit inimicus? Si reprehensione tangitur negligenta convivantis, qua pœna percutitur venditor invitantis? Quid erat autem panis traditori datus, nisi demonstratio cui gratiæ fuisset ingratus?

II. Intravit ergo post hunc panem Satanas in Domini traditorem, ut sibi jam traditum plenius possideret, in quem prius intraverat ut deciperet. Neque enim non in illo erat quando perrexit ad Judæos, et de pretio tradendi Domini pactus est, cum hæc apertissime Lucas evangelista testetur et dicat : « Intravit autem Satanas in Judam, qui « cognominabatur Iscariotes, unum de duodecim; et « abiit, et locutus est cum principibus sacerdotum [3]. » Ecce ubi ostenditur quod jam intraverat Satanas in Judam. Prius ergo intraverat, immittendo in cor ejus cogitationem qua traderet Christum : talis enim jam venerat ad cœnan-

[1] 2 Cor. XII, 7, etc. — [2] 1 Cor. XI, 27. — [3] Luc. XXII, 3, 4.

dum. Nunc autem post panem intravit in eum, non ut adhuc alium tentaret, sed ut proprium possideret.

III. Non autem, ut putant quidam negligenter legentes, tunc Judas Christi corpus accepit. Intelligendum est enim, quod jam omnibus eis distribuerat Dominus sacramentum corporis et sanguinis sui, ubi et ipse Judas erat, sicut sanctus Lucas evidentissime narrat[1] : ac deinde ad hoc ventum est, ubi secundum narrationem Joannis apertissime Dominus per buccellam tinctam atque porrectam suum exprimit traditorem fortassis per panis tinctionem, illius significans fictionem. Non enim omnia quæ tinguntur, abluuntur : sed ut inficiantur, nonnulla tinguntur. Si autem bonum aliquid hic significat tinctio, eidem bono ingratum non immerito est secuta damnatio.

IV. Adhuc tamen Judæ possesso, non a Domino, sed a diabolo, cum homini ingrato intrasset panis in ventrem, hostis in mentem : adhuc, inquam, tanti mali jam corde concepti plenus restabat effectus, cujus jam præcesserat damnandus affectus. Itaque cum Dominus panis vivus panem mortuo tradidisset, et panem tradendo panis traditorem ostendisset : « Quod facis, inquit, fac citius[2]. » Non præcepit facinus : sed prædixit Judæ malum, nobis bonum. Quid enim Judæ pejus, et quid nobis melius quam traditus Christus, ab illo adversus illum, pro nobis præter illum ? « Quod facis fac citius. » O verbum libentius parati, quam irati ! o verbum non tam pœnam exprimens proditoris, quam mercedem significans Redemptoris ! Dixit enim, « Quod facis fac citius, » non tam in perniciem perfidi sæviendo, quam ad salutem fidelium festinando : quia traditus est propter delicta nostra, et dilexit Ecclesiam, et semetipsum tradidit pro ea[3]. Unde et de se ipso

[1] Luc. xxii, 19 et 21. — [2] Joan. xiii, 27. — [3] Rom. iv, 25, et Ephes. v, 25.

dicit Apostolus : « Qui dilexit me, et tradidit se ipsum pro « me[1]. » Nisi ergo se traderet Christus, nemo traderet Christum. Quid habet Judas, nisi peccatum? Neque enim in tradendo Christo salutem nostram cogitavit, propter quam traditus est Christus, sed cogitavit pecuniæ lucrum, et invenit animæ detrimentum. Accepit mercedem quam voluit, sed nolenti est data quam meruit. Tradidit Judas Christum, tradidit Christus se ipsum : ille agebat negotium suæ venditionis, iste nostræ redemptionis. « Quod » facis, fac citius; » non quia tu potes, sed quia hoc vult qui totum potest.

V. « Hoc autem nemo scivit discumbentium ad quid » dixerit ei. Quidam enim putabant, quia loculos habe» bat Judas, quia dicit ei Jesus : Eme ea quæ opus sunt » nobis ad diem festum, aut egenis ut aliquid daret[2]. » Habebat ergo et Dominus loculos, et a fidelibus oblata conservans, et suorum necessitatibus et aliis indigentibus tribuebat. Tunc primum ecclesiasticæ pecuniæ forma est instituta, ubi intelligeremus quod præcepit non cogitandum esse de crastino, non ad hoc fuisse præceptum, ut nihil pecuniæ servetur a sanctis[3] : sed ne Deo pro ista serviatur, et propter inopiæ timorem justitia deseratur. Nam et Apostolus in posterum providens, ait : « Si quis » fidelis habet viduas, sufficienter tribuat eis, ut non » gravetur Ecclesia, quo veris viduis sufficere possit[4]. »

VI. « Cum ergo accepisset ille buccellam, exiit conti» nuo. Erat autem nox. » Et ipse qui exivit, erat nox. « Cum ergo exisset » nox, « Ait Jesus : Nunc clarificatus » est filius hominis[5]. Dies ergo diei eructavit verbum[6], » id est, Christus Discipulis fidelibus, ut audirent eum, et amarent sequendo : et nox nocti annuntiavit scientiam,

[1] Galat. II, 20. — [2] Joan. XIII, 28, 29. — [3] Matth. VI, 34. — [4] I Tim. V, 16. — [5] Joan. XIII, 30. — [6] Psal. XVIII, 2.

id est, Judas Judæis infidelibus, ut venirent ad eum, et apprehenderent persequendo. Sed jam hinc in sermonem Domini, qui factus est ad pios, antequam teneretur ab impiis, intentior flagitatur auditor : et ideo eum præcipitare non debet, sed differre potius disputator.

TRACTATUS LXIII.

De eo quod Dominus ait : *Nunc clarificatus est filius hominis* : usque ad id, *Et continuo clarificabit eum.*

I. INTENDAMUS mentis obtutum, et adjuvante Domino, Deum requiramus. Divini cantici vox est : « Quærite Deum, » et vivet anima vestra [1]. » Quæramus inveniendum, quæramus inventum. Ut inveniendus quæratur, occultus est : ut inventus quæratur, immensus est. Unde alibi dicitur : « Quærite faciem ejus semper [2]. » Satiat enim quærentem in quantum capit : et invenientem capaciorem facit, ut rursus quærat impleri, ubi plus capere cœperit. Non ergo ita dictum est : Quærite faciem ejus semper, quemadmodum de quibusdam : « Semper discentes, et ad scientiam » veritatis nunquam pervenientes [3] : » sed potius sicut ille ait : « Cum consummaverit homo, tunc incipit [4] : » donec ad illam vitam veniamus, ubi sic impleamur, ut capaciores non efficiamur, quia ita perfecti erimus, ut jam non proficiamus. Tunc enim ostendetur nobis, quod sufficit nobis. Hic autem semper quæramus, et fructus inventionis non sit finis inquisitionis. Neque enim propterea

[1] Psal. LXVIII, 33. — [2] Id. CIV, 4. — [3] 2 Tim. III, 17. — [4] Eccli. XVIII, 6.

non semper, quia hic tantum : sed ideo hic semper dicimus esse quærendum, ne aliquando hic putemus ab inquisitione cessandum. Nam et de quibus dictum est : Semper discentes, et ad veritatis scientiam nunquam pervenientes : hic sunt utique semper discentes : cum vero de hac vita exierint, jam non erunt discentes, sed erroris sui mercedem recipientes. Sic enim dictum est, Semper discentes, et ad veritatis scientiam nunquam pervenientes : tanquam diceretur, Semper ambulantes, et ad viam nunquam pervenientes. Nos autem semper ambulemus in via, donec eo veniamus, quo ducit via : nusquam in ea remaneamus : atque ita, et quærendo tendimus, et inveniendo ad aliquid pervenimus, et ad id quod restat, quærendo et inveniendo transimus, quousque ibi fiat finis quærendi, ubi perfectioni non superest intentio proficiendi. Hæc prælocutio, dilectissimi, intentam fecerit Charitatem Vestram ad istum Domini sermonem, quem ad Discipulos habuit ante passionem : profundus est enim, et utique ubi multum laboraturus est disputator, non remissus debet esse auditor.

II. Quid ergo ait Dominus postea quam Judas exiit, ut citius faceret quod erat facturus ; hoc est Dominum traditurus ? Quid ait dies, cum exisset nox ? Quid ait Redemptor, cum exisset venditor ? « Nunc, inquit, clarificatus est filius hominis[1]. » Quare « nunc ? » Numquid quia exiit qui tradat, quia imminent qui teneant et occidant ? Ita-ne « nunc clarificatus est, » quia prope est ut humilietur amplius : cui jam impendet ut alligetur, ut judicetur, ut condemnetur, ut irrideatur, ut crucifigatur, ut interimatur ? Hæccine est clarificatio, an potius humiliatio ? Nonne quando miracula faciebat, ait tamen de illo iste Joannes : « Spiritus non erat datus, quia Jesus

[1] Joan. XIII, 31.

» nondum erat glorificatus[1]? » Tunc ergo nondum erat glorificatus, cum mortuos suscitaret; et nunc est glorificatus, cum mortuis propinquaret? Nondum erat glorificatus faciens divina, et glorificatus est passurus humana? Mirum, si hoc Deus ille magister significabat et docebat his verbis. Altius est perscrutandum Altissimi dictum, qui se aliquantum manifestat ut inveniamus, et iterum occultat ut inquiramus, et de inventis ad invenienda tanquam passibus innitamur. Video hic aliquid quod præfiguret magnum aliquid. Exiit Judas, et clarificatus est Jesus; exiit filius perditionis, et clarificatus est filius hominis. Ille quippe exierat, propter quem dictum erat eis : « Et » vos mundi estis, sed non omnes[2]. » Exeunte itaque immundo, omnes mundi remanserunt, et cum suo mundatore manserunt. Tale aliquid erit cum victus a Christo transierit hic mundus, et nemo in populo Christi remanebit immundus : cum zizaniis a tritico separatis, justi fulgebunt sicut sol in regno Patris sui[3]. Hoc futurum prævidens Dominus, et nunc significatum esse contestans, discedente Juda tanquam zizaniis separatis, remanentibus tanquam tritico Apostolis sanctis. « Nunc, inquit, clari- » ficatus est filius hominis : » tanquam diceret : Ecce in illa mea clarificatione quod erit, ubi malorum nullus erit, ubi bonorum nullus perit. Sic autem non est dictum : Nunc significata est clarificatio filii hominis, sed dictum est : « Nunc clarificatus est filius hominis : » quemadmodum non est dictum. « Petra significabat Christum, sed » Petra erat Christus[4]. » Nec dictum est : Bonum semen significabat filios regni, aut zizania significabat filios maligni : sed dictum est : « Bonum semen hi sunt filii regni, » zizania autem filii maligni[5]. » Sicut ergo solet loqui

[1] Joan. VII, 39. — [2] Id. XIII, 10. — [3] Matth. XIII, 43. — [4] I Cor. X, 4. — [5] Matth. XIII, 38.

Scriptura, res significantes tanquam illas quæ significantur appellans, ita locutus est Dominus dicens: « Nunc » clarificatus est filius hominis: » postea quam separato inde nequissimo, et secum remanentibus sanctis, significata est glorificatio ejus, quando separatis iniquis manebit in æternitate cum sanctis.

III. Cum autem dixisset: « Nunc clarificatus est filius » hominis: » adjunxit: « Et Deus clarificatus est in eo.» Ipsa est enim clarificatio filii hominis, ut Deus clarificetur in eo. Si enim non ipse in se ipso, sed Deus in illo clarificatur, tunc illum Deus in se clarificat. Denique tanquam ista exponens, adjungit, et dicit: « Si Deus clari- » ficatus est in eo, et Deus clarificabit eum in semetipso[1].» Hoc est, « Si Deus clarificatus est in eo, » quia non venit facere voluntatem suam, sed voluntatem ejus qui misit illum: « et Deus clarificabit eum in semetipso, » ut natura humana in qua est filius hominis, quæ a Verbo æterno suscepta est, etiam immortali æternitate donetur. « Et » continuo, inquit, clarificabit eum. » Resurrectionem scilicet suam, non sicut nostram in fine sæculi, sed continuo futuram hac attestatione prædicens. Ipsa est enim clarificatio, de qua Evangelista jam dixerat, quod paulo ante commemoravi, quia propterea nondum Spiritus datus erat illo novo modo in eis, quibus fuerat eo modo post resurrectionem credentibus dandus, quia Jesus nondum fuerat clarificatus: id est, nondum fuerat mortalitas immortalitate vestita, et in æternam virtutem temporalis infirmitas commutata. Potest et de ista clarificatione dictum videri: « Nunc clarificatus est filius hominis: » ut quod ait « nunc, » non ad imminentem passionem, sed ad vicinam resurrectionem pertinere credatur, tanquam fuerit factum quod erat tam proxime jam futurum. Hodie Di-

[1] Joan. XIII, 32.

lectioni Vestræ ista suffecerint : cum donaverit Dominus, de consequentibus disseremus.

TRACTATUS LXIV.

In id quod Dominus dicit : *Filioli, adhuc modicum vobiscum sum, quæretis me, et sicut dixi Judæis, quo ego vado, vos non potestis venire, et vobis dico modo.*

I. Advertenda est, charissimi, dominicorum verborum ordinata connexio. Cum enim superius dixisset, postea quam Judas egressus est, et ab illa sanctorum etiam corporali conversatione sejunctus est : « Nunc clarificatus » est filius hominis, et Deus clarificatus est in eo [1] : » quod sive futurum regnum significans dixit, quando mali separabuntur a bonis, sive quod ejus resurrectio tunc futura esset, id est, differenda non esset, sicut in finem sæculi nostra differtur : ac deinde addidisset : « Si Deus » clarificatus est in eo, et Deus clarificabit eum in semet- » ipso [2], » et continuo clarificabit eum, quod sine ulla ambiguitate de sua resurrectione continuo futura testatus est : adjecit, atque ait : « Filioli adhuc modicum » vobiscum sum [3]. » Ne putarent ergo quod sic eum clarificaturus esset Deus, ut non eis conjungeretur ulterius ea conversatione qua in terra est; « Adhuc modicum, » inquit, vobiscum sum : » tanquam diceret : Continuo quidem resurrectione clarificabor : non tamen continuo ascensurus in cœlum, sed « Adhuc modicum vobiscum

[1] Joan. XIII. 31. — [2] Ibid. 32. — [3] Ibid. 33.

» sum. » Sicut enim scriptum est in Actibus Apostolorum, fecit cum eis post resurrectionem quadraginta dies intrans et exiens, manducans et bibens [1] : non quidem habens esuriendi ac sitiendi egestatem, sed usque ad ista carnis insinuans veritatem, quæ cibandi ac potandi jam non habebat necessitatem, sed potestatem. Hos ergo quadraginta dies significavit dicendo : « Adhuc modicum » vobiscum sum, » an aliquid aliud? Potest enim et sic intelligi : « Adhuc modicum vobiscum sum, » Adhuc, sicut vos, in hac infirmitate carnis etiam ipse sum, donec scilicet moreretur atque resurgeret : quia postea quam resurrexit, cum illis quidem fuit diebus, ut dictum est, quadraginta exhibitione corporalis præsentiæ : sed non cum illis fuit consortio infirmitatis humanæ.

II. Est et alia divina præsentia sensibus ignota mortalibus, de qua item dicit : « Ecce ego vobiscum sum, usque » ad consummationem sæculi [2]. » Hoc certe non est, « Adhuc modicum vobiscum sum : » non enim modicum est usque ad consummationem sæculi. Aut si et hoc modicum est, (volat enim ætas, et in oculis Dei mille anni sicut dies unus, aut sicut vigilia in nocte [3] :) non tamen hoc significare voluisse credendus est nunc, quandoquidem secutus adjunxit : « Quæretis me, et sicut dixi Ju- » dæis, quo ego vado, vos non potestis venire [4]. » Utique post hoc modicum quo vobiscum sum, « Quæretis » me, et quo ego vado, vos non potestis venire. » Numquid post consummationem sæculi, quo ipse vadit, venire non poterunt? Et ubi est quod aliquanto post in hoc ipso sermone dicturus est : « Pater, volo ut ubi ego sum, » et ipsi sint mecum [5]? » Non ergo de illa sua cum suis præsentia, qua cum illis est usque ad consummationem

[1] Act. I, 3.— [2] Matth. XXVIII, 20.— [3] Psal. LXXXIX, 4.— [4] Joan. XIII, 33. — [5] Id. XVII, 24.

sæculi, nunc locutus est ubi ait : « Adhuc modicum vo- » biscum sum : » sed vel de infirmitate mortali, qua cum illis erat usque ad passionem suam; aut de præsentia corporali, qua cum illis futurus erat usque ad ascensionem suam. Quodlibet horum quis eligat, cum fide non litigat.

III. Ne cui autem videatur abhorrere iste sensus a vero, quo dicimus Dominum mortalis carnis communionem, in qua cum Discipulis usque ad passionem fuit, significare potuisse dicendo : « Adhuc modicum vobiscum sum : » apud alium quoque Evangelistam post resurrectionem verba ejus attendat, ubi ait : « Hæc locutus sum vobis, » cum adhuc essem vobiscum [1]. » Quasi tunc non erat cum ipsis simul assistentibus, videntibus, tangentibus, colloquentibus. Quid est ergo, cum adhuc essem vobiscum, nisi cum adhuc essem in carne mortali, in qua estis et vos? Tunc enim quidem in eadem carne resuscitatus erat : sed cum illis in eadem mortalitate jam non erat. Quapropter sicut ibi jam immortalitate carnis indutus veraciter ait : Cum adhuc essem vobiscum; ubi nihil aliud intelligere possumus, nisi cum adhuc essem in carnis mortalitate vobiscum : ita et hic non absurde dixisse intelligitur, « Adhuc modicum vobiscum sum, » tanquam diceret : Adhuc modicum sicut vos estis, mortalis sum ego. Ergo sequentia videamus.

IV. « Quæretis me, et sicut dixi Judæis, quo ego vado, » vos non potestis venire : et vobis dico modo [2]. Hoc est, modo non potestis. Judæis autem cum hoc diceret, non addidit « modo. » Isti itaque venire non poterant tunc quo ille ibat, sed poterant postea : nam hoc apostolo Petro apertissime paulo post ait : « Cum enim dixisset ille, » Domine quo vadis? Respondit ei, Quo ego vado, non

[1] Luc. XXIV, 44. — [2] Joan. XIII, 33.

» potes me modo sequi, sequeris autem postea [1]. » Sed hoc quid sit, non negligenter est prætereundum. Quo enim sequi tunc non poterant Discipuli Dominum, sed postea poterant? Si dixerimus ad mortem : homini nato quod invenitur tempus, quo ad moriendum non sit idoneus ; quandoquidem talis est in corpore corruptibili hominum sors, ut non sit in ea facilior vita quam mors? Non igitur adhuc minus idonei erant sequi Dominum ad mortem, sed minus idonei erant sequi Dominum ad vitam quæ non habet mortem. Illo quippe ibat Dominus, ut surgens a mortuis jam non moreretur, et mors ei ultra non dominaretur [2]. Moriturum quippe Dominum pro justitia quomodo jam fuerant secuturi, adhuc martyrio non maturi ? Aut iturum Dominum ad immortalitatem carnis, quomodo jam fuerant secuturi, quandolibet morituri, sed in sæculi fine resurrecturi? Aut iturum Dominum ad sinum Patris, nec relicturum eos, unde nec recessit cum venisset ad eos, quomodo jam fuerant secuturi; cum esse nemo possit in illa felicitate nisi perfectus in charitate? Ideoque docens quomodo idonei esse possint pergere quo ille antecedebat, « Mandatum, inquit, novum do vobis, ut diligatis invi- » cem [3]. » Hi sunt gressus quibus sequendus est Christus : sed de his sermo uberior in aliud tempus est differendus.

[1] Joan. XIII, 36. — [2] Rom. VI, 9. — [3] Joan. XIII, 34.

TRACTATUS LXV.

In id quod Dominus ait : *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem sicut dilexi vos, ut et vos invicem diligatis : in hoc cognoscent omnes quia mei Discipuli estis, si dilectionem habueritis in invicem.*

I. Dominus Jesus mandatum novum se Discipulis suis dare testatur, ut diligant invicem : Mandatum, inquit, » novum do vobis, ut diligatis invicem [1]. » Nonne jam erat hoc mandatum in antiqua Dei Lege, ubi scriptum est : Diliges proximum tuum tanquam te ipsum [2] ? Cur ergo novum appellatur a Domino, quod tam vetus esse convincitur ? An ideo est mandatum novum, quia exuto vetere induit nos hominem novum? Innovat quippe audientem, vel potius obedientem, non omnis, sed ista dilectio quam Dominus ut a carnali dilectione distingueret, addidit : « Sicut dilexi vos. » Nam diligunt invicem mariti et uxores, parentes et filii, et quæcumque alia inter se homines necessitudo humana devinxerit : ut taceamus de dilectione culpabili atque damnabili, qua diligunt invicem adulteri et adulteræ, scortatores et meretrices, et quoscumque alios non humana necessitudo, sed humanæ vitæ noxia turpitudo conjunxit. Mandatum ergo novum dedit nobis Christus, ut diligamus invicem, sicut et ipse dilexit nos. Dilectio ista nos innovat, ut simus homines novi, heredes Testamenti novi, cantatores cantici novi. Hæc dilectio, fratres charissimi, antiquos etiam tunc justos, tunc Patriar-

[1] Joan. xiii, 34. — [2] Levit. xix, 18.

chas et Prophetas, sicut postea beatos Apostolos innovavit : ipsa et nunc innovat gentes, et ex universo genere humano quod diffunditur toto orbe terrarum, facit et colligit populum novum, corpus novæ nuptæ Filii Dei unigeniti sponsæ, de qua dicitur in Cantico canticorum : « Quæ » est ista quæ ascendit dealbata [1] ? » utique dealbata, quia innovata; unde nisi mandato novo? Propter quod pro invicem sollicita sunt membra in ea, « Et si patitur » unum membrum, compatiuntur omnia membra, et si » glorificatur unum membrum, congaudent omnia mem» bra [2]. » Audiunt enim, atque custodiunt, « Mandatum » novum do vobis, ut vos invicem diligatis : » non sicut se diligunt homines, quoniam homines sunt : sed sicut se diligunt quoniam dii sunt et filii Altissimi omnes, ut sint Filio ejus unico fratres, ea dilectione invicem diligentes, qua ipse dilexit eos, perducturus eos ad illum finem qui sufficiat eis, ubi satietur in bonis desiderium eorum [3]. Tunc enim aliquid desiderio non deerit, quando omnia in omnibus Deus erit [4]. Talis finis non habet finem. Nemo ibi moritur, quo nemo pervenit, nisi huic sæculo moriatur, non morte omnium, qua corpus ab anima deseritur; sed morte electorum, qua etiam cum in carne mortali adhuc manetur, cor sursum ponitur. De quali morte dicebat Apostolus : « Mortui enim estis, et vita vestra abscondita » est cum Christo in Deo [5]. » Hinc fortasse dictum est : « Valida est sicut mors dilectio [6]. » Hac enim dilectione fit, ut in isto adhuc corruptibili corpore constituti moriamur huic sæculo, et vita nostra abscondatur cum Christo in Deo : imo ipsa dilectio est mors nostra sæculo, et vita cum Deo. Si enim mors est quando de corpore anima exit, quomodo non est mors quando de mundo amor nos-

[1] Cantic. VIII, 5, juxta LXX. — [2] I Cor. XII, 26. — [3] Psal. CII, 5. — [4] I Cor. XV, 28. — [5] Coloss. III, 3. — [6] Cant. VIII, 6.

ter exit? Valida est ergo sicut mors dilectio. Quid ea validius, qua vincitur mundus?

II. Nolite itaque, fratres mei, putare in hoc quod ait Dominus : « Mandatum novum do vobis, ut vos invicem » diligatis, » illud majus prætermissum esse mandatum, quo præcipitur ut diligamus Dominum Deum nostrum ex toto corde, ex tota anima, et ex tota mente : tanquam enim hoc prætermisso videtur dictum, « ut diligatis in» vicem, » velut hoc ad illud alterum non pertineat, quo dictum est : « Diliges proximum tuum tanquam te ipsum. » In his enim duobus præceptis, inquit, tota Lex pendet, » et Prophetæ [1]. » Sed bene intelligentibus utrumque invenitur in singulis. Nam et qui diligit Deum, non eum potest contemnere præcipientem ut diligat proximum : et qui sancte ac spiritaliter diligit proximum, quid in eo diligit nisi Deum? Ipsa est dilectio ab omni mundana dilectione discreta, quam distinguendo addidit Dominus : « Sicut dilexi vos. » Quid enim nisi Deum dilexit in nobis? Non quod habebamus, sed ut haberemus : ut perducat nos, sicut paulo ante dixi : ubi sit Deus omnia in omnibus [2]. Sic etiam medicus recte dicitur ægros diligere : et quid in eis nisi salutem diligit, quam cupit utique revocare, non morbum, quem venit expellere? Sic ergo et nos invicem diligamus, ut quantum possumus, invicem ad habendum in nobis Deum cura dilectionis attrahamus. Hanc dilectionem nobis donat ipse qui ait : « Sicut dilexi » vos, ut et vos diligatis invicem. » Ad hoc ergo nos dilexit, ut et nos diligamus invicem : hoc nobis conferens diligendo nos, ut mutua dilectione constringamur inter nos, et tam dulci vinculo connexis membris corpus tanti capitis simus.

III. « In hoc cognoscent, inquit, omnes, quia mei

[1] Matth. XXII, 39, etc. — [2] I Cor. XV, 28.

» Discipuli estis, si dilectionem habueritis in invicem [1] : » tanquam diceret, alia munera mea habent vobiscum etiam non mei, non solum naturam, vitam, sensum, rationem, et eam salutem quæ hominibus pecoribusque communis est ; verum etiam linguas, sacramenta, prophetiam, scientiam, fidem, distributionem rerum suarum pauperibus, et traditionem corporis sui, ut ardeant : sed quoniam charitatem non habent, ut cymbala concrepant, nihil sunt, nihil illis prodest [2]. Non ergo in illis quamvis bonis muneribus meis, quæ habere possunt etiam non discipuli mei : sed « in hoc cognoscent omnes quia mei » Discipuli estis, si dilectionem habueritis in invicem. » O sponsa Christi pulchra inter mulieres ! o dealbata ascendens, et incumbens super fratruëlem tuum ! quoniam cujus lumine illustraris ut candeas, ejus adjutorio fulciris ne cadas : o quam bene cantatur tibi in illo Cantico Canticorum velut epithalamio tuo : « Quia charitas in deliciis » tuis [3]. » Ipsa non comperdit cum impiis animam tuam : ipsa discernit causam tuam, et sicut mors valida est, et in deliciis tuis est. Quam mirandi generis mors est, cui parum fuit non esse in pœnis, nisi esset insuper in deliciis ? Sed hic jam iste sermo claudatur : ab alio exordio tractanda sunt quæ sequuntur.

[1] Joan. XIII, 35. — [2] I Cor. XIII, I. — [3] Cant. VII, 6, juxta LXX.

TRACTATUS LXVI.

De eo quod sequitur : *Dicit ei Simon Petrus, Domine quo vadis?* usque ad, id, *Amen, amen dico tibi, non cantabit gallus, donec ter me neges.*

I. Cum Dominus Jesus sanctam dilectionem, qua se invicem diligerent, Discipulis commendaret, « Dicit ei » Simon Petrus, Domine quo vadis [1]? » Sic utique hoc dixit Magistro discipulus, et Domino servus, tanquam sequi paratus. Propterea quippe Dominus, qui ejus animum vidit, quare hoc interrogaverit, sic ei respondit : « Quo ego vado, non potes me modo sequi : » tanquam diceret, Propter quod interrogas, non potes modo. Non ait, non potes : sed, « non potes modo, » dilationem intulit, non spem tulit : et eamdem spem quam non tulit, sed potius dedit, sequenti voce firmavit, addendo atque dicendo, « Sequeris autem postea. » Quid festinas Petre? Nondum te suo spiritu solidavit petra. Noli extolli præsumendo, « non potes modo : » noli dejici desperando, « sequeris postea. » Sed adhuc ille quid dicit? « Quare » te non possum sequi modo? Animam meam pro te po- » nam [2]. » Quid in animo ejus esset cupiditatis, videbat: quid virium, non videbat. Voluntatem suam jactabat infirmus, sed inspiciebat valetudinem medicus : iste promittebat, ille prænoscebat : qui nesciebat, audebat; qui præsciebat, docebat. Quantum sibi assumpserat Pe-

[1] Joan. XIII, 36. — [2] Ibid. 37.

trus intuendo quid vellet, ignorando quid posset? Quantum sibi assumpserat, ut cum venisset Dominus animam suam ponere pro amicis suis, ac per hoc et pro ipso, ille hoc Domino offerre confideret : et nondum pro se posita anima Christi, animam suam polliceretur se positurum esse pro Christo? « Respondit ergo Jesus, Animam tuam pro » me pones [1]? » Ita-ne facies pro me, quod nondum ego pro te? « Animam tuam pro me pones? » Præire potes, qui sequi non potes? Quid tantum præsumis? quid de te sentis? quid esse te credis? Audi quid sis : « Amen, » amen, dico tibi, non cantabit gallus, donec ter me ne- « ges. » Ecce quomodo tibi cito apparebis, qui magna loqueris, et te parvulum nescis. Qui mihi promittis mortem tuam, ter negabis vitam tuam. Qui te jam putas mori posse pro me, prius vive pro te : nam timendo mortem carnis tuæ, mortem dabis animæ tuæ. Quanta enim vita est confiteri Christum, tanta mors est negare Christum.

II. An apostolus Petrus, sicut eum quidam favore perverso excusare nituntur, Christum non negavit, quia interrogatus ab ancilla hominem se nescire respondit, sicut alii Evangelistæ contestantur expressius? Quasi vero qui hominem Christum negat, non Christum negat; et hoc in eo negat quod factus est propter nos, ne periret quod fecerat nos. Ergo qui ita confitetur Christum Deum, ut hominem neget, non pro illo mortuus est Christus; quia secundum hominem mortuus est Christus. Qui negat hominem Christum, non reconciliatur per mediatorem Deo. Unus enim Deus, et unus mediator Dei et hominum homo Christus Jesus [2]. Qui negat hominem Christum, non justificatur : « Quia sicut per inobedientiam unius » hominis peccatores constituti sunt multi, ita et per » obedientiam unius hominis justi constituentur multi [3]. »

[1] Joan. XIII, 38. — [2] I Tim. II, 5. — [3] Rom. V, 19.

Qui negat hominem Christum, non resurget in resurrectionem vitæ : « Quia per hominem mors, et per hominem » resurrectio mortuorum : sicut enim in Adam omnes mo» riuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur [1]. » Per quid autem caput est Ecclesiæ, nisi per hominem, quod Verbum caro factum est? id est, Dei Patris Unigenitus Deus homo factus est. Quomodo est igitur in corpore Christi, qui negat hominem Christum? Qui enim caput negat, quomodo est membrum? Sed quid multis immorer, cum ipse Dominus abstulerit omnes humanæ argumentationis ambages? Non enim ait, Non cantabit gallus donec hominem neges : aut sicut loqui familiariore cum hominibus dignatione consuevit, Non cantabit gallus donec filium hominis ter neges : sed ait, « donec me ter ne» ges. » Quid est, « me », nisi quod erat; et quid nisi Christus erat? Quidquid ergo ejus negavit, ipsum negavit, Christum negavit, Dominum Deum suum negavit. Quia et ille condiscipulus ejus Thomas, quando exclamavit : « Dominus meus et Deus meus [2], » non Verbum, sed carnem tetigit; non incorpoream Dei naturam, sed hominis corpus curiosis manibus contrectavit. Hominem itaque tetigit, et tamen Deum cognovit. Si ergo quod iste tetigit, hoc Petrus negavit : quod iste exclamavit, hoc Petrus offendit. « Non cantabit gallus, donec ter me » neges. » Dicas licet, Nescio hominem; dicas licet, Homo nescio quid dicis; dicas licet, Non sum ex Discipulis ejus : me negabis. Si, quod dubitare nefas est, Christus hoc dixit, verumque prædixit, procul dubio Petrus Christum negavit. Non accusemus Christum, cum defendimus Petrum. Peccatum agnoscat infirmitas, nam mendacium non habet veritas. Agnovit quippe peccatum suum infirmitas Petri, prorsus agnovit : et quantum mali Chris-

[1] I Cor. XV, 21, 22. — [2] Joan. XX, 28.

tum negando commiserit, plorando monstravit. Ipse suos redarguit defensores, et unde eos convincat, producit lacrymas testes. Neque nos cum ista dicimus, primum Apostolorum accusare delectat : sed hunc intuendo admoneri nos oportet, ne homo quisquam de humanis viribus fidat. Nam quid aliud pertinuit ad doctorem Salvatoremque nostrum, nisi ut nobis nequaquam de se quemquam præsumere debere, in ipso primo Apostolorum demonstraret exemplo ? In anima itaque Petri contigit, quod offerebat in corpore. Non tamen pro Domino, ut temere præsumebat, præcessit, sed aliter quam putabat. Namque ante mortem et resurrectionem Domini et mortuus est negando, et revixit plorando : sed mortuus est, quia superbe ipse præsumpsit; revixit autem, quia benigne ille respexit.

TRACTATUS LXVII.

De eo quod Dominus dicit : *Non turbetur cor vestrum* : usque ad id, *Iterum venio, et accipiam vos ad me ipsum.*

I. Erigenda est nobis, fratres, ad Deum major intentio, ut verba sancti Evangelii, quæ modo in nostris auribus sonuerunt, etiam mente capere utcumque possimus. Ait enim Dominus Jesus : « Non turbetur cor vestrum, » credite in Deum, et in me credite[1]. » Ne mortem tanquam homines timerent, et ideo turbarentur, consolatur eos, etiam se Deum esse contestans. « Credite, inquit,

[1] Joan. XIV, 1.

» in Deum, et in me credite. » Consequens est enim, ut si in Deum creditis, et in me credere debeatis: quod non esset consequens, si Christus non esset Deus. « Credite » in Deum, et in eum credite, » cui natura est, non rapina, esse æqualem Deo: semetipsum enim exinanivit; non tamen formam Dei amittens, sed formam servi accipiens [1]. Mortem metuitis huic formæ servi: « non turbe» tur cor vestrum, » suscitabit illam forma Dei.

II. Sed quid est quod sequitur: « In domo Patris mei » mansiones multæ sunt [2], » nisi quia et sibi metuebant? Unde audire debuerunt, « Non turbetur cor vestrum. » Quis enim eorum non metueret, cum Petro dictum esset fidentiori atque promptiori: « Non cantabit gallus » donec ter me neges [3]? » Tanquam ergo essent ab illo perituri, merito turbabantur: sed cum audiunt: « In do» mo Patris mei mansiones multæ sunt: si quo minus, » dixissem vobis, quia vado parare vobis locum [4]: » a perturbatione recreantur, certi ac fidentes etiam post pericula tentationum se apud Deum cum Christo esse mansuros. Quia etsi alius est alio fortior, alius alio sapientior, alius alio justior, alius alio sanctior: « in domo Patris » mansiones multæ sunt, » nullus eorum alienabitur ab illa domo, ubi mansionem pro suo quisque accepturus est merito. Denarius quidem ille æqualis est omnibus, quem paterfamilias eis qui operati sunt in vinea jubet dari omnibus, non in eo discernens qui minus et qui amplius laborarunt [5]: quo utique denario vita significatur æterna, ubi amplius alio nemo vivit, quoniam vivendi non est diversa in æternitate mensura. Sed multæ mansiones, diversas meritorum in una vita æterna significant dignitates. « Alia est enim gloria solis, alia gloria lunæ, alia gloria

[1] Philip. II, 6. — [2] Joan. XIV, 2. — [3] Id. XIII, 38. — [4] Id. XIV, 2. — [5] Matth. XX, 9.

» stellarum : stella enim ab stella differt gloria, sic et » resurrectio mortuorum[1]. » Tanquam stellæ sancti diversas mansiones diversæ claritatis, tanquam in cœlo, sortiuntur in regno ; sed propter unum denarium nullus separatur a regno : atque ita Deus erit omnia in omnibus[2], ut quoniam Deus charitas est, per charitatem fiat, ut quod habent singuli, commune sit omnibus[3]. Sic enim quisque etiam ipse habet, cum amat in altero quod ipse non habet. Non erit itaque aliqua invidia imparis claritatis, quoniam regnabit in omnibus unitas charitatis.

III. Proinde respuendi sunt a corde christiano, qui putant ideo dictum multas esse mansiones, quia extra regnum cœlorum erit aliquid, ubi maneant beati innocentes, qui sine baptismo ex hac vita emigrarunt, quia sine illo in regnum cœlorum intrare non poterunt. Hæc fides non est fides ; quoniam non est vera et catholica fides. Ita-ne tandem stulti homines, et carnalibus cogitationibus excæcati, cum reprobandi essetis, si mansionem non dico Petri et Pauli vel cujuslibet Apostolorum, sed cujuscumque parvuli baptizati a regno cœlorum separaretis ; non vos putatis esse reprobandos, qui domum Dei Patris inde separatis ? Non enim ait Dominus, In universo mundo, aut In universa creatura, aut In vita vel beatitudine sempiterna mansiones multæ sunt : sed, « In domo, » inquit, Patris mei mansiones multæ sunt. » Nonne ista est domus ubi ædificationem habemus ex Deo, domum non manufactam æternam in cœlis[4] ? Nonne ista est domus de qua cantamus Domino : « Beati qui habitant in » domo tua, in sæcula sæculorum laudabunt te[5] ? Ergone vos non domum cujusque baptizati fratris, sed domum ipsius Dei Patris, cui omnes fratres dicimus : « Pater nos-

[1] I Cor. XV, 41. — [2] Ibid. 28. — [3] I Joan. IV, 8. — [4] 2 Cor. V, 1. — [5] Psal. LXXXIII, 5.

» ter qui es in cœlis[1], » a regno separare cœlorum, aut eam sic dividere audebitis, ut aliquæ mansiones ejus sint in regno cœlorum, aliquæ autem extra regnum cœlorum? Absit, absit, ut qui volunt habitare in regno cœlorum, in hac stultitia velint habitare vobiscum : absit, inquam, ut cum omnis domus regnantium filiorum non sit alibi nisi in regno, ipsius regiæ domus pars aliqua non sit in regno.

IV. « Et si abiero, inquit, et præparavero vobis lo- » cum; iterum venio, et accipiam vos ad me ipsum, ut ubi sum ego et vos sitis. Et quo ego vado scitis, et viam » scitis[2]. » O Domine Jesu, quomodo vadis parare locum, si jam multæ mansiones sunt in domo Patris tui, ubi tecum habitabunt tui? Aut si accipis eos ad te ipsum, quomodo iterum venis qui non recedis? Ista, charissimi, si breviter explicare conemur, quantum videtur hodierno satis esse sermoni, coarctata utique non clarebunt; et erit ipsa brevitas altera obscuritas : proinde hoc debitum differamus, quod opportunius vobis patrefamilias nostro largiente reddamus.

TRACTATUS LXVIII.

In eamdem lectionem.

I. Deberi vobis, fratres charissimi, jamque esse reddendum quod distuleramus, agnoscimus, quomodo intelligi possint non esse inter se ista duo contraria; quod cum dixisset Dominus, « In domo Patris mei mansiones

[1] Matth. vi, 9. — [2] Joan. xiv, 3, 4.

» multæ sunt : si quo minus, dixissem vobis, quia vado » parare vobis locum[1] : » ubi satis ostendit ideo se hoc illis dixisse, quia jam ibi sunt mansiones multæ, et non est opus aliquam præparare : rursus dicit, « Et si abiero » et præparavero vobis locum; iterum venio, et accipiam » vos ad me ipsum, ut ubi ego sum et vos sitis[2]. » Quomodo vadit, et parat locum, si jam multæ mansiones sunt? Si quo minus, dixisset, « Vado parare. » Aut si adhuc parandus est, cur non merito dixisset, « Vado pa» rare? » An istæ mansiones et sunt, et parandæ sunt? Si quo minus enim essent, dixisset, « Vado parare. » Et tamen quia ita sunt ut parandæ sint, non eas vadit parare sicut sunt : sed si abierit et paraverit sicut futuræ sunt, iterum veniens accipiet suos ad se ipsum, ut ubi est ipse, sint etiam ipsi. Quomodo ergo mansiones in domo Patris non aliæ, sed ipsæ, et sine dubio jam sunt sicut parandæ non sunt, et nondum sunt sicut parandæ sunt? Quomodo putamus, nisi quomodo etiam Propheta prædicat Deum, quia fecit quæ futura sunt[3]? Non enim ait, Qui facturus est quæ futura sunt : sed, Qui fecit quæ futura sunt. Ergo et fecit ea, et facturus est ea. Nam neque facta sunt, si ipse non fecit : neque futura sunt, si ipse non fecerit. Fecit ergo ea prædestinando, facturus est operando. Sicut Discipulos quando elegerit, satis indicat Evangelium, tunc utique quando eos vocavit[4] : et tamen ait Apostolus : « Elegit nos ante mundi constitutionem[5] : » prædestinando utique, non vocando. Quos autem prædestinavit, illos et vocavit : elegit prædestinando ante mundi constitutionem, elegit vocando ante mundi consummationem[6]. Sic et mansiones præparavit et præparat; nec alias, sed quas præparavit, has præparat, qui fecit quæ

[1] Joan xiv, 2.— [2] Ibid. 3.— [3] Isaï. xlv, 11, juxta lxx.—[4] Luc. vi, 13. — [5] Ephes. i, 4. — [6] Rom. viii, 30.

futura sunt : quas præparavit prædestinando, præparat operando. Jam ergo sunt in prædestinatione : si quo minus, dixisset, Ibo et parabo, id est, prædestinabo. Sed quia nondum sunt in operatione, « Et si abiero, inquit, » et præparavero vobis locum, iterum venio, et accipiam vos ad me ipsum [1]. »

II. Parat autem quodam modo mansiones, mansionibus parando mansores. Quippe cum dixerit, « In domo Patris » mei mansiones multæ sunt [2] : » quid putamus esse domum Dei, nisi templum Dei? Quod autem sit, interrogetur Apostolus, et respondeat : « Templum enim Dei sanc» tum est, quod estis vos [3]. » Hoc est etiam regnum Dei, quod Filius traditurus est Patri : unde dicit idem Apostolus : « Initium Christus, deinde qui sunt Christi in præ» sentia ejus : deinde finis, cum tradiderit regnum Deo » et Patri [4] : » id est, quos redemit sanguine suo, tradiderit contemplando etiam Patri suo. Hoc est regnum cœlorum, de quo dicitur : « Simile est regnum cœlorum » homini seminanti bonum semen in agro suo. Bonum » autem semen, hi sunt filii regni : qui etsi nunc habent » permixta zizania, mittet in fine Rex ipse Angelos suos, et colligent de regno ejus omnia scandala [5]. » Tunc justi fulgebunt sicut sol, in regno Patris sui. Regnum fulgebit in regno, cum regno venerit regnum, quod nunc oramus, et dicimus : « Veniat regnum tuum [6]. » Nunc ergo jam regnum vocatur, sed adhuc convocatur : si enim regnum non vocaretur, Colligent de regno ejus omnia scandala, non diceretur. Sed nondum regnat hoc regnum. Proinde sic jam est regnum, ut cum de illo collecta fuerint omnia scandala tunc perveniat ad regnum : ut non solum regni nomen, sed etiam regnandi habeat potestatem. Huic

[1] Joan. XIV, 3. — [2] Ibid. 2. — [3] 1 Cor. III, 17. — [4] 2 Cor. XV, 23, 24. — [5] Matth. XIII, 38. etc. — [6] Id. VI, 10.

quippe regno ad dexteram stanti, in fine dicetur : « Venite » benedicti Patris mei, percipite regnum[1] : » id est, qui regnum eratis et non regnabatis, venite, regnate : ut quod in spe fueratis, etiam in re esse possitis. Hæc ergo domus Dei, hoc templum Dei, hoc regnum Dei, regnumque cœlorum adhuc ædificatur, adhuc fabricatur, adhuc paratur, adhuc congregatur. In illo erunt mansiones, sicut eas adhuc parat Dominus : in illo jam sunt, sicut prædestinavit jam Dominus.

III. Sed quid est quod ut præpararet abiit, cum profecto nos ipsos præpararet, quod non faciet si reliquerit? Agnosco, Domine, ut possum : nimirum illud significas, quia ut parentur istæ mansiones, vivere debet justus ex fide[2]. Qui enim a Domino peregrinatur, opus habet ex fide vivere[3] ; quia per hanc ad speciem contemplandam paratur. « Beati enim mundo corde, quia ipsi Deum vi» debunt[4] : » et, « Fide mundat corda eorum[5]. » Illud in Evangelio, hoc in Apostolorum Actibus legitur. Fides autem, qua eorum qui Deum visuri sunt, quandiu peregrinantur, corda mundantur, quod non videt credit : nam si vides, non est fides. Credenti colligitur meritum, videnti redditur præmium. Eat ergo Dominus et paret locum ; eat ne videatur, lateat ut credatur. Tunc enim locus paratur, si ex fide vivatur. Creditus desideretur, ut desideratus habeatur : desiderium dilectionis, præparatio est mansionis. Ita, Domine, para quod paras : nos enim tibi paras, et te nobis paras ; quoniam locum paras, et tibi in nobis, et in te nobis. Tu enim dixisti : « Manete in me, et ego in vobis[6]. » Quantum quisque fuerit particeps tui, alius minus, alius amplius, hæc erit diversitas præmiorum pro diversitate meritorum : hæc

[1] Matth. xxv, 34. — [2] Rom. I, 17. — [3] 2 Cor. v, 6. — [4] Matth. v, 8. — [5] Act. xv, 9. — [6] Joan. xv, 4.

erit multitudo mansionum pro disparilitate mansorum : sed tamen omnium in æternitate vivorum, et sine fine beatorum. Quid est quod vadis? Quid est quod venis? Si bene te intelligo, nec unde vadis, nec unde venis, recedis : vadis latendo, venis apparendo. Sed nisi maneas regendo, ut proficiamus bene vivendo; quomodo parabitur locus, ubi possimus manere perfruendo? Hæc de verbis quæ recitata sunt evangelicis, satis dicta sint, quousque ait Dominus, « Iterum venio, et accipiam vos ad « me ipsum. » Quid autem sit quod sequitur, « ut ubi » ego sum, et vos sitis : et quo ego vado scitis, et viam » scitis[1] : » post interrogationem quæ sequitur a Discipulo factam, tanquam per eum et nos interrogemus, melius audiemus opportuniusque tractabimus.

TRACTATUS LXIX.

In id quod Dominus dicit : *Et quo ego vado scitis, et viam scitis* : usque ad id, *Nemo venit ad Patrem nisi per me.*

I. Nunc est, dilectissimi, ut quantum valemus, intelligamus de verbis Domini posterioribus priora, et consequentibus præcedentia, in eo quod audistis apostolo Thomæ interroganti esse responsum. Dixerat enim superius Dominus, cum de mansionibus loqueretur, quas et esse dixit in domo Patris sui, et ire se ut præparet eas; ubi intellexerimus et esse jam mansiones ipsas in prædestinatione, et præparari eas cum eorum qui ibi man-

[1] Joan. XIV, 3, 4.

suri sunt per fidem corda mundantur, quoniam ipsa Dei domus ipsi sunt : et quid est aliud manere in domo Dei, quam esse in populo Dei, cum idem populus est in Deo, et Deus in eo? Hoc ut præpararet, Dominus abiit : ut credendo in eum qui non videtur, ea quæ in specie semper futura est, nunc per fidem mansio præparetur. Propter hoc ergo dixerat ; « Et si abiero, et præparavero vobis » locum, iterum venio et accipiam vos ad me ipsum, ut » ubi ego sum et vos sitis : et quo ego vado scitis, et » viam scitis. » Ad hæc « Dicit ei Thomas, Domine, nes» cimus quo vadis, et quomodo possumus viam scire[1] ? » Utrumque illos Dominus dixerat scire, utrumque dicit iste nescire, et locum quo itur, et viam qua itur. Sed nescit ille mentiri : ergo isti sciebant, et scire se nesciebant. Convincat eos jam scire, quod se putant adhuc usque nescire. « Dicit ei Jesus, Ego sum via, et veritas, et » vita[2]. » Quid est, fratres? Ecce audivimus Discipulum interrogantem, audivimus et Magistrum docentem : et nondum capimus, etiam post vocem sonantem, sententiam latitantem. Sed quid non possumus capere? Numquid poterant ei dicere Apostoli ejus cum quibus loquebatur, Nescimus te? Proinde si eum sciebant, et via ipse est, viam sciebant : si eum sciebant, et veritas ipse est, veritatem sciebant : si eum sciebant, et vita ipse est, vitam sciebant. Ecce scire convicti sunt, quod se scire nesciebant.

II. Quid igitur et nos in isto sermone non cepimus? Quid putatis, fratres mei, nisi quia dixit, « Et quo vado » scitis, et viam scitis? » Et ecce cognovimus quod sciebant viam, quia sciebant ipsum qui est via : sed via est qua itur, numquid via est et quo itur? Utrumque autem illos dixerat scire, et quo vadit, et viam. Opus ergo erat,

[1] Joan. xiv, 3-5. — [2] Ibid. 6.

ut diceret, « Ego sum via, » ut ostenderet eos, quia eum scirent, viam scire quam putaverant se nescire : quid autem opus erat ut diceret, « Ego sum via, et veritas, et » vita, » cum via cognita qua iret, restaret nosse quo iret : nisi quia ibat ad veritatem, ibat ad vitam ? Ibat ergo ad se ipsum, per se ipsum. Et nos quo imus, nisi ad ipsum ; et qua imus, nisi per ipsum ? Ipse igitur ad se ipsum per se ipsum ; nos ad ipsum per ipsum : imo vero et ad Patrem et ipse et nos. Nam et de se ipso alibi dicit : « Ad Patrem vado[1] : » et hoc loco propter nos, « Nemo, inquit, venit ad Pa- » trem, nisi per me[2]. » Ac per hoc et ipse per se ipsum et ad se ipsum et ad Patrem, et nos per ipsum et ad ipsum et ad Patrem. Quis hæc capit, nisi qui spiritaliter sapit ? Et quantum est quod hic capit, etiamsi spiritaliter sapit ? Fratres, quid a me ista vobis vultis exponi ? Cogitate quam excelsa sint. Videtis quid sim, video quid sitis : in omnibus nobis corpus quod corrumpitur aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem[3]. Putamus-ne possumus dicere : « Ad te levavi animam meam, » qui habitas in cœlo[4] ? » Sed sub tanto pondere ubi ingemiscimus gravati, quomodo levabo animam meam, nisi mecum levet qui posuit pro me suam ? Dicam ergo quod possum, capiat vestrum qui potest. Quo donante dico, eo donante capit qui capit, et eo donante credit qui nondum capit. Nisi enim credideritis, inquit Propheta, non intelligetis[5].

III. Dic mihi, Domine meus, quid dicam servis tuis conservis meis ? Thomas apostolus ut te interrogaret, habuit te ante se ; nec tamen intelligeret te, nisi haberet in se : ego interrogo te, quia te scio esse super me : interrogo autem in quantum possum super me effundere ani-

[1] Joan. XVI, 10. — [2] Id. XIV, 6. — [3] Sap. IX, 15. — [4] Psal. CXXII, 1. — [5] Isaï. VII, 9, juxta LXX.

mam meam, ubi non sonantem et tamen docentem audiam te. Dic mihi, obsecro, quomodo vadis ad te? Numquidnam ut venires ad nos, reliqueras te : maxime quia non a te ipso venisti, sed Pater te misit? Scio quidem quod te exinanisti, sed quia formam servi accepisti[1], non quia formam Dei vel ad quam redires dimisisti, vel quam reciperes amisisti; et tamen venisti, et non solum usque ad carnales oculos, verumetiam usque ad manus hominum pervenisti. Quomodo, nisi in carne? Per hanc venisti manens ubi eras, per hanc redisti non relinquens quo veneras. Si ergo per hanc venisti et redisti; per hanc procul dubio non solum nobis es qua veniremus ad te, verum etiam tibi qua venires et redires via fuisti. Cum vero ad vitam, quod es ipse, isti; eamdam profecto carnem tuam de morte ad vitam duxisti. Aliud quippe Dei Verbum est, aliud homo : sed Verbum caro factum est, id est homo. Non itaque alia Verbi, alia est hominis persona, quoniam utrumque est Christus una persona : ac per hoc quemadmodum caro cum mortua est, Christus est mortuus; et cum caro sepulta est, Christus est sepultus; (sic enim corde credimus ad justitiam, sic ore confessionem facimus ad salutem[2] :) ita cum caro a morte venit ad vitam, Christus venit ad vitam. Et quia Verbum Dei Christus est, Christus est vita. Ita miro quodam et ineffabili modo, qui nunquam dimisit vel amisit se ipsum, venit ad se ipsum. Venerat autem, ut dictum est, per carnem Deus ad homines, veritas ad mendaces : « Deus enim verax, omnis autem homo mendax[3]. » Cum itaque ab hominibus abstulit, atque illuc ubi nemo mentitur, carnem suam levavit; idem ipse, quia Verbum caro factum est, per se ipsum, id est, per carnem, ad veritatem, quod est ipse, remeavit. Quam

[1] Philip. II, 7. — [2] Rom. X, 10. — [3] Id. III, 4, et Psal. CXV, 11.

quidem veritatem, quamvis inter mendaces, et in morte servavit : aliquando enim Christus fuit mortuus, sed nunquam fuit falsus.

IV. Accipite quamvis diversum et longe impar exemplum, tamen utcumque ad intelligendum Deum, ex his quæ propius subjecta sunt Deo. Ecce ego ipse, quantum attinet ad animum meum, cum hoc sim quod estis et vos, si taceo, apud me ipsum sum : si autem loquor vobis quod intelligatis, quodam modo ad vos procedo, nec me relinquo, sed et ad vos accedo, et non recedo unde procedo. Cum autem tacuero, quodam modo ad me redeo; et quodam modo vobiscum maneo, si tenueritis quod audistis in sermone quem dico. Si hoc potest imago quam fecit Deus, quid potest non a Deo facta, sed ex Deo nata imago Dei Deus : cujus illud, quo ad nos egressus est, et in quo a nobis regressus est, corpus, non sicut meus elapsus est sonus, sed manet ibi ubi jam non moritur, et mors ei ultra non dominabitur[1] ? Multa de his evangelicis verbis verbis adhuc dici fortasse poterant et debebant : sed non sunt corda vestra spiritalibus cibis quamlibet suavibus oneranda : maxime quia spiritus promptus est, caro autem infirma[2].

[1] Rom. VI, 9. — [2] Matth. XXVI, 41.

TRACTATUS LXX.

De eo quod Dominus ait : *Si cognovissetis me, et Patrem meum utique cognovissetis* : usque ad id, *Non credis quia ego in Patre, et Pater in me est?*

I. VERBA sancti Evangelii, fratres, ita recte intelliguntur, si cum superioribus reperiuntur habere concordiam : convenire enim debent præcedentia consequentibus, quando veritas loquitur. Superius dixerat Dominus, « Et » si abiero, et præparavero vobis locum, iterum venio, » et accipiam vos ad me ipsum, ut ubi ego sum, et vos » sitis [1] : » deinde addiderat, « Et quo ego vado scitis, » et viam scitis [2] : » nihilque aliud ostendit esse quod dixit, nisi quia ipsum sciebant. Quid ergo esset ire ad se ipsum per se ipsum, quod etiam Discipulis præstat ut eant ad ipsum per ipsum, ut potuimus pristino sermone jam diximus. Quod itaque ait : « Ut ubi ego sum, et vos » sitis, » ubi erant futuri nisi in ipso? Ac per hoc est etiam ipse in se ipso, et ideo ibi illi ubi et ipse, id est, in ipso. Ipse est igitur vita æterna in qua futuri sumus, cum acceperit nos ad se : et ipsa vita æterna quod ipse est in ipso est, ut ubi est ipse, et nos simus, hoc est, in ipso. Sicut enim habet Pater vitam in semetipso, et utique non aliud est vita quam habet, nisi quod est ipse qui hanc habet [3] : sic dedit Filio habere vitam in semetipso, cum ipse sit eadem vita quam habet in semetipso. Numquid autem nos vita quod est ipse, hoc erimus, cum in illa

[1] Joan. XIV, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Id. V, 26.

vita, hoc est in ipso esse cœperimus? Non utique, quia ipse existendo vita habet vitam, et ipse est quod habet, et quod vita est in ipso, ipse est in se ipso : nos autem non ipsa vita, sed ipsius vitæ participes sumus; atque ita ibi erimus, ut in nobis ipsis non quod ipse est esse possimus, sed nos ipsi non vita, ipsum habeamus vitam, qui se ipsum habet vitam, eo quod ipse sit vita. Denique ipse et in se ipso est immutabiliter, et in Patre inseparabiliter : nos vero cum in nobis ipsis esse voluissemus, ad nos ipsos turbati sumus; unde illa vox : « Ad me ipsum turbata » est anima mea[1] : » atque in deterius commutati, neque id quod fuimus, manere potuimus. Cum autem per ipsum venimus ad Patrem, sicut ait : « Nemo venit ad Patrem » nisi per me[2] : » manentes in illo, nec a Patre nos quisquam poterit separare, nec ab illlo.

II. Connectens itaque consequentia præcedentibus, « Si » cognovistis me, inquit, et Patrem meum utique cognovistis[3]. » Hoc est quod ait, « Nemo venit ad Patrem » nisi per me. » Deinde subjungit : « Et amodo cognos« cetis eum, et vidistis eum[4]. » Sed Philippus unus ex Apostolis, quid audierit non intelligens, « Domine, in» quit, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis. » Cui Dominus, « Tanto, inquit, tempore vobiscum sum, et » non cognovistis me, Philippe? Qui videt me, videt et » Patrem. » Ecce increpat quod tanto tempore cum ipsis erat, et non cognoscebatur. Nonne ipse dixerat : « Et » quo ego vado scitis, et viam scitis : » et se nescire dicentes, eos hæc scire convicerat, addendo atque dicendo, « Ego sum via, veritas et vita? » Quomodo nunc dicit, « Tanto tempore vobiscum sum, et non cognovistis me : » cum profecto et quo iret, et viam scirent, non ob aliud nisi quod ipsum utique scirent? Sed facile ista solvitur

[1] Psal. XLI, 7. — [2] Joan. XIV, 6. — [3] Ibid. 7. — [4] Ibid. 8.

quæstio, si dicamus quod eum aliqui eorum sciebant, aliqui nesciebant, atque in his qui nesciebant, et Philippus erat, ut quod ait : « Et quo ego vado scitis, et viam » scitis, » illis dixisse intelligatur qui sciebant; non Philippo cui dictum est, « Tanto tempore vobiscum sum, » et non cognovistis me, Philippe? » His ergo qui Filium jam noverant, etiam illud de Patre dictum est, « Et » amodo cognoscetis eum et vidistis eum : » dictum est enim propter omnimodam similitudinem, quæ illi cum Patre est, ut ideo amodo dicerentur nosse Patrem, quia noverant similem Filium. Ergo jam sciebant Filium, etsi non omnes, certe quidam eorum quibus dicitur, « Et » quo vado scitis, et viam scitis : » ipse est enim via. Sed Patrem nesciebant, ideo audiunt, « Si cognovistis me, » et Patrem meum cognovistis : » per me utique et illum. Alius enim ego sum, alius ille. Sed ne putarent dissimilem, « Et amodo, inquit, cognoscetis eum, et vidistis » eum. » Viderunt enim ejus simillimum Filium, sed admonendi fuerant talem esse etiam Patrem quem nondum videbant, qualis est Filius quem videbant. Et ad hoc valet quod postea Philippo dicitur, « Qui videt me, videt » et Patrem. » Non quod ipse esset Pater et Filius, quod in Sabellianis, qui vocantur etiam Patripassiani, catholica fides damnat : sed quod tam similes sint Pater et Filius, ut qui unum noverit, ambos noverit. Solemus enim de simillimis duobus ita loqui eis qui unum illorum vident, et qualis est alius volunt nosse, ut dicamus, Vidistis istum, illum vidistis. Sic ergo dictum est, « Qui me vi- » det, videt et Patrem : » non utique ut ipse sit Pater qui Filius, sed quod a Patris similitudine in nullo prorsus discrepet Filius. Nam nisi duo essent Pater et Filius, non dictum esset, « Si cognovistis me, et Patrem meum » cognovistis. » Utique enim, quia « nemo, inquit, ve-

» nit ad Patrem nisi per me : si cognovistis me, et Pa-
» trem meum cognovistis : » quoniam ego per quem venitur ad Patrem, perducam vos ad eum, ut ipsum etiam cognoscatis. Sed quoniam illi sum omnino simillimus, « amodo cognoscetis eum, » cum cognoscitis me : « et » vidistis eum, » si oculis cordis vidistis me.

III. Quid ergo est quod dicis Philippe, « Ostende no-
» bis Patrem, et sufficit nobis? Tanto, inquit, tempore
» vobiscum sum, et non cognovistis me, Philippe? Qui
» videt me, videt et Patrem. » Quod si ad te multum est hoc videre, saltem quod non vides hoc crede. « Quomodo » enim « dicis, inquit, Ostende nobis Patrem? » Si me vidisti qui omnimodo similis sum, vidisti illum cui similis sum. Quod si videre non potes, « Non saltem credis quia » ego in Patre et Pater in me est[1]? » Poterat hic dicere Philippus : Video quidem te, et credo simillimum esse Patri; sed numquid arguendus et objurgandus est, qui cum similem videt, etiam illum cui similis est vult videre? Similem quidem novi, sed adhuc alterum sine altero novi : non mihi sufficit, nisi et illum cujus est iste similis noverim. « Ostende » itaque « nobis Patrem, et sufficit nobis. » Sed ideo Magister Discipulum arguebat, quoniam cor postulantis videbat. Tanquam enim melior esset Pater quam Filius, ita Philippus Patrem nosse cupiebat : et ideo nec Filium sciebat, quo melius esse aliquid credebat. Ad hunc sensum corrigendum dictum est, « Qui » videt me, videt et Patrem. Quomodo tu dicis, Ostende » nobis Patrem? » Video quomodo tu dicas : non alterum quæris videre similem, sed illum putas esse meliorem. « Non credis quia ego in Patre, et Pater in me est? » Cur in similibus distantiam cupis cernere? cur inseparabiles separatim desideras nosse? Deinde non ad solum

[1] Joan. XIV, 10.

Philippum, sed ad eos pluraliter loquitur, quæ non sunt in augustias coarctanda, ut adjuvante ipso diligentius exponantur.

TRACTATUS LXXI.

In id quod Dominus dicit; *Verba quæ ego loquor vobis, a me ipso non loquor* : usque ad id, *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.*

I. Audite auribus, accipite mentibus, dilectissimi, loquentibus quidem nobis, sed ipso docente qui non recedit a nobis. Dominus dicit, quod modo cum legeretur audistis, « Verba quæ ego loquor vobis, a me ipso non » loquor : Pater autem in me manens ipse facit opera[1]. » Ergo et verba opera sunt? Plane ita est. Nam profecto qui proximum loquendo ædificat, bonum opus operatur. Sed quid est, « a me ipso non loquor, » nisi a me ipso non sum qui loquor? Ei quippe tribuit quod facit, de quo est ipse qui facit. Pater enim Deus non est de aliquo, Filius autem Deus est quidem Patri æqualis, sed de Patre Deo. Ideo ille Deus, sed non de Deo; et lumen, sed non de lumine : iste vero Deus de Deo, lumen de lumine.

II. Nam in his duabus sententiis, una qua dictum est, « Non a me ipso loquor; » alia qua dictum est, « Pater » autem in me manens ipse facit opera : » singulas tenentes, diversi nobis adversantur hæretici, qui non ex una parte, sed in contraria conantes, a via veritatis exorbitant. Ariani quippe dicunt, Ecce inæqualis est Patri Fi-

[1] Joan. XIV, 10.

» in Deum, et in me credite. » Consequens est enim, ut si in Deum creditis, et in me credere debeatis : quod non esset consequens, si Christus non esset Deus. « Credite » in Deum, et in eum credite, » cui natura est, non rapina, esse æqualem Deo : semetipsum enim exinanivit; non tamen formam Dei amittens, sed formam servi accipiens [1]. Mortem metuitis huic formæ servi : « non turbe- » tur cor vestrum, » suscitabit illam forma Dei.

II. Sed quid est quod sequitur : « In domo Patris mei » mansiones multæ sunt [2], » nisi quia et sibi metuebant? Unde audire debuerunt, « Non turbetur cor vestrum. » Quis enim eorum non metueret, cum Petro dictum esset fidentiori atque promptiori : « Non cantabit gallus » donec ter me neges [3]? » Tanquam ergo essent ab illo perituri, merito turbabantur : sed cum audiunt : « In do- » mo Patris mei mansiones multæ sunt : si quo minus, » dixissem vobis, quia vado parare vobis locum [4] : » a perturbatione recreantur, certi ac fidentes etiam post pericula tentationum se apud Deum cum Christo esse mansuros. Quia etsi alius est alio fortior, alius alio sapientior, alius alio justior, alius alio sanctior : « in domo Patris » mansiones multæ sunt, » nullus eorum alienabitur ab illa domo, ubi mansionem pro suo quisque accepturus est merito. Denarius quidem ille æqualis est omnibus, quem paterfamilias eis qui operati sunt in vinea jubet dari omnibus, non in eo discernens qui minus et qui amplius laborarunt [5] : quo utique denario vita significatur æterna, ubi amplius alio nemo vivit, quoniam vivendi non est diversa in æternitate mensura. Sed multæ mansiones, diversas meritorum in una vita æterna significant dignitates. « Alia est enim gloria solis, alia gloria lunæ, alia gloria

[1] Philip. II, 6. — [2] Joan. XIV, 2. — [3] Id. XIII, 38. — [4] Id. XIV, 2. — [5] Matth. XX, 9.

» stellarum : stella enim ab stella differt gloria, sic et » resurrectio mortuorum[1]. » Tanquam stellæ sancti diversas mansiones diversæ claritatis, tanquam in cœlo, sortiuntur in regno ; sed propter unum denarium nullus separatur a regno : atque ita Deus erit omnia in omnibus[2], ut quoniam Deus charitas est, per charitatem fiat, ut quod habent singuli, commune sit omnibus[3]. Sic enim quisque etiam ipse habet, cum amat in altero quod ipse non habet. Non erit itaque aliqua invidia imparis claritatis, quoniam regnabit in omnibus unitas charitatis.

III. Proinde respuendi sunt a corde christiano, qui putant ideo dictum multas esse mansiones, quia extra regnum cœlorum erit aliquid, ubi maneant beati innocentes, qui sine baptismo ex hac vita emigrarunt, quia sine illo in regnum cœlorum intrare non poterunt. Hæc fides non est fides ; quoniam non est vera et catholica fides. Ita-ne tandem stulti homines, et carnalibus cogitationibus excæcati, cum reprobandi essetis, si mansionem non dico Petri et Pauli vel cnjuslibet Apostolorum, sed cujuscumque parvuli baptizati a regno cœlorum separaretis ; non vos putatis esse reprobandos, qui domum Dei Patris inde separatis ? Non enim ait Dominus, In universo mundo, aut In universa creatura, aut In vita vel beatitudine sempiterna mansiones multæ sunt : sed, « In domo, » inquit, Patris mei mansiones multæ sunt. » Nonne ista est domus ubi ædificationem habemus ex Deo, domum non manufactam æternam in cœlis[4] ? Nonne ista est domus de qua cantamus Domino : « Beati qui habitant in » domo tua, in sæcula sæculorum laudabunt te[5] ? Ergone vos non domum cujusque baptizati fratris, sed domum ipsius Dei Patris, cui omnes fratres dicimus : « Pater nos-

[1] I Cor. xv, 41. — [2] Ibid. 28. — [3] I Joan. iv, 8. — [4] 2 Cor. v, 1. — [5] Psal. LXXXIII, 5.

» ter qui es in cœlis[1], » a regno separare cœlorum, aut eam sic dividere audebitis, ut aliquæ mansiones ejus sint in regno cœlorum, aliquæ autem extra regnum cœlorum? Absit, absit, ut qui volunt habitare in regno cœlorum, in hac stultitia velint habitare vobiscum : absit, inquam, ut cum omnis domus regnantium filiorum non sit alibi nisi in regno, ipsius regiæ domus pars aliqua non sit in regno.

IV. « Et si abiero, inquit, et præparavero vobis lo» cum ; iterum venio, et accipiam vos ad me ipsum, ut » ubi sum ego et vos sitis. Et quo ego vado scitis, et viam » scitis[2]. » O Domine Jesu, quomodo vadis parare locum, si jam multæ mansiones sunt in domo Patris tui, ubi tecum habitabunt tui? Aut si accipis eos ad te ipsum, quomodo iterum venis qui non recedis? Ista, charissimi, si breviter explicare conemur, quantum videtur hodierno satis esse sermoni, coarctata utique non clarebunt; et erit ipsa brevitas altera obscuritas : proinde hoc debitum differamus, quod opportunius vobis patrefamilias nostro largiente reddamus.

TRACTATUS LXVIII.

In eamdem lectionem.

I. Deberi vobis, fratres charissimi, jamque esse reddendum quod distuleramus, agnoscimus, quomodo intelligi possint non esse inter se ista duo contraria; quod cum dixisset Dominus, « In domo Patris mei mansiones

[1] Matth. vi, 9. — [2] Joan. xiv, 3, 4.

» multæ sunt : si quo minus, dixissem vobis, quia vado » parare vobis locum[1] : » ubi satis ostendit ideo se hoc illis dixisse, quia jam ibi sunt mansiones multæ, et non est opus aliquam præparare : rursus dicit, « Et si abiero » et præparavero vobis locum; iterum venio, et accipiam » vos ad me ipsum, ut ubi ego sum et vos sitis[2]. » Quomodo vadit, et parat locum, si jam multæ mansiones sunt? Si quo minus, dixisset, « Vado parare. » Aut si adhuc parandus est, cur non merito dixisset, « Vado pa» rare? » An istæ mansiones et sunt, et parandæ sunt? Si quo minus enim essent, dixisset, « Vado parare. » Et tamen quia ita sunt ut parandæ sint, non eas vadit parare sicut sunt : sed si abierit et paraverit sicut futuræ sunt, iterum veniens accipiet suos ad se ipsum, ut ubi est ipse, sint etiam ipsi. Quomodo ergo mansiones in domo Patris non aliæ, sed ipsæ, et sine dubio jam sunt sicut parandæ non sunt, et nondum sunt sicut parandæ sunt? Quomodo putamus, nisi quomodo etiam Propheta prædicat Deum, quia fecit quæ futura sunt[3]? Non enim ait, Qui facturus est quæ futura sunt : sed, Qui fecit quæ futura sunt. Ergo et fecit ea, et facturus est ea. Nam neque facta sunt, si ipse non fecit : neque futura sunt, si ipse non fecerit. Fecit ergo ea prædestinando, facturus est operando. Sicut Discipulos quando elegerit, satis indicat Evangelium, tunc utique quando eos vocavit[4] : et tamen ait Apostolus : « Elegit nos ante mundi constitutionem[5] : » prædestinando utique, non vocando. Quos autem prædestinavit, illos et vocavit : elegit prædestinando ante mundi constitutionem, elegit vocando ante mundi consummationem[6]. Sic et mansiones præparavit et præparat; nec alias, sed quas præparavit, has præparat, qui fecit quæ

[1] Joan xiv, 2.— [2] Ibid. 3.— [3] Isaï. xlv, 11, juxta lxx.— [4] Luc. vi, 13. — [5] Ephes. i, 4. — [6] Rom. viii, 30.

futura sunt : quas præparavit prædestinando, præparat operando. Jam ergo sunt in prædestinatione : si quo minus, dixisset, Ibo et parabo, id est, prædestinabo. Sed quia nondum sunt in operatione, « Et si abiero, inquit, » et præparavero vobis locum, iterum venio, et accipiam vos ad me ipsum [1]. »

II. Parat autem quodam modo mansiones, mansionibus parando mansores. Quippe cum dixerit, « In domo Patris » mei mansiones multæ sunt [2] : » quid putamus esse domum Dei, nisi templum Dei? Quod autem sit, interrogetur Apostolus, et respondeat : « Templum enim Dei sanc- » tum est, quod estis vos [3]. » Hoc est etiam regnum Dei, quod Filius traditurus est Patri : unde dicit idem Apostolus : « Initium Christus, deinde qui sunt Christi in præ- » sentia ejus : deinde finis, cum tradiderit regnum Deo » et Patri [4] : » id est, quos redemit sanguine suo, tradiderit contemplando etiam Patri suo. Hoc est regnum cœlorum, de quo dicitur : « Simile est regnum cœlorum » homini seminanti bonum semen in agro suo. Bonum » autem semen, hi sunt filii regni : qui etsi nunc habent » permixta zizania, mittet in fine Rex ipse Angelos suos, et colligent de regno ejus omnia scandala [5]. » Tunc justi fulgebunt sicut sol, in regno Patris sui. Regnum fulgebit in regno, cum regno venerit regnum, quod nunc oramus, et dicimus : « Veniat regnum tuum [6]. » Nunc ergo jam regnum vocatur, sed adhuc convocatur : si enim regnum non vocaretur, Colligent de regno ejus omnia scandala, non diceretur. Sed nondum regnat hoc regnum. Proinde sic jam est regnum, ut cum de illo collecta fuerint omnia scandala tunc perveniat ad regnum : ut non solum regni nomen, sed etiam regnandi habeat potestatem. Huic

[1] Joan. XIV, 3. — [2] Ibid. 2. — [3] I Cor. III, 17. — [4] 2 Cor. XV, 23, 24. — [5] Matth. XIII, 38. etc. — [6] Id. VI, 10.

quippe regno ad dexteram stanti, in fine dicetur : « Venite » benedicti Patris mei, percipite regnum[1] : » id est, qui regnum eratis et non regnabatis, venite, regnate : ut quod in spe fueratis, etiam in re esse possitis. Hæc ergo domus Dei, hoc templum Dei, hoc regnum Dei, regnumque cœlorum adhuc ædificatur, adhuc fabricatur, adhuc paratur, adhuc congregatur. In illo erunt mansiones, sicut eas adhuc parat Dominus : in illo jam sunt, sicut prædestinavit jam Dominus.

III. Sed quid est quod ut præpararet abiit, cum profecto nos ipsos præpararet, quod non faciet si reliquerit? Agnosco, Domine, ut possum : nimirum illud significas, quia ut parentur istæ mansiones, vivere debet justus ex fide[2]. Qui enim a Domino peregrinatur, opus habet ex fide vivere[3]; quia per hanc ad speciem contemplandam paratur. « Beati enim mundo corde, quia ipsi Deum vi- » debunt[4] : » et, « Fide mundat corda eorum[5]. » Illud in Evangelio, hoc in Apostolorum Actibus legitur. Fides autem, qua eorum qui Deum visuri sunt, quandiu peregrinantur, corda mundantur, quod non videt credit : nam si vides, non est fides. Credenti colligitur meritum, videnti redditur præmium. Eat ergo Dominus et paret locum; eat ne videatur, lateat ut credatur. Tunc enim locus paratur, si ex fide vivatur. Creditus desideretur, ut desideratus habeatur : desiderium dilectionis, præparatio est mansionis. Ita, Domine, para quod paras : nos enim tibi paras, et te nobis paras; quoniam locum paras, et tibi in nobis, et in te nobis. Tu enim dixisti : « Manete in me, et ego in vobis[6]. » Quantum quisque fuerit particeps tui, alius minus, alius amplius, hæc erit diversitas præmiorum pro diversitate meritorum : hæc

[1] Matth. xxv, 34. — [2] Rom. I, 17. — [3] 2 Cor. v, 6. — [4] Matth. v, 8. — [5] Act. xv, 9. — [6] Joan. xv, 4.

erit multitudo mansionum pro disparilitate mansorum : sed tamen omnium in æternitate vivorum, et sine fine beatorum. Quid est quod vadis? Quid est quod venis? Si bene te intelligo, nec unde vadis, nec unde venis, recedis : vadis latendo, venis apparendo. Sed nisi maneas regendo, ut proficiamus bene vivendo; quomodo parabitur locus, ubi possimus manere perfruendo? Hæc de verbis quæ recitata sunt evangelicis, satis dicta sint, quousque ait Dominus, « Iterum venio, et accipiam vos ad « me ipsum. » Quid autem sit quod sequitur, « ut ubi » ego sum, et vos sitis : et quo ego vado scitis, et viam » scitis[1] : » post interrogationem quæ sequitur a Discipulo factam, tanquam per eum et nos interrogemus, melius audiemus opportuniusque tractabimus.

TRACTATUS LXIX.

In id quod Dominus dicit : *Et quo ego vado scitis, et viam scitis* : usque ad id, *Nemo venit ad Patrem nisi per me.*

I. Nunc est, dilectissimi, ut quantum valemus, intelligamus de verbis Domini posterioribus priora, et consequentibus præcedentia, in eo quod audistis apostolo Thomæ interroganti esse responsum. Dixerat enim superius Dominus, cum de mansionibus loqueretur, quas et esse dixit in domo Patris sui, et ire se ut præparet eas; ubi intellexerimus et esse jam mansiones ipsas in prædestinatione, et præparari eas cum eorum qui ibi man-

[1] Joan. XIV, 3, 4.

suri sunt per fidem corda mundantur, quoniam ipsa Dei domus ipsi sunt : et quid est aliud manere in domo Dei, quam esse in populo Dei, cum idem populus est in Deo, et Deus in eo? Hoc ut præpararet, Dominus abiit : ut credendo in eum qui non videtur, ea quæ in specie semper futura est, nunc per fidem mansio præparetur. Propter hoc ergo dixerat; « Et si abiero, et præparavero vobis » locum, iterum venio et accipiam vos ad me ipsum, ut » ubi ego sum et vos sitis : et quo ego vado scitis, et » viam scitis. » Ad hæc « Dicit ei Thomas, Domine, nes» cimus quo vadis, et quomodo possumus viam scire[1]? » Utrumque illos Dominus dixerat scire, utrumque dicit iste nescire, et locum quo itur, et viam qua itur. Sed nescit ille mentiri : ergo isti sciebant, et scire se nesciebant. Convincat eos jam scire, quod se putant adhuc usque nescire. « Dicit ei Jesus, Ego sum via, et veritas, et » vita[2]. » Quid est, fratres? Ecce audivimus Discipulum interrogantem, audivimus et Magistrum docentem : et nondum capimus, etiam post vocem sonantem, sententiam latitantem. Sed quid non possumus capere? Numquid poterant ei dicere Apostoli ejus cum quibus loquebatur, Nescimus te? Proinde si eum sciebant, et via ipse est, viam sciebant : si eum sciebant, et veritas ipse est, veritatem sciebant : si eum sciebant, et vita ipse est, vitam sciebant. Ecce scire convicti sunt, quod se scire nesciebant.

II. Quid igitur et nos in isto sermone non cepimus? Quid putatis, fratres mei, nisi quia dixit, « Et quo vado » scitis, et viam scitis? » Et ecce cognovimus quod sciebant viam, quia sciebant ipsum qui est via : sed via est qua itur, numquid via est et quo itur? Utrumque autem illos dixerat scire, et quo vadit, et viam. Opus ergo erat,

[1] Joan xiv, 3-5. — [2] Ibid 6.

ut diceret, « Ego sum via, » ut ostenderet eos, quia eum scirent, viam scire quam putaverant se nescire : quid autem opus erat ut diceret, « Ego sum via, et veritas, et » vita, » cum via cognita qua iret, restaret nosse quo iret : nisi quia ibat ad veritatem, ibat ad vitam? Ibat ergo ad se ipsum, per se ipsum. Et nos quo imus, nisi ad ipsum; et qua imus, nisi per ipsum? Ipse igitur ad se ipsum per se ipsum; nos ad ipsum per ipsum : imo vero et ad Patrem et ipse et nos. Nam et de se ipso alibi dicit : « Ad Patrem vado[1] : » et hoc loco propter nos, « Nemo, inquit, venit ad Pa- » trem, nisi per me[2]. » Ac per hoc et ipse per se ipsum et ad se ipsum et ad Patrem, et nos per ipsum et ad ipsum et ad Patrem. Quis hæc capit, nisi qui spiritaliter sapit? Et quantum est quod hic capit, etiamsi spiritaliter sapit? Fratres, quid a me ista vobis vultis exponi? Cogitate quam excelsa sint. Videtis quid sim, video quid sitis : in omnibus nobis corpus quod corrumpitur aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem[3]. Putamus-ne possumus dicere : « Ad te levavi animam meam, » qui habitas in cœlo[4]? » Sed sub tanto pondere ubi ingemiscimus gravati, quomodo levabo animam meam, nisi mecum levet qui posuit pro me suam? Dicam ergo quod possum, capiat vestrum qui potest. Quo donante dico, eo donante capit qui capit, et eo donante credit qui nondum capit. Nisi enim credideritis, inquit Propheta, non intelligetis[5].

III. Dic mihi, Domine meus, quid dicam servis tuis conservis meis? Thomas apostolus ut te interrogaret, habuit te ante se; nec tamen intelligeret te, nisi haberet in se : ego interrogo te, quia te scio esse super me : interrogo autem in quantum possum super me effundere ani-

[1] Joan. XVI, 10. — [2] Id. XIV, 6. — [3] Sap. IX, 15. — [4] Psal. CXXII, 1. — [5] Isaï. VII, 9, juxta LXX.

mam meam, ubi non sonantem et tamen docentem audiam te. Dic mihi, obsecro, quomodo vadis ad te? Numquidnam ut venires ad nos, reliqueras te : maxime quia non a te ipso venisti, sed Pater te misit? Scio quidem quod te exinanisti, sed quia formam servi accepisti[1], non quia formam Dei vel ad quam redires dimisisti, vel quam reciperes amisisti ; et tamen venisti, et non solum usque ad carnales oculos, verumetiam usque ad manus hominum pervenisti. Quomodo, nisi in carne? Per hanc venisti manens ubi eras, per hanc redisti non relinquens quo veneras. Si ergo per hanc venisti et redisti; per hanc procul dubio non solum nobis es qua veniremus ad te, verum etiam tibi qua venires et redires via fuisti. Cum vero ad vitam, quod es ipse, isti; eamdam profecto carnem tuam de morte ad vitam duxisti. Aliud quippe Dei Verbum est, aliud homo : sed Verbum caro factum est, id est homo. Non itaque alia Verbi, alia est hominis persona, quoniam utrumque est Christus una persona : ac per hoc quemadmodum caro cum mortua est, Christus est mortuus; et cum caro sepulta est, Christus est sepultus; (sic enim corde credimus ad justitiam, sic ore confessionem facimus ad salutem[2] :) ita cum caro a morte venit ad vitam, Christus venit ad vitam. Et quia Verbum Dei Christus est, Christus est vita. Ita miro quodam et ineffabili modo, qui nunquam dimisit vel amisit se ipsum, venit ad se ipsum. Venerat autem, ut dictum est, per carnem Deus ad homines, veritas ad mendaces : « Deus enim verax, omnis autem homo men» dax[3]. » Cum itaque ab hominibus abstulit, atque illuc ubi nemo mentitur, carnem suam levavit; idem ipse, quia Verbum caro factum est, per se ipsum, id est, per carnem, ad veritatem, quod est ipse, remeavit. Quam

[1] Philip. II, 7. — [2] Rom. X, 10. — [3] Id. III, 4, et Psal. CXV, 11.

quidem veritatem, quamvis inter mendaces, et in morte servavit : aliquando enim Christus fuit mortuus, sed nunquam fuit falsus.

IV. Accipite quamvis diversum et longe impar exemplum, tamen utcumque ad intelligendum Deum, ex his quæ propius subjecta sunt Deo. Ecce ego ipse, quantum attinet ad animum meum, cum hoc sim quod estis et vos, si taceo, apud me ipsum sum : si autem loquor vobis quod intelligatis, quodam modo ad vos procedo, nec me relinquo, sed et ad vos accedo, et non recedo unde procedo. Cum autem tacuero, quodam modo ad me redeo; et quodam modo vobiscum maneo, si tenueritis quod audistis in sermone quem dico. Si hoc potest imago quam fecit Deus, quid potest non a Deo facta, sed ex Deo nata imago Dei Deus : cujus illud, quo ad nos egressus est, et in quo a nobis regressus est, corpus, non sicut meus elapsus est sonus, sed manet ibi ubi jam non moritur, et mors ei ultra non dominabitur[1] ? Multa de his evangelicis verbis verbis adhuc dici fortasse poterant et debebant : sed non sunt corda vestra spiritalibus cibis quamlibet suavibus oneranda : maxime quia spiritus promptus est, caro autem infirma[2].

[1] Rom. vi, 9. — [2] Matth. xxvi, 41.

TRACTATUS LXX.

De eo quod Dominus ait : *Si cognovissetis me, et Patrem meum utique cognovissetis* : usque ad id, *Non credis quia ego in Patre, et Pater in me est?*

I. Verba sancti Evangelii, fratres, ita recte intelliguntur, si cum superioribus reperiuntur habere concordiam : convenire enim debent præcedentia consequentibus, quando veritas loquitur. Superius dixerat Dominus, « Et » si abiero, et præparavero vobis locum, iterum venio, » et accipiam vos ad me ipsum, ut ubi ego sum, et vos » sitis [1] : » deinde addiderat, « Et quo ego vado scitis, » et viam scitis [2] : » nihilque aliud ostendit esse quod dixit, nisi quia ipsum sciebant. Quid ergo esset ire ad se ipsum per se ipsum, quod etiam Discipulis præstat ut eant ad ipsum per ipsum, ut potuimus pristino sermone jam diximus. Quod itaque ait : « Ut ubi ego sum, et vos » sitis, » ubi erant futuri nisi in ipso? Ac per hoc est etiam ipse in se ipso, et ideo ibi illi ubi et ipse, id est, in ipso. Ipse est igitur vita æterna in qua futuri sumus, cum acceperit nos ad se : et ipsa vita æterna quod ipse est in ipso est, ut ubi est ipse, et nos simus, hoc est, in ipso. Sicut enim habet Pater vitam in semetipso, et utique non aliud est vita quam habet, nisi quod est ipse qui hanc habet [3] : sic dedit Filio habere vitam in semetipso, cum ipse sit eadem vita quam habet in semetipso. Numquid autem nos vita quod est ipse, hoc erimus, cum in illa

[1] Joan. xiv, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Id. v, 26.

vita, hoc est in ipso esse cœperimus? Non utique, quia ipse existendo vita habet vitam, et ipse est quod habet, et quod vita est in ipso, ipse est in se ipso : nos autem non ipsa vita, sed ipsius vitæ participes sumus; atque ita ibi erimus, ut in nobis ipsis non quod ipse est esse possimus, sed nos ipsi non vita, ipsum habeamus vitam, qui se ipsum habet vitam, eo quod ipse sit vita. Denique ipse et in se ipso est immutabiliter, et in Patre inseparabiliter : nos vero cum in nobis ipsis esse voluissemus, ad nos ipsos turbati sumus; unde illa vox : « Ad me ipsum turbata » est anima mea[1] : » atque in deterius commutati, neque id quod fuimus, manere potuimus. Cum autem per ipsum venimus ad Patrem, sicut ait : « Nemo venit ad Patrem » nisi per me[2] : » manentes in illo, nec a Patre nos quisquam poterit separare, nec ab illlo.

II. Connectens itaque consequentia præcedentibus, « Si » cognovistis me, inquit, et Patrem meum utique cognovistis[3]. » Hoc est quod ait, « Nemo venit ad Patrem » nisi per me. » Deinde subjungit : « Et amodo cognos- « cetis eum, et vidistis eum[4]. » Sed Philippus unus ex Apostolis, quid audierit non intelligens, « Domine, in- » quit, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis. » Cui Dominus, « Tanto, inquit, tempore vobiscum sum, et » non cognovistis me, Philippe? Qui videt me, videt et » Patrem. » Ecce increpat quod tanto tempore cum ipsis erat, et non cognoscebatur. Nonne ipse dixerat : « Et » quo ego vado scitis, et viam scitis : » et se nescire dicentes, eos hæc scire convicerat, addendo atque dicendo, « Ego sum via, veritas et vita? » Quomodo nunc dicit, « Tanto tempore vobiscum sum, et non cognovistis me : » cum profecto et quo iret, et viam scirent, non ob aliud nisi quod ipsum utique scirent? Sed facile ista solvitur

[1] Psal. XLI, 7. — [2] Joan. XIV, 6. — [3] Ibid. 7. — [4] Ibid. 8.

quæstio, si dicamus quod eum aliqui eorum sciebant, aliqui nesciebant, atque in his qui nesciebant, et Philippus erat, ut quod ait : « Et quo ego vado scitis, et viam » scitis, » illis dixisse intelligatur qui sciebant; non Philippo cui dictum est, « Tanto tempore vobiscum sum, » et non cognovistis me, Philippe? » His ergo qui Filium jam noverant, etiam illud de Patre dictum est, « Et » amodo cognoscetis eum et vidistis eum : » dictum est enim propter omnimodam similitudinem, quæ illi cum Patre est, ut ideo amodo dicerentur nosse Patrem, quia noverant similem Filium. Ergo jam sciebant Filium, etsi non omnes, certe quidam eorum quibus dicitur, « Et » quo vado scitis, et viam scitis : » ipse est enim via. Sed Patrem nesciebant, ideo audiunt, « Si cognovistis me, » et Patrem meum cognovistis : » per me utique et illum. Alius enim ego sum, alius ille. Sed ne putarent dissimilem, « Et amodo, inquit, cognoscetis eum, et vidistis » eum. » Viderunt enim ejus simillimum Filium, sed admonendi fuerant talem esse etiam Patrem quem nondum videbant, qualis est Filius quem videbant. Et ad hoc valet quod postea Philippo dicitur, « Qui videt me, videt » et Patrem. » Non quod ipse esset Pater et Filius, quod in Sabellianis, qui vocantur etiam Patripassiani, catholica fides damnat : sed quod tam similes sint Pater et Filius, ut qui unum noverit, ambos noverit. Solemus enim de simillimis duobus ita loqui eis qui unum illorum vident, et qualis est alius volunt nosse, ut dicamus, Vidistis istum, illum vidistis. Sic ergo dictum est, « Qui me vi- » det, videt et Patrem : » non utique ut ipse sit Pater qui Filius, sed quod a Patris similitudine in nullo prorsus discrepet Filius. Nam nisi duo essent Pater et Filius, non dictum esset, « Si cognovistis me, et Patrem meum » cognovistis. » Utique enim, quia « nemo, inquit, ve-

» nit ad Patrem nisi per me : si cognovistis me, et Pa-
» trem meum cognovistis : » quoniam ego per quem venitur ad Patrem, perducam vos ad eum, ut ipsum etiam cognoscatis. Sed quoniam illi sum omnino simillimus, « amodo cognoscetis eum, » cum cognoscitis me : « et » vidistis eum, » si oculis cordis vidistis me.

III. Quid ergo est quod dicis Philippe, « Ostende no-
» bis Patrem, et sufficit nobis? Tanto, inquit, tempore
» vobiscum sum, et non cognovistis me, Philippe? Qui
» videt me, videt et Patrem. » Quod si ad te multum est hoc videre, saltem quod non vides hoc crede. « Quomodo » enim « dicis, inquit, Ostende nobis Patrem? » Si me vidisti qui omnimodo similis sum, vidisti illum cui similis sum. Quod si videre non potes, « Non saltem credis quia » ego in Patre et Pater in me est[1]? » Poterat hic dicere Philippus : Video quidem te, et credo simillimum esse Patri; sed numquid arguendus et objurgandus est, qui cum similem videt, etiam illum cui similis est vult videre? Similem quidem novi, sed adhuc alterum sine altero novi : non mihi sufficit, nisi et illum cujus est iste similis noverim. « Ostende » itaque « nobis Patrem, et sufficit nobis. » Sed ideo Magister Discipulum arguebat, quoniam cor postulantis videbat. Tanquam enim melior esset Pater quam Filius, ita Philippus Patrem nosse cupiebat : et ideo nec Filium sciebat, quo melius esse aliquid credebat. Ad hunc sensum corrigendum dictum est, « Qui » videt me, videt et Patrem. Quomodo tu dicis, Ostende » nobis Patrem? » Video quomodo tu dicas : non alterum quæris videre similem, sed illum putas esse meliorem. « Non credis quia ego in Patre, et Pater in me est? » Cur in similibus distantiam cupis cernere? cur inseparabiles separatim desideras nosse? Deinde non ad solum

[1] Joan. XIV, 10.

Philippum, sed ad eos pluraliter loquitur, quæ non sunt in augustias coarctanda, ut adjuvante ipso diligentius exponantur.

TRACTATUS LXXI.

In id quod Dominus dicit; *Verba quæ ego loquor vobis, a me ipso non loquor* : usque ad id, *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.*

I. Audite auribus, accipite mentibus, dilectissimi, loquentibus quidem nobis, sed ipso docente qui non recedit a nobis. Dominus dicit, quod modo cum legeretur audistis, « Verba quæ ego loquor vobis, a me ipso non » loquor : Pater autem in me manens ipse facit opera[1]. » Ergo et verba opera sunt? Plane ita est. Nam profecto qui proximum loquendo ædificat, bonum opus operatur. Sed quid est, « a me ipso non loquor, » nisi a me ipso non sum qui loquor? Ei quippe tribuit quod facit, de quo est ipse qui facit. Pater enim Deus non est de aliquo, Filius autem Deus est quidem Patri æqualis, sed de Patre Deo. Ideo ille Deus, sed non de Deo; et lumen, sed non de lumine : iste vero Deus de Deo, lumen de lumine.

II. Nam in his duabus sententiis, una qua dictum est, « Non a me ipso loquor; » alia qua dictum est, « Pater » autem in me manens ipse facit opera : » singulas tenentes, diversi nobis adversantur hæretici, qui non ex una parte, sed in contraria conantes, a via veritatis exorbitant. Ariani quippe dicunt, Ecce inæqualis est Patri Fi-

[1] Joan. XIV, 10.

lius, a se ipso non loquitur. Dicunt Sabelliani contra, id est, Patripassiani, Ecce qui Pater est ipse et Filius : quid enim est, « Pater in me manens ipse facit opera, » nisi in me maneo ego qui facio? Contraria dicitis : sed non eo modo sicut est falsum contrarium vero, sed sicut sunt inter se duo falsa contraria. Errando in diversa istis, in medio est via quam reliquistis. Inter vos ipsos longiore intervallo separati estis, quam ab ipsa via cujus desertores estis. Vos hinc, vos autem illinc, huc venite : alteri ad alteros transire nolite, sed hinc atque illinc ad nos veniendo, invicem vos invenite. Sabelliani agnoscite quem prætermittitis, Ariani æquate quem subditis, et in via vera nobiscum ambulabitis. Est enim quod invicem ex vobis alteri ex alteris admoneri utrique debeatis. Audi Sabelliane : Usque adeo non ipse Pater, sed alter est Filius, ut eum Arianus inæqualem asserat Patri. Audi Ariane : Usque adeo Filius æqualis est Patri, ut Sabellianus eumdem esse dicat et Patrem. Tu adde quem tollis, tu adimple quem minuis, et nobiscum ambo consistitis : quia nec tu tollis, nec tu minuis eum qui et alter est a Patre, ut convincas Sabellianum, et æqualis Patri, ut convincas Arianum. Utrisque enim clamat : « Ego et Pater unum sumus[1]. » Quod ait, unum, audiant Ariani : quod ait, sumus, audiant Sabelliani : et nec illi æqualem, nec illi alterum negando sint vani. Si ergo quoniam dixit : « Verba quæ ego loquor » vobis, a me ipso non loquor, » propterea putatur usque adeo imparis potestatis, ut non quod ipse vult faciat : audiatur quod dixit : « Sicut Pater suscitat mortuos et » vivificat, sic et Filius quos vult vivificat[2]. » Item si quoniam dixit : « Pater in me manens ipse facit opera, » propterea putatur non alius esse Pater, alius ipse : audiatur quod dixit, Quæcumque Pater facit, hæc et Filius

[1] Joan. x, 30. — [2] Id. v, 21.

similiter facit : et intelligatur non bis unus, sed duo unum. Verum quia sic æqualis alter alteri, ut tamen alter ex altero, ideo non loquitur a semetipso, quia non est a se ipso : et ideo Pater in illo manens facit opera ipse, quia per quem et cum quo facit, non est nisi ab ipso. Denique adjungit, et dicit : « Non creditis quia ego in Patre, et » Pater in me est? Alioquin propter opera ipsa credite[1]. » Antea solus Philippus arguebatur, nunc autem non ibi eum solum fuisse qui esset arguendus ostenditur. « Prop- » ter opera, inquit, ipsa credite, quia ego in Patre et » Pater in me est : » neque enim si separati essemus, inseparabiliter operari ulla ratione possemus.

III. Sed quid est quod sequitur : « Amen, amen dico » vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, et ipse » faciet, et majora horum faciet, quia ego ad Patrem » vado; et quæcumque petieritis in nomine meo, hæc » faciam. Ut glorificetur Pater in Filio, si quid petieritis » in nomine meo, hoc faciam[2]. » Ergo et illa majora opera se ipsum facturum esse promisit. Non se extollat servus supra dominum, et discipulus supra magistrum[3] : majora quam ipse facit dicit eos esse facturos; sed in eis vel per eos se faciente, non ipsis tanquam ex se ipsis. Ei quippe cantatur : « Diligam te, Domine, virtus mea[4]. » Sed quæ sunt tandem ista majora? An forte quod ægros ipsis transeuntibus, etiam eorum umbra sanabat[5]? Majus est enim ut sanet umbra quam fimbria. Illud per se, hoc per ipsos, sed tamen utrumque ipse. Verumtamen quando ista dicebat, verborum suorum opera commendabat : sic enim dixerat : « Verba quæ ego loquor vobis, a me » ipso non loquor, Pater autem in me manens ipse facit » opera[6]. » Quæ opera tunc dicebat, nisi verba quæ lo-

[1] Joan. XIV, 11. — [2] Ibid. 12-14. — [3] Id. XIII, 16. — [4] Psal. XVII, 2.— [5] Act. V, 15. — [6] Joan. XIV, 10.

quebatur? Audiebant et credebant illi, et eorumdem verborum fructus erat fides illorum : verumtamen evangelizantibus Discipulis, non tam pauci quam illi erant, sed gentes etiam crediderunt, hæc sunt sine dubitatione majora. Nec tamen ait, Majora horum facietis, ut solos Apostolos ea putaremus esse facturos : sed, « Qui credit » in me, inquit, opera quæ ego facio, et ipse faciet, et » majora horum faciet. » Ita-ne quicumque credit in Christum, facit quæ Christus, vel majora quam Christus? Non pætereunter ista tractanda sunt, nec debent festinatione præcipitari : sed ea cogit concludendus jam sermo iste differri.

TRACTATUS LXXII.

In eamdem lectionem.

I. Quid sibi velit, et quomodo accipiendum sit quod Dominus ait : « Qui credit in me, opera quæ ego facio » et ipse faciet[1], » non est facile comprehendere : et cum hoc ad intelligendum difficillimum sit, adjecit aliud difficilius, « Et majora horum faciet. » Quid est hoc? Qui faceret opera quæ Christus fecit, non inveniebamus : qui etiam majora faciet, inventuri sumus? Sed dixeramus sermone pristino, quia majus fuit umbræ suæ transitu, quod Discipuli fecerunt, quam fimbriæ suæ tactu, quod ipse Dominus fecit, sanare languentes[2]; et quia plures Apostolis, quam ipso per os proprium prædicante Domino crediderunt : ut hæc viderentur opera intelligenda esse majora : non quo major esset Magistro Discipulus, vel Do-

[1] Joan. xiv, 12. — [2] Act. v, 15, et Matth. ix, 20, et xiv, 36.

mino servus, vel adoptatus Unigenito, vel homo Deo; sed quod per illos ipse dignaretur eadem majora facere, qui dicit illis alio loco : « Sine me nihil potestis facere[1]. » Ipse quippe, ut alia omittam, quæ sunt innumerabilia, sine ipsis fecit eos, sine ipsis fecit hunc mundum; et quia homo etiam ipse fieri dignatus est, sine ipsis fecit et se ipsum. Quid autem illi sine ipso nisi peccatum ? Denique et hic id quod de hac re poterat nos movere, mox abstulit : cum enim dixisset : « Qui credit in me, quæ ego facio » et ipse faciet, et majora horum faciet[2] : » continuo secutus adjunxit : « Quia ego ad Patrem vado, et quæ» cumque petieritis in nomine meo, hæc faciam[3]. » Qui dixerat « faciet, » post ait « faciam, » tanquam diceret, Non vobis impossibile hoc videatur : non enim poterit esse major me qui credit in me, sed ego facturus sum et tunc majora quam nunc; majora per eum qui credit in me, quam præter eum per me : ego tamen ipse præter eum, ego ipse per eum : sed quando præter eum, non faciet ipse; quando autem per eum, quamvis non per semetipsum, faciet et ipse. Porro autem majora facere per eum quam præter eum, non est defectio, sed dignatio. « Quid enim retribuant servi » Domino, pro omnibus quæ retribuit eis[4] ? Quandoquidem inter cætera bona etiam hoc eis donare dignatus est, ut majora faceret per illos quam præter illos. Nonne ab ore illius dives ille tristis abscessit, quando vitæ æternæ consilium quæsivit[5] ? Audivit, abjecit : et tamen postea quod ab illo auditum non fecit unus, fecerunt multi, cum loqueretur per Discipulos Magister bonus; contemptibilis ei quem divitem per se ipsum monuit, amabilis eis quos ex divitibus pauperes fecit. Ecce majora fecit prædicatus a credentibus, quam locutus audientibus.

[1] Joan. xv, 5. — [2] Id. xiv, 12. — [3] Ibid. 13. — [4] Psal. cxv, 12. — [5] Matth. xix, 22.

II. Verum hoc adhuc movet, quod hæc majora per Apostolos fecit : non autem ipsos tantum significans ait, Opera quæ ego facio et vos facietis, et majora horum facietis : sed omnes ad suam familiam pertinentes intelligi volens, « Qui credit in me, inquit, opera quæ ego facio, et ipse faciet, et majora horum faciet. » Si ergo qui credit faciet, non credit utique qui non faciet : sicuti est, « Qui diligit me, mandata mea custodit [1] : » unde profecto qui non custodit, non diligit. Item alio loco : « Qui » audit, inquit, verba mea hæc, et facit ea, similabo » eum viro prudenti, qui ædificat domum suam supra » petram [2] : » qui ergo non est similis huic viro prudenti, procul dubio aut verba hæc audit et non facit, aut omnino nec audit. « Qui credit, inquit, in me, licet moria» tur, vivet [3]; » qui ergo non vivet, non utique credit. Tale etiam hoc est, « Qui credit in me, faciet : » non utique credit qui non faciet. Quid est hoc, fratres? Numquid inter credentes in Christum non est computandus, qui non fecerit opera majora quam Christus? Durum est, absurdum est, ferri non potest : non toleratur nisi intelligatur. Apostolum igitur audiamus : « Credenti, inquit, in eum » qui justificat impium, deputatur fides ejus ad justitiam [4]. » In hoc opere faciamus opera Christi, quia et ipsum credere in Christum, opus est Christi. Hoc operatur in nobis, non utique sine nobis. Audi ergo jam, et intellige, « Qui credit in me, opera quæ ego facio et ipse faciet : » prius ego facio, deinde et ipse faciet; quia facio ut faciat. Quæ opera, nisi ut ex impio justus fiat?

III. « Et majora horum faciet. » Quorum obsecro? Numquidnam omnium operum Christi majora facit, qui cum timore et tremore suam ipsius salutem operatur [5]? Quod

[1] Joan. XIV, 21. — [2] Matth. VII, 24. — [3] Joan. XI, 25. — [4] Rom. IV, 5. — [5] Philip. II, 12.

utique in illo, sed non sine illo Christus operatur. Prorsus majus hoc esse dixerim, quam est cœlum et terra, et quæcumque cernuntur in cœlo et in terra. « Et cœlum » enim et terra transibit[1] : » prædestinatorum autem, id est, eorum quos præscit, salus et justificatio permanebit. In illis tantum opera Dei, in his autem etiam est imago Dei. Sed et in cœlis, Sedes, Dominationes, Principatus, Potestates, Archangeli, Angeli, opera sunt Christi : numquid etiam his operibus majora facit, qui operante in se Christo, cooperatur æternam salutem ac justificationem suam ? Non hic audeo præcipitare sententiam : intelligat qui potest, judicet qui potest, utrum majus sit justos creare quam impios justificare. Certe enim si æqualis est utrumque potentiæ, hoc majoris est misericordiæ. « Hoc » est enim magnum pietatis sacramentum, quod manifes» tatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit » Angelis, prædicatum est in gentibus, creditum est in » mundo, assumptum est in gloria[2]. » Sed omnia opera Christi intelligere ubi ait : « Majora horum faciet, » nulla nos necessitas cogit. Horum enim forsitan dixit, quæ in illa hora faciebat : tunc autem verba fidei faciebat, et de his operibus fuerat prælocutus dicens : « Verba quæ ego » loquor vobis, a me ipso non loquor, Pater autem in me » manens ipse facit opera[3]. » Tunc igitur verba ejus erant opera ejus. Et utique minus est verba justitiæ prædicare, quod fecit præter nos, quam impios justificare, quod ita facit in nobis, ut faciamus et nos. Restat inquirere quomodo accipiendum sit, « Quodcumque petieritis in no» mine meo, hoc faciam. » Propter multa enim quæ petunt fideles ejus, nec accipiunt, non parva hinc exoritur quæstio : sed quoniam sermo iste jam claudendus est,

[1] Matth. XXIV, 35. — [2] I Tim. III, 16. — [3] Joan. XIV, 10.

ei considerandæ atque tractandæ tribuatur saltem parva dilatio.

TRACTATUS LXXIII.

Item in eamdem lectionem.

I. Magnam spem Dominus suis promisit sperantibus, dicens, « Quia ego ad Patrem vado, et quodcumque petieritis in nomine meo, hoc faciam[1]. » Sic ergo perrexit ad Patrem, ut non relinqueret indigentes, sed exaudiret petentes. Sed quid est, « quodcumque petieritis, » cum videamus plerumque fideles ejus petere, et non accipere? An forte propterea quia male petunt? Nam hoc exprobravit apostolus Jacobus dicens : « Petitis, et non accipitis, » eo quod male petatis, ut in concupiscentiis vestris insumatis[2]. » Male ergo usurus eo quod vult accipere, Deo potius miserante non accipit. Proinde si hoc ab illo petitur unde homo lædatur exauditus, magis metuendum est, ne quod posset non dare propitius, det iratus. Annon videmus Israëlitas malo suo impetrasse, quod culpabili concupiscentia petierunt[3]? Concupierant enim carnibus vesci, quibus pluebatur manna de cœlo. Fastidiebant quippe quod habebant; et quod non habebant, impudenter petebant : quasi non melius peterent, non ut cibus qui deerat indecenti desiderio præstaretur, sed ut ille qui aderat sanato fastidio sumeretur. Quando enim nos delectant mala, et non delectant bona, rogare debemus potius Deum ut delectent bona, quam ut concedantur

[1] Joan. XIV, 12, 13. — [2] Jacob. IV, 3. — [3] Num. XI, 32.

mala. Non quia malum est carne vesci, cum de hac re loquens Apostolus dicat : « Omnis creatura Dei bona est, » et nihil abjiciendum quod cum gratiarum actione ac- » cipitur[1] : » sed quia sicut item ipse ait : « Malum est » homini qui per offensionem manducat[2] : » et si hominis offensionem, quanto magis Dei? Cujus in Israëlitis non parva erat offensio, repudiare quod dabat sapientia, et petere id quod inhiabat concupiscentia : quamvis illi nec peterent, sed quia deerat murmurarent. Sed ut sciremus non Dei creaturam esse culpabilem, sed inobedientiam contumacem et inordinatam cupiditatem; non propter porcum, sed propter pomum mortem primus homo invenit, et Esaü primatus suos non propter gallinam, sed propter lenticulam perdidit[3].

II. Quomodo ergo intelligendum est, « Quodcumque » petieritis, hoc faciam, » si Deus aliqua petentibus fidelibus etiam consulendo non facit? An forte solis Apostolis dictum debemus accipere? absit. Unde enim ad hoc venit ut diceret, superius dixerat : « Qui credit in me, » opera quæ ego facio faciet, et majora horum faciet[4] : » de qua re pristino sermone tractavimus. Et ne quisquam hoc sibi retribueret, ut etiam illa opera majora se ipsum facere ostenderet, adjecit, atque ait : « Quia ego ad Pa- » trem vado; et quodcumque petieritis in nomine meo, » hoc faciam[5]. » Numquid in eum soli Apostoli crediderunt? Ad eos itaque loquebatur dicendo, « Qui credit in » me, » in quibus eo donante etiam nos sumus, qui utique non quodcumque petierimus accipimus. Ipsos quoque beatissimos si cogitemus Apostolos, invenimus eum qui plus omnibus laboravit, non autem ipse[6], sed gratia Dei cum ipso, ter Dominum rogasse ut ab eo discederet

[1] I Tim. IV, 4. — [2] Rom. XIV, 20. — [3] Gen. III, 6, et XXV, 24. — [4] Joan. XIV, 12. — [5] Ibid. 13. — [6] I Cor. XV, 10.

angelus satanæ, nec tamen quod rogaverat accepisse[1]. Quid dicimus, charissimi? Putabimus-ne hoc promissum ubi ait: « Quodcumque petieritis hoc faciam, » nec Apostolis fuisse ab illo completum? Et cui tandem quod promittit implebit, si Apostolos suos in sua promissione fraudavit?

III. Evigila igitur homo fidelis, et vigilanter audi quod illic positum est, « in nomine meo: » ipsum enim « quod» cumque, » non ait petieritis utcumque, sed « in no» mine meo. » Qui promisit ergo tam magnum beneficium, quid vocatur? Utique Christus Jesus: Christus significat regem, Jesus significat Salvatorem: non utique nos salvos faciet, quicumque rex, sed rex Salvator: ac per hoc quodcumque petimus adversus utilitatem salutis, non petimus in nomine Salvatoris. Et tamen ipse Salvator est, non solum quando facit quod petimus, verumetiam quando non facit: quoniam quod videt peti contra salutem, non faciendo potius se exhibet Salvatorem. Novit enim medicus quid pro sua, quid contra suam salutem poscat ægrotus; et ideo contraria poscentis non facit voluntatem, ut faciat sanitatem. Quapropter quando volumus ut faciat quodcumque, petimus, non utcumque, sed in nomine ejus petamus, hoc est in nomine Salvatoris petamus. Non ergo contra nostram salutem petamus: quod si fecerit, non ut Salvator facit, quod est nomen ejus fidelibus ejus. Est quippe impiis et damnator, qui dignatur fidelibus esse Salvator. Qui ergo credit in eum, quodcumque petierit in eo nomine, quod est illis qui credunt in eum, hoc facit: quoniam hoc sicut Salvator facit. Si autem qui in eum credit, aliquid per ignorantiam contra suam salutem petit, non in nomine Salvatoris petit: quia Salvator ejus non erit, si quod ejus salutem impedit, fe-

[1] 2 Cor. XII, 8.

cerit. Unde tunc expedit potius, ut non faciendo propter quod invocatur, faciat quod vocatur. Propterea non solum Salvator, sed etiam magister bonus, ut faciat quodcumque petierimus, in ipsa oratione quam nobis dedit, docuit quid petamus : ut etiam sic intelligamus non petere nos in nomine magistri, quod petimus præter regulam ipsius magisterii.

IV. Sane quædam quamvis in nomine ejus petamus, id est secundum Salvatorem et secundum magistrum petamus : non tunc quando petimus facit, sed tamen facit. Neque enim quia et illud petimus ut veniat regnum Dei [1], propterea non facit quod petimus, quia non statim cum illo in æternitate regnamus : differtur enim quod petimus, non negatur. Verumtamen orantes tanquam seminantes non deficiamus, tempore enim proprio metemus. Et simul petamus quando bene petimus, ut non faciat quod non bene petimus : quia et ad hoc pertinet quod in eadem oratione dominica dicimus : « Ne nos inferas in tentationem [2]. » Neque enim parva est tentatio, si contra tuam sit causam tua postulatio. Non autem negligenter audiendum est, quod Dominus, ne quisquam eum putaret, quod se promisit facere petentibus sine Patre esse facturum, cum dixisset, « Quodcumque petieritis in nomine meo, hoc faciam, » continuo subjecit, « Ut glorificetur Pater in Filio, si quid » petieritis in nomine meo, hoc faciam [3]. » Nullo modo igitur sine Patre hoc Filius facit, quandoquidem ut in illo Pater glorificetur, propterea facit. Facit ergo Pater in Filio, ut Filius glorificetur in Patre : et facit Filius in Patre, ut Pater glorificetur in Filio; quoniam unum sunt Pater et Filius.

[1] Matth. VI, 10. — [2] Ibid. 13. — [3] Joan. XIV, 13, 14.

TRACTATUS LXXIV.

De eo quod ait : *Si diligitis me, mandata mea servate* : usque ad id, *Apud vos manebit, et in vobis erit.*

I. Audivimus, fratres, cum Evangelium legeretur, Dominum dicentem, « Si diligitis me, mandata mea ser-
» vate : et ego rogabo Patrem, et alium paracletum dabit
» vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum
» veritatis, quem mundus non potest accipere; quia non
» videt eum, nec scit eum. Vos autem cognoscetis eum,
» quia apud vos manebit, et in vobis erit[1]. » Multa sunt quæ in istis paucis verbis Domini requirantur : sed multum est ad nos, vel omnia quæ hic quærenda sunt quærere, vel omnia quæ hic quærimus invenire. Verumtamen qantum nobis Dominus donare dignatur, pro nostra et vestra capacitate, quid dicere debeamus, et quid audire debeatis, attendentes, per nos, charissimi, quod possumus sumite, et ab illo quod non possumus poscite. Spiritum paracletum Christus promisit Apostolis, quo autem modo promiserit, advertamus. « Si diligitis me, inquit,
» mandata mea servate, et ego rogabo Patrem, et alium
» paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æter-
» num, Spiritum veritatis. » Hic est utique in Trinitate Spiritus sanctus, quem Patri et Filio consubstantialem et coæternum fides catholica confitetur : ipse est de quo dicit Apostolus : « Charitas Dei diffusa est in cordibus nos-

[1] Joan. xiv, 15-17.

» tris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis[1]. » Quomodo ergo Dominus dicit, « Si diligitis me, mandata » mea servate ; et ego rogabo Patrem, et alium paracle- » tum dabit vobis : » cum hoc dicat de Spiritu sancto, quem nisi habeamus, nec diligere Deum possumus, nec ejus mandata servare? Quomodo diligimus ut eum accipiamus, quem nisi habeamus, diligere non valemus? Aut quomodo mandata servabimus, ut eum accipiamus, quem nisi habeamus, mandata servare non possumus? An forte præcedit in nobis charitas, qua diligimus Christum, ut diligendo Christum ejusque mandata faciendo, mereamur accipere Spiritum sanctum, ut charitas non Christi, quæ jam præcesserat: sed Dei Patris diffundatur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis? Perversa est ista sententia. Qui enim se Filium diligere credit, et Patrem non diligit; profecto nec Filium diligit, sed quod sibi ipse confinxit. Deinde apostolica vox est : « Nemo dicit Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto[2] : » Et quis Dominum Jesum, nisi qui eum diligit, dicit, si eo modo dicit, quo Apostolus intelligi voluit? Multi enim voce dicunt, corde autem et factis negant : sicut de talibus ait : « Confitentur enim se nosse Deum, factis autem » negant[3]. » Si negatur factis, procul dubio etiam dicitur factis. Nemo itaque dicit Dominus Jesus, animo, verbo, facto, corde, ore, opere, nemo dicit Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto : et nemo sic dicit, nisi qui diligit. Jam itaque Apostoli dicebant, Dominus Jesus. Et si eo modo dicebant, ut non ficte dicerent, ore confitentes, corde et factis negantes; prorsus si veraciter hoc dicebant, procul dubio diligebant. Quomodo igitur diligebant, nisi in Spiritu sancto? Et tamen eis prius imperatur ut diligant eum, et ejus mandata conservent, ut accipiant Spiritum

[1] Rom. v, 5. — [2] I Cor. xii, 3. — [3] Tit. i, 16.

sanctum : quem nisi haberent, profecto diligere et mandata servare non possent.

II. Restat ergo ut intelligamus Spiritum sanctum habere qui diligit, et habendo mereri ut plus habeat et plus habendo plus diligat. Jam itaque habebant Spiritum Discipuli, quem Dominus promittebat, sine quo eum Dominum non dicebant : nec tamen eum Dominum non adhuc habebant, sicut eum Dominus promittebat. Et habebant ergo, et non habebant, qui quantum habendus fuerat, nondum habebant. Habebant itaque minus, dandus erat eis amplius. Habebant occulte, accepturi fuerant manifeste : quia et hoc ad majus donum sancti Spiritus pertinebat, ut eis innotesceret quod habebant. De quo munere loquens Apostolus ait : « Nos autem non Spiritum » hujus mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis[1]. » Nam et ipsam manifestam impetitionem Spiritus sancti non semel, sed bis numero Dominus egit. Mox enim ut resurrexit a mortuis insufflans ait : « Accipite Spiritum sanctum[2]. » Numquid igitur quia tunc dedit, ideo non misit etiam postea quem promisit? Aut non idem ipse est Spiritus sanctus, qui et tunc est insufflatus ab ipso, et postea ab ipso missus e cœlo? Quapropter cur ipsa quæ facta est evidenter donatio ejus, bis facta fuerit, alia quæstio est : fortassis enim propter duo præcepta dilectionis, hoc est proximi et Dei, ut commendaretur ad Spiritum sanctum pertinere dilectio, hæc ejus gemina est in manifestatione facta donatio. Et si alia causa quærenda est, non nunc ejus inquisitione in longiorem quam oportet modum sermo iste mittendus est : dum tamen constet, sine Spiritu sancto Christum nos diligere et mandata ejus servare non posse;

[1] I Cor. II, 12. — [2] Joan. XX, 23.

et id nos posse atque agere tanto minus, quanto illum percipimus minus; tanto autem amplius, quanto illum percipimus amplius. Proinde non solum non habenti, verumetiam habenti non incassum promittitur : non habenti quidem, ut habeatur; habenti autem, ut amplius habeatur. Nam nisi ab alio minus, ab alio amplius haberetur, sanctus Elisæus sancto Eliæ non diceret : « Spiritus » qui est in te, duplo sit in me [1]. »

III. Quando autem ait Joannes Baptista : « Non enim » ad mensuram dat Deus Spiritum [2], » de ipso Dei Filio loquebatur, cui non est datus Spiritus ad mensuram; quia in illo inhabitat omnis plenitudo Divinitatis [3]. Neque enim sine gratia Spiritus sancti est mediator Dei et hominum homo Christus Jesus [4] : nam et ipse dicit de se fuisse propheticum illud impletum, « Spiritus Domini super » me; propter quod unxit me, evangelizare pauperibus » misit me [5]. » Quod enim est Unigenitus æqualis Patri, non est gratiæ, sed naturæ : quod autem in unitatem personæ Unigeniti assumptus est homo, gratiæ est, non naturæ, confitente Evangelio atque dicente : « Puer au» tem crescebat et confortabatur plenus sapientia, et » gratia Dei erat in illo [6]. » Cæteris autem ad mensuram datur, et datus additur, donec unicuique pro modo suæ perfectionis propria mensura compleatur. Unde et monet Apostolus, non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad temperantiam, unicuique sicut Deus partitus est mensuram fidei [7]. Neque enim ipse dividitur Spiritus, sed dona per Spiritum : nam divisiones donationum sunt, idem autem Spiritus [8].

[1] 4 Reg. II, 9. — [2] Joan. III, 34. — [3] Coloss. II, 9. — [4] I Tim. II. 5.— [5] Isaï. LXI, 1, et Luc. IV, 18. — [6] Luc. II, 40. — [7] Rom. XII, 3. — [8] I Cor. XII, 4.

IV. Quod vero ait : « Rogabo Patrem, et alium para« cletum dabit vobis [1], » ostendit et se ipsum esse Paracletum. Paracletus enim latine dicitur advocatus : et dictum est de Christo : « Advocatum habemus ad Patrem » Jesum Christum justum [2]. » Sic autem mundum dixit non posse accipere Spiritum sanctum, sicut etiam dictum est : « Prudentia carnis inimica est in Deum, legi enim » non est subjecta, nec enim potest [3] : » velut si dicamus, Injustitia justa esse non potest. Mundum quippe ait hoc loco, mundi significans dilectores, quæ dilectio non est a Patre [4]. Et ideo dilectioni hujus mundi, de qua satis agimus ut minuatur et consumatur in nobis, contraria est dilectio Dei, quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis [5]. « Mundus ergo » eum accipere non potest, quia non videt eum, neque scit » eum. » Non enim habet invisibiles oculos mundana dilectio, per quos videri Spiritus sanctus, nisi invisibiliter non potest.

V. « Vos autem, inquit, cognoscetis eum, quia apud » vos manebit, et in vobis erit. » Erit in eis ut maneat, non manebit ut sit : prius est enim esse alicubi, quam manere. Sed ne putarent quod dictum est, « apud vos » manebit, » ita dictum quemadmodum apud hominem hospes visibiliter manere consuevit, exposuit quid dixerit, « apud vos manebit, » cum adjunxit et dixit, « in » vobis erit. » Ergo invisibiliter videtur : nec si non sit in nobis, potest esse in nobis ejus scientia. Sic enim a nobis videtur in nobis et nostra conscientia : nam faciem videmus alterius, nostram videre non possumus; conscientiam vero nostram videmus, alterius non videmus. Sed conscientia nunquam est, nisi in nobis : Spiri-

[1] Joan. XIV, 16. — [2] I Joan. II, 1. — [3] Rom. VIII, 7.— [4] I Joan. II, 16. — [5] Rom. V, 5.

tus autem sanctus potest esse etiam sine nobis; datur quippe ut sit et in nobis. Sed videri et sciri quemadmodum videndus et sciendus est, non potest a nobis, si non sit in nobis.

TRACTATUS LXXV.

De eo quod ait Jesus : *Non relinquam vos orphanos :* usque ad id, *Et ego diligam eum, et manifestabo ei me ipsum.*

I. Post promissionem Spiritus sancti, ne quisquam putaret quod ita eum Dominus daturus fuerat velut pro se ipso, ut non et ipse cum eis esset futurus, adjecit, atque ait : « Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos[1]. » Orphani, pupilli sunt. Illud enim græcum ejusdem rei nomen est, hoc latinum : nam in Psalmo ubi legimus : « Pupillo tu eris adjutor[2], » græcus habet orphano. Quamvis ergo nos Filius Dei suo Patri adoptaverit filios, et eumdem Patrem nos voluerit habere per gratiam, qui ejus Pater est per naturam : tamen etiam ipse circa nos paternum affectum quodam modo demonstrat, cum dicit, « Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos. » Hinc est quod etiam sponsi filios nos appellat, ubi dicit : « Veniet hora ut auferatur ab eis sponsus, et nunc jejunabunt filii sponsi[3]. » Quis autem sponsus, nisi Dominus Christus ?

II. Deinde sequitur, et dicit, « Adhuc modicum, et mundus me jam non videt[4]. » Quid enim, tunc eum

[1] Joan. XIV, 18. — [2] Psal. IX, 14. — [3] Matth. IX, 15. — [4] Joan. XIV, 19.

videbat mundus? quandoquidem mundi nomine vult intelligi eos, de quibus superius est locutus, dicens de Spiritu sancto : « Quem mundus accipere non potest, quia » non videt eum neque cognoscit eum [1]. » Videbat eum plane mundus carneis oculis in carne conspicuum, non autem videbat quod in carne Verbum latebat : videbat hominem, non videbat Deum ; videbat indumentum, non videbat indutum. Sed quoniam post resurrectionem etiam ipsam carnem suam, quam non solum videndam, verumetiam contrectandam demonstravit suis, noluit demonstrare non suis ; hinc fortasse intelligendum est esse dictum, « Adhuc modicum, et mundus me jam non vi» det : vos autem videbitis me; quia ego vivo, et vos » vivetis. »

III. Quid est, « quia ego vivo, et vos vivetis? » Cur de præsenti se dixit vivere, illos autem de futuro esse victuros, nisi quia vitam etiam carnis utique resurgentis, qualis in ipso præcedebat, et illis est pollicitus secuturam? Et quia ipsius mox futura erat resurrectio, præsentis posuit temporis verbum propter significandam celeritatem : illorum autem quoniam sæculi differtur in finem, non ait vivitis, sed « vivetis. » Duas ergo resurrectiones, suam scilicet mox futuram, et nostram in sæculi fine venturam, duobus verbis præsentis temporis et futuri, eleganter breviterque promisit. « Quia ego, inquit, vivo, » et vos vivetis : » quia ille vivit, ideo et nos vivemus. « Per hominem quippe mors, et per hominem resurrectio » mortuorum. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, sic in Christo omnes vivificabuntur [2]. » Quoniam nemo ad mortem nisi per illum, nemo ad vitam nisi per Christum. Quia nos viximus, mortui sumus : quia vivit ipse, vivemus nos. Mortui sumus illi, quando viximus nobis :

[1] Joan. XIV, 17. — [2] I Cor. XV, 21, 22.

quia vero mortuus ille pro nobis, et sibi vivit et nobis. Quia enim vivit ille, et nos vivemus. Nam sicut per nos mortem habere potuimus, non sic et vitam per nos habere possumus.

IV. « In illo die, inquit, vos cognoscetis, quia ego sum » in Patre meo, et vos in me, et ego in vobis [1]. » In quo die, nisi de quo ait : « et vos vivetis ? » Tunc enim erit, ut possimus videre quod credimus. Nam et nunc est in nobis, et nos in illo : sed hoc nunc credimus, tunc etiam cognoscemus, quamvis et nunc credendo noverimus, sed tunc contemplando noscemus. Quandiu enim sumus in corpore, quale nunc est, id est corruptibile quod aggravat animam, peregrinamur a Domino [2] : per fidem enim ambulamus, non per speciem. Tunc ergo per speciem, quoniam videbimus eum sicuti est [3]. Nam si etiam nunc Christus in nobis non esset, non diceret Apostolus : « Si » autem Christus in nobis, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus autem vita est propter justitiam [4]. Quia vero et nos etiam nunc in illo sumus, satis ostendit, ubi dicit : « Ego sum vitis, vos palmites [5]. » In illo ergo die, quando vivemus ea vita, qua mors absorbebitur, cognoscemus quia ipse in Patre, et nos in ipso, et in nobis : quia tunc perficietur hoc ipsum, quod et nunc inchoatum est jam per ipsum, ut sit in nobis et nos in ipso.

V. « Qui habet, inquit, mandata mea, et servat ea, ille est » qui diligit me [6]. » Qui habet in memoria, et servat in vita ; qui habet in sermonibus, et servat in moribus ; qui habet audiendo, et servat faciendo ; aut qui habet faciendo, et servat perseverando : ipse est, inquit, qui diligit me. » Opere est demonstranda dilectio, ne sit infructuosa no-

[1] Joan. XIV, 20. — [2] I Cor. V, 6, et Sap. IX, 15. — [3] I Joan. III, 2. — [4] Rom. VIII, 10. — [5] Joan. XV, 5. — [6] Id. XIV, 21.

minis appellatio. « Et qui diligit me, inquit, diligetur a » Patre meo; et ego diligam eum, et manifestabo ei me ipsum. » Quid est, « diligam, » tanquam tunc dilecturus sit et nunc non diligit? absit. Quomodo enim nos Pater sine Filio, aut Filius sine Patre diligeret? Quomodo cum inseparabiliter operentur, separabiliter diligunt? Sed ad hoc dixit, « diligam eum, » ad quod sequitur, « et manifestabo ei me ipsum. Diligam et mani» festabo: » id est, ad hoc diligam, ut manifestem. Nunc enim ad hoc dilexit, ut credamus, et mandatum fidei teneamus: tunc ad hoc diliget, ut videamus, et ipsam visionem mercedem fidei capiamus. Quia et nos nunc diligimus, credendo quod videbimus: tunc autem diligemus, videndo quod credimus.

TRACTATUS LXXVI.

De eo quod sequitur, *Dicit ei Judas, non ille Iscariotes* etc. usque ad id, *Sermo quem audistis non est meus, sed ejus qui misit me Patris.*

I. Interrogantibus Discipulis et eis magistro respondente Jesu, etiam nos tanquam cum illis discimus, quando sanctum Evangelium vel legimus vel audimus. Quia ergo dixerat Dominus, « Adhuc modicum, et mundus me jam » non videt, vos autem videbitis me [1]: » interrogavit eum de hoc ipso Judas, non ille traditor ejus qui Iscariotes cognominatus est, sed cujus Epistola inter Scripturas canonicas legitur: « Domine, quid factum est quia nobis

[1] Joan. xiv, 19.

» manifestaturus es te ipsum, et non mundo? » Simus cum ipsis tanquam interrogantes Discipuli, communemque magistrum audiamus et nos. Judas enim sanctus, non immundus, nec insectator Domini, sed sectator, causam quæsivit quare se non mundo, sed suis manifestaturus esset Jesus : quare adhuc modicum et mundus non videret eum, ipsi autem viderent eum.

II. « Respondit Jesus, et dixit ei, Si quis diligit me, » sermonem meum servabit : et Pater meus diliget eum, » et ad eum veniemus, et mansionem apud eum facie» mus. Qui non diligit me, sermones meos non servat[1]. » Ecce exposita est causa, quare se suis manifestaturus est, non alienis, quos mundi nomine appellat, et ipsa est causa quod hi diligant, illi non diligant. Ipsa causa est de qua sacer insonat Psalmus : « Judica me Deus, et discerne cau» sam meam de gente non sancta[2]. » Qui enim diligunt, quia diligunt, eliguntur : qui vero non diligunt, si linguis hominum loquantur et Angelorum, fiunt æramentum sonans et cymbalum tinniens : etsi habuerint prophetiam, et scierint omnia sacramenta, et omnem scientiam, et habuerint omnem fidem ut montes transferant nihil sunt[3] : etsi distribuerint omnem substantiam suam et tradiderint corpus suum ut ardeant, nihil eis prodest. Dilectio sanctos discernit a mundo, quæ facit unanimes habitare in domo[4]. In qua domo facit Pater et Filius mansionem : qui donant et ipsam dilectionem, quibus donent in fine etiam ipsam suam manifestationem : de qua Discipulus Magistrum interrogavit, ut non solum illi qui tunc audiebant per os ejus, sed etiam nos per Evangelium ejus hoc nosse possemus. Quæsierat enim de Christi manifestatione, et audivit de dilectione atque mansione. Est ergo

[1] Joan. XIV, 23, 24. — [2] Psal. XLII, 1. — [3] 1 Cor. XIII, 1, etc. — [4] Psal. LXVII, 7.

quædam Dei manifestatio interior, quam prorsus impii non noverunt, quibus Dei Patris et Spiritus sancti manifestatio nulla est : Filii vero potuit esse, sed in carne ; quæ nec talis est qualis illa, nec semper illis adesse potest qualiscumque sit, sed ad modicum tempus ; et hoc ad judicium, non ad gaudium ; ad supplicium, non ad præmium.

III. Nunc est ergo ut intelligamus, quantum aperire ipse dignatur, quomodo dictum sit : « Adhuc modicum, » et mundus me jam non videt, vos autem videbitis me. » Verum est quidem, quod post paululum etiam corpus suum in quo poterant eum et impii videre, oculis eorum fuerat subtracturus : quandoquidem post resurrectionem nemo illorum vidit eum. Sed quoniam dictum est testantibus Angelis : « Sic veniet quemadmodum vidistis eum » euntem in cœlum [1] : » nec aliud credimus quam eum in eodem corpore ad judicium vivorum et mortuorum esse venturum : procul dubio tunc eum videbit mundus, quo nomine significati sunt a regno ejus alieni. Ac per hoc longe melius intelligitur jam illud tempus significare voluisse, in eo quod ait : « Adhuc modicum et mundus me » jam non videt, » quando in fine sæculi auferetur ab oculis damnatorum, ut illi eum de cætero videant, apud quos diligentes eum facit Pater atque ipse mansionem. « Modicum » autem dixit, quia et id quod prolixum videtur hominibus, brevissimum est ante oculos Dei : de hoc quippe modico est ipse Joannes evangelista : « Filioli, » inquit, novissima hora est [2]. »

IV. Ne quis porro existimet Patrem tantummodo et Filium sine Spiritu sancto apud dilectores suos facere mansionem, recolat quod superius de Spiritu sancto dictum est : « Quem mundus non potest accipere, quia non videt

[1] Act. I, 11. — [2] I Joan. II, 18.

» eum, nec scit eum[1] : » vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit et in vobis erit. Ecce facit in sanctis cum Patre et Filio sanctus etiam Spiritus mansionem : intus utique tanquam Deus in templo suo. Deus Trinitas Pater et Filius et Spiritus sanctus veniunt ad nos, dum venimus ad eos : veniunt subveniendo, venimus obediendo ; veniunt illuminando, venimus intuendo ; veniunt implendo, venimus capiendo : ut sit nobis eorum non extraria visio, sed interna : et in nobis eorum non transitoria mansio, sed æterna. Sic mundo non se Filius manifestat : mundus enim dictus est hoc loco, de quibus continuo subjunxit : « Qui non diligit me, sermones meos » non servat. » Hi sunt qui Patrem et Spiritum sanctum nunquam vident : Filium autem non ut beatificentur, sed ut judicentur, ad modicum vident, nec ipsum in forma Dei, ubi est cum Patre et Spiritu sancto pariter invisibilis; sed in forma hominis, ubi esse voluit mundo patiendo contemptibilis, judicando terribilis.

V. Quod vero adjunxit : « Et sermo quem audistis non » est meus, sed ejus qui misit me Patris : » non miremur, non paveamus : non est minor Patre, sed non est nisi a Patre. Non est impar ipso, sed non est a se ipso. Neque enim mentitus est dicendo : « Qui non diligit me, sermo» nes meos non servat. » Ecce suos dixit esse sermones : numquid sibi ipse est contrarius, ubi rursus dixit : « Et » sermo quem audistis non est meus? » Et fortasse propter aliquam distinctionem, ubi suos dixit, dixit pluraliter, hoc est « sermones : » ubi autem « sermonem, » hoc est Verbum, non suum dixit esse, sed Patris, se ipsum intelligi voluit. « In principio enim erat Verbum, et Verbum » erat apud Deum, et Deus erat Verbum. » Non utique suum, sed Patris est Verbum : quomodo nec sua imago,

[1] Joan. xiv, 17.

sed Patris; nec suus Filius idem ipse, sed Patris. Recte igitur tribuit auctori quidquid facit æqualis, a quo habet hoc ipsum quod illi est indifferenter æqualis.

TRACTATUS LXXVII.

De eo quod sequitur : *Hæc locutus sum vobis apud vos manens :* usque ad id, *Pacem meam do vobis, non quomodo mundus dat, ego do vobis.*

In præcedenti lectione sancti Evangilii, quam sequitur ista quæ modo recitata est, Dominus Jesus dixerat se et Patrem ad dilectores suos esse venturos, et apud eos mansionem esse facturos. Jamvero et superius dixerat de Spiritu sancto : « Vos autem cognoscetis eum, quia apud « vos manebit, et in vobis erit[1] : » unde intelleximus in sanctis tanquam in templo suo simul manere Trinitatem Deum. Nunc autem dicit, « Hæc locutus sum vobis apud « vos manens[2]. » Illa itaque mansio alia est quam promisit futuram, hæc vero alia quam præsentem esse testatur. Illa spiritalis est, atque intrinsecus mentibus redditur : hæc corporalis forinsecus oculis atque auribus exhibetur. Illa in æternum beatificat liberatos, hæc in tempore visitat liberandos. Secundum illam Dominus a suis dilectoribus non recedit, secundum hanc it et recedit. « Hæc, inquit, locutus sum vobis, apud vos manens : » utique præsentia corporali, qua cum illis visibilis loquebatur.

II. « Paracletus autem, inquit, Spiritus sanctus,

[1] Joan. XIV, 17. — [2] Ibid. 25.

» quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit » omnia, et commemorabit vos omnia quæcumque dixero » vobis [1]. » Numquidnam dicit Filius, et docet Spiritus sanctus, ut dicente Filio verba capiamus, docente autem Spiritu sancto eadem verba intelligamus? Quasi dicat Filius sine Spiritu sancto, aut Spiritus sanctus doceat sine Filio : aut vero non et Filius doceat et Spiritus sanctus dicat, et cum Deus aliquid dicit et docet, Trinitas ipsa dicat et doceat? Sed quoniam Trinitas est, oportebat ejus singulas insinuare personas, eamque nos distincte audire, inseparabiliter intelligere. Audi Patrem dicentem ubi legis, « Dominus dixit ad » me, Filius meus es tu [2] : » audi et docentem ubi legis : « Omnis qui audivit a Patre et didicit, venit ad me [3]. » Filium vero dicentem modo audisti, de se quippe ait, « quæcumque dixero vobis : » quem si et docentem vis nosse, magistrum recole : « Unus est, inquit, magister vester Christus [4]. » Spiritum porro sanctum, quem modo audisti docentem ubi dictum est, « Ipse vos docebit omnia, » audi etiam dicentem, ubi legis in Actibus Apostolorum, beato Petro dixisse Spiritum sanctnm : « Vade cum illis, quia ego » misi eos [5]. » Omnis igitur et dicit et docet Trinitas, sed nisi etiam singillatim commendaretur, eam nullo modo humana capere utique posset infirmitas. Cum ergo omnino sit inseparabilis, nunquam Trinitas esse sciretur, si semper inseparabiliter diceretur: nam et cum dicimus Patrem et Filium et Spiritum sanctum, non eos utique dicimus simul, cum ipsi non possint esse non simul. Quod vero addidit, « commemorabit vos, » intelligere debemus etiam, quod jubemur non oblivisci, saluberrimos monitus ad gratiam pertinere, quam nos commemorat Spiritus.

III. « Pacem, inquit, relinquo vobis, pacem meam do

[1] Joan. xiv, 26. — [2] Psal. ii, 7. — [3] Joan. vi, 45. — [4] Matth. xxiii, 10. — [5] Act. x, 20.

» vobis[1]. » Hoc est quod legimus apud Prophetam : Pacem super pacem : pacem nobis relinquit iturus, pacem suam nobis dabit in fine venturus. Pacem nobis relinquit in hoc sæculo, pacem suam nobis dabit in futuro sæculo. Pacem suam nobis relinquit, in qua manentes hostem vincimus : pacem suam nobis dabit, quando sine hoste regnabimus. Pacem relinquit nobis, ut etiam hic invicem diligamus : pacem suam nobis dabit, ubi nunquam dissentire possimus. Pacem relinquit nobis, ne de occultis nostris invicem judicemus, cum in hoc sumus mundo : pacem suam dabit nobis, cum manifestabit cogitationes cordis, et tunc laus erit unicuique a Deo. In illo tamen atque ab illo nobis est pax, sive quam nobis relinquit iturus ad Patrem, sive quam nobis dabit nos perducturus ad Patrem[2]. Quid autem nobis relinquit ascendens a nobis, nisi se ipsum, dum non recedit a nobis? Ipse est enim pax nostra, qui fecit utraque unum[3]. Pax ergo ipse nobis est, et cum credimus quia est, et cum videmus eum sicuti est[4]. Si enim quandiu sumus in corpore corruptibili quod aggravat animam, cum per fidem ambulamus non per speciem, non deserit peregrinantes a se[5] : quanto magis cum ad ipsam speciem venerimus, nos implebit ex se?

IV. Sed quid est quod ubi ait : « Pacem relinquo vo» bis, » non addidit « meam : » ubi vero ait, « do vobis, » ibi dixit « meam ? » Utrum subaudiendum est « meam, » et ubi dictum non est, quia potest referri ad utrumque etiam quod semel dictum est ? An forte et hic aliquid latet quod petendum est et quærendum, et ad quod pulsantibus aperiendum ? Quid si enim pacem suam eam voluit intelligi qualem habet ipse ? Pax vero ista quam nobis re-

[1] Joan. XIV, 27. — [2] I Cor. IV, 5. — [3] Ephes. II, 14. — [4] I Joan. III. 2 — [5] Sap. IX, 15, et 2 Cor. V, 7.

linquit in hoc sæculo, nostra est potius dicenda quam ipsius. Ille quippe nihil repugnat in se ipso, qui nullum habet omnino peccatum : nos autem talem pacem nunc habemus, in qua adhuc dicamus : « Dimitte nobis debita » nostra [1]. » Est ergo nobis pax aliqua, quoniam condelectamur legi Dei secundum interiorem hominem : sed non est plena, quia videmus aliam legem in membris nostris repugnantem legi mentis nostræ [2]. Itemque inter nos ipsos est nobis pax, quia invicem nobis credimus quod invicem diligamus : sed nec ipsa plena est, quia cogitationes cordis nostri invicem non videmus; et quædam de nobis quæ non sunt in nobis, vel in melius invicem vel in deterius opinamur. Itaque ista etiamsi ab illo nobis relicta est, pax nostra est : nisi enim ab illo, non haberemus et talem, sed ipse non habet talem. Si tenuerimus usque in finem qualem accepimus, qualem habet habebimus, ubi nihil nobis repugnet ex nobis, et nihil nos invicem lateat in cordibus nostris. Nec ignoro ista Domini verba etiam sic accipi posse, ut ejusdem sententiæ repetitio videatur, « Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis [3] : » ut quod dixerat, « pacem, » hoc repetierit dicens, « pacem » meam; » et quod dixerat, « relinquo vobis, » hoc repetierit dicens, « do vobis. » Ut volet quisque accipiat : me tamen delectat, credo et vos, fratres mei dilecti, sic tenere istam pacem, ubi adversarium concorditer vincimus, ut desideremus pacem, ubi adversarium non habebimus.

V. Quod vero Dominus adjunxit, atque ait : « Non quo» modo mundus dat, ego do vobis : » quid est aliud, nisi non quomodo homines dant qui diligunt mundum, ita do vobis? Qui propterea dant sibi pacem, ut sine molestia litium atque bellorum, non Deo, sed amico suo mundo

[1] Matth. VI, 12. — [2] Rom. VII, 22, 23. — [3] Joan. XIV, 27.

perfruantur : et quando justis dant pacem ut non eos persequantur, pax non potest esse vera, ubi non est vera concordia; quia disjuncta sunt corda. Quomodo enim consors dicitur, qui sortem jungit : ille concors dicendus est, qui corda jungit. Nos ergo, charissimi, quibus Christus pacem relinquit, et pacem suam nobis dat, non sicut mundus, sed sicut ille per quem factus est mundus, ut concordes simus, jungamus invicem corda, et cor unum sursum habeamus, ne corrumpatur in terra.

TRACTATUS LXXVIII.

In id quod Dominus dicit : *Non turbetur cor vestrum, neque formidet*, etc.

I. Accepimus, fratres, verba Domini dicentis ad Discipulos suos : « Non turbetur cor vestrum, neque formidet. » Audistis quia ego dixi vobis : Vado et venio ad vos : si » diligeretis me, gauderetis utique, quia ego vado ad » Patrem; quia Pater major me est[1]. » Hinc ergo turbari et formidare poterat cor illorum, quod ibat ab eis, quamvis venturus ad eos : ne forsitan gregem lupus hoc intervallo invaderet, pastoris absentia. Sed a quibus homo abscedebat, Deus non derelinquebat : et idem ipse Christus homo et Deus. Ergo et ibat per id quod homo erat, et manebat per id quod Deus erat : ibat per id quod uno loco erat, manebat per id quod ubique erat. Cur itaque turbaretur et formidaret cor, quando ita deserebat oculos, ut non desereret cor ? Quamvis Deus etiam qui nullo continetur loco, discedat ab eorum cordibus

[1] Joan. XIV, 27, 28.

qui eum relinquunt moribus, non pedibus ; et veniat ad eos qui convertuntur ad eum non facie, sed fide, et accedunt ad eum mente, non carne. Ut autem intelligerent secundum id quod homo erat dixisse : « Vado et » venio ad vos : » adjecit, atque ait : « Si diligeretis me, » gauderetis utique, quia ego vado ad Patrem ; quia Pa- » ter major me est. » Per quod ergo Filius non est æqualis Patri, per hoc iturus erat ad Patrem, a quo venturus est vivos judicaturus et mortuos : per illud autem in quo æqualis est gignenti Unigenitus, nunquam recedit a Patre ; sed cum illo est ubique totus pari divinitate, quam nullus continet locus. Cum enim in forma Dei esset, sicut Apostolus loquitur, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo [1]. Quomodo enim rapina posset esse natura, quæ non erat usurpata, sed nata ? Semetipsum autem exinanivit, formam servi accipiens : non ergo amittens illam, sed accipiens istam. Eo modo se exinaniens, quo hic minor apparebat quam apud Patrem manebat. Forma quippe servi accessit, non forma Dei recessit : hæc est assumpta, non illa consumpta. Propter hanc dicit : « Pater major » me est [2] : » propter illam vero, « « Ego et Pater unum » sumus [3]. »

II. Hoc attendat Arianus, et attentione sit sanus : ne contentione sit vanus, aut quod est pejus, insanus. Hæc est enim forma servi, in qua Dei Filius minor est, non Patre solo, sed etiam Spiritu sancto : neque id tantum, sed etiam se ipso ; quia idem ipse in forma Dei major est se ipso. Neque enim homo Christus non dicitur Filius Dei, quod etiam sola caro ejus in sepulcro meruit appellari. Nam quid aliud confitemur, cum dicimus credere nos in unigenitum Dei Filium, qui sub Pontio Pilato crucifixus est et sepultus ? Et quid ejus nisi caro sepulta est sine

[1] Philip. II, 6. — [2] Joan XIV, 28. — [3] Id. X, 30.

anima? Ac per hoc cum credimus in Dei Filium qui sepultus est, profecto Filium Dei dicimus et carnem quæ sola sepulta est. Ipse ergo Christus Filius Dei, æqualis Patri in forma Dei, quia semetipsum exinanivit, non formam Dei amittens, sed formam servi accipiens, major est et se ipso : quia major est forma Dei quæ amissa non est, quam servi quæ accepta est. Quid itaque mirum, vel quid indignum, si secundum hanc formam servi loquens, ait Dei Filius : « Pater major me est [1]; » et secundum Dei formam loquens, ait idem ipse Dei Filius : « Ego et Pater » unum sumus? » Unum sunt enim secundum id quod Deus erat Verbum : major est Pater, secundum id quod Verbum caro factum est. Dicam etiam quod Ariani et Eunomiani negare non possunt, secundum hanc formam servi puer Christus etiam parentibus suis minor erat, quando parvus majoribus, sicut scriptum est, subditus erat[2]. Quid igitur, hæretice, cum Christus Deus sit et homo, loquitur ut homo, et calumniaris Deo? Ille in se naturam commendat humanam, tu in illo audes deformare divinam? Infidelis, ingrate, ideo-ne tu minuis eum qui fecit te, quia dicit ille quid factus sit propter te? Æqualis enim Patri Filius per quem factus est homo, ut minor esset Patre, factus est homo : quod nisi fieret, quid esset homo?

III. Dicat plane Dominus et Magister noster : « Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem; » quia Pater major me est. » Cum Discipulis audiamus verba doctoris, non cum alienis sequamur astutiam deceptoris. Agnoscamus geminam substantiam Christi, divinam scilicet qua æqualis est Patri, humanam qua major est Pater. Utrumque autem simul non duo, sed unus est Christus; ne sit quaternitas, non Trinitas Deus. Sicut

[1] Joan. x, 30. — [2] Luc. II, 51.

enim unus est homo anima rationalis et caro, sic unus est Christus Deus et homo : ac per hoc Christus, est Deus anima rationalis et caro. Christum in his omnibus, Christum in singulis confitemur. Quis est ergo per quem factus est mundus? Christus Jesus, sed in forma Dei. Quis est sub Pontio Pilato crucifixus? Christus Jesus, sed in forma servi. Item de singulis quibus homo constat. Quis non est derelictus in inferno? Christus Jesus, sed in anima sola. Quis resurrecturus triduo jacuit in sepulcro? Christus Jesus, sed in carne sola. Dicitur ergo et in his singulis Christus. Verum hæc omnia non duo, vel tres, sed unus est Christus. Ideo ergo dixit : « Si diligeretis me, gaude- » retis utique, quia vado ad Patrem : » quia naturæ humanæ gratulandum est, eo quod sic assumpta est a Verbo unigenito, ut immortalis constitueretur in cœlo, atque ita fieret terra sublimis, ut incorruptibilis pulvis sederet ad dexteram Patris. Hoc enim modo se iturum dixit ad Patrem. Nam profecto ad illum ibat qui cum illo erat. Sed hoc erat ire ad eum et recedere a nobis, mutare atque immortale facere quod mortale suscepit ex nobis, et levare in cœlum per quod fuit in terra pro nobis. Quis non hinc gaudeat, qui sic diligit Christum, ut et suam naturam jam immortalem gratuletur in Christo, atque id se speret futurum esse per Christum.

TRACTATUS LXXIX.

De eo quod ait : *Et nunc dixi vobis prius quam fiat*, etc. usque ad id, *Surgite, eamus hinc.*

I. Dominus et salvator noster Jesus Christus[1] dixerat Discipulis suis : « Si diligeretis me, gauderetis utique, » quia vado ad Patrem, quia Pater major me est[2]. » Quod ex forma servi eum dixisse, non ex forma Dei in qua æqualis est Patri, novit fides quæ religiosis est mentibus fixa, non calumniosis et dementibus ficta. Deinde subjunxit : « Et nunc dixi vobis prius quam fiat, ut cum fac- » tum fuerit, credatis[3]. » Quid est hoc, cum magis homo credere debeat antequam fiat id quod credendum est? Hæc est enim laus fidei, si quod creditur non videtur. Nam quid magnum est, si creditur quod videtur, secundum illam ejusdem Domini sententiam, quando Discipulum arguit dicens : « Quia vidisti, credidisti ; beati qui non » vident et credunt[4] ? » Et nescio utrum credere dicendus est quisque quod videt : nam ipsa fides in Epistola quæ scribitur ad Hebræos, ita est definita : « Est autem » fides sperantium substantia, convictio rerum quæ non » videntur[5]. » Quapropter si fides est rerum quæ creduntur, eademque fides earum est quæ non videntur : quid sibi vult quod Dominus ait : « Et tunc dixi vobis prius » quam fiat, ut cum factum fuerit, credatis? » Nonne potius dicendum fuit, Et nunc dixi vobis prius quam fiat,

[1] Vide D. Guillon, tom. XXI, pag. 383. — [2] Joan. XIV, 28. — [3] Ibid. 29. — [4] Id. XX, 29. — [5] Hebr. II, 1.

ut credatis, quod cum factum fuerit videatis? Nam et ille cui dictum est : Quia vidisti, credidisti, non hoc credidit quod vidit; sed aliud vidit, aliud credidit : vidit enim hominem, credidit Deum. Cernebat quippe atque tangebat carnem viventem, quam viderat morientem : et credebat Deum in carne ipsa latentem. Credebat ergo mente quod non videbat, per hoc quod sensibus corporis apparebat. Sed etsi dicuntur credi quæ videntur, sicut dicit unusquisque oculis suis se credidisse : non tamen ipsa est quæ in nobis ædificatur fides; sed ex rebus quæ videntur, agitur in nobis ut ea credantur quæ non videntur. Quocirca, dilectissimi, unde nunc mihi sermo est, quod Dominus ait : « Et nunc dixi vobis prius quam fiat, ut cum factum fuerit, credatis : » illud utique dicit, « cum factum » fuerit, » quod eum visuri erant post mortem viventem, et ad Patrem ascendentem : quo viso illud fuerant credituri, quod ipse esset Christus Filius Dei vivi, qui potuit hoc facere cum prædixisset, et prædicere antequam faceret : credituri autem hoc non fide nova, sed aucta; aut certe cum mortuus esset defecta, cum resurrexisset refecta. Neque enim eum Dei Filium non et ante credebant : sed cum in illo factum esset quod ante prædixit, fides illa quæ tunc quando illis loquebatur fuit parva, et cum moreretur pene jam nulla, et revixit et crevit.

II. Deinde quid dicit? « Jam non multa loquar vobis» cum : venit enim princeps mundi hujus [1] : » quis, nisi diabolus? « Et in me non habet quidquam : » nullum scilicet omnino peccatum. Sic enim ostendit non creaturarum, sed peccatorum principem diabolum, quos nunc nomine mundi hujus appellat. Et quotiescumque mundi nomen in mali significatione ponitur, non ostendit nisi mundi istius amatores; de quibus alibi scriptum est : « Qui-

[1] Joan. XIV, 30.

» cumque voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei » constituetur[1]. » Absit ergo ut sic intelligatur diabolus princeps mundi, tanquam gerat universi mundi, id est, cœli et terræ, atque omnium quæ in eis sunt principatum : de quali mundo dictum est, cum de Christo Verbo sermo esset : « Et mundus per eum factus est[2]. » Universus itaque mundus a summis cœlis usque ad infimam terram creatori est subditus, non desertori; redemptori, non interremptori; liberatori, non captivatori; doctori, non deceptori. Quemadmodum autem sit intelligendus princeps mundi diabolus, evidentius aperuit Paulus apostolus, qui cum dixisset : « Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, id est, adversus homines; » subjecit, atque ait, « sed adversus principes et potestates » et rectores mundi tenebrarum harum[3]. » Sequenti enim verbo exposuit quid dixisset, mundi, cum subjecit, tenebrarum harum : ne quisquam mundi nomine intelligeret universam creaturam, cujus nullo modo sunt rectores angeli desertores. Tenebrarum, inquit, harum, id est, mundi istius amatorum : ex quibus tamen electi sunt, non per suum meritum, sed per Dei gratiam, quibus dicit : « Fuistis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in » Domino[4]. » Omnes enim fuerunt sub rectoribus tenebrarum harum, id est, hominum impiorum, tanquam tenebræ sub tenebris : sed gratias Deo, qui eruit nos, sicut dicit idem Apostolus, de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii charitatis suæ[5]. In quo princeps hujus mundi, hoc est tenebrarum harum, non habebat quidquam : quia neque cum peccato Deus venerat, nec ejus carnem de peccati propagine virgo pepererat. Et tanquam ei diceretur : Cur ergo moreris, si non habes

[1] Jacob. IV, 4. — [2] Joan. I, 10. — [3] Ephes. VI, 12. — [4] Id. V, 8. — [5] Coloss. I, 13.

peccatum, cui debeatur mortis supplicium? continuo subjecit : « Sed ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, » et sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio, surgite, » eamus hinc[1]. » Discumbens enim discumbentibus loquebatur. « Eamus » autem dixit, quo, nisi ad illum locum unde fuerat tradendus ad mortem, qui nullum habebat meritum mortis? Sed habebat ut moreretur mandatum Patris, tanquam ille de quo prædictum erat : « Quæ » non rapui, tunc exolvebam[2] : » mortem sine debito soluturus, et nos a morte debita redempturus. Rapuerat autem Adam peccatum, quando manum in arborem præsumptione deceptus extendit, ut incommunicabile nomen inconcessæ divinitatis invaderet, quam Filio Dei natura contulerat, non rapina.

TRACTATUS LXXX.

De eo quod dicit : *Ego sum vitis vera, et Pater meus agricola est* : usque ad id, *Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis.*

I. Iste locus evangelicus, fratres, ubi se dicit Dominus vitem, et Discipulos suos palmites : secundum hoc dicit quod est caput Ecclesiæ, nosque membra ejus, mediator Dei et hominum homo Christus Jesus[3]. Unius quippe naturæ sunt vitis et palmites : propter quod cum esset Deus, cujus naturæ non sumus, factus est homo, ut in illo esset vitis humana natura, cujus et nos homines palmites esse possemus. Quid ergo est, « Ego sum vitis vera[4]? »

[1] Joan. XXIV, 31. — [2] Psal. LXVIII, 5. — [3] I Tim. II, 5. — [4] Joan. XV, 1.

Numquid ut adderet « vera, » hoc ad eam vitem retulit, unde ista similitudo translata est? Sic enim dicitur vitis, per similitudinem, non per proprietatem, quemadmodum dicitur ovis, agnus, leo, petra, lapis angularis, et cætera hujusmodi, quæ magis ipsa sunt vera, ex quibus ducuntur istæ similitudines, non proprietates. Sed cum dicit: « Ego sum vitis vera, » ab illa se utique discernit cui dicitur: « Quomodo conversa es in amaritudinem vitis » aliena[1]? » Nam quo pacto est vitis vera, quæ expectata est ut faceret uvam, fecit autem spinas[2].

II. « Ego sum, inquit, vitis vera, et Pater meus agri- » cola est. Omnem palmitem in me non ferentem fruc- » tum, tollet eum: et omnem qui fert fructum, purgabit » eum, ut fructum plus afferat[3]. » Numquid unum sunt agricola et vitis? Secundum hoc ergo vitis Christus, secundum quod ait: « Pater major me est[4]: » secundum autem id quod ait: « Ego et Pater unum sumus[5], » et ipse agricola est. Nec talis quales sunt qui extrinsecus operando exhibent ministerium: sed talis ut det etiam intrinsecus incrementum. « Nam neque qui plantat est ali- » quid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus[6]. » Sed utique Deus est Christus, quia Deus erat Verbum; unde ipse et Pater unum sunt: et si Verbum caro factum est quod non erat, manet quod erat. Denique cum de Patre tanquam de agricola dixisset, quod infructuosos palmites tollat, fructuosos autem purget ut plus afferant fructum: continuo etiam se ipsum mundatorem palmitum ostendens, « Jam vos, inquit, mundi estis, propter » sermonem quem locutus sum vobis[7]. » Ecce et ipse mundator est palmitum, quod est agricolæ, non vitis officium: qui etiam palmites operarios suos fecit. Nam etsi

[1] Jerem. II, 21. — [2] Isaï. v, 4. — [3] Joan. xv, 1, 2. — [4] Id. XIV, 28. — [5] Id. x, 30. — [6] I Cor. III, 7. — [7] Joan. xv, 3.

non dant incrementum, impendunt tamen aliquod adjumentum; sed non de suo, « quia sine me, inquit, nihil » potestis facere[1]. » Audi etiam ipsos confitentes. Quid autem est Apollo? quid autem Paulus[2]? Ministri[3] per quos credidistis, et unicuique sicut Dominus dedit. Ego plantavi, Apollo rigavit. Et hoc ergo sicut unicuique Dominus dedit : non itaque de suo. Jamvero quod sequitur : Sed Deus incrementum dedit : non per illos, sed per se ipsum facit : excedit hoc humanam humilitatem, excedit angelicam sublimitatem, nec omnino pertinet nisi ad agricolam Trinitatem. « Jam vos mundi estis, » mundi scilicet atque mundandi. Neque enim nisi mundi essent, fructum ferre potuissent : et tamen omnem qui fert fructum, purgat agricola, ut fructum plus afferat. Fert fructum, quia mundus est; atque ut plus afferat, purgatur adhuc. Quis enim est in hac vita sic mundus, ut non sit magis magisque mundandus? « Ubi si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas » in nobis non est : si autem confessi fuerimus peccata » nostra, fidelis est et justus, qui dimittat nobis peccata, » et mundet nos ab omni iniquitate[4] : » mundet utique mundos, hoc est fructuosos, ut tanto sint fructuosiores, quanto fuerint mundiores.

III. « Jam vos mundi estis propter verbum quod locu» tus sum vobis[5]. » Quare non ait, mundi estis propter baptismum quo loti estis, sed ait : « propter verbum quod » locutus sum vobis : » nisi quia et in aqua verbum mundat? Detrahe verbum, et quid est aqua nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum, etiam ipsum tanquam visibile verbum. Nam et hoc utique dixerat, quando pedes Discipulis lavit; « Qui lotus est, non indi-

[1] Joan. xv, 5. — [2] 1 Cor. III, 5, 6. — [3] Juxta Græc. δι' ὧν. — [4] 1 Joan. I, 8, etc. — [5] Id. xv, 3.

» get nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus[1]. » Unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat et cor abluat, nisi faciente verbo : non quia dicitur, sed quia creditur? Nam et in ipso verbo, aliud est sonus transiens, aliud virtus manens. « Hoc est verbum fidei quod prædicamus, » ait Apostolus, quia si confessus fueris in ore tuo quia » Dominus est Jesus, et credideris in corde tuo quia Deus » illum suscitavit a mortuis, salvus eris[2]. » Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Unde in Actibus Apostolorum legitur : « Fide mundans » corda eorum[3]. » Et in Epistola sua beatus Petrus : « Sic » et vos, inquit, baptisma salvos facit, non carnis de- » positio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio[4]. » Hoc est verbum fidei quod prædicamus : quo sine dubio ut mundare possit, consecratur et baptismus. Christus quippe nobiscum vitis, cum Patre agricola, dilexit Ecclesiam, et se ipsum tradidit pro ea. Lege Apostolum, et vide quid adjungat : « Ut eam sanctificaret, inquit, mundans eam » lavacro aquæ in verbo[5]. » Mundatio igitur nequaquam fluxo et labili tribueretur elemento, nisi adderetur, in verbo. Hoc verbum fidei tantum valet in Ecclesia Dei, ut per ipsum credentem, offerentem, benedicentem, tinguentem, etiam tantillum mundet infantem : quamvis nondum valentem corde credere ad justitiam, et ore confiteri ad salutem. Totum hoc fit per verbum, de quo Dominus ait : « Jam vos mundi estis, propter verbum quod » locutus sum vobis. »

[1] Joan. XIII, 10. — [2] Rom. X, 8, etc. — [3] Act. XV, 9. — [4] I Petr. III, 21. — [5] Ephes. V, 26.

TRACTATUS LXXXI.

De eo quod ait : *Manete in me, et ego in vobis* : usque ad id, *Quodcumque volueritis petetis, et fiet vobis.*

I. VITEM se dixit esse Jesus, et Discipulos suos palmites, et agricolam Patrem : unde jampridem sicut potuimus disputandum est. In hac autem lectione, cum adhuc de se ipso qui est vitis, et de suis palmitibus, hoc est Discipulis loqueretur : « Manete, inquit, in me, et ego » in vobis[1]. » Non eo modo illi in ipso, sicut ipse in illis. Utrumque autem prodest non ipsi, sed illis. Ita quippe in vite sunt palmites, ut viti non conferant, sed inde accipiant unde vivant ; ita vero vitis est in palmitibus, ut vitale alimentum subministret eis, non sumat ab eis. Ac per hoc et manentem in se habere Christum, et manere in Christo : Discipulis prodest utrumque, non Christo. Nam præciso palmite, potest de viva radice alius pullulare : qui autem præcisus est, sine radice non potest vivere.

II. Denique adjungit, et dicit : « Sicut palmes non po» test ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite ; » sic nec vos, nisi in me manseritis[2]. » Magna gratiæ commendatio, fratres mei : corda instruit humilium, ora obstruit superborum. Ecce cui, si audent, respondeant, qui ignorantes Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti[3]. Ecce cui respondeant sibi placentes, et ad bona opera facienda Deum sibi necessarium non putantes. Nonne huic resistunt veritati, homines

[1] Joan. xv, 4. — [2] Ibid. — [3] Rom. x, 3.

mente corrupti, reprobi circa fidem [1], qui respondent et loquuntur iniquitatem, dicentes : A Deo habemus quod homines sumus, a nobis ipsis autem quod justi sumus? Quid dicitis, qui vos ipsos decipitis, non assertores, sed præcipitatores liberi arbitrii, ex alto elationis per inania præsumptionis, in profunda submersionis? Nempe vox vestra est, quod homo ex semetipso facit justitiam. Hoc est altum elationis vestræ. Sed veritas contradicit, et dicit : « Palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi » manserit in vite. » Ite nunc per abrupta, et non habentes ubi figamini, ventosa loquacitate jactamini. Hæc sunt inania præsumptionis vestræ. Sed quid vos sequatur videte, et si est in vobis ullus sensus, horrete. Qui enim a semetipso se fructum existimat ferre, in vite non est; qui in vite non est, in Christo non est; qui in Christo non est, christianus non est. Hæc sunt profunda submersionis vestræ.

III. Etiam atque etiam considerate quid adhuc veritas adjungat, et dicat : « Ego sum, inquit, vitis, vos palmi» tes. Qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum » multum : quia sine me nihil potestis facere [2]. » Ne quisquam putaret saltem parvum aliquem fructum posse a semetipso palmitem ferre, cum dixisset, « hic fert fruc» tum multum, » non ait, quia sine me parum potestis facere : sed, « nihil potestis facere. » Sive ergo parum, sive multum, sine illo fieri non potest, sine quo nihil fieri potest. Quia etsi parum attulerit palmes, eum purgat agricola ut plus afferat : tamen nisi in vite manserit, et vixerit de radice, quantumlibet fructum a semetipso non potest ferre. Quamvis autem Christus vitis non esset, nisi homo esset : tamen istam gratiam palmitibus non præberet, nisi etiam Deus esset. Verum quia ita sine ista gratia

[1] 2 Tim. III, 8. — [2] Joan. XV, 5.

non potest vivi, ut et mors in potestate sit liberi arbitrii. « Si quis in me, inquit, non manserit, mittetur foras » sicut palmes : et arescet, et colligent eum, et in ignem » mittent, et ardet [1]. » Ligna itaque vitis tanto sunt contemptibiliora si in vite non manserint, quanto gloriosiora si manserint : denique sicut de his etiam per Ezechielem prophetam Dominus dicit, præcisa nullis agricolarum usibus prosunt, nullis fabrilibus operibus deputantur [2]. Unum de duobus palmiti congruit, aut vitis, aut ignis : si in vite non est, in igne erit : ut ergo in igne non sit, in vite sit.

IV. « Si manseritis in me, inquit, et verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis petetis, et fiet » vobis [3]. » Manendo quippe in Christo, quid velle possunt nisi quod convenit Christo? Quid velle possunt manendo in Salvatore, nisi quod non est alienum a salute? Aliud quippe volumus quia sumus in Christo, et aliud volumus quia sumus adhuc in hoc sæculo. De mansione namque hujus sæculi nobis aliquando subrepit, ut hoc petamus quod nobis non expedire nescimus. Sed absit ut fiat nobis, si manemus in Christo, qui non facit quando petimus, nisi quod expedit nobis. Manentes ergo in eo, cum verba ejus in nobis manent, quodcumque voluerimus petemus, et fiet nobis. Quia si petimus et non fiet, non hoc petimus quod habet mansio in eo, nec quod habent verba ejus quæ manent in nobis; sed quod habet cupiditas et infirmitas carnis, quæ non est in eo, et in qua non manent verba ejus. Nam utique ad verba ejus pertinet oratio illa quam docuit, ubi dicimus : « Pater » noster qui es in cœlis [4]. » Ab hujus orationis verbis et sensibus non recedamus petitionibus nostris, et quidquid petierimus, fiet nobis. Tunc enim dicenda sunt verba ejus in nobis manere, quando facimus quæ præcepit, et dili-

[1] Joan. xv, 6. — [2] Ezech. xv, 5. — [3] Joan. xv, 7. — [4] Matth. vi, 9.

gimus quæ promisit : quando autem verba ejus manent in memoria, nec inveniuntur in vita, non computatur palmes in vite, quia vitam non attrahit ex radice. Ad hanc differentiam valet quod scriptum est : « Et memoria reti- » nentibus mandata ejus ut faciant ea[1]. » Multi enim memoria retinent ut contemnant, vel etiam deridant et oppugnent ea. In his verba Christi non manent, qui attingunt quodam modo, non cohærent : et ideo illis non erunt in beneficium, sed in testimonium. Et quia sic insunt eis ut non maneant in eis, ad hoc tenentur ab eis, ut judicentur ex eis.

TRACTATUS LXXXII.

De eo quod Dominus dicit : *In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis* : usque ad id, *Et maneo in ejus dilectione.*

I. Magis magisque Salvator gratiam qua salvamur Discipulis loquendo commendans, « In hoc, inquit, clarifi- » catus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, » et efficiamini mei Discipuli[2]. » Sive « glorificatus » sive « clarificatus » dicatur, ex uno græco verbo utrumque translatum est, quod est δοξάζειν. Δόξα enim quæ græce dicitur, latine gloria est. Quod ideo commemorandum existimavi, quia dicit Apostolus : « Si Abraham ex operibus » justificatus est, habet gloriam, sed non ad Deum[3]. » Hæc est ad Deum gloria qua glorificatur non homo, sed Deus, si non ex operibus, sed ex fide justificatur, ut ex

[1] Psal. CII, 18. — [2] Joan. XV, 8. — [3] Rom. IV, 2.

Deo illi sit quod etiam bene operatur : quoniam palmes, sicut jam superius dixi, non potest ferre fructum a semetipso [1]. Si enim in hoc clarificatus est Deus Pater ut fructum plurimum afferamus, et efficiamur Christi Discipuli : non hoc gloriæ nostræ tribuamus, tanquam hoc ex nobis ipsis habeamus. Ejus est enim hæc gratia, et ideo in hoc non nostra, sed ejus est gloria. Unde et alibi cum dixisset : « Sic luceat lumen vestrum coram hominibus, ut » videant opera vestra bona : ne a semetipsis putarent » esse bona opera sua [2] : » mox addidit : « Et glorificent » Patrem vestrum qui in cœlis est. » In hoc enim glorificatur Pater ut fructum plurimum afferamus, et efficiamur Christi Discipuli. A quo efficimur, nisi ab illo cujus misericordia prævenit nos? Ipsius enim figmentum sumus, creati in Christo Jesu in operibus bonis [3].

II. « Sicut dilexit me Pater, inquit, et ego dilexi vos : » manete in dilectione mea [4]. » Ecce unde sunt nobis opera bona. Nam unde nobis essent, nisi quia fides per dilectionem operatur [5]? Unde autem diligeremus, nisi prius diligeremur? Apertissime hoc in Epistola sua idem iste Evangelista dixit : « Nos diligamus Deum, quoniam » ipse prior dilexit nos [6]. » Quod autem ait : « Sicut di- » lexit me Pater, et ego dilexi vos : » non æqualitatem naturæ ostendit nostræ et suæ, sicut est Patris et ipsius, sed gratiam qua mediator Dei et hominum est homo Christus Jesus [7]. Mediator quippe monstratur, cum dicit : « me » Pater, et ego vos. » Nam Pater utique diligit et nos, sed in ipso : quia in hoc glorificatur Pater, ut fructum afferamus in vite, hoc est in Filio, et efficiamur ejus Discipuli.

[1] Joan. XV, 4, et Tract. LXXXI, n. 2. — [2] Matth. V, 16. — [3] Ephes. II, 10. — [4] Joan. XV, 9. — [5] Galat. V, 6. — [6] I Joan. IV, 19. — [7] I Tim. II, 5.

III. « Manete, inquit, in dilectione mea[1]. » Quomodo manebimus? Audi quid sequitur : « Si præcepta mea, in» quit, servaveritis, manebitis in dilectione mea[2]. » Dilectio facit præcepta servari, an præcepta servata faciunt dilectionem? Sed quis ambigat, quod dilectio præcedit? Unde enim præcepta servet non habet, qui non diligit. Quod ergo ait : « Si præcepta mea servaveritis, manebi» tis in dilectione mea, » ostendit non unde dilectio generetur, sed unde monstretur. Tanquam diceret : Nolite vos putare manere in dilectione mea, si non servatis præcepta mea : si enim servaveritis, manebitis. Hoc est, hinc apparebit quod in dilectione mea manebitis, si præcepta mea servabitis. Ut nemo se fallat, dicendo quod eum diligat, si ejus præcepta non servat. Nam in tantum eum diligimus, in quantum ejus præcepta servamus : in quantum autem minus servamus, minus diligimus. Quamvis quod ait : « Manete in dilectione mea, » non apparet quam dixerit dilectionem, utrum qua eum diligimus, an qua ipse diligit nos, sed ex verbo superiore dignoscitur. Dixerat quippe : « Et ego dilexi vos : » cui verbo continuo subjunxit : « Manete in dilectione mea : » illa ergo qua dilexit nos. Quid est ergo, « Manete in dilectione mea, » nisi, manete in gratia mea? Et quid est, « Si præcepta » mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, » nisi, ex hoc scietis, quod in dilectione mea qua vos diligo, manebitis, si præcepta mea servabitis? Non ergo ut nos diligat, prius ejus præcepta servamus : sed nisi nos diligat, præcepta ejus servare non possumus. Hæc est gratia quæ humilibus patet, superbos latet.

IV. Sed quid illud est, quod adjunxit, « Sicut et ego » Patris mei præcepta servavi, et maneo in ejus dilec» tione? » Utique etiam hic hanc dilectionem Patris in-

[1] Joan. XV, 9. — [2] Ibid. 10.

telligi voluit, qua eum diligit Pater. Ita quippe dixerat : « Sicut dilexit me Pater, et ego dilexi vos[1] : » atque his verbis illa subjunxit : « Manete in dilectione mea, » illa procul dubio qua dilexi vos. Ergo quod ait etiam de Patre : « Maneo in ejus dilectione, » illa scilicet accipienda est, qua dilexit eum Pater. Sed numquid et hic gratia intelligenda est, qua Pater diligit Filium, sicut gratia est qua nos diligit Filius : cum simus nos filii gratia, non natura : Unigenitus autem natura, non gratia? An hoc etiam in ipso Filio ad hominem referendum est? Ita sane. Nam dicendo : « Sicut dilexit me Pater, et ego dilexi vos, » gratiam mediatoris ostendit. « Mediator autem Dei et ho- » minum, non in quantum Deus, sed in quantum homo » est Christus Jesus[2]. » Et profecto secundum id quod homo est, de illo legitur : « Et Jesus proficiebat sapientia » et ætate et gratia apud Deum et homines[3]. » Secundum hoc igitur recte possumus dicere, quod cum ad naturam Dei non pertineat humana natura, ad personam tamen unigeniti Filii Dei per gratiam pertinet humana natura; et tantam gratiam, ut nulla sit major, nulla prorsus æqualis. Neque enim illam susceptionem hominis ulla merita præcesserunt, sed ab illa susceptione merita ejus cuncta cœperunt. Manet ergo Filius in dilectione qua eum dilexit Pater, et ideo servavit præcepta ejus. Quid est enim et ille homo, nisi quod Deus susceptor est ejus[4]? Deus enim erat Verbum, Unigenitus gignenti coæternus : sed ut mediator daretur nobis, per ineffabilem gratiam Verbum caro factum est, et habitavit in nobis.

[1] Joan. xv, 9. — [2] I Tim. II, 5. — [3] Luc. II, 52. — [4] Psal. III, 4.

TRACTATUS LXXXIII.

In hæc verba : *Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, et gaudium vestrum impleatur. Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.*

I. Audistis, charissimi, Dominum dicentem Discipulis suis : « Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, et gaudium vestrum impleatur[1]. » Quid est gaudium Christi in nobis, nisi quod dignatur gaudere de nobis? Et quid est gaudium nostrum quod dicit implendum, nisi ejus habere consortium? Propter quod beato Petro dixerat : « Si non lavero te, non habebis partem mecum[2]. » Gaudium ergo ejus in nobis, gratia est quam præstitit nobis : ipsa est et gaudium nostrum. Sed de hac ille etiam ex æternitate gaudebat, quando nos elegit ante constitutionem mundi[3]. Nec recte possumus dicere quod gaudium ejus plenum non erat : non enim Deus imperfecte aliquando gaudebat. Sed illud ejus gaudium in nobis non erat : quia nec nos in quibus esse posset, jam eramus; nec quando esse cœpimus, cum illo esse cœpimus. In ipso autem semper erat, qui nos suos futuros certissima suæ præscientiæ veritate gaudebat. Proinde gaudium jam ipse perfectum de nobis habebat, quando nos præsciendo et prædestinando gaudebat : neque enim ullus in illo ejus gaudio metus esse poterat, ne forte non

[1] Joan. xv, 11. — [2] Id. xiii, 8. — [3] Ephes. i, 4.

fieret quod se facturum esse præsciebat. Sed neque cum id facere cœpit, quod se facturum esse præscivit, gaudium ejus, quo beatus est, crevit : alioqui beatior factus est, quia nos fecit. Absit hoc, fratres : Dei beatitudo quia nec minor fuerat sine nobis, non fit major ex nobis. Gaudium igitur ejus de salute nostra, quod in illo semper fuit cum præscivit et prædestinavit nos, cœpit esse in nobis quando vocavit nos : et hoc gaudium merito nostrum dicimus, quo et nos beati futuri sumus : sed hoc gaudium nostrum crescit et proficit, et ad suam perfectionem perseverando pertendit. Ergo inchoatur in fide renascentium, implebitur in præmio resurgentium. Ecce unde dictum existimo : « Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum » in vobis sit, et gaudium vestrum impleatur : in vobis » sit » meum ; « impleatur » vestrum. Semper enim erat meum plenum, et antequam vocaremini, cum vocandi a me præsciremini, sed fit et in vobis, cum hoc efficimini quod præscivi de vobis. « Impleatur autem vestrum : » quia beati eritis, quod nondum estis ; sicut creati estis qui non fuistis.

II. « Hoc est, inquit, præceptum meum : ut diligatis » invicem sicut dilexi vos [1]. » Sive dicatur præceptum, sive mandatum, ex uno verbo græco utrumque interpretatur, quod est ἐντολή. Jamvero istam sententiam et antea dixerat, de qua me vobis, ut potui, disputasse meminisse debetis [2]. Ibi enim sic ait : Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, ut et vos diligatis invicem. Hujus itaque mandati repetitio, commendatio est : nisi quod ibi, Mandatum, inquit, novum do vobis ; hic autem, « Hoc est, inquit, mandatum meum : » ibi, tanquam non fuerit ante tale mandatum ; hic, tanquam non sit aliud ejus mandatum. Sed ibi dictum est novum,

[1] Joan. XV, 12. — [2] Vide supra Tract. LXV, et Joan. XIII, 34.

ne in vetustate nostra perseveremus : hic dictum est « meum, » ne contemnendum putemus.

III. Quod autem hic ita dixit : « Hoc est mandatum » meum, » velut non sit aliud, quid putamus, fratres mei, numquidnam solum ejus de ista dilectione mandatum est, qua diligimus invicem? Nonne est et aliud majus, ut diligamus Deum? Aut vero de sola Deus nobis dilectione mandavit, ut alia non requiramus? Tria certe commendat Apostolus dicens : « Manent autem fides, spes, » charitas, tria hæc[1] : » major autem horum charitas. Et si in charitate, hoc est in dilectione concluduntur duo illa præcepta ; major tamen dicta est esse, non sola. De fide igitur nobis quam multa mandata sunt, quam multa de spe, quis potest cuncta colligere, quis enumerando sufficere? Sed intueamur quod ait idem Apostolus : « Plenitudo Legis charitas[2]. » Ubi ergo charitas est, quid est quod possit deesse? Ubi autem non est, quid est quod possit prodesse? Dæmon credit, nec diligit : nemo diligit, qui non credit. Frustra quidem, sed tamen potest sperare veniam qui non diligit : nemo autem potest desperare qui diligit. Itaque ubi dilectio est, ibi necessario fides et spes : et ubi dilectio proximi, ibi necessario etiam dilectio Dei. Qui enim non diligit Deum, quomodo diligit proximum tanquam se ipsum ; quandoquidem non diligit et se ipsum? Est quippe impius et iniquus : « qui autem diligit » iniquitatem, non plane diligit, sed odit animam suam[3]. » Hoc ergo præceptum Domini teneamus, ut nos invicem diligamus ; et quidquid aliud præcepit, faciemus : quoniam quidquid est aliud hic habemus. Discernitur quippe ista dilectio ab illa dilectione qua se invicem diligunt homines sicut homines : nam ut discerneretur, adjunctum est : « sicut dilexi vos. » Utquid enim diligit nos Christus,

[1] I Cor. XIII, 13. — [2] Rom. XIII, 10. — [3] Psal. X, 6.

nisi ut regnare possimus cum Christo? Ad hoc ergo et nos invicem diligamus, ut dilectionem nostram discernamus a cæteris, qui non ad hoc se invicem diligunt, quia nec diligunt. Qui autem se propter habendum Deum diligunt, ipsi se diligunt : ergo ut se diligant, Deum diligunt. Non est hæc dilectio in omnibus hominibus : pauci se propterea diligunt, ut sit Deus omnia in omnibus[1].

TRACTATUS LXXXIV.

In illud : *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.*

I. Plenitudinem dilectionis qua nos invicem diligere debemus, fratres charissimi, definivit Dominus dicens : « Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam » ponat quis pro amicis suis[2]. » Quia ergo superius dixerat : « Hoc est mandatum meum, ut diligatis invicem, » sicut dilexi vos[3] : » quibus verbis addidit quod nunc audistis : « Majorem hac dilectionem nemo habet, ut ani- » mam suam ponat quis pro amicis suis : » fit ex hoc consequens, quod idem iste evangelista Joannes in Epistola sua dicit : « Ut quemadmodum Christus pro nobis animam » suam posuit, sic et nos debeamus pro fratribus animas » ponere[4] : » diligentes utique invicem sicut ipse dilexit nos, qui pro nobis animam suam posuit. Nimirum hoc est quod legitur in Proverbiis Salomonis : « Si sederis cœnare » ad mensam potentis, considerans intellige quæ appo- » nuntur tibi ; et sic mitte manum tuam, sciens quia talia

[1] 1 Cor. xv, 28. — [2] Joan. xv, 13. — [3] Ibid. 12. — [4] 1 Joan. iii, 16.

» te oportet præparare[1]. » Nam quæ mensa est potentis, nisi unde sumitur corpus et sanguis ejus, qui animam suam posuit pro nobis? Et quid est ad eam sedere, nisi humiliter accedere? Et quid est considerare et intelligere quæ apponuntur tibi, nisi digne tantam gratiam cogitare? Et quid est sic mittere manum, ut scias quia talia te oportet præparare, nisi quod jam dixi, quia sicut pro nobis Christus animam suam posuit, sic et nos debemus animas pro fratribus ponere? Sic ut enim ait etiam apostolus Petrus : « Christus pro nobis passus est, relinquens nobis » exemplum, ut sequamur vestigia ejus[2]. » Hoc est talia præparare. Hoc beati Martyres ardenti dilectione fecerunt : quorum si non inaniter memorias celebramus, atque in convivio quo et ipsi saturati sunt, ad mensam Domini accedimus, oportet, ut quemadmodum ipsi, et nos talia præparemus. Ideo quippe ad ipsam mensam non sic eos commemoramus, quemadmodum alios qui in pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus, sed magis ut ipsi pro nobis, ut eorum vestigiis adhæreamus : quia impleverunt ipsi charitatem, qua Dominus dixit non posse esse majorem. Talia enim suis fratribus exhibuerunt, qualia de Domini mensa pariter acceperunt.

II. Neque hoc ita dictum sit, quasi propterea Domino Chisto pares esse possimus, si pro illo usque ad sanguinem martyrium duxerimus. « Ille potestatem habuit ponendi » animam suam, et iterum sumendi eam[3] : » nos autem nec quantum volumus vivimus, et morimur etiamsi nolumus : ille moriens mox in se occidit mortem, nos in ejus morte liberamur a morte; illius caro non vidit corruptionem, nostra post corruptionem, in fine sæculi per illum induetur incorruptionem[4] : ille nobis non indiguit ut nos salvos faceret, nos sine illo nihil possumus facere : ille se

[1] Prov. XXIII, 1, 2. — [2] I Petr. II, 21. — [3] Joan. X, 18. — [4] Act. II, 31.

nobis palmitibus præbuit vitem, nos habere præter illum non possumus vitam? Postremo etsi fratres pro fratribus moriantur, tamen in fraternorum peccatorum remissionem nullius sanguis Martyris funditur, quod fecit ille pro nobis : neque in hoc quid imitaremur, sed quid gratularemur contulit nobis. Quatenus ergo Martyres pro fratribus sanguinem suum fuderunt, hactenus talia exhibuerunt, qualia de mensa dominica perceperunt. In cæteris enim quæ dixi, quamvis nec omnia dicere potui, Martyr Christi longe impar est Christo. Quod si quisquam se, non dico potentiæ Christi, sed innocentiæ comparabit; non dicam et alienum se putando sanare, sed suum saltem nullum habere peccatum : etiam sic avidior est quam ratio salutis exposcit, multum est ad illum, non capit tantum. Et bene quod ista proverbiorum sententia commonetur, quæ continuo subjungit atque dicit : « Quod si » avidior es, noli concupiscere cibos ejus [1]; » satius enim ut nihil inde sumas, quam ut tibi plus quam oportet assumas. « Hæc enim, inquit, vitam habent fallacem, hoc est hypocrisim [2]. » Dicendo enim se sine peccato esse, justum non potest exhibere, sed fingere. Ideo dictum est, Hæc enim habent vitam fallacem. Unus est solus, qui et carnem hominis habere, et peccatum potuit non habere. Merito quod sequitur, nobis præcipitur, ac tali verbo atque proverbio humana infirmitas convenitur, eique dicitur : « Noli extendere te, cum sis pauper, contra divitem [3]. » Dives est enim qui nec hæreditario nec proprio unquam debito obnoxius, et ipse justus est, et alios justificat Christus. Noli contra eum te extendere, in tantum pauper, ut remissionis peccatorum appareas quotidianus in oratione mendicus. « Tuo autem consilio, inquit, abstine te [4]? » Unde, nisi a præsumptione fallaci? Ille quippe quia non

[1] Prov. xxiii, 3. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 4. — [4] Ibid.

tantum est homo, sed etiam Deus, ideo nunquam reus. « Si enim direxeris oculum tuum ad illum, nusquam pa- » rebit[1]. » Oculum tuum, oculum videlicet humanum quo cernis humana, si direxeris ad illum, nusquam parebit : quia videri non potest, quemadmodum videre tu potes. « Parabit enim sibi pennas sicut aquilæ, et vadet in » domum præpositi sui[2] : » unde ad nos utique venit, nec tales qualis venit invenit. « Diligamus ergo invicem, sicut » et Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro no- » bis[3]. Majorem quippe hac dilectionem nemo habet ut » animam suam ponat quis pro amicis suis. » Eumque sic imitemur pia obedientia, ut ei nos comparare nulla præsumamus audacia.

TRACTATUS LXXXV.

De eo quod dicit : *Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis. Jam non dico vos servos ; quia servus nescit quid faciat dominus ejus.*

I. Cum Dominus Jesus commendasset charitatem, quam exhibuit nobis moriendo pro nobis, atque dixisset : « Ma- » jorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam » ponat quis pro amicis suis : Vos, inquit, amici mei es- » tis, si feceritis quæ ego præcipio vobis[4]. » Magna dignatio : cum servus bonus esse non possit, nisi præcepta domini sui fecerit ; hinc amicos suos voluit intelligi, unde servi boni possunt probari. Sed, ut, dixi, ista dignatio est, ut dominus quos novit servos suos, dignetur dicere

[1] Prov. xxiii, 5. — [2] Ibid. — [3] Galat. ii, 20. — [4] Joan. xv, 13, 14.

amicos suos. Nam ut sciatis ad servorum officium pertinere præcepta domini sui facere, alio loco servos utique objurgat dicens : « Quid autem vocatis me, Domine, Do- » mine, et non facitis quæ dico [1] ? » Cum ergo dicitis, inquit, Domine, jussa faciendo quid dicatis ostendite. Nonne servo obedienti ipse dicturus est : « Euge serve bo- » ne, quia in paucis fuistis fidelis, supra multa te consti- » tuam, intra in gaudium Domini tui [2] ? » Potest igitur esse servus et amicus, qui servus est bonus.

II. Sed quod sequitur attendamus. « Jam non dico vos » servos; quia servus nescit quid faciat dominus ejus [3]. » Quomodo ergo intellecturi sumus, et servum et amicum esse servum bonum, cum dicat : « Jam non dico vos ser- » vos, quia servus nescit quid faciat dominus ejus? » Ita nomen constituit amici, ut auferat servi : non ut in uno utrumque maneat, sed ut alterum altero decedente succedat. Quid est hoc? Ita-ne cum præcepta Domini fecerimus, servi non erimus? Ita-ne tunc servi non erimus, quando boni servi fuerimus? Et quis contradicere potest veritati quæ ait : « Jam non dico vos servos? » Et cur hoc dixerit, docet : « Quia servus, inquit, nescit quid faciat » dominus ejus. » Numquidnam servo bono et probato dominus ejus non etiam secreta sua committit? Quid est ergo quod ait, « Servus nescit quid faciat dominus ejus? » Verbum esto, « nescit quid faciat : » numquid nescit etiam quid præcipiat? Nam et si hoc nescit, quomodo servit? Aut quomodo servus est qui non servit? Et tamen Dominus loquitur : « Vos amici mei estis, si feceritis quæ » ego præcipio vobis. Jam non dico vos servos. » O rem mirabilem! Cum servire non possumus, nisi præcepta Domini fecerimus, quomodo præcepta faciendo servi non erimus? Si servus non ero præcepta faciendo, et nisi præ-

[1] Luc. VI, 46. — [2] Matth. XXV, 21. — [3] Joan. XV, 15.

cepta fecero, servire non potero : ergo serviendo servus non ero.

III. Intelligamus, fratres, intelligamus, et hoc in nobis Dominus faciat ut intelligamus, faciat etiam ut intellecta faciamus. Hoc autem si scimus, profecto scimus quod facit Dominus; quia nos ipsos tales non facit nisi Dominus, et per hoc ad ejus amicitiam pertinemus. Sicut enim duo sunt timores, qui faciunt duo genera timentium : sic duæ sunt servitutes, quæ faciunt duo genera servorum. Est timor quem perfecta charitas foras mittit, et est alius timor castus permanens in sæculum sæculi[1]. Illum timorem qui non est in charitate, attendebat Apostolus, cum dicebat : « Non enim accepistis spiritum servitutis » iterum in timore[2]. » Illum autem timorem castum attendebat, cum dicebat: « Noli altum sapere, sed time[3]. » In illo timore quem foras charitas mittit, est etiam servitus simul foras cum ipso timore mittenda : utrumque enim junxit Apostolus, hoc est servitutem et timorem, dicendo : Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore. Ad hanc servitutem servum pertinentem intuebatur et Dominus dicens : « Jam non dico vos servos; quia » servus nescit quid faciat Dominus ejus. Non utique ille servus pertinens ad timorem castum, cui dicitur : « Euge » serve bone, intra in gaudium Domini tui[4] : sed ille ser- servus pertinens ad timorem foras a charitate mittendum, de quo alibi dicit : « Servus non manet in domo in æter- » num, filius autem manet in æternum[5]. » Quoniam itaque dedit nobis potestatem filios Dei fieri, non servi, sed filii simus : ut miro quodam et ineffabili, sed tamen vero modo, servi non servi esse possimus; servi scilicet timore casto, ad quem pertinet servus intrans in gaudium Do-

[1] I Joan. IV, 17, et Psal. XVIII, 10. — [2] Rom. VIII, 15. — [3] Id. XI, 20. — [4] Matth. XXV, 21. — [5] Joan. VIII, 35.

mini sui ; non servi autem timore foras mittendo, ad quem pertinet servus non manens in domo in æternum. Ut autem tales servi non servi simus, Dominum facere sciamus. Hoc autem servus ille nescit, qui nescit quid faciat Dominus ejus ; et cum aliquid boni facit, sic extollitur quasi hoc ipse faciat, non Dominus ejus ; et in se, non in Domino gloriantur, cum se ipse deceperit, quia sic gloriatur, quasi non acceperit [1]. Nos autem, charissimi, ut amici Domini esse possimus, quid noster Dominus faciat sciamus [2]. Non solum enim homines, verumetiam justos ipse facit nos, et non ipsi nos. Et ut hoc sciamus, quis nisi ipse facit ? « Non enim spiritum hujus mundi accepi- » mus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ a » Deo donata sunt nobis [3]. » Ab ipso quidquid boni est, donatur. Ergo quia et hoc bonum est, ab ipso utique donatur, ut sciatur, a quo bonum omne donetur : ut omnino de omnibus bonis, qui gloriatur, in Domino glorietur [4]. Quod vero sequitur : « Vos autem dixi amicos ; quia om- » nia quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis [5], » ita est profundum, ut nullo modo sit isto sermone coarctandum, sed in alium differendum.

[1] 2 Cor. x, 17. — [2] 1 Cor. iv, 7. — [3] Id. ii, 12. — [4] Id. i, 31. — [5] Joan. xv, 15.

TRACTATUS LXXXVI.

De eo quod Dominus ait : *Vos autem dixi amicos* : usque ad id, *Ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.*

I. Merito quæritur quomodo accipiendum sit quod ait Dominus : « Vos autem dixi amicos ; quia omnia quæcum» que audivi a Patre meo, nota feci vobis [1]. » Quis enim audeat affirmare vel credere, illum hominem scire omnia quæcumque a Patre audivit unigenitus Filius : quando ne hoc quidem quisquam capit, quomodo a Patre audiat ullum verbum, cum ipse sit Patris unicum Verbum ? Quid quod aliquanto post, in hoc ipso tamen sermone, quem post cœnam ante passionem ad Discipulos habuit : « Multa, » inquit, habeo vobis dicere, sed non potestis illa por» tare modo [2] ? » Quo igitur pacto intellecturi sumus omnia eum nota fecisse Discipulis, quæcumque audivit a Patre, cum propterea quædam multa non dicat, quia scit eos modo portare non posse ? Sed nimirum quod facturus est, fecisse se dicit, qui ea quæ futura sunt fecit. Sicut enim dicit per Prophetam : « Foderunt manus meas et pe» des meos [3] ; » nec ait, fossuri sunt ; velut præterita dicens, et ea tamen futura prædicens : ita et hoc loco ait, omnia se nota fecisse Discipulis, quæ se novit nota esse facturum in illa plenitudine scientiæ, de qua dicit Apostolus : « Cum autem venerit quod perfectum est, quod » ex parte est evacuabitur. Ibi quippe dicit : Nunc scio ex

[1] Joan. xv, 15. — [2] Id. xvi, 12. — [3] Isaï. xlv, 11, et Psal. xxi, 18.

» parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum : » et nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad » faciem[1]. » Nam et ipse Apostolus salvos nos dicit esse factos per lavacrum regenerationis[2] : qui tamen alio loco : « Spe, inquit, salvi facti sumus, spes autem quæ vide» tur, non est spes[3] : quod enim videt quis, quis sperat ? « Si autem quod non videmus speramus, per patientiam » expectamus. » Unde etiam ejus coapostolus Petrus : « In » quem modo, inquit, non videntes creditis ; quem cum » videritis, exultabitis gaudio inenarrabili et honorato, » percipientes mercedem fidei, salutem animarum ves» trarum[4]. » Si ergo nunc tempus est fidei, salus autem animarum merces est fidei ; quis dubitet in fide quæ per dilectionem operatur peragendum diem, atque in fine diei recipiendam esse mercedem, non solum redemptionem corporis nostri, de qua dicit apostolus Paulus[5] ; verumetiam salutem animarum nostrarum, de qua dicit apostolus Petrus ? Utriusque enim rei felicitas isto tempore atque in hac mortalitate in spe potius habetur, quam in re tenetur. Verum hoc interest, quod exterior noster homo, id est, corpus adhuc corrumpitur[6] : interior autem, id est, anima jam renovatur de die in diem. Itaque sicut immortalitatem carnis et salutem animarum futuram expectamus, quamvis jam pignore accepto salvi facti esse dicamur : ita omnium notitiam quæcumque Unigenitus audivit a Patre, futuram sperare debemus, quamvis hoc jam se fecisse dixerit Christus.

II. « Non vos me elegistis, inquit, sed ego vos elegi[7]. » Hæc est illa ineffabilis gratia. Quid enim eramus quando Christum nondum elegeramus, et ideo non diligebamus ? Nam qui eum non elegit, quomodo diligit ? Numquid jam

[1] I Cor. XIII, 10. — [2] Tit. III, 5. — [3] Rom. VIII, 24, 25. — [4] I Petr. I, 8, 9. — [5] Galat. V, 6. — [6] 2 Cor. IV, 16. — [7] Joan. XV, 16.

in nobis erat quod in Psalmo canitur : « Elegi abjectus » esse in domo Domini, magis quam habitare in taberna» culis peccatorum[1] ? » Non utique. Quid ergo eramus, nisi iniqui et perditi? Neque enim jam credideramus in eum, ut eligeret nos : nam si jam credentes elegit, electus elegit. Cur ergo diceret : « Non vos me elegistis, » nisi quia misericordia ejus prævenit nos[2] ? Hic certe vacat vana illorum ratiocinatio, qui præscientiam Dei defendunt contra gratiam Dei, et ideo dicunt nos electos ante mundi constitutionem, quia præscivit nos Deus futuros bonos, non se ipsum nos facturum bonos[3]. Non hoc dicit, qui dicit : « Non vos me elegistis. » Quoniam si propterea nos elegisset, quia bonos futuros esse nos præsciverat; simul etiam præscisset quod eum nos fuissemus prius electuri. Non enim aliter esse possemus boni : nisi forte dicendus est bonus qui non elegit bonum. Quid ergo elegit in non bonis? Non enim electi sunt quia boni fuerunt, qui boni non essent nisi electi essent. Alioquin gratia jam non est gratia, si præcessisse contendimus merita. Hæc quippe electio gratiæ est, de qua dicit Apostolus : « Sic ergo et » in hoc tempore reliquiæ per electionem gratiæ salvæ » factæ sunt[4]. » Unde subjungit : « Si autem gratia, jam » non ex operibus[5] ; » alioquin gratia jam non est gratia. Audi ingrate, ingrate audi : « Non vos me elegistis, sed » ego elegi vos. » Non est ut dicas, ideo electus sum, quia jam credebam. Si enim credebas in eum, jam elegeras eum. Sed audi : « Non vos me elegistis. » Non est ut dicas, Antequam crederem, jam bona operabar, ideo electus sum. Quid enim est boni operis ante fidem, cum dicat Apostolus : « Omne quod non est ex fide, peccatum est[5] ? » Quid ergo dicturi sumus audiendo, « Non vos me elegis-

[1] Psal. XXXIII, 11. — [2] Id. LVIII, 11. — [3] Ephes. I, 4. — [4] Rom. XI, 5. — [5] Ibid. 6. — [6] Id. XIV, 23.

» tis : » nisi quia mali eramus et electi sumus, ut boni per gratiam nos eligentis essemus. Non est enim gratia, si præcesserant merita : est autem gratia : hæc igitur non invenit, sed effecit merita.

III. Et videte, charissimi, quemadmodum non eligat bonos, sed quos elegit, faciat bonos. « Ego, inquit, elegi vos, » et posui vos ut eatis, et fructum afferatis, et fructus ves» ter maneat [1]. » Nonne iste est fructus de quo jam dixerat : « Sine me nihil potestis facere [2] ? » Elegit ergo, et posuit ut eamus, et fructum afferamus : nullum itaque fructum unde nos eligeret habebamus. « Ut eatis, inquit, » et fructum afferatis. » Imus ut afferamus, et ipse est via qua imus, in qua nos posuit ut eamus. Proinde in omnibus misericordia ejus prævenit nos. « Et fructus, in» quit, vester maneat : ut quodcumque petieritis Patrem » in nomine meo, det vobis. » Maneat ergo dilectio, ipse est enim fructus noster. Quæ dilectio nunc est in desiderio, nondum in saturitate : et ipso desiderio quodcumque petierimus in nomine unigeniti Filii, dat nobis Pater. Quod autem accipere salvandis non expedit nobis, non existimemus nos petere in nomine Salvatoris : sed hoc petimus in nomine Salvatoris, quod pertinet ad rationem salutis.

[1] Joan. xv, 16. — [2] Ibid. 5.

TRACTATUS LXXXVII.

De eo quo dicit Jesus: *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem*: usque ad id, *Sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.*

I. In lectione evangelica quæ hanc antecedit, dixerat Dominus: « Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, et » posui vos, ut eatis et fructum afferatis, et fructus ves- » ter maneat, ut quodcumque petieritis Patrem in nomine » meo, det vobis[1]. » De quibus verbis jam nos quod Dominus dedit, disseruisse meministis. Hic autem dicit sequenti scilicet lectione, quam modo cum recitaretur, audistis: « Hæc mando vobis, ut diligatis invicem[2]. » Ac per hoc intelligere debemus hunc esse fructum nostrum de quo ait: « Ego vos elegi ut eatis, et fructum afferatis, » et fructus vester maneat. » Et quod adjunxit: « Ut quod- » cumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis: » tunc utique dabit nobis, si diligamus invicem; cum et hoc ipsum ipse dederit nobis, qui nos elegit non habentes fructum, quia non eum nos elegeramus; et posuit nos ut fructum afferamus, hoc est, invicem diligamus: quem fructum sine illo habere non possumus, sicut palmites facere sine vite nihil possunt. Charitas ergo est fructus noster, quam definit Apostolus, de corde puro et conscientia bona, et fide non ficta[3]. Hac diligimus invicem, hac diligimus Deum. Neque enim vera dilectione diligeremus invicem, nisi diligentes Deum. Diligit enim unusquisque

[1] Joan. xv, 16. — [2] Ibid. 17. — [3] I Tim. I, 5.

proximum tanquam se ipsum, si diligit Deum : nam si non diligit Deum, non diligit se ipsum[1]. In his enim duobus præceptis charitatis, tota Lex pendet et Prophetæ, hic est fructus noster. De fructu itaque nobis mandans, « Hæc mando, inquit, vobis ut diligatis invicem. » Unde et apostolus Paulus, cum contra opera carnis commendare fructum spiritus vellet, a capite hoc posuit : « Fructus, » inquit, spiritus charitas est[2] : » ac deinde cætera tanquam ex isto capite exorta et religata contexuit, « quæ » sunt gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, » fides, mansuetudo, continentia. » Quis autem bene gaudet, qui bonum non diligit unde gaudet? Quis pacem veram nisi cum illo potest habere quem veraciter diligit? Quis est longanimis in bono perseveranter manendo, nisi ferveat diligendo? Quis est benignus, nisi diligat cui opitulatur? Quis bonus, nisi diligendo efficiatur? Quis salubriter fidelis, nisi ea fide quæ per dilectionem operatur? Quis utiliter mansuetus, cui non dilectio moderetur? Quis ab eo continet unde turpatur, nisi diligat unde honestatur? Merito itaque magister bonus dilectionem sic sæpe commendat, tanquam sola præcipienda sit, sine qua non possunt prodesse cætera bona, et quæ non potest haberi sine cæteris bonis, quibus homo efficitur bonus.

II. Pro hac autem dilectione patienter debemus etiam mundi odia sustinere. Necesse est enim ut nos oderit, quos cernit nolle quod diligit. Sed plurimum nos de se ipso Dominus consolatur, qui cum dixisset : « Hæc mando vobis, » ut diligatis invicem : » adjecit, atque ait : « Si mundus » vos odit, scitote quoniam me priorem vobis odio ha- » buit[3]. » Cur ergo se membrum supra verticem extollit? Recusas esse in corpore, si non vis odium mundi sustinere cum capite. « Si de mundo, inquit, essetis, mundus quod

[1] Matth. XXII, 40. — [2] Galat. V, 22. — [3] Joan. XV, 18.

» suum erat diligeret [1]. » Universæ utique hoc dicit Ecclesiæ, quam plerumque etiam ipsam mundi nomine appellat : sicut est illud, Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi [2]. Itemque illud, « Non venit filius hominis ut » judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum [3]. » Et in Epistola sua Joannes ait : « Advocatum habemus ad » Patrem Jesum Christum justum, et ipse propitiator est » peccatorum nostrorum ; non tantum nostrorum, sed » etiam totius mundi [4]. » Totus ergo mundus Ecclesia est, et totus mundus odit Ecclesiam. Mundus igitur odit mundum, inimicus reconciliatum, damnatus salvatum, inquinatus mundatum.

III. Sed iste mundus quem Deus in Christo reconciliat sibi, et qui per Christum salvatur, et cui per Christum peccatum omne donatur, de mundo electus est inimico, damnato, contaminato. Ex ea quippe massa quæ tota in Adam periit, fiunt vasa misericordiæ, in quibus est mundus pertinens ad reconciliationem : quem mundus odit, ex eadem massa pertinens ad vasa iræ, quæ perfecta sunt ad perditionem [5]. Denique cum dixisset : « Si de mundo » essetis, mundus quod suum erat diligeret : » continuo subjecit : « Quia vero de mundo non estis, sed ego elegi » vos de mundo, propterea odit vos mundus [6]. » Ergo et ipsi inde erant, unde ut non essent, electi sunt inde, non meritis suis, quorum nulla bona præcesserant opera ; non natura, quæ tota fuerat per liberum arbitrium in ipsa radice vitiata : sed gratuita, hoc est vera gratia. Qui enim de mundo mundum elegit, fecit quod eligeret, non invenit : quia reliquiæ per electionem gratiæ salvæ factæ sunt. Si autem gratia, inquit, jam non ex operibus : alioquin gratia jam non est gratia [7].

[1] Joan. xv, 19. — [2] 2 Cor. v, 19. — [3] Joan. III, 17. — [4] 2 Joan. II, 1, 2. — [5] Rom. IX, 21, etc. — [6] Joan. xv, 19. — [7] Rom. XI, 5, 6.

IV. Si autem quæratur quomodo se diligat mundus perditionis, qui odit mundum redemptionis : diligit se utique falsa dilectione, non vera. Proinde falso se diligit, et vere odit. « Qui enim diligit iniquitatem, odit animam suam [1]. » Sed diligere se dicitur, quoniam iniquitatem qua iniquus est diligit : et rursus odisse se dicitur, quoniam quod ei nocet, hoc diligit. Odit ergo in se naturam, diligit vitium : odit quod factus est per Dei bonitatem, diligit quod in eo factum est per liberam voluntatem. Unde nos quoque illum diligere et prohibemur, si recte intelligimus, et jubemur : prohibemur scilicet, ubi nobis dicitur : « Nolite » diligere mundum [2] : » jubemur autem ubi nobis dicitur : « Diligite inimicos vestros [3]. » Ipsi sunt mundus qui nos odit. Ergo et prohibemur diligere in illo quod ipse diligit in se ipso, et jubemur diligere in illo quod ipse odit in se ipso, Dei scilicet opificium, et diversas bonitatis suæ consolationes. Vitium quippe in illo diligere prohibemur, jubemurque diligere naturam, cum ipse in se diligat vitium, oderitque naturam : ut nos eum et diligamus et oderimus recte, cum se ipse diligat oderitque perverse.

[1] Psal. x, 6. — [2] 1 Joan. II, 15. — [3] Luc. VI, 27.

TRACTATUS LXXXVIII.

De eo quod ait Jesus : *Mementote sermonis mei*, etc., usque ad id, *Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia nesciunt eum qui misit me.*

I. EXHORTANS Dominus servos suos ad mundi odia perferenda patienter [1], nullum majus eis et melius quam de se ipso proponit exemplum : quoniam, sicut dicit apostolus Petrus : « Christus pro nobis passus est, relinquens nobis » exemplum, ut sequamur vestigia ejus [2]. » Quod utique si facimus, ipso adjuvante facimus, qui dixit : « Sine me » nihil potestis facere [3]. » Denique jam dixerat : « Si odit » vos mundus, scitote quia me priorem vobis odio ha- » buit [4] : » et nunc in eo quod audistis, cum legeretur Evangelium : « Mementote, inquit, sermonis mei, quem » ego dixi vobis : Non est servus major domino suo ; si me » persecuti suut, et vos persequentur : si sermonem meum » servaverunt, et vestrum servabunt [5]. » Dicendo autem, « Non est servus major domino suo, » nonne evidenter ostendit quemadmodum intelligere debeamus quod superius dixerat, Jam non dico vos servos ? Ecce enim eos servos dicit. Nam quid est aliud, « Non est servus major do- » mino suo : si me persecuti sunt, et vos persequentur ? » Manifestum est igitur illum servum, qui non manet in domo in æternum, illum pertinentem ad timorem quem foras charitas mittit, esse intelligendum, ubi dictum est,

[1] Vide D. Guillon, tom. XXI, pag. 384. — [2] I Petr. II, 21. — [3] Joan. XV, 5. — [4] Ibid. 18. — [5] Ibid. 20.

Jam non dico vos servos[1] : hic autem ubi dicitur, « Non » est servus major domino suo : si me persecuti sunt, et » vos persequentur, » illum significari servum pertinentem ad timorem castum, qui permanet in sæculum sæculi[2]. Hic enim servus est auditurus : « Euge serve bone, » intra in gaudium Domini tui[3]. »

II. « Sed hæc, inquit, omnia facient vobis propter nomen » meum, quia nesciunt eum qui misit me[4]. » Quæ « om» nia facient, » nisi quæ dixit, odio habebunt scilicet, et persequentur, sermonemque contemnent. Quoniam si sermonem non servarent eorum, nec tamen odissent eos, neque persequerentur, vel etiamsi odissent, nec tamen persequerentur : non omnia facerent. « Hæc autem omnia » facient vobis propter nomen meum, » quid est aliud dicere, quam me in vobis odio habebunt, me in vobis persequentur, et sermonem vestrum, quia meus est, ideo non servabunt? « Hæc enim omnia facient vobis propter » nomen meum : » non vestrum, sed « meum. » Tanto igitur miseriores, qui propter hoc nomen ista faciunt, quanto beatiores, qui propter hoc nomen ista patiuntur : sicut ipse alio loco dicit : « Beati qui persecutionem pa» tiuntur propter justitiam[5]. » Hoc est enim propter me, vel « propter nomen meum : » quia, sicut Apostolus docet : « Factus est nobis sapientia a Deo, et justitia, et sancti» ficatio, et redemptio, ut quemadmodum scriptum est, » Qui gloriatur, in Domino glorietur[6]. » Faciunt quippe ista mali malis ; sed non propter justitiam : et ideo miseri utrique, et qui faciunt, et qui patiuntur. Faciunt et boni malis : ubi etsi faciunt isti propter justitiam, non tamen illi propter justitiam patiuntur.

[1] Vide supra Tract. LXXXV, n. 3, Joan. VIII, 35, et I Joan. IV, 18. — [2] Psal. XVIII, 10. — [3] Matth. XXV, 21. — [4] Joan. XV, 21. — [5] Matth. V, 10. — [6] I Cor. I, 30, 31.

III. Sed dicit aliquis : Si mali quando persequuntur bonos propter nomen Christi, propter justitiam boni patiuntur, profecto propter justitiam hæc eis mali faciunt : quod si ita est, ergo et quando boni malos propter justitiam persequuntur, propter justitiam etiam mali patiuntur. Si enim possunt mali persecutionem facere bonis propter nomen Christi, cur non possunt mali persecutionem pati a bonis propter nomen Christi; et quid est, nisi propter justitiam ? Nam si non propter quod boni faciunt, propter hoc mali patiuntur, quia faciunt boni propter justitiam, patiuntur mali propter injustitiam : nec mali ergo propter hoc possunt facere propter quod boni patiuntur, quia faciunt mali propter injustitiam, patiuntur boni propter justitiam. Quomodo ergo erit verum, « Hæc » omnia facient vobis propter nomen meum : » cum illi non propter nomen Christi faciant, id est, non propter justitiam, sed propter iniquitatem suam ? Hæc quæstio ita solvitur, si eo modo intelligamus dictum : « Hæc omnia » facient vobis propter nomen meum, » ut totum referatur ad justos, tanquam dictum sit, Hæc omnia patiemini ab eis propter nomen meum : ut hoc sit, « facient vobis, » quod est, patiemini ab eis. Si autem « propter nomen » meum » sic accipitur, tanquam diceret, propter nomen meum quod in vobis oderunt; (ita potest accipi, et propter justitiam quam in vobis oderunt,) ac per hoc boni cum persecutionem faciunt malis, possunt recte dici et propter justitiam facere, quam diligendo persequuntur malos ; et propter iniquitatem, quam oderunt in ipsis malis : ita ergo et ipsi mali possunt dici pati, et propter iniquitatem quæ in illis punitur, et propter justitiam quæ in eorum pœna exercetur.

IV. Item quæri potest, si etiam mali faciunt persecutionem malis, sicut impii reges et judices, cum essent

persecutores piorum, utique et homicidas, et adulteros, et quoscumque maleficos, quos contra leges publicas fecisse cognoscerent, puniebant; quomodo intelligendum est quod ait Dominus : « Si de mundo essetis, mundus » quod suum erat diligeret[1]. » Neque enim quos punit diligit mundus, a quo videmus supradicta scelerum genera plerumque puniri : nisi quia mundus est in eis a quibus talia scelera puniuntur, et mundus est in eis a quibus talia scelera diliguntur. Mundus itaque ille qui intelligitur in malis atque impiis, et odit quod suum est, ex ea parte hominum qua sceleratis nocet; et diligit quod suum est, ex ea parte hominum qua eisdem ipsis consceleratis favet. Ergo « Hæc omnia facient vobis propter nomen meum, » vel ita dictum est, propter quod vos patimini; vel ita, propter quod et ipsi faciunt : quia et hoc in vobis dum persequuntur, oderunt. Et addidit, « Quia nesciunt eum qui misit me. » Hoc secundum eam scientiam dictum intelligendum est, de qua et alibi scriptum est : « Scire autem te, sensus est consummatus[2]. » Hac quippe scientia qui sciunt Patrem a quo missus est Christus, nullo modo persequuntur eos quos colligit Christus : quia et ipsi cum eis colliguntur a Christo.

[1] Joan. xv, 19. — [2] Sap. vi, 16.

TRACTATUS LXXXIX.

De eo quo dicit Dominus, *Si non venissem, et locutus eis fuissem:* usque ad id, *Qui me odit, et Patrem meum odit.*

I. Superius dixerat Dominus ad Discipulos suos : « Si » me persecuti sunt, et vos persequentur; si sermonem » meum servaverunt, et vestrum servabunt : sed hæc » omnia facient vobis propter nomen meum, quia nes- » ciunt eum qui misit me [1]. » De quibus autem hoc dixerit si quæramus, invenimus eum ad hæc verba venisse ab eo quod dixerat : « Si mundus vos odit, scitote quia » me priorem vobis odio habuit [2] : » nunc vero quod addidit, « Si non venissem, et locutus eis fuissem, peccatum » non haberent [3]. » Judæos ostendit expressius. De his ergo et illa dicebat; nam hoc indicat verborum ipsa contextio. De his enim dicit : « Si non venissem, et locutus » eis fuissem, peccatum non haberent, » de quibus dicebat : « Si me persecuti sunt, et vos persequentur; si ser- » monem meum servaverunt, et vestrum servabunt : sed » hæc omnia faciunt vobis propter nomen meum, quia » nesciunt eum qui misit me : » his enim verbis et ista subjungit, « Si non venissem, et locutus eis fuissem, pecca- » tum non haberent. » Judæi ergo persecuti sunt Christum, quod evidentissime indicat Evangelium : Judæis locutus est Christus, non aliis gentibus : in eis ergo voluit intelligi mundum, qui odit Christum et Discipulos

[1] Joan. xv, 20, etc. — [2] Ibid. 18. — [3] Ibid. 22.

ejus : imo vero non in eis solis, sed hos quoque ad eumdem mundum pertinere monstravit. Quid est ergo, « Si non » venissem, et locutus eis fuissem, peccatum non habe- » rent ? » Numquid sine peccato erant Judæi, antequam Christus ad eos in carne venisset ? Quis hoc vel stultissimus dixerit ? Sed magnum quoddam peccatum, non omne peccatum, quasi sub generali nomine vult intelligi. Hoc est enim peccatum quo tenentur cuncta peccata, quod unusquisque si non habeat, dimittuntur ei cuncta peccata : hoc est autem, quia non crediderunt in Christum, qui propterea venit ut credatur in eum. Hoc peccatum, si non venisset, non utique haberent. Adventus quippe ejus quantum credentibus salutaris, tantum non credentibus exitiabilis factus est : tanquam et ipse caput et princeps Apostolorum, quod de se ipsi dixerunt, extiterit quibusdam quidem odor vitæ in vitam, quibusdam vero odor mortis in mortem [1].

II. Sed quod adjunxit, atque ait : « Nunc autem excu- » sationem non habent de peccato suo, potest movere quærentes, utrum hi ad quos non venit Christus, nec locutus est eis, habeant excusationem de peccato suo. Si enim non habent, cur hic dictum est, propterea istos non habere, quia venit et locutus est eis ? Si autem habent, utrum ad hoc habeant ut a pœnis alienentur, an ut mitius puniantur ? Ad hæc inquisita pro meo captu, Domino donante, respondeo, habere illos excusationem, non de omni peccato suo, sed de hoc peccato, quo in Christum non crediderunt, ad quos non venit, et quibus non est locutus. Sed non in eo sunt numero hi ad quos in Discipulis venit, et quibus per Discipulos est locutus, quod et nunc facit : nam per Ecclesiam suam venit ad gentes, et per Ecclesiam loquitur gentibus. Ad hoc enim pertinet

[1] 2 Cor. II, 16.

quod ait : « Qui vos recipit, me recipit : » et, « Qui vos » spernit, me spernit[1]. » An vultis, inquit apostolus Paulus, experimentum accipere ejus qui in me loquitur Christus[2]?

III. Restat inquirere, utrum hi qui prius quam Christus in Ecclesia veniret ad gentes, et prius quam Evangelium ejus audirent, vitæ hujus fine præventi sunt seu præveniuntur, possint habere hanc excusationem? Possunt plane, sed non ideo possunt effugere damnationem. « Qui» cumque enim sine Lege peccaverunt, sine Lege et pe» ribunt : et quicumque in Lege peccaverunt, per Legem » judicabuntur[3]. » Quæ quidem Apostoli verba, quoniam id quod ait, peribunt, terribilius sonat quam quod ait, judicabuntur, non solum nihil adjuvare hanc excusationem videntur ostendere, verum etiam plus gravare. Qui enim se quia non audierunt, excusabunt, sine Lege peribunt.

IV. Sed utrum hi qui cum audirent, contempserunt, vel etiam restiterunt, nec tantum contradicendo, sed et eos a quibus audierunt odiis persequendo, in eis deputandi sunt de quibus aliquid levius videtur sonuisse quod dictum est, per Legem judicabuntur, merito quæritur. Sed si aliud est perire sine Lege, aliud judicari per Legem, et illud est gravius, hoc autem levius : procul dubio non sunt isti in hac pœna leviore ponendi, quia neque in Lege peccaverunt, sed omnino Legem Christi accipere noluerunt, et eam quantum ad ipsos attinet, omnino nullam esse voluerunt. Illi autem peccant in Lege qui sunt in Lege, id est, qui eam suscipiunt, eamque sanctam, et mandatum sanctum et justum et bonum fatentur ; sed infirmitate non implent, quod ab ea rectissime præcipi

[1] Matth. x, 40, et Luc. x, 16. — [2] 2 Cor. XIII, 3. — [3] Rom. II, 12.

dubitare non possunt[1]. Hi sunt qui aliquo modo forsitan possunt ab eorum, qui sine Lege sunt, perditione discerni : si tamen quod Apostolus ait, per Legem judicabuntur, sic accipiendum est tanquam dixerit, non peribunt; quod mirum si ita est. Neque enim de infidelibus et fidelibus erat sermo ut hoc diceret, sed de gentibus et Judæis : qui certe utrique nisi in eo Salvatore salventur, qui venit quærere quod perierat, ad perditionem sine dubio pertinebunt[2]. Quamvis dici possit, alios gravius, alios levius perituros, id est, alios graviores, alios leviores pœnas in sua perditione passuros. Ille enim perire Deo dicitur, quisquis ab illa beatitudine quam dat sanctis suis, per supplicium separatur : tanta est autem suppliciorum, quanta est diversitas peccatorum ; quæ quomodo se habeat, altius judicat sapientia divina, quam conjectura scrutatur aut effatur humana. Isti certe ad quos venit, et quibus locutus est Christus, non habent de magno infidelitatis peccato illam excusationem, qua possint dicere, Non vidimus, non audivimus : sive non acceptaretur ista excusatio ab illo cujus inscrutabilia sunt judicia, sive acceptaretur, et si non ut ab omni damnatione liberarentur, certe ut aliquanto lenius damnarentur.

V. « Qui me odit, inquit, et Patrem meum odit[3]. » Hic nobis fortasse dicatur : « Quis potest odisse quem » nescit[4]? » Et utique antequam diceret. « Si non venis- » sem et locutus eis fuissem, peccatum non haberent : » dixerat Discipulis suis : « Hæc facient vobis, quia nesciunt » eum qui misit me[5]. » Quomodo ergo nesciunt et oderunt? Si enim non quod est ipse, sed nescio quid aliud de illo opinantur : non utique ipsum, sed illud inveniun-

[1] Rom. VII, 12. — [2] Luc. XIX, 10. — [3] Joan. XV, 23. — [4] Ibid. 22. — [5] Ibid. 21.

tur odissse quod fingunt, aut errando potius suspicantur. Et tamen nisi possent homines odisse quod nesciunt, non veritas utrumque dixisset, quia ejus Patrem et nesciunt et oderunt. Sed quomodo id fieri possit, si adjuvante Domino per nos demonstrari potest, quia hæc disputatio est jam claudenda, nunc non potest.

TRACTATUS XC.

In illud, *Qui me odit, et Patrem meum odit.*

I. Audistis Dominum dicentem, « Qui me odit, et Pa- » trem meum odit[1], » qui superius dixerat : « Hæc fa- » cient vobis, quia nesciunt eum qui misit me[2]. » Non itaque dissimulanda nascitur quæstio, quomodo possint odisse quem nesciunt. Si enim Deum non quod est ipse, sed nescio quid aliud eum suspicantur aut credunt, et hoc oderunt, utique non ipsum oderunt, sed quod sua mendaci suspicione vel vana credulitate concipiunt : si autem quod est, hoc de illo sentiunt, quomodo eum nescire dicuntur? Et de hominibus quidem fieri potest, ut eos sæpe quos nunquam vidimus, diligamus : ac per hoc nec illud a contrario impossibile est, ut eos quos nunquam vidimus, oderimus. Fama quippe de aliquo sermocinante seu bene seu male, fit non immerito ut amemus vel oderimus ignotum. Sed si fama sit verax, quomodo est de quo vera didicimus, dicendus ignotus? An quia ejus faciem non vidimus? Quam cum et ipse non videat, nulli tamen potest notior esse quam sibi. Non igitur in

[1] Joan. xv, 23. — [2] Ibid. 21.

ejus facie corporali nobis intimatur cujusque notitia. Sed tunc nobis ad cognitionem patet, quando ejus mores et vita non latet. Alioquin nec se ipsum nosse quisquam potest, qui videre faciem suam non potest. Sed utique tanto certius quam notus est aliis ipse se novit, quanto certius interiore conspectu potest videre quod sapit, videre quod cupit, videre quod vivit : quæ cum aperiuntur et nobis, tunc vere fit cognitus nobis. Hæc itaque quoniam plerumque ad nos de absentibus vel etiam mortuis, sive fama, sive litteris perferuntur; hinc fit ut sæpe quos nunquam facie corporis vidimus, (non tamen quos omnino nescimus,) vel oderimus homines, vel amemus.

II. Sed plerumque in eis nostra credulitas fallitur : quia nonnunquam et historia, et multo magis fama mentitur. Pertinet autem ad nos ne perniciosa opinione fallamur, ut quia non possumus hominum indagare conscientiam, de ipsis rebus habeamus veram certamque sententiam. Hoc est, ut si ille vel ille homo utrum sit impudicus pudicusve nescimus, oderimus tamen impudicitiam, et pudicitiam diligamus : et si illum vel illum injustum esse justumve nescimus, amemus tamen justitiam, et injustitiam detestemur; non quas nobis ipsi errando confingimus, sed quas fideliter, hanc appetendam, illamque vitandam in Dei veritate conspicimus, ut cum de ipsis rebus quod appetendum est appetimus, quod devitandum est devitamus, ignoscatur nobis quod de occultis hominum aliquando, imo assidue non vera sentimus[1]. Hoc enim ad humanam tentationem pertinere arbitror, sine qua duci ista non potest vita, ita ut Apostolus diceret, Tentatio vos non apprehendat nisi humana. Quid enim tam humanum quam non posse inspicere cor humanum; et ideo non ejus latebras perscrutari, sed plerumque aliud

[1] I Cor. X, 13.

quam id quod ibi agitur suspicari! Quanquam et in his rerum tenebris humanarum, hoc est, cogitationum alienarum, etsi suspiciones intelligere non possumus, quia homines sumus; judicia tamen, id est, definitas firmasque sententias continere debemus, nec ante tempus quidquam judicare, donec veniat Dominus, et illuminet abscondita tenebrarum, et manifestet cogitationes cordis; et tunc laus erit unicuique a Deo[1]. Quando ergo non erratur in rebus, ut recta sit improbatio vitiorum virtutumque probatio; profecto si erratur in hominibus, venialis est humana tentatio.

III. Per has autem humanorum cordium tenebras, res multum miranda et multum dolenda contingit, ut eum nonnunquam quem injustum putamus; et tamen justus est et justitiam in eo nescientes diligimus, devitemus, aversemur, a nostro prohibeamus accessu, communem cum illo vitam victumque habere nolimus; eumque etiam, si disciplinæ imponendæ necessitas cogit, sive ne aliis noceat, sive ut fiat ipse correctior, asperitate salubri persequamur; et hominem bonum tanquam malum affligamus, quem nescientes amamus. Hoc fit, si quis, verbi gratia, cum sit pudicus, a nobis creditur impudicus. Sine dubio enim si pudicum diligo, hoc est ipse quod diligo: ergo etiam ipsum diligo, et nescio. Et si impudicum odi, non ergo ipsum odi, quia non est quod odi: et tamen dilecto meo, cum quo semper in charitate pudicitiæ habitat anima mea, facio ignarus injuriam, non errans in discretione virtutum atque vitiorum, sed in cordium tenebris humanorum. Proinde sicut fieri potest ut homo bonus hominem bonum oderit nesciens, vel potius diligat nesciens: (ipsum enim diligit cum bonum diligit, quia id quod est ille, hoc iste diligit;) oderit autem nesciens

[1] I Cor. IV, 5.

non ipsum, sed quod putat esse ipsum : ita fieri potest ut etiam homo injustus hominem oderit justum, et dum æstimat se sui similem injustum diligere, nesciens diligat justum; et tamen dum eum credit injustum, diligat non ipsum, sed quod putat esse ipsum. Quemadmodum autem hominem, sic et Deum. Denique si interrogarentur Judæi, utrum diligerent Deum; quid se aliud quam diligere responderent, nec ex animo mentientes, sed errando potius opinantes? Quomodo enim diligerent Patrem veritatis, qui haberent odio veritatem. Nolunt enim sua facta damnari, et hoc habet veritas ut talia facta damnentur : tantum igitur oderunt veritatem, quantum oderunt suas pœnas, quas talibus irrogat veritas. Nesciunt autem illam esse veritatem, quæ tales quales ipsi sunt damnat : oderunt ergo quam nesciunt; et cum illam oderunt, profecto et eum de quo nata est nisi odisse non possunt. Ac per hoc quia veritatem qua judicante damnantur, de Patre Deo natam nesciunt; utique etiam ipsum et nesciunt, et oderunt. O miseros homines, qui cum esse volunt mali, nolunt esse veritatem qua damnantur mali. Nolunt enim eam esse quod est, cum se ipsos debeant nolle esse quod sunt; ut ipsa manente mutentur, ne ipsa judicante damnentur.

TRACTATUS XCI.

In hæc verba, *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, etc.*

I. Dixerat Dominus[1] : « Qui me odit, et Patrem meum » odit[2]. » Utique enim qui odit veritatem, necesse est oderit et a quo veritas nata est : unde jam quantum datum est, locuti sumus. Deinde addidit unde nobis nunc loquendum est, « Si opera non fecissem in eis, quæ nemo » alius fecit, peccatum non haberent[3]. » Peccatum illud scilicet magnum, de quo et superius ait : « Si non venis- » sem, et locutus eis fuissem, peccatum non haberent[4]. » Hoc est peccatum quo in eum loquentem et operantem non crediderunt. Neque enim nullum habebant peccatum, antequam loqueretur eis, et operaretur in eis; sed hoc peccatum quo in eum non crediderunt, ideo sic commemoratur, quia ipso peccato tenentur et cætera. Hoc enim si non haberent, et in eum crederent, dimitterentur et cætera.

II. Sed quid est hoc quod cum dixisset, « Si opera non » fecissem in eis, » mox addidit, « quæ nemo alius » fecit? » Nulla quippe in operibus Christi videntur esse majora quam suscitatio mortuorum : quod scimus etiam antiquos fecisse Prophetas. Fecit enim Elias, fecit Elisæus et cum in hac carne viveret, et cum in suo monumento sepultus jaceret[5]. Nam quidam portantes mortuum, cum

[1] Vide D. Guillon, tom. XXI, pag. 384. — [2] Joan. XV, 23. — [3] Ibid. 24.— [4] Ibid. 22. — [5] 3 Reg. XVII, 21 ; 4 Reg. IV, 35, et XXXV, 21.

irruentibus hostibus eo refugissent, eumque ibi posuissent, continuo resurrexit. Fecit tamen aliqua Christus, quæ nemo alius fecit : quod quinque millia hominum de quinque, et quatuor millia de septem panibus pavit; quod super aquas ambulavit, et Petro ut hoc faceret præstitit, quod aquam mutavit in vinum, quod aperuit oculos cæci nati et alia multa quæ commemorare longum est[1]. Sed respondetur nobis, et alios fecisse quæ ipse non fecit, et quæ nemo alius fecit. Quis enim nisi Moyses Ægyptios plagis tot tantisque percussit, diviso mari populum duxit, manna de cœlo esurientibus impetravit, aquam de petra sitientibus fudit[2]? Quis nisi Jesus Nave populo transituro Jordanis fluenta divisit, et currentem solem emissa ad Deum oratione frenavit et fixit[3]? Quis præter Samson propter suam sitim maxilla mortui asini exundante satiatus est[4]? Quis præter Eliam curru igneo in alta subvectus est[5]? Quis præter Elisæum, quod paulo ante commemoravi, sepulto suo cadavere, cadaver alterius reddidit vitæ[6]? Quis præter Danielem inter ora inclusorum secum leonum esurientium vixit innocuus? Quis præter tres viros, Ananiam, Azariam, Misaëlem, in flammis ardentibus et non urentibus deambulavit illæsus[7]?

III. Prætereo cætera, quoniam hæc satis esse arbitror, quibus demonstretur et aliquos sanctos quædam opera miranda fecisse, quæ nemo alius fecit. Sed qui tam multa vitia et malas valetudines vexationesque mortalinm tanta potestate sanaret, nullus omnino legitur antiquorum. Ut enim taceantur quos jubendo, sicut occurrebant, salvos singulos fecit : Marcus evangelista quodam loco ait :

[1] Matth. XIV, 21, et XV, 38; XIV, 25, 29; Joan. II, 9, et IX, 7. — [2] Exod. VII, 20, etc., XIV, 21, XVI, 15, et XVII, 6. — [3] Jos. IV, 10, et X, 12. — [4] Judic. XV, 19. — [5] 4 Reg. II, 11. — [6] Id. XIII, 21. — [7] Dan. VI, 22, et III, 93.

« Vespere autem facto cum occidisset sol, afferebant ad » eum omnes male habentes, et dæmonia habentes, et » erat omnis civitas ad januam congregata, et curavit » multos qui vexabantur variis languoribus, et dæmonia » multa ejiciebat[1]. » Id autem cum commemorasset Matthæus, etiam testimonium propheticum addidit dicens : « Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam » dicentem, Ipse infirmitates nostras accepit, et ægritu» dines portavit[2]. » Item alio loco dicit Marcus : « Et » quocumque introibat in vicos, vel in villas, aut in ci» vitates, in plateis ponebant infirmos, et deprecabantur » eum ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent; et » quotquot tangebant eum, salvi fiebant[3]. » Hæc nemo alius fecit in eis. Sic enim intelligendum est quod ait : « in eis, » non inter eos vel coram eis : sed prorsus in eis, quia sanavit eos. Hæc quippe intelligi voluit quæ non solum facerent admirationem, verum etiam manifestam conferrent salutem, pro quibus beneficiis utique amorem, non odium retribuere debuerunt. Omnia quidem cæterorum miracula superat, quod est natus ex virgine, matrisque integritatem solus potuit nec conceptus violare nec natus : sed hoc nec coram eis factum est, nec in eis. Ad cognoscendam quippe hujus miraculi veritatem, non communi cum eis aspectu, sed discreto ab eis discipulatu Apostoli pervenerunt. Jam vero illud quod die tertia in carne in qua occisus fuerat, de sepulcro se reddidit vivum, et nunquam deinde moriturus cum illa ascendit in cœlum, superat etiam cuncta quæ fecit : sed neque hoc factum est in Judæis, neque coram eis; et nondum hoc » fecerat, quando dicebat : « Si opera non fecissem in » eis, quæ nemo alius fecit. »

IV. Nimirum ergo sunt illa, quæ in eorum valetudini-

[1] Marc. I, 32, etc. — [2] Matth. VIII, 17, et Isaï. LIII, 4. — [3] Marc. III, 56.

bus tanta miracula salutis ostendit, quanta in illis antea nemo donavit : hæc enim viderunt, et hoc eis exprobrans adjungit, et dicit, « Nunc autem et viderunt, et oderunt » et me et Patrem meum[1] : sed ut adimpleatur sermo qui » in Lege eorum scriptus est, quia odio habuerunt me » gratis[2]. » Eorum Legem dicit, non ab ipsis inventam, sed ipsis datam : sicut dicimus : « Panem nostrum quotidianum[3]; » quem tamen a Deo petimus, addendo, da nobis. Gratis autem odit, qui nullum ex odio commodum quærit, vel incommodum fugit : sic oderunt Dominum impii : sic diligunt justi, hoc est gratis, ut alia præter illum non expectent bona, quoniam ipse erit in omnibus omnia. Quisquis vero altius attenderit Christum dicentem, « Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fe- » cit, » (sed hæc et si Pater aut Spiritus sanctus fecit, nemo alius fecit, quia totius Trinitatis una substantia est :) inveniet ipsum fecisse, si quando quispiam Dei homo tale aliquid fecit. Potest quippe in se ipso cuncta per se ipsum : nemo autem potest aliquid sine ipso. Christus namque cum Patre et Spiritu sancto, non sunt tres dii, sed unus Deus, de quo scriptum est : « Benedictus Dominus Deus Israël, qui facit mirabilia solus[1]. » Nemo ergo alius fecit quæcumque opera in eis fecit : quoniam quisquis alius homo aliquid eorum fecit, ipso faciente fecit. Hæc autem ipse, non illis facientibus fecit.

[1] Joan. xv, 24, 25. — [2] Psal. xxxiv, 19. — [3] Matth. vi, 11. — [4] Psal. lxi, 18.

TRACTATUS XCII.

In hæc verba, *Cum autem venerit pàracletus quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, etc.*

I. Dominus Jesus in sermone, quem locutus est discipulis suis post cœnam proximus passioni, tanquam iturus et relicturus eos præsentia corporali, cum omnibus autem suis usque in consummationem sæculi futurus præsentia spiritali, exhortatus est eos ad perferendas persecutiones impiorum, quos mundi nomine nuncupavit : ex quo tamen mundo etiam ipsos Discipulos se elegisse dixit, ut scirent se Dei gratia esse quod sunt, suis autem vitiis fuisse quod fuerunt. Deinde persecutores et suos et ipsorum Judæos evidenter expressit, ut omnino appareret etiam ipsos mundi damnabilis appellatione conclusos, qui persequitur sanctos. Cumque de illis diceret, quod ignorarent eum a quo missus est, et tamen odissent et Filium et Patrem, hoc est, et eum qui missus est, et eum a quo missus est, de quibus omnibus in aliis sermonibus jam disseruimus : ad hoc pervenit ubi ait : « Ut adimpleatur » sermo qui in Lege eorum scriptus est, quia odio ha- » buerunt me gratis[1]. » Deinde tanquam consequenter adjunxit, unde modo disputare suscepimus. « Cum au- » tem venerit paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, » Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimo- » nium perhibebit de me : et vos testimonium perhibe- » bitis, quia ab initio mecum estis[2]. » Quid hoc pertinet

[1] Joan. xv, 25. — [2] Ibid. 26.

ad illud quod dixerat, « Nunc autem et viderunt, et ode-
» runt et me et Patrem meum : sed ut impleatur sermo
» qui in Lege eorum scriptus est, quia odio habuerunt
» me gratis[1]? » An quia paracletus quando venit Spiritus veritatis, eos qui viderunt et oderunt, testimonio manifestiore convicit? Imo vero etiam aliquos ex illis qui viderunt, et adhuc oderant, ad fidem quæ per dilectionem operatur, sui manifestatione convertit[2]. Hoc ut ita intelligamus, ita factum esse recolimus. Venit enim die Pentecostes Spiritus sanctus in centum viginti homines congregatos, in quibus et Apostoli omnes erant[3], qui illo adimpleti cum linguis omnium gentium loquerentur, plures ex his qui oderant, tanto miraculo stupefacti, (quandoquidem viderunt loquente Petro tam magnum atque divinum testimonium perhiberi de Christo, ut ille qui occisus ab eis inter mortuos deputabatur, resurrexisse et vivere probaretur) compuncti corde conversi sunt; et tanti sanguinis tam impie atque immaniter fusi indulgentiam perceperunt, ipso redempti sanguine quem fuderunt. Christi enim sanguis sic in remissionem peccatorum omnium fusus est, ut ipsum etiam peccatum posset delere quo fusus est. Hoc ergo intuens Dominus dicebat, « Odio habuerunt me
» gratis : cum autem venerit paracletus, ille testimonium
» perhibebit de me, » tanquam diceret, Odio me habuerunt, et occiderunt videntes : sed tale de me paracletus testimonium perhibebit, ut eos faciat in me credere non videntes.

II. « Et vos, inquit, testimonium perhibebitis, quia ab
» initio mecum estis. » Perhibebit Spiritus sanctus; perhibebitis et vos. Quia enim ab initio mecum estis, potestis prædicare quod nostis : quod ut modo non faciatis, illius Spiritus plenitudo nondum adest vobis. « Ille ergo

[1] Joan. XV, 24, etc. — [2] Galat. V, 6. — [3] Act. II, 2.

» testimonium perhibebit de me, et vos perhibebitis : » dabit enim vobis fiduciam testimonium perhibendi charitas Dei diffusa in cordibus vestris, per Spiritum sanctum qui dabitur vobis[1]. Quæ utique Petro adhuc defuit, quando mulieris ancillæ interrogatione perterritus, non potuit verum testimonium perhibere; sed contra suam pollicitationem timore magno compulsus est ter negare[2]. Timor autem iste non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem[3]. Denique ante passionem Domini, servilis timor ejus interrogatus est a femina servitutis; post resurrectionem vero Domini liberalis ejus amor ab ipso principe libertatis[4] : et ideo ibi turbabatur, hic tranquillabatur; ibi quem dilexerat negabat, hic quem negaverat diligebat. Sed adhuc etiam tunc amor ipse infirmus fuerat et angustus, donec eum roboraret et dilataret Spiritus sanctus. Qui postea quam illi est abundantia gratiæ largioris infusus, sic ad perhibendum de Christo testimonium quondam ejus frigidum pectus accendit, atque illa prius trepida quæ veritatem suppresserant, ora reseravit, ut cum omnes in quos venerat Spiritus sanctus, linguis omnium gentium loquerentur, Judæorum circumstantibus turbis, solus ad testimonium de Christo perhibendum præ cæteris promptius emicaret, ejusque interfectores de illius resurrectione confunderet. Si quem delectat tam suaviter sanctum tale spectaculum intueri, Actus Apostolorum legat : ibi beatum Petrum quem negantem doluerat, stupeat prædicantem[5] : ibi linguam illam videat ad fiduciam a diffidentia et ad libertatem a servitute translatam, tot linguas inimicorum convertere ad Christi confessionem, quarum non valendo unam ferre, versa fuerat in negationem. Quid plura? Tantus in illo

[1] Rom. v, 5. — [2] Matth. xxvi, 70. — [3] I Joan. iv, 18. — [4] Joan. xxi, 15. — [5] Act. ii, 14.

fulgor gratiæ, tanta Spiritus sancti plenitudo apparebat, tanta de ore prædicantis pretiosissimæ veritatis pondera procedebant, ut ingentis multitudinis adversarios interfectores Christi Judæos faceret pro illo paratos mori, a quibus cum illo formidabat occidi. Hoc fecit Spiritus sanctus tunc missus, ante promissus. Ista Dominus magna atque miranda sua beneficia prævidebat, quando dicebat, « Et » viderunt, et oderunt et me et Patrem meum, ut adim» pleatur sermo qui in Lege eorum scriptus est, quia odio » habuerunt me gratis : cum autem venerit paracletus, » quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, » qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de » me, et vos testimonium perhibebitis. » Ille quippe testimonium perhibens et testes fortissimos faciens, abstulit Christi amicis timorem, et inimicorum odium convertit in amorem.

TRACTATUS XCIII.

De eo quod Dominus dicit : *Hæc locutus sum vobis, ut non scandalizemini* : usque ad id, *Sed hæc locutus sum vobis, ut cum venerit hora eorum, reminiscamini, quia ego dixi vobis.*

I. In his quæ præcedunt hoc Evangelii capitulum, Dominus Discipulos suos ad inimicorum odia perferenda confirmans, suo quoque præparavit exemplo, ut eum imitando fierent fortiores : addens et promittens eis, quod venturus esset Spiritus sanctus, qui de illo testimonium perhiberet, et adjiciens quod et ipsi fierent testes ejus,

hoc utique in eis operante Spiritu sancto. Sic enim ait : « Ille testimonium perhibebit de me, et vos testimonium » perhibebitis[1]. » Utique quia ille perhibebit, etiam vos perhibebitis : ille in cordibus vestris, vos in vocibus vestris : ille inspirando, vos sonando : ut possit impleri, « In omnem terram exivit sonus eorum[2]. » Parum quippe fuerat eos adhortari exemplo suo, nisi impleret Spiritu suo. Denique apostolus Petrus cum jam verba ejus audisset, ubi dixerat : « Non est servus major domino suo, si » me persecuti sunt, et vos persequentur[3] ; » et hoc in illo jam videret impleri, in quo patientiam Domini sui, si exemplum sufficeret, debuit imitari : succubuit et negavit, non utique ferens quod illum ferre cernebat. Cum vere accepit donum Spiritus sancti, quem negaverat prædicavit; et quem confiteri timuerat, non timuit profiteri. Prius enim exemplo quidem fuerat edoctus, ut quod fieri convenerat nosset : sed nondum fuerat virtute fultus, ut quod noverat faceret : instructus erat ut staret, sed non erat firmatus ne caderet. Quod postea quam per Spiritum sanctum factum est, annuntiavit usque ad mortem, quem negaverat timens mortem. Ideo Dominus in hoc consequenti capitulo, de quo nunc vobis loquendum est, « Hæc, inquit, locutus sum vobis, ut non scandali- » zemini[4]. » Canitur quippe in Psalmo : « Pax multa » diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum[5]. » Merito itaque promisso Spiritu sancto, quo in eis operante fierent testes ejus, subjunxit, « Hæc locutus sum » vobis, ut non scandalizemimi[6]. » Cum enim charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, fit pax multa diligentibus legem Dei, ut non sit illis scandalum.

[1] Joan. xv, 26. — [2] Psal. xviii, 5. — [3] Joan. xiii, 16. — [4] Id. xvi, 1. — [5] Psal. cxviii, 165. — [6] Rom. v, 5.

II. Deinde quid passuri essent, jam exprimens ait : « Extra synagogas facient vos[1]. » Quid autem mali erat Apostolis expelli de synagogis Judaïcis, quasi non inde fuerant se separaturi, etiamsi eos nullus expelleret? Sed nimirum hoc voluit denuntiare, quia Judæi Christum non fuerant recepturi, a quo isti non fuerant recessuri : et ideo futurum erat ut foras mitterentur cum illo, ab eis qui esse nollent in illo, hi qui esse non possent sine illo. Nam profecto quia non erat ullus alius populus Dei quam illud semen Abrahæ, si agnoscerent et reciperent Christum, tanquam rami naturales in olea permanerent[2]; nec aliæ fierent Ecclesiæ Christi, aliæ synagogæ Judæorum : eædem quippe essent, si in eodem esse voluissent. Quod quia noluerunt, quid restabat nisi ut remanentes extra synagogas facerent eos qui non relinquerent Christum? Accepto quippe Spiritu sancto testes ejus effecti, non utique tales essent, de quibus dicitur : « Multi principes » Judæorum crediderunt in eum, sed propter metum Ju» dæorum, ne pellerentur de synagogis, non audebant » confiteri eum; dilexerunt enim gloriam hominum magis » quam Dei[3]. » Crediderunt ergo in eum, sed non sic quomodo eos volebat credere, qui dicebat : « Quomodo » potestis credere, gloriam ab invicem expectantes, glo» riam quæ a solo Deo est non quærentes[4]? Discipulis ergo sic in eum credentibus, ut impleti Spiritu sancto, hoc est dono gratiæ Dei, non sint de numero eorum, qui ignorantes Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti[5]; nec de illorum, de quibus dictum est, « Dilexerunt gloriam hominum magis quam » Dei : » illa congruit prophetia, quæ de ipsis invenitur impleta : « Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, et in

[1] Joan. xvi, 2. — [2] Rom. xi, 17. — [3] Joan. xii, 42, 43. — [4] Id. v, 44. — [5] Rom. x, 3.

» nomine tuo exultabunt tota die, et in tua justitia exal-
» tabuntur; quoniam gloria virtutis eorum tu es[1] : »
Merito eis dicitur, « Extra synagogas facient vos : » illi
scilicet, qui zelum Dei habent; sed non secundum scien-
tiam[2] : propter quod ignorantes Dei justitiam, et suam
volentes constituere, et eos expellunt qui non in sua,
sed in Dei justitia exaltantur, nec expulsi ab hominibus
erubescunt, quoniam gloria virtutis eorum ipse est.

III. Denique cum hoc eis dixisset, adjecit, « Sed venit
» hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium
» se præstare Deo : et hæc facient vobis, quia non cogno-
« verunt Patrem neque me[3]. » Hoc est, non cognove-
runt Deum nec ejus Filium, cui se in vobis occidendis
præstare arbitrantur obseqnium. Quæ verba Dominus ita
subjecit, tanquam ex hoc consolaretur suos, qui de syna-
gogis Judaïcis pellerentur. Prænuntians enim quæ mala
essent pro ejus testimonio perpessuri, « Extra synagogas,
» inquit, facient vos. » Nec ait, Et venit hora, ut omnis
qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo.
Quid ergo ait? « Sed venit hora : » quemadmodum dice-
ret, si aliquid boni post mala prædiceret. Quid sibi ergo
vult, « Extra synagogas facient vos : sed venit hora? »
Tanquam hoc dicturus fuisset, Separabunt illi quidem
vos, sed ego vos colligam; aut, Separabunt quidem vos,
sed venit hora lætitiæ vestræ. Quid ergo ibi facit hoc ver-
bum quod ait, « Sed venit hora, » quasi consolationem
eis promitteret post tribulationem : cum magis dicere de-
buisse videatur indicativo modo, Et venit hora? Sed non
ait, Et venit, cum tribulationem super tribulationem,
non consolationem post tribulationem venturam illis esse
prædiceret. An forte sic eos illa de synagogis separatio
fuerat turbatura, ut mori mallent, quam in hac vita sine

[1] Psal. LXXXVIII, 16, 17. — [2] Rom. X, 2, 3. — [3] Joan. XVI, 2, 3.

Judæorum congregationibus immorari? Absit ut sic turbarentur, qui Dei, non hominum gloriam requirebant, Quid ergo est, « Extra synagogas facient vos; sed venit » hora : » cum potius dicere debuisse videatur, Et venit hora, « ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium » se præstare Deo? » Neque enim saltem dictum est, Sed venit hora ut interficiant vos, quasi ut eis mors pro consolatione illius separationis accideret : sed, « Venit, inquit, hora ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. » Prorsus non mihi videtur aliud significare voluisse, nisi ut intelligerent atque gauderent tam multos se Christo adquisituros, cum de Judæorum congregationibus pellerentur, ut eos non sufficeret pellere, sed non sinerent vivere, ne omnes ad nomen Christi sua prædicatione converterent, et ab observatione Judaïsmi, tanquam divinæ veritatis, averterent. Hoc enim de Judæis dictum debemus accipere, de quibus dixerat, « Extra synagogas facient vos. » Nam testes, id est, martyres Christi, etiamsi occisi sunt a gentilibus : non tamen illi arbitrati sunt Deo, sed diis suis falsis obsequium se præstare, cum hæc facerent. Judæorum autem omnis qui occidit prædicatores Christi, Deo se præstare putavit obsequium credens quod desererent Deum Israël, quicumque converterentur ad Christum. Ut enim et ipsum Christum occiderent, ista ratione commoti sunt : nam eorum de hac re etiam verba conscripta sunt : « Videtis quia » totus mundus post eum abiit [1] : si dimiserimus eum » vivere, venient Romani, et tollent nobis et locum et » gentem. » Et quod Caiphas dixit : « Expedit ut unus » homo moriatur pro populo, et non tota gens pereat [2]. » Et in hoc ergo sermone suos Discipulos suo erexit exemplo, quibus dixerat, Si me persecuti sunt, et vos persequen-

[1] oan. xii, 19. — [2] Id. xi, 48, etc.

tur : ut quemadmodum illum occidendo, Deo se præstitisse obsequium putaverunt, sic etiam illos.

IV. Iste itaque sensus est in his verbis, « Extra synagogas facient vos, » sed nolite solitudinem formidare : separati quippe a congregatione eorum, tam multos in nomine meo congregabitis, ut illi metuentes ne templum quod erat apud eos, et omnia Legis veteris sacramenta deserantur, interficiant vos, sic fundentes sanguinem vestrum, ut Deo se præstare arbitrentur obsequium. Ecce est illud quod de his dixit Apostolus : « Zelum Dei habent, » sed non secundum scientiam[1] : » obsequium se putant præstare Deo, interficiendo famulos Dei. O error horrendus ! Ita-ne ut placeas Deo, percutis placentem Deo; et templum Dei vivum te feriente prosternitur, ne Dei templum lapideum deseratur ? O execrabilis cæcitas ! Sed ex parte in Israël facta est, ut plenitudo gentium intraret[2] : ex parte, inquam, facta est, non ex toto. Non enim omnes, sed aliqui ex ramis fracti sunt, ut insereretur oleaster. Nam Spiritu sancto implente Discipulos Christi, cum linguis omnium loquerentur, cum per eos divina miracula frequentarentur, et divina eloquia spargerentur, etiam occisus ita dilectus est Christus, ut ejus Discipuli expulsi a congregationibus Judæorum, ex ipsis quoque Judæis ingentem multitudinem congregarent, et nullam solitudinem formidarent[3]. Hinc ergo accensi cæteri reprobi et cæci, zelum Dei habentes, sed secundum scientiam, et obsequium se præstare Deo credentes, occidebant eos. Sed pro illis occisus colligebat eos, qui de his futuris antequam occideretur, instruxerat eos, ne ignaros atque imparatos animos mala inopinata et improvisa, quamvis cito transitura, turbarent, sed præcognita et patienter accepta ad bona sempiterna perducerent. Hanc enim

[1] Rom. x, 2. — [2] Id. xi, 25. — [3] Act. ii, 2, etc.

fuisse causam ut hæc eis prænuntiaret, etiam ipse demontravit adjungens, » Sed hoc locutus sum vobis, ut cum » venerit hora eorum, reminiscamini quia ego dixi vo» bis[1]. » Hora eorum hora tenebrosa, hora nocturna. « Sed in die mandavit Dominus misericordiam suam, et » in nocte declaravit[2] : » quando nox Judæorum separatum a se diem Christianorum nulla confusione fuscavit; et quando carnem occidere potuit, fidem tenebrare non potuit.

TRACTATUS XCIV.

De eo quod dicit Jesus, *Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram :* usque ad id, *Si autem abiero mittam eum ad vos.*

I. Cum Dominus Jesus prædixisset Discipulis suis persecutiones, quas passuri fuerant post ejus abscessum, subjunxit, atque ait : « Hæc autem vobis ab initio non » dixi, quia vobiscum eram : nunc autem vado ad eum » qui me misit[3]. » Ubi primum videndum est, utrum eis futuras non prædixerit ante passiones. Sed alii tres Evangelistæ satis eum prædixisse ista demonstrant, antequam ventum esset ad cœnam[4] : » qua peracta secundum Joannem ista locutus est, ubi ait : « Hæc autem vobis ab ini» tio non dixi, quia vobiscum eram. » An forte hinc ista solvitur quæstio, quia et illi eum narrant passioni proximum fuisse cum hæc diceret? Non ergo ab initio quando

[1] Joan. XVI, 4. — [2] Psal. XLI, 9. — [3] Joan. XVI, 5. — [4] Matth. XXIV, 9; Marc. XIII, 9, et Luc. XXI, 12.

cum illis erat, quia jam discessurus, jamque ad Patrem perrecturus hæc dixit : et ideo etiam secundum illos Evangelistas verum est quod hic dictum est, « Hæc autem vobis ab initio non dixi. » Sed quid agimus de fide Evangelii secundum Matthæum, qui hæc eis a Domino non solum cum jam esset Pascha cum Discipulis cœnaturus imminente passione, verum et ab initio denuntiata esse commemorat, ubi primum nominatim duodecim exprimuntur Apostoli, et ad opera divina mittuntur[1] ? Quid sibi ergo vult quod hic ait, « Hæc autem vobis ab initio » non dixi, quia vobiscum eram : » nisi quia ea quæ hic dicit de Spiritu sancto, quod sit venturus ad eos et testimonium perhibiturus, quando mala illa passuri sunt, hæc ab initio eis non dixit, quia cum ipsis erat?

II. Consolator ergo ille vel advocatus (utrumque enim interpretatur quod est græce paracletus,) Christo abscedente fuerat necessarius; et ideo de illo non dixerat ab initio quando cum illis erat, quia ejus præsentia consolabantur : abscessurus autem oportebat ut diceret illum esse venturum, per quem futurum erat ut charitate diffusa in cordibus suis verbum Dei cum fiducia prædicarent; et illo intrinsecus apud eos testimonium perhibente de Christo, ipsi quoque testimonium perhiberent; neque scandalizarentur cum inimici Judæi absque synagogis facerent eos, et interficerent arbitrantes obsequium se præstare Deo : quoniam charitas omnia tolerat; quæ diffundenda erat in cordibus eorum per Spiritus sancti donum[2]. Hinc ergo iste totus ducitur sensus, quia facturus eos erat martyres suos, id est, testes suos per Spiritum sanctum : ut illo in eis operante, persecutionum quæcumque aspera tolerarent, nec frigescerent a charitate prædicandi, illo divino igne succensi. « Hæc ergo,

[1] Matth. x, 17. — [2] I Cor. XIII, 7, et Rom. v, 5.

» inquit, locutus sum vobis, ut cum venerit hora eorum, » reminiscamini quia ego dixi vobis [1]. » Hæc scilicet locutus sum vobis, non tantum quia passuri estis ista : sed quia cum venerit paracletus ille, testimonium perhibebit de me, ne ista timendo taceatis, unde fiet ut etiam vos testimonium perhibeatis. « Hæc autem vobis ab initio non » dixi, quia vobiscum eram [2], » et ego vos consolabar mea corporali præsentia exhibita humanis sensibus vestris, quam parvuli capere poteratis.

III. « Nunc autem vado ad eum qui me misit : et nemo, inquit, ex vobis interrogat me, Quo vadis [3]. » Significat sic se iturum ut nullus interrogaret, quod palam fieri visu corporis cernerent : nam superius interrogaverant eum quo esset iturus, et responderat eis se iturum quo ipsi tunc venire non possent [4]. Nunc vero ita se promittit iturum, ut nullus eorum quo vadit interroget. Nubes enim suscepit eum quando ascendit ab eis [5]; et euntem in cœlum non verbis quæsierunt, sed oculis deduxerunt.

IV. « Sed quia hæc locutus sum vobis : inquit, tristi» tiam implevit cor vestrum [6]. » Videbat utique quid illa sua verba in eorum cordibus agerent : spiritalem quippe nondum interius habentes consolationem, quam per Spiritum sanctum fuerant habituri, id quod exterius in Christo videbant, amittere metuebant : et quia se amissuros esse illum vera denuntiantem dubitare non poterant; contristabatur humanus affectus, quia carnalis desolabatur aspectus. Noverat autem ille quid eis potius expediret, quia visus interior ipse est utique melior, quo eos consolaturus fuerat Spiritus sanctus : non cernentium corporibus ingesturus corpus humanum, sed se ipsum creden-

[1] Joan. XVI, 4. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. — [4] Id. XIII, 36. — [5] Act. I, 9. — [6] Joan. XVI, 6.

tium pectoribus infusurus. Denique adjungit, « Sed ego » veritatem dico vobis, expedit vobis ut ego vadam. Si » enim non abiero, paracletus non veniet ad vos : si au- » tem abiero, mittam eum ad vos [1] : » tanquam diceret, Expedit vobis ut hæc forma servi auferatur a vobis : caro quidem factum Verbum habito in vobis; sed nolo me carnaliter adhuc diligatis, et isto lacte contenti semper infantes esse cupiatis : « Expedit vobis ut ego vadam. Si » enim non abiero, paracletus non veniet ad vos. » Si alimenta tenera quibus vos alui, non subtraxero, solidum cibum non esurietis; si carni carnaliter hæseritis, capaces spiritus non eritis. Nam quid est, « Si non abiero, para- » cletus non veniet ad vos : si autem abiero, mittam eum » ad vos? » Numquid hic positus, eum non poterat mittere? Quis hoc dixerit? Neque enim ubi ille erat, iste inde recesserat : et sic venerat a Patre, ut non maneret in Patre. Postremo quomodo eum etiam hic constitutus non poterat mittere, quem scimus super eum baptizatum venisse atque mansisse [2] : imo vero a quo scimus eum nunquam separabilem fuisse? Quid est ergo, « Si non abiero, paracletus non veniet ad vos, » nisi non potestis capere Spiritum, quamdiu secundum carnem persistitis nosse Christum? Unde ille qui jam acceperat Spiritum : « Etsi » noveramus, inquit, secundum carnem Christum, sed » nunc jam non novimus [3]. » Etiam ipsam quippe carnem Christi non secundum carnem novit, qui Verbum carnem factum spiritaliter novit. Hoc nimirum significare voluit magister bonus dicendo, « Si enim non abiero, para- » cletus non veniet ad vos : si autem abiero, mittam eum » ad vos. »

V. Christo autem discedente corporaliter, non solum Spiritus sanctus, sed et Pater et Filius illis adfuit spiri-

[1] Joan. XVI, 7. — [2] Id. I, 32. — [3] 2 Cor. V, 16.

ritaliter. Nam si ab eis sic abscessit Christus, ut pro illo, non cum illo in eis esset Spiritus sanctus : ubi est ejus promissio dicentis : « Ecce ego vobiscum sum usque in » consummationem sæculi [1] : » et, « Veniemus ad eum » ego et Pater, et mansionem apud eum faciemus [2] : cum et Spiritum sanctum ita se promiserit esse missurum, ut cum eis esset in æternum? Ac per hoc cum ex carnalibus vel animalibus essent spiritales futuri, profecto et Patrem et Filium et Spiritum sanctum capacius fuerant habituri. In nullo autem credendus est esse Pater sine Filio et Spiritu sancto, aut Pater et Filius sine Spiritu sancto, aut Filius sine Patre et Spiritu sancto aut sine Patre et Filio Spiritus sanctus, aut Pater et Spiritus sanctus sine Filio : sed ubi eorum quilibet unus, ibi trinitas Deus unus. Oportebat autem ita insinuari Trinitatem, ut quamvis nulla esset diversitas substantiarum, singillatim tamen commendaretur distinctio personarum : ubi eis qui recte intelligunt, nunquam videri potest separatio naturarum.

VI. Quod autem sequitur, : « Et cum venerit ille, ar- » guet mundum de peccato, et de justitia, et de judicio : » de peccato quidem, quia non credunt in me : de jus- » titia vero, quia ad Patrem vado, et jam non videbitis » me : de judicio autem, quia princeps hujus mundi ju- » dicatus est [3] : tanquam solum sit peccatum non credere in Christum, et tanquam ipsa sit justitia non videre Christum, et tanquam ipsum sit judicium quod princeps hujus mundi, hoc est diabolus judicatus est : valde latebrosum est, nec isto sermone coartandum, ne fiat obscurius brevitate; sed alio potius quantum Dominus adjuverit explicandum.

[1] Matth. XXVIII, 20. — [2] Joan. XIV, 23. — [3] Id. XVI, 8-12.

TRACTATUS XCV.

In hæc verba superioris lectionis, *Cum venerit ille arguet mundum de peccato, et de Justitia, etc:*

I. Promittens Dominus missurum se Spiritum sanctum, « Cum venerit, inquit, ille arguet mundum de pec» cato, et de justitia, et de judicio[1]. » Quid est hoc? Num quidnam Dominus Christus non arguit mundum de peccato, cum ait : « Si non venissem et locutus eis fuis» sem, peccatum non haberent[2] : » nunc autem excusationem non habent de peccato suo? Sed ne quis forte dicat hoc ad Judæos proprie pertinere, non ad mundum : nonne ait alio loco, Si de mundo essetis, mundus quod suum esset diligeret? Numquid non arguit de justitia, ubi ait : « Pater juste, mundus te non cognovit[3]? » Numquid non arguit de judicio, ubi se ait sinistris esse dicturum : » Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo et an» gelis ejus[4]? » Et multa alia reperiuntur in sancto Evangelio, ubi de his Christus arguit mundum. Quid est ergo quod tanquam proprie tribuit hoc Spiritui sancto? An forte quia Christus in Judæorum tantum gente locutus est, mundum non videtur arguisse, ut ille intelligatur arguentem? Spiritus autem sanctus in Discipulis ejus toto orbe diffusis, non unam gentem intelligitur arguisse, sed mundum. Nam hoc illis ait ascensurus in cœlum : « Non est » vestrum scire tempora vel momenta, quæ Pater posuit » in sua potestate : sed accipietis virtutem Spiritus sancti

[1] Joan. XVI, 8. — [2] Id. XV, 22. — [3] Id. XVII, 25. — [4] Matth. XXV, 41.

» supervenientis in vos, et eritis mihi testes in Jerusalem,
» et in tota Judæa, et in Samaria, et usque in fines
» terræ[1]. » Hoc est arguere mundum. Sed quis audeat dicere, quod Discipulos Christi arguit mundum Spiritus sanctus, et non arguat ipse Christus : cum clamet Apostolus : « An vultis experimentum accipere ejus qui in me loquitur Christus[2]? » Quos itaque arguit Spiritus sanctus, arguit utique et Christus. Sed quantum mihi videtur, quia per Spiritum sanctum diffundenda erat charitas in cordibus eorum, quæ foras mittit timorem, quo impediri possent, ne arguere mundum qui persecutionibus fremebat, auderent[3]; propterea dixit : « Ille arguet mundum : » tanquam diceret, Ille diffundet in cordibus vestris charitatem; sic enim timore depulso, arguendi habebitis libertatem. Sæpe autem diximus[4] inseparabilia opera esse Trinitatis : sed singillatim commendandas fuisse personas, ut non solum sine separatione, verum etiam sine confusione ei unitas intelligatur et Trinitas.

II. Exponit deinde quid dixerit « de peccato, et de jus-
» titia, et de judicio. De peccato quidem, inquit, quia
» non crediderunt in me[5]. » Hoc enim peccatum quasi solum sit, præ cæteris posuit : quia hoc manente cætera detinentur, et hoc discedente cætera remittuntur. « De
» justitia vero, inquit, quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me. » Hic primo videndum est, si recte quisque arguitur de peccato, quomodo recte arguatur et de justitia. Numquid enim si arguendus est peccator propterea quia peccator est, arguendum putabit quisquam et justum propterea quia justus est? absit. Nam et si aliquando justus arguitur, ideo recte arguitur, quia, sicut scriptum est : « Non est justus in terra, qui faciet bonum, et non

[1] Act. I, 7, 8. — [2] 2 Cor. XIII, 3. — [3] Rom. V, 5, et I Joan. IV. 18. — [4] Vide supra Tract. XX. — [5] Joan. XVI, 9, etc.

» peccabit[1]. » Quocirca etiam cum justus arguitur, de peccato arguitur, non de justitia. Quoniam et in illo quod legimus divinitus dictum : « Noli effici justus multum : » non est notata justitia sapientis, sed superbia præsu- » mentis[2]. » Qui ergo fit multum justus, ipso nimio fit injustus. Multum enim se facit justum, qui dicit se non habere peccatum; aut qui se putat non gratia Dei, sed sua voluntate sufficiente effici justum : nec recte vivendo justus est, sed potius inflatus, putando se esse quod non est. Quo pacto igitur mundus arguendus est de justitia, nisi de justitia credentium? Arguitur itaque de peccato, quia in Christum non credit : et arguitur de justitia eorum qui credunt. Ipsa quippe fidelium comparatio, infidelium est vituperatio. Hoc et ipsa expositio satis indicat. Volens enim aperire quid dixerit, « De justitia vero, inquit, quia » ad Patrem vado, et jam non videbitis me : » Non ait, et jam non videbunt me; de quibus dixerat, « quia non » crediderunt in me. » Sed peccatum quid vocaret exponens, de illis locutus est dicens, « quia non crediderunt » in me : » exponens autem quam diceret justitiam, de qua mundus arguitur, ad ipsos quibus loquebatur, se convertit, atque ait, « Quia ad Patrem vado, et jam non » videbitis me. » Quapropter mundus de peccato quidem suo, de justitia vero arguitur aliena, sicut arguuntur de lumine tenebræ : « Omnia enim quæ arguuntur, ait » Apostolus, a lumine manifestantur[3]. » Quantum enim malum sit eorum qui non credunt, non solum per se ipsum, verum etiam ex bono potest eorum apparere qui credunt. Et quoniam ista vox infidelium esse consuevit, Quomodo credimus quod non videmus? ideo credentium justitiam sic oportuit definiri, « Quia ad Patrem vado, et » jam non videbitis me. Beati enim qui non vident, et

[1] Eccli. VII, 21. — [2] Ibid. 17. — [3] Ephes. V, 13.

» credunt[1]. » Nam et qui viderunt Christum, non in eo laudata est fides eorum, quia credebant quod videbant, id est filium hominis; sed quia credebant, quod non videbant, id est Filium Dei. Cum vero et ipsa forma servi subtracta eorum esset aspectibus, tum vero ex omni parte impletum est : « Justus ex fide vivit[2]. » Est enim fides, sicut in Epistola quæ ad Hebræos est definitur, sperantium substantia, convictio rerum quæ non videntur.

III. Sed quid est, « Jam non videbitis me? » Non enim ait, Ad Patrem vado, et non videbitis me, ut temporis intervallum quo non videbitur, significasse intelligeretur, sive breve, sive longum, tamen utique terminatum : sed dicendo, « Jam non videbitis me, » velut nunquam eos de cætero visuros Christum, veritas prænuntiavit. Hæccine justitia est nunquam Christum videre, et in eum tamen credere : cum propterea laudetur fides ex qua justus vivit, quoniam credit, quem modo non videt Christum, se aliquando esse visurum? Postremo secundum hanc justitiam, numquid dicturi sumus Paulum apostolum non fuisse justum, confitentem se Christum vidisse post ascensionem ejus in cœlum[3], de quo utique jam tempore dixerat, « Jam non videbitis me? » Numquid secundum hanc justitiam justus non erat gloriosissimus Stephanus, qui cum lapidaretur, ait : « Ecce video cælum apertum, » et filium hominis stantem ad dexteram Dei[4]? » Quid ergo est, « Ad Patrem vado, et jam non videbitis me, » nisi quomodo sum, cum vobiscum sum? Tunc enim adhuc erat mortalis in similitudine carnis peccati, qui esurire poterat ac sitire, fatigari atque dormire : hunc ergo Christum, id est, talem Christum, cum transisset de hoc mundo ad Patrem, non erant jam visuri : et ipsa est justitia fidei,

[1] Joan. xx, 29. — [2] Rom. I, 17, Habac. II, 4, et Hebr. XI, 1. — [3] I Cor. xv, 8. — [4] Act. VII, 55.

de qua dicit Apostolus : « Etsi noveramus Christum se- » cundum carnem, sed nunc jam non novimus[1]. » Erit itaque, inquit, vestra justitia, qua mundus arguetur, « quia vado ad Patrem, et jam non videbitis me : » quoniam in eum quem non videbitis credetis in me : et quando me videbitis, quod tunc ero, non videbitis me quod sum vobiscum modo; non videbitis humilem, sed excelsum; non videbitis mortalem, sed sempiternum; non videbitis judicandum, sed judicaturum : et de hac fide vestra, id est, justitia vestra, arguet Spiritus sanctus incredulum mundum.

IV. Arguet etiam « de judicio, quia princeps hujus » mundi judicatus est[2]. » Quis est iste, nisi de quo ait alio loco : « Ecce venit princeps mundi, et in me nihil » inveniet[3]; » id est, nihil juris sui, nihil quod ad eum pertineat, nullum scilicet omnino peccatum? Per hoc enim est diabolus princeps mundi. Non enim cœli et terræ et omnium quæ in eis sunt, est diabolus princeps, qua significatione intelligitur mundus, ubi dictum est : « Et » mundus per eum factus est[4] : » sed mundi est diabolus princeps, de quo mundo ibi continuo subjungit atque ait, Et mundus eum non cognovit, hoc est, homines infideles, quibus toto orbe terrarum mundus est plenus : inter quos gemit fidelis mundus, quem de mundo elegit, per quem factus est mundus; de quo ipse dicit : « Non venit filius » hominis ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus » per ipsum[5]. » Mundus eo judicante damnatur, mundus eo subveniente salvatur : quoniam sicut arbor foliis et pomis, sicut area paleis et frumentis, ita infidelibus et fidelibus plenus est mundus. Princeps ergo mundi hujus, hoc est princeps tenebrarum harum, id est infide-

[1] 2 Cor. v, 16. — [2] Joan. xvi, 11. — [3] Id. xiv, 30. — [4] Id. i, 10. — [5] Id. iii, 17.

lium : de quibus eruitur mundus, quibus dicitur : « Fuis-
» tis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino[1] : »
princeps mundi hujus de quo alibi dicit : « Nunc princeps
» mundi hujus missus est, foras utique judicatus est[2] : »
quoniam judicio ignis æterni irrevocabiliter destinatus est.
Et de hoc itaque judicio quo princeps judicatus est mundi,
arguitur a Spiritu sancto mundus : quoniam cum suo
principe judicatur, quem superbus atque impius imitatur.
« Si enim Deus, sicut dicit apostolus Petrus, peccanti-
» tibus Angelis non pepercit, sed carceribus caliginis inferi
» retrudens tradidit in judicio puniendos servari[3] : » quo-
modo non a Spiritu sancto de hoc judicio mundus argui-
tur, quando in Spiritu sancto hæc loquitur Apostolus?
Credant itaque homines in Christum, ne arguantur de
peccato infidelitatis suæ, quo peccata omnia detinentur :
transeant in numerum fidelium, ne arguantur de justitia
eorum, quos justificatos non imitantur : caveant futurum
judicium, ne cum mundi principe judicentur, quem ju-
dicatum imitantur. Etenim ne sibi existimet parci super-
bia dura mortalium, de superborum supplicio terrenda
est angelorum.

[1] Ephes. v, 8. — [2] Joan. xii, 31. — [3] 2 Petr. ii, 4.

TRACTATUS XCVI.

In hæc verba, *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo : cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.*

I. In isto sancti Evangelii capitulo, ubi Dominus ait Discipulis suis, « Adhuc multa habeo vobis dicere, sed » non potestis portare modo [1], » prius quærendum illud occurrit, quomodo superius dixerit : « Omnia quæ audivi » a Patre meo, nota feci vobis [2] : » et hic dicat, « Ad- » huc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare » modo. » Verum illud quomodo dixerit, quod nondum fecerat tanquam fecerit, sicut ea quæ futura sunt, Deum fecisse Propheta testatur dicens : « Qui fecit quæ futura » sunt, jam cum ipsa verba tractaremus, ut potuimus, ex- » posuimus [3]. » Nunc ergo quæ ista sint, quæ Apostoli tunc portare non poterant, vultis forsitan scire. Sed quis nostrum audeat eorum se dicere jam capacem, quæ illi capere non volebant? Ac per hoc nec a me expectanda sunt ut dicantur, quæ forte non caperem, si mihi ab alio dicerentur : nec vos ea portare possetis, etiamsi ego tantus essem, ut a me ista quæ vobis altiora sunt audiretis. Et fieri quidem potest ut sint in vobis aliqui ad ea capienda jam idonei, quæ alii capere nondum valent; et si non omnia de quibus magister Deus ille dicebat, « Adhuc multa ha- » beo vobis dicere, » tamen eorum fortasse nonnulla :

[1] Joan. XVI, 12. — [2] Joan. XV, 15. — [3] Isaï. XLV, 11, juxta LXX.

sed quænam sint ista quæ ipse non dixit, temerarium est velle præsumere ac dicere. Nam et mori pro Christo nondum erant idonei tunc Apostoli, quibus dicebat : « Non » potestis me sequi modo [1] : » unde primus eorum Petrus, qui hoc jam se posse præsumpserat, aliud expertus est quam putabat : et tamen postea et viri et mulieres, pueri et puellæ, juvenes et virgines, seniores cum junioribus innumerabiles martyrio coronati sunt, et posse inventæ sunt oves, quod tunc quando ista Dominus loquebatur, nondum poterant portare pastores. Numquid ergo debuit illis ovibus dici in illo tentationis articulo, quo certare usque ad mortem pro veritate oportebat, et pro Christi nomine vel doctrina sanguinem fundere; numquid inquam, debuit eis dici, Quis vestrum audeat idoneum martyrio se putare, cui Petrus idoneus nondum fuerat, quando eum os ad os ipse Dominus instruebat? Sic itaque dixerit aliquis, non debere dici populis Christianis, audire cupientibus quæ sint de quibus Dominus tunc dicebat, « Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis por» tare modo, » Si Apostoli nondum poterant, multo minus vos potestis : quia forte sic multi possunt audire, quod tunc nondum poterat Petrus, sicut multi possunt martyrio coronari, quod tunc nondum poterat Petrus : præsertim jam misso Spiritu sancto, qui tunc nondum erat missus, de quo continuo subjunxit, atque ait : Cum au» tem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem » veritatem [2] : » sic utique demonstrans illos ideo quæ habebat dicere, portare non posse, quia nondum ad eos venerat Spiritus sanctus.

II. Ecce concedamus ut ita sit, multos ea modo portare posse jam misso Spiritu sancto, quæ tunc eo nondum misso non poterant portare Discipuli : numquid ideo sci-

[1] Joan. XIII, 36. — [2] Id. XVI, 13.

mus quæ sint quæ dicere noluit, quæ tunc sciremus, si ab eo dicta legeremus vel audiremus? Aliud est enim scire utrum a nobis vel a vobis portari possint: aliud autem scire quæ sint sive portari possint, sive non possint. Quæ cum ipse tacuerit, quis nostrum dicat, Ista vel illa sunt? Aut si dicere audeat, unde probat? Quis enim est tam vanus aut temerarius, qui cum dixerit etiam vera quibus voluerit, quæ voluerit, sine ullo testimonio divino affirmet ea esse, quæ tunc Dominus dicere noluit? Quis hoc nostrum faciat, et non maximam culpam temeritatis incurrat, in quo nec prophetica nec apostolica excellit auctoritas? Nam profecto si eorum aliquid legissemus in libris canonica auctoritate firmatis, qui post ascensionem Domini scripti sunt, parum fuerat hoc legisse, nisi illic id etiam legeretur, hoc ex eis esse quæ tunc Dominus noluit Discipulis dicere, quia non poterant illa portare. Tanquam si, verbi gratia, ego dicerem, illud quod legimus in hujus Evangelii capite: « In principio erat Verbum, » et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum, » hoc erat in principio apud Deum [1], » et alia quæ sequuntur, quoniam postea scripta sunt, nec ea Dominum Jesum dixisse narratum est, cum hic esset in carne, sed hæc unus ex Apostolis ejus, ac Spiritu ejus sibi revelante conscripsit, ex his esse quæ noluit tunc Dominus dicere, quia ea Discipuli portare non poterant, quis me audiat tam temere ista dicentem? Si autem ubi hoc legimus, ibi hoc etiam legeremus, quis non tanto Apostolo crederet?

III. Sed id quoque mihi videtur absurdissime dici, ea tunc non potuisse portare Discipulos, quæ de invisibilibus et altissimis rebus invenimus in Apostolicis litteris, quæ postmodum scriptæ sunt, nec ea Dominum quando

[1] Joan. 1, 1.

cum illis visibiliter erat, dixisse narratur. Cur enim ea tunc ferre non poterant, quæ nunc in eorum libris quis non legat, quis non ferat, etiamsi non intelligat? Nonnulla quidem homines infideles in Scripturis sanctis et non intelligunt cum legunt vel audiunt, et lecta vel audita ferre non possunt : sicut pagani, quod per eum qui crucifixus est mundus; sicut Judæi, quod Filius Dei sit, qui eo modo quo ipsi celebrant sabbatum solvit, sicut Sabelliani, quia Trinitas est Pater et Filius et Spiritus sanctus; sicut Ariani, quia æqualis est Patri Filius, et Patri ac Filio Spiritus sanctus; sicut Photiniani, quia non homo tantum similis nobis, sed etiam Deus Deo Patri æqualis est Christus; sicut Manichæi, quod Christus Jesus per quem liberandi sumus, nasci in carne et de carne dignatus est : et cæteri omnes perversarum ac diversarum sectarum homines, utique ferre non possunt, quidquid in Scripturis sanctis et in fide catholica reperitur, quod contra eorum proferatur errores : sicut nos ferre non possumus sacrilegas eorum vanitates et insanias mendaces. Quid est enim ferre non posse, nisi æquo animo non habere? Sed omnia quæ post ascensionem Domini canonica veritate atque autoritate conscripta sunt, quis fidelis vel etiam catechumenus antequam Spiritum sanctum baptizatus accipiat, non æquo animo legit atque audit, etiamsi nondum sicut oportet intelligit? Quomodo ergo aliquid eorum quæ post ascensionem Domini scripta sunt, non possent ferre Discipuli, etiam nondum sibi misso Spiritu sancto, cum omnia nunc ferant catechumeni nondum accepto Spiritu sancto? Quia et si non eis fidelium sacramenta produntur, non ideo fit quod ea ferre non possunt : sed ut ab eis tanto ardentius concupiscantur quanto eis honorabilius occultantur.

IV. Quapropter, Charissimi, non a nobis expectetis

audire quæ tunc noluit Dominus Discipulis dicere, quia nondum poterant illa portare : sed potius in charitate proficite, quæ diffunditur in cordibus vestris per Spiritum sanctum, qui datus est vobis, ut spiritu ferventes et spiritalia diligentes[1], spiritalem lucem spiritalemque vocem, quam carnales homines ferre non possunt, non aliquo signo corporalibus oculis apparente, nec aliquo sono corporalibus auribus instrepente, sed interiore conspectu et auditu nosse possitis. Non enim diligitur quod penitus ignoratur. Sed cum diligitur quod ex quantulacumque parte cognoscitur, ipsa efficitur dilectione ut melius et plenius cognoscatur. Si ergo in charitate proficiatis, quam diffundit in cordibus Spiritus sanctus, « docebit vos omnem veritatem : » vel, sicut alii codices habent[2], « deducet vos in omni veritate. » Unde dictum est : « Deduc me, Domine, in via tua, et » ambulabo in veritate tua[3]. » Sic fiet ut non a doctoribus exterioribus illa discatis, quæ noluit Dominus tunc dicere, sed sitis omnes docibiles Deo[4] : ut ea ipsa quæ per lectiones atque sermones extrinsecus adhibitos didicistis et credidistis de natura Dei non corporea, nec loco aliquo inclusa, nec per infinita spatia locorum quasi mole distenta, sed ubique tota et perfecta et infinita, sine nitoribus colorum, sine figuris lineamentorum, sine notis litterarum, sine serie syllabarum, ipsa mente conspicere valeatis. Ecce dixi aliquid quod forte inde sit, et tamen accepistis; et non solum ferre potuistis, verum etiam libenter audistis. Sed ille magister interior, qui cum adhuc Discipulis exterius loqueretur, ait, « Ad» huc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare » modo, » si vellet nobis id quod de incorporea Dei natura dixi, intrinsecus ita dicere, sicut sanctis Angelis

[1] Rom. v, 5. — [2] Græc. ὁδηγήσει. — [3] Psal. LXXXV, 11. — [4] Isaï. LIV, 13, et Joan. VI, 45.

dicit, qui semper vident faciem Patris[1]; nondum ea portare possemus. Proinde quod ait : « Docebit vos omnem » veritatem, » vel, « Deducet vos in omni veritate, » non arbitror in hac vita in cujusquam mente posse compleri : (quis enim vivens in hoc corpore quod corrumpitur et aggravat animam, possit omnem cognoscere veritatem[2]; cum dicat Apostolus : « Ex parte scimus[3]? ») sed quia per Spiritum sanctum fit, unde nunc pignus accepimus, ut ad ipsam quoque plenitudinem veniamus[4] : de qua idem dicit Apostolus : « Tunc autem facie ad fa» ciem, » et, « Nunc scio ex parte, tunc autem cognos» cam sicut et cognitus sum[5] : » non quod in hac vita scit totum, quod usque ad illam perfectionem futurum nobis Dominus promisit per charitatem Spiritus, dicens, « Docebit vos omnem veritatem, » vel, « Deducet vos » in omni veritate.

V. Quæ cum ita sint, Dilectissimi, moneo vos in charitate Christi, ut seductores caveatis impuros et obscœnæ turpitudinis sectas, de quibus ait Apostolus, « Quæ au» tem occulte fiunt ab istis, turpe est et dicere[6]; » ne cum horrendas immunditias docere cœperint, quas humanæ aures qualescumque sint, portare non possunt, dicant ipsa esse quæ Dominus ait : « Adhuc multa habeo » vobis dicere, sed non potestis portare modo : » et per Spiritum sanctum asserant fieri, ut possint illa immunda et nefanda portari. Alia sunt mala, quæ portare non potest qualiscumque pudor humanus; et alia sunt bona, quæ portare non potest parvus sensus humanus : ista fiunt in corporibus impudicis, illa remota sunt a corporibus universis : hoc impura carne committitur, illud pura mente vix cernitur. Renovamini ergo spiritu men-

[1] Matth. XVIII, 10. — [2] Sap. IX, 15. — [3] I Cor. XIII, 9. — [4] 2 Cor. I, 22. — [5] I Cor. XIII, 12. — [6] Ephes. V, 12.

tis vestræ, et intelligite quæ fit voluntas Dei[1], quod bonum est et beneplacitum et perfectum ut in charitate radicati et fundati, possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, altitudo et profundum, cognoscere etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei[2]. Isto enim modo vos docebit Spiritus sanctus omnem veritatem, cum magis magisque diffundet in cordibus vestris charitatem.

TRACTATUS XCVII.

In eamdem lectionem.

I. Spiritus sanctus quem promisit Dominus se Discipulis suis esse missurum, qui eos doceret omnem veritatem, quam tunc quando cum eis loquebatur, portare non poterant: de quo Spiritu sancto, sicut dicit Apostolus, nunc pignus accepimus, quo verbo intelligeremus ejus plenitudinem nobis in vita alia reservari[3]: ipse ergo Spiritus sanctus et nunc docet fideles, quanta quisque potest capere spiritalia; et eorum pectora desiderio majore succendit, si quisque in ea charitate proficiat, qua et diligat cognita, et cognoscenda desideret: ita ut ea quoque ipsa quæ nunc quomodocumque cognoscit, nondum se scire sciat, sicut scienda sunt in ea vita, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit[4]. Quo sciendi modo, sic nunc ea vellet interior magister dicere,

[1] Ephes. IV, 23, et Rom. XII, 2. — [2] Ephes. III, 17, etc. — [3] 2 Cor. I, 22, et V, 5. — [4] Isaï. LXIV, 4, et 1 Cor. II, 9.

id est, nostræ menti aperire atque monstrare; humana infirmitas portare non posset. Unde me Vestra dilectio meminit jam locutum, cum sancti Evangelii verba tractaremus, ubi Dominus ait : « Adhuc multa habeo vobis » dicere, sed non potestis portare modo[1]. » Non ut in his Domini verbis nescio quæ secreta nimis addita suspicemur, quæ cum dici a docente possint, portari a discente non possint : sed ea ipsa quæ in doctrina religionis in quorumlibet hominum notitia legimus et scribimus, audimus et dicimus, si vellet eo modo nobis Christus dicere, sicut ea dicit Angelis sanctis in se ipso unigenito Patris Verbo, Patrique coæterno; quinam portare homines possent, etiam si jam essent spiritales, quales adhuc Apostoli non fuerunt, quando ista eis Dominus loquebatur, qualesque postea veniente sancto Spiritu facti sunt? Nam utique quidquid de creatura sciri potest, minus est ipso Creatore, qui summus et verus et immutabilis est Deus. Et quis eum tacet? Ubi non a legentibus, disputantibus, quærentibus, respondentibus, laudantibus, cantantibus, quoquo modo sermocinantibus, postremo ab ipsis etiam blasphemantibus nominatur? Et cum eum nemo taceat, quis est qui eum sicut intelligendus est capiat, cum de oribus et auribus hominum non recedat? Quis est cujus acies ad eum mentis accedat? Quis est qui eum Trinitatem esse scisset, nisi ipse sic innotescere voluisset? Et quis hominum jam sileat Trinitatem : et tamen quis hominum sicut Angeli sapiat Trinitatem? Ea ipsa ergo quæ de Dei æternitate, veritate, sanctitate, in promptu et palam sine cessatione dicuntur, ab aliis bene, ab aliis male intelliguntur : imo ab aliis intelliguntur, ab aliis non intelliguntur. Qui enim male intelligit, non intelligit. Ab eis ipsis autem a quibus bene intelliguntur, ab aliis mi-

[1] Joan. XVI, 12.

nus, ab aliis amplius mentis vivacitate cernuntur, et a nullo hominum sicut ab Angelis capiuntur. In ipsa ergo mente, hoc est, in interiore homine quodammodo crescitur, non solum ut ad cibum a lacte transeatur, verum etiam ut amplius atque amplius cibus ipse sumatur. Non autem crescitur spatiosa mole, sed intelligentia luminosa; quia et ipse cibus intelligibilis lux est. Ut ergo crescatis, eumque capiatis, et quanto magis crescitis, tanto magis magisque capiatis, non ab eo doctore, qui vestris auribus sonat, hoc est, forinsecus operando plantat et rigat, sed ab eo qui dat incrementum, petere ac sperare debetis [1].

II. Proinde sicut præterito sermone commonui, cavete, maxime qui parvuli estis, et adhuc alimentis lacteis indigetis, ne hominibus sub hac occasione deceptis ac deceptoribus, quia Dominus ait : « Adhuc multa habeo vo- » bis dicere, sed non potestis portare modo [2], » autem curiosam præbeatis ad incognita scienda, cum mentes invalidas habeatis ad vera et falsa dijudicanda : maxime propter obscœnissimas turpitudines, quas docuit satanas animas instabiles atque carnales, ad hoc Deo sinente, ut ejus ubique sint tremenda judicia, et in comparatione impuræ nequitiæ dulcescat purissima disciplina : atque ut illi det honorem, timorem autem vel pudorem sibi, qui in illa mala vel illo regente non cecidit, vel illo inde levante surrexit. Cavete timendo et orando, ne irruatis in illud ænigma Salomonis, ubi mulier insipiens et audax, inops panis effecta, convocat prætereuntes dicens : « Panes oc- » cultos libenter attingite, et aquæ furtivæ dulcedinem [3].» Hæc enim mulier vanitas est impiorum, cum sint insipientissimi, aliquid se scire opinantium, sicut de ista muliere dictum est, inops panis effecta, Quæ cum sit inops panis,

[1] I Cor. III, 6. — [2] Joan. XVI, 12. — [3] Prov. IX, 17.

promittit panes : id est, cum sit ignara veritatis, promittit scientiam veritatis. Occultos tamen panes promittit, quos dicit libenter attingi, et aquæ furtivæ dulcedinem : ut ea scilicet libentius et dulcius audiantur et agantur, quæ palam in Ecclesia dici credique prohibentur. Ipsa quippe occultatione condiunt quodammodo nefarii doctores sua venena curiosis : ut ideo se existiment aliquid discere magnum, quia meruit habere secretum, et suavius hauriant insipientiam, quam putant scientiam, cujus prohibitam quodammodo furantur audientiam.

III. Hinc et nefarios ritus suos hominibus sacrilega curiositate deceptis vel decipiendis magicarum artium doctrina commendat. Hinc illæ illicitæ divinationes inspectis pecudum visceribus occisorum aut vocibus et volatibus avium, aut signis multiformibus dæmonum, insusurrantur auribus hominum periturorum per colloquia perditorum. Propter hæc illicita atque punienda secreta, mulier illa non solum insipiens, verum audax etiam nuncupatur. Sed hæc non solum a re ipsa, verum et a nomine nostræ religionis aliena sunt. Quid quod mulier hæc insipiens et audax, sub Christiano vocabulo tot scelestas hæreses condidit, tot nefandas fabulas finxit? Utinam tales quales in theatris sive cantantur, sive saltantur, sive mimica scurrilitate ridentur; et non quasdam tales, quales adversus Deum fingere potuisse sic illam doleamus insipientiam ut miremur audaciam. Omnes autem insipientissimi hæretici, qui se Christianos vocari volunt, audacias figmentorum suorum, quas maxime exhorret sensus humanus, occasione Evangelicæ sententiæ colorare conantur, ubi Dominus ait : « Adhuc multa » habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo : » quasi hæc ipsa sint quæ tunc Discipuli portare non pote-

rant, et ea docuerit Spiritus sanctus, quæ palam docere atque prædicare, quantalibet feratur audacia, spiritus erubescit immundus.

IV. Hos Apostolus in Spiritu sancto prævidens ait : « Erit enim tempus quo sanam doctrinam non sustinebunt, sed secundum desideria sua magistros sibi coacervabunt prurientes auditu : et a veritate quidem auditum suum avertent, ad fabulas autem convertentur[1]. » Illa enim secreti furtique commemoratio qua dicitur : « Panes oc» cultos libenter attingite, et aquæ furtivæ dulcedinem, » pruritum facit audientibus in auribus spiritaliter forni» cantibus, sicut pruritu quodam libidinis etiam in carne » corrumpitur integritas castitatis[2]. » Audite itaque Apostolum talia prævidentem, et ea vitanda salubriter admonentem : « Profanas, inquit, verborum novitates evita[3] : » multum enim proficiunt ad impietatem, et sermo eorum sicut cancer serpit. Et non ait verborum novitates, sed addidit, profanas. Sunt enim et doctrinæ religionis congruentes verborum novitates, sicut ipsum nomen Christianorum quando dici cœperit, scriptum est. In Antiochia enim primum post ascensionem Domini appellati sunt Discipuli Christiani, sicut legitur in Actibus Apostolorum[4] : et xenodochia et monasteria postea sunt appellata novis nominibus, res tamen ipsæ et ante nomina sua erant, et religionis veritate firmantur, qua etiam contra improbos defenduntur. Adversus impietatem quoque Arianorum hæreticorum novum nomen patris Homousion condiderunt : sed non rem novam tali nomine signaverunt : hoc enim vocatur homousion, quod est « Ego et Pater unum sumus[5], » unius videlicet ejusdemque substantiæ. Nam si omnis novitas profana esset, nec a Domino diceretur : « Mandatum novum[6] do

[1] 2 Tim. IV, 3, etc. — [2] Prov. IX, 17. — [3] 2 Tim. II, 16. — [4] Act. XI, 26. — [5] Joan. X, 30. — [6] Id. XIII, 34.

» vobis : » nec Testamentum appellaretur novum, nec cantaretur in universa terra Canticum novum. Sed profanæ sunt verborum novitates, ubi dicit mulier insipiens et audax : « Panes occultos libenter attingite, et aquæ furtivæ » dulcedinem [1]. » Ab hac pollicitatione falsæ scientiæ prohibet etiam illo loco Apostolus ubi dicit : « O Timothee, » depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, » et contradictiones falsi nominis scientiæ, quam quidam » promittentes circa fidem exciderunt [2]. » Nihil enim sic amant isti quam scientiam promittere : et fidem rerum verarum quas credere parvuli præcipiuntur, velut imperitiam deridere.

V. Dicet aliquis, Nihil-ne spiritales viri habent in doctrina, quod carnalibus taceant, et spiritalibus eloquantur ? Si respondero non habent, continuo mihi dicetur ex Epistola ad Corinthios apostoli Pauli : « Non potui vobis » loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, quasi » parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam; » nondum enim poteratis, sed nec adhuc quidem potes- » tis, adhuc enim estis carnales [3] : » et illud, « Sapien- » tiam loquimur inter perfectos [4] : » et illud, « Spiritali- » bus spiritalia comparantes; animalis autem homo non » percipit quæ sunt Spiritus Dei, stultitia enim est illi [5]. » Hoc totum quale sit, ne rursus propter hæc Verba Apostoli profanis vocum novitatibus secreta quærantur, et ea quæ debet castorum spiritus corpusque vitare, dicatur carnales sustinere non posse, sermone alio si Dominus donaverit, disputandum est, ut jam istum aliquando claudamus.

[1] Prov. IX, 17. — [2] I Tim. VI, 20. — [3] I Cor. III, 1, 2. — [4] Id. II, 6.— [5] Ibid. 13, 14.

TRACTATUS XCVIII.

In eamdem lectionem.

I. Ex verbis Domini nostri [1], ubi dicit : « Adhuc multa » habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo [2], » exortam difficilem quæstionem me recolo distulisse, ut inde otiosius tractaretur, quia illum modus competens compellebat finire sermonem. Nunc ergo quoniam tempus est promissa reddendi : pertractetur ut Dominus ipse donaverit qui cordi nostro ut proponeretur ingessit. Hæc est autem quæstio, Utrum spiritales homines habeant aliquid in doctrina, quod carnalibus taceant, et spiritalibus dicant. Quia si dixerimus, Non habent : respondebitur nobis, Quid est ergo quod dicebat Apostolus scribens ad Corinthios : « Non potui vobis loqui quasi spiritalibus, » sed quasi parvulis in Christo lac vobis potum dedi, » non escam ; nondum enim poteratis, sed nec adhuc » quidem potestis, adhuc enim estis carnales [3] ? » Si autem dixerimus, Habent : timendum et cavendum est, ne sub hac occasione in occultis nefaria doceantur, et spiritalium nomine velut ea quæ carnales capere non possunt, non solum excusatione dealbanda, verum etiam prædicatione laudanda videantur.

II. Primum ergo scire debet Charitas Vestra quod ipse Christus crucifixus, quo velut lacte parvulos aluisse se dicit Apostolus ; ipsa vero caro ejus, in qua facta est vera

[1] Vide D. Guillon, tom. XXI, pag. 384. — [2] Joan. XVI, 12. — [3] I Cor. III, 1, 2.

mors ejus et vulnera vera confixi, sanguisque percussi, non eo modo a carnalibus quo ab spiritalibus cogitatur, et illis est lac, istis cibus; quia et si non audiunt amplius, intelligunt amplius. Non enim æqualiter mente percipitur, etiam quod in fide pariter ab utrisque recipitur. Ita fit ut prædicatus ab Apostolis Christus crucifixus, et Judæis esset scandalum, et gentibus stultitia, et ipsis vocatis Judæis et Græcis Dei virtus et Dei sapientia[1] : sed carnalibus parvulis id tantum credendo tenentibus, spiritalibus autem capacioribus id etiam intelligendo cernentibus; illis ergo tanquam lacteus potus, istis tanquam solidus cibus : non quia hoc illi aliter in populis, isti aliter in cubiculis cognoverunt; sed quod eodem modo utique cum palam diceretur audiebant, pro suo modo quique capiebant. Cum enim Christus propterea sit crucifixus, ut in remissionem peccatorum sanguinem funderet, qua ejus Unigeniti passione divina gratia commendatur, ut nemo in homine glorietur; quomodo intelligebant Christum crucifixum qui adhuc dicebant : « Ego sum Pauli[2]? » Numquid quomodo ipse Paulus qui dicebat : « Mihi au» tem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu » Christi[3]? » de ipso itaque Christo crucifixo, et ipse cibum pro sua capacitate sumebat, et illos lacte pro eorum infirmitate nutriebat. Denique illa quæ scripsit ad Corinthios aliter utique ab ipsis parvulis, aliter a capacioribus posse intelligi sciens, ait : « Si quis est inter vos propheta » aut spiritalis, agnoscat quæ scribo vobis, quia Domini est mandatum[4] : » si quis autem ignorat, ignorabitur. Solidam profecto voluit esse scientiam spiritalium, ubi non sola fides accomodaretur, sed certa cognitio teneretur : ac per hoc illi ea ipsa credebant, quæ spiritales insuper agnos-

[1] I Cor. I, 23, etc. — [2] Ibid. 12. — [3] Galat. VI, 14. — [4] I Cor. XIV, 37, etc.

cebant. Ignorabitur autem, ait, qui ignorat: quia nondum ei revelatum est, ut quod credit sciat. Quod cum fit in hominis mente, ipse dicitur cognosci a Deo, quia Deus illum cognoscentem facit, sicut alibi ait: « Nunc autem cognoscentes Deum, imo cogniti a Deo[1]. » Neque enim tunc cognoverat eos Deus, præcognitos et electos ante mundi constitutionem[2], sed tunc eos se ipsum cognoscere fecerat.

III. Hoc igitur primitus cognito, quod ea ipsa quæ simul audiunt spiritales atque carnales, pro suo quique modulo capiunt, illi ut parvuli, isti ut majores, illi ut lactis alimentum, isti ut cibi solidamentum: nulla videtur esse necessitas, ut aliqua secreta doctrinæ taceantur, et abscondantur fidelibus parvulis, seorsum dicenda majoribus, hoc est intelligentioribus; et hoc ideo faciendum putetur, quia dixit Apostolus, Non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus. Hoc ipsum enim quod non judicavit se scire in eis nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum[3], ipsis non potuit loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus: quia id sicut spiritales capere non valebant. Quicumque autem spiritales inter eos erant, idem quod illi tanquam carnales audiebant, spiritali ipsi intellectu capiebant: ut sic intelligatur quod ait. « Non » potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnali» bus, » ac si diceret: Non potuistis quasi spiritales, sed quasi carnales capere quod loquebar. Animalis enim homo, id est, qui secundum hominem sapit, animalis dictus ab anima, carnalis a carne, quia ex anima et carne constat totus homo; non percipit quæ sunt Spiritus Dei[4], id est, quid gratiæ credentibus crux conferat Christi; et putat hoc illa cruce actum esse tantummodo, ut nobis

[1] Galat. IV, 9. — [2] Ephes. I, 4. — [3] I Cor. II, 2. — [4] Ibid. 14.

usque ad mortem pro veritate certantibus imitandum præberetur exemplum. Nam si scirent hujusmodi homines, qui nolunt esse nisi homines, quemadmodum Christus crucifixus factus sit nobis sapientia a Deo, et justitia, et sanctificatio, et redemptio, ut quemadmodum scriptum est : « Qui gloriatur, in Domino glorietur [1] : » procul dubio non gloriarentur in homine, nec carnaliter dicerent : « Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero » Cephæ : » sed spiritaliter, « Ego sum Christi [2]. »

IV. Verum illud adhuc quæstionem facit, quod in Epistola ad Hebræos legitur : « Cum jam deberitis in tempore » ipso esse doctores, iterum doctrina indigetis, quæ sint » elementa sermonum Dei; et facti estis opus habentes » lacte, non solido cibo. Omnis enim qui lactatur, inexpertus est verbum justitiæ; infans est enim. Perfectorum est autem solidus cibus, eorum qui per habitum » exercitatos habent sensus, ad separandum bonum a » malo [3]. » Hic enim videmus tanquam definitum esse quem perfectorum dicit solidum cibum; et hoc esse illud quod ad Corinthios scriptum est, « Sapientiam loquimur » inter perfectos [4]. » Quos autem perfectos voluerit hoc loco intelligi, subjecit atque ait, « Qui per habitum exercitatos habent sensus, ad separandum bonum a malo. » Hoc ergo qui invalida et exercitata mente non possunt, profecto nisi fidei quodam lacte teneantur, ut et invisibilia quæ non vident, et intelligibilia quæ nondum intelligunt, credant, facile ad vanas et sacrilegas fabulas promissione scientiæ ducuntur : ut et bonum et malum nonnisi corporalibus imaginibus cogitent, et ipsum Deum nonnisi aliquod esse corpus existiment, et malum nisi substantiam putare non possint; cum sit potius ab immutabili substantia mutabilium substantiarum quidam defectus, quas

[1] I Cor I, 30, 31. — [2] Ibid. 12. — [3] Hebr. V, 12, etc. — [4] I Cor. II, 6.

fecit ex nihilo ipsa immutabilis et summa substantia, qui est Deus. Quod profecto quisquis non solum credit, verum etiam exercitatis interioribus animi sensibus intelligit, percipit, novit : non est jam metuendum ne seducatur ab eis qui malum putando esse substantiam quam non fecit Deus, mutabilem substantiam faciunt ipsum Deum, sicut Manichæi, vel si quæ aliæ pestes ita desipiunt.

V. Sed mente adhuc parvulis, quos dicit Apostolus carnales lacte nutriendos, omnis de hac re sermo, quo agitur ut non solum credatur, verum etiam intelligatur sciaturque quod dicitur, percipere talia non valentibus onerosus est, faciliusque illos premit quam pascit. Ex quo fit ut spiritales ista carnalibus non omnimodo taceant, propter catholicam fidem, quæ omnibus prædicanda est; nec tamen sic disserant, ut volentes ea perducere ad intelligentiam non capacem, facilius fastidiri faciant in veritate sermonem, quam in sermone percipi veritatem. Propterea dicit scribens ad Colossenses; « Et si corpore » absens sum, spiritu vobiscum sum, gaudens et videns » ordinationem vestram, et id quod deest fidei vestræ in » Christo[1]. » Et ad Thessalonicenses : « Nocte ac die, » inquit, abundantius orantes, ut videamus faciem ves» tram, et suppleamus quæ desunt fidei vestræ[2]. » Intelligendi sunt utique ita primum catechizati; ut lacte alerentur, non solido cibo : cujus lactis ad Hebræos commemoratur ubertas eis quos volebat cibi soliditate jam pascere. Propter quod ait : « Ideoque remittentes initii Christi verbum, in consummationem respiciamus : non iterum jacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, et fidei in Deum, lavacri doctrinæ et impositionis manuum, resurrectionis etiam mortuorum, et judicii

[1] Colos. II, 5. — [2] I Thess. III, 10.

æterni[1]. Hæc est lactis ubertas, sine quo non vivunt, qui jam quidem ratione utuntur ut possint credere, sed bonum a malo, non credendo tantum, verum etiam intelligendo (quod pertinet ad solidum cibum) separare non possunt. Quod autem in lactis commemoratione posuit et doctrinam, ipsa est quæ per symbolum traditur et orationem Dominicam.

VI. Sed huic lacti absit ut sit contrarius cibus rerum spiritalium firma intelligentia capiendus, qui Colossensibus et Thessalonicensibus defuit, et supplendus fuit. Quando enim suppletur quod defuit, non improbatur quod fuit. Nam et in ipsis quæ sumimus alimentis, usque adeo non est lacti contrarius solidus cibus, ut ipse latescat, quo possit esse aptus infantibus, ad quos per matris vel nutricis pervenit carnem : sicut fecit etiam mater ipsa sapientia, quæ cum sit in excelsis Angelorum solidus cibus, dignata est quodammodo lactescere parvulis, cum Verbum caro factum est, et habitavit in nobis[2]. Sed ipse homo Christus, qui vera carne, vera cruce, vera morte, vera resurrectione sincerum lac dicitur parvulorum, cum bene ab spiritalibus capitur, invenitur Dominus Angelorum. Proinde nec sic parvuli sunt lactandi, ut semper non intelligant Deum Christum; nec sic ablactandi, ut deserant hominem Christum. Quod alio modo idipsum ita dici potest : Nec sic lactandi sunt, ut creatorem nunquam intelligant Christum; nec sic ablactandi, ut mediatorem unquam deserant Christum. In hoc quippe non convenit huic rei similitudo materni lactis et solidi cibi, sed potius fundamenti : quia et puer quando ablactatur, ut ab alimentis infantiæ jam recedat, inter solidos cibos non repetit ubera quæ sugebat : Christus autem crucifixus, et lac sugentibns, et ci-

[1] Hebr. VI, 1, etc. — [2] Joan. I, 1, 14.

bus est proficientibus. Fundamenti vero ideo est aptior similitudo, quia ut perficiatur quod struitur, additur ædificium, non subtrahitur fundamentum.

VII. Quæ cum ita sint, o quicumque estis, qui sine dubio multi estis parvuli in Christo, proficite ad solidum cibum mentis, non ventris. Proficite ad separandum bonum a malo, et magis magisque inhærete mediatori, per quem liberamini a malo : quod non est a vobis loco separandum, sed in vobis potius est sanandum. Quisquis autem vobis dixerit, Nolite credere verum hominem Christum, aut non a vero Deo corpus cujuslibet hominis vel cujuslibet animantis creatum, aut non a vero Deo vetus Testamentum datum, et si quid hujusmodi, hæc enim vobis prius ideo non dicebantur, quando lacte nutriebamini, quoniam ad vera capienda cor nondum habebatis idoneum : non vobis iste cibum præparat, sed venenum. Propter quod beatus Apostolus eos alloquens qui sibi jam videbantur esse perfecti, cum se imperfectum ipse dixisset : « Quotquot ergo, inquit, perfecti, hoc sapiamus : et » si quid aliter sapitis, hoc quoque vobis Deus revelabit. » Et ne forte incurrerent in seductores, qui eos vellent a fide avertere promittendo scientiam veritatis, et hoc putarent esse quod dixit Apostolus, « id quoque vobis Deus revelabit ; » continuo subjunxit, « Verumtamen in quod per- » venimus, in eo ambulemus [1]. » Si quid ergo intellexeris quod non sit contra regulam catholicæ fidei, ad quam velut viam, quæ te ducat ad patriam, pervenisti ; et sic intellexeris, ut inde dubitare omnino non debeas : adde ædificium, noli tamen relinquere fundamentum. Sic debent majores docere aliquid parvulos, ut omnium Dominum Christum, et se ipsis longe majores Prophetas et Apostolos non dicant aliquid fuisse mentitos. Non autem solum vani-

[1] Philip. III, 15.

loquos et mentis seductores fabulosa et falsa garrientes, et in eis vanitatibus velut altam scientiam promittentes contra regulam fidei, quam catholicam suscepistis, cavere debetis : verum etiam ipsos qui de ipsa divinæ immutabilitate naturæ, vel incorporea creatura, sive Creatore veraciter disputant, et quod dicunt, omnino documentis atque rationibus certissimis probant, et tamen ab uno Dei et hominum mediatore conantur avertere, tanquam pestem insidiosiorem cæteris fugite. Tales enim sunt de quibus dicit Apostolus : « Quia cognoscentes Deum, non sicut » Deum glorificaverunt[1]. » Quid enim prodest habere intelligentiam veram de immutabili bono, ei qui non tenet per quem liberetur a malo? Prorsus admonitio beatissimi Apostoli de vestris cordibus non recedat : « Si quis vobis » evangelizaverit præter quod accepistis, anathema sit[2]. » Non ait plus quam accepistis : sed, præter quod accepistis. Nam si illud diceret, sibi ipse præjudicaret, qui cupiebat venire ad Thessalonicenses, ut suppleret quæ illorum fidei defuerunt. Sed qui supplet, quod minus erat addit, non quod inerat tollit : qui autem prætergreditur fidei regulam, non accedit in via, sed recedit de via.

VIII. Quod itaque ait Dominus : « Adhuc multa habeo » vobis dicere, sed non potestis portare modo : » adjicienda illis fuerant quæ nesciebant, non quæ didicerant evertenda. Et ille quidem, sicut in pristino sermone jam exposui, potuit hoc ita dicere, quia illa ipsa quæ docuerat, si vellet eis sic aperire, ut in illo concipiuntur ab Angelis; hoc infirmitas humana in qua adhuc erant, ferre non posset. Spiritalis autem homo quilibet potest alterum hominem docere quod novit, si proficiendo capaciorem faciat Spiritus sanctus, in quo et ipse doctor aliquid am-

[1] Rom. I, 21. — [2] Gal. I, 9.

plius addiscere potuit, ut sint ambo docibiles Deo[1]. Quanquam et inter ipsos spiritales sunt utique aliis alii capaciores atque meliores; ita ut quidam illorum ad ea pervenerit, quæ non licet homini loqui. Qua occasione vani quidam Apocalypsim Pauli, quam sana non recepit Ecclesia, nescio quibus fabulis plenam, stultissima præsumptione finxerunt : dicentes hanc esse, unde dixerat raptum se fuisse in tertium cœlum, et illic audisse ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui[2]. Utcumque illorum tolerabilis esset audacia, si se audisse dixisset, quæ adhuc non licet homini loqui : cum vero dixerit, quæ non licet homini loqui; isti qui sunt qui hæc audeant impudenter et infeliciter loqui? Sed jam istum sermonem hoc fine concludam : per quem vos esse cupio sapientes quidem in bono, integros autem a malo.

TRACTATUS XCIX.

In illud : *Non enim loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet loquetur.*

I. Quid est quod Dominus ait de Spiritu sancto, cum eum venturum esse promitteret, et docturum Discipulos ejus omnem veritatem, vel eos deducturum in omni veritate, « Non » enim loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet loque» tur[3]? » Simile est enim hoc ei quod de se ipse dixit : « Non » possum a me facere quidquam, sicut audio judico[4]. » Sed illud cum exponeremus, secundum hominem posse accipi

[1] Joan. VII, 45. — [2] 2 Cor. XII, 4. — [3] Joan. XVI, 13. — [4] Id. V, 30.

diximus[1], ut obedientiam suam qua factus est obediens usque ad mortem crucis[2], prænuntiasse Filius videretur et in judicio futuram, quo vivos et mortuos judicabit; quia hoc per id facturus est quod filius hominis est. Propter quod dixit : « Pater non judicat quemquam, sed omne judicium » dedit Filio : » quia in judicio non forma Dei qua æqualis est Patri, nec ab impiis videri potest, sed forma hominis apparebit, qua minoratus est etiam modico minus ab Angelis : quamvis jam in claritate, non in pristina sit humilitate venturus, conspicuus tamen futurus et bonis et malis. Hinc ait et illud, « Et potestatem dedit ei judi» cium facere, quoniam filius hominis est[3]. » In quibus verbis ejus manifestatur non eam formam præsentandam esse judicio, in qua cum esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo; sed illam quam cum semetipsum exinanisset, accepit. Semetipsum enim exinanivit formam servi accipiens[4] : in qua videtur etiam ad faciendum judicium obedientiam suam commendasse, cum dixit : « Non » possum facere a me ipso quidquam, sicut audio ju» dico[5]. » Adam namque per cujus unius hominis inobedientiam peccatores constituti sunt multi, non sicut audivit, judicavit; quia quod audivit prævaricavit, et a semetipso fecit malum quod fecit; quia non Dei voluntatem, sed suam fecit : iste autem per cujus unius hominis obedientiam justi constituuntur multi[6], non solum obediens fuit usque ad mortem crucis, in qua est vivus judicatus a mortuis; sed obedientem se futurum promittens in ipso quoque judicio, quo est de vivis judicaturus et mortuis, Non possum, inquit, a me ipso facere quidquam, sicut audio, judico. Sed numquid de Spiritu sancto quod dictum est, « Non enim

[1] Vide supra in Tract. XXII. — [2] Philip. II, 8. — [3] Joan. V, 22. — [4] Philip. II, 7. — [5] Joan. V, 30. — [6] Rom. V, 19.

» loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet loquetur,» secundum hominem vel secundum assumptionem cujusquam creaturæ dictum esse audebimus opinari? Solus quippe in Trinitate Filius formam servi accepit, quæ forma illi ad unitatem personæ coaptata est, id est, ut Filius Dei et filius hominis unus sit Jesus Christus; ne non Trinitas, sed quaternitas prædicetur a nobis, quod absit a nobis. Propter quam personam unam ex duabus substantiis divina humanaque constantem, aliquando secundum id quod Deus est loquitur, ut est illud quod ait: « Ego et Pater unum sumus[1] : » aliquando secundum id quod homo est, sicuti est illud : « Quoniam Pater major » me est[2] : » secundum quod accepimus esse ab eo dictum et hoc unde nunc disputo, Non possum a me ipso facere quidquam, sicut audio, judico. In persona vero Spiritus sancti quomodo accipiamus quod ait, « Non enim » loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet loque- » tur : » cum in ea non sit alia divinitatis, alia humanitatis, vel alterius creaturæ cujuscumque substantia, magna exoritur difficultas.

II. Illud enim quod sicut columba Spiritus sanctus apparuit specie corporali[3], visio fuit ad horam facta atque transacta : sicut etiam quando super Discipulos venit, visæ sunt illis linguæ divisæ velut ignis, qui et insedit super unumquemque eorum[4]. Qui ergo dicit columbam ad unitatem personæ Spiritui sancto fuisse conjunctam, ut ex illa et Deo, (quia Spiritus sanctus Deus est,) una Spiritus sancti persona constaret; hoc etiam de illo igne compellitur dicere, ut intelligat nihil horum debere se dicere. Ista enim quæ de substantia Dei quoquo modo ut opus erat significanda, corporeis hominum sensibus sese intulerunt atque transierunt, ad horam divinitus facta

[1] Joan. x, 30. — [2] Id. xiv, 28. — [3] Matth. iii, 16. — [4] Act. ii, 3.

sunt de creatura serviente, non de ipsa dominante natura, quæ in se manens quod vult movet, et quod vult immutabilis mutat. Sicut etiam vox illa de nube aures utique attigit corporales, eumque sensum corporis qui vocatur auditus[1]; nec tamen nullo modo credendum est Verbum Dei, quod est unigenitus Filius, quoniam Verbum dicitur, syllabis sonisque finiri : quia nec omnes simul sonare possunt cum sermo fit, sed tanquam nascentes morientibus ordine suo soni quicumque succedunt, ut totum quod loquimur novissima syllaba compleatur. Absit ut sic loquatur Pater ad Filium, hoc est, Deus ad Verbum suum Deum. Sed hoc eorum est capere, quantum ab homine capi potest, ad quos non lac pertinet, sed solidus cibus. Cum igitur Spiritus sanctus nulla susceptione hominis sit homo factus, nulla susceptione Angeli sit Angelus factus, nulla susceptione cujusquam creaturæ creatura sit factus, quomodo de illo intelligendum est quod Dominus ait : « Non enim loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet » loquetur ? Ardua quæstio, nimis ardua. Ipse adsit Spiritus, ut saltem sicut eam cogitare possumus, sic eloqui possimus, ac sic ad intelligentiam vestram pro mei moduli facultate perveniat.

III. Prius itaque nosse debetis, et intelligere qui potestis, credere autem qui intelligere nondum potestis, in ea substantia quæ Deus est, non quasi per corporis molem sensus locis propriis distributos, sicut in carne mortali quorumque animalium alibi est visus, alibi auditus, alibi gustus, alibi olfactus, per totum autem tactus. Absit hoc credere in illa incorporea immutabilique natura. Audire ergo ibi et videre, idipsum est. Dicitur et olfactus in Deo : unde dicit Apostolus : « Sicut et Christus dilexit » nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem et

[1] Luc. IX, 35.

» hostiam Deo in odorem suavitatis[1]. » Et gustus intelligi potest, secundum quem Deus et odit amaricantes, et nec frigidos nec calidos, sed tepidos evomit ex ore suo[2] : et Deus Christus dicit : « Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus qui me misit[3]. » Est etiam tactus ille divinus, unde dicit sponsa de sponso : « Sinistra ejus sub capite » meo, et dextera ejus complectetur me[4]. » Non sunt hæc in Deo per diversa corporis loca. Cum enim dicitur scire, ibi sunt omnia, et videre, et audire, et olfacere, et gustare, et tangere, sine ulla ejus mutatione substantiæ, sine ulla mole quæ in alia parte major, in alia minor : etiam in senibus puerili pectore cogitatur, quando Deus sic cogitatur.

IV. Nec mireris quod ineffabilis Dei scientia, qua novit omnia, per varios humanæ locutionis modos, omnium istorum corporalium sensuum nominibus nuncupatur : cum et ipsa mens nostra, hoc est homo interior, cui uniformiter scienti per hos quinque veluti nuntios corporis diversa nuntiantur, quando immutabilem veritatem intelligit, eligit, diligit, et lumen videt de quo dicitur : « Erat lumen verum ; » et verbum audit de quo dicitur : « In principio erat Verbum[5] ; » et odorem capit de quo dicitur : « Post odorem unguentorum tuorum curremus[6] ; » et fontem bibit, de quo dicitur : « Apud te est fons » vitæ[7] ; » et tactu fruitur, de quo dicitur : « Mihi au» tem adhærere Deo bonum est[8] : » nec aliud atque aliud, sed una intelligentia tot sensuum nominibus nuncupatur. Cum ergo de Spiritu sancto dicitur : « Non enim loque» tur a semetipso, sed quæcumque audiet loquetur : » multo magis ibi simplex natura, ubi verissime simplex est, vel intelligenda est vel credenda, quæ longe alteque na-

[1] Ephes. v, 2. — [2] Apoc. III, 16. — [3] Joan. IV, 34. — [4] Cant. II, 6. — [5] Joan. I, 9. — [6] Cant. I, 3. — [7] Psal. XXXV, 10. — [8] Id. LXXII, 28.

turam nostræ mentis excedit. Mutabilis quippe est mens nostra, quæ percipit discendo quod nesciebat, et amittit dediscendo quod sciebat; et verisimilitudine fallitur, ut pro vero approbet falsum et obscuritate sua quasi quibusdam tenebris impeditur, ne perveniat ad verum. Et ideo non est ista substantia verissime simplex, cui non hoc est esse quod nosse : potest enim esse, nec nosse. At illa divina non potest, quia id quod habet est. Ac per hoc non sic habet scientiam, ut aliud illi sit scientia qua scit, aliud essentia qua est; sed utrumque unum. Nec utrumque dicendum est, quod simpliciter unum est. « Sicut habet » Pater vitam in semetipso, » nec aliud est ipse quam vita quæ in ipso est; « et dedit Filio habere vitam in semet- « ipso[1], » hoc est, genuit filium qui et ipse vita esset. Sic itaque debemus accipere quod de Spiritu sancto dictum est : « Non enim loquetur a semetipso, sed quæcum- » que audiet loquetur, » ut intelligamus non eum esse a semetipso. Pater quippe solus de alio non est. Nam et Filius de Patre natus est, et Spiritus sanctus de Patre procedit : Pater autem nec natus est de alio, nec procedit. Nec ideo sane aliqua disparilitas in summa illa Trinitate cogitationi occurrat humanæ : nam et Filius ei de quo natus est, et Spiritus sanctus ei de quo procedit, æqualis est. Quid autem illic intersit inter procedere et nasci, et longum est quærendo disserere, et temerarium cum disserueris definire : quia hoc et menti utcumque comprehendere, et si quid forte mens inde comprehenderit, linguæ difficillimum est explicare, quantuslibet præsit doctor, quantuslibet adsit auditor. « Non » ergo « loqûetur » a semetipso : » quia non est a semetipso. « Sed quæ- « cumque audiet loquetur : » ab illo audiet a quo procedit. Audire illi scire est : scire vero esse, sicut superius

[1] Joan. v, 26.

disputatum est. Quia ergo non est a semetipso, sed ab illo a quo procedit, a quo illi est essentia, ab illo scientia : ab illo igitur audientia, quod nihil est aliud quam scientia.

V. Nec moveat, quod verbum futuri temporis positum est. Non enim dictum est, quæcumque audivit, aut quæcumque audit, sed « quæcumque audiet, loquetur. » Illa quippe audientia sempiterna est, quia sempiterna scientia. In eo autem quod sempiternum est, sine initio et sine fine, cujuslibet temporis verbum ponatur, sive præteriti, sive præsentis, sive futuri, non mendaciter ponitur. Quamvis enim natura illa immutabilis et ineffabilis non recipiat fuit et erit, sed tantum, est : ipsa enim veraciter est, quia mutari non potest; et ideo illi tantum convenerat dicere : « Ego sum qui sum : » et, « Dices filiis Israël, » Qui est misit me ad vos[1] : » tamen propter mutabilitatem temporum in quibus versatur nostra mortalitas et nostra mutabilitas, non mendaciter dicimus, et fuit, et erit, et est. Fuit, in præteritis sæculis, est in præsentibus, erit in futuris. Fuit, quia nunquam defuit; erit, quia nunquam deerit; est, quia semper est. Neque enim velut qui jam non sit, cum præteritis occidit, aut cum præsentibus velut qui non maneat, labitur; aut cum futuris, velut qui non fuerat, orietur. Proinde cum secundum volumina temporum locutio humana variatur, qui per nulla deesse potuit aut potest aut poterit tempora, vera de illo dicuntur cujuslibet temporis verba. Semper itaque audit Spiritus sanctus, quia semper scit : ergo et scivit, et scit, et sciet : ac per hoc et audivit, et audit, et audiet : quia sicut jam diximus, hoc est illi audire quod scire, et scire illi hoc est quod esse. Ab illo igitur audivit, audit, et audiet a quo est : ab illo est a quo procedit.

[1] Exod. III, 14.

VI. Hic aliquis forsitan quærat, utrum et a Filio procedat Spiritus sanctus. Filius enim solius Patris est Filius, et Pater solius Filii est Pater : Spiritus autem sanctus non est unius eorum Spiritus, sed amborum. Habes ipsum Dominum dicentem : « Non enim vos estis qui loqui- » mini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis[1] : » habes et Apostolum, Misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra[2]. Numquid duo sunt, alius Patris, alius Filii? absit. « Unum enim corpus, » ait, dum significaret Ecclesiam; moxque addidit, et « unus Spiritus. » Et vide quomodo illic impleat Trinitatem. « Sicut vocati estis, » inquit, in una spe vocationis vestræ. Unus Dominus ; » hic utique Christum intelligi voluit : restat ut etiam patrem nominet : » sequitur ergo, « Una fides, unum baptisma : » unus Deus et Pater omnium, qui super omnes, et per om- » nes, et in omnibus nobis[3]. » Cum ergo sicut unus pater, et unus Dominus, id est Filius, ita sit et unus Spiritus; profecto amborum est : quandoquidem dicit ipse Christus Jesus : « Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis. » Et dicit Apostolus : « Misit Deus Spiritum Filii sui in corda ves- « tra. » Habes alio loco eumdem Apostolum dicentem : « Si autem Spiritus ejus qui suscitavit Jesum ex mortuis, » habitat in vobis : » hic utique Spiritum Patris intelligi voluit : de quo tamen alio loco dicit, « Quisquis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus[4]. Et multa alia sunt testimonia, quibus hoc evidenter ostenditur, et Patris et Filii esse Spiritum, qui in Trinitate dicitur Spiritus sanctus.

VII. Nec ob aliud existimo ipsum vocari proprie spiritum : cum etiam si de singulis interrogemur, non possimus nisi et Patrem et Filium spiritum dicere; quoniam

[1] Matth x, 20. — [2] Gal. iv, 6. — [3] Ephes. iv, 4, etc. — [4] Rom. viii, 11.

spiritus est Deus[1], id est, non corpus est Deus, sed spiritus. Quod ergo communiter vocantur et singuli, hoc proprie vocari oportuit eum qui non est unus eorum, sed in quo communitas apparet amborum. Cur ergo non credamus quod etiam de Filio procedat Spiritus sanctus, cum Filii quoque ipse sit Spiritus? Si enim non ab eo procederet, non post resurrectionem se repræsentans Discipulis suis insufflasset dicens : « Accipite Spiritum sanc- » tum[2]. » Quid enim aliud significavit illa insufflatio, nisi quod procedat Spiritus sanctus et de ipso? Ad hoc pertinet etiam illud quod de muliere quæ fluxum sanguinis patiebatur, ait : « Tetigit me aliquis, ego enim sensi de » me virtutem exiisse[3]. » Nam virtutis nomine appellari etiam Spiritum sanctum, et eo loco clarum est, ubi Angelus dicenti Mariæ : « Quomodo fiet istud, quoniam vi- » rum non cognosco : respondit, Spiritus sanctus super- » veniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi[4] : » et ipse Dominus promittens eum Discipulis, ait : Vos autem sedete in civitate quousque induamini virtute ex alto[5] : « et iterum, Accipietis, inquit, virtutem Spiritus sancti supervenientem in vos, et eritis mihi testes[6]. » De hac virtute credendus est dicere Evangelista : « Virtus de illo » exibat, et sanabat omnes[7]. »

VIII. Si ergo et de Patre et de Filio procedit Spiritus sanctus; cur Filius dixit : « De Patre procedit[8]? » Cur putas, nisi quemadmodum ad eum solet referre et quod ipsius est, de quo et ipse est? Unde illud est quod ait : « Mea doctrina non est mea, sed ejus qui me misit[9]. » Si igitur intelligitur hic ejus doctrina, quam tamen dixit

[1] Joan. IV, 24. — [2] Id. XX, 22. — [3] Luc. VIII, 46. — [4] Id. I, 34. — [5] Id. XXIV, 49. — [6] Act. I, 8. — [7] Luc. VI, 19. — [8] Joan. XV, 26. — [9] Id. VII, 16.

non suam, sed Patris; quanto magis illic intelligendus est et de ipso procedere Spiritus sanctus, ubi sic ait De Patre procedit, ut non diceret De me non procedit? A quo autem habet Filius ut sit Deus, (est enim De Deo Deus,) ab illo habet utique ut etiam de illo procedat Spiritus sanctus: ac per hoc Spiritus sanctus ut etiam de Filio procedat, sicut procedit de Patre, ab ipso habet Patre.

IX. Hic utcumque etiam illud intelligitur, quantum a talibus quales non sumus, intelligi potest, cur non dicatur natus esse, sed potius procedere Spiritus sanctus. Quoniam si et ipse Filius diceretur, amborum utique Filius diceretur, quod absurdissimum est. Filius quippe nullus est duorum, nisi patris et matris. Absit autem, ut inter Deum Patrem et Deum Filium tale aliquid suspicemur. Quia nec Filius hominum simul et ex patre et ex matre procedit: sed cum in matrem procedit ex patre, non tunc procedit ex matre, et cum in hanc lucem procedit ex patre, non tunc procedit ex patre. Spiritus autem sanctus non de Patre procedit in Filium, et de Filio procedit ad sanctificandam creaturam, sed simul de utroque procedit: quamvis hoc Filio Pater dederit, ut quemadmodum de se, ita de illo, quoque procedat. Neque enim possumus dicere quod non sit vita Spiritus sanctus; cum vita Pater, vita sit Filius. Ac per hoc sicut Pater cum habeat vitam in semetipso, dedit et Filio habere vitam in semetipso: sic ei dedit vitam procedere de illo, sicut procedit et de ipso. Sequuntur autem verba Domini dicentis: « Et quæ ventura sunt, annuntiabit vobis,
» Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, et annuntia-
» bit vobis. Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt:
» propterea dixi, quia de meo accipiet, et annuntiabit

» vobis[1], » Sed quia iste jam prolixus est, in alium sunt differenda sermonem.

TRACTATUS C.

In ejusdem lectionis verba postrema.

I. Cum promitteret Dominus venturum Spiritum sanctum, « Docebit vos, inquit, omnem veritatem, » vel quod in nonnullis codicibus legitur, « Deducet vos in omni veritate. Non enim loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet, loquetur. » De quibus Evangelicis verbis jam quod donavit Dominus disputavimus : nunc ea quæ sequuntur attendite. « Et quæ ventura sunt, inquit, annuntiabit » vobis[2]. » Neque hic est, quoniam planum est, immorandum : nihil enim habet quæstionis, cujus a nobis expositio flagitetur. Sed quod adjungit, « Ille me clarifi» cabit, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis[3], » non negligenter est transeundum. Quod enim ait : « Ille » me clarificabit, » potest intelligi, quia diffundendo in cordibus credentium caritatem, spiritalesque faciendo, declaravit eis quomodo Filius Patri esset æqualis, quem secundum carnem prius tantummodo noverant, et hominem sicut homines cogitabant. Vel certe quia per ipsam charitatem fiducia repleti et timore depulso annuntiaverunt hominibus Christum : ac sic fama ejus diffusa est toto orbe terrarum. Ut sic dixerit : « Ille me clarificabit, » tanquam diceret, Ille vobis auferet timorem, et dabit amorem, quo me ardentius prædicantes, gloriæ meæ per

[1] Joan. xvi, 13-15. — [2] Ibid. 13. — [3] Ibid. 14.

totum mundum dabitis odorem, commendabitis honorem. Quod enim facturi fuerant in Spiritu sancto, hoc eumdem Spiritum dixit esse facturum : quale est etiam illud : « Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus » Patris vestri qui loquitur in vobis [1]. » Verbum quippe græcum quod est δοξάσει, alius « clarificabit, » alius « glo- » rificabit, » Latini interpretes in sua quisque translatione posuerunt : quoniam ipsa quæ græce dicitur δόξα, unde dictum est verbum δοξάσει, et claritas interpretatur et gloria. Gloria namque fit quisque clarus, et claritate gloriosus : ac per hoc quod utroque verbo significatur, idipsum est. Sicut autem definierunt antiqui latinæ linguæ clarissimi auctores, Gloria est frequens de aliquo fama cum laude. Quæ cum est in hoc mundo facta de Christo, non Christo credenda est magnum aliquid contulisse, sed mundo. Bonum enim laudare, non laudato, sed laudantibus prodest.

II. Est autem etiam falsa gloria, quando laudantes errore falluntur, sive in rebus, sive in hominibus, sive in utrisque. Nam in rebus falluntur, quando putant id bonum esse quod malum est : in hominibus autem, quando putant eum bonum esse qui malus est : in utrisque vero, quando et id quod est vitium, virtus putatur ; et ipse qui propter hoc laudatur, non habet quod putatur, sive sit bonus, sive sit malus. Donare quippe res suas histrionibus vitium est immane, non virtus : et scitis de talibus quam sit frequens fama cum laude ; quia, sicut scriptum est : « Lau- » datur peccator in desideriis animæ suæ, et qui iniqua » gerit benedicitur [2]. » Hic laudatores non falluntur in hominibus, sed in rebus : malum est enim, quod bonum esse credunt. Illi autem qui hoc malo largitionis vitiosi sunt, tales utique sunt, quales eos hi qui laudant non

[1] Matth. x, 20. — [2] Psal. ix, 3.

suspicantur esse, sed cernunt. Porro si se quisquam justum fingat, et non sit, sed totum quidquid coram hominibus laudabiliter agere videtur, non agat propter Deum, hoc est propter veram justitiam, sed solam quærat et diligat ab hominibus gloriam; illi autem apud quos frequens est ejus fama cum laude, non eum putent nisi propter Deum laudabiliter vivere, non falluntur in re, sed falluntur in homine. Quod enim bonum esse credunt, est bonum : sed quem bonum esse credunt, non est bonus. Quod si putetur, verbi gratia, bonum artium peritia magicarum, et dum quisque patriam liberasse eisdem quas omnino nescit artibus creditur, frequentem cum laude famam, quæ gloria definita est, apud homines impios consequatur; errant in utroque qui laudant, et in re scilicet, quia id quod malum est, bonum putant; et in homine, quia non est quod putant. Quapropter falsa est in his tribus generibus gloria. Cum autem de aliquo per Deum et propter Deum justo, hoc est, veraciter justo, causa ipsius justitiæ frequens est fama cum laude; vera quidem gloria est, non tamen ea credendum est beatificari justum, sed laudantibus gratulandum est, quia recte judicant, et diligunt justum. Quanto magis ergo Dominus Christus, non sibi, sed eis profuit gloria sua, quibus profuit morte sua?

III. Sed non est vera ejus apud hæreticos gloria, apud quos tamen frequentem famam videtur habere cum laude. Non est hæc vera gloria, quia in utroque falluntur : nam et bonum putant esse quod bonum non est, et Christum putant esse quod Christus non est. Unigenitum enim Filium æqualem non esse gignenti, non est bonum : unigenitum Dei Filium hominem tantum esse, non Deum, non est bonum : Veritatis carnem non esse veram carnem, non est bonum. Horum trium quæ dixi, primum sentiunt

Ariani, secundum Photiniani, tertium Manichæi. Sed quia et eorum nihil est bonum, et Christus nihil est eorum, in utroque falluntur : nec dant veram gloriam Christo, quamvis apud eos esse videatur cum laude frequens fama de Christo. Et omnes prorsus hæretici, quos commemorare nimis longum est, qui de Christo non recte sentiunt, ideo errant, quia et de bonis rebus ac malis non verum sentiunt. Pagani etiam quoniam sunt Christi plurimi laudatores, et ipsi in utroque falluntur, qui non secundum veritatem Dei, sed potius secundum suam suspicionem dicunt eum fuisse hominem magum. Christianos quippe velut imperitos vituperant, Christum autem velut magum laudant, ac sic produnt quod amant : Christum vero non amant : quoniam quod non erat Christus, hoc amant. Ideo ergo in in utroque falluntur, quia et magum esse malum est; et magus non fuit Christus, quia bonus est. Quapropter quoniam de his nihil hoc loco dicendum est, qui Christum vituperant atque blasphemant; quia de gloria ejus loquimur, qua est glorificatus in mundo : non eum glorificavit Spiritus sanctus vera gloria, nisi in Ecclesia sancta catholica. Alibi enim, id est, vel apud hæreticos, vel apud quosdam paganos, vera ejus in terris gloria non potest esse, et ubi videtur esse frequens de illo fama cum laude. Vera ergo ejus gloria in Ecclesia catholica sic a Propheta cantatur : « Exaltare super cœlos Deus, et super omnem » terram gloria tua[1]. » Quia itaque post ejus exaltationem venturus erat Spiritus sanctus, et eum glorificaturus, hoc sacer Psalmus, hoc ipse Unigenitus promisit futurum, quod videmus impletum.

IV. Quod autem ait : « De meo accipiet, et annun- » tiabit vobis, » catholicis audite auribus, catholicis

[1] Psal. cvii, 6.

percipite mentibus. Non enim propterea, sicut quidam hæretici putaverunt, minor est Filio Spiritus sanctus : quasi filius accipiat a patre, et spiritus sanctus a Filio quibusdam gradibus naturarum. Absit hoc credere, absit hoc dicere, absit a Christianis cordibus cogitare. Denique continuo solvit ipse quæstionem, et cur hoc dixerit, explanavit. « Omnia, inquit, quæcumque habet » Pater, mea sunt : propterea dixi, quia de meo accipiet, » et annuntiabit vobis[1]. » Quid vultis amplius? Ergo de Patre accipit Spiritus sanctus, unde accipit Filius : quia in hac Trinitate de Patre natus est Filius, de Patre procedit Spiritus sanctus. Qui autem de nullo natus sit, de nullo procedat, Pater solus est. Quomodo autem dixerit unigenitus Filius, « Omnia quæ habet Pater, mea sunt, (quia utique non sic quemadmodum dictum est illi Filio non unigenito, sed ex duobus majori, « Tu mecum es » semper, et omnia mea tua sunt[2] : ») eo loco, si Dominus voluerit, diligenti consideratione tractabitur, ubi dicit Unigenitus Patri : « Et mea omnia tua sunt, et tua » mea sunt[3] : » ut hic iste sermo claudatur; quoniam quæ sequuntur, aliud poscunt, quo disserantur, exordium.

[1] Joan. XVI, 15. — [2] Luc. XV, 31. — [3] Joan. XVII, 10.

TRACTATUS CI.

De eo quod Dominus dicit : *Modicum ei jam non videbitis me* : usque ad id, *Et in illo die me non rogabitis quidquam.*

I. Hæc Domini verba ubi ait : « Modicum et jam non » videbitis me, et iterum modicum et videbitis me, quia » vado ad Patrem [1], » ita obscura erant Discipulis, antequam id quod dicit impletum esset, ut quærentes inter se quid esset quod diceret, omnino se faterentur nescire. Sequitur enim Evangelium, « Dixerunt ergo ex Discipulis » ejus ad invicem, quid est hoc quod dicit nobis, Modi- » cum et non videbitis me, et iterum modicum et vide- » bitis me, et quia vado ad Patrem ? Dicebant ergo, Quid » est hoc quod dicit, Modicum ? Nescimus quid loqui- » tur [2]. » Hoc enim est quod eos movebat, quia dixit : « Modicum et non videbitis me, et iterum modicum et » videbitis me. » Nam in præcedentibus quia non dixerat : « Modicum, » sed dixerat : « Ad Patrem vado, et jam » non videbitis me [3] ; « tanquam aperte illis visus est locutus, nec inter se de hoc aliquid quæsierunt. Nunc ergo quod illis tunc obscurum fuit, et mox manifestatum est, jam nobis utique manifestum est : post paululum enim passus est, et non viderunt eum ; rursus post paululum resurrexit, et viderunt eum. Illud autem quod ait : « Jam » non videbitis me, » quia isto verbo, id est, « jam, » hoc intelligi voluit quod eum ulterius non viderent, ibi

[1] Joan. XVI, 16. — [2] Ibid. 17, 18. — [3] Ibid. 10.

exposuimus quomodo accipiendum sit, ubi dixit : « De » justitia arguet mundum Spiritus sanctus, quia ad Pa- » trem vado, et jam non videbitis me[1], » quia scilicet mortalem Christum ulterius non viderent.

II. « Cognovit autem Jesus[2], « sicut sequens Evange- » lista dicit : « quia volebant eum interrogare, et dixit » eis, De hoc quæritis inter vos, quia dixi, Modicum et » non videbitis me, et iterum modicum et videbitis me. » Amen, amen dico vobis, quia plorabitis et flebitis vos. » mundus autem gaudebit : vos autem contristabimini, » sed tristitia vestra in gaudium erit[3]. » Et hoc sic accipi potest, quia contristati sunt Discipuli de morte Domini, et confestim de resurrectione lætati : mundus autem, quo nomine significati sunt inimici, a quibus Christus occisus est, tunc utique lætati sunt occiso Christo, quando sunt Discipuli contristati. Mundi quippe nomine, malitia potest mundi hujus intelligi, id est, hominum mundi hujus amicorum. Unde Jacobus apostolus in Epistola sua dicit : « Quicumque voluerit amicus esse hujus sæculi, » inimicus Dei constituitur[4] : » quibus inimicitiis Dei factum est, ut nec ejus Unigenito parceretur.

III. Deinde subjungit, et dicit : » Mulier cum parit, » tristitiam habet, quia venit hora ejus; cum autem pe- » pererit puerum, jam non meminit pressuræ propter « gaudium, quia natus est homo in mundum : et vos » igitur nunc quidem tristitiam habetis; iterum autem » videbo vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium ves- » trum nemo tollet a vobis[5]. » Nec ista similitudo ad intelligendum videtur esse difficilis : quoniam comparatio ejus in promptu est, eodem ipso exponente cur dicta sit. Parturitio quippe tristitiæ, partus autem gaudio compara-

[1] Vide supra in Tract. xcv. — [2] Joan. xvi, 19. — [3] Ibid. 20. — [4] Jacob. iv, 4. — [5] Joan. xvi, 21, 22.

tur, quod tunc majus esse consuevit, quando non puella, sed puer nascitur. Quod vero ait : « Gaudium vestrum » nemo tollet a vobis, » quia gaudium eorum est ipse Jesus, significatum est quod ait Apostolus : « Christus surgens a mortuis jam non moritur, et mors ei ultra non » dominabitur[1]. »

IV. Huc usque in isto Evangelii capitulo, unde hodie disputamus, velut facili intellectu omnia cucurrerunt : acrior necessaria est in his quæ sequuntur intentio. Quid est enim quod ait : « Et in illo die me non rogabitis quid» quam[2] ? » Hoc verbum quod est rogare, non solum petere, verum etiam interrogare significat; et græcum Evangelium, unde hoc translatum est, tale habet verbum quod utrumque possit intelligi, ut hæc ambiguitas nec inde solvatur[3] : quanquam etsi solveretur, non ideo nulla quæstio remaneret. Dominum etenim Christum postquam resurrexit, et interrogatum legimus et rogatum. Nam interrogatus est a Discipulis ascensurus in cœlum, quando præsentaretur, et quando regnum esset Israël[4] : cum vero jam esset in cœlo, rogatus est a sancto Stephano, ut spiritum ejus acciperet[5]. Et quis audeat vel cogitare vel dicere, in cœlo sedentem Christum rogandum non esse, et in terra manentem rogatum fuisse? rogandum non esse immortalem, rogari debuisse mortalem? Imo, Charissimi, rogemus eum, ut nodum quæstionis hujus ipse dissolvat, lucendo in cordibus nostris ad videnda quæ dicit.

V. Puto enim quod ait : « Iterum autem videbo vos, » et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo » tollet a vobis[6], » non ad illud tempus esse referendum quo resurrexit, eisque suam carnem cernendam tangen-

[1] Rom. vi, 9. — [2] Joan. xvi, 23. — [3] Græc. ἐρωτήσετε — [4] Act. i, 6. — [5] Id. vii, 59. — [6] Joan. xvi, 22.

damque monstravit[1] : sed potius ad illud unde jam dixerat : « Qui diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, » et manifestabo me ipsum illi[2]. » Jam quippe resurrexerat, se illis in carne monstraverat, jam sedebat ad dexteram Patris, quando dicebat idem ipse apostolus Joannes, cujus est hoc Evangelium, in Epistola sua : « Dilectissimi, » nunc filii Dei sumus, et nondum manifestatum est quid » erimus : scimus quia cum manifestatum fuerit, similes » ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est[3]. » Ista visio non vitæ hujus est, ssd futuræ; non temporalis, sed æterna. « Hæc est autem vita æterna, dicente ipsa vita, » ut cognoscant te, inquit, unum verum Deum, et quem » misisti Jesum Christum[4]. » De hac visione et cognitione dicit Apostolus : « Videmus nunc per speculum in ænig- » mate, tunc autem facie ad faciem : nunc scio ex parte, » tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum[5]. » Hunc totius laboris sui fructum Ecclesia nunc parturit desiderando, tunc est paritura cernendo; nunc parturit gemendo, tunc paritura lætando; nunc parturit orando, tunc paritura laudando. Et ideo masculum; quoniam ad istum fructum contemplationis cuncta officia referuntur actionis. Solus est enim liber; quia propter se appetitur, et non refertur ad aliud. Huic servit actio : ad hunc enim refertur quidquid bene agitur, quia propter hunc agitur; ipse autem non propter aliud, sed propter semetipsum tenetur et habetur. Ibi ergo finis qui sufficit nobis. Æternus igitur erit : neque enim nobis sufficit finis, nisi cujus nullus est finis. Hoc inspiratum erat Philippo quando dixit : « Ostende nobis Patrem, et sufficit nobis[6]. » In qua ostensione se promisit et Filius dicens, Non credis quia ego in Patre, et Pater in me est ? De hoc itaque quod sufficit

[1] Joan. xx, 27. — [2] Id. xiv, 21. — [3] I Joan. iii, 2. — [4] Joan. xvii, 3. — [5] I Cor. xiii, 12, 13. — [6] Joan. xiv, 8.

nobis, rectissime audimus : « Gaudium vestrum nemo » tollet a vobis. »

VI. De hoc etiam quæ superius dicta sunt, melius existimo intelligi, « Modicum et jam non videbitis me, et » iterum modicum et videbitis me. » Modicum est enim hoc totum spatium quo præsens pervolat sæculum : unde dicit idem ipse Evangelista in Epistola sua : « Novissima hora est[1]. » Ideo namque addidit, « quia vado » ad Patrem : » quod ad priorem sententiam referendum est, ubi ait : « Modicum et jam non videbitis me : » non ad posteriorem ubi ait : « et iterum modicum et vi» debitis me. » Eundo quippe ad Patrem, facturus erat ut eum non viderent. Ac per hoc non ideo dictum est, quia fuerat moriturus, et donec resurgeret, ab eorum aspectibus recessurus : sed quod esset iturus ad Patrem, quod fecit postea quam resurrexit, et cum eis per quadraginta dies conversatus ascendit in cœlum[2]. Illis ergo ait : « Modicum et jam non videbitis me, » qui eum corporaliter tunc videbant, quia iturus erat ad Patrem, et eum deinceps mortalem visuri non erant, qualem cum ista loqueretur videbant. Quod vero addidit, « et iterum modicum et videbitis me, » universæ promisit Ecclesiæ : sicut universæ promisit : « Ecce ego » vobiscum sum usque in consummationem sæculi[3]. » Non tardat Dominus promissum : modicum, et videbimus eum, ubi jam nihil rogemus, nihil interrogemus; quia nihil desiderandum remanebit, nihil quærendum latebit. Hoc modicum longum nobis videtur, quoniam adhuc agitur : cum finitum fuerit, tunc sentiemus quam modicum fuerit. Non ergo sit gaudium nostrum quale habet mundus, de quo dictum est, « Mundus autem gau» debit : » nec tamen in hujus desiderii parturitione sine

[1] I Joan. II, 18. — [2] Act. I, 3 et 9. — [3] Matth. XXVIII, 20.

gaudio tristes simus, sed sicut ait Apostolus : « Spe gau- » dentes, in tribulatione patientes[1] : » quia et ipsa parturiens, cui comparati sumus, plus gaudet de mox futura prole, quam tristis est de præsenti dolore. Sed hujus sermonis iste sit finis : habent enim quæstionem molestissimam quæ sequuntur, nec brevitate coartanda sunt, ut possint commodius, si Dominus voluerit, explicari.

TRACTATUS CII.

De eo quod Dominus ait : *Amen, amen dico vobis, Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis* : usque ad id, *Iterum relinquo mundum, et vado ad Patrem.*

I. Domini verba nunc ista tractanda sunt[2] : « Amen, » amen dico vobis, Si quid petieritis Patrem in nomine » meo, dabit vobis[3]. » Jam dictum est in superioribus hujus Dominici sermonis partibus, propter eos qui nonnulla petunt a Patre in Christi nomine, nec accipiunt, non peti in nomine Salvatoris quidquid petitur contra rationem salutis[4]. Non enim sonum litterarum ac syllabarum, sed quod sonus ipse significat, et quod eo sono recte ac veraciter intelligitur, hoc accipiendus est dicere cum dicit : « in nomine meo. » Unde qui hoc sentit de Christo quod non est de unico Dei Filio sentiendum, non petit in ejus nomine, etiamsi non taceat litteris ac syllabis Christum : quoniam in ejus nomine petit, quem cogitat cum

[1] Rom. xii, 12. — [2] Vide D. Guillon, tom. xxi, pag. 384-385. — [3] Joan. xvi, 23. — [4] Vide supra Tract. lxxiii.

petit. Qui vero quod est de illo sentiendum sentit, ipse in ejus nomine petit; et accepit quod petit, si non contra suam salutem sempiternam petit. Accipit autem quando debet accipere. Quædam enim non negantur, sed ut congruo dentur tempore differuntur. Ita sane intelligendum est quod ait : « dabit vobis, » ut ea beneficia significata sciantur his verbis, quæ ad eos qui petunt proprie pertinent. Exaudiuntur quippe omnes sancti pro se ipsis, non autem pro omnibus exaudiuntur vel amicis vel inimicis suis, vel quibuslibet aliis : quia non utcumque dictum est, « dabit; » sed, « dabit vobis. »

II. « Usque modo, inquit, non petistis quidquam in nomine meo. Petite et accipietis, ut gaudium vestrum » sit plenum[1], » Hoc quod dicit gaudium plenum, profecto non carnale, sed spiritale gaudium est, et quando tantum erit, ut aliquid ei jam non sit addendum, procul dubio tunc erit plenum. Quidquid ergo petitur quod pertineat ad hoc gaudium consequendum, hoc est in nomine Christi petendum, si divinam intelligimus gratiam, si vere beatam poscimus vitam. Quidquid autem aliud petitur, nihil petitur : non quia nulla omnino res est, sed quia in tantæ rei comparatione quidquid aliud concupiscitur, nihil est. Neque enim prorsus nulla res est homo, de quo ait Apostolus : « Qui se putat aliquid esse, cum » nihil sit[2]. » In comparatione quippe spiritalis hominis, qui scit gratia Dei se esse quod est, quisquis vana præsumit, nihil est. Etiam sic ergo recte intelligi potest, « Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in » nomine meo, dabit vobis : » ut hoc quod ait : « si » quid, » non quodlibet intelligatur, sed aliquid quod non in beatæ vitæ comparatione sit nihil. Et quod sequitur, « Usque modo non petistis quidquam in nomine

[1] Joan. XVI, 24. — [2] Galat. VI, 3.

» meo, » duobus modis intelligi potest : vel quia non in nomine meo petistis, quod nomen non sicut cognoscendum est cognovistis : vel non petistis quidquam, quoniam in comparatione rei quam petere debuistis, pro nihilo habendum est quod petistis. Ut igitur in ejus nomine non nihil, sed gaudium plenum petant, (quoniam si aliquid aliud petunt, idem aliquid nihil est ;) exhortatur dicens : « Petite, et accipietis, ut gaudium vestrum sit ple-» num : » id est, Hoc in nomine meo petite, ut gaudium vestrum sit plenum, et accipietis. Isto enim bono in petendo perseverantes sanctos suos nequaquam misericordia divina fraudabit.

III. « Hæc, inquit, in proverbiis locutus sum vobis : » venit hora, cum jam non in proverbiis loquar vobis, » sed palam de Patre meo annuntiabo vobis. » Possem dicere hanc de qua loquitur horam, futurum oportere sæculum intelligi, ubi videbimus palam, quod beatus Paulus dicit, facie ad faciem[1] : » ut quod ait : « Hæc in » proverbiis locutus sum vobis, » hoc sit quod ab eodem Apostolo dictum est : « Videmus nunc per speculum in » ænigmate[2] : annuntiabo » autem « vobis, » quia per Filium Pater videbitur, juxta illud quod alibi ait, « Neque » Patrem quis cognoscit nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare. » Sed istum sensum videtur impedire quod sequitur, « Illo die in nomine meo petetis, » In futuro enim sæculo cum pervenerimus ad regnum, ubi similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est[3], quid petituri sumus, quando satiabitur in bonis desiderium nostrum[4] ? Unde et in alio Psalmo dicitur : « Satiabor cum manifes-» tabitur gloria tua[5]. » Petitio namque alicujus est indigentiæ, quæ ibi nulla erit, ubi hæc satietas erit.

IV. Relinquitur itaque, quantum sapere valeo, ut in-

[1] I Cor. XIII, 12.— [2] Ibid.— [3] I Joan. III, 2.— [4] Psal. CII, 5.— [5] Id. XVI, 15.

telligatur Jesus Discipulos suos de carnalibus vel animalibus se spiritales promisisse facturum, quamvis nondum tales quales erimus, quando spiritale etiam corpus habebimus : sed qualis erat qui dicebat : « Sapientiam loqui» mur inter perfectos[1] : » et, « Non potui vobis loqui quasi » spiritalibus, sed quasi carnalibus[2] : » et, «Non spiritum hu» jus mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, ut scia» mus quæ a Deo donata sunt nobis, quæ et loquimur, non » in sapientiæ humanæ doctis verbis, sed doctis spiritus, spi» ritalibus spiritalia comparantes : animalis autem homo non » percipit quæ sunt spiritus Dei[3]. » Non itaque percipiens quæ sunt spiritus Dei homo animalis, sic audit quæcumque audit de Dei natura, ut aliud quam corpus cogitare non possit, quamlibet amplissimum vel immensum, quamlibet lucidum ac speciosum, corpus tamen : ideo proverbia illi sunt quæcumquæ dicta sapientiæ de incorporea immutabilique substantia; non quod ea tanquam proverbia deputat, sed quia sic cogitat, quomodo qui proverbia solent audire neque intelligere. Cum vero spiritalis cœperit omnia dijudicare[4], ipse autem a nemine dijudicari, etiamsi in hac vita adhuc velut per speculum ex parte, perspicit tamen non ullo corporis sensu, non ulla imaginaria cogitatione quæ capit aut fingit qualiumcumque similitudines corporum, sed mentis certissima intelligentia, Deum non corpus esse sed spiritum : ita palam de Patre annuntiante Filio, ut ejusdem substantiæ conspiciatur et ipse qui annuntiat. Tunc in ejus nomine petunt qui petunt; quia in sono ejus nominis non aliud quam res ipsa est, quæ hoc nomine vocatur, intelligunt, nec animi vanitate vel infirmitate confingunt tanquam in alio loco Patrem, in alio Filium ante Patrem stantem, et pro nobis rogantem, spatia sua quæque amborum occupantibus

[1] I Cor. II, 6. — [2] Ibid. 12, etc. — [3] Ibid. — [4] Id. XIII, 12.

molibus, et Verbum ad eum cujus est Verbum facere verba pro nobis, intervallo interposito inter os loquentis et auriculas audientis; et alia talia quæ sibi animales, iidemque carnales in cordibus fabricantur. Quidquid enim tale spiritalibus de Deo cogitantibus ex corporum consuetudine occurrit, negando atque respuendo, tanquam importunas muscas, ab interioribus oculis abigunt; et sinceritati ejus lucis acquiescunt, qua teste ac judice has ipsas imagines corporum suis internis aspectibus irruentes, falsas omnino esse convincunt. Hi possunt utcumque cogitare Dominum nostrum Jesum Christum inquantum homo est, pro nobis interpellare Patrem, inquantum autem Deus est, nos exaudire cum Patre. Quod eum significasse arbitror ubi ait : « Et non dico vobis, quia ego « rogabo Patrem de vobis. » Ad hoc quippe intuendum quomodo non rogat Patrem Filius, sed simul exaudiunt rogantes Pater et Filius, nonnisi spiritalis oculus mentis ascendit.

IV. « Ipse enim Pater, inquit, amat vos, quia vos me » amastis[1]. » Ideo amat ille, quia nos amamus, an potius, quia ille amat, ideo nos amamus? Ex Epistola sua Evangelista idem ipse respondeat : « Nos diligimus, in- » quit, quia prior ipse dilexit nos[2]. » Hinc ergo factum est ut diligeremus, quia dilecti sumus. Prorsus donum Dei est diligere Deum. Ipse ut diligeretur dedit, qui non dilectus dilexit. Displicentes amati sumus, ut esset in nobis unde placeremus. Non enim amaremus Filium, nisi amaremus et Patrem. Amat nos Pater, quia nos amamus Filium; cum a Patre et Filio acceperimus ut et Patrem amemus et Filium : diffundit enim charitatem in cordibus nostris amborum Spiritus[3], per quem Spiritum et Patrem amamus et Filium, et quem Spiritum cum Patre

[1] Joan. XVI, 27. — [2] I Joan. IV, 10. — [3] Rom. V, 5.

amamus et Filio. Amorem itaque nostrum pium quo colimus Deum, fecit Deus, et vidit quia bonum est : ideo quippe amavit ipse quod fecit. Sed in nobis non faceret quod amaret, nisi antequam id faceret, nos amaret.

VI. « Et credidistis, inquit, quia a Deo exivi. Exivi a » Patre et veni in mundum : iterum relinquo mundum, » et vado ad Patrem[1]. » Plane credidimus. Neque enim propterea debet incredibile videri, quia sic ad mundum veniens exiit a Patre, ut non desereret Patrem ; et sic vadit ad Patrem relicto mundo, ut non deserat mundum. Exiit enim a Patre, quia de Patre est : in mundum venit, quia mundo suum corpus ostendit quod de virgine assumpsit. Reliquit mundum corporali discussione, perrexit ad Patrem hominis ascensione, nec mundum deseruit præsentiæ gubernatione.

TRACTATUS CIII.

De eo quod sequitur : *Dicunt ei Discipuli ejus, Ecce nunc palam loqueris* : usque ad id, *Sed confidite, ego vici mundum.*

I. Quales erant Discipuli Christi, quando cum eis ante passionem loquebatur magna cum parvis, sed sicut oportebat ut magna dicerentur et parvis, quia nondum accepto Spiritu sancto, quemadmodum eum post ejus resurrectionem vel ipso insufflante, vel desuper acceperunt, humana magis quam divina sapiebant, multis indiciis per totum Evangelium declaratur : unde et hoc est quod in

[1] Joan. xvi, 28.

ista lectione dixerunt. Ait enim Evangelista : « Dicunt ei » Discipuli ejus, Ecce nunc palam loqueris, et prover» bium nullum dicis : nunc scimus quia nosti omnia, et » non opus est tibi ut quis te interroget; in hoc credimus » quia a Deo existi[1]. » Ipse Dominus paulo ante dixerat : « Hæc in proverbiis locutus sum vobis : venit hora cum » jam non in proverbiis loquar vobis[2]. » Quomodo ergo isti dicunt : « Ecce nunc palam loqueris, et proverbium nul» lum dicis ? » Numquid hora jam venerat, qua non jam in proverbiis se promiserat locuturum ? Prorsus quod nondum illa hora venisset, continuatio verborum ejus ostendit, quæ ita sese habet : « Hæc, inquit in proverbiis » locutus sum vobis : venit hora cum jam non in prover» biis loquar vobis, sed palam de Patre meo annuntiabo » vobis. Illo die in nomine meo petetis : et non dico vo» bis, quia ego rogabo Patrem de vobis; ipse enim Pater » amat vos, quia vos me amastis, et credidistis, quia ego » a Deo exivi. Exivi a Patre, et veni in mundum : iterum » relinquo mundum, et vado ad Patrem. » Cum per hæc omnia verba adhuc illam promittat horam, qua non jam in proverbiis loquetur, sed palam de Patre annuntiabit eis : in qua hora dicit eos in suo nomine petituros, nec se Patrem de illis rogaturum, eo quod ipse Pater amet eos, quia et ipsi amaverunt Christum, et crediderunt, quod a Patre exierit et venerit in mundum, iterum relicturus mundum et iturus ad Patrem : cum ergo adhuc promittatur hora illa, in qua sine proverbiis locuturus est, cur isti dicunt : « Ecce nunc palam loqueris, et proverbium » nullum dicis : » nisi quia illa quæ scit ipse non intelligentibus esse proverbia, illi usque adeo non intelligunt, ut nec saltem non se intelligere intelligant? Parvuli enim erant, et nondum spiritaliter dijudicabant, quæ de rebus

[1] Joan. XVI, 25. — [2] Ibid. 25, etc.

non ad corpus, sed ad spiritum pertinentibus audiebant.

II. Denique de ipsa eorum ætate adhuc secundum interiorem hominem parva et infirma eos admonens : « Respondit eis Jesus, Modo creditis? Ecce venit hora, et » jam venit, ut dispergamini unusquisque in propria, et » me solum relinquatis. Et non sum solus, quia Pater » mecum est[1]. » Paulo ante dixerat : « Relinquo mun» dum, et vado ad Patrem[2] : » nunc dicit, « Pater me» cum est. » Quis vadit ad eum qui cum illo est? Sed hoc intelligenti est verbum, non intelligenti proverbium : sic tamen quod modo a parvulis non intelligitur, utcumque sugitur; et eis etiam si non præbet, quia nondum eum capiunt, solidum cibum, saltem lacteum non denegat alimentum. Ex hoc alimento est, quod sciebant eum nosse omnia, nec opus ei esse ut eum quis interroget : quod quidem cur dixerint, quæri potest. Videtur enim potius fuisse dicendum, Non opus est tibi, ut quemquam interroges : non, « ut quis te interroget. » Dixerunt quippe, « Scimus quia nosti omnia : » et utique qui novit omnia, magis a nescientibus interrogari solet, ut interrogantes audiant quod volunt, ab eo qui novit omnia; non ipse interrogare, tanquam volens aliquid scire, qui novit omnia. Quid sibi ergo vult, quod ei quem sciebant nosse omnia, cum dicere debuisse videantur, Non opus est tibi ut quemquam interroges, dicendum potius putaverunt : » Non opus est tibi ut quis te interroget? » Quid quod utrumque legimus factum, et interrogasse scilicet Dominum, et interrogatum fuisse? Sed hoc cito solvitur : quia hoc non ei, sed illis potius opus erat quos interrogabat, vel a quibus interrogabatur. Neque enim aliquos ille interrogabat, ut ab eis aliquid disceret, sed eos potius ut doceret. Et qui interrogabant eum, volentes ab eo aliquid

[1] Joan. XVI, 31, 32. — [2] Ibid. 28.

discere, illis profecto id opus erat, ut scirent aliqua ab illo qui noverat omnia. Nimirum ergo propterea non opus erat ut eum quis interrogaret. Quoniam nos quando interrogamur ab eis qui volunt aliquid a nobis scire, ex ipsis interrogationibus eorum cognoscimus quid velint discere; opus est ergo nobis ab eis interrogari, quos docere aliquid volumus, ut inquisitiones eorum quibus respondendum est noverimus : illi autem ne id quidem opus erat, qui omnia noverat ; nec opus habebat quod ab eo quisque scire vellet, per ejus interrogationem cognoscere, quia prius quam interrogaretur, interrogaturi noverat voluntatem. Sed ideo se patiebatur interrogari, ut vel eis qui tunc aderant, vel qui hæc sive dicta fuerant audituri, sive scripta lecturi, quales essent, a quibus interrogabatur, ostenderet : eoque modo nossemus, vel quibus non circumveniretur fraudibus, vel quibus apud eum proficeretur accessibus. Prævidere autem cogitationes hominum, et ideo non opus habere ut eum quis interrogaret, magnum Deo non erat, sed magnum parvulis erat qui ei dicebant, « In hoc credimus quia a Deo existi. » Multo autem majus erat, ad quod intelligendum eos volebat extendi et crescere, quod cum illi dixissent, verumque dixissent, « a Deo existi, » ait ille, « Pater mecum est; » ne sic a Patre Filium cogitarent exisse, ut putarent etiam recessisse.

III. Deinde sermonem istum magnum prolixumque concludens, « Hæc, inquit, locutus sum vobis, ut in me » pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis : sed » confidite, ego vici mundum[1]. Illud initium fuerat habitura ista pressura, de quo superius ut eos ostenderet parvulos, quibus adhuc non intelligentibus et aliud pro

[1] Joan. XVI, 33.

alio sentientibus, proverbia quodammodo essent quæcumque magna et divina dixisset, ait : « Modo creditis?
» Ecce venit hora, et jam venit, ut dispergamini unusquis-
» que in propria. » Ecce initium pressuræ, sed non eo modo perseveraturæ. Quod enim adjunxit, « et me solum relinquatis, » non vult eos tales esse in consequenti pressura, quam post ejus ascensionem in mundo fuerant habituri, ut relinquant eum : sed ut in illo pacem habeant permanentes in eo. Non enim quando comprehensus est, tantummodo carne sua ejus carnem, verum etiam mente reliquerunt fidem. Ad hoc pertinet quod ait : « Modo cre-
» ditis? Ecce venit hora ut dispergamini in propria, et
» me relinquatis : » tanquam diceret, Tunc ita perturbabimini, ut etiam quod modo creditis, relinquatis. Venerunt enim ad tantam desperationem, et suæ pristinæ fidei, ut ita dixerim, mortem, quanta apparuit in illo Cleopha, qui post ejus resurrectionem cum illo se loqui nesciens, et quid ei contigerit narrans : « Nos, inquit, sperabamus
» quod ipse fuerat redemturus Isaaël[1]. » Ecce quomodo eum reliquerant, deserendo etiam ipsam fidem qua in eum ante crediderant. In ea vero pressura quam post ejus glorificationem accepto Spiritu sancto pertulerunt, non eum reliquerunt : et quamvis fugerent de civitate in civitatem, ab ipso non refugerunt; sed ut habentes pressuram in mundo, in illo pacem tenerent, non ab ipso refugæ fuerunt, sed ipsum potius refugium habuerunt. Dato quippe illis Spiritu sancto, factum est in eis quod nunc dictum est eis : « Confidite, ego vici mundum. » Confiderunt, et vicerunt. In quo, nisi in illo? Non enim vicisset ille mundum, si ejus membra vinceret mundus. Unde ait Apostolus : « Gratias Deo, qui dat nobis victo-

[1] Luc. XXIV, 21.

» riam[1]: » continuoque subjecit, « per Dominum nostrum Jesum Christum : » qui dixerat suis : « Confidite, ego vici » mundum. »

TRACTATUS CIV.

In id quod sequitur : *Hæc locutus est Jesus, et sublevatis oculis in cœlum dixit, Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius clarificet te.*

I. Ante ista quæ nunc sumus adjuvante Domino tractaturi[2], dixerat Jesus : « Hæc locutus sum vobis, ut in me » pacem habeatis[3] : » quæ non recentiora paulo superius ab eo dicta, sed omnia debemus accipere, sive quæcumque illis locutus est ex quo eos cœpit habere Discipulos, sive certe ex quo post cœnam exorsus est hunc admirabilem prolixumque sermonem. Talem quippe commemoravit causam, cur eis sit locutus, ut ad eum finem rectissime referantur, vel omnia quæ locutus est eis, vel ea maxime quæ dixit jam pro eis moriturus, tanquam verba novissima, postea quam de convivio sancto ille qui eum fuerat traditurus, egressus est. Hanc enim commendavit causam sermonis sui, ut in illo pacem haberent, propter quod totum agitur quod Christiani sumus. Hæc enim pax finem temporis non habebit, sed omnis piæ nostræ intentionis actionisque finis ipsa erit. Propter hanc sacramentis ejus imbuimur, propter hanc mirabilibus ejus operibus et sermonibus erudimur, propter hanc Spiritus ejus pignus

[1] 2 Cor. xv, 57. — [2] Vide D. Guillon, tom. xxi, pag. 385. — [3] Joan. xvi, 33.

accepimus, propter hanc in eum credimus et speramus, et ejus amore quantum donat accendimur: hac pace in pressuris omnibus consolamur, hac a pressuris omnibus liberamur: propter hanc omnem tribulationem fortiter sustinemus; ut in hac feliciter sine ulla tribulatione regnemus. Merito ad eam clausit verba, quæ parum intelligentibus Discipulis erant proverbia: intellecturis ea quando eis dedisset promissum Spiritum sanctum, de quo superius ait: « Hæc » locutus sum vobis apud vos manens, Paracletus autem » Spiritus sanctus quem mittet Pater in nomine meo, » ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia, quæ» cumque dixero vobis[1]. » Hæc nimirum futura fuerat illa hora, qua se promiserat non jam in proverbiis locuturum, sed palam de Patre annuntiaturum. Eadem quippe ipsius verba revelante Spiritu sancto, intelligentibus jam non erant futura proverbia. Neque enim loquente in eorum cordibus Spiritu sancto, taciturus erat unigenitus Filius, qui dixit in ea hora palam se illis annuntiaturum esse de Patre, quod eis utique jam intelligentibus non esset proverbium. Sed hoc quoque ipsum, quomodo simul loquantnr in suorum spiritalium cordibus et Dei Filius et Spiritus sanctus, imo ipsa Trinitas quæ inseparabiliter operatur, intelligentibus est verbum, non intelligentibus autem proverbium.

II. Cum ergo dixisset propter quid omnia sit locutus, ut in illo scilicet pacem haberent, in mundo habentes pressuram, exhortatusque fuisset ut confiderent, quia ipse vicit mundum, eo qui erat ad illos sermone finito, deinde ad Patrem verba direxit, et orare jam cœpit[2]. Sic enim Evangelista sequitur, dicens: « Hæc locutus est Jesus, » et sublevatis oculis in cœlum dixit, Pater venit hora, » clarifica Filium tuum[3]. » Poterat Dominus Unigenitus

[1] Joan. XIV, 26. — [2] Id. XVII, 1. — [3] Ibid.

et coæternus Patri, in forma servi et ex forma servi, si hoc opus esset, orare silentio : sed ita se Patri exhibere voluit precatorem, ut meminisset nostrum se esse doctorem. Proinde eam quam fecit orationem pro nobis, notam fecit et nobis : quoniam tanti magistri non solum ad ipsos sermocinatio, sed etiam pro ipsis ad Patrem oratio, Discipulorum est ædificatio. Et si illorum qui hæc dicta aderant audituri, profecto et nostra qui fueramus conscripta lecturi. Quapropter hoc quod ait : « Pater, venit hora, » clarifica Filium tuum, » ostendit omne tempus, et quid quando faceret vel fieri sineret, ab illo esse dispositum qui tempori subditus non est : quoniam quæ futura erant per singula tempora, in Dei sapientia causas efficientes habent, in qua nulla sunt tempora. Non ergo credatur hæc hora fato urgente venisse, sed Deo potius ordinante. Nec siderea necessitas Christi connexuit passionem : absit enim ut sidera mori cogerent siderum conditorem. Non itaque Christum tempus ut moreretur impegit, sed tempus Christus quo moreretur elegit : qui etiam tempus quo de virgine natus est cum Patre constituit, de quo sine tempore natus est. Secundum quam veram sanamque doctrinam, etiam Paulus apostolus : « Cum autem venit, inquit, » plenitudo temporis, misit Deus Filium suum [1] » et Deus per Prophetam, « Tempore, ait, acceptabili exaudivi te, » et in die salutis adjuvi te [2] : » et rursus Apostolus, « Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis [3]. » Dicat ergo, « Pater, venit hora, » qui cum Patre disposuit omnes horas tanquam dicens, « Pater, » quam propter homines et apud homines ad me clarificandum simul constituimus, « venit hora, clarifica Filium tuum, ut et » Filius tuus clarificet te. »

III. Clarificatum a patre Filium nonnulli accipiunt, in

[1] Galat. IV, 4. — [2] Isaï. XLIX, 8. — [3] I Cor. VI, 2.

hoc quod ei non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum [1]. Sed si passione clarificatus dicitur, quanto magis resurrectione? Nam in passione magis ejus humilitas quam claritas commendatur, Apostolo teste, qui dicit : « Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis : » deinde sequitur, et de ejus clarificatione jam dicit : « Propter quod et Deus illum exaltavit, et donavit ei nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, et infernorum, et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris [2]. » Hæc est clarificatio Domini nostri Jesu Christi, quæ ab ejus resurrectione sumpsit exordium. Humilitas ergo ejus incipit in sermone Apostoli, ab eo loco ubi ait, Semetipsum exinanivit formam servi accipiens : et pervenit usque, ad mortem crucis. Claritas vero ejus incipit ab eo loco ubi ait : « Propter quod et Deus exaltavit eum : et pervenit usque, in gloria est Dei Patris. » Nam et ipsum nomen, si inspiciantur codices Græci, ex qua lingua Epistolæ apostolicæ translatæ sunt in latinum, quod hic legitur gloria, ibi legitur δόξα : unde verbum derivatum est in græco ut diceretur δόξασον, quod interpres latinus ait « clarifica, » cum posset etiam « glorifica » dicere, quod tantumdem valet. Et ideo posset etiam in Apostoli Epistola, ubi est gloria, claritas poni : quod si fieret, tantumdem valeret. Ut autem non recedatur a verborum sonis, quemadmodum a claritate clarificatio, sic a gloria glorificatio derivatur. Ut ergo mediator Dei et hominum homo Christus Jesus resurrectione clarificaretur vel glorificaretur, prius humiliatus est passione : non enim a mortuis resurrexisset, si mortuus non fuisset. Humilitas claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium. Sed hoc factum

[1] Rom. VIII, 32. — [2] Philip. II, 8, etc.

est in forma servi : in forma vero Dei semper fuit, semper erit claritas : imo non fuit quasi jam non sit, nec erit quasi nondum sit ; sed sine initio, sine fine semper est claritas. Quod ergo ait : « Pater, venit hora, clarifica Filium » tuum : » sic intelligendum est, tanquam dixerit, Venit hora seminandæ humilitatis, fructum non differas claritatis. Sed quid sibi vult quod sequitur, « Ut Filius tuus » clarificet te ? » Numquid etiam Deus Pater pertulit humilitatem carnis sive passionis, ex qua illum clarificari oporteret ? Quomodo igitur eum clarificaturus erat Filius, cujus claritas sempiterna nec ex forma humana potuit videri minor, nec in divina posset esse amplior ? sed istam quæstionem in hunc sermonem nolo artare, aut hinc eum facere longiorem.

TRACTATUS CV.

Ab eo quod Dominus ait : *Ut Filius tuus clarificet te* : usque ad id, *Claritate quam habui prius quam mundus esset, apud te.*

I. Glorificatum a Patre Filium secundum formam servi, quam Pater suscitavit a mortuis, et ad suam dexteram collocavit ; res ipsa indicat, et nullus ambigit Christianus. Sed quoniam non tantum dixit : « Pater clarifica » Filium tuum, » sed addidit etiam, « ut Filius tuus cla» rificet te[1] : » merito quæritur quomodo Patrem clarificaverit Filius, cum sempiterna claritas Patris nec diminuta fuerit in forma humana, nec augeri potuerit in sua

[1] Joan. I, 17.

perfectione divina. Sed in se ipsa claritas Patris nec minui nec augeri potest; apud homines autem procul dubio minor erat, quando in Judæa tantummodo Deus notus erat[1], nondum a solis ortu usque ad occasum laudabant pueri nomen Domini[2]. Hoc autem quia per Evangelium Christi factum est, ut per Filium Pater innotesceret gentibus : profecto Patrem clarificavit et Filius. Si autem tantummodo mortuus fuisset Filius, nec resurrexisset, procul dubio nec a Patre clarificatus esset, nec Patrem clarificasset : nunc autem resurrectione clarificatus a Patre, resurrectionis suæ prædicatione clarificat Patrem. Hoc quippe aperit ordo ipse verborum : « Clarifica, inquit, » Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te : » tanquam diceret, Resuscita me, ut innotescas toti orbi per me.

II. Deinde magis magisque pandens quomodo clarificet Patrem Filius, « Sicut dedisti, inquit, ei potestatem om- » nis carnis, ut omne quod dedisti ei, det eis vitam æter- » nam[3]. » Omnem carnem dixit omnem hominem, a parte totum significans : quemadmodum rursus a parte superiore significatus est homo totus, ubi ait Apostolus : « Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit[4]. » Quid enim dixit, « omnis anima, » nisi omnis homo? Et hoc autem quod potestas Christo a Patre data est omnis carnis, secundum hominem intelligendum est : nam secundum Deum omnia per ipsum facta sunt[5], et in ipso condita sunt omnia in cœlo et in terra, visibilia et invisibilia[6]. « Sicut » ergo « dedisti ei potestatem, inquit, » omnis carnis, » ita te glorificet Filius tuus, id est, notum te faciat omni carni quam dedisti ei. Sic enim dedisti « ut omne quod dedisti ei, det eis vitam æter- » nam. »

[1] Psal. LXXV, 2. — [2] Id. CXII, 3. — [3] Joan. XVII, 2. — [4] Rom. XIII, 1. — [5] Joan. I, 3. — [6] Coloss. I, 16.

III. « Hæc est autem, inquit, vita æterna, ut cognos-
» cant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum
» Christum. » Ordo verborum est, « ut te et quem mi-
» sisti Jesum Christum cognoscant solum verum Deum [1]. »
Consequenter enim et Spiritus sanctus intelligitur, quia Spiritus est Patris et Filii, tanquam charitas substantialis et consubstantialis amborum. Quoniam non duo dii Pater et Filius, nec tres dii Pater et Filius et Spiritus sanctus : sed ipsa Trinitas unus solus verus Deus. Nec idem tamen Pater qui Filius, nec idem Filius qui Pater, nec idem Spiritus sanctus qui Pater et Filius ; quoniam tres sunt Pater et Filius et Spiritus sanctus ; sed ipsa Trinitas unus est Deus. Si ergo eo modo te glorificat Filius « sicut de-
» disti ei potestatem omnis carnis, » et sic dedisti, « ut
» omne quod dedisti ei det eis vitam æternam, » et, « hæc
» est vita æterna, ut cognoscant te : » sic te igitur Filius glorificat, ut omnibus quos dedisti ei, te cognitum faciat. Porro si cognitio Dei est vita æterna, tanto magis vivere tendimus, quanto magis in hac cognitione proficimus. Non autem moriemur in vita æterna : tunc ergo Dei cognitio perfecta erit, quando nulla mors erit. Summa tunc Dei clarificatio : quia summa gloria, quæ græce dicitur δόξα. Unde dictum est δόξασον, quod latini quidam interpretati sunt clarifica, quidam glorifica. A veteribus autem gloria, qua gloriosi homines dicuntur, ita est definita : Gloria est frequens de aliquo fama cum laude. At si homo laudatur cum famæ creditur, quomodo Deus laudabitur quando ipse videbitur ? Propter quod scriptum est : « Beati
» qui habitant in domo tua ; in sæcula sæculorum lau-
» dabunt te [2]. » Ibi erit Dei sine fine laudatio, ubi erit Dei plena cognitio : et quia plena cognitio, ideo summa clarificatio vel glorificatio.

[1] Joan. XVII, 3. — [2] Psal. LXXXIII, 5.

IV. Sed prius hic clarificatur Deus, dum annuntiatus hominibus innotescit, et per fidem credentium prædicatur. Propter quod dicit : « Ego te clarificavi super terram, » opus consummavi quod dedisti mihi, ut faciam[1], » Non ait, jussisti, sed « dedisti : » ubi commendatur evidens gratia. Quid enim habet quod non accepit, etiam in Unigenito humana natura? An non accepit, ut nihil mali, sed bona faceret omnia, quando in unitatem personæ suscepta est a Verbo, per quod facta sunt omnia? Sed quomodo consummavit opus quod accepit ut faciat, cum restet adhuc passionis experimentum, ubi martyribus suis maxime præbuit quod sequerentur exemplum, unde ait apostolus Petrus : « Christus passus est pro nobis relinquens » nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus[2] : » nisi quia consummasse se dicit, quod se consummaturum esse certissime novit? Sicut longe ante in prophetia præteriti temporis usus est verbis, quando post annos plurimos futurum fuerat quod dicebat : « Foderunt, inquit, » manus meas et pedes, dinumeraverunt omnia ossa » mea[3] : » non ait, Fodient et dinumerabunt. Et in hoc ipso Evangelio : « Omnia, inquit, quæ audivi a Patre » meo, nota feci vobis[4] : » quibus ait postea, « Adhuc » multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare » modo. » Qui enim certis et immutabilibus causis omnia futura prædestinavit, quidquid facturus est fecit : nam et per Prophetam dictum de illo est : « Qui fecit quæ futura » sunt[5]. »

V. Secundum hoc etiam quod sequitur dicit : « Et » nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipsum, cla- » ritate quam habui prius quam mundus esset, apud » te[6], » Nam supra dixerat : « Pater, venit hora, cla-

[1] Joan. XVII, 4. — [2] I Petr. II, 21. — [3] Psal. XXI, 18. — [4] Joan. XV, 15. — [5] Isaï. XLV, 11, juxta LXX. — [6] Joan. XVII, 5.

» rifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te[1] : » in quo verborum ordine ostenderat prius a Patre clarificandum Filium, ut Patrem clarificaret Filius. Modo autem dixit : « Ego te clarificavi super terram, opus con» summavi quod dedisti mihi ut faciam : et nunc clarifica » me : » tanquam prior ipse Patrem clarificaverit, a quo deinde ut clarificetur exposcit. Ergo intelligendum est utroque verbo superius usum secundum id quod futurum erat, eoque ordine quo futurum erat, Clarifica Filium ut te clarificet Filius : modo vero usum fuisse verbo præteriti temporis de re futura, ubi ait : « Ego te clarificavi » super terram, opus consummavi quod dedisti mihi ut fa» ciam. » Deinde dicendo, « Et nunc clarifica me tu, pater, » apud temetipsum, » quasi posterius esset clarificandus a Patre, quem prius ipse clarificaverat : quid ostendit, nisi superius ubi ait : « Ego te clarificavi super terram, » ita locutum se fuisse, tanquam fecisset quod facturus esset; hic autem poposcisse ut Pater faceret, per quod illud Filius facturus esset, id est, ut Pater clarificaret Filium per quam Filii clarificationem etiam Filius clarificaturus esset Patrem ? Denique si de re quæ futura erat, ponamus etiam futuri temporis verbum, ubi pro tempore futuro posuit ipse præteritum, nulla sententiæ remanebit obscuritas : veluti si dixisset, Ego te clarificabo super terram, opus consummabo quod dedisti mihi ut faciam, et nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipsum. Nempe ita planum est, sicut illud ubi ait, Clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te : et ipsa est omnino sententia, nisi quia et hic dictus est ejusdem clarificationis modus, ibi autem tacitus, tanquam illud isto exponeretur eis quos poterat permovere, quomodo Pater Filium, et maxime quomodo Patrem clarificaret et Filius. Dicendo enim clarificari a se

[1] Joan. XVII, 1.

Patrem super terram, se autem a Patre apud eumdem Patrem, modum profecto utriusque clarificationis ostendit. Ipse quippe Patrem clarificavit super terram, eum gentibus prædicando : Pater vero ipsum apud semetipsum, ad suam dexteram collocando. Sed ideo postea de clarifi-
» cando patre ubi ait, ego te clarificavi, » verbum præteriti temporis ponere maluit, ut monstraret in prædestinatione jam factum, et pro jam facto habendum, quod certissime fuerat futurum : id est, ut a Patre apud Patrem glorificatus, Patrem super terram glorificaret et Filius.

VI. Sed hanc prædestinationem in sua clarificatione manifestius aperuit, qua eum clarificavit Pater, in eo quod adjunxit : « Claritate quam habui, prius quam mundus
» esset, apud te. » Ordo verborum est, « quam habui apud
» te prius quam mundus esset. » Ad hoc valet quod ait : « Et nunc clarifica me, » hoc est, sicut tunc, ita et nunc ; sicut tunc prædestinatione, ita et nunc perfectione : fac in mundo, quod apud te jam fuerat ante mundum ; fac in suo tempore, quod ante omnia tempora statuisti. Hoc quidam sic intelligendum putarunt, tanquam natura humana quæ suscepta est a Verbo, converteretur in Verbum, et homo mutaretur in Deum : imo si diligentius quod opinati sunt cogitemus, homo periret in Deo. Non enim quisquam ex ista mutatione hominis vel duplicari Dei Verbum dicturus est, vel augeri, aut duo sint quod unum fuit, aut amplius sit quod minus fuit. Porro si natura humana in Verbum mutata atque conversa, Verbum Dei quantum erat et quod erat hoc erit, ubi est homo si non perit?

VII. Sed ad hanc opinionem, quam veritati prorsus non video convenire, nihil nos urget, si Filio dicente : « Et nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipsum, clari-
» tate quam habui prius quam mundus esset, apud te, »

intelligamus prædestinationem claritatis humanæ quæ in illo est naturæ, ex mortali immortalis apud Patrem futuræ; et hoc jam prædestinando factum fuisse antequam mundus esset, quod in mundo etiam suo tempore fieret. Si enim de nobis dixit Apostolus : « Sicut elegit nos in » ipso ante mundi constitutionem[1]. » cur abhorrere putatur a vero, si tunc Pater caput nostrum glorificavit, quando nos in ipso ut membra ejus essemus elegit? Sic enim nos electi, quomodo ipse clarificatus; quia prius quam mundus esset, nec nos eramus, nec ipse mediator Dei et hominum homo Christus Jesus[2]. Sed ille qui per ipsum in quantum Verbum ejus est, etiam quæ futura sunt fecit, et vocat ea quæ non sunt tanquam sint[3], profecto secundum id quod mediator Dei et hominum homo est, ante mundi constitutionem pro nobis Deus Pater glorificavit ipsum, si tunc elegit etiam nos in ipso. Quid enim dicit Apostolus? « Scimus autem quoniam di» ligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui » secundum propositum vocati sunt. Quos enim præscivit, » et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii ejus : ut » sit ipse primogenitus in multis fratribus : quos autem » prædestinavit, illos et vocavit[4]. »

VIII. Nisi forte ipsum prædestinatum dicere formidabimus; quia de nobis tantum ut efficiamur conformes imaginis ejus, hoc dixisse videtur Apostolus. Quasi vero quisquam regulam fidei fideliter intuens, Filium Dei negaturus est prædestinatum, qui eum negare hominem non potest. Recte quippe dicitur non prædestinatus secundum id quod est Verbum Dei, Deus apud Deum. Ut quid enim prædestinaretur, cum jam esset quod erat, sine initio, sine termino sempiternus? Illud autem prædestinandum erat, quod nondum erat, ut sic suo tempore fieret,

[1] Ephes. I, 4. — [2] I Tim. II, 5. — [3] Rom. IV, 17. — [4] Id. VIII, 28, etc.

quemadmodum ante omnia tempora prædestinatum erat ut fieret. Quisquis igitur Dei Filium prædestinatum negat, hunc eumdem filium hominis negat. Sed propter contentiosos etiam hic audiamus Apostolum in suarum exordio litterarum. Nam et in prima Epistolarum ejus, quæ est ad Romanos, et ipsius Epistolæ principium est, ubi legitur : « Paulus servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, « segregatus in Evangelium Dei, quod ante promiserat « per Prophetas suos in Scripturis sanctis de Filio suo, « qui factus est ei ex semine David secundum carnem, « qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum « Spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum [1]. » Secundum hanc ergo prædestinationem etiam clarificatus est antequam mundus esset, ut esset claritas ejus ex resurrectione mortuorum apud Patrem, ad cujus dexteram sedet. Cum ergo videret illius prædestinatæ suæ clarificationis venisse jam tempus, ut et nunc fieret in redditione, quod fuerat in prædestinatione jam factum, oravit dicens, « Et nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipsum, clari« tate quam habui prius quam mundus esset, apud te : » tanquam diceret, Claritatem quam habui apud te, id est, illam claritatem quam habui apud te in prædestinatione tua, tempus est ut apud te habeam etiam vivens in dextera tua. Sed quoniam diu nos tenuit hujus discussio quæstionis, alio quæ sequuntur sermone tractanda sunt.

[1] Rom. I, I, etc.

TRACTATUS CVI.

De eo quod Dominus dicit : *Manifestavi nomen tuum hominibus* : usque ad id, *Et crediderunt quia tu me misisti.*

I. De his verbis Domini, sicut ipse donaverit, sermone isto disputaturi sumus, quæ ita se habent : « Manifestavi « nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo [1]. » Quod si de his tantum dicit discipulis, cum quibus cœnavit, et ad quos antequam orare inciperet, tam multa locutus est; non pertinet hoc ad illam clarificationem, sive ut alii interpretati sunt, glorificationem, de qua superius loquebatur, qua Filius clarificat vel glorificat Patrem. Quanta est enim vel qualis gloria, duodecim vel undecim potius innotuisse mortalibus? Si autem quod ait, « Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi » de mundo, » omnes intelligi voluit, etiam qui in eum fuerant credituri, ad ejus magnam quæ futura erat ex omnibus gentibus Ecclesiam pertinentes, de qua in Psalmo canitur : « In Ecclesia magna confitebor tibi [2] : » est plane ista clarificatio quia Filius clarificat Patrem, cum ejus nomen notum facit omnibus gentibus, et tam multis generationibus hominum. Et tale est hoc quod ait, « Manifestavi nomen tuum hominibus, quos » dedisti mihi de mundo, » quale illud quod paulo » ante dixerat : Ego te clarificavi super terram [3] : » pro tempore futuro et illic et hic præteritum ponens, sicut qui sciret prædestinatum esse ut id fieret, et ideo

[1] Joan. xvii, 1. — [2] Psal. xxi, 26. — [3] Joan. xvii, 4.

fecisse dicens se, quod erat sine ulla dubitatione facturus.

II. Sed de his qui jam erant discipuli ejus, non de omnibus qui illum fuerant credituri, eum dixisse quod dixit, « Manifestavi nomen tuum hominibus, quos de- « disti mihi de mundo, » ea quæ sequuntur, credibilius esse demonstrant. Cum enim hoc dixisset, adjunxit, « Tui erant, et mihi eos dedisti, et sermonem tuum ser- » vaverunt : nunc cognoverunt quia omnia quæ dedisti » mihi, abs te sunt; quia verba quæ dedisti mihi, dedi » eis : et ipsi acceperunt, et cognoverunt vere quia a te » exivi, et crediderunt quia tu me misisti[1] » Quanquam et hæc omnia de futuris omnibus fidelibus dici potuerunt spe jam perfecta, cum adhuc essent futura : sed ut de his solis quos tunc habebat discipulis hæc loqui intelligatur, illud magis urget quod paulo post ait, « Cum es- » sem cum eis, ego servabam eos in nomine tuo : quos » dedisti mihi custodivi, et nemo ex eis periit nisi filius » perditionis, ut Scriptura impleatur[2], » Judam significans qui tradidit eum : ex isto quippe duodenario numero Apostolorum solus periit. Deinde subjungit, « Nunc autem ad te venio[3]. » Unde manifestum est eum de corporali sua dixisse præsentia, « Cum essem cum eis, ego ser- » vabam eos, » veluti jam cum eis ea præsentia non esset. Eo modo enim significare voluit ascensionem suam mox futuram, de qua dixit, « Nunc autem ad te venio : » iturus utique ad dexteram Patris : unde venturus est ad vivos et mortuos judicandos præsentia itidem corporali, secundum fidei regulam sanamque doctrinam : nam præsentia spiritali cum eis erat utique futurus post ascensionem suam, et cum tota Ecclesia sua in hoc mundo usque in consummationem sæculi[4]. Non itaque recte intelliguntur de quibus dixerit, « Cum essem cum eis, ego serva-

[1] Joan. XVII, 6-8. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. 13. — [4] Matth. XXVIII, 20.

» bam illos, » nisi hi quos in se credentes servare jam cœperat præsentia corporali, et quos relicturus fuerat absentia corporali, ut eos cum Patre servaret præsentia spirituali. Post vero adjungit et cæteros suos, ubi dicit, « Non pro his autem rogo tantnm, sed et pro his qui cre-» dituri sunt per verbum eorum in me[1]. » Ubi manifestius ostendit, quod non de omnibus ad eum pertinentibus superius loqueretur, ab eo loco ubi ait, « Manifestavi « nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi : » sed de his tantum qui eum, cum illa diceret, audiebant.

III. Ab ipso itaque orationis ejus exordio, ubi sublevatis oculis in cœlum, dixit : « Pater, venit hora, clarifica » Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te[2], » usque ad ad illud quod paulo post ait : « Et nunc clarifica me tu, » Pater, apud temetipsum, claritate quam habui prius » quam mundus esset, apud te[3], » omnes suos volebat intelligi, quibus notum faciendo Patrem, clarificat eum. Cum enim dixisset, ut Filius tuus clarificet te : mox quemadmodum id fieret, demonstravit dicens ; « Sicut dedisti » ei potestatem omnis carnis, ut omne quod dedisti ei, » det eis vitam æternam : hæc est autem vita æterna, ut » cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Je-» sum Christum[4]. » Non enim potest cognitione hominum clarificari Pater, nisi et ille cognoscatur per quem clarificetur, id est, per quem populis innotescit. Hæc est glorificatio Patris, quæ non circa solos illos Apostolos facta est, sed circa omnes homines fit, quibus suis membris caput est Christus Neque enim de solis Apostolis potest intelligi, « Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam : sed utique de omnibus quibus in eum credentibus vita æterna datur.

IV. Jam nunc ergo videamus quid de illis, a quibus

[1] Joan. XVII, 20. — [2] Ibid. 1. — [3] Ibid. 5. — [4] Ibid. 2, etc.

tunc audiebatur, discipulis suis dicat. « Manifestavi, inquit, nomen tuum hominibus quos dedisti mihi. » Non ergo noverant Dei nomen, cum essent Judæi? Et ubi est quod legitur : « Notus in Judæa Deus, in Israël magnum » nomen ejus[1]? » Ergo, « manifestavi nomen tuum hominibus » istis, « quos dedisti mihi de mundo, » qui me audiunt hæc dicentem : non illud nomen tuum quo vocaris Deus, sed illud quo vocaris Pater meus : quod nomen manifestari sine ipsius Filii manifestatione non posset. Nam quod Deus dicitur universæ creaturæ, etiam omnibus gentibus antequam in Christum crederent, non omni modo esse potuit hoc nomen ignotum. HÆC EST enim VIS VERÆ DIVINITATIS, ut creaturæ rationali jam ratione utenti, non omnino ac penitus possit abscondi. Exceptis enim paucis in quibus natura nimium depravata est, universum genus humanum Deum mundi hujus fatetur auctorem. In hoc ergo quod fecit hunc mundum cælo terraque conspicuum, et antequam imbuerentur in fide Christi, notus omnibus gentibus Deus. In hoc autem quod non est injuriis suis cum diis falsis colendus, notus iu Judæa Deus. In hoc vero quod Pater est hujus Christi, per quem tollit peccatum mundi, hoc nomen ejus prius occultum omnibus, nunc manifestavit eis quos dedit ei Pater ipse de mundo. Sed quomodo manifestavit, si nondum venit hora de qua superius dixerat, quod veniret hora, « cum » jam non in proverbiis, inquit, loquar vobis, sed palam » de Patre meo annuntiabo vobis[2]? » An vero annuntiatio manifesta putabitur in proverbiis? Cur ergo dictum est, Palam annuntiabo vobis, nisi quia in proverbiis non est palam? Quod autem non in proverbiis occultatur, sed verbis manifestatur, procul dubio palam dicitur. Quomodo ergo manifestavit, quod nondum palam dixit? Proinde sic

[1] Psal. LXXV, 2. — [2] Joan. XVI, 2.

intelligendum est, pro tempore futuro præteritum propositum, quemadmodum illud : « Omnia quæ audivi a « Patre meo, nota feci vobis[1] : » quod nondum fecerat, sed loquebatur quasi fecisset, quod immobiliter esse præfixum sciebat ut faceret.

V. Quid est autem, « Quos dedisti mihi de mundo[2]? » Dictum est enim de illis, quod non essent de mundo. Sed hoc illis regeneratio præstitit, non generatio. Quid est etiam quod sequitur, « Tui erant, et mihi eos dedisti? » An aliquando erant Patris, quando non erat unigeniti Filii ejus; et habuit aliquando Pater aliquid sine Filio? absit. Verumtamen habuit aliquid aliquando Deus Filius, quod nondum habuit idem ipse homo filius : quia nondum erat homo factus ex matre, quando tamen habebat universa cum Patre. Quapropter quod dixit, « Tui erant, » non inde se separavit Deus Filius, sine quo nihil unquam Pater habuit : sed solet ei tribuere omne quod potest, a quo est ipse qui potest. A quo enim habet ut sit, ab illo habet ut possit : et simul utrumque semper habuit, quia nunquam fuit et non potuit. Quocirca quidquid potuit Pater, semper cum illo Filius potuit : quoniam ille qui nunquam fuit et non potuit, nunquam sine Patre fuit, nunquam sine illo Pater fuit. Ac per hoc sicut Pater æternus omnipotens, ita Filius coæternus omnipotens; et si omnipotens, utique omnitenens. Id enim potius verbum e verbo interpretamur, si proprie volumus dicere : quod a Græcis dicitur παντοκράτωρ : quod nostri sic non interpretarentur, ut omnipotens dicerent, cum sit παντοκράτωρ omnitenens, nisi tantumdem valere sentirent. Quid ergo unquam habere potuit æternus omnitenens, quod non simul habuerit coæternus omnitenens? Quod itaque ait, « Et mihi eos dedisti, hominem se accepisse hanc potestatem

[1] Joan. xv, 15. — [2] Id. xvii, 6.

ut eos haberet, ostendit : quoniam qui semper omnipotens fuit, non semper homo fuit. Quamobrem cum Patri potius tribuisse videatur, ut ab eo illos acceperit, quoniam ex ipso est quidquid est de quo est : etiam ipse sibi eos dedit, hoc est, cnm Patre Deus Christus, homini Christo quod cum Patre non est, homines dedit. Denique qui hoc loco dicit, « Tui erant, et mihi eos dedisti, » jam superius eisdem discipulis dixerat, « Ego vos de mundo elegi[1], » Conteratur hic cogitatio carnalis, atque dispereat. De mundo sibi a Patre dicit Filius datos homines, quibus alio loco dicit, Ego vos elegi de mundo. Quos Deus Filius de mundo elegit cum Patre, idem ipse homo filius de mundo eos accepit a Patre : non enim Pater illos Filio dedisset, nisi elegisset. Ac per hoc Filius sicut non inde separavit Patrem, quando dixit : « Ego vos de mundo » elegi, quoniam simul eos elegit et Pater[2] : » sic non inde separavit et se quando dixit, « Tui erant, » quia et ipsius Filii pariter erant. Nunc autem homo idem ipse Filius accepit eos qui non erant ipsius, quia et formam servi accepit Deus idem quæ non erat ipsius.

VI. Sequitur, ac dicit, « Et sermonem tuum servave- » runt : nunc cognoverunt quia omnia quæ dedisti mihi, » abs te sunt : » id est, cognoverunt quia abs te sum. Simul enim Pater dedit omnia, cum genuit qui haberet omnia. « Quia verba, inquit, quæ dedisti mihi, dedi eis, » et ipsi acceperunt[3] : » id est, intellexerunt, atque tenuerunt. Tunc enim verbum accipitur, quando mente percipitur « Et cognoverunt, inquit, vere quia a te exivi, » et crediderunt quia tu me misisti. » Et hic subaudien- » dum est, « vere. » Quod enim dixit, « cognoverunt vere, » exponere noluit adjungendo, « et crediderunt. » Hoc itaque crediderunt vere, quod cognoverunt vere : id

[1] Joan. xv, 19. — [2] Id. xvii, 6, 7. — [3] Ibid. 8.

enim est « a te exivi, » quod est « tu me misisti. » Cum ergo dixisset, « cognoverunt vere, » ne quisquam putaret istam cognitionem jam per speciem factam, non per fidem; exponendo addidit, « et crediderunt, » ut subaudiamus « vere, » et intelligamus hoc dictum esse, » cognoverunt vere, » quod est « crediderunt vere : » non eo modo quem significavit paulo ante, cum dixit : « Modo creditis? Venit hora, et jam venit, ut dispergamini unusquisque in propria, et me solum relinquatis[1]. » Sed, « crediderunt vere, » id est quomodo credendum est inconcusse, firme, stabiliter, fortiter : non jam in propria redituri, et Christum relicturi. Adhuc ergo discipuli non erant tales, quales eos dicit verbis præteriti temporis, quasi jam essent, et prænuntians quales futuri essent, accepto scilicet Spiritu sancto, qui eos sicut promissum est, doceret omnia. Quem prius quam acciperent quomodo servaverunt ejus sermonem, quod de illis quasi fecerint, dixit; quando primus eorum ter eum negavit[2], cum ex ore ejus audisset quid futurum esset homini, qui eum coram hominibus negavisset? Dedit ergo eis verba sicut dixit, quæ dedit ei Pater : sed quando illa non foris in auribus, sed intus in cordibus spiritaliter acceperunt, tunc vere acceperunt, quia tunc vere cognoverunt; vere autem cognoverunt, quia vere crediderunt.

VII. Ipsi autem Filio quomodo Pater ea verba dederit, quibus verbis homo poterit explicare? Facilior sane quæstio videtur, si secundum id quod filius est hominis, accepisse a Patre illa verba credatur. Quanquam natus ex virgine quando et quomodo ea didicerit, quis enarrabit : quando etiam ipsam quæ de virgine facta est, generationem ejus quis enarrabit? Si vero secundum id quod est de Patre genitus Patrique coæternus, accepisse a Patre

[1] Joan. XVI, 31, 32. — [2] Matth. XXVI, 75.

ista verba cogitatur, nihil ibi temporis cogitetur, quasi prius fuerit qui ea non habuerit, atque ut haberet quæ non habebat acceperit : quoniam quidquid Deus Pater Deo Filio dedit, gignendo dedit. Ita enim dedit Filio Pater, sine quibus Filius esse non posset, sicut ei dedit ut esset. Nam quomodo aliter Verbo verba daret aliqua, in quo ineffabiliter dixit omnia? Sed jam quæ sequuntur, alio sunt expectanda sermone.

TRACTATUS CVII.

De eo quod dicit Jesus : *Ego pro eis rogo* etc. usque ad id, *Ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis.*

I. Cum de his, quos jam Discipulos habebat, Dominus loqueretur ad Patrem, inter alia etiam dixit hoc : « Ego » pro eis rogo : non pro mundo rogo, sed pro his quos » dedisti mihi[1]. » Mundum vult modo intelligi, qui vivunt secundum concupiscentiam mundi, et non sunt in ea sorte gratiæ, ut ab illo eligantur ex mundo. Non itaque pro mundo, sed pro his quos ei Pater dedit, rogare se dicit : per hoc enim quod eos illi Pater jam dedit, factum est ut non pertineant ad eum mundum, pro quo non rogat.

II. Deinde subjungit, « Quia tui sunt. » Neque enim quia Pater eos Filio dedit, amisit ipse quos dedit : cum adhuc Filius sequatur, et dicat, « Et mea omnia tua sunt » et tua mea[2]. » Ubi satis apparet quomodo unigeniti Filii sint omnia quæ sunt Patris; per hoc utique quod etiam ipse Deus est, et de Patre Patri est natus æqualis :

[1] Joan. XVII, 9. — [2] Ibid. 10.

non quomodo dictum est uni ex duobus filiis, majori scilicet: « Tu semper mecum es, et omnia mea tua sunt[1]. » Illud enim dictum est de his omnibus creaturis, quæ infra creaturam sanctam rationalem sunt, quæ utique subduntur Ecclesiæ; in qua universa Ecclesia et illi duo intelliguntur filii major et minor, cum omnibus Angelis sanctis, quibus erimus æquales in regno Christi et Dei[2]: hoc autem ita dictum est, « Et mea omnia tua sunt, et tua » mea, » ut hic sit etiam ipsa creatura rationalis, quæ non nisi Deo subditur, ut ei quæ infra illam sunt cuncta subdantur. Hæc ergo cum sit Dei Patris, non simul esset et Filii, nisi Patri esset æqualis: de ipsa quippe agebat, cum diceret, « Non pro mundo rogo, sed pro his quos » dedisti mihi: quia tui sunt: et mea omnia tua sunt, et » et tua mea. » Nec fas est ut sancti, de quibus hæc locutus est, cujusquam sint, nisi ejus a quo creati et sanctificati sunt: ac per hoc et omnia quæ ipsorum sunt, necesse est ut ejus sint cujus et ipsi sunt. Ergo cum et Patris et Filii sunt, æquales eos esse demonstrant, quorum æqualiter sunt. Illud autem quod ait, cum de Spiritu sancto loqueretur: « Omnia quæ habet Pater, mea sunt, propterea « dixi quia de meo accipiet et annuntiabit vobis[3]: » de his dixit quæ ad ipsam Patris pertinent divinitatem, in quibus illi est æqualis, omnia quæ habet habendo. Neque enim Spiritus sanctus de creatura quæ Patri est subdita et Filio, fuerat accepturus quod ait, « de meo accipiet: » sed utique de Patre de quo procedit Spiritus, de quo est natus et Filius.

III. « Et clarificatus sum, inquit, in eis[4]. » Nunc suam clarificationem tanquam facta sit dicit, cum adhuc esset futura: superius autem a Patre poscebat ut fieret[5]. Sed

[1] Luc. XIV, 31. — [2] Matth. XXII, 30. — [3] Joan. XVI, 15. — [4] Id. XVII, 10. — [5] Ibid. 1.

utrum ipsa sit clarificatio, de qua dixerat : « Et nunc cla-
» rifica me tu, Pater, apud temetipsum claritate quam ha-
» bui prius quam mundus esset, apud te[1] : » utique requirendum est. Si enim apud te, quomodo « in eis? » An cum hoc ipsum innotescit eis, ac per ipsos omnibus qui credunt eis testibus suis? Possumus plane sic intelligere dixisse Dominum de Apostolis, quod clarificatus sit in eis : dicendo enim esse jam factum, ostendit jam fuisse prædestinatum, et certum haberi voluit quod esset futurum.

IV. « Et jam, inquit, non sum in mundo et hi in « mundo sunt[2]. » Si horam prorsus illam qua loquebatur attendas, utrique adhuc in mundo erant, et ipse scilicet, et illi de quibus hoc dicebat : non enim secundum provectum cordis et vitæ id accipere possumus vel debemus, ut illi propterea adhuc esse dicantur, in mundo, quod mundana adhuc sapiant; ille autem jam non esse in mundo, sapiendo divina. Positum est hic enim verbum unum, quod nos ita intelligere omnino non sinat : quia non ait, Et non sum in mundo; sed, « Jam non sum in » mundo : » per hoc ostendens fuisse se in mundo, jam non esse. Numquid ergo fas est ut eum credamus aliquando mundana sapuisse, et ab hoc errore liberatum jam illa non sapere? Quis tam impio sensu se induerit? Restat igitur ut secundum id quod ipse etiam in mundo prius erat, in mundo se dixerit jam non esse, profecto præsentia corporali, a mundo scilicet absentiam suam jam cito futuram, illorum autem tardius, per hoc ostendens, quod se jam non hic esse, illos autem hic esse dixit, cum et ipse hic et illi adhuc essent. Sic enim est locutus, homo congruens hominibus, ut mos loquendi sese habet humanus. Annon quotidie dicimus, Jam non est hic, de aliquo

[1] Joan. XVII, 5. — [2] Ibid. 11.

quantocius abituro? Et maxime hoc de morituris solet dici. Quanquam et ipse Dominus tanquam prævidens, quid lecturos movere posset, adjecit, « Et ego ad te ve-» nio : » sic exponens quodammodo cur dixerit, « Jam » non sum in mundo. »

V. Commendat ergo eos Patri, quos corporali absentia relicturus est, dicens, « Pater sancte, serva eos in « nomine tuo quos dedisti mihi[1]. » Nempe sicut homo Deum rogat pro Discipulis suis, quos accepit a Deo. Sed attende quod sequitur : « Ut sint, inquit, unum sicut et « nos. » Non ait, Ut nobiscum sint unum aut simus unum ipsi et non sicut unum sumus nos; sed ait, « Ut sint unum sicut et nos. » Ipsi utique in natura sua sint unum, sicut et nos in nostra unum sumus. Quod procul dubio verum non diceret, nisi secundum hoc diceret, quod ejusdem naturæ Deus est cujus et Pater, secundum quod alibi dixi : « Ego et Pater unum sumus[2] : » non secundum id quod etiam homo est; nam secundum hoc : « Pater major me » est[3], » dixit. Sed quoniam una eademque persona est Deus et homo, intelligimus hominem in eo quod rogat : intelligimus autem Deum in eo quod unum sunt et ipse et ille quem rogat. Sed est adhuc in consequentibus locus, ubi de hac re diligentius disputandum est.

VI. Hic autem sequitur, « Cum essem cum eis, ego » servabam eos in nomine tuo[4]. » Me, inquit, veniente ad te, serva eos in nomine tuo, in quo eos quando cum eis eram, et ipse servabam. In nomine Patris servabat Discipulos suos Filius homo, cum eis humana præsentia constitutus : sed etiam Pater in nomine Filii servabat, quos in nomine Filii petentes exaudiebat. His quippe idem Filius dixerat : « Amen, amen dico vobis, si quid petie-

[1] Joan. XVII, 11. — [2] Id. X, 30. — [3] Id. XIV, 28. — [4] Id. XVII, 12.

» ritis Patrem in nomine meo, dabit vobis[1]. » Neque hoc tam carnaliter debemus accipere, velut vicissim nos servent Pater et Filius, amborum in nobis custodiendis alternante custodia, quasi succedat alius quando discesserit alius : simul enim nos custodiunt Pater et Filius et Spiritus sanctus, qui est unus verus et beatus Deus. Sed Scriptura nos non levat, nisi descendat ad nos : sicut Verbum caro factum descendit ut levaret, non cecidit ut jaceret. Si descendentem cognovimus, cum levante surgamus ; et intelligamus, cum ita loquitur, personas eum distinguere, non separare naturas. Quando ergo servabat Discipulos suos Filius præsentia corporali, non expectabat Pater ad custodiendum succedere Filio discedenti, sed eos ambo servabat potentia spirituali : et quando ab eis abstulit Filius præsentiam corporalem, tenuit cum Patre custodiam spiritualem. Quia et custodiendos quando Filius homo accepit, custodiæ paternæ non eos abstulit ; et cum Pater Filio custodiendos dedit, non dedit sine ipso cui dedit, sed dedit homini Filio, non sine Deo eodem ipso utique Filio.

VII. Sequitur ergo Filius et dicit : « Quos dedisti mihi, » custodivit : et nemo ex his periit, nisi filius perditionis, » ut Scriptura impleatur[2]. » Filius perditionis dictus est traditor Christi, perditioni prædestinatus, secundum Scripturam quæ de illo in Psalmo centesimo octavo maxime prophetatur.

VIII. « Nunc autem, inquit, ad te venio ; et hæc lo- » quor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum » in semetipsis[3]. » Ecce in mundo se loqui dicit, qui paulo ante dixerat : « Jam non sum in mundo : » quod cur dixerit, ibi exposuimus, imo ipsum id exposuisse do-

[1] Joan. XVI, 23. — [2] Id. XVII, 12. — [3] Ibid. 13.

cuimus. Ergo et quia nondum abierat, hic adhuc erat; et quia mox fuerat abiturus, hic quodammodo jam non erat. Quod sit autem hoc gaudium de quo ait : « ut ha- » beant gaudium meum impletum in semetipsis, » jam superius expressum est, ubi ait : « Ut sint unum sicut et » nos. » Hoc gaudium suum, id est, a se in eos collatum, in eis dicit implendum; propter quod locutum se dixit in mundo. Hæc est pax illa et beatitudo in futuro sæculo, propter quam consequendam temperanter et juste et pie vivendum est in hoc sæculo.

TRACTATUS CVIII.

De eo quod ait Jesus : *Ego dedi eis sermonem tuum,* usque ad id, *Ut sint et ipsi sanctificati in veritate.*

I. Loquens adhuc Dominus ad Patrem, et orans pro Discipulis suis, dicit : « Ego dedi eis sermonem tuum, et » mundus eos odio habuit[1]. » Nondum id experti fuerant passionibus suis, quæ illos postea sunt secutæ : sed more suo dicit ista, verbis præteriti temporis futura prænuntians. Deinde causam subjiciens cur eos oderit mundus, « Quia non sunt, inquit, de mundo sicut et ego » non sum de mundo. » Hoc eis regeneratione collatum est : nam generatione de mundo erant, propter quod jam eis dixerat : « Ego vos de mundo elegi[2]. » Donatum est ergo eis, ut sicut ipse, nec ipsi essent de mundo, eos ipso liberante de mundo. Ipse autem de mundo nunquam

[1] Joan. xvii, 14. — [2] Id. xv, 19.

fuit : quia etiam secundum formam servi de Spiritu sancto ipse natus est, de quo illi renati. Nam si propterea illi jam non de mundo, quia renati sunt de Spiritu sancto : propterea ille nunquam de mundo, quia natus est de Spipiritu sancto.

II. « Non rogo, inquit, ut tollas eos de mundo, sed ut » serves eos ex malo[1]. » Adhuc enim necessarium habebant, quamvis jam non essent de mundo, esse tamen in mundo. Repetit eamdem sententiam : « De mundo, in» quit, non sunt, sicut et ego non sum de mundo. Sanc» tifica eos in veritate[2]. » Sic enim servantur ex malo, quod superius oravit ut fieret. Quæri autem potest quomodo de mundo jam non erant, si sanctificati in veritate nondum erant : aut si jam erant, cur poscat ut sint. An quia et sanctificati in eadem proficiunt sanctitate, fiuntque sanctiores; neque hoc sine adjutorio gratiæ Dei, sed illo eorum sanctificante provectum, qui sanctificavit incœptum ? Unde et Apostolus dicit : « Qui in vobis opus » bonum cœpit, perficiet usque in diem Christi Jesu[3]. » Sanctificantur itaque in veritate hæredes Testamenti novi, cujus veritatis umbræ fuerunt sanctificationes veteris Testamenti : et cum sanctificantur in veritate, utique sanctificantur in Christo, qui veraciter dixit : « Ego sum via, » et veritas, et vita[4]. » Item quando ait : « Veritas libe» rabit vos, » paulo post exponens quid dixerit : « Si vos, » inquit, Filius liberaverit, tunc vere liberi eritis[5] : » ut ostenderet hoc se prius dixisse veritatem, quod postmodum Filium. Quid ergo aliud et hoc loco dixit : « Sanc» tifica eos in veritate, » nisi, Sanctifica eos in me?

III. Denique sequitur, et hoc apertius insinuare non desinit : « Sermo, inquit, tuus veritas est[6]. » Quid

[1] Joan. xvii, 15. — [2] Ibid. 16, 17. — [3] Philip. i, 6. — [4] Joan. xiv, 6. — [5] Id. viii, 32 et 36. — [6] Id. xvii, 17.

aliud dixit, quam Ego veritas sum? Græcum quippe Evangelium λόγος habet, quod etiam ibi legitur, ubi dictum est: « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, » et Deus erat Verbum [1]. » Et utique Verbum ipsum novimus unigenitum Dei Filium, quod caro factum est, et habitavit in nobis. Unde et hic poni potuit, et in quibusdam codicibus positum est: « Verbum tuum veritas » est: » sicut in quibusdam codicibus etiam ibi scriptum est, In principio erat sermo. In Græco autem sine ulla varietate, et ibi et hic λόγος est. Sanctificat itaque Pater in veritate, id est, in Verbo suo, in Unigenito suo, suos hæredes ejusque cohæredes.

IV. Sed nunc adhuc de Apostolis loquitur; nam secutus adjungit, « Sicut me misisti in mundum, et ego misi » eos in mundum [2]. » Quos misit, nisi Apostolos suos? Nam et ipsum nomen Apostolorum, quoniam Græcum est, nihil nisi missos significat in Latino. Misit ergo Deus Filium suum non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati [3], et misit Filius ejus eos, quos natos in carne peccati sanctificavit a labe peccati.

V. Sed quoniam per hoc quod mediator Dei et hominum homo Christus Jesus factus est caput Ecclesiæ, illi membra sunt ejus [4]; ideo ait quod sequitur, « Et pro eis » ego sanctifico me ipsum [5]. » Quid est enim, « Et pro » eis ego sanctifico me ipsum, » nisi, eos in me ipso sanctifico, cum et ipsi sint ego? Quoniam de quibus hoc ait, ut dixi, membra sunt ejus, et unus est Christus caput et corpus: docente Apostolo atque dicente de semine Abrahæ: « Si autem vos Christi, ergo semen Abrahæ » estis [6]: » cum dixisset superius: « Non dicit, Et se- » minibus tanquam in multis; sed tanquam in uno, Et

[1] Joan. I, 1. — [2] Id. XVII, 18. — [3] Rom. VIII, 3. — [4] I Tim. II, 5. — [5] Joan. XVII, 19. — [6] Galat. III, 29.

semini tuo, quod est Christus[1]. » Si ergo semen Abrahæ, hoc est Christus; quid aliud dictum est quibus dictum est, Ergo semen Abrahæ estis, nisi, ergo Christus estis? Inde est quod alio loco idem ipse Apostolus ait : « Nunc gaudeo » in passionibus pro vobis, et adimpleo ea quæ desunt » pressurarum Christi in carne mea[2]. » Non dixit, pressurarum mearum, sed Christi, quia membrum erat Christi : et in persecutionibus suis, quales Christum in suo toto corpore pati oportebat, etiam ipse pressuras ejus pro sua portione adimplebat. Quod ut etiam hoc loco certum sit, attende sequentia. Cum enim dixisset : « Et pro eis ego sanctifico me ipsum[3], » ut intelligeremus hoc eum dixisse, quod eos sanctificaret in se, mox addidit, « Ut sint et ipsi » sanctificati in veritate. » Quod quid est aliud quam, in me, secundum id quod veritas est Verbum illud in principio Deus? In quo et ipse filius hominis sanctificatus est ab initio creationis suæ, quando Verbum factum est caro : quia una persona facta est Verbum et homo. Tunc ergo sanctificavit se in se, hoc est, hominem se in Verbo se : quia unus Christus Verbum et homo, sanctificans hominem in Verbo. Propter sua vero membra, « Et pro eis, » inquit, « ego. » id est, quod prosit etiam ipsis, quia et ipsi sunt ego; sicut mihi profuit in me, quia homo sum sine ipsis : « Et ego sanctifico me ipsum, » hoc est, ipsos in me tanquam me ipsum sanctifico ego, quoniam in me etiam ipsi sunt ego. « Ut sint et ipsi sanctificati in » veritate. » Quid est « et ipsi, » nisi, quemadmodum ego : « in veritate, » quod ipse sum ego? Deinde jam non solum de Apostolis, sed etiam de suis cæteris membris incipit dicere : quod donante ipso, alio sermone tractandum est.

[1] Galat. III, 16. — [2] Colos. I, 24. — [3] Joan. XVII, 19.

TRACTATUS CIX.

In illud : *Non pro his autem rogo tantum, sed et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me.*

I. Dominus Jesus jam sua propinquante passione, cum orasset pro Discipulis suis, quos et Apostolos nominavit, cum quibus cœnaverat ultimam cœnam, de qua traditor ejus per buccellam manifestatus exierat, et cum quibus post ejus egressum antequam pro eis oraret, multa jam fuerat locutus; adjunxit et cæteros, qui in eum fuerant credituri, et ait ad Patrem, « Non pro his autem rogo » tantum[1], » id est pro Discipulis, qui cum illo tunc erant : « sed et pro eis, inquit, qui credituri sunt per » verbum eorum in me. » Ubi omnes suos intelligi voluit, non solum qui tunc erant in carne, sed etiam qui futuri erant. Quotquot enim postea crediderunt in eum, per verbum Apostolorum sine dubio crediderunt, et donec veniat, credituri sunt : ipsis enim dixerat : « Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis[2] : » et per hos Evangelium ministratum est, et antequam scriberetur; et utique quisquis in Christum credit, Evangelio credit. Non itaque hi tantum intelligendi sunt quos ait in se credituros per verbum eorum, qui ipsos cum in carne viverent, Apostolos audierunt : sed et post obitum eorum, et nos longe post nati, per verbum eorum credidimus in

[1] Joan. XVII, 20. — [2] Id. XV, 27.

Christum. Quoniam ipsi qui cum illo tunc fuerunt, quod ab illo audierunt, cæteris prædicaverunt : atque ita verbum eorum ut etiam nos crederemus, ad nos usque pervenit, ubicumque est ejus Ecclesia; et perventurum est ad posteros, quicumque, ubicumque postea in eum credituri sunt.

II. Potest itaque videri Jesus in hac oratione non orasse pro quibusdam suis, nisi diligenter scrutemur in eadem oratione verba ejus. Si enim pro eis prius oravit, sicut jam ostendimus, qui cum illo tunc erant, postea vero etiam pro eis, qui per verbum eorum in illum fuerant credituri; potest dici non orasse pro illis, qui neque tunc erant cum illo quando ista dicebat, neque per verbum eorum postea, sed in eum sive per ipsos, sive quomodolibet, tamen ante crediderant. Numquid enim cum illo tunc erat Nathanaël? Numquid Joseph ille ab Arimathia, qui corpus ejus a Pilato petiit, quem jam Discipulum ejus fuisse iste ipse Joannes Evangelista testatur[1]? Numquid Maria mater ejus, et aliæ feminæ, quas ejus Discipulas in Evangelio jam tunc fuisse didicimus? Numquid cum illo tunc erant de quibus sæpe dicit idem Joannes evangelista, « Multi crediderunt in eum[2]? » Nam unde erat multitudo illa eorum, qui cum ramis partim præcedebant, partim sequebantur insidentem jumento, dicentes : « Benedictus qui venit in nomine Do» mini[3] : » et cum eis pueri, de quibus ipse ait fuisse prædictum : « Ex ore infantium et lactentium perfecisti » laudem[4]? » Unde quingenti fratres, quibus simul post resurrectionem non apparuisset, nisi in eum ante credidissent[5]? Unde illi centum et novem, qui cum istis undecim centum et viginti erant, quando simul congregati

[1] Joan. XIX, 38. — [2] Id. II, 23, IV, 39, VII, 31, VIII, 30, et X, 42. — [3] Matth. XXI, 9, etc. — [4] Psal. VIII, 3. — [5] I Cor. XV, 6.

post ejus ascensum expectaverunt, et acceperunt promissum Spiritum sanctum [1]? Unde erant isti omnes, nisi ex illis de quibus dictum est, Multi crediderunt in eum? Non ergo pro eis tunc oravit Salvator, quoniam pro eis oravit qui cum illo tunc erant, et pro aliis qui per verbum eorum in eum non jam crediderant, sed fuerant credituri. Isti autem nec cum illo tunc erant, et in eum jam ante crediderant. Omitto dicere de Simeone sene, qui in infantulum credidit; de Anna prophetissa; de Zacharia et Elizabeth, qui eum prophetaverunt antequam de virgine nasceretur; de filio eorum Joanne præcursore ejus, amico sponsi, qui eum et in sancto Spiritu agnovit, et absentem prædicavit, et aliis agnoscendum cum præsens esset ostendit [2]: hos omitto quoniam responderi potest orandum pro talibus mortuis non fuisse, qui cum magnis suis meritis hinc abierant, et recepti quiescebant; hoc enim et de antiquis justis similiter respondetur. Quis enim eorum a damnatione totius massæ perditionis, quæ per unum hominem facta est, salvus esse potuissset, nisi in unum mediatorem Dei et hominum in carne venturum revelante Spiritu credidisset [3]? Sed numquid ei pro Apostolis orandum fuit? et pro tam multis, qui in hac vita adhuc erant, nec cum illo tunc erat, et jam ante crediderant, orandum non fuit? Quis hoc dixerit?

III. Intelligendum est igitur, quod nondum in eum sic crediderant, quomodo in se credi volebat : quandoquidem et ipse Petrus, cui confitenti et dicenti : « Tu es Christus Filius Dei vivi [4], » tam magnum testimonium perhibuerat, magis eum mori nolebat, quam mortuum resurrecturum esse credebat; unde mox ab eo appellatus est

[1] Act. I, 15, et II, 4. — [2] Luc. II, 28, etc., et I, 42, etc. — [3] I Tim. II, 5. — [4] Matth. XVI, 16.

satanas[1]. Fideliores itaque reperiuntur, qui defuncti jam fuerant, et resurrecturum Christum revelante Spiritu non utique dubitabant, quam illi qui cum credidissent ipsum redempturum Israël, visa ejus morte spem totam quam de illo habuerant perdiderunt. Nihil itaque melius credimus, quam post ejus resurrectionem impertito Spiritu sancto, et doctis et confirmatis Apostolis, eisque in Ecclesia primitus doctoribus constitutis, per eorum verbum sic alios credidisse quemadmodum in Christum credi oportebat, id est, ut fidem resurrectionis ejus tenerent. Ac per hoc et illos omnes qui jam in eum credidisse videbantur, ad eorum numerum pertinuisse pro quibus oravit, dicens : « Non pro his autem rogo tantum, sed » et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in » me. »

IV. Sed restat nobis ad istam quæstionem adhuc solvendam beatus Apostolus, et latro ille crudelis in scelere, fidelis in cruce. Paulus quippe apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum se dicit factum Apostolum[2] : et de ipso suo Evangelio loquens ait : « Neque enim ab homine ego accepi illud, ne» que didici, sed per revelationem Jesu Christi[3]. » Quomodo igitur erat in eis de quibus dictum est, « credituri » sunt per verbum eorum in me? » Latro vero ille tunc credidit, quando in ipsis doctoribus fides quæ fuerat qualiscumque defecit. Nec ipse itaque per eorum verbum credidit in Christum Jesum : et tamen sic credidit, ut quem videbat crucifixum, confiteretur non solum resurrecturum, verum etiam regnaturum, dicendo : « Memento « mei cum veneris in regnum tuum[4]. »

V. Proinde relinquitur, ut si Dominus Jesus hac oratione

[1] Matth. xvi, 23. — [2] Galat. i, 1. — [3] Ibid. 12. — [3] Luc. xxiii, 42.

pro suis omnibus quicumque in hac vita, quæ tentatio est super terram[1], vel tunc erant, vel futuri erant, orasse credendus est, sic intelligamus quod dictum est, « per » verbum eorum, » ut ipsum verbum fidei quod prædicaverunt in mundo, hic significatum esse credamus : dictum autem esse verbum eorum, quoniam ab ipsis est primitus ac præcipue prædicatum. Jam enim ab ipsis prædicabatur in terra, quando per revelationem Jesu Christi ipsum verbum eorum Paulus accepit. Unde et contulit cum eis Evangelium, ne forte in vacuum cucurrisset aut curreret; et dexteras ei dederunt[2] : quia et in illo, quamvis non per eos illi datum, tamen verbum suum, quod jam prædicabant, et in quo fundati fuerant, invenerunt. De quo verbo resurrectionis Christi idem dicit Apostolus : « Sive ego, sive illi, sic prædicamus, et sic » credidistis[3], » et iterum, « Hoc est, inquit, verbum » fidei quod prædicamus, quia si confessus fueris in ore » tuo quia Dominus est Jesus, et credideris in corde tuo » quia Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris[4]. » Et in Actibus Apostolorum legitur, quod in Christo Deus definierit fidem omnibus, suscitans eum a mortuis[5]. Hoc verbum fidei, quia principaliter ac primitus per Apostolos, qui ei cohæserant prædicatum est, ideo verbum eorum dictum est. Neque enim propterea non est verbum Dei, quia dictum est verbum eorum : cum dicat idem Apostolus Thessalonicenses excepisse a se, non ut verbum hominum, sed sicut est, inquit, vere verbum Dei[6]. Ideo ergo Dei, quia Deus id donavit : eorum vero verbum dictum est, quia hoc prædicandum illis Deus primitus ac præcipue commendavit. Ac per hoc etiam ille latro in sua fide verbum eorum habebat : quod eorum propterea dictum erat, quoniam præ-

[1] Job. VII, 1. — [2] Galat. II, 2. — [3] I Cor. XV, 11. — [4] Rom. X, 8, 9. — [5] Act. XVII, 31. — [6] Thess. II, 13.

dicandum ad eorum officium primitus ac præcipue pertinebat. Denique cum murmur factum esset de ministerio mensarum a viduis Græcorum, antequam Paulus credidisset in Christum ; responderunt Apostoli, qui Domino ante cohæserant : « Non est bonum nos relinquere verbum Dei, et » ministrare mensis[1]. » Tunc ordinandos diaconos providerunt, ne ipsi a prædicandi verbi avocarentur officio. Unde merito dictum est verbum eorum, quod est verbum fidei, per quod omnes in Christum undecumque id audierint crediderunt, vel audituri et credituri sunt. Ergo illa oratione pro omnibus quos redemit, sive tunc in carne viventes, sive postea futuros, redemptor noster oravit, cum rogans pro Apostolis qui cum illo tunc erant, adjunxit etiam illos qui per eorum verbum in eum fuerant credituri. Quid autem adjunctis illis deinde dicat, alia est disputatione tractandum.

TRACTATUS CX.

De eo quod sequitur : *Ut omnes unum sint, etc.* usque ad id, *Et dilexisti eos, sicut et me dilexisti.*

I. Cum Dominus Jesus orasset pro Discipulis suis, quos tunc secum habebat, atque adjunxisset suos alios, dicens : « Non pro his autem rogo tantum, sed et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me[2] : » velut quæreremus, quid vel quare pro illis rogaret, continuo subintulit, dicens : « Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in » me, et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint[3]. » Et

[1] Act. vi, 2. — [2] Joan. xvii, 20. — [3] Ibid. 21.

superius cum adhuc pro solis Discipulis, quos secum habebat, oraret : « Pater sancte, inquit, serva eos in no- » mine tuo quos dedisti mihi, ut sint unum sicut et nos [1].» Hoc ergo nunc etiam et pro nobis rogavit, quod tunc pro illis, ut omnes, hoc est, et nos et illi, unum simus. Ubi diligenter advertendum est, non dixisse Dominum ut omnes unum simus; sed, « Ut omnes unum sint, sicut tu, » Pater, in me et ego in te, » subintelligitur, unum sumus; quod apertius dicitur postea : quia et prius dixerat de Discipulis qui cum illo erant, Ut sint unum sicut et nos. Quamobrem ita est Pater in Filio, et Filius in Patre, ut unum sint, quia unius substantiæ sunt : nos vero esse quidem in eis possumus, unum tamen cum eis esse non possumus; quia unius substantiæ nos et ipsi non sumus, in quantum Filius cum Patre Deus est. Nam in quantum homo est, ejusdem substantiæ est cujus et nos sumus. Sed nunc illud potius voluit commendare, quod alio loco ait : « Ego et Pater unum sumus [2] : » ubi eamdem Patris et suam significavit esse naturam. Ac per hoc et cum in nobis sunt Pater et Filius, vel etiam Spiritus sanctus, non debemus eos putare naturæ unius esse nobiscum. Sic itaque sunt in nobis, vel nos in illis, ut illi unum sint in natura sua, nos unum in nostra. Sunt quippe ipsi in nobis, tanquam Deus in templo suo; sumus autem nos in illis, tanquam creatura in creatore suo.

II. Deinde cum dixisset : « Ut et ipsi in nobis unum » sint, » adjunxit, « Ut mundus credat quia tu me mi- » sisti [3]. » Quid est hoc? Numquidnam tunc crediturus est mundus; quando in Patre et Filio unum omnes erimus? Nonne ista est pax illa perpetua, et potius fidei merces quam fides? unum enim erimus, non ut credamus, sed quia credidimus. Sed etsi in hac vita propter ipsam com-

[1] Joan. XVII, 11. — [2] Id. x, 30. — [3] Id. XVII, 21.

munem fidem, omnes qui in unum credimus, unum sumus, juxta illud Apostoli : « Omnes enim vos unum estis » in Christo Jesu[1] : » etiam sic non ut credamus, sed quia credimus, unum sumus. Quid est ergo : « Omnes unum » sint, mundus credat. » Ipsi quippe « omnes » mundus est credens. Neque enim alii sunt qui unum erunt, et alius est mundus propterea crediturus, quia illi unum erunt : cum procul dubio de his dicat : « Ut omnes unum sint[2], » de quibus dixerit, « Non pro his autem rogo tantum, sed » et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me : » continuo subjungens, « Ut omnes unum sint. » Isti autem « omnes » quid est, nisi mundus, non hostilis utique, sed fidelis ? Nam ecce qui dixerat : « Non pro mundo rogo, » pro mundo rogat ut credat[3]. » Quoniam est mundus de quo scriptum est : « Ne cum hoc mundo damnemur[4]. » Pro isto mundo non rogat : neque enim quo sit prædestinatus, ignorat. Et est mundus de quo scriptum est : « Non enim venit filius hominis ut judicet mundum, sed » ut salvetur mundu per ipsum[5] : » unde et Apostolus, Deus, inquit, erat in Christo, mundum reconcilians sibi[6]. Pro isto mundo rogat, dicens, « Ut mundus credat quia » tu me misisti. » Per hanc enim fidem mundus reconciliatur Deo, cum credit in Christum qui est missus a Deo. Quomodo ergo intellecturi quod ait : « Ut et ipsi in nobis » unum sint, ut credat mundus quia tu me misisti : » nisi quia non in eo causam posuit ut credat mundus, quia illi unum sunt, tanquam ideo credat quod eos esse unum videt ; cum ipse mundus sint omnes, qui credendo unum fiunt : sed orando dixit : « Ut mundus credat ; » sicut orando dixit : « Ut omnes unum sint ; » orando dixit : « Ut et ipsi in nobis unum sint ? » Hoc est enim « omnes

[1] Galat. III, 25. — [2] Joan. XVII, 20. — [3] Ibid. 9. — [4] I Cor. XI, 32. — [5] Joan III, 17. — [6] 2 Cor. V, 19.

» unum sint, » quod est « mundus credat : » quoniam credendo unum fiunt : perfecte unum, qui cum natura essent unum, dissentiendo ab uno non erant unum. Denique si verbum quod ait : « rogo , » tertio subaudiamus, vel potius quo plenius fiat, ubique ponamus ; erit hujus expositio sententiæ manifestior. « Rogo ut omnes unum » sint, sicut tu, Pater, in me, et ego in te : rogo ut et ipsi » in nobis unum sint : rogo ut mundus credat quia tu me » misisti. » Ideo quippe addidit, quod dixit : « In nobis, » ut quod unum efficimur fidelissima charitate, gratiæ Dei noverimus tribuendum esse, non nobis : sicut Apostolus cum dixisset : « Fuistis enim aliquando tenebræ, nunc » autem lux, » inquit, et ne sibi hoc tribuerent, adjecit, « in Domino [1]. »

III. Deinde Salvator noster rogando Patrem, se hominem demonstrabat : nunc demonstrans et se ipsum, quoniam cum Patre Deus est, facere quod rogat, « Et ego, » inquit, claritatem quam dedisti mihi, dedi illis [2]. » Quam claritatem, nisi immortalitatem, quam natura humana in illo fuerat acceptura ? Nam nec ipse adhuc acceperat eam, sed more suo propter immobilitatem prædestinationis, præteriti temporis verbis futura significat, quod nunc clarificandus, hoc est suscitandus a Patre, et ipse sit nos ad eam claritatem suscitaturus in fine. Simile est hoc ei quod alibi dicit : « Sicut Pater suscitat mortuos et vivifi- » cat, sic et Filius quos vult vivificat [3]. » Et quos, nisi eosdem quos Pater? Quæcumque enim Pater facit, non alia, sed hæc et Filius ; nec aliter, sed similiter facit. Ac per hoc suscitavit et se ipsum etiam ipse. Nam inde est : « Solvite templum hoc, inquit, et in triduo resuscitabo » illud [4], » Proinde immortalitatis claritatem, quam sibi a Patre datam dicit, etiam ipse sibi dedisse intelligendus

[1] Ephes. v, 8. — [2] Joan. xvii, 22. — [3] Id. v, 21. — [4] Id. ii, 19.

est, etsi non dicit. Ideo quippe sæpius solum Patrem facere dicit quod et ipse facit cum Patre, ut quidquid est ei tribuat de quo est. Sed et aliquando etiam tacito Patre, se dicit facere quod facit cum Patre : ut intelligamus ita Filium non esse a Patris opere separandum, quando se tacito Patrem dicit aliquid operari; quemadmodum nec Pater ab opere Filii separatur, quando ipso tacito Filius operari dicitur, quod nihilominus pariter operantur. Cum ergo tacet Filius in opere Patris operationem suam, humilitatem commendat, ut sit nobis salubrior : cum vero vicissim in opere suo tacet operationem Patris, parilitatem suam commendat, ne credatur inferior. Isto igitur modo et hoc loco nec se facit alienum a Patris opere, quamvis dixerit « Claritatem quam dedisti » mihi : » quia et ipse dedit eam sibi : nec Patrem facit alienum ab opere suo, quamvis dixerit. « dedi eis; » quia et Pater illam dedit eis. Inseparabilia namque sunt opera non solum Patris et Filii, verum etiam Spiritus sancti. Sicut autem ex eo quod Patrem pro suis omnibus rogavit, hoc fieri voluit : « Ut omnes unum sint : » ita ex hoc etiam suo beneficio quod ait, « Claritatem quam de- » disti mihi dedi eis; » id fieri nihilominus voluit : nam continuo subjunxit, « Ut sint unum, sicut et nos unum » sumus[1]. »

IV. Deinde addidit : « Ego in eis, et tu in me, ut sint » consummati in unum[2]. » Ubi se mediatorem inter Deum et homines breviter intimavit. Neque enim hoc ita dictum est, tanquam Pater non sit in nobis, aut nos in Patre non simus; cum et alio loco dixerit : « Veniemus » ad eum, et mansionem apud eum faciemus[3] : » et hic paulo ante non dixerit : « Ego in eis et tu in me, » quod dixit modo; aut, Ipsi in me et ego in te; sed, « Tu in

[1] Joan. XVII, 22. — [2] Ibid. 23. — [3] Id. XIV, 23.

» me et ego et in te, et ipsi in nobis. » Quod ergo nunc ait : « Ego in eis et tu in me, » ita dictum est ex persona mediatoris, sicut illud quod Apostolus ait : « Vos Christi: » Christus vero Dei[1]. » Quod vero addidit : « Ut sint » consummati in unum, » ostendit eo perduci reconciliationem, quæ fit per mediatorem, ut perfecta beatitudine, cui jam nihil possit adjici, perfruamur. Unde id quod sequitur : « Ut cognoscat mundus quia tu me misisti[2], » non sic accipiendum puto, tanquam iterum dixerit : « Ut » credat mundus : » aliquando enim et cognoscere pro eo quod est credere ponitur, ut est quod ait aliquanto superius : « Et cognoverunt vere quia a te exivi, et cre- » diderunt quia tu me misisti[3]. » Hoc dixit posterius crediderunt, quod prius dixerat cognoverunt. Sed hic quandoquidem deconsummatione loquitur, talis est intelligenda cognitio, qualis erit per speciem, non qualis nunc est per fidem. Nam videtur ordo esse servatus in eo quod paulo ante dixit : « Ut credat mundus : » hic autem, « Ut cognoscat mundus. » Ibi enim quamvis dixerit : « Ut omnes unum sit, » et « in nobis unum sint; » non ait tamen, « Sint consummati in unum, » atque ita subnexuit, « Ut credat mundus quia tu me misisti : » hic vero, « Ut sint, inquit, consummati in unum; » ac deinde non addidit : « Ut credat mundus; » sed, « Ut cognoscat » mundus quia tu me misisti. » Quamdiu enim credimus quod non videmus, nondum sumus ita consummati, quemadmodum erimus cum meruerimus videre quod credimus. Rectissime igitur ibi, « Ut credat mundus; » hic, « Ut cognoscat mundus : » tamen et ibi et hic, « quia » tu me misisti; » ut noverimus quantum pertinet ad Patris et Filii inseparabilem charitatem, hoc nos modo credere quod tendimus credendo cognoscere. Si autem

[1] I Cor. III, 23. — [2] Joan. XVII, 23. — [3] Ibid. 8.

diceret, Ut cognoscant quia tu me misisti : tantumdem valeret quantum hoc quod ait : « Ut cognoscat mundus. » Ipsi sunt enim mundus, non permanens inimicus, qualis est mundus damnationi prædestinatus, sed ex inimico amicus effectus, propter quem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, ideo dixit : « Ego in eis et tu in » me[1] : » tanquam diceret, Ego in eis ad quos misisti me, et tu in me mundum reconcilians tibi per me.

V. Propterea sequitur etiam illud quod ait : « Et di» lexisti eos sicut et me dilexisti. » In Filio quippe nos Pater diligit, quia in ipso nos elegit ante constitutionem mundi[2]. Qui enim diligit Unigenitum, profecto diligit et membra ejus quæ adoptavit in eum per eum. Nec ideo pares sumus unigenito Filio per quem creati et recreati sumus : quia dictum est, « Dilexisti eos sicut et me. » Neque enim semper æqualitatem significat, qui dicit, Sicut illud, ita et illud : sed aliquando tantum, Quia est illud, est et illud ; aut, Quia est illud, ut sit et illud. Quis enim dixerit eo prorsus modo in mundum a Christo Apostolos missos, quomodo est ipse missus a Patre ? Ut enim alias taceam differentias, quas commemorare longum est, missi sunt certe illi cum jam homines essent ; missus est autem ipse ut homo esset : et tamen superius ait : « Sicut me misisti in mundum, et ego misi eos in » mundum[3] : » tanquam diceret, quia misisti me, misi eos. Ita et hoc loco, « Dilexisti eos, inquit, sicut me di» lexisti : » quod nihil aliud est quam, Dilexisti eos, quoniam et me dilexisti. Non enim membra Filii non diligeret qui diligit Filium ; aut alia causa est diligendi membra ejus, nisi quia diligit eum. Sed diligit Filium secundum divinitatem, quia genuit illum æqualem sibi ; diligit eum etiam secundum id quod homo est, quia ipsum unigenitum

[1] 2 Cor. v, 19. — [2] Ephes. I, 4. — [3] Joan xvII, 18.

Verbum caro factum est, et propter Verbum est ei cara Verbi caro : nos autem diligit, quoniam sumus ejus membra quem diligit, et hoc ut essemus, propter hoc nos dilexit antequam essemus.

VI. Quapropter incomprehensibilis est dilectio, qua diligit Deus, neque mutabilis. Non enim ex quo ei reconciliati sumus per sanguinem Filii ejus, nos cœpit diligere : sed ante mundi constitutionem dilexit nos, ut cum ejus Unigenito etiam nos filii ejus essemus, prius quam omnino aliquid essemus[1]. Quod ergo reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus, non sic audiatur, non sic accipiatur, quasi ideo nos reconciliaverit ei Filius, ut jam inciperet amare quos oderat ; sicut reconciliatur inimicus inimico, ut deinde sint amici, et invicem diligant qui oderant invicem : sed jam nos diligenti reconciliati sumus ei, cum quo propter peccatum inimicitias habebamus. Quod utrum verum dicam, attestetur Apostolus : « Commendat, in- » quit, dilectionem suam Deus in nobis, quoniam cum » adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mor- » tuus est[2]. » Habebat itaque ille erga nos charitatem, etiam cum inimicitias adversum eum exercentes operaremur iniquitatem : et tamen ei verissime dictum est : « Odisti, Domine, omnes qui operantur iniquitatem[3]. » Proinde miro et divino modo et quando nos oderat, diligebat : oderat enim nos, quales ipse non fecerat ; et quia iniquitas nostra opus non omni ex parte consumpserat, noverat simul in unoquoque nostrum et odisse quod feceramus, et amare quod fecerat. Et hoc quidem in omnibus intelligi potest de illo, cui veraciter dicitur, « nihil odisti eorum quæ fecisti[4]. » Non enim quodcumque odisset esse voluisset, aut omnino esset quod omnipotens esse noluisset, nisi et in eo quod odit, esset etiam quod ama-

[1] Ephes. I, 4. — [2] Rom. V, 8. — [3] Psal. V, 7. — [4] Sap. XI, 25.

ret. Merito quippe odit, et velut a regula suæ artis alienum improbat vitium: amat tamen suum etiam in vitiosis vel sanatione beneficium, vel damnatione judicium. Ita Deus, et nihil odit eorum quæ fecit; naturarum enim, non vitiorum conditor, mala quæ odit, ipse non fecit; et de malis eisdem vel sanando ea per misericordiam, vel ordinando per judicium, bona sunt ipsa quæ facit. Cum igitur eorum quæ fecit nihil oderit, quis digne possit eloqui, quantum diligat membra Unigeniti sui: et quanto amplius ipsum Unigenitum, in quo condita sunt omnia visibilia et invisibilia, quæ in suis generibus ordinata ordinatissime diligit? Membra quippe Unigeniti ad Angelorum sanctorum æqualitatem gratiæ suæ largitate perducit: Unigenitus autem cum sit Dominus omnium, procul dubio est Dominus Angelorum, natura qua Deus est, non Angelis, sed Patri potius æqualis: gratia vero qua homo est, quomodo non excedit excellentiam cujuslibet Angeli, cum sit una persona carnis et Verbi?

VII. Quanquam non desint qui etiam nos Angelis præferant: quia pro nobis, inquiunt, non pro Angelis mortuus est Christus. Id quid est aliud, quam de impietate velle gloriari? Etenim Christus, sicut ait Apostolus, juxta tempus pro impiis mortuus est[1]. Hic ergo non meritum nostrum, sed Dei misericordia commendatur. Nam quale est ideo se velle laudari, quia vitio suo tam detestabiliter ægrotavit, ut non posset aliter quam medici morte sanari? Non est hæc nostrorum gloria meritorum, sed medicina morborum. An ideo nos præferimus Angelis, quia cum et Angeli peccaverint, nihil eis tale unde sanarentur impensum est? Quasi aliquid eis vel parvum fuerit impensum, et nobis amplius. Quod si et hoc factum esset, adhuc quæri posset, utrum ideo fuisset factum, quod steteramus ex-

[1] Rom. v, 8.

cellentius, an quod desperatius jacebamus. Cum vero noverimus bonorum omnium Creatorem reparandis angelis malis nihil gratiæ contulisse, cur non potius intelligimus, quod tanto damnabilior eorum judicata sit culpa, quanto erat natura sublimior? Tanto enim minus quam nos peccare debuerunt, quanto meliores nobis fuerunt. Nunc autem in offendendo Creatorem tanto execrabilius beneficio ejus ingrati extiterunt, quando beneficentius sunt creati; nec eis satis fuit desertores esse illius, nisi et nostri fierent deceptores. Hoc itaque nobis magnum bonum conferet, qui dilexit nos sicut dilexit Christum, ut propter ipsum cujus membra nos esse voluit, æquales Angelis sanctis simus, quibus et natura inferiores conditi sumus, et peccato indigniores facti qui eorum fieri qualescumque socii deberemus[1].

TRACTATUS CXI.

De eo quod Dominus dicit : *Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi ego sum, et illi sint mecum* : usque ad id, *Ut dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, et ego in ipsis.*

I. In magnam spem Dominus Jesus suos erigit, qua major omnino esse non possit. Audite, et estote in spe gaudentes, propter quod vita ista non amanda, sed toleranda sit, ut esse possitis in ejus tribulatione patientes. Audite, inquam, et quo spes nostra levetur attendite. Christus Jesus dicit : Filius Dei unigenitus qui Patri coæ-

[1] Luc. xx, 36.

ternus et æqualis est, dicit; qui propter nos homo factus est, sed sicut omnis homo mendax non factus est[1], dicit; via, vita, veritas dicit; qui mundum vicit, de his quibus vicit, dicit. Audite, credite, sperate, desiderate quod dicit: « Pater, inquit, quos dedisti mihi, volo ut ubi » ego sum, et illi sint mecum[2]. » Qui sunt isti quos ait a Patre datos sibi? Nonne illi de quibus alio loco dicit : « Nemo venit ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit » eum[3]? Jam quomodo ea quæ fieri dicit a Patre, faciat et ipse cum Patre, si quid in hoc Evangelio profecimus, novimus. Ipsi sunt ergo quos a Patre accepit, quos et ipse elegit de mundo, atque elegit ut jam non sint de mundo, sicut non est et ipse de mundo : ut sint tamen etiam ipsi mundus credens et cognoscens quod Christus a Deo Patre sit missus, ut mundus ex mundo liberaretur, ne mundus Deo reconciliandus cum mundo inimicissimo damnaretur. Sic enim ait in hujus orationis exordio : « Dedisti » ei potestatem omnis carnis, id est omnis hominis, ut » omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam[4] » Ubi ostendit potestatem se quidem omnis hominis accepisse, ut liberet quos voluerit, damnet quos voluerit, qui vivos et mortuos judicabit : sed eos sibi esse datos, quibus omnibus det vitam æternam. Sic enim ait, Ut omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam. Proinde non ei dati sunt, quibus vitam non dabit æternam : quamvis et ipsorum potestas data sit, cui potestas data est omnis carnis, id est, omnis hominis. Ita mundus reconciliatus ex inimico liberabitur mundo, cum in illum exerit potestatem suam, ut eum in mortem mittat æternam : hunc autem facit suum, cui vitam donet æternam. Quapropter omnibus prorsus ovibus suis bonus pastor, omnibus membris suis magnum caput promisit hoc præmium, ut ubi ipse

[1] Psal. cxv, 11. — [2] Joan. xvii, 24. — [3] Id. vi, 44. — [4] Id. xvii, 21.

est, et nos cum illo simus : nec poterit nisi fieri quod omnipotenti Patri se velle dixit omnipotens Filius. Ibi est enim et Spiritus sanctus pariter æternus, pariter Deus, Spiritus unus duorum, et substantia voluntatis amborum. Nam illud quod dixisse legitur propinquante passione : » Verum non quod ego volo, sed quod tu vis, Pater [1], quasi alia Patris, alia Filii sit voluntas aut fuerit, sonus est nostræ infirmitatis, quamvis fidelis, quam in se caput nostrum transfiguravit, quando etiam peccata nostra portavit. Unam vero esse Patris et Filii voluntatem, quorum etiam Spiritus unus est, quo adjuncto cognoscimus Trinitatem, et si intelligere nondum permittit infirmitas, credat pietas.

II. Sed quoniam quibus promiserit, et quam firma sit ipsa promissio, pro sermonis brevitate jam diximus; hoc ipsum quantum valemus, quid sit quod dignatus est promittere videamus. « Quos dedisti mihi, inquit, volo ut » ubi ego sum, et ipsi sint mecum. » Quantum attinet ad creaturam in qua factus est ex semine David secundum carnem, nec ipse adhuc erat ubi futurus erat [2] : sed eo modo dicere potuit : « ubi ego sum, » quo intelligeremus quod cito fuerat ascensurus in cœlum, ut jam ibi esse se diceret ubi fuerat mox futurus. Potuit et illo modo, quo ante jam dixerat loquens ad Nicodemum : « Nemo ascen» dit in cœlum nisi qui descendit de cœlo, filius homi» nis, qui in cœlo est [3]. » Nam et ibi non dixit, erit; sed, propter unitatem personæ, in qua et Deus homo est, et homo Deus. In cœlo ergo nos futuros esse promisit : illo enim forma servi levata est quam sumpsit ex virgine, et ad Patris dexteram collocata. Propter spem tanti hujus boni et Apostolus ait : « Deus autem qui dives est in mi» sericordia, propter multam dilectionem qua dilexit nos,

[1] Matth. XXVI, 39. — [2] Rom. I, 3. — [3] Joan. III, 13.

» et cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos
» Christo, cujus gratia sumus salvi facti; et simul exci-
» tavit, et simul sedere fecit in cœlestibus in Christo
» Jesu[1]. » Hoc ergo potest intelligi dixisse Dominus, « Ut
» ubi ego sum et illi sint mecum. » Et ipse quidem de
se dixit, quod ibi jam esset : de nobis autem velle se di-
xit, ut essemus ibi cum illo, non quod jam essemus os-
tendit. Apostolus autem quod Dominus velle se dixit ut
fieret, tanquam factum fuerit est locutus. Non enim ait,
excitaturus est et in cœlestibus sedere facturus; sed ex-
citavit, et sedere in cœlestibus fecit : quia non inaniter
sed fideliter jam deputat factum, quod futurum esse non
dubitat. Quod vero attinet ad formam Dei in qua æqualis
est Patri, si secundum eam velimus intelligere quod dic-
tum est : « Volo ut ubi ego sum, et illi sint mecum : »
abscedat ab animo omnis imaginum corporalium cogita-
tio : quidquid menti occurrerit longum, latum, crassum,
qualibet luce corporea coloratum, per quælibet locorum
spatia vel finita vel infinita diffusum, ab his omnibus,
quantum potest, aciem suæ contemplationis vel intentio-
nis avertat. Et non inquiratur æqualis Patri Filius ubi sit,
quoniam nemo invenit ubi non sit. Sed qui vult quærere,
quærat potius ut cum illo sit; non ubique sicut ille, sed
ubicumque esse potuerit. Qui enim homini pœnaliter
pendenti, et salubriter confitenti ait : « Hodie mecum eris
» in paradiso[2], » secundum id quod homo erat, anima
ejus ipso die futura fuerat in inferno, caro in sepulcro;
secundum autem id quod Deus erat, utique in paradiso
erat. Et ideo latronis anima a pristinis facinoribus abso-
luta, et illius munere jam beata, quamvis ubique sicut
ille esse non poterat; tamen etiam ipso die cum illo in
paradiso esse poterat, unde ille qui ubique semper est,

[1] Ephes. II, 4, etc. — [2] Luc. XXIV, 43.

non recesserat. Propterea nimirum non ei satis fuit dicere, « Volo ut ubi ego sum et illi sint : » sed addidit, « mecum. » Esse enim cum illo, magnum bonum est. Nam et miseri esse possunt ubi est ille, quoniam quicumque ubicumque fuerint, est et ille : sed beati soli sunt cum illo, quia beati esse non potuerunt nisi ex illo. An non Deo veraciter dictum est : « Si ascendero in cœlum, » tu ibi es; et si descendero in infernum, ades[1]? » Aut vero Christus non est Dei sapientia, quæ attingit ubique propter suam munditiam[2]? Sed lux lucet in tenebris, nec eam tenebræ comprehendunt. Ac per hoc, ut de re visibili, quamvis longe dissimili, qualecumque sumamus exemplum, sicut cæcus etiamsi ibi sit, ubi lux est, non est tamen ipse cum luce, sed absens est a præsente : ita infidelis atque impius, aut etiam si fidelis et pius, nondum tamen ad intuendum lumen sapientiæ idoneus, etiam si esse nusquam possit ubi non sit et Christus, non est tamen ipse cum Christo, duntaxat per speciem. Nam hominem pie fidelem, non est dubitandum cum Christo esse per fidem : propter quod dicit : « Qui non est mecum, » adversum me est[3]. » Sed cum Patri Deo dicebat, « Quos » dedisti mihi, volo ut ubi ego sum, et ipsi sint mecum; » de specie illa omnino dicebat, in qua videbimus eum sicuti est[4].

III. Nemo serenissimum sensum nubilosa contradictione perturbet, consequentia perhibeant testimonium præcedentibus verbis. Nempe cum dixisset : « Volo ut » ubi ego sum, et ipsi sint mecum, » continuo secutus adjunxit : « Ut videant claritatem meam quam dedisti » mihi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi[5]. Ut » videant, » dixit; non, ut credant. Fidei merces est

[1] Psal. CXXXVIII, 8.— [2] Sap. VII, 24.— [3] Matth. XII, 30. — [4] I Joan. III, 2. — [5] Joan. XVI, 24.

ista, non fides. Si enim fides in Epistola ad Hebræos recte definita est, Convictio rerum, quæ non videntur : cur non merces fidei definiatur, Visio rerum quæ creditæ sperabantur[1]? Cum viderimus enim claritatem quam dedit Pater Filio, etiamsi eam dici hoc loco intelligamus, non quam Pater æquali Filio gignens eum dedit, sed quam facto hominis Filio dedit ei post mortem crucis; quando ergo videbimus illam Filii claritatem, profecto tunc fiet judicium vivorum, atque mortuorum, tunc tolletur impius, ne videat claritatem Domini[2] : Quam, nisi illam qua Deus est? » Beati enim mundi cordes, quoniam ipsi » Deum videbunt[3] : » nec mundicordes sunt impii, propterea non videbunt. Tunc ibunt ipsi in supplicium æternum; sic enim tolletur impius, ne videat claritatem Domini : « justi autem ibunt in vitam æternam[4]. » Et quæ est vita æterna? Ut cognoscant, inquit, te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum[5] : non utique sicut eum cognoverunt, qui licet non mundicordes, tamen in forma servi clarificata judicantem videre potuerunt; sed sicut cognoscendus est a mundis corde solus verus Deus, cum Patre et Spiritu sancto Filius, quia ipsa Trinitas est solus verus Deus. Si ergo secundum id quod Filius Dei Deus est Patri æqualis atque coæternus, accipiamus hoc dictum : « Volo ut ubi ego sum, et ipsi sint » mecum : » in Patre cum Christo erimus; sed ille sicut ille, nos sicut nos, ubicumque corpore fuerimus. Si enim loca dicenda sunt, et quibus non corpora continentur, et locus est cuique rei ubi est; locus Christi æternus ubi semper est, ipse Pater est, et locus Patris Filius est; quia « Ego, inquit, in Patre, et Pater in me est[6] : » et in hac oratione : « Sicut tu, Pater, inquit, in me, et ego in te[7]; »

[1] Hebr. XI, I. — [2] Isaï. XXVI, 10. — [3] Matth. V, 8. — [4] Id. XXV, 46. — [5] Joan. XVII, 3. — [6] Id. XIV, 10. — [7] Id. XVII, 21.

et locus noster ipsi sunt, quia sequitur : « Ut et ipsi in » nobis unum sint : » et nos locus Dei sumus, quoniam templum ejus sumus; sicut orat pro nobis qui mortuus est pro nobis, vivitque pro nobis, ut in ipsis unum simus; quia factus est in pace locus ejus, et habitatio ejus in Sion, » quæ nos sumus[1]. Sed quis idoneus loca ista, vel quæ sunt in locis istis, sine spatiosis capacitatibus et sine corporeis molibus cogitare? Non parum tamen proficitur, si saltem quidquid tale oculo cordis occurrit, negatur, respuitur, improbatur : et lux quædam in qua ista neganda, respuenda, improbanda cernuntur, sicut potuerit, cogitatur; et quam sit certa cognoscitur, et amatur ut inde surgatur, atque ad interiora tendatur : quæ cum penetrare mens invalida, et minus quam illa sunt, pura, nequiverit; non sine amoris gemitu et desiderii lacrymis inde pellatur et patienter ferat quamdiu fide mundatur, atque ut illic habitare valeat, sanctis moribus præparatur.

IV. Quomodo ergo non erimus cum Christo ubi est, quando in Patre cum illo erimus in quo est? Neque hinc Apostolus nobis, quamvis nondum rem tenentibus, sed tamen spem gerentibus, tacuit. Ait enim : « Si resurre» xistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi » Christus est in dextera Dei sedens; quæ sursum sunt » sapite, non quæ super terram. Mortui enim estis, in» quit, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo[2]. » Ecce interim fide ac spe vita nostra ubi Christus est, cum illo est : quia cum Christo in Deo est. Ecce velut jam factum est quod oravit ut fieret, dicens : « Volo ut ubi ego » sum, et ipsi sint mecum : » sed nunc per fidem. Quando autem fiet per speciem? Cum Christus, inquit, apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria[3].

[1] Psal. LXXV, 3. — [2] Coloss. XXXI, etc. — [3] Ibid. 4.

Tunc apparebimus quod tunc erimus : quia tunc apparebit non inaniter nos id credidisse ac sperasse antequam essemus. Faciet hoc cui Filius cum dixisset : « Ut videant » claritatem meam quam dedisti mihi, » continuo subjunxit : « Quia dilexisti me ante constitutionem mundi[1].» In illo enim dilexit et nos ante constitutionem mundi, et tunc prædestinavit quod in fine facturus est mundi.

V. « Pater, inquit juste, et mundus te non cognovit[2].» Quia justus es, ideo te non cognovit. Mundus quippe ille damnationi prædestinatus merito non cognovit : mundus vero quem per Christum reconciliavit sibi, non merito, sed gratia cognovit. Quid est enim eum cognoscere, nisi vita æterna? Quam mundo damnato utique non dedit, reconciliato dedit. Propterea itaque mundus non cognovit, quia justus es, et meritis ejus ut non cognosceret tribuisti : et propterea mundus reconciliatus cognovit, quia misericors es, et ut cognosceret non ei merito, sed gratia subvenisti. Denique sequitur : « Ego autem te cognovi. » Ipse fons gratiæ est Deus natura, homo autem de Spiritu sancto et virgine ineffabili gratia : denique propter ipsum, quia gratia Dei per Jesum Christum est Dominum nostrum « Et hi cognoverunt, inquit, « Quia tu me misisti. » Ipse est mundus reconciliatus. Sed quia tu me misisti, ideo cognoverunt : ergo gratia cognoverunt.

VI. « Et notum feci eis, inquit, nomen tuum, et no» tum faciam[3]. » Notum feci per fidem, notum faciam per speciem : notum feci cum fine peregrinantibus, notum faciam sine fine regnantibus. « Ut dilectio, inquit, » quam dilexisti me, in ipsis sit, et ego in ipsis. » Non est usitata locutio, « dilectio quam dilexisti me, in ipsis » sit, et ego in ipsis : » usitate quippe diceretur, dilectio qua dilexisti me. De Græco quidem ista translata est; sed

[1] Joan. XVII, 24. — [2] Ibid. 25. — [3] Ibid. 26.

sunt similes et latinæ; sicut dicimus, fidelem servitutem servivit, strenuam militiam militavit; cum dici debuisse videatur, fideli servitute servivit, strenua militia militavit. Qualis autem ista locutio est, « dilectio quam dilexisti « me : » tali et Apostolus usus est : « Bonum certamen » certavi[1]. » Non ait, bono certamine, quod usitatius et tanquam rectius diceretur. Quomodo autem dilectio quam dilexit Pater Filium, est et in nobis, nisi quia membra ejus sumus, et in illo diligimur, cum ipse diligitur totus, id est, caput et corpus? Ideo subjunxit, « et ego in » ipsis : » tanquam diceret, quoniam ego sum et in ipsis. Aliter enim est in nobis tanquam in templo suo; aliter autem quia et nos ipse sumus, cum secundum id quod ut caput nostrum esset, homo factus est, corpus ejus sumus. Finita est Salvatoris oratio, incipit passio : ergo et iste sermo finiatur, ut de passione quod ipse donaverit, aliis sermonibus disputetur.

TRACTATUS CXII.

In id quod sequitur : *Hæc cum dixisset Jesus, egressus est cum Discipulis suis* etc. usque ad id; *Comprehenderunt Jesum, et ligaverunt eum.*

I. Terminato magno prolixoque sermone[2], quem post cœnam Dominus, fundendo pro nobis proximus sanguini, ad Discipulos habuit qui cum illo tunc erant, adjuncta oratione quam direxit ad Patrem, deinceps ejus passionem Joannes Evangelista sic orsus est : « Hæc cum dixisset

[1] 2 Tim. iv, 7. — [2] Vide D. Guillon. tom. xxi, pag. 385-386.

» Jesus, egressus est cum Discipulis suis trans torrentem
» Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse et Dis-
» cipuli ejus. Sciebat autem et Judas, qui tradebat eum,
» locum : quia frequenter Jesus convenerat illuc cum
Discipulis suis [1]. » Hoc quod narrat ingressum Dominum
cum Discipulis suis in hortum, non continuo factum est,
cum ejus illa finita esset oratio, de cujus verbis ait : « Hæc
» cum dixisset Jesus : » sed alia quædam sunt interposita quæ ab isto prætermissa apud alios Evangelistas leguntur : sicut apud hunc inveniuntur multa, quæ illi similiter in sua narratione tacuerunt. Quomodo autem inter se omnes conveniant, nec veritati quæ per alium promitur, ab alio repugnetur, quisquis nosse desiderat, non his sermonibus, sed in aliis laboriosis [2] litteris quærat, nec stando et audiendo, sed potius sedendo et legendo, vel legenti aurem mentemque intentissimam præbendo, illa condiscat. Credat tamen antequam sciat, sive id etiam scire in hac vita possit, sive per aliqua impedimenta non possit, nihil ab aliquo Evangelista esse conscriptum quantum ad hos attinet quos in auctoritatem canonicam recepit Ecclesia, quod vel ipsius vel alterius non minus veraci narrationi possit esse contrarium. Nunc itaque hujus beati Joannis narrationem, ut suscepimus tractandam, sine aliorum comparatione videamus, in eis quæ manifesta sunt non immorantes : ut hoc ubi opus est, causa poscente faciamus. Non ergo sic accipiamus quod ait : « Hæc
» cum dixisset Jesus, egressus est cum Discipulis suis
» trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem in-
» troivit ipse et Discipuli ejus, tanquam continuo post illa verba in illum hortum fuerit ingressus : sed ad hoc valeat quod dictum est : « Hæc cum dixisset Jesus, » ut

[1] Joan. XVIII, 1, 2. — [2] Mittit ad suos libros de consensu Evangelistarum.

non eum ante opinemur ingressum, quam illa verba finiret.

II. « Sciebat, inquit, et Judas qui tradebat eum, lo» cum. » Ordo verborum est, « Sciebat locum qui tra» debat eum. Quia frequenter, inquit, Jesus convenerat » illuc cum Discipulis suis. » Ibi ergo lupus ovina pelle contectus, et inter oves alto patris familias consilio toleratus, didicit ubi ad tempus exiguum dispergeret gregem, insidiis appetendo pastorem. « Judas ergo, inquit, cum » accepisset cohortem, et a Principibus et Pharisæis mi» nistros, venit illuc cum laternis et facibus et armis[1]. » Cohors non Judæorum, sed militum fuit. A præside itaque intelligatur accepta, tanquam ad tenendum reum, servato ordine legitimæ potestatis, ut nullus tenentibus auderet obsistere : quanquam et manus tanta fuerat congregata, et sic armata veniebat, ut vel terreret vel etiam repugnaret, si quisquam Christum defendere auderet. Ita quippe ejus abscondebatur potestas, et obtendebatur infirmitas, ut hæc inimicis necessaria viderentur adversus eum, in quem nihil valuisset nisi quod ipse voluisset : bene utens bonus malis, et faciens bona de malis, ad faciendos bonos ex malis, et discernendos bonos a malis.

III. « Jesus itaque, » sicut Evangelista secutus adjungit, sciens omnia quæ ventura erant super eum, processit, » et dicit eis, Quem quæritis? Responderunt ei, Jesum » Nazarenum. Dicit eis Jesus, Ego sum. Stabat autem et » Judas qui tradebat eum cum ipsis : ergo dixit eis, Ego » sum, abierunt retrorsum, et ceciderunt in terram[2]. » Ubi nunc militum cohors, et ministri Principum ac pharisæorum? Ubi terror et munimen armorum? Nempe una vox » dicentis : « Ego sum, » tantam turbam odiis ferocem armisque terribilem, sine telo ullo percussit, repulit,

[1] Joan. XVIII, 3. — [2] Ibid. 4-6.

stravit. Deus enim latebat in carne : et sempiternus dies ita membris occultabatur humanis, ut laternis et facibus quæreretur occidendus a tenebris. « Ego sum » dicit, et impios dejicit. Quid judicaturus faciet, qui judicandus hoc fecit? Quid regnaturus poterit, qui moriturus hoc potuit? Et nunc ubique per Evangelium : « Ego sum, » dicit Christus : et a Judæis expectatur Antichristus, ut retro redeant, et in terram cadant, quoniam deserentes cœlestia, terrena desiderant. Certe ad comprehendendum Jesum persecutores cum traditore venerunt, quem quærebant invenerunt, audierunt « Ego sum : » quare non comprehenderunt, sed abierunt retro, et ceciderunt, nisi quia hoc voluit, qui potuit quidquid voluit? Verum si nunquam se ab eis permitteret apprehendi, non quidem illi facerent propter quod venerant, sed nec ipse faceret propter quod venerat. Eum quippe illi occidendum quærebant sæviendo, sed quærebat nos et ipse moriendo. Proinde quia tenere volentibus nec valentibus, ostendit potestatem suam : jam teneant eum, ut faciat de nescientibus voluntatem suam.

IV. « Iterum ergo eos interrogavit, Quem quæritis? » Illi autem dixerunt, Jesum Nazarenum. Respondit Je- » sus : Dixi vobis quia ego sum. Si ergo me quæritis, si- » nite hos abire. Ut impleretur sermo quem dixit : Quia » quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam. Si me, » inquit, quæritis, sinite hos abire [1]. » Inimicos videt, et hoc faciunt quod jubet : sinunt eos abire, quos non vult perire. Numquid autem non erant postea morituri? Cur ergo si tunc morerentur, perderet eos, nisi quia nondum sic in eum credebant, quomodo credunt quicumque non pereunt?

V. « Simon ergo Petrus habens gladium, eduxit eum,

[1] Joan. XVIII, 7-9.

» et percussit servum Principis sacerdotum, et abscidit » ejus auriculam dexteram. Erat autem nomen servo Malchus [1]. » Solus hic Evangelista etiam nomen hujus servi expressit : sicut Lucas solus, quod ejus auriculam Dominus tetigerit, et sanaverit eum [2]. Malchus autem interpretatur regnaturus. Quid ergo auris pro Domino amputata et a Domino sanata significat, nisi auditum amputata vetustate renovatum, ut sit in novitate spiritus, et non in vetustate litteræ [3]? Quod cui præstitum fuerit a Christo, quis dubitet regnaturum esse cum Christo? Quod autem servus inventus est, et hoc ad illam pertinet vetustatem, quæ in servitutem generat, quod est Agar [4]. Sed cum accessit sanitas, figurata est et libertas. Factum tamen Petri Dominus improbavit, et progredi ultra prohibuit dicens : « Mitte gladium in vaginam. Calicem quem dedit » mihi Pater, Non bibam illum [5]? » In suo quippe facto ille Discipulus magistrum defendere voluit, non quod significandum est cogitavit. Et ille igitur ad patientiam commonendus fuit, et hoc ad intelligentiam conscribendum. Quod autem a Patre sibi dicit datum calicem passionis, profecto illud est quod ait Apostolus : « Si Deus pro nobis, » quis contra nos? Qui Filio proprio non pepercit, sed pro » nobis omnibus tradidit eum [6]. » Verum auctor calicis hujus est etiam ipse qui bibit. Unde idem Apostolus item dicit : « Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro » nobis, oblationem et hostiam Deo in odorem suavi- » tatis [7]. »

VI. « Cohors autem et tribunus et ministri Judæorum » comprehenderunt Jesum, et ligaverunt eum [8]. » Comprehenderunt ad quem non accesserunt : quoniam dies

[1] Joan. XVIII, 10. — [2] Luc. XXII, 51. — [3] Rom. VII, 6. — [4] Galat. IV, 24. — [5] Joan. XVIII, 11. — [6] Rom. VIII, 31, 32. — [7] Ephes. V, 2. — [8] Joan. XVIII, 12.

ille, illi vero tenebræ permanserunt; nec audierunt : « Accedite ad eum et illuminamini[1]. » Si enim sic accederent, non eum manibus occidendum, sed recipiendum corde comprehenderent. Nunc autem quando eum illo modo comprehenderunt, tunc ab illo longius recesserunt : et ligaverunt eum a quo solvi potius velle debuerunt. Et erant fortassis in eis, qui tunc imposuerunt Christo vincula sua, atque ab eo postea liberati dixerunt : « Disru- » pisti vincula mea[2]. » Hæc hodie satis sint, tractabuntur, Deo volente, sermone alio quæ sequuntur.

TRACTATUS CXIII.

Ab eo quod legitur : *Et adduxerunt eum ad Annam primum :* usque ad id, *Iterum ergo negavit Petrus, et statim gallus cantavit.*

I. Postea quam persecutores tradente Juda comprehensum Dominum ligaverunt[3], qui dilexit nos et tradidit semetipsum pro nobis[4], et cui Pater non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum[5]; ut intelligatur Judas, non laudabilis utilitate traditionis hujus, sed sceleris voluntate damnabilis : « Adduxerunt eum, » sicut Joannes evangelista narrat, ad Annam primum[6]. » Nec tacet causam, cur ita factum sit. « Erat enim, inquit, socer Caiphæ, » qui erat Pontifex anni illius. Erat autem, inquit, Caï- » phas, qui consilium dedit Judæis, quia expedit unum » hominem mori pro populo[7]. » Merito et Matthæus cum

[1] Psal. XXXIII, 6. — [2] Id. CXV, 16. — [3] Vide Don Guillon, tom. XXI, p. 386. — [4] Ephes. V, 2. — [5] Rom. VIII, 32. — [6] Joan. XVIII, 13. — [7] Ibid. 14.

id brevius narrare voluisset, eum ad Caïpham ductum fuisse commemorat[1]; quia et ad Annam prius ideo ductus est, quod socer ejus fuerit : ubi intelligendum est hoc eumdem Caïpham fieri voluisse.

II. « Sequebatur autem, inquit, Jesum Simon Petrus, » et alius Discipulus[2]. » Quisnam iste sit Discipulus, non temere affirmandum est, quia tacetur. Solet autem se idem Joannes ita significare, et addere, « quem diligebat Jesus[3]. » Fortassis ergo et hic ipse est : quisquis tamen sit, sequentia videamus. « Discipulus autem ille, inquit, erat » notus pontifici, et introivit cum Jesu in atrium ponti» ficis : Petrus autem stabat ad ostium foris : exiit ergo » alius Discipulus qui erat notus pontifici, et dixit ostia» riæ, et introduxit Petrum. Dicit ergo Petro ancilla os» tiaria : Numquid et tu ex Discipulis es hominis istius? » Dicit ille : Non sum[4]. » Ecce (columna firmissima ad unius auræ impulsum tota contremuit[5]. Ubi) est illa promittentis audacia, et de se plurimum præfidentis? Ubi sunt verba illa, quando ait : « Quare non possum te sequi » modo? Animam meam pro te ponam[6]. » Hoccine est sequi magistrum, se negare discipulum? Siccine pro Domino anima ponitur, ut hoc ne fiat, vox ancillæ formidetur? Sed quid mirum si Deus vera prædixit, homo autem falsa præsumpsit? Sane in ista quæ jam cœpta est negatione apostoli Petri, debemus advertere non solum ab eo negari Christum, qui dicit eum non esse Christum; sed ab illo etiam qui cum sit, negat se esse Christianum. Dominus enim non ait Petro : « Discipulum meum te negabis; sed » me negabis. » Negavit ergo ipsum, cum se negavit ejus esse Discipulum. Quid autem aliud isto modo quam se ne-

[1] Matth. XXVI, 57. — [2] Joan. XVIII, 15. — [3] Id. XIII, 23, et XIX, 26. — [4] Id. XVIII, 15-17. — [5] Verba isthæc ansulis clauduntur, quia non existunt in MSS. — [6] Joan. XIII, 37.

gavit esse Christianum? Quamvis enim Discipuli Christi nondum appellarentur hoc nomine, post ascensionem quippe ejus in Antiochia primum cœperunt appellari Discipuli Christiani[1]: jam tamen erat res ipsa illo postea vocabulo nuncupanda, jam erant Discipuli qui postea appellati sunt Christiani : et hoc commune nomen, sicut communem fidem, etiam ad posteros transmiserunt. Qui ergo se Christi negavit esse Discipulum, ipsam rem negavit, cujus nomen est vocari Christianum. Quam multi postea, non dico senes et anus, in quibus hujus vitæ satietas facilius potuit mortem pro Christi confessione contemnere; nec solum juventus utriusque sexus, de qua ætate convenienter videtur exigi fortitudo; sed etiam pueri puellæque potuerunt, et innumerabilis societas sanctorum Martyrum in regnum cœlorum fortiter et violenter intravit, quod tunc iste non potuit, qui claves regni ejus accepit[2]? Ecce unde dictum est : « Sinite hos abire : » quando se pro nobis tradidit, qui suo sanguine nos redemit; ut impleretur sermo quem dixit, « Quia » quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam. » Utique enim Petrus si negato Christo hinc iret, quid aliud quam periret?

III. « Stabant autem servi et ministri ad prunas, quia » frigus erat, et calefaciebant se[3]. » Non hyems erat, » sed tamen frigus erat : quod solet etiam æquinoctio verno aliquando contingere, « Erat autem cum eis et Pe- » trus stans, et calefaciens se. Pontifex ergo interrogavit » Jesum de Discipulis ejus, et de doctrina ejus. Respon- » dit ei Jesus, Ego palam locutus sum mundo, ego sem- » per docui in synagoga et in templo, quo omnes Judæi » conveniunt, et in occulto locutus sum nihil : quid me » interrogas? Interroga eos qui audierunt quid locutus

[1] Act. XI, 26.— [2] Matth. XVI, 19, et Joan. XVIII, 1.— [3] Joan. XVIII, 18.

» sum ipsis. Ecce hi sciunt quæ dixerim ego [1]. » Non prætereunda nascitur quæstio, quomodo dixerit Dominus Jesus, « Ego palam locutus sum mundo : » et maxime illud quod ait : « In occulto locutus sum nihil. » Nonne in hoc ipso recentiore sermone, quem post cœnam Discipulis est locutus ait illis : « Hæc in proverbiis locutus sum vobis : » venit hora cum jam non in proverbiis loquar vobis, » sed palam de Patre meo annuntiabo vobis [2] ? » Si ergo ipsis conjunctioribus Discipulis suis non loquebatur palam, sed horam promittebat quando palam erat locuturus, quomodo palam locutus est mundo ? Deinde illis ipsis suis, sicut aliorum quoque Evangelistarum testatur auctoritas, in eorum comparatione qui Discipuli ejus non erant, multo utique manifestius loquebatur, quando cum solis erat, remotus a turbis : tunc enim eis et parabolas aperiebat, quas clausas proferebat ad alios. Quid est ergo, « In oc» culto locutus sum nihil ? » Sed intelligendum est ita eum dixisse. « Palam locutus sum in mundo : » ac si dixisset, Multi me audierunt. Ipsum autem « palam » modo quodam erat palam, modo autem quodam non erat palam. Palam quippe erat, quia multi audiebant, et rursum non erat palam, quia non intelligebant. Et quod seorsum Discipulis loquebatur, non in occulto utique loquebatur. Quis namque in occulto loquitur, qui coram tot hominibus loquitur; cum scriptum sit : « In ore duo» rum vel trium testium stabit omne verbum [3] : » præsertim si hoc loquitur paucis, quod per eos velit innotescere multis : sicut ipse Dominus ait illis, quos adhuc paucos habebat « : Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; et quod in aure auditis, prædicate super tecta [4] ? » Ergo

[1] Joan. XVIII, 19-21. — [2] Id. XVI, 25. — [3] Deut. XIX, 15, et Matth. XVIII, 16. — [4] Matth. X, 27.

et hoc ipsum quod ab ipso dici videbatur occulte, quodammodo non dicebatur in occulto : quia non ita dicebatur, ut ab eis quibus dictum fuerat, taceretur; sed ita potius, ut usquequaque prædicaretur. Sic ergo dici potest aliquid et palam simul et non palam, vel in occulto simul et non in occulto, quomodo dictum est. Ut videntes videant[1], et non videant. Quomodo enim videant, nisi quia palam, non in occulto : et quomodo idem ipsi rursus non videant, nisi quia non palam, sed in occulto? Ea tamen ipsa quæ audierant et non intellexerant, talia erant, ut non possent juste ac veraciter criminari : et quotiescumque interrogando tentarunt, ut invenirent unde accusarent eum, sic eis respondit, ut omnes eorum retunderentur doli, et calumniæ frustrarentur. Ideo dicebat, « Quid me interrogas? Interroga eos qui audie- » runt quid locutus sum ipsis; ecce hi sciunt quæ dixe- » rim ego[2]. »

IV. « Hæc autem eum dixisset, unus assistens minis- » nistrorum dedit alapam Jesu, dicens, sic Respondes pon- » tifici? Respondit ei Jesus, Si male locutus sum, testi- » monium perhibe de malo : si autem bene, quid me » cædis[3]? » Quid ista responsione verius, mansuetius, justius? Ejus est enim de quo prophetica vox præcesserat : « Intende, ct prospere procede, et regna, propter veri- » ritatem et mansuetudinem et justitiam[4]. » Si cogitemus quis acceperit alapam, nonne vellemus eum qui percussit, aut cœlesti igne consumi, aut terra dehiscente sorberi, aut correptum dæmonio volutari, aut aliqua hujusmodi qualibet pœna, vel etiam graviore puniri? Quid enim horum per potentiam jubere non potuisset per quem factus est mundus, nisi patientiam nos docere maluisset

[1] Marc. IV, 12. — [2] Joan. XVIII, 21. — [3] Ibid. 22, 23. — [4] Psal. XLIV, 5.

qua vincitur mundus? Hic dicet aliquis : « Cur non fecit » quod ipse præcepit[1] ? » Percutienti enim non sic respondere, sed maxillam debuit alteram præbere. Quid quod et veraciter, mansuete, justeque respondit, et non solum alteram maxillam iterum percussuro, sed totum corpus figendum præparavit in ligno? Et hinc potius demonstravit, quod demonstrandum fuit, sua scilicet magna illa præcepta patientiæ non ostentatione corporis, sed cordis præparatione facienda. Fieri enim potest, ut alteram maxillam visibiliter præbeat homo, et iratus. Quanto ergo melius et respondet vera placatus, et ad perferenda graviora tranquillo animo fit paratus? Beatus est enim qui in omnibus quæ injuste pro justitia patitur, potest veraciter dicere : « Paratum cor meum Deus, paratum » cor meum[2] : » hinc fit quippe quod sequitur, Cantabo et psallam : quod Paulus et Barnabas etiam in vinculis durissimis facere potuerunt.

V. Sed ad narrationis Evangelicæ sequentia redeamus. « Et misit eum Annas ligatum ad Caïpham pontificem[3]. » Ad illum, sicut Matthæus dicit, ab initio ducebatur, quoniam ipse erat illius anni princeps sacerdotum[4]. Alternos quippe intelligendi sunt agere solere annos ambo pontifices, id est principes sacerdotum, qui erant illo tempore Annas et Caïphas, quos Lucas evangelista commemorat, narrans quo tempore cœperit Domini præcursor Joannes prædicare regnum cœlorum, et congregare Discipulos. Sic enim dicit : « Sub principibus sacerdotum » Anna et Caïpha factum est verbum Domini super Joan- » nem Zachariæ filium in deserto, et cætera[5]. » Proinde isti ambo pontifices vicissim suos annos agebant : et erat annus Caïphæ quando passus est Christus. Ideo secundum Mat-

[1] Matth. v, 29.— [2] Psal. LVI, 8.— [3] Joan. XVIII, 24.— [4] Matth. XXVI, 57. — [5] Luc. III, 2.

thæum cum comprehensus esset, ad eum ductus est[1] : sed prius ad Annam secundum Joannem venerunt cum illo[2] ; non quia collega, sed quia socer ejus erat. Et credendum est secundum voluntatem Caïphæ id esse factum, vel etiam domos eorum ita fuisse positas ut non deberet Annas a transeuntibus præteriri.

VI. Sed cum dixisset Evangelista quod eum ligatum miserit Annas ad Caïpham, reversus est ad locum narrationis, ubi reliquerat Petrum, ut explicaret quod in domo Annæ de trina ejus negatione contigerat. « Erat autem, » inquit, Simon Petrus stans et calefaciens se[3]. » Hoc recapitulat quod ante jam dixerat[4] : deinde quæ secuta sunt jungit. « Dixerunt ergo ei, Numquid et tu ex Disci- » pulis ejus es : negavit ille, et dixit, Non sum[5]. » Jam semel negaverat : ecce iterum. Deinde ut tertia negatio compleatur, « Dicit unus ex servis pontificis, cognatus » ejus cujus abscidit Petrus auriculam, Nonne ego te » vidi in horto cum illo ? Iterum ergo negavit Petrus et » statim gallus cantavit[6] ? » Ecce medici completa est prædictio, ægroti convicta præsumptio. Non enim factum est quod iste dixerat : « Animam meam pro te ponam[7] :» sed factum est quod ille prædixerat : « Ter me negabis. » Sed trina Petri negatione completa, jam et iste sermo compleatur, ut deinceps quæ de Domino apud Pontium Pilatum præsidem gesta sunt, ab alio consideremus exordio.

[1] Matth. xvi, 57. — [2] Joan. xviii, 13. — [3] Ibid. 25. — [4] Ibid. 17. — [5] Ibid. 25. — [6] Ibid. 26, 27. — [7] Id. xiii, 38.

TRACTATUS CXIV.

Ab eo loco, *Adducunt ergo Jesum ad Caïpham in prætorium :* usque ad id, *Ut sermo Jesu impleretur quem dixit, significans qua morte esset moriturus.*

I. Quæ cum Domino [1] vel de Domino nostro Jesu Christo apud Pontium Pilatum præsidem gesta sint, quantum Joannes evangelista indicat, deinde videamus. Redit enim ad locum narrationis suæ ubi eam reliquerat, ut explicaret Petri negationem. Jam quippe dixerat : « Et misit » eum Annas ligatum ad Caïpham Pontificem [2] : » atque inde regressus ubi dimiserat Petrum calefacientem se ad ignem in atrio, postea quam totam ejus negationem, quæ ter facta est, terminavit : « Adducunt ergo Jesum, inquit, » ad Caïpham in prætorium [3]. » Ad Caïpham quippe ab Anna collega et socero ejus dixerat missum. Sed si ad Caïpham, cur in prætorium ? Quod nihil aliud vult intelligi, quam ubi præses Pilatus habitabat. Aut igitur aliqua urgente causa de domo Annæ, quo ad audiendum Jesum ambo convenerant, Caïphas perrexerat ad prætorium præsidis, et socero suo Jesum reliquerat audiendum : aut in domo Caïphæ prætorium Pilatus acceperat, et tanta domus erat, ut seorsum habitantem dominum suum, seorsum judicem ferret.

II. « Erat autem mane, et ipsi [4], » id est, qui duce-

[1] Vide D. Guillon, tom. XXI, pag. 387. — [2] Joan. XVIII. — [3] Ibid. 28. — [4] Ibid.

bant Jesum : « non introierunt in prætorium, » hoc est in eam partem domus quam Pilatus tenebat, si ipsa erat domus Caïphæ. Cur autem non introierunt in prætorium exponens causam, « Ut non contaminarentur, inquit, » sed ut manducarent Pascha.» Dies enim agere cœperant azymorum : quibus diebus contaminatio illis erat in alienigenæ habitaculum intrare. O impia cæcitas! Habitaculo videlicet contaminarentur alieno, et non contaminarentur scelere proprio? Alienigenæ judicis prætorio contaminari timebant, et fratris innocentis sanguine non timebant : ut hoc solum interim dicam, ubi rea malorum conscientia tenebatur. Nam quod etiam Dominus erat, qui eorum impietate ducebatur ad mortem, et vitæ dator occidebatur; non eorum conscientiæ, sed ignorantiæ deputetur.

III. « Exivit ergo Pilatus ad eos foras, et dixit, Quam » accusationem affertis adversus hominem hunc? Res- » ponderunt, et dixerunt ei, Si non esset hic malefactor, » non tibi tradidissemus eum[1]. » Interrogentur atque respondeant ab immundis spiritibus liberati, languidi sanati, leprosi mundati, surdi audientes, muti loquentes, cæci videntes, mortui resurgentes, et quod omnia superat, stulti sapientes, utrum sit malefactor Jesus. Sed ista dicebant, de quibus per Prophetam jam ipse prædixerat; « Retribuebant mihi mala pro bonis[2]. »

IV. « Dixit ergo eis Pilatus, Accipite eum vos, et se- » cundum Legem vestram judicate eum. Dixerunt ergo ei » Judæi, Nobis non licet interficere quemquam[3]. » Quid est quod loquitur insana crudelitas? An non interficiebant, quem interficiendum offerebant? An forte crux non interficit? Sic desipiunt, qui non sectantur, sed insectantur sapientiam. Quid est autem, « Nobis non licet in-

[1] Joan. XVIII, 29, 30. — [2] Psal. XXXIV, 12. — [3] Joan. XVIII, 31.

» terficere quemquam? » Si malefactor est, cur non licet? Nonne Lex eis præcepit[1], ne malefactoribus, præsertim (qualem istum putabant) a suo Deo seductoribus parcant? Sed intelligendum est eos dixisse, non sibi licere interficere quemquam, propter diei festi sanctitatem, quem celebrare jam cœperant: propter quem de ingressu etiam prætorii contaminari metuebant. Ita-ne obduruistis, falsi Israëlitæ? Ita-ne omnem sensum nimia malitia perdidistis, ut ideo vos a sanguine innocentis impollutos esse credatis, quia eum fundendum alteri tradidistis? Numquid et Pilatus illum, qui potestati ejus a vobis ingeritur occidendus, suis est manibus occisurus? Si non eum voluistis occidi, si non insidiati estis, si non vobis tradendum pecunia comparastis, si non comprehendistis, vinxistis, adduxistis, si non occidendum manibus obtulistis, vocibus poposcistis, non eum a vobis interfectum esse jactate. Si autem illis omnibus vestris præcedentibus factis etiam « Crucifige, crucifige clamastis[2]; » audite quod contra vos etiam Propheta clamat: « Filii hominum, » dentes eorum arma et sagittæ, et lingua eorum machæra » acuta[3]. » Ecce quibus armis, quibus sagittis, qua machæra justum interfecistis, quando vobis interficere quemquam non licere dixistis. Hinc est quod ad comprehendendum Jesum, cum sacerdotum non venissent principes, sed misissent: Lucas tamen Evangelista in eodem narrationis suæ loco ait: « Dixit autem, inquit, Jesus ad eos » qui venerant ad se principes sacerdotum, et magistratus templi, et seniores, Quasi ad latronem existis, et cætera[4]. » Sicut ergo principes sacerdotum non per se ipsos, sed per eos quos miserant ad comprehendendum Jesum, quid aliud quam ipsi in suæ jussionis potestate venerunt? sic omnes qui crucifigendum Christum impiis vocibus clamave-

[1] Deut. I, 35. — [2] Joan. XIX, 6. — [3] Psal. LVI, 5. — [4] Luc. XXII, 52.

runt, non quidem per se ipsos eum, sed tamen ipsi per illum qui eorum clamore ad hoc nefas impulsus, occiderunt.

V. Quod vero Joannes evangelista subjungit: « Ut sermo » Jesu impleretur quem dixit, significans qua morte esset » moriturus[1] : » Si mortem crucis hic velimus accipere, tanquam ideo dixerint Judæi, « Nobis non licet interficere » quemquam, » quia interfici aliud est, aliud crucifigi : non video quomodo id possit consequenter intelligi, cum hoc ad Pilati verba responderint, quibus ei dixerat : « Accipite eum vos, et secundum Legem vestram judicate » eum. » Numquid ergo eum non poterant accipere, et ipsi eum crucifigere, si per tale genus supplicii interfectionem cujusquam vitare cupiebant? Quis autem non videat, quam sit absurdum eis licere quemquam crucifigere, quibus non licet quemquam interficere? Quid quod ipse Dominus eamdem mortem suam, id est mortem crucis, etiam interfectionem vocat, sicut legimus apud Marcum, ubi ait : « Ecce ascendimus Jerosolymam, et Filius » hominis tradetur principibus sacerdotum et Scribis, et » damnabunt eum morte, et tradent eum gentibus, et » illudent ei, et conspuent eum, et flagellabunt eum, » et interficient eum, et tertia die resurget[2]? » Nimirum ergo ista dicendo significavit Dominus qua esset morte moriturus : non quod hic mortem crucis vellet intelligi, sed quod eum Judæi fuissent gentibus tradituri, hoc est Romanis. Nam Pilatus Romanus erat, eumque in Judæam Romani præsidem miserant. Ut ergo iste sermo Jesu impleretur, id est, ut eum sibi traditum gentes interficerent, quod Jesus futurum esse prædixerat; ideo Pilatus qui judex Romanus erat, cum vellet eum reddere Judæis, ut secundum Legem suam judicarent eum, noluerunt eum acci-

[1] Joan. XVIII, 32. — [2] Marc. X, 33, 34.

pere dicentes, « Nobis non licet interficere quemquam. » Ac sic impletus est sermo Jesu, quem de sua morte prædixit, ut eum a Judæis traditum interficerent gentes; minore scelere quam Judæi, qui se isto modo ab ejus interfectione velut alienos facere voluerunt, non ut eorum innocentia, sed ut dementia monstraretur.

TRACTATUS CXV.

De eo quod dicitur : *Introivit ergo iterum in prætorium Pilatus* : usque ad id, *Erat autem Barabbas latro.*

I. Quid Pilatus dixerit Christo, quidve Pilato ille responderit, isto sermone considerandum atque tractandum est. Cum enim dictum esset Judæis : « Accipite eum vos, » et secundum Legem vestram judicate eum, atque illi » respondissent, Non nobis licet occidere quemquam, » Introivit iterum in prætorium Pilatus, et vocavit Je- » sum, et dixit ei, Tu es Rex Judæorum? Et respondit » Jesus, A temetipso hoc dicis, an alii tibi dixerunt de » me[1]? Sciebat utique Dominus, et quod ipse interroga- » vit, et quod ille responsurus fuit : sed tamen dici voluit, non ut ipse sciret, sed ut scriberetur, quod nos voluit ut sciremus. « Respondit Pilatus, Numquid ego Ju- » dæus sum? Gens tua et pontifices tradiderunt te mihi : » quid fecisti? Respondit Jesus, Regnum meum non est » de hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, » ministri mei utique decertarent, ut non traderer Ju

[1] Joan. XVIII, 31 et 33, 34.

» dæis : nunc autem regnum meum non est hinc[1]. » Hoc est quod bonus magister scire nos voluit : sed prius nobis demonstranda fuerat vana hominum de regno ejus opinio, sive Gentium, sive Judæorum, a quibus id Pilatus audierat : quasi propterea morte fuisset plectendus, quod illicitum affectaverit regnum ; vel quoniam solent regnaturis invidere regnantes, et videlicet cavendum erat, ne ejus regnum sive Romanis, sive Judæis esset adversum. Poterat autem Dominus quod ait : « Regnum meum non » est de hoc mundo, » etc. ad primam interrogationem præsidis respondere, ubi ei dixit : « Tu es Rex Judæo- » rum ? » sed eum vicissim interrogans, utrum hoc a semetipso diceret, an audisset ab aliis, illo respondente ostendere voluit hoc sibi apud illum fuisse a Judæis velut crimen objectum : patefaciens nobis cogitationes hominum, quas ipse noverat, quoniam vanæ sunt ; eisque post responsionem Pilati, jam Judæis et Gentibus opportunius aptiusque respondens, « Regnum meum non est de hoc » mundo. » Quod si interroganti Pilato continuo respondisset, non etiam Judæis, sed solis Gentibus hoc de se opinantibus respondisse videretur. Nunc vero quoniam respondit Pilatus, « Numquid ego Judæus sum ? Gens tua » et pontifices tradiderunt te mihi : » abstulit a se suspicionem, qua posset putari a semetipso dixisse quod Jesum regem dixerat esse Judæorum, id se a Judæis audisse demonstrans. Deinde dicendo, « Quid fecisti ? » satis ostendit illud ei pro crimine objectum : tanquam diceret, Si regem te negas, quid fecisti ut tradereris mihi? Quasi mirum non esset, si puniendus judici traderetur, qui se diceret regem : si autem hoc non diceret, quærendum ab illo esset, quid aliud forte fecisset, unde tradi judici dignus esset.

[1] Joan. XVIII, 35, 36.

II. Audite ergo, Judæi et Gentes, audi, circumcisio, audi, præputium, audite, omnia regna terrena : Non impedio dominationem vestram in hoc mundo, « Regnum meum » non est de hoc mundo. » Nolite metuere metu vanissimo, quo Herodes ille major cum Christus natus nuntiaretur, expavit, et tot infantes ut ad eum mors perveniret, occidit[1], timendo magis quam irascendo crudelior, « Regnum, inquit, meum non est de hoc mundo. » Quid vultis amplius? Venite ad regnum quod non est de hoc mundo : venite credendo, et nolite sævire metuendo. Dicit quidem in prophetia de Deo Patre : « Ego autem » constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum » ejus[2] : » sed Sion illa et mons ille non est de hoc mundo. Quod est enim ejus regnum nisi credentes in eum, quibus dicit : « De mundo non estis, sicut et ego non sum » de mundo[3] ? » Quamvis eos esse vellet in mundo : propter quod de illis dixit ad Patrem : « Non rogo ut tollas » eos de mundo, sed ut serves eos ex malo[4]. » Unde et hic non ait : « Regnum meum non est » in hoc mundo ; sed, « non est de hoc mundo. » Et cum hoc probaret dicens, « Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent, ut non traderer Judæis : » non ait : « Nunc autem regnum meum » non est hic ; sed « non » est hinc. » Hic est enim regnum ejus usque in finem sæculi, habens inter se commixta zizania usque ad messem : messis enim finis est sæculi, quando messores venient, id est Angeli, et colligent de regno ejus omnia scandala[5] : quod utique non fieret, si regnum ejus non esset hic. Sed tamen non est hinc ; quia peregrinatur in mundo : regno suo quippe dicit : « De mundo non estis, » sed ego vos elegi de mundo[6]. » Erant ergo de mundo,

[1] Matth. II, 3, etc. — [2] Psal. II, 6. — [3] Joan. XVII, 16. — [4] Ibid. 15. — [5] Matth. XIII, 39, etc. — [6] Joan. XV, 19.

quando regnum ejus non erant, sed ad mundi principem pertinebant. De mundo est ergo quidquid hominum a vero quidem Deo creatum, sed ex Adam vitiata atque damnata stirpe generatum est : factum est autem regnum non jam de mundo, quidquid inde in Christo regeneratum est. Sic enim nos Deus eruit de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii charitatis suæ [1] : de quo regno dicit : « Regnum meum non est de hoc mundo, » vel « regnum meum non est hinc. »

III. « Dixit itaque ei Pilatus, Ergo rex es tu ? Respon» dit Jesus, Tu dicis, quia rex sum ego [2]. » Non quia regem se timuit confiteri; sed « Tu dicis » ita liberatum est, ut neque se regem neget, (rex est enim cujus regnum non est de hoc mundo), neque regem talem se esse fateatur, cujus regnum putetur esse de hoc mundo. Talem quippe ille sentiebat qui dixerat, « Ergo rex es tu, » cui responsum est : « Tu dicis, quia rex sum ego. » Dictum est enim : « Tu dicis, » ac si dictum esset, carnalis carnaliter dicis.

IV. Deinde subjungit : « Ego in hoc natus sum, et ad » hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veri» tati [3]. » Non est producenda hujus pronominis syllaba, quod ait : « In hoc natus sum, » tanquam dixerit, In hac re natus sum : sed corripienda, tanquam dixerit, Ad hanc rem natus sum, vel ad hoc natus sum, sicut ait : « Ad » hoc veni in mundum. » In Græco namque Evangelio nihil est hujus locutionis ambiguum [4]. Unde manifestum est eum temporalem nativitatem suam hic commemorasse, qua incarnatus venit in mundum; non illam sine initio qua Deus erat, per quem Pater condidit mundum. In hoc ergo se dixit natum, id est, propter hoc natum, et ad hoc venisse in mundum, utique nascendo de virgine, ut testi-

[1] Colos. I, 13. — [2] Joan. XVIII, 37. — [3] Ibid. — [4] Græc. εἰς τοῦτο.

monium perhibeat veritati. Sed quia non omnium est fides, adjunxit, atque ait : « Omnis qui est ex veritate, » audit meam vocem[1]. » Audit utique interioribus auribus, id est, obaudit meæ voci : quod tantumdem valeret si diceret, credit mihi. Cum itaque Christus testimonium perhibet veritati, profecto testimonium perhibet sibi : ejus quippe vox est, « Ego sum veritas[2] :» et dixit alio quoque loco, « Ego testimonium perhibeo de me[3]. »Quod vero ait : « Omnis qui est ex veritate, audit vocem meam, » gratiam commendavit qua secundum propositum vocat. De quo proposito dicit Apostolus : « Scimus quia diligen» tibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui se» cundum propositum Dei vocati sunt[4] : » propositum scilicet vocantis, non vocatorum : quod alibi apertius ita positum est : « Collabora Evangelio secundum virtutem » Dei salvos nos facientis et vocantis vocatione sua sancta, » non secundum opera nostra, sed secundum suum pro» positum et gratiam[5]. » Nam si naturam cogitemus in qua creati sumus, cum omnes veritas creaverit, quis non est ex veritate? Sed non omnes sunt quibus ut audiant veritatem, hoc est ut obaudiant veritati, et credant in veritatem, ex ipsa veritate præstatur; nullis procul dubio præcedentibus meritis, ne gratia non sit gratia. Si enim dixisset, Omnis qui audit meam vocem, ex veritate est; ideo dictus ex veritate putaretur, quia obtemperat veritati : non autem hoc ait; sed ait : « Omnis qui est ex ve» ritate, audit meam vocem. » Ac per hoc non ideo est ex veritate, quia ejus audit vocem : sed ideo audit, quia ex veritate est, id est, quia hoc illi donum ex veritate collatum est. Quod quid est aliud, quam donante Christo credit in Christum ?

[1] Joan. XVIII, 37. — [2] Id. XIV, 6. — [3] Id. VIII, 18. — [4] Rom. VIII, 28.— [5] 2 Tim. I, 8, 9.

V. « Dixit ei Pilatus, Quid est veritas? » Nec expectavit audire responsum : sed « cum hoc dixisset, iterum » exivit ad Judæos, et dixit eis : Ego nullam invenio in eo » causam. Est autem consuetudo vobis, ut unum dimittam vobis in Pascha, vultis ergo dimittam vobis regem » Judæorum[1]. » Credo cum dixisset Pilatus, « Quid est » veritas, » in mentem illi venisse continuo consuetudinem Judæorum, qua solebat eis dimitti unus in Pascha : et ideo non expectavit ut responderet ei Jesus quid est veritas, ne mora fieret cum recoluisset morem, quo posset eis per Pascha dimitti, quod eum valde voluisse manifestum est. Avelli tamen ex ejus corde non potuit Jesum regem esse Judæorum, tanquam hoc ibi, sicut in titulo, ipsa veritas fixerit, de qua quid esset interrogavit. Sed hoc audito, « Clamaverunt rursum omnes dicentes. Non » hunc, sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro[2]. » Non reprehendimus, o Judæi, quod per Pascha liberatis nocentem, sed quod occiditis innocentem: quod tamen nisi fieret, verum Pascha non fieret. Sed umbra veritatis a Judæis errantibus tenebatur, et mirabili dispensatione divinæ sapientiæ per homines fallaces ejusdem umbræ veritas implebatur : quia ut verum Pascha fieret, Christus velut ovis immolabatur. Hinc ea sequuntur quæ injuriosa Christo Pilatus et cohors ejus ingessit, sed alia disputatione tractanda sunt.

[1] Joan. XVIII, 38, 39. — [2] Ibid. 40.

TRACTATUS CXVI.

In id quod sequitur : *Tunc ergo apprehendit Pilatus Jesum, et flagellavit* : usque ad id, *Susceperunt autem Jesum, et eduxerunt.*

I. Cum Judæi clamassent, non Jesum sibi a Pilato dimitti velle per Pascha, sed Barabbam latronem; non salvatorem, sed interfectorem; non datorem vitæ, sed ademptorem : « Tunc apprehendit Pilatus Jesum, et fla- » gellavit[1]. » Hoc Pilatus non ob aliud fecisse credendus est, nisi ut ejus injuriis Judæi satiati sufficere sibi existimarent, et usque ad ejus mortem sævire desisterent. Ad hoc pertinet quod idem præses cohortem suam etiam permisit facere quæ sequuntur; aut fortasis et jussit, quamvis hoc Evangelista tacuerit. Dixit enim quid deinde fecerint milites. Pilatum tamen id jussisse non dixit. « Et » milites, inquit, plectentes coronam de spinis imposue- » runt capiti ejus, et veste purpurea circumdederunt » eum. Et veniebant ad eum et dicebant, Ave rex Judæo- » rum, Et dabant ei alapas[2]. » Sic implebantur quæ de se prædixerat Christus : sic Martyres informabantur ad omnia quæ persecutores libuisset facere, perferenda : sic paulisper occultata tremenda potentia, commendabatur prius imitanda patientia : sic regnum quod de hoc mundo non erat, superbum mundum non atrocitate pugnandi, sed patiendi humilitate vincebat : sic illud granum mul-

[1] Joan. XIX, 2. — [2] Ibid. 2, 3.

tiplicandum seminabatur horribili contumelia, ut mirabili pullularet in gloria.

II. « Exiit iterum Pilatus foras, et dicit eis, Ecce ad» duco eum foras ut cognoscatis, quia in eo nullam cau» sam invenio. Exiit ergo Jesus, portans spineam coro» nam et purpureum vestimentum. Et dicit eis, Ecce » homo[1]. » Hinc apparet non ignorante Pilato hæc a militibus facta, sive jusserit ea, sive permiserit illa scilicet causa, quam supra diximus, ut hæc ejus ludibria inimici libentissime biberent, et ulterius sanguinem non sitirent. Egreditur ad eos Jesus portans spineam coronam et purpureum vestimentum, non clarus imperio, sed plenus opprobrio, et dicitur eis, « Ecce homo : » si regi invidetis, jam parcite, quia dejectum videtis : flagellatus est, spinis coronatus est, ludibriosa veste amictus est, amaris conviciis illusus est, alapis cæsus est : fervet ignominia, frigescat invidia. Sed non frigescit, inardescit potius et increscit.

III. « Cum ergo vidissent eum pontifices et minis» tri, clamabant dicentes, Crucifige, crucifige eum. Dicit » eis Pilatus, Accipite eum vos et crucifigite : ego enim » non invenio in eo causam. Responderunt ei Judæi, » Nos Legem habemus, et secundum Legem debet » mori, quia filium Dei se fecit[2]. » Ecce altera major invidia. Parva quippe illa videbatur, velut affectatæ illicito ausu regiæ potestatis, et tamen neutrum sibi Jesus mendaciter usurpavit; sed utrumque verum est, et unigenitus est Dei Filius, et rex ab eo constitutus super Sion montem sanctum ejus : et utrumque nunc demonstraretur, nisi quanto erat potentior, tanto mallet esse patientior.

IV. « Cum ergo audisset Pilatus, hoc verbum, magis

[1] Joan. XIX, 4, 5. — [2] Ibid. 6, 7.

» timuit : et ingressus est prætorium iterum, et dicit ad » Jesum, Unde es tu? Jesus autem responsum non dedit » ei[1]. » Hoc silentium Domini nostri Jesu Christi non semel factum, collatis omnium Evangelistarum narrationibus reperitur, et apud principes sacerdotum, et apud Herodem, quo eum, sicut Lucas indicat, miserat Pilatus audiendum, et apud ipsum Pilatum[2] : ut non frustra de illo prophetia præcesserit : « Sicut agnus coram tondente » se fuit sine voce, sic non aperuit os suum[3] : » tunc utique quando interrogantibus non respondit. Quamvis enim quibusdam interrogationibus sæpe responderit : tamen propter illa in quibus noluit respondere, ad hoc data est de agno similitudo, ut in suo silentio non reus, sed innocens haberetur. Cum ergo judicaretur, ubicumque non aperuit os suum, sicut agnus non aperuit : id est, non sicut male sibi conscius qui de peccatis convincebatur suis, sed sicut mansuetus qui pro peccatis immolabatur alienis.

V. « Dicit ergo ei Pilatus, Mihi non loqueris? Nescis » quia potestatem habeo crucifigere te, et potestatem » habeo dimittere te? Respondit Jesus, Non haberes ad» versum me potestatem ullam; nisi tibi datum esset » desuper : propterea qui me tradidit tibi, majus pec» catum habet[4] : » Ecce respondit, et tamen ubicumque non respondit, non sicut reus sive dolosus, sed sicut agnus, hoc est sicut simplex atque innocens non aperuit os suum. Proinde ubi non respondebat, sicut ovis silebat : ubi respondebat, sicut pastor docebat. Discamus ergo quod dixit, quod et per Apostolum docuit; quia non est potestas nisi a Deo[5] : et quia plus peccat qui potestati innocentem occidendum livore tradit, quam potestas ipsa si eum timore alterius majoris potestatis occidit. Talem

[1] Joan. XIX, 8, 9. — [2] Luc. XXIII, 7. — [3] Isaï. LIII, 7. — [4] Joan. XIX, 10, 11. — [5] Rom. XIII, 1.

quippe Pilato Deus dederat potestatem, ut etiam esset sub Cæsaris potestate. Quapropter « non haberes, inquit, » adversum me potestatem ullam, » id est, quantulamcumque habes, « nisi » hoc ipsum quidquid est, « tibi » esset datum desuper. » Sed quoniam scio quantum sit, non enim tantum est, ut tibi omni modo liberum sit : « propterea qui tradidit me tibi, majus peccatum habet. » Ille quippe me tuæ potestati tradidit invidendo, tu vero eamdem potestatem in me exerturus es metuendo. Nec timendo quidem præsertim innocentem, homo hominem debet occidere : sed tamen id zelando facere multo magis malum est quam timendo. Et ideo non ait verax magister, « Qui me tradidit tibi, » ipse habet peccatum, tanquam ille non haberet : sed ait : « majus habet pec» catum, » ut etiam se habere intelligeret. Neque enim propterea illud nullum est, quia hoc majus est.

VI. « Exinde quærebat Pilatus dimittere eum. » Quid est hoc quod dictum est, « exinde, » quasi antea non quærebat? Lege superiora, et invenies jamdudum eum quærere dimittere Jesum. « Exinde » itaque intelligengendum est propter hoc, id est, ex hac causa, ne haberet peccatum occidendo innocentem sibi traditum, quamvis minus peccans quam Judæi, qui eum illi tradiderant occidendum. « Exinde » ergo, id est, ideo ne hoc peccatum faceret, non nunc primum, sed ab initio quærebat eum dimittere.

VII. « Judæi autem clamabant dicentes, Si hunc di» mittis, non es amicus Cæsaris. Omnis enim qui se re» gem facit, contradicit Cæsari [1]. » Majorem timorem se ingerere putaverunt Pilato, terrendo de Cæsare, ut occideret Christum, quam superius ubi dixerunt, « Nos Le» gem habemus, et secundum Legem debet mori, quia

[1] Joan. XIX, 12.

» Filium Dei se fecit[1]. » Eorum Legem quippe ille non timuit, ut occideret : sed magis Filium Dei timuit, ne occideret. Nunc vero non sic potuit contemnere Cæsarem auctorem potestatis suæ, quemadmodum Legem gentis alienæ.

VIII. Adhuc tamen Evangelista sequitur, et dicit : « Pilatus autem cum audisset hos sermones, adduxit » foras Jesum, et sedit pro tribunali, in loco qui di» citur Lithostrotos, Hebraïce autem Gabbatha. Erat » autem parasceve Paschæ hora quasi sexta[2]. » Qua hora fit Dominus crucifixus, propter Evangelistæ alterius testimonium, qui dixit : « Erat autem hora tertia, et cru» cifixerunt eum[3] : » quoniam magna disceptatio solet oboriri, cum ad ipsum locum ubi crucifixus narratur ventum fuerit, ut potuerimus, si Dominus voluerit, disseremus[4]. Cum ergo pro tribunali sedisset Pilatus, « Dicit » Judæis, Ecce rex vester. Illi autem clamabant, Tolle, » tolle, crucifige eum. Dixit eis Pilatus, Regem vestrum » crucifigam[5] ? » Adhuc terrorem quem de Cæsare ingesserant, superare conatur, de ignominia eorum volens eos frangere dicendo, « Regem vestrum crucifigam ? » quos de ignominia Christi mitigare non potuit : sed timore mox vincitur.

IX. « Responderunt » enim « Pontifices, Non habemus » regem nisi Cæsarem. Tunc ergo tradidit eis illum ut » crucifigeretur[6]. » Apertissime quippe contra Cæsarem venire videretur, si regem se non habere nisi Cæsarem profitentibus, alium regem vellet ingerere dimittendo impunitum, quem propter hos ausus ei tradiderant occidendum. « Tradidit ergo eis illum ut crucifigeretur. » Sed numquid aliud et ante cupiebat quando dicebat, « Acci-

[1] Joan. XIX, 7. — [2] Ibid. 13, 14. — [3] Marc. XV, 25. — [4] Vide infra Tract. CXVII. — [5] Joan. XIX, 14, 15. — [6] Ibid. 16.

» pite eum vos, et crucifigite[1] : » vel etiam superius : « Accipite eum vos, et secundum Legem vestram judi- » cate eum[2] ? Cur autem illi tantopere noluerunt, dicentes, « Nobis non licet interficere quemquam : » et omni modo instantes, ut non ab eis, sed a præside occideretur, et ideo eum occidendum accipere recusantes, si nunc eum accipiunt occidendum ? Aut si hoc non fit, cur dictum est, « Tunc ergo tradidit eis illum ut crucifigeretur ? » An aliquid interest ? Plane interest. Non est enim dictum, « Tunc ergo tradidit eis illum ut crucifigerent eum ; sed, « ut crucifigeretur, » id est, ut judicio ac potestate præsidis crucifigeretur. Sed ideo illis traditum dixit Evangelista, ut eos crimini implicatos, a quo alieni esse conabantur, ostenderet : non enim faceret hoc Pilatus, nisi ut id quod eos cupere cernebat, impleret. Quod autem sequitur, « Susceperunt autem Jesum, et eduxerunt[3], » potest ad milites jam referri apparitores præsidis. Nam postea evidentius dicitur : « Milites ergo cum crucifixis- » sent eum[4] : » quamvis Evangelista etiam si totum Judæis tribuit, merito facit : ipsi enim susceperunt quod avidissime flagitaverunt, et ipsi fecerunt quidquid ut fieret extorserunt : Sed hæc sequentia alio sermone tractanda sunt.

[1] Joan. xix, 6. — [2] Id. xviii, 31. — [3] Id. xix, 16. — [4] Ibid. 23.

TRACTATUS CXVII.

De eo quod sequitur, *Et bajulans sibi crucem, exiit in eum qui dicitur Calvariæ locum* : usque ad id, *Respondit Pilatus, Quod scripsi scripsi.*

I. Judicante atque damnante Pilato pro tribunali Dominum Jesum Christum hora quasi sexta susceperunt, et eduxerunt. « Et bajulans sibi crucem exiit in eum qui » dicitur Calvariæ locum, Hebraïce Golgotha, ubi cru- » cifixerunt eum[1]. » Quid est ergo quod Marcus Evangelista dicit : « Erat autem hora tertia, et crucifixerunt » eum[2] : » nisi quia hora tertia crucifixus est Dominus linguis Judæorum, hora sexta manibus militum? Ut intelligamus horam quintam jam fuisse transactam, et aliquid de sexta cœptum, quando sedit pro tribunali Pilatus, quæ dicta est a Joanne hora quasi sexta : et cum duceretur, et ligno cum duobus latronibus configeretur, et juxta ejus crucem gererentur quæ gesta narrantur, hora sexta integra compleretur; ex qua hora usque ad nonam sole obscurato, tenebras factas trium Evangelistarum, Matthæi, Marci, et Lucæ contestatur auctoritas[3]. Sed quoniam Judæis facinus interfecti Christi a se in Romanos, id est, in Pilatum et ejus milites transferre conati sunt : propterea Marcus suppressa ea hora qua Christus a militibus crucifixus est, quæ agi sexta jam cœperat, tertiam potius horam recordatus expressit, qua hora intelliguntur

[1] Joan. xix, 17, 18. — [2] Marc. xv, 25. — [3] Matth. xxvii, 45; Marc. xv, 32, et Luc. xxiii, 44.

apud Pilatum clamare potuisse, Crucifige, crucifige[1] : ut non illi tantum reperiantur crucifixisse Jesum, id est, milites qui eum ligno sexta hora suspenderunt; verum etiam Judæi, qui ut crucifigeretur, hora tertia clamaverunt.

II. Est et alia hujus solutio quæstionis, ut non hic accipiatur hora sexta diei, quia nec Joannes ait : Erat autem hora diei quasi sexta, aut hora quasi sexta : sed ait : « Erat autem parasceve Paschæ hora quasi sexta[2]. » Parasceve autem latine præparatio est : sed isto verbo græco libentius utuntur Judæi in hujusmodi obvervationibus, etiam qui magis latine quam græce loquuntur. Erat ergo præparatio Paschæ. Pascha vero nostrum, sicut dicit Apostolus, immolatus est Christus[3] : cujus Paschæ præparationem si ab hora noctis nona computemus (tunc enim videntur principes Sacerdotum pronuntiasse immolationem Domini, dicentes : « Reus est mortis[4] : » cum adhuc in domo pontificis audiretur : unde congruenter accipitur inde cœpisse præparationem veri Paschæ, cujus umbra erat Pascha Judæorum, id est, immolationis Christi, ex quo a sacerdotibus pronuntiatus est immolandus) profecto ab ea noctis hora, quæ tunc nona fuisse conjicitur, usque ad horam diei tertiam qua crucifixum esse Christum Marcus evangelista testatur[5], sex horæ sunt, tres nocturnæ et tres diurnæ. Unde in hac parasceve Paschæ, id est præparatione immolationis Christi, quæ ab hora noctis nona cœperat, quasi sexta agebatur hora, id est peracta quinta jam sexta currere cœperat, quando Pilatus tribunal ascendit : adhuc enim erat ipsa præparatio, quæ ab hora noctis nona cœperat, donec fieret quæ præparabatur Christi immolatio : quæ facta est hora tertia secundum

[1] Marc. xv, 25. — [2] Joan. xix, 14.— [3] I Cor. v, 7.— 4 Matth. xxvi, 66. — 4 Marc. xv, 25.

Marcum, non præparationis, sed diei; eademque sexta non diei, sed præparationis, sex utique horis a noctis nona usque ad diei tertiam computatis. Harum duarum solutionum istius difficilis quæstionis, eligat quisque quam volet. Melius autem quid eligat judicabit, qui de consensu Evangelistarum quæ operosissime disputata sunt, legerit[1]. Quod si et aliæ solutiones ejus potuerint inveniri, cumulatius Evangelicæ veritatis constantia defendetur adversus calumnias infidelis atque impiæ vanitatis. Nunc ad narrationem Joannis evangelistæ post ista breviter tractata redeamus.

III. « Susceperunt autem, inquit, Jesum, et eduxe- » runt : et bajulans sibi crucem exiit in eum qui dicitur » Calvariæ locum, hebraice Golgotha, ubi crucifixerunt » eum[2]. » Ibat ergo ad locum ubi fuerat crucifigendus, portans crucem suam Jesus. Grande spectaculum : sed si spectet impietas, grande ludibrium; si pietas, grande mysterium : si spectet impietas, grande ignominiæ documentum; si pietas, grande fidei munimentum; si spectet impietas, ridet regem pro virga regni lignum sui portare supplicii; si pietas, videt regem bajulantem lignum ad semetipsum figendum, quod fixurus fuerat etiam in frontibus regum : in eo spernendus oculis impiorum, in quo erant gloriatura corda sanctorum. Dicturo enim Paulo : « Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri » Jesu Christi, ipsam crucem suam suo gestans humero » commendabat[3] » et lucernæ arsuræ quæ sub modio ponenda non erat, candelabrum ferebat[4]. « Bajulans ergo » sibi crucem, exiit in eum qui dicitur Calvariæ locum, » hebraice Golgotha : ubi eum crucifixerunt; et cum eo » alios duos hinc et hinc, medium autem Jesum. » Isti

[1] Vide lib. III, de Consensu Evangelist. cap. 13. — [2] Joan. XIX, 16-18.— [3] Galat VI, 14. — [4] Matth. V, 15.

duo latrones erant, sicut aliorum Evangelistarum narratione didicimus, cum quibus crucifixus et inter quos fixus est Christus[1] : de quo præmissa dixerat prophetia : « Et » inter iniquos deputatus est[2]. »

IV. « Scripsit autem et titulum Pilatus, et posuit su» per crucem : erat autem scriptum, Jesus Nazarenus » rex Judæorum. Hunc ergo titulum multi legerunt Ju» dæorum, quia prope civitatem erat locus ubi crucifixus » est Jesus. Et erat scriptum hebraice, græce et latine : » Rex Judæorum[3]. » Hæ quippe tres linguæ ibi præ cæteris eminebant : Hebræa propter Judæos in Dei lege gloriantes, Græca propter gentium sapientes, Latina propter Romanos multis ac pene omnibus jam tunc gentibus imperantes.

V. « Dicebant ergo Pilato pontifices Judæorum ; Noli » scribere, Rex Judæorum ; sed quia ipse dixit, Rex sum » Judæorum. Respondit Pilatus, Quod scripsi, scripsi[4]. » O ineffabilem vim divinæ operationis, etiam in cordibus ignorantium ! Nonne occulta vox quædam Pilato intus quodam, si dici potest, clamoso silentio personabat, quod tanto ante in Psalmorum litteris prophetatum est : « Ne corrumpas tituli inscriptionem[5] ? » Ecce tituli inscriptionem non corrumpit : quod scripsit, scripsit. Sed etiam pontifices qui hoc corrumpi volebant, quid dicebant ? « Noli scribere, inquiunt, Rex Judæorum ; sed quia » ipse dicit, Rex sum Judæorum. » Quid loquimini insani ? Quid fieri contradicitis, quod mutare nullo pacto potestis ? Numquid enim propterea non erit verum, quia Jesus ait : « Rex sum Judæorum ? » Si corrumpi nōn potest quod Pilatus scripsit, corrumpi potest quod veritas dixit ? Sed Judæorum tantum rex est Christus, an et gen-

[1] Matth. xxvii, 38 ; Marc. xv, 27, et Luc. xxiii, 33. — [2] Isaï. liii, 12. — [3] Joan. xix, 19, 20. — [4] Ibid. 21, 22. — [5] Tit. Psal. 56, 57, etc.

tium? Imo et gentium. Cum enim dixisset in prophetia: « Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion mon- » tem sanctum ejus, prædicans præceptum Domini[1]: » ne propter montem Sion solis Judæis eum regem quisquam dicere constitutum, continuo subjecit, Dominus dixit ad me: « Filius meus es tu, ego hodie genui te: » postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et » possessionem tuam terminos terræ. » Unde et ipse jam per os proprium loquens apud Judæos: « Habeo, inquit, » alias oves quæ non sunt de hoc ovili, oportet me et » ipsas adducere, et vocem meam audient, et erit unus » grex et unus pastor[2]. » Cur ergo magnum volumus intelligi in hoc titulo sacramentum, in quo scriptum erat, « Rex Judæorum, » si rex est Christus et gentium? Quia scilicet oleaster factus est particeps pinguedinis oleæ, non olea particeps facta est amaritudinis oleastri[3]. Nam in eo quod de Christo veraciter scriptus est titulus, « Rex Judæorun, » qui sunt intelligendi Judæi, nisi semen Abrahæ, filii promissionis, qui sunt etiam filii Dei? « Quoniam non qui filii carnis, ait Apostolus, hi filii » Dei: sed qui filii promissionis deputantur in semine[4]. » Et gentes erant quibus dicebat: « Si autem vos Christi, » ergo Abrahæ semen estis, secundum promissionem hæ- » redes[5]. » Rex ergo Judæorum Christus, sed Judæorum circumcisione cordis, spiritu non littera[6]; quorum laus non ex hominibus, sed ex Deo est; pertinentium ad Jerusalem liberam matrem nostram æternam in cœlis[7], Saram spiritalem ancillam et filios ejus de domo libertatis ejicientem. Ideo enim Pilatus quod scripsit, scripsit, quia Dominus quod dixit, dixit.

[1] Psal. II, 6, etc. — [2] Joan. X, 16. — [3] Rom. XI, 17. — [4] Id. IX, 7, 8. — [5] Galat. III, 29. — [6] Rom. II, 29. — [7] Galat. IV, 26.

TRACTATUS CXVIII.

In hæc verba : *Milites ergo cum crucifixissent eum acceperunt vestimenta ejus*, etc.

I. Ea quæ gesta sunt juxta crucem Domini, cum jam crucifixus esset, isto, quantum adjuvat, sermone tractemus. « Milites ergo cum crucifixissent eum, acceperunt » vestimenta ejus, et fecerunt quatuor partes, unicuique » militi partem, et tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum : dixerunt ergo ad » invicem, Non scindamus eam, sed sortiamur de illa » cujus sit. Ut Scriptura impleretur dicens, Partiti sunt » vestimenta mea sibi, et in vestem meam miserunt sortem[1]. » Factum est quod voluerunt Judæi : non ipsi, sed milites qui parebant Pilato, judicante ipso, crucifixerunt Jesum : et tamen si voluntates, si insidias, si operam, si traditionem, postremo si extorquentes clamores eorum cogitemus, magis utique Judæi crucifixerunt Jesum.

II. Sed de partitione et sortitione vestimentorum ejus non est prætereunter loquendum. Quamvis enim omnes Evangelistæ quatuor hujus rei meminerint, cæteri tamen brevius quam Joannes : et clause illi, iste vero apertissime. Nam Matthæus ait : « Postquam autem crucifixerunt eum, » diviserunt vestimenta ejus sortem mittentes[2]. » Marcus :

[1] Joan. XIX, 23; Ibid. 24, et Psal. XXI, 29. — [2] Matth. XXVII, 35.

« Et crucifigentes eum, diviserunt vestimenta ejus, mit-
» tentes sortem super eis, quis quid tolleret[1]. » Lucas :
« Dividentes vero vestimenta ejus miserunt sortes[2]. »
Joannes autem et quot partes de vestimentis ejus fecerint,
dixit, id est, quatuor, ut singulas tollerent. Unde apparet
quatuor fuisse milites, qui in eo crucifigendo præsidi pa-
ruerunt. Manifeste quippe ait : Milites ergo cum crucifi-
» xissent eum, acceperunt vestimenta ejus, et fecerunt
» quatuor partes, unicuique militi partem, et tunicam, »
subaudiendum est acceperunt : ut iste sit sensus, Acce-
perunt vestimenta ejus, et fecerunt quatuor partes, uni-
cuique militi partem, acceperunt et tunicam. Et sic lo-
cutus est, ut de cæteris vestimentis nullam sortem missam
esse videamus : sed de tunica quam simul cum cæteris
acceperunt, sed non similiter diviserunt. De hac enim
sequitur exponens : « Erat autem tunica inconsutilis, de-
» super contexta per totum. » Cur autem de illa sortem
miserunt narrans, « Dixerunt ergo, inquit, ad invicem,
» Non scindamus eam, sed sortiamur de illa cujus sit. »
Apparet itaque in aliis vestibus æquales eos habuisse par-
tes, ut sortiri necesse non fuerit : in illa vero una non
eos habere potuisse singulas partes, nisi scinderetur, ut
pannos ejus inutiliter tollerent; quod ne facerent, ad
unum eam pervenire sortitione maluerunt. Hujus Evan-
gelistæ narrationi consonat etiam propheticum testimo-
nium, quod et ipse continuo subjungens : « Ut scriptura,
» inquit, impleretur dicens, Partiti sunt vestimenta mea
» sibi, et super vestem meam miserunt sortem. » Non
enim, ait, sortiti, sed « partiti : » nec ait, sortientes par-
titi sunt, sed in cæteris vestimentis sortem omnino non
nominans, postea dixit, « et in vestem meam miserunt
» sortem, » propter illam reliquam tunicam. De qua re

[1] Marc. XV, 24. — [2] Luc. XXIII, 24.

dicam quod ipse donaverit, cum prius eam quæ oboriri potest, tanquam Evangelistæ inter se discrepent, calumniam propulsavero, demonstrans nullius cæterorum verba narrationi Joannis esse contraria.

III. Matthæus enim dicendo, Diviserunt vestimenta ejus sortem mittentes, ad totam divisionem vestimentorum voluit intelligi etiam tunicam pertinere, de qua sortem miserunt : quia utique omnes vestes dividendo, in quibus et illa fuit, de ipsa sortiti sunt. Tale est etiam quod ait Lucas, Dividentes vestimenta ejus miserunt sortes : dividentes enim venerunt ad tunicam, de qua facta est sortitio : ut inter eos universa vestimentorum ejus divisio compleretur. Quid autem interest utrum dicatur, Dividentes miserunt sortes, quod ait Lucas; an, Diviserunt sortem mittentes, quod ait Matthæus? nisi quod Lucas dicendo sortes, pluralem pro singulari numero posuit : quæ locutio Scripturis sanctis insolita non est : quamvis nonnulli codices [1] sortem reperiantur habere, non sortes. Marcus itaque solus videtur intulisse quæstionem : dicendo enim, Mittentes sortem super eis, quis quid tolleret, tanquam super omnibus vestimentis, non super sola tunica sors missa sit, locutus videtur. Sed etiam hic brevitas obscuritatem facit : sic enim dictum est, Mittentes sortem super eis, ac si diceretur, Mittentes sortem cum dividerentur : quod et factum est? Omnium quippe vestimentorum ejus divisio completa non esset, nisi sorte claruisset quis etiam illam tunicam tolleret, ut sic contentio dividentium finiretur, vel nulla potius oriretur. Quod ergo ait, Quis quid tolleret, quandoquidem hoc sorti deputatur, non ad omnia quæ divisa sunt vestimenta referendum est : sors enim missa est, quis illam tunicam tolleret : de qua quoniam narrare prætermisit qualis fuerit, et quem-

[1] Sic Hodie in græco κλῆρον.

admodum æqualibus factis partibus sola remanserit, quæ ne conscinderetur, veniret in sortem; propterea positum est quod ait, Quis quid tolleret, id est, quis eam tolleret : tanquam si totum ita diceretur, Diviserunt vestimenta ejus, mittentes sortem super eis, quis tunicam quæ partibus æqualibus superfuerat, tolleret.

IV. Quærat forte aliquis, quid significet in tot partes vestimentorum facta divisio, et de tunica illa sortitio. Quadripartita vestis Domini Jesu Christi, quadripartitam figuravit ejus Ecclesiam, toto scilicet, qui quatuor partibus constat, terrarum orbe diffusam, et omnibus eisdem partibus æqualiter, id est concorditer distributam. Propter quod alibi dicit missurum se Angelos suos, ut colligant electos ejus a quatuor ventis [1] : quod quid est, nisi a quatuor partibus mundi, Oriente, Occidente, Aquilone et Meridie? Tunica vero illa sortita, omnium partium significat unitatem, quæ charitatis vinculo continetur. De charitate autem locuturus Apostolus : « Supereminentem, » inquit, viam vobis demonstro [2] : » et alio loco ait « Co» gnoscere etiam supereminentem scientiæ charitatem » Christi [3] : » itemque alibi. Super omnia autem hæc charitatem, quæ est vinculum perfectionis [4]. Si ergo charitas et super eminentiorem habet viam, et supereminet scientiæ, et super omnia præcepta est : merito vestis qua significatur, desuper contexta perhibetur. Inconsutilis autem, ne aliquando dissuatur : et ad unum pervenit, quia in unum omnes colligit. Sicut in Apostolis cum esset etiam ipse numerus duodenarius, id est, quadripartitus in ternos, et omnes essent interrogati, solus Petrus respondit : « Tu es Christus Filius Dei vivi : » et ei dicitur; « Tibi dabo claves regni cœlorum, » tanquam ligandi et

[1] Matth. XXIV, 31. — [2] 1 Cor. XII, 31. — [3] Ephes. III, 19. — [4] Colos. III, 14.

» solvendi solus acceperit potestatem [1] : » cum et illud unus pro omnibus dixerit, et hoc cum omnibus tanquam quam personam gerens ipsius unitatis acceperit : ideo unus pro omnibus, quia unitas est in omnibus. Unde et hic cum dixisset : « desuper contexta : » addidit, « per totum. » Quod si referamus ad id quod significat, nemo ejus est expers qui pertinere invenitur ad totum : a quo toto, sicut Græca indicat lingua, catholica vocatur Ecclesia [2]. In sorte autem quid nisi Dei gratia commendata est? Sic quippe in uno ad omnes pervenit, cum sors omnibus placuit, quia et Dei gratia in unitate ad omnes pervenit : et cum sors mittitur, non personæ cujusque vel meritis, sed occulto judicio Dei ceditur.

V. Nec ideo ista non aliquid boni significasse quis dixerit, quia per malos facta sunt, non scilicet per eos qui Christum secuti, sed qui sunt persecuti. Quid enim de ipsa cruce dicturi sumus, quæ certe similiter ab inimicis atque impiis Christo facta et impacta est? Et tamen ea significari recte intelligitur, quod ait Apostolus, quæ sit latitudo et longitudo et altitudo et profundum [3]. Lata est quippe in transverso ligno, quo extenduntur pendentis manus ; et significat opera bona, in latitudine charitatis : longa est a transverso ligno usque ad terram, ubi dorsum, pedesque figuntur ; et significat perseverantiam in longitudine temporis usque in finem : alta est in cacumine, quo transversum lignum sursum versus exceditur ; et significat supernum finem, quo cuncta opera referuntur ; quoniam cuncta quæ latitudine ac longitudine bene ac perseveranter fiunt, propter altitudinem divinorum facienda sunt præmiorum : profunda est in ea parte qua in terra figitur : ibi quippe et occulta est, nec videri potest, sed cuncta ejus apparentia et eminentia inde con-

[1] Matth. XVI, 16, etc. — [2] Græc. ὅλον totum. — [3] Ephes. III, 18.

surgunt; sicut bona nostra de profunditate gratiæ Dei, quæ comprehendi ac dijudicari non potest, universa procedunt. Sed etsi crux Christi hoc solum significet, quod ait Apostolus : « Qui autem Jesu Christi sunt, carnem » suam crucifixerunt cum passionibus et concupiscen- » tiis[1], » quam magnum bonum est? Nec tamen facit hoc nisi concupiscens adversus carnem spiritus bonus, cum illam crucem Christi fecerit inimicus, id est, spiritus malus. Postremo quid est, quod omnes noverunt, Signum Christi, nisi crux Christi? Quod signum nisi adhibeatur, sive frontibus credentium, sive ipsi aquæ ex qua regenerantur, sive oleo quo chrismate unguntur, sive sacrificio quo aluntur, nihil eorum rite perficitur. Quomodo ergo per id quod mali faciunt, nihil boni significatur; quando per crucem Christi, quam fecerunt mali, in celebratione Sacramentorum ejus bonum nobis omne signatur? Sed hæc hactenus : quæ autem sequuntur, alias, ut Deus opitulabitur, disserendo videbimus.

TRACTATUS CXIX.

Ab eo quod sequitur, *Et milites quidem hæc fecerunt* : usque ad id : *Et inclinato capite tradidit spiritum.*

I. Crucifixo Domino, postea quam divisio vestimentorum ejus etiam sorte missa completa est, quæ deinde narret Joannes evangelista videamus. « Et milites quidem, » inquit, hæc fecerunt. Stabant autem juxta crucem Jesu,

[1] Galat. v, 24.

» mater ejus, et soror matris ejus Maria Cleophæ Magda-
» lene : cum vidisset ergo Jesus matrem et Discipulum
» stantem quem diligebat, dicit matri suæ, Mulier, ecce
» filius tuus : deinde dicit Discipulo, Ecce mater tua. Et
» ex illa hora accepit eam Discipulus in sua[1]. » Hæc nimirum est illa hora, de qua Jesus aquam conversurus in vinum, dixerat matri : « Quid mihi et tibi est, mulier ? » Nondum venit hora mea[2]. » Hanc itaque horam prædixerat quæ tunc nondum venerat, in qua deberet agnoscere moriturus, de qua fuerat mortaliter natus. Tunc ergo divina facturus, non divinitatis, sed infirmitatis matrem velut incognitam repellebat : nunc autem humana jam patiens, ex qua fuerat factus homo, affectu commandabat humano. Tunc enim qui Mariam creaverat, innotescebat virtute : nunc vero quod Maria pepererat, pendebat in cruce[3].

II. Moralis igitur insinuatur locus. Facit quod faciendum admonet, et exemplo suo suos instruxit præceptor bonus, ut a filiis piis impendatur cura parentibus : tanquam lignum illud ubi erant fixa membra morientis, etiam cathedra fuerit magistri docentis. Ex hac sana doctrina didicerat Paulus apostolus quod docebat, quando dicebat : « Si quis autem suis, et maxime domesticis non pro-
» videt, fidem negavit, et est infideli deterior[4]. » Quid autem tam cuique domesticum, quam parentes filiis, aut parentibus filii ? Hujus itaque saluberrimi præcepti ipse magister sanctorum de se ipso constituebat exemplum, quando non ut famulæ Deus quam creaverat et regebat, sed ut matri homo de qua creatus fuerat et quam relinquebat, alterum pro se quodammodo filium providebat. Nam cur hoc fecerit, quod sequitur in-

[1] Joan. XIX, 24-27. — [2] Id. II, 4. — [3] Vide supra in Tract. 8. — [4] I Tim. V, 8.

dicat : ait enim Evangelista, « Et ex illa hora accepit eam » Discipulus in sua, » de se ipso dicens. Sic quippe commemorare se solet, quod eum diligebat Jesus : qui utique omnes, sed ipsum præ cæteris et familiarius diligebat, ita ut in convivio super pectus suum discumbere faceret[1] : credo ut istius Evangelii, quod per eum fuerat prædicaturus, divinam excellentiam hoc modo altius commendaret.

III. Sed in quæ sua Joannes matrem Domini accepit ? Neque enim non ex eis erat qui dixerunt ei : « Ecce nos » dimisimus omnia, et secuti sumus te[2]. » Sed ibi quoque audierat, Quicumque ista dimiserit propter me, accipiet in hoc sæculo centies tantum. Habebat ergo ille Discipulus centupliciter plura quam dimiserat, in quæ susciperet ejus matrem qui illa donaverat. Sed in ea societate beatus Joannes receperat centuplum, ubi nemo dicebat aliquid suum, sed erant illis omnia communia[3] : sicut in Apostolorum Actibus scriptum est. Sic enim Apostoli erant, quasi nihil habentes, et omnia possidentes[4]. Quomodo ergo matrem magistri et Domini sui Discipulus et famulus accepit in sua, ubi aliquid suum nemo dicebat? An quia paulo post in eodem libro legitur : « Quotquot enim possessores prædiorum vel domorum erant, » vendentes afferebant pretia eorum, et ponebant ad pedes Apostolorum, distribuebatur autem unicuique prout » opus erat[5], » intelligendum est sic distributum fuisse huic Discipulo quod opus erat, ut illic etiam beatæ Mariæ tanquam matris ejus portio poneretur : magisque sic debemus accipere quod dictum est : « Ex illa hora suscepit » eam Discipulus in sua, » ut ad ejus curam quidquid ei esset necessarium pertineret ? Suscepit ergo eam in sua,

[1] Joan. XIII, 23. — [2] Matth. XIX, 27.— [3] Act. IV, 32. — [4] 2 Cor. VI, 10. — [5] Act. IV, 34, 35.

non prædia, quæ nulla propria possidebat; sed officia, quæ propria dispensatione exequenda curabat.

IV. Deinde subjungit, « Postea sciens Jesus quia omnia » consummata sunt, ut consummaretur Scriptura, dicit, » Sitio. Vas ergo positum erat aceto plenum, illi autem » spongiam plenam hyssopo circumponentes, obtulerunt » ori ejus. Cum ergo accepisset Jesus acetum, dixit, Con- » summatum est. Et inclinato capite, tradidit spiritum[1]. » Quis potest quæ facit, ita disponere, quomodo disposuit homo iste quæ passus est? Sed homo mediator Dei et hominum[2]; homo de quo prædictum legitur, Et homo est, et quis agnoscet eum? quoniam homines per quos hæc fiebant, non agnoscebant hominem Deum. Homo namque apparebat qui Deus latebat : patiebatur hæc omnia qui apparebat, et idem ipse disponebat hæc omnia qui latebat. Vidit ergo quia consummata sunt omnia, quæ oportebat ut fierent antequam acciperet acetum et traderet spiritum : atque ut hoc etiam consummaretur quod Scriptura prædixerat : « Et in siti mea potaverunt me » aceto[3], Sitio » inquit : tanquam diceret : Hoc minus fecistis, date quod estis. Judæi quippe ipsi erant acetum, degenerantes a vino Patriarcharum et Prophetarum, et tanquam de pleno vase, de iniquitate mundi hujus impleti, cor habentes velut spongiam, cavernosis quodammodo atque tortuosis latibulis fraudulentum. Hyssopum autem cui circumposuerunt spongiam aceto plenam, quoniam herba est humilis, et pectus purgat, ipsius Christi humilitatem congruenter accipimus : quam circumdederunt, et se circumvenisse putaverunt. Unde est illud in Psalmo : « Asperges me hyssopo, et mundabor[4]. » Christi namque humilitate mundamur : quia nisi humiliasset se-

[1] Joan. XIX, 28-30. — [2] 1 Tim. II, 5. — [3] Psal. LXVIII, 22. — [4] Id. L, 9.

metipsum, factus obediens usque ad mortem crucis[1], non utique sanguis ejus in peccatorum remissionem, hoc est, in nostram mundationem fuisset effusus.

V. Nec moveat quomodo spongia ori ejus potuerit admoveri, qui in cruce fuerat exaltatus a terra[2]. Sicut enim apud alios Evangelistas legitur, quod hic prætermisit, in arundine est factum, ut in spongia talis potus ad crucis sublimia levaretur. Per arundinem vero Scriptura significabatur, quæ implebatur hoc facto. Sicut enim lingua dicitur vel Græca vel Latina, vel alia quælibet sonum significans, qui lingua promitur : sic arundo dici potest littera, quæ arundine scribitur. Sed sonos significantes vocis humanæ usitatissime dicimus linguas : Scripturam vero arundinem dici, quo minus est usitatum, eo magis est mystice figuratum. Faciebat ista populus impius, patiebatur ista misericors Christus. Qui faciebat, quid faceret nesciebat : qui patiebatur autem, non solum quid fieret et cur fieret sciebat, verum etiam de male facientibus bene ipse faciebat.

VI. « Cum ergo accepisset Jesus acetum, dixit : Consummatum est. » Quid, nisi quod prophetia tanto ante prædixerat? Deinde quia nihil remanserat, quod antequam moreretur fieri adhuc oporteret, tanquam ille « qui » potestatem habebat ponendi animam suam, et iterum » sumendi eam[3] : » peractis omnibus quæ ut peragerentur expectabat : « Inclinato capite tradidit spiritum. » Quis ita dormit quando voluerit, sicut Jesus mortuus est quando voluit? Quis ita vestem ponit quando voluerit, sicut se carne exuit quando voluit? Quis ita cum voluerit abit, quomodo cum voluit obiit? Quanta speranda vel timenda potestas et judicantis, si apparuit tanta morientis?

[1] Philip. II, 8. — [2] Matth. XXVII, 48, et Marc. XV, 36. — [3] Joan. X, 18.

TRACTATUS CXX.

Ab eo quod sequitur : *Judæi ergo, quoniam parasceve erat,* etc. usque ad id, *Nondum enim sciebant Scripturam, quia oportet eum a mortuis resurgere.*

I. Postea quam Dominus Jesus, peractis omnibus quæ ante suam mortem peragi oportere præsciebat, quando voluit tradidit spiritum, quæ deinde secuta sunt, Evangelista narrante videamus. « Judæi ergo, inquit, quoniam » parasceve erat, ut non remanerent in cruce corpora » sabbato (erat enim magnus dies ille sabbati;) rogave- » runt Pilatum ut frangerentur eorum crura, et tolle- » rentur[1]. » Non crura tollerentur, sed hi quibus ideo frangebantur ut morerentur, et auferrentur ex ligno : ne pendentes in crucibus magnum diem festum sui diurni cruciatus horrore fædarent.

II. « Venerunt ergo milites, et primi quidem fregerunt » crura, et alterius qui crucifixus est cum eo. Ad Jesum » autem cum venissent, ut viderunt eum jam mortuum, » non fregerunt ejus crura : sed unus militum lancea la- » tus ejus aperuit, et continuo exivit sanguis, et aqua[2]. » Vigilanti verbo Evangelista usus est, ut non diceret, latus ejus percussit, aut vulneravit, aut quid aliud; sed, « aperuit : » ut illic quodammodo vitæ ostium panderetur, unde sacramenta Ecclesiæ manaverunt, sine quibus ad vitam quæ vera vita est, non intratur. Ille sanguis in

[1] Joan. xix, 31. — [2] Ibid. 31-34.

remissionem fusus est peccatorum : aqua illa salutare temperat poculum : hæc et lavacrum præstat, et potum. Hoc prænuntiabat quod Noë in latere arcæ ostium facere jussus est[1], qua intrarent animalia, quæ non erant diluvio peritura, quibus præfigurabatur Ecclesia. Propter hoc prima mulier facta est de latere viri dormientis, et appellata est vita materque vivorum[2]. Magnum quippe significavit bonum, ante magnum prævaricationis malum. Hic secundus Adam inclinato capite in cruce dormivit, ut inde formaretur ei conjux, quod de latere dormientis effluxit. O mors unde mortui reviviscunt! Quid isto sanguine mundius? Quid vulnere isto salubrius?

III. « Et qui vidit, inquit, testimonium perhibuit, et » verum est testimonium ejus : et ille scit quia vera dicit, » ut et vos credatis[3]. » Non dixit, ut et vos sciatis, sed « ut credatis : » scit enim qui vidit, cujus credat testimonio qui non vidit. Magis autem ad fidem credere pertinet quam videre. Nam quid est aliud credere, quam fidem accommodare? « Facta sunt enim hæc, inquit, ut » Scriptura impleretur, Os non comminuetis ex eo. Et » iterum alia Scriptura dicit, Videbunt in quem confixe» runt[4]. » Duo testimonia de Scripturis reddidit singulis rebus, quas factas fuisse narravit. Nam quia dixerat, « Ad » Jesum autem cum venissent, ut viderunt eum jam mor» tuum, non fregerunt ejus crura, » ad hoc pertinet testimonium, « Os non comminuetis ex eo : » quod præceptum est eis qui celebrare Pascha jussi sunt ovis immolatione in veteri Lege, quæ Dominicæ passionis umbra præcesserat. Unde « Pascha nostrum immolatus est Christus[5] : » de quo et Isaias propheta prædixerat : « Sicut ovis

[1] Gen. VI, 16. — [2] Gen. II, 22, etc. — [3] Joan. XIX, 35. — [4] Ibid. 36; Exod. XII, 46; Joan. XIX, 37, et Zac. XXXII, 10. — [5] I Cor. V, 7.

» ad immolandum ductus est[1]. » Item quia subjunxerat dicens : « Sed unus militum lancea latus ejus aperuit, » ad hoc pertinet alterum testimonium « Videbunt in quem » confixerunt : » ubi promissus est Christus, in ea qua crucifixus est carne venturus.

IV. « Post hæc autem rogavit Pilatum Joseph ab Ari» mathia, (eo quod esset Discipulus Jesu, occultus autem » propter metum Judæorum,) ut tolleret corpus Jesu : et » permisit Pilatus. Venit ergo, et tulit corpus Jesu. Venit » autem Nicodemus qui venerat ad Jesum nocte primum, » ferens mixturam myrrhæ et aloes quasi libras cen» tum[2]. » Non ita distinguendum est, ut dicamus, « pri» mum ferens mixturam myrrhæ : » sed ut quod dictum est, « primum, » ad superiorem sensum pertineat. Venerat enim Nicodemus ad Jesum nocte primum, quod idem Joannes narravit in prioribus Evangelii sui partibus[3]. Hic ergo intelligendum est ad Jesum, non tunc solum, sed tunc primum venisse Nicodemum ; ventitasse autem postea ut fieret audiendo Discipulus : quod certe modo in revelatione corporis beatissimi Stephani ferre omnibus gentibus declaratur (2). « Acceperunt ergo corpus » Jesu, et ligaverunt illud linteis cum aromatibus, sicut » mos est Judæis sepelire[4]. » Non mihi videtur Evangelista frustra dicere voluisse, « sicut mos est Judæis se» pelire : » Ita quippe, nisi fallor, admonuit in hujusmodi officiis, quæ mortuis exhibentur, morem cujusque gentis esse servandum.

V. « Erat autem in loco ubi crucifixus est, hortus, et » in horto monumentum novum, in quo nondum quis» quam positus erat[5]. » Sicut in Mariæ virginis utero ne-

[1] Isaï. LIII, 7. — [2] Joan. XIX, 38, 39. — [3] Id. III, 1. — [4] Id. XIX, 40. — [5] Ibid. 41.

mo ante illum, nemo post illum conceptus est : ita in hoc monumento nemo ante illum, nemo post illum sepultus est. « Ibi ergo propter parasceven Judæorum, quia juxta » erat monumentum, posuerunt Jesum. » Acceleratam vult intelligi sepulturam, ne advesperasceret : quando jam propter paresceven, quam Cœnam puram Judæi Latine usitatius apud nos vocant, facere tale aliquid non licebat.

VI. « Una autem sabbati Maria Magdalene venit mane, » cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum; et vi- » dit lapidem sublatum a monumento[1]. » Una sabbati est, quem jam diem Dominicum propter Domini resurrectionem mos Christianus appellat : quem Matthæus solus in Evangelistis primam Sabbati nominavit. « Cucurrit » ergo, et venit ad Simonem Petrum et ad alium Disci- » pulum quem amabat Jesus, et dicit eis, Tulerunt Do- » minum de monumento, et nescimus ubi posuerunt » eum. » Nonnulli codices etiam græci habent, « Tule- » runt Dominum meum, » quod videri dictum potest propensiore charitatis vel famulatus affectu : sed hoc in pluribus codicibus, quos in promptu habuimus, non invenimus.

VII. « Exiit ergo Petrus et ille alius Discipulus, et ve- » nerunt ad monumentum. Currebant autem duo simul, » et ille alius Discipulus præcucurrit citius Petro, et venit » primus ad monumentum[2]. » Advertenda hic et commendanda est recapitulatio, quomodo reditum est ad id quod fuerat prætermissum : et tamen quasi hoc sequeretur adjunctum est. Cum enim jam dixisset : « venerunt » ad monumentum : » regressus est ut narraret quomodo venerunt, atque ait : « Currebant autem duo simul, » etc. Ubi ostendit quod præcurrens ad monumentum prior

[1] Joan. xx, 1; Matth. xviii, 1, et Joan. xx, 7. — [2] Joan. xx, 3. 4.

venerit alius ille Discipulus, quem se ipsum significat, sed tanquam de alio cuncta narrat.

VIII. « Et cum se inclinasset, inquit, vidit posita lin-» teamina, non tamen introivit. Venit ergo Simon Petrus » sequens eum, et introivit in monumentum; et vidit » linteamina posita, et sudarium quod fuerat super caput » ejus non cum linteaminibus positum, sed separatim in-» volutum in unum locum[1]. » Putamus-ne nihil ista significant? Nequaquam hoc putaverim. Sed ad alia festinamus, in quibus immorari quæstionis vel obscuritatis alicujus necessitate compellimur. Nam ista quæ per se ipsa manifesta sunt, quid singula etiam significent, quærere sanctæ quidem deliciæ sunt, sed otiosorum, quod non sumus nos.

IX. « Tunc ergo introiit et ille discipulus, qui venerat » primus ad monumentum[2]. » Prior venit, et posterior intravit. Neque hoc utique vacat, sed mihi ad ista non vacat. « Et vidit, inquit, et credidit. » Hic nonnulli parum attendentes, putant hoc Joannem credidisse, quod Jesus resurrexit : sed quod sequitur, hoc non indicat. Quid sibi enim vult, quod statim adjunxit, « Nondum enim sciebant » Scripturam, quia oportet eum a mortuis resurgere[3]? » Non ergo eum credidit resurrexisse, quem nesciebat oportere resurgere. Quid ergo vidit? quid credidit? Vidit scilicet inane monumentum, et credidit quod dixerat mulier, eum de monumento esse sublatum. « Nondum enim sciebant » Scripturam, quia oporteret eum a mortuis resurgere. » Et ideo quando id ab ipso Domino audiebant, quamvis apertissime diceretur; consuetudine audiendi ab illo parabolas, non intelligebant, et aliquid aliud eum significare credebant. Sed ea quæ sequuntur in sermonem alium differamus.

[1] Joan. xx, 5-7. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. 9.

TRACTATUS CXXI.

De eo quod sequitur : *Abierunt ergo iterum ad semetipsos discipuli* : usque ad id : *Beati qui non viderunt et crediderunt.*

I. SUBLATUM esse Dominum de monumento, discipulis ejus Petro et Joanni nuntiaverat Maria Magdalene : quo illi venientes, invenerunt sola linteamina, quibus corpus fuerat involutum : et quid aliud credere potuerunt, nisi quod dixerat, quod etiam ipsa crediderat? « Abierunt ergo » iterum ad semetipsos discipuli[1] » : id est, ubi habitabant, et unde ad monumentum cucurrerant. « Maria autem stabat » ad monumentem foris plorans[2]. » Viris enim redeuntibus, infirmiorem sexum in eodem loco fortior figebat affectus. Et oculi qui Dominum quæsierant et non invenerant, lacrymis jam vacabant, amplius dolentes quod fuerat de monumento ablatus, quam quod fuerat in ligno occisus : quoniam magistri tanti, cujus eis vita subtracta fuerat, nec memoria remanebat. Tenebat itaque ad monumentum jam dolor iste mulierem. « Cum ergo fleret, inclinavit se et » prospexit in monumentum. » Cur hoc fecerit nescio. Non enim nesciebat non ibi esse jam quem quærebat; quandoquidem inde sublatum et discipulis ipsa nuntiaverat; et illi ad monumentum venerant, et non solum intuendo, sed etiam intrando corpus Domini quæsierant, non invenerant. Quid sibi ergo vult, quod ista cum fleret, rursum in monumentum inclinata prospexit? Utrum quod nimium

[1] Joan. XX. 10. — [2] Ibid. 11.

dolebat, nec suis nec illorum oculis facile putabat esse credendum? An potius divino instinctu in animo ejus affectum est ut prospiceret? Prospexit enim, « Et vidit duos » Angelos in albis sedentes, unum ad caput, et unum ad » pedes, ubi positum fuerat corpus Jesu[1]. » Quid est quod unus ad caput, et ad pedes alter sedebat? An quoniam qui Græce Angeli dicuntur, Latine sunt nuntii, isto modo Christi Evangelium velut a capite usque ad pedes, ab initio usque in finem significabant esse nuntiandum? « Dicunt ei illi : Mulier, quid ploras? Dicit ei : Quia tule- » runt Dominum meum, et nescio ubi posuerunt eum[2]. » Angeli lacrymas prohibebant : ubi quid aliud quam futurum quodammodo gaudium nuntiabant? Ita enim dixerunt : « Quid ploras? » ac si dicerent : Noli plorare. At illa eos putans interrogasse nescientes, causas prodit lacrymarum : « Quia tulerunt, inquit, Dominum meum : » Dominum suum vocans corpus exanime Domini sui, a toto partem significans : sicut omnes confitemur Jesum Christum Filium Dei unicum Dominum nostrum, quod utique simul est et Verbum et anima et caro, crucifixum tamen et sepultum, cum sola ejus sepulta sit caro. « Et nescio, » inquit, ubi posuerunt eum. » Hæc erat causa major doloris, quia nesciebat quo iret ad consolandum dolorem. Sed hora jam venerat, qua id quod nuntiatum quodammodo fuerat ab Angelis flere prohibentibus, gaudium succederet fletibus.

II. Denique « hæc cum dixisset, conversa est retrorsum, » et vidit Jesum stantem, et non sciebat quia Jesus est. » Dicit ei Jesus : Mulier, quid ploras? quem quæris? Illa » existimans quia hortulanus esset, dicit ei : Domine, si » tu sustulisti eum, dicito mihi ubi posuisti eum, et ego » eum tollam. Dicit ei Jesus : Maria. Conversa illa dicit

[1] Joan. xx, 12. — [2] Ibid. 13.

» ei : Rabboni, quod dicitur magister[1]. » Nemo calumnietur mulieri quod hortulanum dixerit dominum, et Jesum Magistrum. Ibi enim rogabat, hic agnoscebat : ibi honorabat hominem, a quo beneficium postulabat; hic recolebat doctorem, a quo discernere humana et divina discebat. Appellabat dominum cujus ancilla non erat, ut per eum perveniret ad Dominum cujus erat. Aliter ergo Dominum dixit, « Sustulerunt Dominum meum » : aliter autem, « Domine, si tu sustulisti eum. » Nam et Prophetæ appellaverunt dominos eos qui homines erant : sed aliter illum de quo scriptum est : « Dominus nomen ei[2]. » Sed ista mulier quæ jam fuerat conversa retrorsum ut videret Jesum, quando eum putavit esse hortulanum, et cum illo utique loquebatur, quomodo rursus conversa dicitur, ut ei diceret « Rabboni » : nisi quia tunc conversa corpore quod non erat putavit, nunc corde conversa quod erat agnovit?

III. « Dicit ei Jesus : Noli me tangere, nondum enim » ascendi ad Patrem meum : vade autem ad fratres meos, » et dic eis : Ascendo ad Patrem meum et Patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum[3]. » Est in his verbis quod breviter quidem, sed tamen attentius pertractare debemus. Jesus quippe mulierem quæ illum magistrum agnovit et appellavit, cum hæc ei responderet, fidem docebat : et hortulanus ille in ejus corde, tanquam in horto suo granum sinapis seminabat. Quid est ergo, « Noli me tangere? » Et tanquam hujus prohibitionis causa quæreretur, adjunxit : « nondum enim ascendi ad » Patrem meum. » Quid est hoc? Si stans in terra non tangitur, sedens in cœlo quomodo ab hominibus tangeretur? Qui certe antequam ascenderet, discipulis se tangendum obtulit dicens, sicut Lucas evangelista testatur : « Palpate

[1] Joan. xx, 14-16. — [2] Psal. LXVII, 5. — [3] Joan. xx, 17.

» et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut » me videtis habere[1] : vel quando dixit discipulo Thomæ : » Infer digitum tuum huc, et vide manus meas, et affer » manum tuam, et mitte in latus meum. » Quis autem tam sit absurdus, ut dicat eum a discipulis quidem antequam ad Patrem ascendisset, voluisse se tangi ; a mulieribus autem noluisse, nisi cum ascendisset ad Patrem ? Sed nec sic, qui vellet, desipere sineretur. Leguntur enim etiam feminæ post resurrectionem antequam ad Patrem ascenderet, tetigisse Jesum, in quibus erat etiam ipsa Maria Magdalene, narrante Matthæo, quod occurerit illis Jesus dicens : « Avete. » Illæ autem accesserunt, inquit, et tenuerunt pedes ejus, et adoraverunt eum[2]. Hoc a Joanne prætermissum est, sed a Matthæo verum dictum. Restat ergo ut aliquod in his verbis lateat sacramentum : quod sive inveniamus, sive invenire minime valeamus, inesse tamen nullo modo dubitare debemus. Aut ergo sic dictum est : « Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem » meum, » ut in illa femina figuraretur Ecclesia de gentibus, quæ in Christum non credidit, nisi cum ascendisset ad Patrem : aut sic in se credi voluit Jesus, hoc est, sic se spiritaliter tangi, quod ipse et pater unum sint. Ejus quippe intimis sensibus quodammodo ascendit ad Patrem, qui sic in eo profecerit ut Patri agnoscat æqualem : aliter non recte tangitur, id est, aliter non recte in eum creditur. Poterat autem sic credere Maria, ut eum putaret imparem Patri, quod utique prohibetur cum ei dicitur : « Noli me tangere » ; id est : Noli in me sic credere, quemadmodum adhuc sapis ; noli tuum sensum huc usque pertendere quod pro te factus sum, nec transire ad illud per quod facta es. Quomodo enim non carnaliter adhuc in eum credebat, quem sicut hominem flebat ? « Nondum

[1] Luc. XXIV, 39. — [2] Matth. XXVIII, 9.

» enim ascendi, inquit, ad Patrem meum » : ibi me tanges, quando me credideris Patri non imparem Deum. « Vade autem ad fratres meos, et dic eis : Ascendo ad » Patrem meum et Patrem vestrum. » Non ait : Patrem nostrum : aliter ergo meum, aliter vestrum, natura meum, gratia vestrum. « Et Deum meum et Deum vestrum. » Neque hic dixit, Deum nostrum : ergo et hic aliter meum, aliter vestrum ; Deum meum sub quo et ego homo sum. Deum vestrum inter quos et ipsum mediator sum.

IV. « Venit Maria Magdalene annuntians discipulis, » quia vidi Dominum : et hæc dixit mihi. Cum esset ergo » sero die illa una sabbatorum, et fores essent clausæ, ubi » erant discipuli congregati propter metum Judæorum, » venit Jesus et stetit in medio, et dicit eis : Pax vobis. » Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus et latus[1]. » Clavi enim manus fixerant, lancea latus ejus aperuerat : ubi ad dubitantium corda sananda, vulnerum sunt servata vestigia. Moli autem corporis ubi divinitas erat, ostia clausa non obstiterunt. Ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo nascente virginitas matris inviolata permansit, « Gavisi sunt ergo discipuli, viso Domino. Dixit ergo eis iterum : Pax vobis. [2] » Iteratio confirmatio est, ipse quippe dat per Prophetam promissam pacem super pacem. « Sicut » misit me Pater, inquit, et ego mitto vos. » Æqualem Patri Filium novimus, sed hic verba mediatoris agnoscimus. Medium quippe se ostendit dicendo : Ille me, et ego vos. « Hoc cum dixisset, insufflavit, et dixit eis : Accipite » Spiritum sanctum[3]. » Insufflando significavit Spiritum sanctum non Patris solius esse Spiritum, sed et suum. « Quorum remiseritis, inquit, peccata, remittuntur eis ; » et quorum retinueritis, retenta sunt[4]. » Ecclesiæ caritas quæ per Spiritum sanctum diffunditur in cordibus nostris,

[1] Joan. xx, 18-20. — [2] Ibid. 21. — [3] Ibid. 22. — [4] Ibid. 23.

participum suorum peccata dimittit : eorum autem qui non sunt ejus participes, tenet. Ideo postea quam dixit : « Accipite Spiritum sanctum » : hoc continuo de peccatorum remissione ac detentione subjecit.

V. « Thomas autem, unus ex duodecim, qui dicitur » Didymus, non erat cum eis quando venit Jesus : dixe» runt ergo ei alii discipuli : Vidimus Dominum. Ille autem » dixit eis : Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum, » et mittam digitum meum in locum clavorum, et mittam » manum meam in latus ejus, non credam. Et post dies » octo iterum erant discipuli ejus intus, et Thomas cum » eis : venit Jesus januis clausis, et stetit in medio, et » dixit : Pax vobis. Deinde dicit Thomæ : Infer digitum » tuum huc, et vide manus meas, et affer manum tuam, » et mitte in latus meum ; et noli esse incredulus, sed fi» delis. Respondit Thomas, et dixit ei : Dominus meus et » Deus meus[1]. » Videbat tangebatque hominem, et confitebatur Deum, quem non videbat neque tangebat : sed per hoc quod videbat atque tangebat, illud jam remota dubitatione credebat, « Dicit ei Jesus : Quia vidisti me, » credidisti[2]. » Non ait, tetigisti me, sed « vidisti me » : quoniam generalis quodammodo sensus est visus. Nam et per alios quatuor sensus nominari solet : velut cum dicimus : Audi et vide quam bene sonet, olfac et vide quam bene oleat, gusta et vide quam bene sapiat, tange et vide quam bene caleat. Ubique sonuit, Vide, cum visus proprie non negetur ad oculos pertinere. Unde et hic ipse Dominus : « Infer, inquit, digitum tuum huc, et vide » manus meas » : quid aliud ait, quam tange et vide? Nec tamen oculos ille habebat in digito. Ergo sive intuendo, sive etiam tangendo, « Quia vidisti me, inquit, » credidisti. » Quamvis dici possit non ausum fuisse Dis-

[1] Joan. xx, 24-28. — [2] Ibid. 29

cipulum tangere, cum se offerret ille tangendum : non enim scriptum est, Et tetigit Thomas. Sed sive aspiciendo tantum, sive etiam tangendo viderit et crediderit, illud quod sequitur, magis gentium fidem prædicat atque commendat, « Beati qui non viderunt, et crediderunt. » Præteriti temporis usus est verbis, tanquam ille qui quod erat futurum, in sua noverat prædestinatione jam factum. Sed jam sermo iste a prolixitate cohibendus est : donabit Dominus, ut de his quæ restant, alias disputemus.

TRACTATUS CXXII.

De eo quod sequitur, *Multa quidem et alia signa fecit Jesus* : usque ad id, *Et cum tanti essent, non est scissum rete.*

I. Post narrationem rei gestæ, in qua Thomas Discipulus oblatis sibi tangendis in Christi carne vulnerum locis, vidit quod credere nolebat, et credidit, interponit hæc evangelita Joannes, et dicit : « Multa quidem » et alia signa fecit Jesus in conspectu Discipulorum suo» rum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc autem » scripta sunt, ut credatis quia Jesus est Christus Filius » Dei, et ut credentes vitam habeatis in nomine ejus [1]. » Hoc capitulum velut libri hujus indicat finem : sed narratur hic deinde quemadmodum se manifestaverit Dominus ad mare Tiberiadis, et in captura piscium commendaverit Ecclesiæ sacramentum, qualis futura est ultima

[1] Joan. xx, 30, 31.

resurrectione mortuorum. Ad hoc itaque commendandum valere arbitror, quod tanquam finis interpositus est libri, quod esset etiam secuturæ narrationis quasi prooemium, quod ei quodammodo faceret eminentiorem locum, quæ narratio incipit ita. « Postea manifestavit se iterum Jesus » ad mare Tiberiadis, manifestavit autem sic : Erant si- » mul Simon Petrus et Thomas qui dicitur Didymus, et » Nathanaël qui erat a Cana Galilææ, et filii Zebedæi, et » alii ex Discipulis ejus duo : dicit eis Simon Petrus, » Vado piscari. Dicunt ei, Venimus et nos tecum [1]. »

II. Quæri solet de hac piscatione Discipulorum, cur redierint Petrus et filii Zebedæi ad id quod fuerunt prius quam a Domino vocarentur : erant enim piscatores quando eis dixit : « Venite post me et faciam vos piscatores ho- » minum [2]. » Tunc eum quippe illi secuti sunt, ut magisterio ejus relictis omnibus adhærerent : in tantum ut cum ab eo dives ille tristis abscederet, cui dixerat : « Vade, » vende quæ habes, et da pauperibus, et habebis the- » saurum in cœlo, et veni, sequere me [3], » diceret ei Petrus : « Ecce nos dimisimus omnia, et secuti sumus te. » Quid est ergo quod nunc quasi Apostolatu relicto fiunt quod fuerunt, et quod dimiserant repetunt, tanquam obliti quod audierant : « Nemo ponens manum super ara- » trum, et respiciens retro, aptus est regno cœlorum [4] ? » Quod si fecissent defuncto Jesu prius quam resurrexisset a mortuis : (quod quidem non poterant, quoniam dies quo crucifixus est totos eos tenebat attentos, usque ad ejus sepulturam, quæ ante vesperam facta est : sequens autem dies erat sabbati, quando eis morem patrium servantibus, operari utique non licebat : tertio vero die Dominus resurrexit, eosque revocavit ad spem quam de illo non

[1] Joan. xxi, 1-3. — [2] Matth. iv, 19. — [3] Id. xix, 21, etc. — [4] Luc. ix, 62.

habere jam cœperant :) tamen si tunc fecissent, putaremus eos illa, quæ animos eorum occupaverat, desperatione fecisse. Nunc vero post eum sibi de sepulcro redditum vivum, post oblatam suis oculis et manibus, non solum videndam, verum etiam tangendam atque palpandam redivivæ carnis evidentissimam veritatem; post inspecta vulnerum loca, usque ad apostoli Thomæ confessionem, qui se aliter crediturum non esse prædixerat; post acceptum ejus insufflatione Spiritum sanctum, post verba in suas aures ejus ore prolata : « Sicut misit me Pa-» ter, et ego mitto vos, quorum remiseritis peccata, re-» mittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt[1] : » subito fiunt sicut fuerant, non hominum, sed piscium piscatores.

III. His ergo quos hoc movet respondendum est, non eos fuisse prohibitos arte sua, licita scilicet atque concessa, victum necessarium quærere, sui Apostolatus integritate servata, si quando unde viverent aliud non haberent. Nisi forte quispiam putare audebit aut dicere, apostolum Paulum non pertinuisse ad eorum perfectionem, qui relictis omnibus Christum secuti sunt, quoniam ne quemquam eorum gravaret, quibus Evangelium prædicabat, suum victum suis manibus transigebat[2] : ubi magis impletum est quod ait : « Plus omnibus illis labo-» ravi : » et adjunxit : « Non autem ego, sed gratia Dei » mecum[3] : » ut hoc quoque appareat Dei gratiæ deputandum, quod et animo et corpore poterat usque adeo plus illis omnibus laborare, ut neque cessaret ab Evangelio prædicando, neque tamen ex Evangelio, sicut illi, sustentaret hanc vitam, cum id per tot gentes in quibus Christi nomen non fuerat prophetatum, multo latius atque fertilius seminaret. Ubi ostendit ex Evangelio vivendi,

[1] Joan. xx, 21, etc. — [2] 2 Thess. iii, 8. — [3] 1 Cor. xv, 10.

hoc est victum habendi non necessitatem Apostolis impositam, sed potestatem datam. Quam potestatem commemorat idem Apostolus dicens : « Si nos vobis spiritalia se» minavimus, magnum est si vestra carnalia metamus ?
» Si alii potestatis vestræ participitant, non magis nos ?
» Sed non sumus, inquit, usi hac potestate. » Et paulo post, « Qui altari serviunt, inquit, altari compartiuntur :
» sic et Dominus ordinavit his qui Evangelium annun» tiant, de Evangelio vivere : ego autem nullo horum
» usus sum [1]. » Satis igitur apertum est, non imperatum, sed in potestate Apostolis positum, ut aliunde non viverent nisi ex Evangelio, et ab eis quibus Evangelium prædicando spiritalia seminabant, carnalia meterent, hoc est carnis hujus sustentaculum sumerent, et tanquam milites Christi stipendium debitum acciperent, sicut a Provincialibus Christi. Unde idem ipse miles egregius paulo superius de hac re dixerat : « Quis militat suis stipendiis
» unquam [2] ? » Quod tamen ipse faciebat, quia plus illis omnibus laborabat. Si ergo beatus Paulus ut ea potestate, quam profecto cum cæteris Evangelii prædicatoribus habebat, non cum cæteris uteretur, sed suo stipendio militaret, ne gentes a nomine Christi penitus alienas doctrina ejus quasi venalis offenderet, aliter educatus, artem quam non noverat didicit, ut dum suis manibus transigitur doctor, nullus gravaretur auditor : quanto magis beatus Petrus, qui jam piscator fuerat, quod noverat fecit, si ad præsens illud tempus, aliud unde viveret, non invenit ?

IV. Sed respondebit quispiam, Et cur non invenit, cum Dominus promiserit dicens : « Quærite primum re» gnum et justitiam Dei, et hæc omnia apponentur vo» bis [3] ? » Prorsus etiam sic Dominus quod promisit implevit. Nam quis alius pisces qui caperentur apposuit ? qui

[1] I Cor. IX, 11, etc. — [2] Ibid. 7. — [3] Matth. VI, 33.

non ob aliud credendus est eis ingessisse penuriam qua compellerentur ire piscatum, nisi dispositum volens exhibere miraculum : ut simul et prædicatores Evangelii sui pasceret, et ipsum Evangelium tanto sacramento quod erat de numero piscium commendaturus augeret. De qua re etiam nos quod ipse apposuerit, dicere jam debemus.

V. « Dicit » ergo « Simon Petrus, Vado piscari. Dicunt » ei » qui cum illo erant, « Venimus et nos tecum. Et » exierunt et ascenderunt in navem : et illa nocte nihil » apprehenderunt. Mane autem jam facto stetit Jesus in » littore, non tamen cognoverunt Discipuli, quia Jesus » est. Dicit ergo eis Jesus, Pueri, numquid pulmentarium » habetis? Responderunt ei : Non. Dicit eis, Mittite in » dexteram navigii rete, et invenietis. Miserunt ergo, et » jam non valebant illud trahere a multitudine piscium. » Dicit ergo Discipulus ille, quem diligebat Jesus, Petro ; Dominus est. Simon Petrus cum audisset quia Dominus est, tunica succinxit se, erat enim nudus, et » misit se in mare. Alii autem Discipuli navigio venerunt, » (non enim longe erant a terra, sed quasi cubitis ducentis,) trahentes rete piscium. Ut ergo descenderunt » in terram, viderunt prunas positas, et piscem superpositum, et panem. Dicit eis Jesus, Afferte de piscibus » quos apprehendistis nunc. Ascendit Simon Petrus, et » traxit rete in terram plenum magnis piscibus centumquinquaginta tribus. Et cum tanti essent, non est scissum rete[1]. »

VI. Hoc est magnum sacramentum in magno Joannis Evangelio : et ut vehementius commendaretur, loco ultimo scriptum. Quod ergo septem Discipuli fuerunt in ista piscatione, Petrus, et Thomas, et Nathanaël, et duo filii Zebedæi, et alii duo quorum nomina tacentur, isti suo

[1] Joan. XXI, 3-11.

septenario numero finem significant temporis. Universum quippe septem diebus volvitur tempus. Ad hoc pertinet quod mane facto Jesus stetit in littore; quia etiam littus finis est maris, et ideo finem significat sæculi. Eumdem finem sæculi ostendit et quod Petrus rete extraxit in terram, hoc est in littus. Quod ipse Dominus aperuit, ubi alio quodam loco de sagena in mare missa similitudinem dedit : et eam trahunt, inquit, ad littus. Quod littus quid esset exponens, ait : « Sic erit in consummatione » sæculi [1]. »

VII. Sed illa verbi est, non rei gestæ parabola : re autem gesta, sicut hoc loco qualiter in sæculi fine futura sit, ita Dominus alia piscatione [2] significavit Ecclesiam qualiter nunc sit. Quod autem illud fecit in initio prædicationis suæ, hoc vero post resurrectionem suam, hinc ostendit illam capturam piscium, bonos et malos significare, quos nunc habet Ecclesia; istam vero tantummodo bonos, quos habebit in æternum, completa in fine hujus sæculi resurrectione mortuorum. Denique ibi Jesus non sicut hic in littore stabat, quando jussit pisces capi; sed ascendens in unam navim quæ erat Simonis, rogavit eum ut a terra reduceret pusillum, et in ea sedens docebat turbas [3] : ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem : « Duc in altum, » et laxate retia vestra in capturum. » Et illic quod captum est piscium in naviculis fuit, non sicut hic rete extraxerunt in terram. His signis et si qua alia potuerint reperiri, ibi Ecclesia in hoc sæculo, hic vero in fine sæculi figurata est : ideo illud ante, hoc autem post resurrectionem Domini factum est; quia ibi nos Christus significavit vocatos, hic resuscitatos. Ibi retia non mittuntur in dexteram, ne solos significent bonos, nec in sinistram, ne solos malos; sed indifferenter, « Laxate, » inquit, « retia

[1] Matth. XIII, 49. — [2] Luc. V. — [3] Ibid. 3, etc.

» vestra in capturam, » ut permixtos intelligamus bonos et malos : hic autem, inquit, « Mittite in dexteram navigii » rete, » ut significaret eos qui stabant ad dexteram, solos bonos. Ibi rete propter significanda schismata rumpebatur : hic vero quoniam tunc jam in illa summa pace sanctorum nulla erunt schismata, pertinuit ad Evangelistam dicere : « Et cum tanti essent » id est, tam magni, « non » est scissum rete : » tanquam illud respiceret ubi scissum est, et in illius mali comparatione commendaret hoc bonum. Ibi capta est multitudo piscium tanta, ut impleta duo navigia mergerentur, id est, in submersionem premerentur : non enim mersa sunt, sed tamen periclitata. Unde enim existunt in Ecclesia, tanta quæ gemimus : nisi cum tantæ multitudini obsisti non potest, quæ ad submergendam propemodum disciplinam intrat cum moribus suis a sanctorum itinere penitus alienis? Hic autem miserunt rete in dexteram partem, « et jam non » valebant illud trahere a multitudine piscium. » Quid est, « jam non valebant illud trahere, » nisi quia illi qui pertinent ad resurrectionem vitæ, id est ad dexteram, et intra Christiani nominis retia defunguntur, nonnisi in littore, id est in fine sæculi cum resurrexerint, apparebunt? Ideo non valuerunt sic trahere retia, ut in navem refunderent quos ceperant pisces, sicut de illis omnibus factum est, quibus rete disruptum, et naviculæ pressæ sunt. Habet autem istos dextros Ecclesia post finem vitæ hujus in somno pacis, velut in profundo latentes, donec ad littus rete perveniat quo trahebatur, quasi a cubitis ducentis. Quod autem illic duabus naviculis, propter circumcisionem et præputium : hoc isto loco ducentis cubitis existimo figuratum, propter utriusque generis electos, et circumcisionis et præputii, tanquam centum et centum; quia in summa centenarii numerus ad dexteram

transit. Postremo in illa piscatione numerus piscium non exprimitur, tanquam illud ibi fiat quod prædictum est per Prophetam : « Annuntiavi et locutus sum, multiplicati » sunt super numerum[1] : » hic vero non sunt aliqui super numerum, sed certus est numerus centum quinquaginta tres : cujus numeri ratio Domino adjuvante reddenda est.

VIII. Si enim numerum constituamus qui Legem significet, quid erunt nisi decem ? Decalogum quippe Legis, id est, decem notissima illa præcepta digito Dei duabus lapideis tabulis primum fuisse conscripta certissimum nobis est[2]. Sed Lex quando non adjuvat gratia, prævaricatores facit, et tantummodo in littera est : propter hoc enim maxime ait Apostolus : « Littera occidit, spiritus » autem vivificat[3]. » Accedat ergo ad litteram spiritus, ne occidat littera quem non vivificat spiritus : sed ut operemur præcepta Legis, non viribus nostris, sed munere Salvatoris. Cum autem accedit ad Legem gratia, id est, ad litteram spiritus, quodammodo denario numero additur septenarius. Isto quippe numero, id est, septenario, significari Spiritum sanctum, advertenda litterarum sacrarum documenta testantur. Nempe enim sanctitas vel sanctificatio ad sanctum proprie pertinet Spiritum : unde cum et Pater spiritus sit, et Filius spiritus sit, quoniam Deus spiritus est; et Pater sanctus et Filius sanctus sit[4] : proprio tamen nomine amborum spiritus vocatur Spiritus sanctus. Ubi ergo primum in Lege sonuit sanctificatio, nisi in die septimo ? Non enim sanctificavit Deus diem primum, in quo fecit lucem; aut secundum, in quo firmamentum; aut tertium, in quo discrevit mare a terra, et terra herbam lignumque produxit; aut quartum, in quo sidera sunt creata; aut quintum, in quo animalia quæ in aquis vivunt et in aëre volitant; aut sex-

[1] Psal. XXXIX, 6. — [2] Deut. IX, 10. — [3] 2 Cor. III, 6. — [4] Joan. IV, 24.

tum, in quo terrestris anima viva et ipse homo : sed sanctificavit diem septimum, in quo requievit ab operibus suis[1]. Convenienter igitur septenario numero significatur Spiritus sanctus. Isaïas etiam propheta[2] : » Requiescet, » inquit, in eo Spiritus Dei : » eumque deinceps commendans opere vel munere septenario : « Spiritus, inquit, » sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, » spiritus scientiæ et pietatis, et implebit illum spiritus » timoris Dei. » Quid in Apocalypsi, nonne septem spiritus Dei dicuntur[3], cum sit unus atque idem Spiritus, dividens propria unicuique prout vult[4]? Sed operatio septenaria unius Spiritus sic appellata est ab eodem Spiritu, qui scribenti adfuit, ut septem spiritus dicerentur. Cum itaque Legis denario Spiritus sanctus per septenarium numerum accedit, fiunt decem et septem : qui numerus ab uno usque ad se ipsum computatis omnibus crescens, ad centum-quinquaginta-tres pervenit. Ad unum enim si adjicias duo, fiunt utique tres; his si adjicias tres et quatuor, fiunt omnes decem; deinde si adjicias omnes numeros qui sequuntur usque ad decem et septem, ad supradictum numerum summa perducitur, id est, si ad decem, quo ab uno usque ad quatuor perveneras, addas quinque, fiunt quindecim : his addas sex, et fiunt viginti unum; his addas septem et fiunt viginti-octo; his addas octo et novem et decem, et fiunt quinquaginta-quinque; his addas undecim et duodecim et tredecim, et fiunt nonaginta unum; his rursum quatuordecim et quindecim et sexdecim, et fiunt centum-triginta-sex : huic numero adde illum qui restat de quo agitur, id est, decem et septem, et piscium numerus ille complebitur. Non ergo tantummodo centum quinquaginta-tres sancti ad vitam resurrecturi significantur æternam, sed millia sanc-

[1] Gen. II, 3. — [2] Isaï. XI, 2, etc. — [3] Apoc. III, 1. — [4] 1 Cor. XII, 11.

torum ad gratiam Spiritus pertinentium : qua gratia cum Lege Dei tanquam cum adversario concordatur; ut vivificante Spiritu littera non occidat, sed quod per litteram jubetur, Spiritu adjuvante compleatur, et si quid minus fit, remittatur. Omnes ergo ad istam gratiam pertinentes, hoc numero figurantur, hoc est figurate significantur. Qui numerus ter habet etiam quinquagenarium numerum, et insuper ipsa tria propter mysterium Trinitatis : quinquagenarius autem multiplicatis septem per septem, et unius adjectione completur : nam septies septem fiunt quadraginta novem. Unus autem additur, ut eo significetur unum esse, qui per septem propter operationem septenariam demonstratur ; et novimus Spiritum sanctum post ascensionem Domini quinquagesimo die missum, quem Discipuli jussi sunt expectare promissum [1].

IX. Non igitur frustra dicti sunt hi pisces, et tot et tanti, id est, et centum quinquaginta-tres, et magni. Sic enim scriptum est : « Et traxit rete in terram plenum ma- » gnis piscibus , centum quinquaginta tribus [2]. » Cum enim dixisset Dominus : « Non veni solvere Legem, sed » implere [3], » daturus utique Spiritum per quem Lex posset impleri, tanquam septem additurus ad decem, paucissimis verbis interpositis ait : « Qui ergo solverit unum » de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, mi- » nimus vocabitur in regno cœlorum : qui autem fecerit » et docuerit, magnus vocabitur in regno cœlorum [4]. » Iste ergo poterit pertinere ad numerum piscium magnorum. Minimus autem ille, qui solvit factis quod docet verbis, in tali Ecclesia potest esse, qualem significat piscium prima illa captura, habentem bonos et malos, quia et ipsa dicitur regnum cœlorum : propter quod ait : « Si- » mile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, et

[1] Act. II, 2. — [2] Joan. XXI, 11. — [3] Matth. V, 17. — [4] Ibid. 19.

» ex omni genere congreganti[1]. » Ubi vult intelligi etiam bonos, et malos : quos dicit in littore, id est, in fine sæculi separandos. Denique ut ostenderet istos minimos reprobos esse, qui docent bona loquendo, quæ solvunt male vivendo, nec quasi minimos in vita æterna futuros, sed omnino ibi non futuros ; cum dixisset, « Minimus vocabitur in regno cœlorum, » continuo subjecit : « Dico » enim vobis, quia nisi abundaverit justitia vestra plus » quam Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in re- » gnum cœlorum[2]. » Illi sunt certe, Scribæ et Pharisæi, qui cathedram Moysi sedent, et de quibus ait : « Quæ di- » cunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite, dicunt » enim et non faciunt[3] : » docent sermonibus, quod solvunt moribus. Consequens est ergo, ut qui minimus est in regno cœlorum. qualis nunc est Ecclesia, non intret in regnum cælorum, qualis tunc erit Ecclesia ; quoniam docendo quod solvit, ad eorum societatem qui faciunt quod docent, non pertinebit : et ideo non erit in numero piscium magnorum; quoniam qui fecerit et docuerit, magnus vocabitur in regno cœlorum. Et quia hic magnus erit, ideo ibi erit ubi minimus ille non erit. Usque adeo quippe ibi magni erunt, ut qui minor ibi est, major sit eo quo hic nemo major est[4]. Sed tamen qui hic magni sunt, id est, qui in regno cœlorum, ubi sagena congregat bonos et malos, faciunt bona quæ docent, ipsi erunt in illa regni cœlorum æternitate majores, quos isti ad dexteram et resurrectionem vitæ pertinentes indicant pisces. Sequitur de prandio Domini cum istis septem Discipulis, et de his quæ post prandium locutus est, ac de ipsius Evangelii termino, ut Deus quod donaverit disseramus : sed hoc non est isto sermone coarctandum.

[1] Matth. XIII, 47. — [2] Id. V, 20. — [3] Id. XXIII, 3. — [4] Id. XI, 11.

TRACTATUS CXXIII.

De eo quod dicit Jesus : *Venite, prandete* : usque ad id, *Hoc autem dixit, significans qua morte clarificacaturus esset Deum:*

I. In eo quod tertio Dominus post resurrectionem manifestavit se Discipulis suis, beati Joannis apostoli Evangelium terminatur : in quo jam pertractavimus, ut valuimus, partem priorem, usque ad eum locum ubi narratum est, captos fuisse pisces centum-quinquaginta-tres a Discipulis, quibus se demonstravit, et cum magni essent, retia non esse disrupta. Deinde quæ sequuntur consideranda sunt, et quantum adjuvat Dominus, sicut res postulare videbitur, disserenda. Peracta quippe illa piscatione, « Dicit eis Jesus, Venite, prandete. Et nemo au» debat discumbentium interrogare eum, Tu quis es? » scientes quia Dominus est[1]. » Si ergo sciebant, quid opus erat ut interrogarent? Si autem non opus erat, quare dictum est, « non audebant; » quasi opus esset, sed timore aliquo non auderent? Sensus ergo hic est : Tanta erat evidentia veritatis, qua Jesus illis Discipulis apparebat, ut eorum non solum negare, sed nec dubitare quidem ullus auderet : quoniam si quisquam dubitaret, utique interrogare deberet. Sic ergo dictum est : « Nemo audebat eum » interrogare, Tu quis es ? » ac si diceretur, Nemo audebat dubitare quod ipse esset.

II. « Et venit Jesus, et accipit panem, et dat eis, et

[1] Joan XXI, 12.

» piscem similiter[1]. » Ecce dictum est etiam quid pranderent : de quo prandio aliquid suave ac salubre dicemus et nos, si pascat et nos. Superius narratum est, quod isti discipuli, quando descenderunt in terram, viderunt prunas positas, et piscem superpositum, et panem[2]. Ubi non est intelligendum etiam superpositum panem fuisse prunis, sed tantum subaudiendum, viderunt. Quod verbum si repetamus eo loco ubi subaudiendum est, ita totum dici potest : Viderunt prunas positas, et piscem superpositum, et panem viderunt. Vel ita potius : Viderunt prunas positas, et piscem superpositum, viderunt et panem. Jubente etiam Domino attulerunt et de piscibus, quos ipsi ceperant : quod eos fecisse quamvis a narrante non esset expressum ; tamen Dominum jussisse non tacitum est. Ait enim : Afferte de piscibus, quos apprehendistis nunc. Et utique jubente illo eos non fecisse quis credat? Hinc ergo fecit prandium Dominus illis septem discipulis suis, de pisce scilicet, quem prunis superpositum viderant, huic adjungens ex illis quos ceperant, et de pane quem nihilominus eos vidisse narratum est. Piscis assus, Christus est passus. « Ipse est et panis qui de cœlo descendit[3] Huic incorporatur Ecclesia ad participandam beatitudinem sempiternam. Propter quod dictum est : « Afferte de piscibus, » quos apprehendistis nunc » : ut omnes qui hanc spem gerimus, per illum septenarium numerum discipulorum, per quem potest hoc loco nostra universitas intelligi figurata, tanto sacramento nos communicare noscemus, et eidem beatitudini sociari. Hoc Domini prandium est cum discipulis suis, ad quod Joannes Evangelium suum, cum haberet de Christo alia multa quæ diceret, magna, ut existimo, et rerum magnarum contemplatione concludit. Hic enim Ecclesia qualis in solis bonis futura est, signifi-

[1] Joan. xxi, 13. — [2] Ibid. 9. — [3] Id. vi, 41. — [4] Id. xxi, 10.

catur per capturam centum quinquaginta trium piscium : et eis qui hæc credunt, sperant, diligunt, participatio tantæ beatitudinis per hoc prandium demonstratur.

III. « Hoc jam tertio, inquit, manifestatus est Jesus » discipulis suis, cum resurrexisset a mortuis [1]. » Quod non ad ipsas demonstrationes, sed ad dies referre debemus : id est, primo die cum surrexit, et post dies octo quando discipulus Thomas vidit et credidit, et hodie quando hoc de piscibus fecit; post quot autem dies id fecerit, dictum non est : nam ipso primo die non semel visus est, sicut Evangelistarum omnium testimonia collata demonstrant : sed sicut dictum est, secundum dies numerandæ sunt manifestationes ejus, ut ista sit tertia ; prima quippe habenda sit, eademque una propter unum diem, quotiescumque se et quibuscumque die illo quo resurrexit ostendit, secunda post dies octo, et hæc tertia, et deinde quoties voluit usque ad diem quadragesimum, quo ascendit in cœlum, quamvis non scripta sint omnia.

IV. « Cum ergo prandissent, dicit Simoni Petro : « Simon » Joannis diligis me plus his? Dicit ei : Etiam, Domine, » tu scis quia amo te. Dicit ei : Pasce agnos meos. Dicit » ei iterum : Simon Joannis, diligis me? Ait illi : Etiam, » Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei : Pasce agnos meos. » Dicit ei tertio : Simon Joannis, amas me? Contristatus » est Petrus, quia dixit ei tertio, Amas me; et dicit ei : » Domine, tu omnia scis, tu scis quia amo te. Dicit ei : » Pasce oves meas. Amen, amen dico tibi, cum esses ju» nior, cingebas te, et ambulabas ubi volebas : cum autem » senueris, extendes manus tuas, et alius te cinget, et » ducet quo tu non vis. Hoc autem dixit, significans qua » morte clarificaturus esset Deum [2]. » Hunc invenit exitum ille negator, et amator; præsumendo elatus, negando

[1] Joan. xxi, 14. — [2] Ibid. 15-19.

prostratus, flendo purgatus, confitendo probatus, patiendo coronatus : hunc invenit exitum, ut pro ejus nomine perfecta dilectione moreretur, cum quo se moriturum perversa festinatione promiserat. Faciat ejus resurrectione firmatus, quod immature pollicebatur infirmus. Hoc enim oportebat, ut prius Christus pro Petri salute, deinde Petrus pro Christi prædicatione moreretur. Præposterum fuit quod audere cœperat humana temeritas, cum istum disposuisset ordinem veritas. Animam suam se positurum pro Christo Petrus putabat, pro liberatore liberandus [1] : cum Christus venissst animam suam positurus pro suis omnibus, in quibus erat et Petrus : quod ecce jam factum est. Nunc jam firmitas cordis ad suspiciendam mortem pro nomine Domini vera ipso donante sumatur, non falsa nobis errantibus præsumatur. Nunc est ut vitæ hujus non metuamus interitum; quia resurgente Domino vitæ alterius præcessit exemplum. Nunc est, Petre, ut mortem non timeas; quia vivit quem mortuum dolebas, et quem pro nobis mori carnali amore prohibebas. Ausus es prævenire ductorem, formidasti ejus persecutorem : jam pretio pro te fuso, nunc est ut sequaris emptorem, et sequaris omnino usque ad mortem crucis. Verba ejus audisti, quem jam veracem probasti : passurum te ipse prædixit, qui te prædixerat negaturum.

V. Sed prius Dominus quod sciebat interrogat, nec semel, sed iterum ac tertio, utrum Petrus eum diligat; nec aliud toties audit a Petro, quam se diligi; nec aliud toties commendat Petro, quam suas oves pasci. Redditur negationi trinæ trina confessio; ne minus amori lingua serviat quam timori, et plus vocis elicuisse videatur mors imminens, quam vita præsens. Sit amoris officium, pascere Dominicum gregem; si fuit timoris indicium, negare pas-

[1] oan. XIII, 37.

pastorem. Qui hoc animo pascunt oves Christi, ut suas velint esse non Christi, se convincuntur amare, non Christum; vel gloriandi, vel dominandi, vel acquirendi cupiditate, non obediendi et subveniendi, et Deo placendi caritate. Contra hos ergo vigilat toties inculcata ista vox Christi, quos Apostolus gemit sua quærere, non quæ Jesu Christi [1]. Nam quid est aliud, « Diligis me? » Pasce oves meas, » quam si diceretur : Si me diligis, non te pascere cogita : sed oves meas, sicut meas pasce, non sicut tuas; gloriam meam in eis quære, non tuam; dominium meum, non tuum, lucra mea, non tua; ne sis in eorum societate qui pertinent ad tempora periculosa, se ipsos amantes, et cætera quæ huic malorum initio connectuntur? Cum dixisset enim Apostolus, « erunt enim » homines se ipsos amantes : secutus adjunxit, Amatores » pecuniæ, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obe- » dientes, ingrati, scelesti, irreligiosi, sine affectione » detractores, incontinentes, immites, sine benignitate, » proditores, procaces, cæcati, voluptatum amatores » magis quam Dei, habentes speciem pietatis, virtutem » autem ejus abnegantes [2]. » Hæc omnia mala ab eo velut fonte manant, quod primum posuit, se ipsos amantes. Merito dicitur Petro, « Diligis me? » et respondet, « Amo te »; eique refertur, « Pasce agnos meos » : et hoc iterum, hoc tertio. Ubi etiam demonstratur unum atque idem esse amorem et dilectionem : nam etiam Dominus novissime non ait, « Diligis me? » sed, « Amas me? » Non ergo nos, sed ipsum amemus : et in pascendis ovibus ejus ea quæ sunt ejus, non ea quæ sunt nostra quæramus. Nescio quo enim inexplicabili modo, quisquis se ipsum, non Deum amat, non se amat : et quisquis Deum, non se ipsum amat, ipse se amat. Qui enim non potest vivere de se, moritur

[1] Philip. II, 21. — [2] 2 Tim. III, 2, etc.

utique amando se : non ergo se amat, qui ne vivat se amat. Cum vero ille diligitur de quo vivitur, non se diligendo magis diligit, qui propterea non se diligit, ut eum diligat de quo vivit. Non sint ergo se ipsos amantes qui pascunt oves Christi, ne tanquam suas, sed tanquam ipsius eas pascant; et velint ex illis sua lucra conquirere, sicut amatores pecuniæ, vel eis dominari, sicut elati; vel gloriari de honoribus quos ab eis sumunt, sicut superbi; vel in tantum progredi ut etiam hæreses faciant, sicut blasphemi : nec cedant sanctis patribus, sicut parentibus non obedientes; et eis qui illos corrigere volunt quia perire nolunt, mala pro bonis reddant, sicut ingrati; interficiant animas et suas et alienas, sicut scelesti; materna Ecclesiæ viscera dissipent, sicut irreligiosi; non compatiantur infirmis, sicut sine affectione; famam Sanctorum maculare conentur, sicut detractores; cupiditates pessimas non refrenent, sicut incontinentes; exerceant lites, sicut immites; nesciant subvenire, sicut sine benignitate; indicent inimicis piorum quæ occultanda cognoverint, sicut proditores; humanam verecundiam inverecunda exagitatione perturbent, sicut procaces; non intelligant neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, sicut cœcati; lætitias carnales spiritalibus gaudiis anteponant, sicut voluptatum amatores magis quam Dei. Hæc enim atque hujusmodi vitia, sive uni homini accidant omnia, sive his alia, illis alia dominentur, ex illa radice quodammodo pullulant, cum sunt homines se ipsos amantes. Quod vitium maxime cavendum est eis qui pascunt oves Christi, ne sua quærant, non quæ Jesu Christi; et in usus cupiditatum suarum conferant, pro quibus sanguis fusus est Christi. Cujus amor in eo qui pascit oves ejus, in tam magnum debet spiritalem crescere ardorem, ut vincat etiam mortis naturalem timorem, quo mori nolumus, et quando cum Christo

vivere volumus. Nam et apostolus Paulus dicit se habere concupiscentiam dissolvi et esse cum Christo [1] : ingemiscit tamen gravatus et non vult exspoliari, sed supervestiri, ut absorbeatur mortale a vita [2]. Et huic Dominus dilectori suo: « Cum senueris, inquit, extendes manus tuas, et alius » te cinget, et ducet quo tu non vis. Hoc enim ei dixit, » significans qua morte clarificaturus erat Deum [3]. Exten- » des, inquit, manus tuas, » hoc est, crucifigeris. Ad hoc autem ut venias, « alius te cinget, et ducet, » non quo vis, sed « quo non vis. » Prius dixit quod fieret, et deinde quomodo fieret. Non enim crucifixus, sed utique crucifigendus quo nollet est ductus : nam crucifixus non quo nolebat abiit, sed potius quo volebat. Solutus quippe a corpore volebat esse cum Christo, sed si fieri posset, præter mortis molestiam vitam concupiscebat æternam : ad quam molestiam nolens ductus est, sed ab ea volens eductus est : nolens ad eam venit, sed volens eam vicit; et reliquit hunc infirmitatis affectum quo nemo vult mori, usque adeo naturalem, ut eum beato Petro nec senectus auferre potuerit, cui dictum est : « Cum senueris, duceris quo » non vis. » Propter nos consolandos hunc etiam in se transfiguravit ipse Salvator, dicens : « Pater, si fieri potest, » transeat a me calix iste [4] » : qui utique mori venerat, nec habebat mortis necessitatem, sed voluntatem, potestate positurus animam suam, et rursus eam potestate sumpturus [5]. Sed molestia quantacumque sit mortis, debet eam vincere vis amoris, quo amatur ille qui cum sit vita nostra, etiam mortem voluit perferre pro nobis. Nam si nulla esset mortis vel parva molestia, non esset tam magna Martyrum gloria. Sed si Pastor bonus qui posuit animam suam pro ovibus suis [6], ex ipsis ovibus suis, tam multos sibi

[1] Philip. I, 23. [2] 2 Cor. v, 4. — [3] Joan. XXI, 18, 19. — [4] Matth. XXVI, 39. — [5] Joan. X, 18. — [6] Ibid. 11.

Martyres fecit : quanto magis debent usque ad mortem pro veritate certare, et usque ad sanguinem adversus peccatum quibus oves ipsas pascendas, hoc est docendas regendasque committit? Ac per hoc præcedente passionis ejus exemplo, quis non videat magis debere imitando pastori hærere pastores, si eum multæ etiam imitatæ sunt oves, sub quo pastore uno in grege uno, et pastores ipsi sunt oves? Omnes quippe fecit suas oves, pro quibus est omnibus passus : quia et ipse ut pro omnibus pateretur, ovis est factus.

TRACTATUS CXXIV.

Ab eo loco : *Et cum hoc dixisset, dicit ei, Sequere me* etc. usque in finem Evangelii.

I. Non parva quæstio est, cur Apostolo Petro, quando se tertio manifestavit Discipulis, dixerit Dominus, « Se» quere me, » de Apostolo autem Joanne, « Sic eum » volo manere donec veniam, quid ad te? » Huic quæstioni, quantum Dominus ipse donaverit, sive pertractandæ, sive solvendæ sermonem novissimum hujus operis impendimus. Cum ergo prænuntiasset Dominus Petro, qua morte clarificaturus esset Deum, « dicit ei, Sequere me. » Conversus Petrus vidit illum Discipulum quem diligebat » Jesus, sequentem : qui et recubuit in cæna super pec» tus ejus, et dixit, Domine, quis est qui tradet te? Hunc » ergo cum vidisset Petrus, dicit Jesu, Domine, hic au» tem quid? Dicit ei Jesus, Sic eum volo manere donec » veniam : quid ad te? Tu me sequere. » Exiit ergo sermo » iste inter fratres, quia Discipulus ille non moritur. Et

» non dixit ei Jesus, Non moritur : sed, Sic eum volo » manere donec veniam, quid ad te[1] ? » Ecce quousque in hoc Evangelio extenditur quæstio, quæ sua profunditate non mediocriter mentem scrutantis exercet. Cur enim dicitur Petro, « Sequere me, » nec dicitur cæteris qui simul aderant? Et profecto eum sicut magistrum Discipuli sequebantur. Sed si ad passionem intelligendum est, numquid solus pro Christiana veritate passus est Petrus? Nonne ibi erat in illis septem alius filius Zebedæi frater Joannis, qui post ejus ascensionem ab Herode manifestatur occisus[2]? Verum aliquis dixerit, quoniam Jacobus non est crucifixus, merito dictum esse Petro, « Sequere me, » qui non solum mortem, sed etiam mortem crucis, sicut Christus, expertus est. Sit hoc, si nihil aliud quod sit convenientius potuerit inveniri. Cur ergo de Joanne dictum est, « Sic » eum volo manere donec veniam, quid ad te? » et repetitum est : « Tu me sequere : » tanquam ille ideo non sequeretur, quoniam eum manere voluit donec veniat? Quis facile aliud dictum esse credat, quam quod fratres crediderant qui tunc erant, eo quod scilicet non esset Discipulus ille moriturus, sed donec Jesus veniret, ista maneret in vita? Sed hanc opinionem Joannes ipse abstulit, non hoc dixisse Dominum aperta contradictione declarans. Cur enim subjungeret, « Non dixit Jesus, Non moritur, » nisi ne hominum cordibus quod falsum fuerat inhæreret?

II. Sed cui placet, adhuc resistat; et dicat verum esse quod ait Joannes, non dixisse Dominum quod Discipulus ille non moritur, sed hoc tamen significatum esse talibus verbis, qualia eum dixisse narravit; et asserat apostolum Joannem vivere, atque in illo sepulcro ejus quod est apud Ephesum, dormire eum potius quam mortuum jacere con-

[1] Joan. XXI, 19-23. — [2] Act. XII, 2.

tendat. Assumat in argumentum, quod illic terra sensim scatere, et quasi ebullire perhibetur; atque hoc ejus anhelitu fieri, sive constanter sive pertinaciter asseveret. Non enim possunt deesse qui credant, si non desunt qui etiam Moysen asserant vivere; quia scriptum est ejus sepulcrum non inveniri, et apparuit cum Domino in monte, ubi et Elias fuit, quem mortuum legimus non esse, sed raptum [1]. Quasi Moysi corpus non potuerit alicubi sic abscondi, ut prorsus homines lateret ubi esset, atque inde ad horam divinitus excitari, quando cum Christo Elias et ipse sunt visi: sicut ad horam multa sanctorum corpora surrexerunt quando passus est Christus, et post ejus resurrectionem apparuerunt multis in sancta, sicut scriptum est, civitate [2]. Sed tamen, ut dicere cœperam, si quidam Moysen mortuum negant, quem Scriptura ipsa, ubi sepulcrum ejus nusquam inveniri legimus, mortuum tamen esse sine ulla ambiguitate testatur; quanto magis Joannes ex istorum occasione verborum ubi Dominus ait: « Sic eum » volo manere donec venio, » creditur vivus dormire sub terra? Quem tradunt etiam (quod in quibusdam Scripturis quamvis apocryphis reperitur) quando sibi fieri jussit sepulcrum, incolumem fuisse præsentem; eoque effosso et diligentissime præparato, ibi se tanquam in lectulo collocasse, statimque eum esse defunctum: ut autem isti putant, qui hæc verba Domini sic intelligunt, non defunctum, sed defuncto similem cubuisse: et cum mortuus putaretur, sepultum fuisse dormientem; et donec Christus veniat sic manere, suamque vitam scaturigine pulveris indicare: qui pulvis creditur, ut ab imo ad superficiem tumuli ascendat, flatu quiescentis impelli. Huic opinioni supervacaneum existimo reluctari. Viderint enim qui locum sciunt, utrum hoc ibi faciat vel patiatur terra

[1] Deut. XXXIV, 6; Matth. XVII, 3, et 4 Reg. I, II. — [2] Matth. XXVII, 52, 53.

quod dicitur : quia et re vera non a levibus hominibus id audivimus.

III. Interim cedamus opinioni, quam certis documentis refellere non valemus, ne rursus aliud quod a nobis quæratur exurgat, Cur super humatum mortuum ipsa humus quodammodo vivere ac spirare videatur. Sed numquid hinc tanta ista solvitur quæstio, si magno miraculo, qualia potest facere omnipotens, tamdiu vivum corpus in sopore sub terra est, donec veniat terminus sæculi? Quinimo fit amplior et difficilior, cur Discipulo Jesus, quem diligebat præ cæteris, in tantum ut super pectus ejus discumbere mereretur, pro magno munere longum in corpore donaverit somnum : cum beatum Petrum per ingentem martyrii gloriam, ab onere ipsius corporis solverit, eique concesserit quod Apostolus Paulus se concupisse dixit, et scripsit : « Dissolvi et esse cum Christo[1]. » Si autem quod magis creditur, ideo sanctus Joannes ait, non dixisse Dominum, « Non moritur, » ne illis verbis quæ dixit, hoc voluisse intelligi putaretur; corpusque ejus in sepulcro ejus exanime sicut aliorum mortuorum jacet : restat ut si vere ibi fit quod sparsit fama de terra, quæ subinde ablata succrescit, aut ideo fiat ut eo modo commendetur pretiosa mors ejus, quoniam non eam commendat martyrium, (non enim eum pro fide Christi persecutor occidit,) aut propter aliquid aliud quod nos latet. Manet tamen quæstio cur dixerit Dominus de homine morituro, « Sic eum volo manere donec veniam. »

IV. Illud etiam in his duobus apostolis Petro et Joanne quem non moveat ad quærendum, cur Joannem plûs dilexerit Dominus, cum ipsum Dominum plus dilexerit Petrus? Ubicumque enim se commemorat Joannes, ut nomine suo tacito ipse possit intelligi, hoc addit quod eum

[1] Philip. 1, 23.

diligebat Jesus, quasi solum diligeret, ut hoc signo discerneretur a cæteris, quos utique omnes diligebat : quid ergo nisi amplius se dilectum, cum hoc diceret, volebat intelligi? quod absit ut mendaciter diceret. Quod autem majus dare potuit Jesus majoris erga eum suæ dilectionis indicium, quam ut homo cum cæteris condiscipulis suis socius tantæ salutis, solus tamen discubuerit super pectus ipsius Salvatoris? Porro quod apostolus Petrus plus aliis dilexit Christum, possunt quidem documenta multa proferri : sed ut longe in alia non eamus, ipsius tertiæ manifestationis Domini paulo superiore lectione, quæ istam præcedit, satis evidenter apparet, ubi interrogans eum, dixit, Diligis me plus his? Quod utique sciebat, et tamen interrogabat, ut etiam nos qui legimus Evangelium, amorem Petri erga Dominum, et illo interrogante et isto respondente nossemus [1]. Quod autem in eo quod respondit Petrus, Amo te, non addidit, plus his, hoc respondit quod de se ipso sciebat. Non enim quantum ab alio quolibet diligeretur scire poterat, qui cor alterius videre non poterat. Sed tamen superioribus verbis dicendo : « Etiam » Domine, tu scis, satis et ipse declaravit, scientem Do» minum interrogasse quod interrogavit [2]: » Sciebat igitur Dominus, non solum quod diligeret, verum etiam quod plus illis eum diligeret Petrus. Et tamen si proponamus quærentes, quis duorum sit melior, utrum qui plus, an qui minus diligit Christum; quis dubitabit respondere, eum qui plus diligit esse meliorem. Item si proponamus quis duorum sit melior, utrum quem minus, an quem plus diligit Christus; eum qui plus diligitur a Christo, meliorem procul dubio respondebimus. In illa ergo comparatione quam prius posui, Petrus Joanni; in hac vero altera, Joannes anteponitur Petro. Proinde ter-

[1] Joan. XXII, 15. — [2] Id. XXI, 16.

tiam sic proponimus : Quis est duorum Discipulorum melior, qui minus quam condiscipulus ejus diligit christum, et plus quam condiscipulus ejus diligitur a Christo ; an ille quem minus quam condiscipulum ejus diligit Christus, cum plus ipse quam suus condiscipulus diligat Christum? Hic plane cunctatur responsio, et augetur quæstio. Quantum autem ipse sapio, meliorem qui plus diligit Christum, feliciorem vero quem plus diligit Christus, facile responderem ; si justitiam Liberatoris nostri minus eum diligentis a quo plus diligitur, et eum plus a quo minus diligitur, quemadmodum defenderem, perviderem.

V. Aggrediar igitur in ejus manifesta misericordia, cujus est occulta justitia, de solvenda quæstione tam ingenti, pro viribus quas ipse donaverit, disputare : hucusque enim proposita est, non exposita. Exponendæ vero ejus hoc sit exordium ; ut meminerimus in hoc corruptibili corpore quod aggravat animam [1], vitam nos miseram vivere. Sed qui jam redempti per Mediatorem sumus, et Spiritum sanctum pignus accepimus, beatam vitam in spe habemus, etsi re ipsa nondum tenemus. Spes autem quæ videtur, non est spes. Quod enim videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus[2]. In malis autem quæ quisque patitur, non in bonis quibus fruitur, opus est patientia. Hanc itaque vitam de qua scriptum est : « Numquid non tentatio est vita humana » super terram [3]? » in qua quotidie clamamus ad Dominum: « Libera nos a malo[4], » cogitur homo tolerare etiam remissis peccatis : quamvis ut in eam veniret miseriam, primum fuerit causa peccatum. Productior est enim pœna quam culpa ; ne parva putaretur culpa, si cum illa finiretur et pœna. Ac per hoc vel ad demonstrationem debitæ miseriæ, vel ad emendationem labilis vitæ, vel ad exercitationem

[1] Sap. IX, 15. — [2] Rom, IX, 24, 25. — [3] Job. VII, 1. — [4] Matth. VI, 13.

necsesariæ patientiæ, temporaliter hominem detinet pœna, et quem jam ad damnationem sempiternam reum non detinet culpa. Hæc est istorum dierum, quos in hac mortalitate agimus malos, quamvis in ea diligamus videre dies bonos, flenda quidem, sed non reprehendenda conditio. Venit enim de ira Dei justa, de qua Scriptura loquens : « Homo, » inquit, natus ex muliere, brevis vitæ, et plenus iræ[1] » : cum ira Dei non sit ut hominis, id est perturbatio concitati animi, sed tranquilla justi supplicii constitutio. In hac ira sua Deus non continens, sicut scriptum est, miserationes suas, præter alia solatia miserorum quæ generi humano præbere non cessat[2], in plenitudine temporis, quo ipse sciebat hoc esse faciendum, misit Filium suum unigenitum, per quem creavit universa, ut manens Deus fieret homo, et esset mediator Dei et hominum homo Christus Jesus[3] : in quem credentes per lavacrum regenerationis soluto reatu omnium peccatorum, et originalis videlicet quod generatio trahit, contra quam maxime regeneratio est instituta, et cæterorum quæ male agendo contracta sunt, liberarentur a damnatione perpetua, et viverent in fide et spe et caritate, peregrinantes in hoc sæculo, atque in ejus tentationibus laboriosis et periculosis, consolationibus autem Dei et corporalibus et spiritualibus ambularent ad conspectum ejus, viam tenentes, quod eis factus est Christus. Et quia in ipso quoque ambulantes non sunt sine peccatis, quæ de hujus vitæ infirmitate subrepunt, dedit eleemosynarum remedia salutaria, quibus eorum adjuvaretur oratio, ubi eos dicere docuit : « Dimitte nobis debita nostra, sicut et » nos demittimus debitoribus nostris[4].» Hoc agit Ecclesia spe beata in hac vita ærumnosa : cujus Ecclesiæ Petrus apostolus, propter Apostolatus sui primatum, gerebat figurata generalitate personam. Quod enim ad ipsum proprie

[1] Job. xiv, 1. — [2] Psal. lxxvi, 10. — [3] I Tim. ii, 5. — [4] Matth. vi, 12

pertinet, natura unus homo erat, gratia unus Christianus, abundantiore gratia unus idemque primus Apostolus : sed quando ei dictum est : « Tibi dabo claves regni cœlorum, » et quodcumque ligaveris super terram erit ligatum et in » cœlis, et quodcumque solveris super terram erit solu- » tum et in cœlis[1]; » universam significabat Ecclesiam, quæ in hoc sæculo diversis tentationibus velut imbribus, fluminibus, tempestatibus quatitur, et non cadit, quoniam fundata est super petram, unde Petrus nomen accepit. Non enim a Petro petra, sed Petrus a petra, sicut non Christus a Christiano, sed Christianus a Christo vocatur. Ideo quippe ait Dominus : « Super hanc petram ædificabo » Ecclesiam meam, quia dixerat Petrus : Tu es Christus, » Filius Dei vivi[2]. » Super hanc ergo, inquit, petram quam confessus es, ædificabo Ecclesiam meam. Petra enim erat Christus[3] : super quod fundamentum etiam ipse ædificatus est Petrus[4]. Fundamentum quippe aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est, Christus Jesus. Ecclesia ergo quæ fundatur in Christo, claves ab eo regni cœlorum accepit in Petro, id est, potestatem ligandi solvendique peccata. Quod est enim per proprietatem in Christo Ecclesia, hoc est per significationem Petrus in petra ; qua significatione intelligitur Christus petra, Petrus Ecclesia. Hæc igitur Ecclesia quam significabat Petrus, quamdiu degit in malis, amando et sequendo Christum liberatur a malis. Magis autem sequitur in eis qui certant pro veritate usque ad mortem. Sed universitati dicitur : « Sequere me, » pro qua universitate passus est Christus : de quo dicit idem Petrus, Christus pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus[5]. Ecce propter quod ei dictum est,

[1] Matth. XVI, 19. — [2] Ibid. 17. — [3] I Cor. X, 4. — [4] Id. III, 11. — [5] I Petr. II, 21.

« Sequere me[1]. » Est autem alia vita immortalis, quæ non est in malis : ibi facie ad faciem videbimus, quod hic per speculum et in enigmate videtur, quando multum in conspicienda veritate proficitur. Duas itaque vitas sibi divinitus prædicatas et commendatas novit Ecclesia, quarum est una in fide, altera in specie; una in tempore peregrinationis, altera in æternitate mansionis; una in labore, altera in requie; una in via, altera in patria; una in opere actionis, altera in mercede contemplationis; una declinat a malo et facit bonum, altera nullum habet a quo declinet malum, et magnum habet quo fruatur bonum; una cum hoste pugnat, altera sine hoste regnat; una fortis est in adversis, altera nihil sentit adversi; una carnales libidines frenat, altera spiritualibus delectationibus vacat; una est vincendi cura sollicita, altera victoriæ pace secura; una in tentationibus adjuvatur, altera sine ulla tentatione in ipso adjutore lætatur; una subvenit indigenti, altera ibi est ubi nullum invenit indigentem; una aliena peccata ut sua sibi ignoscantur ignoscit, altera nec patitur quod ignoscat, nec facit quod sibi poscat ignosci; una flagellatur malis, ne extollatur in bonis, altera tanta plenitudine gratiæ caret omni malo, ut sine ulla tentatione superbiæ cohæreat summo bono; una bona et mala discernit, altera quæ sola bona sunt cernit : ergo una bona est, sed adhuc misera; altera melior et beata. Ista significata est per apostolum Petrum, illa per Joannem. Tota hic agitur ista usque in hujus sæculi finem, et illic invenit finem : differtur illa complenda post hujus sæculi finem, sed in futuro sæculo non habet finem. Ideo dicitur huic : « Sequere me : » de illo autem, « Sic eum volo manere donec veniam, quid » ad te? Tu me sequere. » Quid enim est hoc? Quantum sapio, quantum capio, quid est hoc nisi, Tu me sequere

[1] I Cor. XIII, 12.

per imitationem perferendi temporalia mala, ille maneat donec sempiterna venio redditurus bona? Quod apertius ita dici potest : Perfecta me sequatur actio, informata meæ passionis exemplo; inchoata vero contemplatio maneat donec venio, perficienda cum venero. Sequitur enim Christum, perveniens usque ad mortem pia plenitudo patientiæ: manet autem donec veniat Christus, tunc manifestanda plenitudo scientiæ. Hic quippe tolerantur mala hujus mundi in terra morientium, ibi videbuntur bona Domini in terra viventium. Quod enim ait, « Volo eum manere » donec veniam, » non sic intelligendum est quasi dixerit, remanere vel permanere ; sed, expectare : quoniam quod per eum significatur, non utique nunc, sed cum venerit Christus, implebitur. Quod autem per hunc significatur, cui dictum est : « Tu me sequere, » nisi nunc agatur, non pervenietur ad illud quod expectatur. In hac autem activa vita quanto magis Christum diligimus, tanto facilius liberamur a malo. At ipse nos minus diligit quales nunc sumus : et hinc ideo liberat, ne semper tales simus. Ibi vero amplius nos diligit; quoniam quod ei displiceat, et quod a nobis auferat, non habebimus : nec ob aliud nos hic diligit, nisi ut sanet et transferat ab his quæ non diligit. Hic ergo minus, ubi non vult remaneamus : ibi amplius, quo vult transeamus, et unde non vult pereamus. Amet ergo eum Petrus, ut ab ista mortalitate liberemur ; ametur ab eo Joannes, ut in illa immortalitate servemur.

VI. Sed ista ratione illud ostenditur, cur amplius Joannem quam Petrum amaverit Christus, non cur amplius Petrus quam Joannes amaverit Christum. Neque enim si plus nos diligit Christus in futuro sæculo, ubi cum illo sine fine vivemus, quam in isto unde eruimur, ut illic semper simus, propterea nos tunc eum minus dilecturi sumus quando meliores erimus; cum meliores utique nisi

amplius eum diligendo, nullo modo esse possimus. Cur ergo Joannes minus eum diligebat quam Petrus, si eam vitam significabat, in qua est multo amplius diligendus, nisi quia propterea dictum est : « Volo eum manere, » id est, expectare « donec veniam, » quoniam et ipsum amorem qui tunc multo amplior erit, nondum habemus, sed futurum expectamus, ut cum ipse venerit, habeamus? Nam sicut in Epistola sua idem dicit Apostolus : « Nondum ap-» ruit quod erimus; scimus quoniam cum apparuerit, si-» miles ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est[1]. » Tunc ergo amplius quod videbimus, diligemus. Ipse autem Dominus illam quæ futura est vitam nostram, qualis in nobis futura sit sciens, prædestinatione plus amat, ut ad eam nos amando perducat. Quocirca quoniam universæ viæ Domini misericordia et veritas[2], miseriam nostram præsentem novimus, quia sentimus; et ideo misericordiam Domini, quam nobis de miseria liberandis exhiberi volumus plus amamus, eamque quotidie maxime pro peccatorum remissione poscimus et habemus : hoc per Petrum significatum est plus amantem, sed minus amatum; quia minus nos amat Christus miseros quam beatos. Veritatis autem contemplationem qualis tunc futura est, minus amamus, quia nondum novimus nec habemus : hæc per Joannem significata est minus amantem, atque ideo et ad ipsam, et ad ejus in nobis amorem, qualis ei debetur, implendum, donec veniat Dominus expectantem; sed plus amatum, quia id quod per illum figuratum est, hoc efficit beatum.

VII. Nemo tamen istos insignes Apostolos separet. Et in eo quod significabat Petrus, ambo erant : et in eo quod significabat Joannes, ambo futuri erant. Significando sequebatur iste, manebat ille : credendo autem ambo mala præsentia hujus miseriæ tolerabant, ambo futura bona

[1] I Joan. III, 2. — [2] Psal. XXIV, 10.

illius beatitudinis expectabant. Nec ipsi soli, sed universa hoc facit sancta Ecclesia sponsa Christi, ab istis tentationibus eruenda, in illa felicitate servanda. Quas duas vitas Petrus et Joannes figuraverunt, singuli singulas : verum et in hac temporaliter ambulaverunt ambo per fidem, et illa in æternum fruentur ambo per speciem. Omnibus igitur Sanctis ad Christi corpus inseparabiliter pertinentibus, propter hujus vitæ procellosissimæ gubernaculum, ad liganda et solvenda peccata claves regni cœlorum primus Apostolorum Petrus accepit[1], eisdemque omnibus Sanctis propter vitæ illius secretissimæ quietissimum sinum, super pectus Christi Joannes Evangelista discubuit[2]. Quoniam nec iste solus, sed universa Ecclesia ligat solvitque peccata : nec ille in principio Verbum Deum apud Deum, et cætera de Christi divinitate, et de totius divinitatis Trinitate atque unitate sublimia, quæ in illo regno facie ad faciem contemplanda, nunc autem donec veniat Dominus, in speculo atque in ænigmate contuenda sunt, quæ prædicando ructaret, de fonte Dominici pectoris solus bibit; sed ipse Dominus ipsum Evangelium pro sua cujusque capacitate omnibus suis bibendum toto terrarum orbe diffudit. Sunt qui senserint, et hi quidem non contemptibiles sacri eloquii tractatores, a Christo Joannem apostolum propterea plus amatum, quod neque uxorem duxerit, et ab ineunte pueritia castissimus vixerit[3]. Hoc quidem in Scripturis canonicis non evidenter apparet : verumtamen id quoque multum adjuvat congruentiam hujusce sententiæ, quod illa vita per eum significata est, ubi non erunt nuptiæ.

VIII. « Hic est discipulus ille qui testimonium perhibet » de his, et scripsit hæc; et scimus quia verum est testimo- » nium ejus. Sunt autem, inquit, et alia multa quæ fecit

[1] Matth. XVI, 19. — [2] Joan. XXI, 12. — [3] Hieronymus lib. I contra Jovinianum.

» Jesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror » mundum capere eos, qui scribendi sunt, libros. » Non spatio locorum, credendum est mundum capere non posse, quæ in eo scribi quomodo possent, si scripta non ferret? Sed capacitate legentium comprehendi fortasse non possent: quamvis salva rerum fide, plerumque verba excedere videantur fidem. Quod non fit quando aliquid quod erat obscurum vel dubium, causa et ratione reddita exponitur: sed quando id quod apertum est vel augetur, vel extenuatur, nec tamen a tramite significandæ veritatis erratur: quoniam sic verba rem quæ indicatur excedunt, ut voluntas loquentis nec fallentis appareat, qui novit quousque credatur, a quo ultra quam credendum est vel minuitur loquendo aliquid, vel augetur. Hunc loquendi modum græco nomine, non solum græcarum, verum etiam latinarum litterarum magistri hyperbolen vocant. Qui modus, sicut hoc loco, ita in nonnullis aliis divinis litteris invenitur, ut est: « Posuerunt in cœlum os suum[1]: » et « Verticem » capilli perambulantium in delectis suis[2]: » et multa hujusmodi quæ Scripturis sanctis non desunt, sicut alii tropi, hoc est locutionum modi. De quibus operosius disputarem, nisi Evangelista terminante Evangelium suum, etiam ipse compellerer meum terminare sermonem.

[1] Psal. LXXII, 9. — [2] Id. LXVII, 22.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

IN EPISTOLAM

JOANNIS AD PARTHOS

TRACTATUS X[1].

PROLOGUS.

Meminit Sanctitas Vestra[2] Evangelium secundum Joannem ex ordine lectionum nos solere tractare : sed quia nunc interposita est solemnitas sanctorum dierum, quibus certas ex Evangelio lectiones oportet in Ecclesia recitari, quæ ita sunt annuæ, ut aliæ esse non possint; ordo ille quem susceperamus, necessitate paululum intermissus est, non amissus. Cum autem cogitarem quid secundum hilaritatem præsentium dierum per hanc hebdomadam vobiscum de Scripturis agerem, quantum Dominus donare dignatur, quod posset in istis septem vel octo diebus finiri, occurrit mihi Epistola beati Joannis : ut cujus Evangelium paululum intermisimus, ejus Epistolam tractando ab eo non recedamus, præsertim quia in ipsa Epistola satis dulci omnibus, quibus sanum est palatum cordis,

[1] Scripti circiter Christi annum 416. — [2] Vide D. Guillon, tom. XXI, pag. 387-397.

ubi sapiat panis Dei, et satis memorabili in sancta Ecclesia Dei, maxime Charitas commendatur. Locutus est multa, et prope omnia de Charitate. Qui habet in se unde audiat, necesse est gaudeat ad quod audit. Sic enim illi erit lectio ista, tanquam oleum in flamma; si est ibi quod nutriatur, nutritur, et crescit, et permanet. Item quibusdam sic esse debet, tanquam flamma ad fomitem, ut si non ardebat, accedente sermone accendatur. In quibusdam enim nutritur quod est, in quibusdam accenditur si deest : ut omnes in una charitate gaudeamus. Ubi autem charitas, ibi pax : et ubi humilitas, ibi charitas. Jam ipsum audiamus; et ad ejus verba, quæ Dominus suggerit, etiam vobis ut bene intelligatis, loquamur.

TRACTATUS I.

De eo quod Joannes scribit : *Quod erat ab initio, quod audivimus, et quod vidimus*, etc., usque ad id, *Quoniam tenebræ excæcaverunt oculos ejus.*

« Quod erat ab initio, quod audivimus, et quod vidi-
» mus oculis nostris, et manus nostræ tractaverunt de
» verbo vitæ [1]. » Quis est qui manibus tractat Verbum, nisi quia « Verbum caro factum est, et habitavit in no-
» bis [2]? » Hoc autem Verbum quod caro factum est, ut manibus tractaretur, cœpit esse caro ex virgine Maria : sed non tunc cœpit Verbum, quia « quod erat ab initio » dixit. Videte si non attestatur Epistola sua Evangelio suo, ubi modo audistis : « In principio erat Verbum, et Verbum

[1] I Joan. I, I. — [2] Joan. I, 14.

» erat apud Deum[1]. » Forte de Verbo vitæ sic quisque accipiat quasi locutionem quamdam de Christo, non ipsum corpus Christi quod manibus tractatum est. Videte quid sequatur : « Et ipsa vita manifestata est[2].» Christus ergo Verbum vitæ. Et unde manifestata est? Erat enim ab initio ; sed non erat manifestata hominibus : manifestata autem erat Angelis videntibus, et tanquam pane suo cibantibus. Sed quid ait Scriptura? « Panem Angelorum » manducavit homo[3]. » Ergo manifestata est ipsa vita in carne : quia in manifestatione posita est, ut res quæ solo corde videri potest, videretur et oculis, ut corda sanaret. Solo enim corde videtur Verbum, caro autem et oculis corporalibus videtur. Erat unde videremus carnem, sed non erat unde videremus Verbum : factum est verbum caro, quam videre possemus, ut sanaretur in nobis unde Verbum videremus.

II. « Et vidimus, et testes sumus[4]. » Forte aliqui fratrum nesciunt, qui græce non norunt, quid sint « testes » græce : et usitatum nomen est omnibus et religiosum : quos enim testes latine dicimus, græce martyres sunt. Quis autem non audivit martyres, aut in cujus Christiani ore non quotidie habitat nomen martyrum? Atque utinam sic habitet et in corde, ut passiones martyrum imitemur, non eos calcibus persequamur. Ergo hoc dixit : « Vidimus, et testes sumus. » Vidimus, et martyres sumus. Testimonium enim dicendo ex eo quod viderunt, et testimonium dicendo ex eo quod audierunt ab his qui viderunt, cum displiceret ipsum testimonium hominibus adversus quos dicebatur, passi sunt omnia quæ passi sunt martyres. Testes Dei sunt martyres. Deus testes habere voluit homines, ut et homines habeant testem Deum. « Vi» dimus, inquit, et testes sumus. » Ubi viderunt? in ma-

[1] Joan. I, I. — [2] I Joan. I, 2. — [3] Psal. LXXVII, 27. — [4] I Joan. I, 2.

nifestatione. Quid est, in manifestatione? in sole, id est, in hac luce. Unde autem potuit videri in sole qui fecit solem, nisi quia « in sole posuit tabernaculum suum, et » ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo, exul» tavit ut gigas ad currendam viam [1]? » Ille ante solem qui fecit solem, ille ante luciferum, ante omnia sidera, ante omnes Angelos, verus creator, « quia omnia per ip» sum facta sunt, et sine ipso factum est nihil [2], » ut videretur oculis carneis qui solem vident, ipsum tabernaculum suum in sole posuit, id est carnem suam in manifestatione hujus lucis ostendit : et illius sponsi thalamus fuit uterus virginis, quia in illo utero virginali conjuncti sunt duo, sponsus et sponsa, sponsus Verbum et sponsa caro; quia scriptum est : « Et erunt duo in carne una [3] : » et Dominus dicit in Evangelio : « Igitur jam non duo, sed » una caro [4]. » Et Isaïas optime meminit unum esse ipsos duos, loquitur enim ex persona Christi, et dicit : « Sicut » sponso imposuit mihi mitram, et sicut sponsam ornavit » me ornamento [5]. » Unus videtur loqui, et sponsum se fecit et sponsam se fecit; quia non duo, sed una caro : quia « Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. » Illi carni adjungitur Ecclesia et fit Christus totus, caput et corpus.

III. « Et testes, inquit, sumus; et annuntiamus vobis » vitam æternam, quæ erat apud Patrem, et manifestata » est in nobis [6] : » hoc est, manifestata est inter nos : quod apertius diceretur, manifestata est nobis. « Quæ ergo » vidimus et audivimus, nuntiamus vobis [7]. » Intendat Charitas vestra : « Quæ ergo vidimus et audivimus, nun» tiamus vobis. » Illi viderunt ipsum Dominum præsentem in carne, et audierunt verba ex ore Domini, et annuntiaverunt nobis. Et nos ergo audivimus, sed non vidi-

[1] Psal. XVIII, 6, 7. — [2] Joan. I, 3. — [3] Gen. II, 24. — [4] Matth. XIX, 6. — [5] Isaï. LXI, 10. — [6] I Joan. I, 2. — [7] Ibid. 3.

mus. Minus ergo sumus felices, quam illi qui viderunt et audierunt? Et quomodo adjungit : « Ut et vos societatem » habeatis nobiscum [1] ? » Illi viderunt, nos non vidimus, et tamen socii sumus; quia fidem communem tenemus. Nam et quidam videndo non credidit, et palpare voluit, et sic credere, et ait : « Non credam nisi digitos meos mi- » sero in locum clavorum, et cicatrices ejus tetigero [2]. » Et præbuit se ex tempore palpandum manibus hominum, qui semper se præbet videndum aspectibus Angelorum : et palpavit ille Discipulus et exclamavit, Dominus meus et Deus meus. Quia tetigit hominem, confessus est Deum. Et Dominus consolans nos qui ipsum jam in cœlo sedentem manu contrectare non possumus, sed fide contingere, ait illi : « Quia vidisti, credidisti; beati qui non vident et » credunt. » Nos descripti sumus, nos designati sumus. Fiat ergo in nobis beatitudo, quam Dominus prædixit futuram : firme teneamus quod non videmus; quia illi nuntiant qui viderunt. « Ut et vos, inquit, societatem habea- » tis nobiscum [3]. » Et quid magnum societatem habere cum hominibus? Noli contemnere : vide quid addat : « Et » societas nostra sit cum Deo Patre, et Jesu Christo Filio » ejus. Et hæc, inquit, scribimus vobis, ut gaudium ves- » trum sit plenum [4]. » Plenum gaudium dicit in ipsa societate, in ipsa charitate, in ipsa unitate.

IV. « Et hæc est annuntiatio quam audivimus ab eo, et » annuntiamus vobis [5]. » Quid est hoc? Ipsi viderunt, contrectaverunt manibus Verbum vitæ : ab initio erat, ad tempus visibilis et palpabilis factus est unicus Filius Dei. Ad quam rem venit, vel quid nobis novum nuntiavit? Quid docere voluit? Quare fecit hoc quod fecit, ut Verbum caro fieret, ut Deus super omnia indigna ab homini-

[1] I Joan. I, 3. — [2] Joan. XX, 25, etc. — [3] I Joan. I, 3. — [4] Ibid. 4. — [5] Ibid. 5.

bus pateretur, ut alapas eorum sustineret de manibus quas ipse formavit? Quid voluit docere? quid voluit ostendere? quid voluit annuntiare? Audiamus : nam sine fructu præcepti, auditio rei gestæ, quia natus est Christus, et quia passus est Christus, avocamentum mentis est, non firmamentum. Quid magnum audis? quo fructu audis, vide. Quid voluit docere? quid annuntiare? Audi : « Quia Deus » lux est, inquit, et tenebræ in eo non sunt ullæ [1]. » Adhuc lucem quidem nominavit, sed obscura sunt verba : bonum est nobis ut ipsa lux quam nominavit, illustret corda nostra, et videamus quid dixit. Hoc est quod annuntiamus : « Quia Deus lux est, et tenebræ in eo non » sunt ullæ. » Quis enim auderet dicere, quia in Deo sunt tenebræ? Aut quid est ipsa lux? aut quid sunt tenebræ? ne forte talia dicat, quæ ad oculos istos nostros pertineant. « Deus lux est : » ait nescio quis, Et sol lux est, et luna lux est, et lucerna lux est. Aliquid debet esse longe his majus, longe præstantius, longeque supereminentius. Quantum Deus a creatura, quantum conditor a conditione, quantum sapientia ab eo quod factum est per sapientiam, longe ultra omnia debet esse lux ista. Et forte vicini ei erimus, si quæ sit lux ista cognoverimus, et ad eam nos applicaverimus, ut ex ipsa illuminemur : quia in nobis tenebræ sumus, et ab illa illuminati possumus esse lux, et non confundi de illa, quia de nobis confundimur. Quis est qui de se confunditur? qui se cognoscit peccatorem. Quis de illa non confunditur? qui ab illa illuminatur. Quid est ab illa illuminari? qui jam videt se peccatis tenebrari, et cupit ab illa illuminari, accedit ad illam : unde dicit Psalmus : « Accedite ad eum et illuminamini, et vultus » vestri non erubescent [2]. » Sed non erubesces de illa, si, quando tibi te fœdum ostenderit, displiceat tibi fœditas

[1] I Joan I, 5. — [2] Psal. XXXIII, 6.

tua, ut percipias pulchritudinem illius. Hoc est quod vult docere.

V. Et fortasse præpropere illud nos dicimus? Ipse hoc manifestet in consequentibus. Mementote in principio ser monis nostri, quia Epistola ista charitatem commendat, « Deus lux est, inquit, et tenebræ in eo non sunt ullæ[1].» Et quid superius dixerat? « Ut societatem habeatis nobis» cum, et societas nostra sit cum Deo Patre et Filio ejus » Jesu Christo[2]. » Porro si Deus lux est, et tenebræ in eo non sunt ullæ, et societatem cum illo habere debemus, et a nobis pellendæ sunt tenebræ, ut fiat in nobis lux : nam tenebræ cum luce societatem habere non possunt : ideo vide quid sequitur : « Quod si dixerimus quia » societatem habemus cum eo, et in tenebris ambula» mus ; mentimur[3].» Habes et apostolum Paulum dicentem : « Aut quæ societas luci ad tenebras[4]? Dicis te societatem habere cum Deo, et in tenebris ambulas ; et « Deus lux est, et tenebræ in eo non sunt ullæ : » quomodo ergo est societas luci et tenebris? Jam ergo dicat sibi homo, Quid faciam? unde ero lux? In peccatis et in iniquitatibus vivo. Quasi subrepit quædam desperatio et tristitia. Salus nulla est, nisi in societate Dei. « Deus lux est, » et tenebræ in eo non sunt ullæ. » Peccata autem tenebræ sunt, sicut dicit Apostolus diabolum et angelos ejus rectores tenebrarum harum esse[5]. Non diceret rectores tenebrarum, nisi rectores peccatorum, dominatores iniquorum. Quid ergo facimus, fratres mei? Societas cum Deo habenda est, alia spes vitæ æternæ nulla est : « Deus » autem lux est, et tenebræ in eo sunt nullæ : » iniquitates autem tenebræ sunt ; iniquitatibus premimur, ne societatem cum Deo habere possimus : quæ ergo spes?

[1] 1 Joan. I, 5. — [2] Ibid. 3. — [3] Ibid. 6. — [4] 2 Cor. VI, 14. — [5] Ephes. VI, 12.

Nonne promiseram me aliquid locuturum istis diebus quod gaudium faciat? Quod si non exhibeo, tristitia est ista. « Deus lux est, et tenebræ in eo non sunt ullæ : » peccata tenebræ sunt : quid erit nobis? Audiamus ne forte consoletur, erigat, det spem, ne deficiamus in via. Currimus enim, et ad patriam currimus : et si nos perventuros desperamus, ipsa desperatione deficimus. Ille autem qui nos vult pervenire, ut conservet in patria, pascit in via. Audiamus ergo : « Quod si dixerimus quia societatem » habemus cum eo, et in tenebris ambulamus ; menti- » mur, et non facimus veritatem[1]. » Non dicamus quia societatem cum illo habemus, si in tenebris ambulamus. « Quod si in lumine ambulamus, sicut et ipse est in lu- » mine ; societatem habemus cum invicem[2]. » In lumine ambulemus, sicut et ipse est in lumine, ut possimus societatem habere cum illo. Et quid facimus de peccatis? Audi quid sequitur : « Et sanguis Jesu Christi Filii ejus » purgabit nos ab omni delicto. » Magnam securitatem dedit Deus. Merito Pascha celebramus, ubi fusus est sanguis Domini, quo purgamur ab omni delicto. Simus securi : cautionem contra nos servitutis diabolus tenebat, sed sanguine Christi deleta est. « Sanguis, inquit, Filii » ejus purgabit nos ab omni delicto. » Quid est « ab omni » delicto? » Attendite : Ecce jam in nomine Christi per sanguinem ejus, quem nunc confessi sunt isti qui appellantur infantes, mundata sunt omnia peccata ipsorum. Veteres intraverunt, novi exierunt. Quid est, Veteres intraverunt, novi exierunt? Senes intraverunt, infantes exierunt. Senectus enim veternosa, vetusta vita : infantia autem regenerationis, nova vita. Sed quid facimus? Præterita peccata donata sunt, non tantum ipsis, sed et nobis ; et post donationem et abolitionem omnium peccato-

[1] 1 Joan. 1, 6. — [2] Ibid. 7.

rum vivendo in hoc sæculo inter tentationes, quædam forte contracta sunt. Ideo quod potest homo faciat, ipse confiteatur quod est, ut ab illo curetur qui semper est quod est : ipse enim semper erat et est, nos non eramus et sumus.

VI. Vide enim quid dicat : « Quod si dixerimus quia » peccatum non habemus ; nosmetipsos seducimus, et » veritas in nobis non est[1]. » Ergo si te confessus fueris peccatorem, est in te veritas : nam ipsa veritas lux est. Nondum perfecte splenduit vita tua, quia insunt peccata : sed tamen jam illuminari cœpisti, quia inest confessio peccatorum. Vide enim quid sequatur : « Quod si confessi » fuerimus delicta nostra, fidelis et justus, ut dimittat nobis delicta nostra, et purget nos ex omni iniqui- » tate[2]. » Non tantum præterita, sed et si qua forte contraximus ex hac vita : quia non potest homo quamdiu carnem portat, nisi habere vel levia peccata : Sed ista levia quæ dicimus, noli contemnere. Si contemnis, quando appendis ; expavesce, quando numeras. Levia multa faciunt unum grande : multæ guttæ implent flumen : multa grana faciunt massam. Et quæ spes est ? Ante omnia confessio : ne quisquam se justum putet, et ante oculos Dei qui videt quod est, erigat cervicem homo qui non erat et est. Ante omnia ergo confessio, deinde dilectio : quia de charitate quid dictum est ? Charitas cooperit multitudinem peccatorum[3]. Jam videamus si ipsam charitatem commendat, propter subrepentia delicta : quia sola charitas extinguit delicta. Superbia extinguit charitatem : humilitas ergo roborat charitatem : charitas extinguit delicta. Humilitas pertinet ad confessionem, qua confitemur nos peccatores esse : ipsa est humilitas, non ut dicamus illud lingua ; quasi propter arrogantiam, ne displiceamus homini-

[1] I Joan. I, 8. — [2] Ibid. 9. — [3] I Petr. IV, 8.

bus, si nos justos esse dixerimus. Faciunt hoc impii et insani : Scio quidem quia justus sum ; sed quid dicturus sum ante homines ? si me justum dixero, quis ferat, quis toleret ? apud Deum nota sit justitia mea : ego tamen dicam me peccatorem ; non quia sum, sed ne arrogantia odiosus inveniar. Dic hominibus quod es, dic Deo quod es. Quia si non dixeris Deo quod es, damnat Deus quod in te inveniet. Non vis ut ille damnet ? tu damna. Vis ut ille ignoscat ? tu agnosce, ut possis Deo dicere : « Averte » faciem tuam a peccatis meis[1]. » Dic illi etiam illa verba in ipso Psalmo : « Quoniam iniquitatem meam ego ag- » nosco[2] : Quod si confessi fuerimus delicta nostra ; fide- » lis est et justus, qui dimittat nobis delicta nostra, et » purget nos ex omni iniquitate. Quod si dixerimus quia » non peccavimus ; mendacem facimus eum, et verbum » ejus non est in nobis[3]. » Si dixeris, Non peccavi ; illum facis mendacem, cum te vis facere veracem. Unde fieri potest ut Deus mendax sit, et homo verax ; cum contradicat Scriptura : « Omnis homo mendax[4], » Deus solus verax ? Ergo Deus per se ipsum verax, tu per Deum verax ; nam per te mendax.

VII. Et ne forte impunitatem videretur dedisse peccatis, quia dixit : « Fidelis est et justus, qui mundet nos ab » omni iniquitate : » et dicerent jam sibi homines, Peccemus, securi faciamus quod volumus, purgat nos Christus, fidelis est et justus, purgat nos ab omni iniquitate : tollit tibi malam securitatem, et inserit utilem timorem. Male vis esse securus, sollicitus esto. Fidelis enim est et justus, ut dimittat nobis delicta nostra, si semper tibi displiceas, et muteris donec perficiaris. Ideo quid sequitur ? « Filioli mei, hæc scribo vobis, ut non peccetis[5]. »

[1] Psal. L, 11. — [2] Ibid. 5. — [3] I Joan. I, 9, 10. — [4] Rom. III, 4, et Psal. CXV, 11. — [5] I Joan. II, 1.

Sed forte subrepit de vita humana peccatum : quid ergo fiet ? quid, jam desperatio erit ? Audi : « Et si quis, inquit, » peccaverit, advocatum habemus ad Patrem Jesum » Christum justum : et ipse propitiator est peccatorum » nostrorum[1]. » Ille est ergo advocatus : da operam tu ne pecces : si de infirmitate vitæ subrepserit peccatum, continuo vide, continuo displiceat, continuo damna ; et cum damnaveris, securus ad judicem venies. Ibi habes advocatum : noli timere ne perdas causam confessionis tuæ. Si enim aliquando in hac vita committit se homo disertæ linguæ, et non perit ; committis te Verbo, et periturus es ? Clama, « Advocatum habemus ad Patrem. »

VIII. Videte ipsum Joannem servantem humilitatem. Certe vir justus erat et magnus, qui de pectore Domini mysteriorum secreta bibebat : ille, qui bibendo de pectore Domini divinitatem ructavit, « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum : » ille talis vir non dixit, Advocatum habetis apud Patrem : sed, « Si quis » peccaverit, advocatum, inquit, habemus. » Non dixit, habetis ; nec, me habetis, dixit ; nec, ipsum Christum habetis, dixit : sed et Christum posuit, non se ; et « habemus » dixit, non habetis. Maluit se ponere in numero peccatorum, ut haberet advocatum Christum, quam ponere se pro Christo advocatum, et inveniri inter damnandos superbos. Fratres, Jesum Christum justum, ipsum habemus advocatum ad Patrem : ipse propitiatio est peccatorum nostrorum. Hoc qui tenuit, hæresim non fecit : hoc qui tenuit, schisma non fecit. Unde enim facta sunt schismata ? Cum dicunt homines, Nos justi sumus : cum dicunt homines, Nos sanctificamus immundos, nos justificamus impios, nos petimus, nos impetramus. Joannes autem quid dixit ? « Et si quis peccaverit, advocatum ha-

[1] I Joan. II, 2.

» bemus ad Patrem Jesum Christum justum. » Sed dicet aliquis : Ergo sancti non petunt pro nobis? Ergo episcopi et præpositi non petunt pro populo? Sed attendite Scripturas, et videte, quia et præpositi commendant se populo. Nam Apostolus dicit plebi : « Orantes simul et pro nobis[1]. » Orat Apostolus pro plebe, orat plebs pro Apostolo. Oramus pro vobis, fratres : sed et vos orate pro nobis. Invicem pro se omnia membra orent, caput pro omnibus interpellet. Propterea non mirum quia sequitur hic, et claudit ora dividentibus Ecclesiam Dei. Qui enim dixit : « Jesum Christum habemus justum, et ipse propitiatio est » peccatorum nostrorum : » propter illos qui se divisuri erant, et dicturi : « Ecce hic est Christus, ecce illic[2]; » et vellent ostendere eum in parte qui emit totum, et possidet totum ; continuo secutus est, « Non tantum nostro» rum, sed et totius mundi[3]. » Quid est hoc, fratres? Certe invenimus eam in campis saltuum, invenimus Ecclesiam in omnibus gentibus[4]. Ecce Christus « propitiatio est pec» catorum nostrorum, non tantum nostrorum sed et totius » mundi. » Ecce habes Ecclesiam per totum mundum, noli sequi falsos justificatores, et veros præcisores. In illo monte esto qui implevit orbem terrarum : quia Christus » propitiatio est peccatorum nostrorum, non tantum nos» trorum, sed et totius mundi, » quem suo sanguine comparavit.

IX. « Et in hoc, inquit, cognoscimus eum, si mandata » ejus servaverimus[5]. » Quæ mandata? « Qui dicit quia » cognovit eum, et mandata ejus non servat, mendax est, » et in hoc veritas non est[6]. » Sed adhuc quæris, Quæ mandata? « Qui autem, inquit, servaverit verbum ejus, » vere in hoc perfecta est dilectio Dei[7]. » Videamus ne ip-

[1] Coloss. IV, 3. — [2] Matth. XXIV, 23. — [3] I Joan. II, I. — [4] Psal. CXXXI, 5. — [5] I Joan. II, 3. — [6] Ibid. 4. — [7] Ibid. 5.

sum mandatum dilectio vocetur. Quærebamus enim, quæ mandata, et ait : « Qui autem servaverit verbum ejus, » vere in hoc perfecta est dilectio Dei.» Attende Evangelium, si non est hoc mandatum : « Mandatum, inquit, » novum do vobis, ut vos invicem diligatis[1]. In hoc cog» noscimus quia in ipso sumus, si in ipso perfecti fueri» mus[2].» Perfectos in dilectione vocat. Quæ est perfectio dilectionis? Et inimicos diligere, et ad hoc diligere, ut sint fratres. Non enim dilectio nostra carnalis esse debet. Optare alicui salutem temporalem, bonum est : sed et si desit, anima tuta sit. Optas alicui amico tuo vitam? bene facis. Gaudes de morte inimici tui? male facis. Sed forte et amico tuo vita illa quam optas inutilis est, et inimico tuo mors de qua gaudes utilis fuit. Incertum est utrum alicui sit utilis vita ista, an inutilis: vita vero quæ est apud Deum, sine dubio utilis est. Sic dilige inimicos tuos, ut fratres optes : sic dilige inimicos tuos, ut in societatem tuam vocentur. Sic enim dilexit ille qui in cruce pendens ait : « Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt[3]. » Neque enim dixit, Pater, vivant isti multo tempore, me quidem occidunt, sed ipsi vivant. Sed quid ait? « Ignosce » illis, quia nesciunt quid faciunt.» Mortem sempiternam ab eis expellebat, prece misericordissima, et potentia præstantissima. Multi ex eis crediderunt, et dimissus est eis fusus sanguis Christi. Primo fuderunt cum sævirent, nunc biberunt cum crederent. « In hoc cognoscimus quia » in ipso sumus, si in ipso perfecti fuerimus. » De ipsa perfectione diligendorum inimicorum Dominus admonens, ait : « Estote ergo vos perfecti, sicut et Pater ves» ter cœlestis perfectus est[4]. Qui ergo dicit se in ipso, » manere, debet sicut ipse ambulavit et ipse ambulare[5].»

[1] Joan. XIII, 34.— [2] I Joan. II, 5.— [3] Luc. XXIII, 24. — [4] Matth. V, 48. — [5] I Joan. II, 6.

Quomodo, fratres? Quid nos monet? « Quid dicit se in ipso » manere, » id est, in Christo, « debet sicut ille ambulavit, » et ipse ambulare. » Forte hoc nos monet, ut ambulemus in mari? absit. Hoc ergo, ut ambulemus in via justitiæ. In qua via? Jam commemoravi. Fixus in cruce erat, et in ipsa via ambulabat : ipsa est via charitatis : « Pater, ignosce » illis, quia nesciunt quid faciunt [1]. » Sic ergo, si didiceris orare pro inimico tuo, ambulas viam Domini.

X. « Dilectissimi, non mandatum novum scribo vobis, » sed mandatum vetus quod habebatis ab initio [2]. » Quod mandatum vetus dixit? « quod habebatis, inquit, ab ini- » tio. » Ideo ergo vetus, quia jam illud audistis : alioquin contrarius erit Domino, ubi ait : « Mandatum novum do » vobis, ut vos invicem diligatis [3]. » Sed mandatum vetus quare? non quia ad veterem hominem pertinet. Sed quare? « quod habebatis ab initio. Mandatum vetus est, » verbum quod audistis. » Ideo ergo vetus, quia jam audistis. Et id ipsum novum ostendit dicens : « Iterum man- » datum novum scribo vobis [4]. » Non alterum, sed idem ipsum quod dixit vetus, idem est et novum. Quare? « Quod est verum in ipso et in vobis. » Jam quare vetus, audistis, quia jam illud noveratis. Quare autem novum? « Quia tenebræ transierunt, et lux vera jam lucet. » Ecce unde novum : quia tenebræ ad veterem hominem, lux vero ad novum pertinet. Quid dicit apostolus Paulus? « Exuite vos veterem hominem, et induite novum [5]. » Et iterum quid dicit? « Fuistis aliquando tenebræ, nunc au- » tem lux in Domino [6]. »

XI. « Qui dicit se esse in lumine [7], » modo manifestat totum quod dixit : « Qui dicit se esse in lumine, et fra- » trem suum odit, in tenebris est usque adhuc. » Eia,

[1] Luc. XXIII, 34. — [2] I Joan. II, 7. — [3] Joan. XIII, 34. — [4] I Joan. II, 8. — [5] Coloss. III, 9. — [6] Ephes. V, 8. — [7] I Joan. II, 9.

fratres mei, quamdiu dicemus vobis, Diligite inimicos? Videte quod pejus est, ne adhuc fratres oderitis. Si fratres solum amaretis, nondum essetis perfecti : si autem fratres oditis, quid estis? ubi estis? Respiciat unusquisque cor suum : non teneat odium contra fratrem pro aliquo verbo duro; pro contentione terræ, ne fiat terra. Quisquis enim odit fratrem suum, non dicat quia in lumine ambulat. Quid dixi? non dicat quia in Christo ambulat. « Qui dicit se esse in luce, et odit fratrem suum, » in tenebris est usque adhuc. » Nescio quis enim ex Pagano factus est Christianus : intendite : ecce in tenebris erat, quando Paganus erat; modo jam Christianus factus est, Deo gratias, omnes gratulantur : recitatur Apostolus gratulans : « Fuistis enim aliquando tenebræ, nunc autem » lux in Domino [1]. » Adorabat idola, adorat Deum : adorabat quæ fecit, adorat qui eum fecit. Mutatus est, Deo gratias, omnes gratulantur Christiani. Quare? Quia jam adorator Patris et Filii et Spiritus sancti, et detestator dæmoniorum et idolorum est. Adhuc de isto Joannes sollicitus est, multis gratulantibus adhuc suspectus est. Fratres, maternam sollicitudinem libenter amplectamur. Non sine causa mater sollicita est de nobis, cum alii gaudent : matrem dico charitatem; ipsa enim habitabat in corde Joannis, cum ista diceret. Quare, nisi quia aliquid timet in nobis, et cum jam nobis homines gratulantur? Quid est quod timet? « Qui dicit se esse in lumine. » Quid est hoc? qui jam dicit se esse Christianum : « et fratrem suum odit, » in tenebris est usque adhuc. » Quod exponere non est : sed quod gaudere si non fiat, aut quod plangere si fiat.

XII. « Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, » scandalum in eo non est [2]. » Obsecro per Christum, pascit nos Deus, refecturi sumus corpora in nomine Christi,

[1] Ephes. v, 8. — [2] I Joan. II, 10.

et aliquantum refecta sunt, et reficienda sunt, mens nostra pascatur. Non quia diu dicturus sum dico, nam ecce jam finitur lectio : sed ne forte ex tædio minus attente audiamus quod maxime necessarium est. « Qui diligit fra- » trem suum, in lumine manet, et scandalum in eo non » est. » Qui sunt qui patiuntur scandalum, aut faciunt? Qui scandalizantur in Christo et in Ecclesia. Qui in Christo scandalizantur, tanquam a sole uruntur : qui in Ecclesia, tanquam a luna. Dicit autem Psalmus : « Per » diem sol non uret te, neque luna per noctem[1] : » id est, Si tenueris charitatem, nec in Christo scandalum patieris, nec in Ecclesia : nec Christum relinquens, nec Ecclesiam. Qui enim Ecclesiam relinquit, quomodo est in Christo, qui in membris Christi non est? quomodo est in Christo, qui in corpore Christi non est? Illi ergo patiuntur scandalum, qui relinquunt aut Christum aut Ecclesiam. Unde intelligimus quia inde dixit Psalmus : « Per » diem sol non uret te, neque luna per noctem, » quia ipsam ustionem scandalum vult intelligi? Primo ipsam similitudinem attende. Quomodo qui uritur dicit, Non tolero, non fero, et subducit se : sic qui quædam non ferunt in Ecclesia, et subtrahunt se vel nomini Christi vel Ecclesiæ, scandalum patiuntur. Videte enim quomodo passi sunt scandalum tanquam a sole illi carnales, quibus prædicabat carnem suam Christus, et dicebat : « Qui non » manducaverit carnem filii hominis, et biberit ejus san- » guinem, non habebit in se vitam[2]. » Septuaginta ferme homines dixerunt, « Durus est hic sermo : et recesserunt » ab eo : et remanserunt duodecim. » Omnes illos ussit sol, et recesserunt, non valentes ferre vim verbi. Remanserunt ergo duodecim. Et ne forte putarent homines, quia ipsi præstant Christo credendo in Christum, et non ab

[1] Psal. cxx, 6. — [2] Joan. vi, 54, etc.

ipso illis præstatur beneficium ; cum duodecim remansissent, ait illis Dominus : « Numquid et vos vultis ire? Ut noveritis, quia vobis necessarius ego sum, non vos mihi. Illi autem quos non usserat sol, responderunt ex voce Petri, « Domine, Verbum vitæ æternæ habes, quo ibimus? » Quod autem urit Ecclesia tanquam luna per noctem? Qui schismata fecerunt. Audi ipsum verbum positum in Apostolo : « Quis infirmatur, et ego non infirmor[1]? » quis scandalizatur, et ego non uror? Quomodo ergo non est scandalum in eo qui diligit fratrem? Quia qui diligit fratrem, tolerat omnia propter unitatem : quia in unitate charitatis est fraterna dilectio. Offendit te nescio quis, sive malus, si ut tu putas malus, sive ut tu fingis malus, et deseris tot bonos? Qualis dilectio fraterna est, qualis apparuit in istis[2]? Cum accusant Afros, deseruerunt orbem terrarum. Numquid in orbe terrarum sancti non erant? Aut inauditi a vos damnari potuerunt? Sed o si diligeretis fratres, scandalum in vobis non esset. Audi Psalmum, quid dicat : « Pax multa diligentibus legem tuam, et non » est eis scandalum[3]. » Pacem multam dixit eis qui diligunt legem Dei, et ideo non eis esse scandalum. Illi ergo qui scandalum patiuntur, pacem perdunt. Et quos dixit non pati scandalum aut non facere? diligentes legem Dei. Ergo in charitate positi sunt. Sed dicit aliquis, Legem Dei dixit diligentibus, non fratres. Audi quid Dominus dicat : « Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis[4]. » Quid est lex nisi mandatum? Quomodo autem non patiuntur scandalum, nisi dum sufferunt invicem? Sicut Paulus dicit : « Sufferentes invicem in dilectione, studen» tes servare unitatem spiritus in vinculo pacis[5]. » Et quia ipsa est lex Christi, eumdem audi Apostolum commen-

[1] 2 Cor. XI, 29. — [2] Donatistis. — [3] Psal. CXVIII, 165. — [4] Joan. XIII, 34. — [5] Ephes. IV, 2, 3.

dantem ipsam legem : « Invicem, inquit, onera vestra » portate, et sic adimplebitis legem Christi[1]. »

XIII. « Nam qui odit fratrem suum, in tenebris est, et » in tenebris ambulat, et nescit quo eat[2]. » Magna res, fratres, attendite, rogamus vos. « Qui odit fratrem suum, » in tenebris ambulat, et nescit quo eat, quoniam tene» bræ excæcaverunt oculos ejus. » Quid tam cæcum, quam isti qui oderunt fratres? Nam ut noveritis quia cæci sunt, in montem offenderunt. Eadem dico, ne vobis excidant[3]. Nonne lapis iste qui præcisus est de monte sine manibus, Christus est de regno Judæorum sine opere maritali? Nonne ille lapis confregit omnia regna terrarum, id est, omnes dominationes idolorum et dæmoniorum? Nonne ille lapis crevit, et factus est mons magnus, et implevit universum orbem terrarum? Numquid digito ostendimus istum montem, quomodo ostenditur hominibus tertia luna? Verbi gratia, quando volunt homines videre lunam novam : dicunt, Ecce luna, ecce ubi est : et si sunt ibi qui non valeant intendere aciem, et dicant, Ubi? intenditur illis digitus ut videant. Aliquando dum erubescunt, ne cæci putentur, dicunt se vidisse quod non viderunt. Numquid sic ostendimus Ecclesiam, fratres mei? Nonne aperta est? nonne manifesta? nonne tenuit omnes gentes? nonne impletur quod ante tot annos promissum est Abrahæ, in semine ejus benedici omnes gentes[4]? Uni fideli promissum est, et millibus fidelium impletus est. Ecce mons implens universam faciem terræ : ecce civitas de qua dictum est : « Non potest civitas abscondi super » montem constituta[5]. » Illi autem offendunt in montem. Et cum eis dicitur ; Ascendite : Non est mons, dicunt, et facilius illuc faciem impingunt, quam illic habitaculum

[1] Galat. VI, 2. — [2] I Joan. II, 11. — [3] Vide in Joan. Evang. Tract. IV, n. 4. Dan. II, 34. — [4] Gen. XXII, 18. — [5] Matth. V, 14.

quærunt. Isaïas hesterna die lectus est : quisquis vestrum vigilabat, non oculis tantum, sed aure, nec aure corporis, sed aure cordis, advertit : « Erit in novissimis diebus » manifestus mons domus Domini, paratus in cacumine » montium [1]. » Quid tam manifestum quam mons? Sed sunt et montes ignoti, quia in una parte terrarum positi sunt. Quis vestrum novit Olympum montem? quomodo ibi qui habitant, Giddabam nostrum non norunt. In partibus sunt isti montes. Ille autem mons non sic, quia implevit universam faciem terræ : et de illo dicitur, Paratus in cacumine montium. Mons est super cacumina omnium montium. Et congregabuntur, inquit, ad eum omnes gentes. Quis errat in hoc monte? Quis frangit faciem offendendo in illum? Quis ignorat civitatem super montem constitutam? Sed nolite mirari, quia ignoratur ab istis qui oderunt fratres : quia in tenebris ambulant, et nesciunt quo eant; quia tenebræ excæcaverunt oculos eorum. Montem non vident : nolo mireris, oculos non habent. Unde oculos non habent? Quia tenebræ excæcaverunt eos. Unde probamus; Quia fratres oderunt, quia cum offenduntur in Afris, separant se ab orbe terrarum : quia non tolerant pro pace Christi quos infamant [2], et tolerant pro parte Donati [3] quos damnant.

[1] Isaï. II, 2. — [2] Scil Cæcilianum ejusque ordinatores. — [3] Maximianistas, V. Epist. v, 108, etc.

TRACTATUS II.

Ab eo versiculo : *Scribo vobis, filioli, quia remittuntur vobis peccata per nomen ejus* : usque ad istum, *Qui autem fecerit voluntatem Dei, manet in æternum, sicut et ipse manet in æternum.*

I. Omnia quæ leguntur de Scripturis sanctis [1], ad instructionem et salutem nostram ; intente oportet audire. Maxime tamen memoriæ commendanda sunt, quæ adversus hæreticos valent plurimum : quorum insidiæ infirmiores quosque et negligentiores circumvenire non cessant. Mementote Dominum nostrum et salvatorem Jesum Christum, et mortuum esse pro nobis et resurrexisse [2] ; mortuum scilicet propter delicta nostra, resurrexisse propter justificationem nostram. Sicut modo audistis, quia Discipulorum duorum, quos invenit in via, tenebantur oculi ne eum agnoscerent [3] : et invenit eos desperantes de redemptione quæ erat in Christo, et existimantes jam illum passum et mortuum fuisse, sicut hominem, nec tanquam Filium Dei putantes semper vivere ; et in carne ita mortuum ut non reviivisceret, sed tanquam unum ex Prophetis : sicut verba eorum paulo ante qui intenti eratis, audistis. Tunc aperuit illis Scripturas, incipiens a Moyse per omnes Prophetas, ostendens eis omnia quæ passus erat prædicta fuisse : ne illi magis moverentur, si resurrexisset Dominus, et magis ei non crederent, si de illo ista ante

[1] Habitus secunda feria Paschæ, juxta vet. Cod. — [2] Rom. II, 25. — [3] Luc. XXIV, 16, etc.

dicta non essent. Firmitas enim fidei in eo est, quia omnia quæ evenerunt in Christo, prædicta sunt. Discipuli ergo eum non agnoverunt, nisi in fractione panis. Et vere qui non sibi judicium manducat et bibit, in fractione panis Christum agnoscit[1]. Postea et illi undecim putabant se spiritum videre. Præbuit se palpandum, qui se præbuit crucifigendum; crucifigendum inimicis, palpandum amicis : medicus tamen omnium, et illorum impietatis, et istorum incredulitatis. Namque audistis cum Actus Apostolorum legerentur, quot millia crediderunt ex interfectoribus Christi[2] : Si crediderunt postea qui occiderant, non erant credituri qui paululum dubitabant? Et ipsis tamen, (quod maxime debetis animadvertere, et memoriæ vestræ mandare, quia contra insidiosos errores Deus voluit ponere firmamentum in Scripturis, contra quas nullus audet loqui, qui quoquo modo se vult videri Christianum :) cum se palpandum præbuisset, non illi suffecit, nisi de Scripturis confirmaret cor credentium : prospiciebat enim nos futuros; in quo quod palpemus nos non habemus, sed quod legamus habemus. Si enim propterea illi crediderunt, quia tenuerunt et palpaverunt : nos quid faciemus? Jam Christus ascendit in cœlum; non est venturus nisi in fine, ut judicet de vivis et mortuis : unde credituri sumus, nisi unde et ipsos palpantes voluit confirmari? Aperuit enim illis Scripturas, et ostendit eis quia oportebat pati Christum, et impleri omnia quæ de illo scripta sunt in Lege Moysi et Prophetis et Psalmis. Omnem veterem textum Scripturarum circumplexus est. Quidquid illarum Scripturarum est, Christum sonat : sed si aures inveniat. Et aperuit eis sensum, ut intelligerent Scripturas. Unde et nobis hoc orandum est, ut ipse sensum nostrum aperiat.

[1] I Cor. XI, 29. — [2] Act. I, 41.

II. Quid autem ostendit Dominus scriptum de se in Lege Moysi et Prophetis et Psalmis? quid ostendit? Ipse dicat. Breviter hoc Evangelista posuit, ut nos nossemus, quid in tanta latitudine Scripturarum credere et intelligere debeamus. Certe multæ sunt paginæ, et multi libri, hoc habent omnes quod dixit Dominus breviter Discipulis suis. Quid est hoc? « Quia oportebat pati Christum, et » resurgere tertia die [1]. » Habes jam de sponso, quia oportebat Christum pati et resurgere. Commendatus est nobis sponsus. De sponsa videamus quid dicat : ut tu cum cognoveris sponsum et sponsam, non sine causa ad nuptias venias. Celebratio enim nuptiarum omnis celebratio : Ecclesiæ nuptiæ celebrantur. Ducturus est uxorem filius regis, et ipse filius regis rex : et qui frequentant, ipsi sunt sponsa. Non quomodo in nuptiis carnalibus alii frequentant nuptias, et alia nubit : in Ecclesia qui frequentant, si bene frequentant, sponsa fiunt. Omnis enim Ecclesia sponsa Christi est, cujus principium et primitiæ caro Christi est : ibi juncta est sponsa sponso in carne. Merito carnem ipsam cum commendaret, panem fregit : et merito in fractione panis aperti sunt oculi Discipulorum, et agnoverunt eum. Quid ergo dixit Dominus scriptum esse de se in Lege et Prophetis et Psalmis? Quia oportebat pati Christum. Si non adderet, et resurgere, recte illi plangerent, quorum oculi tenebantur : sed et resurgere prædictum est. Et ut quid hoc? Quare oportebat pati Christum et resurgere? Propter illum Psalmum, quem vobis maxime commendavimus, quarta sabbati, statione prima novissimæ hebdomadis. « Quare oportebat Christum pati et » resurgere? » Propterea : « Commemorabuntur et con» vertentur ad Dominum universi fines terræ, et adora» bunt in conspectu ejus universæ patriæ gentium [2]. »

[1] Luc. XXIV, 46. — [2] Psal. XXI, 28.

Nam ut noveritis, quia oportebat pati Christum et resurgere; et hic quid addidit, ut post commendationem sponsi commendaret et sponsam? « et prædicari, inquit, in nomine ejus pœnitentiam et remissionem peccatorum per » omnes gentes, incipiens ab Jerusalem [1]. » Audistis, fratres, tenete. Nemo dubitet de Ecclesia, quia per omnes gentes est : nemo dubitet, quia ab Jerusalem cœpit, et omnes gentes implevit. Agnoscimus agrum ubi vitis plantata est : cum autem creverit, non agnoscimus, quia totum occupavit. Unde cœpit? ab Jerusalem. Quo pervenit? ad omnes gentes. Paucæ remanserunt, omnes tenebit. Interea dum omnes tenet, aliqua sarmenta inutilia visa sunt agricolæ præcidenda : et fecerunt hæreses et schismata. Non vos inducant præcisa, ut præcidamini : hortamini magis quæ præcisa sunt, ut iterum inserantur. Manifestum est Christum passum, resurrexisse, et ascendisse in cœlum : manifestata est et Ecclesia, quia prædicatur in nomine ejus pœnitentia et remissio peccatorum per omnes gentes. Unde cœpit? Incipiens ab Jerusalem. Audit stultus, vanus, et quid amplius dicturus sum quam cæcus, qui tam magnum montem non videt; qui contra lucernam in candelabro positam oculos clausit?

III. Cum eis dicimus, Si Christiani catholici estis, communicate illi Ecclesiæ unde Evangelium toto orbe diffunditur; illi Jerusalem communicate, quando eis dicimus, respondent nobis, Non communicamus illi civitati, ubi occisus est rex noster, ubi occisus est Dominus noster : quasi oderint civitatem ubi occisus est Dominus noster. Occiderunt Judæi quem invenerunt in terra, exsufflant isti eum qui sedet in cœlo. Qui sunt pejores, qui contempserunt quia hominem putabant, an qui sacramenta ejus exsufflant, quem jam Deum confitentur? Sed oderunt vide-

[1] Luc. XXIV, 47.

licet civitatem, in qua occisus est Dominus ipsorum. Pii homines et misericordes, multum dolent occisum esse Christum, et occidunt in hominibus Christum. At ille dilexit illam civitatem, et misertus est ejus : inde dixit incipere prædicationem suam, Incipiens ab Jerusalem. Ille ibi principium fecit prædicationis nominis sui : et tu exhorrescis communionem illius civitatis? Non est mirum si præcisus odisti radicem. Quid ait ille discipulis suis? « Estote sedentes in civitate, quia ego mitto promissio- » nem meam in vos [1]. » Ecce quam civitatem oderunt. Forte amarent, si Judæi interfectores Christi in illa habitarent. Manifestum est enim omnes interfectores Christi, id est Judæos, expulsos esse de illa civitate. Quæ habebat sævientes in Christum, habet adorantes Christum. Propterea illam isti oderunt, quia Christiani in illa sunt. Ibi voluit sedere Discipulos suos, et ibi illis mittere Spiritum sanctum. Ubi inchoata est Ecclesia, nisi ubi venit de cœlo Spiritus sanctus, et implevit uno loco sedentes centum viginti [2]? Duodenarius ille numerus decuplatus erat. Sedebant centum viginti homines, et venit Spiritus sanctus, et implevit totum locum, et factus est sonus, quasi ferretur flatus vehemens, et linguæ divisæ sunt velut ignis. Audistis Actus Apostolorum [3], hodie lecta est ipsa lectio : Cœperunt linguis loqui quomodo Spiritus dabat eis pronuntiare. Et omnes qui aderant illic, de diversis gentibus venientes Judæi, agnoscebant unusquisque linguam suam; et mirabantur illos idiotas et imperitos subito didicisse non unam aut duas linguas, sed omnium omnino gentium. Ubi ergo jam omnes linguæ sonabant, omnes linguæ credituræ ostendebantur. Isti autem qui multum

[1] Luc. XXIV, 49. — [2] Act. I, 15, et II, 2. — [3] Liber Act. Apost. anniversaria solemnitate post Passionem Domini recitabatur ex Tract. VI in Evang. Joan. n. 18.

amant Christum, et ideo nolunt communicare civitati quæ interfecit Christum, sic honorant Christum, ut dicant illum remansisse ad duas linguas, latinam, et punicam, id est, afram. Solas duas linguas tenet Christus? Istæ enim duæ linguæ solæ sunt in parte Donati, plus non habent. Evigilemus, fratres, videamus potius donum Spiritus Dei, et credamus ante dictis de illo, et videamus impleta quæ ante dicta sunt in Psalmo : « Non sunt lo- » quelæ neque sermones, quorum non audiantur voces » eorum[1]. » Et ne forte ipsæ linguæ venerunt ad unum locum, et non potius donum Christi venit ad omnes linguas, audi quid sequitur : « In omnem terram exiit so- » nus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum[2]. » Quare hoc? « Quia in sole posuit tabernaculum suum[3], » id est, in manifesto. Tabernaculum ejus, caro ejus; tabernaculum ejus, Ecclesia ejus : in sole posita est, non est in nocte, sed in die. Sed quare illi non agnoscunt? Redite ad lectionem, ad quam heri finis factus est, et videte quare non agnoscunt : « Qui odit fratrem suum, in tene- » bris ambulat, et nescit quo eat; quoniam tenebræ excæ- » caverunt oculos ejus[4]. » Nos ergo sequentia videamus, et non simus in tenebris. Unde non erimus in tenebris? si amemus fratres. Unde probatur quia amamus fraternitatem? quia non scindimus unitatem, quia tenemus charitatem.

IV. « Scribo vobis, filioli, quia remittuntur vobis pec- » cata per nomen ejus[5]. » Ideo, filioli, quia dimissis peccatis nascimini. Sed per cujus nomen remittuntur peccata? Numquid per Augustini? Ergo nec per nomen Donati. Videris quis Augustinus, aut quis Donatus, nec per nomen Pauli, nec per nomen Petri. Nam dividentibus sibi Ecclesiam, et partes facere de unitate conantibus, parturiens

[1] Psal. XVIII, 4. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 6. — [4] I Joan. II, 11. — [5] Ibid. 12.

parvulos mater charitas in Apostolo, exponit viscera sua, conscindit quodammodo verbis ubera sua, plorat filios quos videt efferri, revocat ad unum nomen eos qui multa nomina sibi facere volebant, repellit ab amore suo ut Christus ametur, et dicit : « Numquid Paulus pro vobis » crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis[1] ? » Quid dicit? Nolo mei sitis : ut mecum sitis, mecum estote : omnes illius sumus qui pro nobis mortuus est, qui pro nobis crucifixus est : unde et hic : « Dimittuntur vo» bis peccata per nomen ejus, » non per hominis alicujus.

V. « Scribo vobis patres[2]. » Quare primo filii ? « Quia » remittuntur vobis peccata per nomen ejus[3], » et regeneramini in novam vitam, ideo filii. Patres quare? « Quia » cognovistis eum qui a principio est[4] : » principium enim ad paternitatem pertinet. Novus Christus in carne, sed antiquus in divinitate. Quam antiquus putamus ? quot annorum ? Putamus-ne major quam mater sua[5] ? Major plane quam mater ; omnia enim per ipsum facta sunt. Si omnia, et ipsam matrem antiquus fecit, de qua nasceretur novus. Putamus-ne ante matrem solam ? Et ante avos matris antiquus. Avus matris ipsius Abraham : et Dominus dicit : « Ante Abraham ego sum[6]. » Ante Abraham dicimus? Cœlum et terra antequam esset homo, facta sunt. Ante ista fuit Dominus, imo et est. Optime enim non ait : Ante Abraham ego fui ; sed, Ante Abraham ego sum. Quod enim dicitur quia fuit, non est ; et quod dicitur quia erit, nondum est : ille non novit nisi esse. Secundum quod Deus est, esse novit : fuisse et futurum esse non novit. Dies est ibi unus, sed sempiternus. Non ponunt illum diem in medio hesternus et crastinus : hesterno enim die

[1] I Cor. I, 13. — [2] I Joan. II, 13. — [3] Ibid. 21. — [4] Ibid. 13. — [5] Joan. V, 3. — [6] Id. VIII, 5.

finito, incipiens hodiernus venturo crastino finietur. Ille unus dies ibi est sine tenebris, sine nocte, sine spatiis, sine mensura, sine horis. Quod vis illum dic : si vis, dies est; si vis, annus est; si vis anni sunt. Dictum est enim de ipso die : « Et anni tui non deficient[1]. » Quando autem dictus est dies? quando dictum est Domino : « Ego » hodie genui te[2]. » Ab æterno Patre genitus, ex æternitate genitus, in æternitate genitus : nullo initio, nullo termino, nullo spatio latitudinis; quia est quod est, quia ipse est qui est. Hoc nomen suum dixit Moysi : « Dices » eis, Qui est, misit me ad vos[3]. » Quid ergo ante Abraham? quid ante Noë? quid ante Adam? Audi Scripturam : « Ante luciferum genui te[4]. » Postremo ante cœlum et terram. Quare? « Quia omnia per ipsum facta sunt, et sine » ipso factum est nihil. » Ideo patres agnoscite : patres enim fiunt agnoscendo quod est ab initio.

VI. « Scribo vobis juvenes[5]. » Filii sunt, patres sunt, juvenes sunt; filii quia nascuntur; patres, quia principium agnoscunt : juvenes quare? « Quia vicistis malig- » num. » In filiis nativitas, in patribus antiquitas, in juvenibus fortitudo. Si malignus a juvenibus vincitur, pugnat nobiscum. Pugnat, sed non expugnat. Quare? Quia nos sumus fortes, an quia ille est fortis in nobis, qui inter manus persequentium infirmus inventus est? Ille nos fortes fecit, qui persequentibus non restitit. Crucifixus est enim ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei[6].

VII. « Scribo vobis pueri. » Unde pueri? « Quia cog- » novistis Patrem. Scribo vobis patres[7] : » commendat hoc, et repetit[8] : « Quia cognovistis eum qui a principio » est. » Mementote vos patres esse : si obliviscimini eum

[1] Psal. CI, 28. — [2] Id. II, 7. — [3] Exod. III, 14. — [4] Psal. CIX, 3, et Joan. I, 3. — [5] I Joan. II, 14. — [6] 2 Cor. XIII, 4. — [7] I Joan. II, 14. — [8] Non repetit in Vulgata, nec in Græco.

qui a principio est, perdidistis paternitatem. « Scribo vo- » bis juvenes. » Etiam atque etiam considerate, quia juvenes estis: pugnate, ut vincatis; vincite, ut coronemini; humiles estote, ne cadatis in pugna. « Scribo vobis juve- » nes, quia fortes estis, et verbum Dei in vobis manet, et » vicistis malignum. »

VIII. Hæc omnia, fratres, quia cognovimus id quod a Principio est, quia fortes sumus, quia cognovimus Patrem : omnia ista quasi cognitionem commendant, charitatem non commendant? Si cognovimus, amemus : nam cognitio sine charitate non salvos facit. « Scientia inflat, » charitas ædificat[1]. » Si confiteri vultis et non amare; incipitis dæmonibus similes esse. Confitebantur dæmones Filium Dei et dicebant : « Quid nobis et tibi[2]? » Et repellebantur. Confitemini et amplectimini. Illi enim timebant de iniquitatibus suis : vos amate dimissorem iniquitatum vestrarum. Sed quomodo poterimus amare Deum, si amamus mundum? Parat nos ergo inhabitari charitate. Duo sunt amores, mundi et Dei : si mundi amor habitet, non est qua intret amor Dei : recedat amor mundi, et habitet Dei; melior accipiat locum. Amabas mundum, noli amare mundum: cum exhauseris cor tuum amore terreno, hauries amorem divinum; et incipit habitare jam charitas de qua nihil mali potest procedere. Audite ergo verba purgantis modo, quasi agrum invenit corda hominum. Sed quomodo invenit? Si silvam invenit, extirpat: si agrum purgatum invenit, plantat. Plantare ibi vult arborem charitatem. Et quam silvam vult extirpare? amorem mundi. Audi extirpatorem silvæ. « Nolite diligere mundum, » hoc enim sequitur, « neque ea quæ sunt in mundo. Si quis » diligit mundum, dilectio Patris non est in ipso[3]. »

IX. Audistis, quia « Si quis dilexerit mundum, dilectio

[1] I Cor. VIII, 1. — [2] Matth. VIII, 29. — [3] I Joan. II, 15.

» Patris non est in ipso. » Ne quis dicat in corde suo falsum esse hoc, fratres : Deus dicit, per Apostolum Spiritus sanctus locutus est, nihil verius : « Si quis dilexerit » mundum, dilectio Patris non est in ipso. » Vis habere dilectionem Patris, ut sis cohæres Filii? noli diligere mundum. Exclude malum amorem mundi, ut implearis amore Dei. Vas es, sed adhuc plenus es? funde quod habes, ut accipias quod non habes. Certe jam renati sunt ex aqua et Spiritus fratres nostri : et nos ante aliquot annos renati sumus ex aqua et Spiritu. Bonum est nobis ut non diligamus mundum, ne remaneant in nobis sacramenta ad damnationem, non firmamenta ad salutem. Firmamentum salutis, est habere radicem charitatis, habere virtutem pietatis, non formam solam. Bona forma, sancta forma : sed quid valet forma, si non teneat radicem? Sarmentum præcisum nonne in ignem mittitur? Habe formam, sed in radice. Quomodo autem radicamini, ut non eradicemini? tenendo charitatem, sicut dicit apostolus Paulus : « In charitate radicati et fundati[1]. » Quomodo ibi radicabitur charitas, inter tanta sylvosa amoris mundi? Extirpate sylvas. Magnum semen posituri estis ; non sit in agro quod offocet semen. Hæc sunt verba extirpantia quæ dixit : « Nolite diligere mundum, neque ea quæ » sunt in mundo. Si quis dilexerit mundum, non est cha- » ritas Patris in eo[2]. »

X. « Quia omne quod in mundo est, desiderium est » carnis, et desiderium oculorum, et ambitio sæculi, » tria dixit, « quæ non sunt ex Patre, sed ex mundo sunt. » Et mundus transit et desideria ejus : qui autem fecerit » voluntatem Dei, manet in æternum, sicut et ipse manet » in æternum[3]. » Quare non amem quod fecit Deus? Quid vis utrum amare temporalia, et transire cum tempore :

[1] Ephes. III, 17. — [2] I Joan. II, 16. — [3] Ibid. 17.

an mundum non amare, et in æternum vivere cum Deo? Rerum temporalium fluvium trahit : sed tanquam circa fluvium arbor nata est Dominus noster Jesus Christus. Assumpsit carnem, mortuus est, resurrexit, ascendit in cœlum. Voluit se quodammodo circa fluvium temporalium plantare. Raperis in præceps? tene lignum. Volvit te amor mundi? tene Christum. Propter te factus est temporalis, ut tu fias æternus : quia et ille sic factus est temporalis, ut maneret æternus. Accessit illi aliquid ex tempore, non decessit ex æternitate. Tu autem temporalis natus es, et per peccatum temporalis factus es : tu factus es temporalis per peccatum, ille factus est temporalis per misericordiam dimittendi peccata. Quantum interest, cum duo sunt in carcere, inter reum et visitatorem ipsius? Homo enim aliquando venit ad amicum suum, et intrat visitare eum, et ambo in carcere videntur : sed multum distant et distincti sunt. Illum causa premit, illum humanitas adduxit. Sic in ista mortalitate nos reatu tenebamur, ille misericordia descendit : intravit ad captivum redemptor, non oppressor. Dominus pro nobis sanguinem suum fudit, redemit nos, mutavit spem nostram. Adhuc portamus mortalitatem carnis, et de futura immortalitate præsumimus : et in mari fluctuamus, sed anchoram spei in terra jam fiximus.

XI. Sed non diligamus mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Quæ enim in mundo sunt « desiderium carnis est, et desiderium oculorum, et ambitio sæculi. » Tria sunt ista : ne quis forte dicat, Quæ in mundo sunt, Deus fecit, id est, cælum et terram, mare, solem, lunam, stellas, omnia ornamenta cœlorum. Quæ sunt ornamenta maris? omnia repentia. Quæ terræ? animalia, arbores, volatilia. Ista sunt in mundo, Deus illa fecit. Quare ergo non amem quod Deus fecit? Spiritus Dei sit in

te, ut videas quia hæc omnia bona sunt : sed væ tibi si amaveris condita, et deserueris conditorem. Pulchra sunt tibi : sed quanto est ille pulchrior qui ista formavit ? Intendat Charitas Vestra. Similitudinibus enim potestis instrui : ne subrepat vobis Satanas, dicens quod solet dicere, Bene vobis sit in creatura Dei : quare illa fecit, nisi ut bene vobis sit ? Et inebriantur, et pereunt, et obliviscuntur Creatorem suum : dum non temperanter, sed cupide utuntur creatis, Creator contemnitur. De talibus dicit Apostolus : « Coluerunt et servierunt creaturæ potius » quam Creatori, qui est benedictus in sæcula [1]. » Non te prohibet Deus amare ista, sed non diligere ad beatitudinem : sed approbare et laudare ut ames Creatorem. Quemadmodum, fratres, si sponsus faceret sponsæ suæ annulum, et illa acceptum annulum plus diligeret quam sponsum qui illi fecit anulum ; nonne in ipso dono sponsi adultera anima deprehenderetur, quamvis hoc amaret quod dedit sponsus ? Certe hoc amaret, quod dedit sponsus : tamen si diceret : Sufficit mihi annulus iste, jam illius faciem nolo videre : qualis esset ? Quis non detestaretur hanc amentiam ? Quis non adulterinum animum convinceret ? Amas aurum pro viro, amas annulum pro sponso : si hoc est in te, ut ames annulum pro sponso tuo, et nolis videre sponsum tuum ; ad hoc tibi arrham dedit, ut non te oppigneraret, sed averteret. Ad hoc utique arrham dat sponsus, ut in arrha sua ipse ametur. Ergo dedit tibi Deus omnia ista, ama illum qui fecit. Plus est quod tibi vult dare, id est, se ipsum, qui ista fecit. Si autem amaveris hæc, quamvis illa Deus fecerit ; et neglexeris Creatorem, et amaveris mundum ; nonne tuus amor adulterinus deputabitur ?

XII. Mundus enim appellatur non solum ista fabrica

[1] Rom. I, 25.

quam fecit Deus, cœlum et terra, mare, visibilia et invisibilia : sed habitatores mundi mundus vocantur, quomodo domus vocatur et parietes et inhabitantes. Et aliquando laudamus domum, et vituperamus inhabitantes. Dicimus enim, Bona domus, quia marmorata est et pulchre laqueata : et aliter dicimus, Bona domus, nemo ibi patitur injuriam, nullæ rapinæ, nullæ oppressiones ibi fiunt. Modo non parietes laudamus, sed inhabitatores parietum : domus tamen vocatur, sive illa, sive illa. Omnes enim dilectores mundi, quia dilectione inhabitant mundum ; sicut cœlum inhabitant quorum sursum est cor, et ambulant carne in terra : omnes ergo dilectores mundi mundus vocantur. Ipsi non habent nisi ista tria, desiderium carnis, desiderium oculorum, et ambitionem sæculi. Desiderant enim manducare, bibere, concumbere, uti voluptatibus istis. Numquid non est in his modus? Aut quando dicitur : Nolite ista diligere, hoc dicitur, ut non manducetis, aut non bibatis, aut filios non procreetis? Non hoc dicitur. Sed sit modus propter Creatorem, ut non vos illigent ista dilectione ; ne ad fruendum hoc ametis quod ad utendum habere debetis. Non autem probamini, nisi quando vobis proponuntur duo, hoc aut illud : Justitiam vis, an lucra? Non habeo unde vivam, non habeo unde manducem, non habeo unde bibam. Sed quid, si non potes habere ista nisi per iniquitatem ? Nonne melius amas quod non amittis, quam iniquitatem committis ? Lucrum auri vides, damnum fidei non vides. Hoc ergo, ait nobis, « Desiderium » carnis est, » id est, desiderium earum rerum quæ pertinent ad carnem, sicut cibus et concubitus, et cætera hujusmodi.

XIII. « Et desiderium oculorum : » desiderium oculorum dicit omnem curiositatem. Jam quam late patet curiositas? Ipsa in spectaculis, in theatris, in sacramentis

diaboli, in magicis artibus, in maleficiis ipsa est curiositas. Aliquando tentat etiam servos Dei, ut velint quasi miraculum facere, tentare utrum exaudiat illos Deus in miraculis; curiositas est, hoc est desiderium oculorum; non est a Patre. Si dedit Deus, fac; obtulit enim ut facias; non enim qui non fecerunt, ad regnum Dei non pertinebunt. Cum gauderent Apostoli quia dæmonia eis subjecta erant, quid eis dixit Dominus? « Nolite in hoc gaudere, » sed gaudete, quoniam nomina vestra scripta sunt in » cœlo [1]. » Inde voluit gaudere Apostolos, unde gaudes et tu. Væ tibi enim, si nomen tuum non est scriptum in cœlo. Numquid væ tibi, si non suscitaveris mortuos? Numquid væ tibi, si non ambulaveris in mari? numquid væ tibi, si non excluseris dæmonia? Si accepisti unde facias, utere humiliter, non superbe. Nam et de quibusdam pseudo-prophetis dixit Dominus, quia facturi sunt signa et prodigia [2]. Ergo non sit ambitio sæculi. Ambitio sæculi superbia est. Jactare se vult in honoribus: magnus sibi videtur homo, sive de divitiis, sive de aliqua potentia.

XIV. Tria sunt ista, et nihil invenis unde tentetur cupiditas humana, nisi aut desiderio carnis, aut desiderio oculorum, aut ambitione sæculi. Per ista tria tentatus est Dominus a diabolo. Desiderio carnis tentatus est, quando dictum est ei: « Si Filius Dei es, dic lapidibus istis ut » panes fiant [3]: » quando esurivit post jejunium. Sed quomodo repulit tentatorem, et docuit pugnare militem? Attende quid illi ait: Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei. Tentatus est et desiderio oculorum de miraculo, quando ei dixit: « Mitte te deorsum [4], » quia scriptum est: « Angelis suis mandavit de te, ut suscipiant te, ne quando offendas ad lapidem pedem tuum [5]. » Ille

[1] Luc. x, 29. — [2] Matth. xxiv, 24. — [3] Id. iv, 3. — [4] Deut. viii, 3. — [5] Psal. xc, 11.

restitit tentatori : si enim faceret miraculum, non videretur nisi aut cessisse, aut curiositate fecisse : fecit enim quando voluit tanquam Deus, sed tanquam infirmos curans. Nam si tunc faceret, quasi tantummodo miraculum voluisse facere putaretur. Sed ne hoc homines sentirent, attende quid respondit ; et quando tibi talis tentatio evenerit, dic illud et tu : « Redi post me Satanas [1], » Scriptum est enim : « Non tentabis Dominum Deum tuum [2] : » id est, Si hoc fecero, tentabo Deum, Hoc dixit, quod te voluit dicere. Quando tibi suggerit inimicus, Qualis homo, qualis Christianus? modo vel unum miraculum fecisti, aut orationibus tuis mortui surrexerunt, aut febrientes sanasti? si vere esses alicujus momenti, faceres aliquod miraculum. Responde et dic : Scriptum est, « Non tentabis Dominum Deum tuum : non ergo tentabo Deum, quasi tunc pertineam ad Deum si fecero miraculum, et non pertineam si non fecero. Et ubi sunt verba ejus : « Gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cœlo [3] ? » De ambitione sæculi quomodo tentatus est Dominus? quando elevavit eum in excelsum, et dixit ei : « Hæc omnia tibi » dabo, si prostratus adoraveris me [4]. » De elatione regni terreni voluit tentare regem sæculorum, sed Dominus qui fecit cœlum et terram, diabolum calcabat. Quid magnum, a Domino diabolum vinci? Quid ergo respondit diabolo, nisi quod te docuit ut respondeas? Scriptum est : « Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies [5]. » Tenentes ista, non habebitis concupiscentiam mundi, non vos subjugabit nec desiderium carnis, nec desiderium oculorum, nec ambitio sæculi : et facietis locum charitati venienti, ut diligatis Deum. Quia si fuerit ibi dilectio mundi, non ibi erit dilectio Dei. Tenete potius dilectio-

[1] Matth. IV, 7. — [2] Deut. VI, 16. — [3] Luc. X, 20. — [4] Matth. IV, 9. — [5] Deut. VI, 11.

nem Dei, ut quomodo Deus est æternus, sic et vos maneatis in æternum : quia talis est quisque, qualis ejus dilectio est. Terram diligis? terra eris. Deum diligis? quid dicam, Deus eris? Non audeo dicere ex me, Scripturas audiamus : « Ego dixi, dii estis, et filii Altissimi omnes[1]. » Si ergo vultis esse dii et filii Altissimi, « Nolite diligere » mundum, nec ea quæ sunt in mundo. Si quis dilexerit » mundum, non est charitas Patris in illo. Quia deside» rium oculorum, et ambitio sæculi, quæ non est ex Pa» tre, sed ex mundo : id est, ab hominibus dilectoribus mundi. « Et mundus transit, et desideria ejus : qui autem » facit voluntatem Dei, manet in æternum, sicut et Deus » manet in æternum. »

TRACTATUS III[2].

De eo quod sequitur : *Pueri, novissima hora est* : usque ad id, *Unctio ipsius docet vos de omnibus.*

I. « Pueri, novissima hora est[3]. » In hac lectione pueros alloquitur, ut festinent crescere, quia novissima hora est. Ætas corporis non est in voluntate. Ita nullus secundum carnem crescit quando vult; sicut nullus quando vult nascitur : ubi autem nativitas in voluntate est, et crementum in voluntate est. Nemo ex aqua et Spiritu nascitur nisi volens. Ergo si vult, crescit : si vult, decrescit. Quid est crescere? proficere. Quid est decrescere? deficere. Quisquis novit natum se esse, audiat quia puer est

[1] Psal. LXXXI, 6. — [2] Habitus feria tertia Paschæ juxta vet. Cod. — [3] I Joan. II, 18.

et infans, avide inhiet uberibus matris, et cito crescit. Est autem mater, Ecclesia : et ubera ejus duo Testamenta Scripturarum divinarum. Hinc sugatur lac omnium sacramentorum temporaliter pro æterna salute nostra gestorum, ut nutritus atque roboratus perveniat ad manducandum cibum, quod est, « In principio erat Verbum, et » Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. » Lac nostrum, Christus humilis est : cibus noster, idem ipse Christus æqualis Patri. Lacte te nutrit, ut pane pascat : nam corde contingere Jesum spiritaliter, hoc est agnoscere quia æqualis est Patri.

II. Propterea et Mariam perhibebat se tangere, et dicebat ei : « Noli me tangere, nondum enim ascendi ad » Patrem [1]. » Quid est hoc ? Discipulis se palpandum præbuit, et Mariæ contactum vitavit ? Nonne ipse est qui dubitanti Discipulo dixit : « Mitte digitos, et palpa cicatri» ces [2] ? » Numquid jam ad Patrem ascenderat ? Quare ergo Mariam prohibet, et dicit : « Noli me tangere, non» dum enim ascendi ad Patrem ? » An hoc dicturi sumus, quod a viris se tangi non timuit, et a mulieribus tangi timuit ? Contactus illius omnem carnem mundat. Quibus primo voluit manifestari, ab his se timuit contrectari ? Nonne viris resurrectio ejus per fœminas nuntiata est, ut contraria arte serpens vinceretur ? Quia enim ille mortem primo homini per fœminam nuntiavit ; et viris vita per fœminam nuntiata est. Quare ergo se tangi noluit, nisi quia contactum illum spiritalem intelligi voluit ? Contactus spiritalis est de corde mundo. Ille attingit de corde mundo Christum, qui eum intelligit Patri co-æqualem. Qui autem nondum intelligit divinitatem Christi, usque ad carnem venit, usque ad divinitatem non venit. Quid autem magnum est, usque illuc attingere, usquequo per-

[1] Joan. xx, 19. — [2] Ibid. 27.

secutores qui crucifixerunt? Illud est magnum, intelligere Verbum Deum apud Deum in principio, per quod facta sunt omnia: qualem se cognosci volebat, quando ait Philippo: « Tanto tempore vobiscum sum, et non cog-» novistis me, Philippe[1]. » Qui videt me, videt et Patrem.

III. Sed ne quis piger sit ad proficiendum, audiat: « Pueri, novissima hora est. » Proficite, currite, crescite, novissima hora est. Ipsa novissima hora diuturna est: tamen novissima est. Horam enim pro tempore posuit novissimo; quia in novissimis temporibus venit Dominus noster Jesus Christus. Sed dicturi sunt aliqui, Quomodo novissimum tempus? quomodo novissima hora? certe prius veniet Antichristus, et tunc veniet dies judicii. Vidit Joannes cogitationes istas: ne quasi securi fierent, et ideo non esse horam novissimam putarent, quod venturus esset Antichristus, ait illis: « Et sicut audistis quod Antichris-» tus sit venturus, nunc Antichristi multi facti sunt[2]. » Numquid posset habere multos Antichristos, nisi hora novissima.

IV. Quos dixit Antichristos? Sequitur, et exponit. « Unde » cognoscimus quod novissima sit hora. » Unde? Quia Antichristi multi facti sunt. « Ex nobis exierunt[3]: » Videte Antichristos. « Ex nobis exierunt: » ergo plangimus damnum. Audi consolationem: « Sed non erant ex nobis. » Omnes hæretici, omnes schismatici ex nobis exierunt, id est, ex Ecclesia exeunt: sed non exirent, si ex nobis essent. Antequam exirent ergo, non erant ex nobis. Si antequam exirent, non erant ex nobis, multi intus sunt, non exierunt, sed tamen Antichristi sunt. Audemus hoc dicere: ut quid, nisi unusquisque cum intus est, non sit Antichristus? Descripturus enim et designaturus est Anti-

[1] Joan. XIV, 9. — [2] I Joan. II, 18. — [3] Ibid. 19.

christos; et videbimus eos nunc. Et interrogare debet unusquisque conscientiam suam, an sit Antichristus. Latine enim Antichristus, contrarius est Christo. Non quomodo nonnulli intelligunt Antichristum ideo dictum, quod ante Christum venturus sit, id est, post eum venturus sit Christus : non sic dicitur, nec sic scribitur; sed Antichristus, id est, contrarius Christo. Jam quis sit contrarius Christo, nunc advertitis ipso exponente, et intelligitis non posse exire foras nisi Antichristos; eos autem qui non sunt Christo contrarii, foras exire nullo modo posse. Qui enim non est Christo contrarius in corpore ipsius hæret, et membrum computatur. Nunquam sibi sunt membra contraria. Corporis integritas universis membris constat. Et quid de concordia membrorum dicit Apostolus? « Si patitur unum membrum, compatiuntur » omnia membra; et si glorificatur unum membrum, » congaudent omnia membra[1]. » Si ergo in glorificatione membri, cætera membra congaudent, et in passione omnia membra patiuntur: concordia membrorum non habet Antichristum. Et sunt qui intus sic sunt in corpore Domini nostri Jesu Christi; quandoquidem adhuc curatur corpus ipsius, et sanitas perfecta non erit nisi in resurrectione mortuorum : sic sunt in corpore Christi, quomodo humores mali. Quando evomuntur, tunc relevatur corpus: sic et mali quando exeunt, tunc Ecclesia relevatur. Et dicit quando eos evomit atque projicit corpus : ex me exierunt humores isti, sed non erant ex me. Quid est, non erant ex me? Non de carne mea præcisi sunt, sed pectus mihi premebant cum inessent.

V. « Ex nobis exierunt : sed, » nolite tristes esse, « non » erant ex nobis.[2] » Unde probas? « Quod si fuissent ex » nobis, permansissent utique nobiscum. » Hinc ergo vi-

[1] I Cor. XII, 26. — [2] I Joan. II, 19.

deat Charitas Vestra, quia multi qui non sunt ex nobis, accipiunt nobiscum Sacramenta, accipiunt nobiscum Baptismum, accipiunt nobiscum quod norunt fideles se accipere, Benedictionem, Eucharistiam, et quidquid in sacramentis sanctis est; ipsius altaris communicationem accipiunt nobiscum, et non sunt ex nobis. Tentatio probat, quia non sunt ex nobis. Quando illis tentatio venerit, velut occasione venti, volant foras; quia grana non erant. Omnes autem tunc volabunt, quod sæpe dicendum est, cum area Dominica cœperit ventilari in die judicii. « Ex » nobis exierunt, sed non erant ex nobis : quod si fuissent » ex nobis, permansissent utique nobiscum. » Nam vultis nosse, charissimi, quam certissime dicatur hoc, ut qui forte exierunt, et redeunt, non sint Antichristi, non sint contrarii Christo? Qui non sunt Antichristi, non potest fieri ut remaneant foris. Sed de voluntate sua quisque aut Antichristus, aut in Christo est. Aut in membris sumus, aut in humoribus malis. Qui se in melius commutat, in corpore membrum est : qui autem in malitia permanet, humor malus est : et quando exierit, relevabuntur qui premebantur. « Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis : quod si » fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum : sed » ut manifestarentur, quod non omnes erant ex nobis. » Ideo addidit, « ut manifestarentur, » quia et intus cum sunt, non ex nobis sunt; non tamen manifesti sunt, sed exeundo manifestantur. « Et vos unctionem habebitis a » Sancto, ut ipsi vobis manifesti sitis. [1] » Unctio spiritalis ipse Spiritus sanctus est, cujus sacramentum est in unctione visibili. Hanc unctionem Christi dicit omnes qui habent, cognoscere malos et bonos; nec opus esse ut doceantur, quia ipsa unctio docet eos.

IV. « Scribo vobis, non quod nescieritis veritatem, sed

[1] I Joan. II, 20.

» quia nostis eam, et quia omne mendacium non ex veri-
» tate.[1] » Ecce admoniti sumus quomodo cognoscamus Antichristum. Quid est Christus? Veritas. Ipse dixit : « Ego » sum veritas[2]. Omne autem mendacium non est ex veri- « tate : » omnes igitur qui mentiuntur, nondum sunt ex Christo. Non dixit quoddam mendacium ex veritate, et quoddam mendacium non ex veritate. Sententiam attendite : ne vos palpetis, ne vos aduletis, ne vos decipiatis, ne vos illudatis : « Omne mendacium est ex veritate.» Videamus ergo quomodo Antichristi mentiuntur, quia non est unum genus mendacii. « Quis est mendax, nisi is qui » negat quod Jesus non est Christus[3]? » Aliam significationem habet Jesus, aliam habet Christus : cum sit unus Jesus Christus salvator noster, Jesus tamen proprium nomen est illi. Quomodo Moyses proprio nomine appellatus est, quomodo Elias, quomodo Abraham : sic tanquam proprium nomen habet Dominus noster Jesus. Christus autem sacramenti nomen est. Quomodo si dicatur Propheta, quomodo si dicatur sacerdos : sic Christus commendatur unctus, in quo esset redemptio totius populi Israël. Iste Christus sperabatur venturus a populo Judæorum : et quia humilis venit, non est agnitus : quia lapis parvus erat, offenderunt in illum, et fracti sunt. Sed crevit lapis, et factus est mons magnus[4] : Et quid ait Scriptura? « Quicumque » offenderit in lapidem istum, conquassabitur[5] ; » et super quem venerit lapis iste, conteret eum. Discernenda sunt verba : offendentem dixit conquassari, super quem autem venerit, conteri. Primo quia humilis venit, offenderunt in illum homines : quia excelsus venturus est ad judicium, super quem venerit, conteret eum. Sed illum non conteret venturus, quem non quassavit cum venit. Qui in hu-

[1] I Joan. II, 21. — [2] Joan. XIV, 6. — [3] I Joan. II, 22. — [4] Dan. II, 35. — [5] Luc. XX, 18.

milem non offendit, non formidabit excelsum. Breviter audistis fratres : Qui in humilem non offendit, non formidabit excelsum. Omnibus enim malis lapis offensionis est Christus : quidquid dicit Christus, amarum est illis.

VII. Etenim audite, et videte : Omnes certe qui exeunt de Ecclesia, et ab unitate Ecclesiæ præciduntur, Antichristi sunt : nemo dubitet; ipse enim designavit, « Ex » nobis exierunt, sed non erant ex nobis : nam si fuissent » ex nobis, permansissent utique nobiscum. » Quicumque ergo non manent nobiscum, sed exeunt ex nobis, manifestum est quod Antichristi sunt. Et quomodo probantur Antichristi? ex mendacio. Et « quis est mendax, nisi qui » negat quod Jesus non est Christus? » Interrogemus hæreticos : quem invenis hæreticum, qui negat quia Jesus non est Christus? Videat Charitas Vestra magnum sacramentum. Attendite quid inspiraverit nobis Dominus Deus, et quid insinuare vobis velim. Ecce exierunt a nobis, et facti sunt Donatistæ : interrogamus eos utrum Jesus sit Christus; statim confitentur, quia Jesus Christus est. Si ergo ille est Antichristus, qui negat Jesum esse Christum : nec nos possunt illi dicere Antichristos, nec nos illos; quia et nos confitemur, et illi. Si ergo nec illi nos dicunt, nec nos illos : ergo nec illi a nobis exierunt, nec nos ab ipsis. Si ergo non a nobis exivimus, in unitate sumus : si in unitate sumus, quid faciunt in hac civitate duo altaria? quid faciunt divisæ domus, divisa conjugia? quid facit communis lectus, et divisus Christus? Admonet nos, vult nos fateri quod verum est. Aut ipsi a nobis exierunt, aut nos ab ipsis. Sed absit ut nos ab ipsis : habemus enim testamentum Dominicæ hæreditatis, recitamus, et ibi nos invenimus : « Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et pos» sessionem tuam terminos terræ [1]. » Tenemus hæredita-

[1] Psal. II, 8.

tem Christi : illi eam non tenent ; non communicant orbi terrarum, non communicant universitati redemptæ sanguine Domini. Habemus ipsum Dominum resurgentem a mortuis, qui se dubitantium manibus Discipulorum præbuit palpandum. Et cum adhuc illi dubitarent, ait illis : « Oportebat Christum pati, et resurgere tertia die, et » prædicari in nomine ejus pœnitentiam et remissionem » peccatorum[1]. » Ubi ? qua ? quibus ? Per omnes gentes, incipiens ab Jerusalem. « Securi sumus de unitate hære» ditatis. » Quisquis huic hæreditati non communicat, foras exiit.

VIII. Sed non contristemur. « Ex nobis exierunt, sed » non erant ex nobis : nam si fuissent ex nobis, perman» sissent utique nobiscum. » Si ergo ex nobis exierunt, Antichristi sunt : si Antichristi sunt, mendaces sunt, negant Jesum esse Christum. Iterum redimus ad difficultatem quæstionis. Singulos interroga, confitentur Jesum esse Christum. Coarctat nos angustus intellectus in hac Epistola. Videtis certe quæstionem : hæc quæstio et nos et ipsos turbat, si non intelligatur. Aut nos sumus Antichristi, aut illi sunt Antichristi : illi nos Antichristos vocant, et dicunt quod exivimus ab eis : nos illos similiter, sed designavit hæc Epistola Antichristos. Quicumque negat quod Jesus non sit Christus, ipse est Antichristus. Jam ergo quæramus quis neget : et non attendamus ad linguam, sed ad facta. Si enim omnes interrogentur, omnes uno ore confitentur Jesum esse Christum. Quiescat paululum lingua, vitam interroga. Si invenerimus hoc, si ipsa Scriptura nobis dixerit, quia negatio non tantum lingua fit, sed et factis ; certe invenimus multos Antichristos, qui ore profitentur Christum, et moribus dissentiunt a Christo. Ubi invenimus hoc in Scriptura ? Paulum audi

[1] Luc. XXIV, 46, 47.

apostolum : de talibus cum loqueretur, ait : « Confiten- » tur enim se nosse Deum, factis autem negant[1]. » Invenimus et ipsos Antichristos, quisquis factis negat Christum, Antichristus est. Non audio quid sonet, sed video quid vivat. Opera loquuntur, et verba requirimus? Quis enim malus non bene vult loqui? Sed quid dicit talibus Dominus? « Hypocritæ, quomodo potestis bona loqui, » cum sitis mali[2]? » Voces vestras ad aures meas profertis, ego cogitationes vestras inspicio : voluntatem malam ibi video, et falsos fructus ostenditis[3]. Novi quid unde colligam : non colligo de tribulis ficus, non colligo de spinis uvas. Unaquæque enim arbor a fructu cognoscitur. Magis mendax est Antichristus, qui ore profitetur Jesum esse Christum, et factis negat. Ideo mendax, quia aliud loquitur, aliud agit.

IX. Jam ergo, fratres, si facta interroganda sunt, non solum multos invenimus Antichristos foras exiisse : sed multos nondum manifestos, qui minime foras exierunt. Quotquot enim habet Ecclesia perjuros, fraudatores, maleficos, sortilegorum inquisitores, adulteros, ebriosos, fœneratores, mangones, et omnia quæ numerare non possumus; contraria sunt doctrinæ Christi, contraria sunt verbo Dei : Verbum autem Dei Christus est : quidquid contrarium est Verbo Dei, in Antichristo est. Antichristus enim contrarius est Christo. Et vultis nosse quam aperte resistant isti Christo? Aliquando evenit ut aliquid mali faciant, et incipiant corripi : quia Christum non audent blasphemare, ministros ejus blasphemant, a quibus corripiuntur : si autem ostenderis illis, quia Christi verba dicis, non verba tua; conantur quantum possunt ut te convincant verba tua te dicere, non verba Christi : si autem manifestum fuerit, quia verba Christi dicis; eunt et in

[1] Tit. I, 16. — [2] Matth. XII, 34. — [3] Id. VII, 16.

Christum, incipiunt reprehendere Christum : Quomodo, inquiunt, et quare tales nos fecit. Nonne dicunt hoc quotidie homines convicti de factis suis? Prava voluntate perversi, artificem accusant. Clamat illis artifex de cœlo : (quia ipse nos fecit, qui nos refecit :) Quid te feci? Ego hominem feci, non avaritiam ; ego hominem feci, non latrocinium ; ego hominem feci, non adulterium. Audisti quia laudant opera mea. Ex ore trium puerorum ipse hymnus erat qui ab ignibus defendebat[1]. Laudant opera Domini Dominum ; laudat cœlum, terra, mare, laudant omnia quæ sunt in cœlo ; laudant Angeli, laudant stellæ, laudant luminaria ; laudat quidquid natat, quidquid volat, quidquid ambulat, quidquid repit ; laudant ista omnia Dominum. Numquid audisti quia laudat Dominum avaritia? numquid audisti quia laudat Dominum ebriositas, quia laudat luxuria, laudat nugacitas? Quidquid ibi non audis laudem dare Domino, non fecit Dominus. Corrige quod tu fecisti, ut salvetur quod in te Deus fecit. Si autem non vis, et amas et amplecteris peccata tua : contrarius es Christo. Intus sis, foris sis, Antichristus es : intus sis, foris sis, palea es. Sed quare foris non es? quia occasionem venti non invenisti.

X. Jam ista manifesta sunt, fratres. Ne quis dicat, Christum non colo, sed Deum colo Patrem ipsius. « Omnis qui negat Filium, nec Filium nec Patrem habet : et qui confitetur Filium et Filium et Patrem habet[2]. » Vos grana alloquitur : et qui palea erant, audiant, et grana fiant. Unusquisque considerans conscientiam suam, si mundi amator est, mutetur ; fiat amator Christi, ne sit Antichristus. Si quis ei dixerit quod Antichristus sit, irascitur, injuriam sibi factam putat : fortassis inscriptionem minatur, si audiat a litigante quod Antichristus sit. Dicit ei

[1] Dan. III, 52. — [2] I Joan. II, 23.

Christus[1] : Patiens esto, si falsum audisti, gaude mecum ; quia et ego falsa ab Antichristis audio ; si autem verum audisti, conveni conscientiam tuam ; et si audire times, esse plus time.

XI. « Ergo vos quod ab initio audistis, in vobis ma- » neat. Quod si in vobis manserit quod ab initio audis- » tis ; et vos in Filio et Patre manebitis. Hæc est polli- » citatio quam ipse pollicitus est nobis[1]. » Forte enim mercedem quæreres, et diceres, Ecce in me quod ab initio audivi custodio, obtempero ; pericula, labores, tentationes pro ista permansione sustineo : quo fructu ? qua mercede ? Quid mihi postea dabit, quia in hoc sæculo me video laborare inter tentationes ? Non video hic requiem esse aliquam ; mortalitas ipsa aggravat animam, et corpus quod corrumpitur premit ad inferiora : sed tolero omnia, ut illud quod ab initio audivi, maneat in me ; et dicam Deo meo : « Propter verba labiorum tuorum ego » custodivi vias duras[2]. » Ad quam ergo mercedem ? Audi, et noli deficere. Si deficiebas in laboribus, promissa mercede fortis esto. Quis est qui operetur in vinea, et recedat illi de corde quod accepturus est ? Fac illum oblitum mercedem suam, deficiunt manus. Memoriæ promissæ mercedis perseverantem facit in opere : et homo promisit qui te potest fallere. Quanto fortior esse debes in agro Dei, quando promisit veritas, cui nec succedi potest, nec mori, nec fallere potest eum cui promissum est ? Et quid est promissum ? Videamus quid promisit. Aurum est, quod hic multum amant homines, an argentum ? An possessiones, ad quas fundunt homines aurum, quamvis multum ament aurum ? An amœna prædia, amplæ domus, multa mancipia, animalia numerosa ? Non hæc est quædam merces, ad quam nos hortatur, ut in labore duremus.

[1] I Joan. II, 24, 25. — [2] Psal. XVI, 4.

Quid dicitur merces ista? Vita æterna. Audistis, et gavisi exclamastis : amate quod audistis; et liberamini a laboribus vestris in requiem vitæ æternæ. Ecce quid promittit Deus, vitam æternam. Ecce quid minatur Deus, ignem æternum. Quid illis ad dexteram constitutis? « Venite, » benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis pa» ratum est ab origine mundi [1]. » Ad sinistram quid? Ite in ignem æternum, qui præparatus est diabolo, et angelis ejus. Illud nondum amas, vel hoc time.

XII. Mementote ergo, fratres mei, quia vitam æternam nobis promisit Christus, « Hæc est, inquit, pollicitatio, » quam ipse pollicitus est nobis, vitam æternam. Hæc » scripsi vobis de his qui vos seducunt [2]. » Nemo vos seducat ad mortem, promissionem vitæ æternæ desiderate. Quid potest mundus promittere? Quidquid libet promittat, fortassis crastina morituro promittit. Et qua fronte ad illum qui manet in æternum, exiturus es? Sed minatur mihi potens homo, ut aliquid mali faciam : quid minatur? carceres, catenas, ignes, tormenta, bestias : numquid ignem æternum? Exhorresce quod minatur Omnipotens, ama quod pollicetur Omnipotens; et vilescit omnis mundus, sive promittens, sive terrens. « Hæc scripsi » vobis de his qui vos seducunt : ut sciatis quia unctionem » habetis; et unctio quam accepimus ab eo, permaneat in » nobis [3]. » Unctionis sacramentum est, virtus ipsa invisibilis : unctio invisibilis, Spiritus sanctus; unctio invisibilis, charitas illa est, quæ in quocumque fuerit, tanquam radix illi erit, quamvis ardente sole arescere non potest. Omne quod radicatum est, nutritur calore solis, non arescit.

XIII. « Et non habetis necessitatem, ut aliquis vos do» ceat, quia unctio ipsius docet vos de omnibus [4]. » Quid ergo nos facimus, fratres, quia docemus vos? Si unctio

[1] Matth. xxv, 34, etc. — [2] I Joan. II, 25, 26. — [3] Ibid. 27. — [4] Ibid.

ejus docet vos de omnibus, quasi nos sine causa laboramus. Et ut quid tantum clamamus? Dimittamus vos unctioni illius, et doceat vos unctio ipsius. Sed modo mihi facio quæstionem, et illi ipsi Apostolo facio : dignetur audire parvulum quærentem a se; ipsi Joanni dico, Unctionem habebant quibus loquebaris? Tu dixisti, quia « unctio ipsius docet vos de omnibus. » Ut quid talem epistolam fecisti? Quid illos tu docebas? quid instruebas? quid ædificabas? Jam hic videte magnum sacramentum, fratres : Sonus verborum nostrorum aures percutit, magister intus est. Nolite putare quemquam aliquid discere ab homine. Admonere possumus per strepitum vocis nostræ : si non sit intus qui doceat, inanis fit strepitus noster. Adeo, fratres, vultis nosse? Numquid non sermonem istum omnes audistis? Quam multi hinc indocti exituri sunt? Quantum ad me pertinet, omnibus locutus sum : sed quibus unctio illa intus non loquitur, quos Spiritus sanctus intus non docet, indocti redeunt. Magisteria forinsecus, adjutoria quædam sunt et admonitiones. Cathedram in cœlo habet qui corda docet. Propterea ait et ipse in Evangelio : « Nolite vobis dicere magistrum in terra, unus est magister vester Christus[1]. » Ipse vobis ergo intus loquatur, quando nemo hominum illic est : quia etsi aliquis est a latere tuo, nullus est in corde tuo. Et non sit nullus in corde tuo : Christus sit in corde tuo : unctio ipsius sit in corde, ne sit in solitudine cor sitiens, et non habens fontes quibus irrigetur. Interior ergo magister est qui docet, Christus docet, inspiratio et unctio illius non est, forinsecus inaniter perstrepunt verba. Sic sunt ista verba, fratres, quæ forinsecus dicimus, quomodo est agricola ad arborem : forinsecus operatur, adhibet aquam et diligentiam culturæ : quælibet forinsecus adhibeat, num-

[1] Matth. XXIII, 8.

quid poma format? numquid nuditatem lignorum vestit umbra foliorum? numquid tale aliquid intrinsecus agit? Sed quis agit hoc? Audite agricolam Apostolum, et videte quid sumus, et audite magistrum interiorem : « Ego » plantavi, Apollo rigavit; sed Deus incrementum dedit[1] :» neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat : sed qui incrementum dat Deus. Hoc ergo vobis dicimus : « Sive plantemus, sive rigemus loquendo, non sumus aliquid : sed ille qui incrementum dat Deus, id est unctio illius quæ docet vos de omnibus.

TRACTATUS IV[2].

De eo quod sequitur : *Et verax est, et non est mendax* : usque ad id, *In hoc manifestatus est Filius Dei, ut solvat opera diaboli.*

I. Meministis fratres; hesternam lectionem ad hoc terminatam, quia non habetis necessitatem, ut quis doceat vos, sed ipsa unctio docet vos de omnibus. Hoc autem, sicut vos recordari certus sum, sic exposuimus vobis, quia nos qui forinsecus loquimur ad aures vestras, ita sumus quasi operarii, adhibentes culturam forinsecus ad arborem, sed incrementum dare non possumus, nec fructus formare : ille autem qui vos creavit, et redemit, et vocavit, per fidem et Spiritum suum habitans in vobis, nisi loquatur vobis intus, sine causa non perstrepimus. Unde hoc apparet? Quia cum multi audiant, non omnibus persuadetur quod dicitur; sed illis solis, quibus intus loquitur Deus. Illis

[1] I Cor. III, 6. — [2] Habitus quarta feria Paschæ, juxta vet. Cod.

autem intus loquitur, qui ei locum præbent[1], illi autem Deo locum præbent, qui diabolo locum non præbent. Habitare enim vult diabolus corda hominum, et loqui ibi omnia quæ valent ad seductionem. Sed quid ait Dominus Jesus? « Princeps hujus mundi missus est foras[1]. » Unde missus est? numquid extra cœlum et terram? numquid extra fabricam mundi? sed extra corda credentium. Foras misso invasore, habitet redemptor : quia ipse redemit qui creavit. Et diabolus jam forinsecus oppugnat, non vincit illum qui intus possidet. Forinsecus autem oppugnat immittendo varias tentationes : sed ille non consentit cui Deus intus loquitur, et unctio quam audistis.

II. « Et verax est, » inquit, eadem unctio, id est, ipse Spiritus Domini qui docet homines, mentiri non potest. « Et non est mendax. Sicut docuit vos, permanete in ipsa. » Et nunc, filioli, manete in eo, ut cum manifestatus fuerit, habeamus fiduciam in conspectu ejus, ut non confundamur ab eo in adventu ejus[2]. » Videtis, fratres. Credimus in Jesum quem non vidimus. Annuntiaverunt eum qui viderunt, qui contrectaverunt, qui verbum ex ore ipsius audierunt, et ut hæc persuaderent generi humano, ab illo missi sunt, non a se ipsis ire ausi sunt. Et quo missi sunt? Audistis cum Evangelium legeretur : « Ite, prædicate Evangelium universæ creaturæ quæ sub cœlo est[3]. » Ubique ergo Discipuli missi sunt, attestantibus signis et prodigiis ut crederetur illis, quia ea dicebant quæ viderant. Et credimus in eum quem non vidimus, et venturum eum expectamus. Quicumque illum fide expectant, cum venerit gaudebunt : qui sine fide sunt, cum venerit quod nunc non vident, erubescent. Et confusio illa non erit unius diei et transiet, quomodo solent confundi qui inveniuntur in aliqua culpa, et eis insultatur ab hominibus.

[1] Joan. XII, 31. — [2] I Joan. II, 27, 28. — [3] Marc. XVI, 15.

Confusio illa traducet confusos ad sinistram, ut audiant : « Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo et an» gelis ejus[1]. Maneamus ergo in verbis ejus, ne confundamur cum venerit. Ipse enim dicit in Evangelio eis qui in eum crediderant : « Si permanseritis in verbo meo, vere » Discipuli mei estis. » Et quasi dicerent : « Quo fructu? » Et cognoscetis, inquit, veritatem, et veritas liberabit » vos[2]. » Modo enim salus nostra in spe, nondum in re : non enim tenemus jam quod promissum est, sed venturum speramus. Fidelis autem est qui promisit; non te fallit : tantum tu noli deficere, sed expecta promissionem. Non enim novit fallere veritas. Tu noli esse mendax, ut aliud profitearis, aliud agas : tu serva fidem, et servat ille pollicitationem. Si autem non tu servaveris fidem, tu te fraudasti, non ille qui promisit.

III. « Si scitis quia justus est; scitote quia omnis qui » facit justitiam, ex ipso est natus[3]. » justitia modo nostra ex fide. Justitia perfecta non est nisi in Angelis, et vix in Angelis, si Deo comparentur : tamen si qua perfecta justitia animarum et spirituum est quos Deus creavit, in Angelis est sanctis, justis, bonis, nullo lapsu aversis, nulla superbia cadentibus, sed manentibus semper in contemplatione Verbi Dei, et nihil aliud dulce habentibus, nisi a quo creati sunt, in ipsis perfecta justitia est : in nobis autem ex fide cœpit esse secundum spiritum. Audistis cum Psalmus legeretur : « Incipite Domino in confes» sione[4]; » Incipite, inquit : initium justitiæ nostræ, confessio est peccatorum. Cœpisti non defendere peccatum tuum, jam inchoasti justitiam : perficietur autem in te, quando nihil aliud facere delectabit, quando absorbebitur mors in victoriam[5], quando nulla concupiscentia

[1] Matth. xxv, 41. — [2] Joan. viii, 31, 32. — [3] I Joan. ii, 29. — [4] Psal. cxlvi, 7. — [5] I Cor. xv, 54.

titillabit, quando non erit lucta cum carne et sanguine, quando erit corona victoriæ, triumphus de inimico; tunc erit perfecta justitia. Modo adhuc pugnamus : si pugnamus, in stadio sumus; ferimus, et ferimur : sed qui vincat expectatur. Ille autem vincit, qui et quod ferit, non de viribus suis præsumit sed de hortatore Deo. Solus diabolus adversum nos pugnat. Nos si cum Deo sumus, diabolum vincimus : nam et si tu solus cum diabolo pugnaveris, vinceris. Excercitatus hostis est. Quot palmarum? Considerate quo dejecerit. Ut mortales nasceremur, primo ipsam originem nostram de paradiso dejecit. Quid ergo faciendum est, quia ipse exercitatus est? Invocetur Omnipotens adversus exercitatum diabolum. Habitet in te qui non potest vinci : et securus vinces eum qui vincere solet. Sed quos? in quibus non habitat Deus. Nam ut noveritis fratres, contempsit Adam in paradiso positus præceptum Dei, et erexit cervicem, veluti in potestate sua esse cupiens, et nolens subdi voluntati Dei, et lapsus est ab illa immortalitate, ab illa beatitudine[1]. Homo autem quidam jam exercitatus, natus mortalis, cum sederet in stercore putris vermibus, diabolum vicit : vicit et ipse Adam, et in Job ipse; quia de genere ipsius, Job. Ergo Adam victus in paradiso, vicit in stercore. In paradiso cum esset, audivit persuasionem mulieris, quam illi immiserat diabolus : in stercore autem cum esset, ait Evæ : « Tanquam una ex insipientibus mulieribus locuta est[2]. » Ibi aurem apposuit, hic responsum dedit : cum esset lætus, audivit; cum esset flagellatus, vicit. Ideo videte quid sequitur, fratres, in Epistola ista : quia hoc nobis commendat, ut diabolum quidem vincamus, sed non ex nobis. « Si scitis quia justus est, ait, scitote quia omnis » qui facit justitiam, ex ipso est natus : » ex Deo, ex

[1] Gen. III, 6. — [2] Job. II, 10.

Christo. Et quia dixit, « Ex ipso est natus, » hortatur nos. Jam ergo quia nati ex illo sumus, perfecti sumus.

IV. Audite : « Ecce qualem dilectionem dedit nobis » Pater, ut filii Dei vocemur et simus[1]. » Nam qui vocantur et non sunt, quid illis prodest nomen ubi res non est ? Quam multi vocantur medici, qui curare non norunt ? Quam multi vocantur vigiles, qui tota nocte dormiunt ? Sic multi vocantur Christiani, et in rebus non inveniuntur ; quia hoc quod vocantur non sunt, id est in vita, in moribus, in fide, in spe, in charitate. Hic autem quid audistis, fratres ? « Ecce qualem dilectionem dedit » nobis Pater, ut filii Dei vocemur et simus. Propter hoc » mundus non cognoscit nos, quia non cognovit eum, et » nos non cognoscit mundus. » Totus mundus Christianus, et totus mundus impius : per totum enim mundum impii, et per totum mundum pii : illi illos non cognoscunt. Quomodo putamus quia non cognoscunt ? insultant bene viventibus. Attendite, et videte, quia forte sunt et inter vos. Unusquisque vestrum qui jam pie vivit, qui contemnit sæcularia, qui non vult ire ad spectacula, qui non vult se inebriare quasi solemniter, et quod est gravius, accedente patrocinio sanctorum dierum fieri immundus : qui ista facere noluerit, quomodo ei insultatur ab his qui faciunt ? Numquid insultaretur ei si agnosceretur ? Quare autem non agnoscitur ? mundus eum non agnoscit. Quis est mundus ? Illi habitatores mundi, quomodo dicitur domus habitatores ejus. Jam ista sæpe dicta sunt, et non ea vobis cum odio repetimus. Jam cum auditis mundum in mala significatione, non intelligatis nisi dilectores mundi : quia per dilectionem inhabitant, et per quod inhabitant, nomen habere meruerunt. Propter hoc mundus non cognovit nos,

[1] I Joan. III, I.

quia non cognovit eum. Ambulabat et ipse Dominus Jesus Christus, in carne erat Deus, latebat in infirmitate. Et unde non est cognitus? Quia omnia peccata arguebat in hominibus. Illi amando delectationes peccatorum, non agnoscebant Deum : amando quod febris suadebat, injuriam medico faciebant.

V. Quid ergo nos? Jam nati sumus ex ipso : sed quia in spe sumus, « Dilectissimi, inquit, nunc filii Dei su- » mus [1]. » Jam nunc? Quid est ergo quod expectamus, si jam filii Dei sumus? « Et nondum, inquit, manifestatum » est quid erimus. » Quid autem erimus aliud, quam filii Dei? Audite quid sequitur : « Scimus quia cum apparue- » rit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti » est. » Intelligat Charitas Vestra. Magna res : « Scimus » quia cum apparuerit, similes ei erimus; quoniam vide- » bimus eum sicuti est. » Jam illud attendite quid vocatur « est. » Nostis quid vocatur. « Est » quod vocatur, et non solum vocatur, sed vere est, incommutabile est : semper manet, mutari nescit, nulla ex parte corrumpitur : nec proficit, quia perfectum est : nec deficit, quia æternum est. Et quid est hoc? « In principio erat Ver- » bum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Ver- » bum [2]. » Et quid est hoc? « Qui cum in forma Dei esset, » non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo [3]. » Hoc modo Christum in forma Dei, Verbum Dei, Unicum Patri, æqualem Patri, non possunt videre mali. Secundum id vero quod Verbum caro factum est, poterunt et mali : quia in die judicii videbunt et mali; quia sic veniet judicaturus quomodo venerat judicandus. In ipsa forma homo, sed Deus : nam maledictus omnis qui spem suam ponit in homine [4]. Homo venit ut judicaretur, homo veniet ut judicet. Et si non videbitur, quid est quod scriptum est :

[1] I Joan. III, 2. — [2] Joan. I, I. — [3] Philip. II, 6. — [4] Jerem. XVII, 5.

« Videbunt in quem confixerunt[1] ? » De impiis enim dictum est, quia videbunt, et confundentur. Quomodo non videbunt impii, quando alios ponet ad dexteram, alios ad sinistram? Ad dexteram, alios ad sinistram? Ad dexteram positis dicet : « Venite, benedicti Patris » mei, percipite regnum[2]. » Ad sinistram positis dicet : « Ite in ignem æternum. » Videbunt, sed formam servi : formam Dei non videbunt. Quare? Quia impii sunt; et ipse Dominus dicit : « Beati mundo corde, quoniam » ipsi Deum videbunt[3]. » Ergo visuri sumus quamdam visionem, fratres, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit[4] : visionem quamdam visionem præcellentem omnes pulcritudines terrenas, auri, argenti, nemorum atque camporum, pulcritudinem maris et aëris, pulcritudinem solis et lunæ, pulcritudinem stellarum, pulcritudinem Angelorum, omnia superantem, quia ex ipsa pulcra sunt omnia.

VI. Quid ergo nos erimus, quando hoc videbimus? Quid nobis promissum est? « Similes ei erimus, quoniam vide- » bimus eum sicuti est. » Quomodo potuit, lingua sonuit : cætera corde cogitentur. Quid enim vel ipse Joannes dixit ad comparationem ejus qui est, vel quid a nobis potest dici hominibus longe imparibus meritis ipsius? Redeamus ergo ad illam unctionem ipsius, redeamus ad illam unctionem quæ intus docet quod loqui non possumus, et quia modo videre non potestis, officium vestrum in desiderio sit. Tota vita Christiani boni, sanctum desiderium est. Quod autem desideras, nondum vides : sed desiderando capax efficeris, ut cum venerit quod videas, implearis. Sicuti enim si velis implere aliquem sinum, et nosti quam magnum est quod dabitur, extendis sinum vel sacci vel utris, vel alicujus rei : nosti quantum missurus es, et vides quia an-

[1] Joan. XIX, 37. — [2] Matth. XXV, 34, etc. — [3] Id. V, 8. — [4] I Cor. II, 9.

gustus est sinus; extendendo facis capaciorem : sic Deus differendo extendit desiderium, desiderando extendit animum, extendendo facit capacem. Desideremus ergo, fratres, quia implendi sumus. Videte Paulum extendentem sinum, ut possit capere quod venturum est. Ait enim : « Non quia jam acceperim, aut jam perfectus sim : fra- » tres, ego me non arbitror apprehendisse[1]. » Quid ergo agis in hac vita, si nondum apprehendisti? « Unum autem, quæ retro oblitus, in ea quæ ante sunt extentus, secundum intentionem sequor ad palmam supernæ voca- » tionis[2] : Extentum se dixit, et secundum intentionem sequi se dixit. Minorem se sentiebat ad capiendum quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Hæc est vita nostra, ut desiderando exerceamur. Tantum autem nos exercet sanctum desiderium, quantum desideria nostra amputaverimus ab amore sæculi. Jam diximus, aliquando exinaniri quod implendum est. Bono implendus es, funde malum. Puta quia melle te vult implere Deus : si aceto plenus es, ubi mel pones? Fundendam est quod portabat vas : mundandum est ipsum vas; mundandum est, etsi cum labore, cum tritura, ut fiat aptum cuidam rei. Mel dicamus, aurum dicamus, vinum dicamus : quidquid dicimus quod dici non potest, quidquid volumus dicere, Deus vocatur. Et quod dicimus Deus, quid diximus? Duæ istæ syllabæ sunt totum quod expectamus? Quidquid ergo dicere valuimus, infra est : extendamus nos in eum, ut cum venerit, impleat. « Simi- » les » enim « ei erimus; quoniam videbimus eum sicuti » est. »

VII. « Et omnis qui habet spem hanc in ipso[3]. » Videtis quia in spe nos posuit. Videtis quemadmodum congruit apostolus Paulus coapostolo suo : « Spe salvi facti sumus :

[1] Philip. III, 12, etc. — [2] Ibid. 13, 14. — [3] I Joan. III, 3.

» spes autem quæ videtur, non est spes. Quod enim vi-
» det quis, quid sperat? Si enim quod non videmus spe-
» ramus, per patientiam expectamus[1]. » Ipsa patientia exercet desiderium. Mane tu, nam manet ille : et persevera in ambulando, ut pervenias : quia quo tendis, non migrabit. Videte : « Et omnis qui habet spem hanc in
» in ipso, castificat semetipsum, sicut et ipse castus est. » Videte quemadmodum non abstulit liberum arbitrium, ut diceret « castificat semetipsum. » Quis nos castificat nisi Deus? Sed Deus te nolentem non castificat. Ergo quod adjungis voluntatem tuam Deo, castificas te ipsum. Castificas te, non de te, sed de illo qui venit ut inhabitet te. Tamen quia agis ibi aliquid voluntate, ideo et tibi aliquid tributum est. Ideo autem tibi tributum est, ut dicas sicut in Psalmo, « Adjutor meus esto, ne derelin-
» quas me[2]. » Si dicis, Adjutor meus esto, aliquid agis : nam si nihil agis, quomodo ille adjuvat?

VIII. « Omnis qui facit peccatum, et iniquitatem fa-
« cit. » Nemo dicat, Aliud est peccatum, aliud iniquitas : nemo dicat, Ego peccator homo sum, sed iniquus non sum. « Omnis » enim « qui facit peccatum, et iniquitatem facit. Peccatum est iniquitas. » Quid ergo facimus de peccatis nostris et iniquitatibus? Audi quid dicat : « Et scitis quia ille manifestatus est, ut peccatum auferat; et peccatum in ipso non est[3]. » In quo non est peccatum, ipse venit auferre peccatum. Nam si esset et in illo peccatum, auferendum esset illi, non ipse auferret. « Omnis qui in ipso
» manet, non peccat. » Inquantum in ipso manet, intantum non peccat. « Omnis qui peccat, non vidit eum,
» neque cognovit eum[4]. » Magna ista quæstio : « Omnis
» qui peccat, non vidit eum, neque cognovit eum[5]. »

[1] Rom. VIII, 24, 25. — [2] Psal. XXVI, 9. — [3] I Joan. III, 4. — [4] Ibid. 5. — [5] Ibid. 6.

Non est mirum. Non eum vidimus, sed visuri sumus : non eum cognovimus, sed cognituri sumus : credimus in eum quem non cognovimus. An forte ex fide cognovimus, et specie nondum cognovimus? Sed in fide et vidimus et cognovimus. Si enim nondum videt fides, quare dicimur illuminati? Est illuminatio per fidem, est illuminatio per speciem. Modo cum peregrinamur, per fidem ambulamus, non per speciem [1]. Ergo et justitia nostra per fidem est, non per speciem. Erit perfecta nostra justitia, cum videbimus per speciem. Modo non relinquamus eam justitiam quæ est ex fide, quoniam justus ex fide vivit [2], sicut ait Apostolus. « Omnis qui manet in ipso, non peccat. » Nam « omnis qui peccat non vidit eum, neque cognovit eum. » Non credit iste qui peccat : si autem credit, quantum ad fidem ejus pertinet, non peccat.

IX. « Filioli, nemo vos seducat. Qui facit justitiam, » justus est, sicut et ille justus est [3]. » Numquid quando audivimus, quia justi sumus, « sicut et ille, » æquales nos debemus putare Deo? Debetis nosse quid est, « sicut. » Jamdudum enim dixit : « Castificat semetipsum, sicut » ipse castus est. » Jam ergo par et æqualis est castitas nostra castitati Dei, et justitia nostra justitiæ Dei? Quis hoc dicat? Sed, « sicut, » non semper ad æqualitatem dici solet. Quomodo, verbi gratia, visa basilica ista ampla, si velit facere aliquis minorem, sed tamen proportione ad mensuras ejus, ut verbi gratia, si lata est ista simplum, et longa duplum : faciat et ille latam simplum, et longam duplum : videtur sic fecisse sicut est ista. Sed ista habet, verbi gratia, centum cubitos, illa triginta : et sic est, et impar est. Videtis quia non semper, « sicut, » ad parilitatem et æqualitatem refertur. Verbi gratia, videte quantum sit inter faciem hominis, et imaginem de

[1] 2 Cor. v, 7. — [2] Rom. i, 17. — [3] i Joan. iii, 7.

speculo : facies in imagine, facies in corpore; imago in imitatione, corpus in veritate. Et quid dicimus ? Nam sicut hic oculi, ita et ibi : sicut hic aures, ita et ibi aures sunt, Dispar est res : sed, « sicut, » ad similitudinem dicitur. Habemus ergo et nos imaginem Dei; sed non illam quam habet Filius æqualis Patri : tamen et nos pro modulo nostro si non sicut ille essemus, ex nulla parte similes diceremur. Ergo castificat nos sicut et ipse castus est; sed ille castus æternitate, nos casti fide : justi sumus sicut et ipse justus est; sed ipse in ipsa incommutabili perpetuitate, nos justi credendo in quem non videmus, ut aliquando videamus. Et cum perfecta fuerit justitia nostra, cum facti æquales Angelis fuerimus; nec tunc illi æquabitur. Quanto ergo modo ab illo longe est, quando nec tunc par erit ?

X. « Qui facit peccatum, de diabolo est : quia ab ini- » tio diabolus peccat. De diabolo est, » nostis quid dicat : imitando diabolum. Nam neminem fecit diabolus, neminem genuit, neminem creavit : sed quicumque fuerit imitatus diabolum, quasi de illo natus, fit filius diaboli imitando, non proprie nascendo. Quomodo es filius Abrahæ ? numquid Abraham te genuit? Quomodo Judæi filii Abrahæ non imitantes fidem Abrahæ, facti sunt filii diaboli : de carne Abraham nati sunt, et fidem Abrahæ non sunt imitati. Si ergo qui inde nati sunt, exhæredati sunt, quia non sunt imitati : tu qui non de illo natus es, efficeris filius, et sic eris filius imitando. Et si diabolum fueris imitatus, quia ille superbus extitit et impius adversus Deum, eris filius diaboli, imitando; non quia creavit te, aut genuit te.

XI. « In hoc manifestatus est Filius Dei[1]. » Eia fratres, omnes peccatores ex diabolo nati sunt, inquantum pecca-

[1] I Joan. III, 7.

tores. Adam a Deo factus est : sed quando consensit diabolo, ex diabolo natus est; et tales omnes genuit qualis erat. Cum ipsa concupiscentia nati sumus : et antequam nos debita nostra addamus, de illa damnatione nascimur. Nam si cum nullo peccato nascimur, quid est quod cum infantibus ad baptismum curritur ut solvantur? Ergo duas nativitates attendite fratres, Adam et Christum : Duo sunt homines; sed unus ipsorum homo homo, alter ipsorum homo Deus. Per hominem hominem, peccatores sumus, per hominem Deum, justificamur. Nativitas illa dejecit ad mortem; ista nativitas erexit ad vitam; nativitas illa trahit secum peccatum; nativitas ista liberat a peccato. Ideo enim venit Christus homo, ut solveret peccata hominum. « In hoc manifestatus est Filius Dei, ut solvat » opera diaboli. »

XII. Cætera commendo Charitati Vestræ, ne vos gravem. Ipsa enim quæstio est, in qua solvenda laboramus, quia peccatores nos dicimus : si enim quis dixerit se esse sine peccato, mendax est. Et in ipsius Epistola Joannis invenimus, « Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus. » Meminisse enim debetis priorum : « Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos » seducimus, et veritas in nobis non est[1]. » Et rursus in consequentibus audis, « Qui natus est ex Deo, non pec» cat : Qui facit peccatum, non vidit eum, neque cogno» vit eum : Omnis qui facit peccatum, de diabolo est[2]. » E Deo non est peccatum. Iterum terret nos. Quomodo nati sumus ex Deo, et quomodo nos fatemur peccatores. An dicturi sumus, quia de Deo nati non sumus? Et quid faciunt ista sacramenta in infantibus? Quid dixit Joannes? « Qui natus est ex Deo, non peccat. » Ipse Joannes iterum dixit, « Si dixerimus quia peccatum non habemus,

[1] I Joan. I, 8. — [2] Id. III, 9, etc.

» nosmetipsos seducimus, et veritas in nobis non est.» Magna quæstio est et angusta : et ad hanc solvendam intentam fecerim Charitatem vestram. In nomine Domini cras quod inde dederit, disseremus.

TRACTATUS V[1].

In id quod sequitur : *Omnis qui natus est ex Deo, non facit peccatum :* usque ad id, *Non diligamus verbo tantum et lingua, sed opere et veritate.*

I. Intente audite, obsecro vos, quia res non minima versatur in medio : et non dubito quia hesterno die adfuistis intente, quod et hodie intentius convenistis. Est enim non parva quæstio, quomodo dicat in ista Epistola, « Qui » natus est ex Deo non peccat[2] : » et quomodo in eadem Epistola superius dixit : « Si dixerimus quia peccatum » non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis » non est[3]. » Quid facturus est quem uterque sermo ex eadem Epistola in medio coarctavit? Si se confessus fuerit peccatorem, timet ne dicatur illi, Non ergo ex Deo natus es : quia scriptum est : « Qui natus est ex Deo, non pec- » cat. » Si autem dixerit se justum, et non habere peccatum , accipit ex alia parte plagam ex ipsa Epistola, « Si » dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos sedu- » cimus, et veritas in nobis non est. » Positus ergo homo in medio, quid dicat, et quid confiteatur, aut quid profiteatur, non invenit. Profiteri se esse sine peccato, peri-

[1] Habitus quinta feria Paschæ, juxta vet. Cod. — [2] I Joan. III, 9. — [3] Id. I, 8.

culosum est; et non solum periculosum, sed etiam mendosum : « Nos ipsos, inquit, seducimus, et veritas in no-
» bis non est, si dixerimus, quia peccatum non habe-
» mus. » Sed utinam non haberes, et diceres! Verum enim diceres, nec in veritate promenda ullum iniquitatis vel vestigium formidares. Sed ideo male facis si dicis, quia mendacium dicis : Veritas, inquit, in nobis non est, si dixerimus quia peccatum non habemus. Non ait, Non habuimus : ne forte de præterita vita dictum videretur. Habuit enim peccata homo iste; sed ex quo natus est ex Deo, cœpit non habere. Si ita esset, nulla nos angustaret quæstio. Diceremus enim, Fuimus peccatores, sed modo justificati sumus : habuimus peccatum, sed modo non habemus. Non hoc ait : sed quid ait? « Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis
» non est. » Post aliquantum rursus, « Qui natus est ex
» Deo, inquit, non peccat. » Numquid Joannes ipse non non erat natus ex Deo? Si Joannes non erat natus ex Deo, de quo audistis quia supra pectus Domini recumbebat; aliquis sibi audet promittere regenerationem factam in se quam ille habere non meruit, qui super pectus Domini recumbere meruit [1]? Quem Dominus plus quam cæteros diligebat, ipsum solum de Spiritu non genuerat?

II. Attendite nunc verba ista : adhuc angustias nostras commendo, ut per intentionem vestram, quæ oratio est et pro nobis et pro vobis, dilatet Deus, et det exitum : ne aliquis in verbo ejus inveniat occasionem perditionis suæ, quod verbum non est prædicatum et conscriptum, nisi ad medicinam et salutem. « Omnis, inquit, qui facit pecca-
» tum, et iniquitatem facit [2]. » Ne forte discernas : « Pec-
» catum iniquitas est. » Ne dicas, peccator sum, sed iniquus non sum : « Peccatum iniquitas est. Et scitis quia in

[1] Joan. XIII, 23. — [2] I Joan. III, 4.

» hoc ille manifestatus est, ut peccata auferat; et pecca-
» tum in illo non est[1]. » Et quid prodest nobis quia venit sine peccato? « Omnis qui non peccat, in ipso manet : et
» omnis qui peccat, non vidit eum, neque cognovit eum.
» Filioli, nemo vos seducat. Qui facit justitiam, justus
» est, sicut et ille justus est[2]. » Jam ista diximus, quia sicut secundum quamdam similitudinem, non secundum æqualitatem, dici solet. « Qui facit peccatum, de diabolo
» est : quia ab initio diabolus peccat[3]. » Et hoc diximus, quia neminem creavit diabolus, neque genuit : sed imitatores ejus tanquam ex illo nascuntur. « In hoc manifesta-
» tus est Filius Dei, ut solvat opera diaboli. » Ergo ut solvat peccata ille qui non habet peccatum. Deinde sequitur : « Omnis qui natus est ex Deo, non facit peccatum,
» quia semen ejus in ipso manet : et non potest peccare,
» quia ex Deo natus est[4]. » Fortiter instrinxit. Fortassis secundum quoddam peccatum dixit, non peccat, non secundum omne peccatum : ut quod ait : « Qui natus est
» ex Deo, non peccat, » certum quoddam peccatum intelligas, quod non potest admittere homo, qui ex Deo natus est : et tale peccatum est illud, ut si quisquam illud admiserit, confirmet cætera; si quis autem hoc non admiserit, solvat cætera. Quod est hoc peccatum? facere contra mandatum. Quod est mandatum? « Mandatum no-
» vum do vobis ut vos invicem diligatis[5]. » Intendite, Hoc mandatum Christi dilectio vocatur : per hanc dilectionem peccata solvuntur. Hæc si non teneantur, et grave peccatum est, et radix omnium peccatorum.

III. Intendite, fratres : protulimus aliquid, in quo bene intelligentibus soluta est quæstio. Sed numquid cum celerioribus tantum ambulamus viam? Et qui tardius ambulant, non sunt relinquendi. Versemus hoc quibus possu-

[1] I Joan. III, 5. — [2] Ibid. 6, 7. — [3] Ibid. 8. — [4] Ibid. 9. — [5] Id. XIII, 34.

mus verbis, ut ad omnes perveniat. Puto enim, fratres, quia omnis homo sollicitus est pro anima sua, qui non sine causa intrat Ecclesiam, qui non temporalia quærit in Ecclesia, qui non propterea intrat ut transigat negotia sæcularia; sed ideo intrat, ut aliquid sibi æternum promissum teneat, quo perveniat: necesse est cogitet quemadmodum ambulet in via, ne remaneat, ne retro eat, ne aberret, ne claudicando non perveniat. Qui ergo sollicitus est, tardus sit, velox sit, non recedat de via. Hoc ergo dixi, quia « qui natus est ex Deo, non peccat, » fortassis secundum quoddam peccatum voluit intelligi? nam erit contrarium illi loco: « Si dixerimus quia peccatum non » habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non » est. » Sic ergo potest solvi quæstio. Est quoddam peccatum quod non potest admittere ille qui natus est ex Deo: et quo non admisso solvuntur cætera, quo admisso confirmantur cætera. Quod est hoc peccatum? Facere contra mandatum Christi, contra testamentum novum. Quod est mandatum novum? « Mandatum novum do vo» bis, ut vos invicem diligatis. » Qui facit contra charitatem et contra dilectionem fraternam, non audeat gloriari, et dicere natum se esse ex Deo: qui autem in dilectione fraterna constitutus est, certa sunt peccata, quæ non potest admittere, et hoc maxime ne oderit fratrem. Et quid de cæteris peccatis facit, unde dictum est: « Si dixerimus » quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et » veritas in nobis non est? » Audiat securitatem de alio loco Scripturæ: « Charitas cooperit multitudinem pecca» torum[1]. »

IV. Charitatem ergo commendamus: charitatem commendat hæc Epistola. Post resurrectionem Dominus quid aliud interrogavit Petrum, nisi « amas me? » Et parum

[1] I Petr. IV, 8.

fuit semel interrogare : et iterum nihil aliud, et tertio nihil aliud. Cum jam tertio ille tædio afficeretur, quasi non sibi crederet, quomodo qui nesciret quid in illo ageretur : tamen et primo et secundo et tertio hoc interrogavit. Ter negavit timor, ter confessus est amor [1]. Ecce amat Petrus Dominum. Quid præstaturus Domino? Non enim et ipse non turbatus est in illo Psalmo, « Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? » Qui enim dicebat hæc in Psalmo, attendebat quanta sibi essent præstita a Deo : et quærebat quid retribueret Deo, et non inveniebat. Quidquid enim retribuere volueris, ab ipso accepisti ut reddas. Et quid invenit ut retribuat? Quod, ut diximus, fratres, ab ipso acceperat, hoc invenit quod retribueret. « Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini in- » vocabo [2]. » Quis enim illi dederat calicem salutarem, nisi ille qui volebat retribuere? Accipere autem calicem salutarem et invocare nomen Domini, hoc est satiari charitate ; et ita satiari, ut non solum non oderis fratrem, sed paratus sis mori pro fratre. Perfecta ista charitas est, ut paratus sis mori pro fratre. Hanc ipse Dominus in se exhibuit, mortuus pro omnibus, orans pro eis a quibus crucifigebatur, et dicens: « Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid » faciunt [3]. » Sed si solus hoc fecit, non erat magister, si Discipulos non habebat. Secuti Discipuli hoc fecerunt. Lapidabatur Stephanus, et genu fixo ait : « Domine, ne sta- » tuas illis hoc delictum [4]. » Amabat a quibus occidebatur, quia et pro ipsis moriebatur. Audi et apostolum Paulum : « Et ipse, inquit, impendar pro animabus vestris [5]. » Inter illos enim erat pro quibus Stephanus deprecabatur, quando eorum manibus moriebatur. Perfecta ergo charitas hæc est. Si quis tantam habuerit charitatem, ut para-

[1] Joan. XXI, 15, etc. — [2] Psal. CXV, 12. — [3] Luc. XXIII, 34. — [4] Act. VII, 59. — [5] 2 Cor. XII, 15.

tus sit pro fratribus etiam mori, perfecta est in illo charitas. Sed numquid mox ut nascitur, jam prorsus perfecta est? Ut perficiatur, nascitur: cum fuerit nata, nutritur: cum fuerit nutrita, roboratur; cum fuerit roborata, perficitur: cum ad perfectionem venerit, quid dicit? Mihi vivere Christus est, et mori lucrum. « Optabam dissolvi et » esse cum Christo; multo enim magis optimum: manere » in carne necessarium propter vos [1]. » Propter eos volebat vivere, pro quibus paratus erat mori.

V. Et ut noveritis quia ipsa est perfecta charitas, quam non violat, et in quam non peccat qui natus est ex Deo: hoc Dominus dicit Petro: « Petre, amas me? Et ille, » Amo [2]. » Non ait, Si amas me, obsequere mihi. Quando enim erat Dominus in carne mortali, esurivit, sitivit: eo tempore quo esuriebat et sitiebat, susceptus est hospitio: ministrarunt illi qui habuerunt, de substantia sua, sicut legimus in Evangelio [3]. Suscepit eum hospitio Zacchæus [4]: salvus factus est a morbo, suscepto medico. Quo morbo? avaritiæ. Erat enim ditissimus, et princeps publicanorum. Attendite sanatum a morbo avaritiæ. « Dimidium, inquit, » bonorum meorum do pauperibus: et si cui aliquid tuli, » quadrupulum reddam [5]. » Ideo servavit alterum dimidium, non quo frueretur, sed unde debita solveret. Suscepit ergo tunc medicum hospitio? quia erat infirmitas carnis in Domino, cui hoc obsequium præberent homines: et hoc, quia voluit præstare obsequentibus; obsequentibus enim proderat, non illi. Cui enim Angeli ministrabant, horum obsequium requirebat? Nec Elias servus illius hoc necessarium habebat aliquando cui panem et carnem per corvum mittebat [6]: et tamen ut vidua religiosa benediceretur, mittitur servus Dei, pascitur a vidua

[1] Philip. I, 21, etc. — [2] Joan. XXI, 15. — [3] Luc. VIII, 3. — [4] Id. XIX, 6. — [5] Ibid. 8. — [6] 3 Reg. XVII, 4 et 9.

quem Deus in secreto pascebat. Verumtamen quanquam de his servis Dei sibi præstent, qui eorum indigentiam considerant, propter illam mercedem a Domino in Evangelio manifestissime positam : « Qui suscipit justum in » nomine justi, mercedem justi accipiet; et qui suscipit » Prophetam in nomine Prophetæ; mercedem Prophetæ » accipiet; et qui dederit calicem aquæ frigidæ uni ex his » minimis tantum in nomine Discipuli, amen dico vobis » non perdet mercedem suam [1]. » Quamvis ergo sibi præstent qui hoc faciunt, tamen nec hoc poterat præberi ascensuro in cœlum. Quid illi poterat retribuere Petrus, qui amabat illum? Audi quid : Pasce oves meas : id est, Fac pro fratribus quod pro te feci. Omnes sanguine meo redemi. Nolite dubitare mori pro veritatis confessione, ut cæteri vos imitentur.

VI. Sed hæc, ut diximus, fratres, perfecta charitas est : qui natus est ex Deo, habet illam. Intendat Charitas Vestra. Videte quid dicam. Ecce accepit sacramentum nativitatis homo baptizatus : sacramentum habet, et magnum sacramentum, divinum, sanctum, ineffabile. Considera quale : ut novum hominem faciat dimissione omnium peccatorum. Attendat tamen in cor, si perfectum est ibi, quod factum est in corpore : videat si habet charitatem, et tunc dicat, Natus sum ex Deo. Si autem non habet, characterem quidem impositum habet, sed desertor vagatur. Habeat chritatem : aliter non se dicat natum ex Deo. Sed habeo, inquit, sacramentum. Audi Apostolum : « Si sciam omnia sacramenta, et habeam omnem fidem, » ita ut montes transferam, charitatem autem nō habeam, nihil sum [2]. »

VII. Hoc, si meministis, commendavimus cum istam Epistolam legere inciperemus, nihil in ea nobis sic com-

[1] Matth. x, 41, 42. — [2] 1 Cor. xiii, 6.

mendari, quomodo charitatem. Et si videtur alia et alia dicere, illuc facit reditum : et ad ipsam charitatem omnia vult referre quæcumque dixerit. Videamus si et hic hoc facit. Attende : « Omnis qui natus est ex Deo, non facit » peccatum. » Quærimus quod peccatum : quia si omne intellexeris, contrarius erit illi loco : « Si dixerimus quia » peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, et ve» ritas in nobis non est [1]. » Ergo dicat quod peccatum, doceat nos : ne forte ego temere dixerim peccatum hoc esse violationem charitatis, quia supra dixit : « Qui odit » fratrem suum, in tenebris est, et in tenebris ambulat, » et nescit quo eat, quia tenebræ excæcaverunt oculos » ejus [2]. » Sed forte dixit aliquid in posterioribus, et nominavit charitatem. Videte quia circuitus ille verborum hunc habet finem, hunc habet exitum. « Omnis qui natus » est ex Deo, non peccat : quia semen ejus in ipso ma» net [3]. » Semen Dei, id est, verbum Dei : unde dicit Apostolus : « Per Evangelium ego vos genui [4]. Et non po» test peccare, quia ex Deo natus est. » Dicat hoc, videamus in quo non potest peccare. « In hoc manifestati sunt » filii Dei et filii diaboli : Omnis qui non est justus, non » est a Deo ; et qui non diligit fratrem suum [5]. » Certe jam manifestum est unde dicat : « Et qui non diligit, in» quit, fratrem suum. » Dilectio ergo sola discernit inter filios Dei et filios diaboli. Signent se omnes signo crucis Christi ; respondeant omnes, Amen ; cantent omnes, Alleluia ; baptizentur omnes, intrent Ecclesias, faciant parietes basilicarum ; non discernuntur filii Dei a filiis diaboli nisi charitate. Qui habent charitatem, nati sunt ex Deo : qui non habent, non sunt nati ex Deo. Magnum indicium, magna discretio. Quidquid vis habe : hoc solum non ha-

[1] I Joan. I, 8. — [2] Id. II, 11. — [3] Id. III, 9. — [4] I Cor. IV, 15. — [5] I Joan. III, 10.

beas, nihil tibi prodest : alia si non habeas, hoc habe, et implesti Legem. « Qui enim diligit alterum, Legem imple» vit, » ait Apostolus : et, « Plenitudo Legis charitas[1]. » Puto istam margaritam esse illam, quam homo negotiator quæsisse describitur in Evangelio, qui invenit unam margaritam, et vendidit omnia quæ habebat, et emit eam[2]. Hæc est margarita pretiosa, charitas, sine qua nihil tibi prodest quodcumque habueris : quam si solam habeas, sufficit tibi. Modo cum fide vides, tunc cum specie videbis. Si enim amamus cum non videmus, quomodo amplectemur cum viderimus? Sed ubi nos debemus exercere? in amore fraterno. Potes mihi dicere, Non vidi Deum : numquid potes mihi dicere, Non vidi hominem? Dilige fratrem. Si enim fratrem quem vides dilexeris, simul videbis et Deum ; quia videbis ipsam charitatem, et intus inhabitat Deus.

VIII. « Qui non est justus, non est ex Deo, et qui non » diligit fratrem suum[3]. Quia hæc est annuntiatio : » vide quomodo confirmat : « Quia hæc est annuntiatio quam » audivimus ab initio, ut diligamus invicem. » Manifestavit nobis inde se dicere : contra hoc mandatum quisquis facit, in peccato illo est scelerato, in quod incidunt qui non nascuntur ex Deo. « Non sicut Caïn qui ex maligno » erat, et occidit fratrem suum. Et cujus rei gratia occi» dit? Quia opera ejus maligna fuerunt, fratris vero ejus » justa[4]. » Ergo ubi est invidia, amor fraternus esse non potest. Intendat Charitas Vestra. Qui invidet, non amat. Peccatum diaboli est in illo : quia et diabolus invidendo dejecit. Cecidit enim, et invidit stanti. Non ideo voluit dejicere ut ipse staret, sed ne solus caderet. Tenete in animo ex hoc quod subjecit, invidiam non posse esse in charitate. Habes aperte cum laudaretur ipsa charitas :

[1] Rom. XIII, 8 et 10. — [2] Matth. XIII, 46. — [3] I Joan. III, 10, 11. — [4] Ibid. 12.

« Charitas non æmulatur[1]. » Non fuit charitas in Caïn : et nisi esset charitas in Abel, non acciperet Deus sacrificium ejus. Cum enim ambo obtulissent, ille de fructibus terræ, ille de fetibus ovium : quid putatis, fratres, quia Deus fructus terræ neglexit, et fetus ovium dilexit? Non intendit Deus ad manus; sed in corde vidit : et quem vidit cum charitate offerre, ipsius sacrificium respexit; quem vidit cum invidia offerre, ab ipsius sacrificio oculos avertit. Opera ergo bona Abel non dicit nisi charitatem : opera mala Caïn non dicit nisi odium fraternum. Parum est quia odit fratrem suum, et invidit operibus bonis : quia imitari noluit, necare voluit. Et hinc apparuit quia filius erat diaboli, et ille hinc apparuit justus Dei. Hinc ergo discernuntur homines, fratres mei. Nemo attendat linguas, sed facta et cor. Si non bene faciat pro fratribus suis, ostendit quid in se habeat. Tentationibus probantur homines.

IX. « Nolite mirari fratres, si odit nos mundus[2]. » Numquid sæpe vobis dicendum est, quid est mundus? Non cœlum, non terra, nec ista opera quæ Deus fecit : sed dilectores mundi. Ista sæpe dicendo quibusdam onerosus sum : sed usque adeo non frustra dico, ut aliqui interrogentur an dixerim, et non respondeant. Ergo vel inculcando hæreat aliquid in cordibus audientium. Quid est mundus? Mundus est, quando in malo ponitur, dilectores mundi : mundus quando in laude ponitur, cœlum et terra est, et quæ in his opera Dei : unde dicitur : « Et mundus » per eum factus est[3]. » Item mundus est plenitudo terræ sicut dixit ipse Joannes : Non solum autem nostrorum pec- » catorum propitiator est, sed et totius mundi[4]. » Mundi dicit omnium fidelium per orbem sparsorum. Mundus autem in malo, amatores mundi sunt. Qui amant mundum, fratrem amare non possunt.

[1] I Cor. XIII, 4. — [2] I Joan. III, 13. — [3] Joan. I, 10. — [4] I Joan. II, 2.

X. « Si odit nos mundus : nos scimus : » Quid nos scimus; « quia transivimus de morte ad vitam[1] : » Unde scimus? « quia diligimus fratres. » Nemo interroget hominem; redeat unusquisque ad cor suum : si ibi invenerit charitatem fraternam, securus sit, quia transiit a morte ad vitam. Jam in dextera est : non attendat quia modo gloria ejus occulta est, cum venerit Dominus, tunc apparebit in gloria. Viget enim, sed adhuc in hieme : viget radix, sed quasi aridi sunt rami : intus est medulla quæ viget, intus sunt folia arborum, intus fructus; sed æstatem expectant. Ergo « nos scimus quia transivimus de » morte ad vitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit, » manet in morte. » Ne putetis, fratres, leve esse, odisse aut non diligere, audite quod sequitur : « Omnis qui odit » fratrem suum, homicida est[2]. » Jam ergo si contemnebat quisquam odium fraternum, numquid et homicidium in corde suo contempturus est? Non movet manus ad occidendum hominem, homicida jam tenetur a Domino : vivit ille, et iste jam interfector judicatur. « Omnis qui odit » fratrem suum, homicida est. Et scitis quia omnis homi» cida non habet vitam æternam in se manentem. »

XI. « In hoc cognoscimus dilectionem[3]. » Perfectionem dilectionis dicit, perfectionem illam quam commendavimus. « In hoc cognoscimus dilectionem, quia ille pro no» bis animam suam posuit : et nos debemus animas pro » fratribus ponere. » Ecce unde veniebat : « Petre, amas » me, pasce oves meas[4]. » Nam ut noveritis, quia sic ab eo pasci volebat oves suas, ut animam suam pro ovibus poneret; hoc illi continuo dixit : « Cum juvenis esses, » præcingebas te, et ibas quo volebas, cum autem fueris » senior, alius te præcinget, et tollet te quo tu non vis. » Hoc autem dixit, » ait Evangelista, « significans qua

[1] I Joan. III, 14. — [2] Ibid. 15. — [3] Ibid. 16. — [4] Id. XXI, 15, etc.

» morte clarificaturus erat Deum : » ut cui dixerat, Pasce oves meas, doceret eum ponere animam pro ovibus suis.

XII. Unde incipit charitas, fratres? Modicum attendite : quo perficiatur audistis : ipsum finem et modum ipsum et Dominus in Evangelio commendavit : « Majo-» rem charitatem nemo habet, ait, quam ut animam suam » ponat pro amicis suis[1]. » Perfectionem ergo ejus ostendit in Evangelio, et hic commendata est ejus perfectio : sed interrogatis vos, et dicitis vobis : Quando possumus habere istam charitatem. Noli cito de te desperare : forte nata est, sed nondum perfecta est; nutri eam, ne offocetur. Sed dicturus es mihi, Et unde novi? Quo enim perficiatur, audivimus : unde incipiat audiamus. Sequitur, et dicit : « Qui autem habuerit facultates mundi, et » viderit fratrem suum esurientem, et clauserit viscera sua » ab eo; quomodo poterit dilectio Dei manere in eo? » Ecce unde incipit charitas. Si nondum es idoneus mori pro fratre : jam idoneus esto dare de tuis facultatibus fratri. Jam percutiat viscera tua charitas, ut non de jactantia facias, sed de intimo adipe misericordiæ, ut consideres illum in egestate positum. Si enim superflua non potes dare fratri tuo, animam tuam potes ponere pro fratre? Jacet pecunia in sinu tuo, quam tibi fures possunt auferre; et si illam non auferent fures, moriendo illam deseres, etiam si te illa viventem non deserat : quid inde facturus es? Esurit frater tuus, in necessitate positus est : fortassis suspenditur, a creditore angustatur : non habet ipse, habes tu : frater tuus est, simul empti estis, unum est pretium vestrum, ambo sanguine Christi redempti estis : vide si misereris, si habes facultates mundi. Quid ad me pertinet, forte dicis? Ego daturus sum pecuniam meam, ne ille molestiam patiatur? Si hoc tibi responderit

[1] Joan. xv, 13. — [2] I Joan. iii, 17.

cor tuum, dilectio Patris non in te manet. Si dilectio Patris non in te manet, non es natus ex Deo. Quomodo te gloriaris esse Christianum? Nomen habes, et facta non habes. Si autem nomen secutum fuerit opus, dicat te quisquam Paganum, tu factis ostende te Christianum. Nam si factis non ostendis te Christianum, omnes te Christianum vocent, quid tibi prodest nomen, ubi res non invenitur? « Qui autem habuerit facultates mundi, et viderit fratrem » suum egentem, et clauserit viscera sua ab eo; quomodo » potest dilectio Dei manere in eo? » Et sequitur: « Filioli, non diligamus verbo tantum et lingua, sed opere » et veritate. »[1]

XIII. Puto manifestatum esse vobis magnum et necessarium secretum et sacramentum, fratres mei. Quid valeat charitas, omnis Scriptura commendat: sed nescio si alicubi amplius quam in ista Epistola commendetur. Rogamus vos et obsecramus in Domino, ut et illa quæ audistis memoria teneatis; et ad ea quæ adhuc dicenda sunt, donec finiatur ipsa Epistola, intenti veniatis, intenti audiatis. Aperite autem cor ad semina bona: extirpate spinas, ne offocetur in vobis quod seminatur, sed potius crescat seges; et gaudeat agricola, et horreum vobis præparet tanquam frumentis, non ignem tanquam paleis.

[1] I Joan. III, 18.

TRACTATUS VI[1].

In illud : *Et in hoc cognoscimus quia ex veritate sumus* : usque ad id, *Et hic est Antichristus de quo audistis, etc.*

I. Si meministis, fratres, hesterno nos clausisse sermonem ad istam sententiam, quæ sine dubio manere debuit et debet in corde vestro, quia ipsam novissimam audistis : filioli, non diligamus verbo tantum et lingua, sed opere et veritate. Deinde sequitur : « Et in hoc cog» noscimus quia ex veritate sumus, et coram ipso persua» demus cordi nostro : quia si male senserit cor nostrum, » major est Deus corde nostro, et novit omnia[2]. » Dixerat. Non diligamus verbo tantum et lingua, sed opere et veritate. Quæritur a nobis, in quo opere et in qua veritate agnoscitur, qui diligit Deum, vel qui diligit fratrem suum. Jam superius dixerat quousque charitas perficiatur, quod et Dominus in Evangelio ait : « Majorem hac nemo habet » charitatem, quam ut animam suam ponat pro amicis » suis[3]. » Et iste hoc dixerat : « Sicut ille animam suam » pro nobis posuit, debemus et nos animas pro fratribus » ponere[4]. » Hæc est perfectio charitatis ; et major omnino non potest inveniri. Sed quia non in omnibus perfecta est ; et desperare non debet in quo perfecta non est, si jam nata est quæ perficiatur : et utique si nata est, nutrienda est, et quibusdam suis nutrimentis ad perfectio-

[1] Habitus sexta feria Paschæ, juxta vet. Cod. — [2] I Joan. III, 18-20 — [3] Joan. XV, 13. — [4] I Joan. III, 16.

nem propriam perducenda : Quæsivimus inchoationem charitatis unde incipiat, et ibi continuo invenimus : « Si » quis habet facultates mundi, et viderit fratrem suum » egentem, et clauserit viscera sua adversus eum ; quo» modo dilectio Patris manet in illo[1]. » Ergo hic incipit ista charitas, fratres, ut de suis superfluis tribuat egenti, in angustiis aliquibus constituto, ex eo quod sibi abundat secundum tempus, a tribulatione temporali liberet fratrem. Hinc exordium est charitatis. Hanc ita cœptam, si verbo Dei et spe futuræ vitæ nutrieris, pervenies ad illam perfectionem, ut paratus sis animam tuam ponere pro fratribus tuis.

Sed quia multa talia fiunt ab his qui alia quærunt, et qui fratres non amant : revocemur ad testimonium conscientiæ. Unde probamus, quia talia multa fiunt ab his qui fratres non amant? Quam multi se in hæresibus et schismatibus martyres dicunt! Videntur sibi animam ponere pro fratribus suis. Si pro fratribus animam ponerent, non se ab universa fraternitate separent. Item quam multi sunt, qui jactantiæ causa multa tribuunt, multa donant; et non ibi quærunt nisi laudem humanam et gloriam popularem, plenam ventis, nulla stabilitate solidatam ! Quia ergo sunt tales, ubi probanda erit charitas fraterna ? quia voluit illam probari, et ait admonens : « Filioli, non di» ligamus verbo tantum et lingua, sed opere et veritate[2]. » Quærimus, in quo opere, in qua veritate? Potest esse manifestius opus, quam tribuere pauperibus? Multi hoc jactantia faciunt, non dilectione. Potest esse majus opus, quam mori pro fratribus? Et hoc multi volunt putari se facere, jactantia nominis comparandi, non visceribus dilectionis. Restat ut ille diligat fratrem, qui ante Deum ubi solus videt, cordi suo persuadet, et interrogat cor suum

[1] I Joan. III, 17. — [2] Ibid. 18.

an vere propter fratrum dilectionem hoc faciat: et perhibet illi testimonium oculus qui penetrat cor, quo homo attendere non potest. Ideo Paulus apostolus, quia paratus erat mori pro fratribus, et dicebat : « Ipse impendar » pro animabus vestris[1] : » tamen quia Deus hoc videbat in corde ipsius, non homines quibus loquebatur, ait illis : « Mihi autem minimum est ut a vobis dijudicer, aut ab » humano die[2]. » Et ostendit etiam ipse quodam loco, quia solent ista fieri inani jactantia, non firmamento charitatis : ait enim cum de ipsius charitatis commendatione loqueretur : « Si distribuero omnia mea pauperibus, et » tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem » non habeam, nihil mihi prodest[3]. » Potest enim quisquam hoc facere sine charitate? Potest. Nam qui non habent charitatem[4], diviserunt unitatem. Quærite ibi, et videbitis multos multa tribuere pauperibus: videbitis alios paratos ad suscipiendam mortem, ita ut desistente persecutore, se ipsos præcipitent: isti sine dubio sine charitate hoc faciunt. Revocemur ergo ad conscientiam, de qua dicit Apostolus : « Nam gloria nostra hæc est, testimonium » conscientiæ nostræ[5]. » Revocemur ad conscientiam, de qua idem dicit: « Opus autem suum probet unusquisque, » et tunc in semetipso gloriam habebit, et non in altero[6].» Opus ergo suum probet unusquisque nostrum, utrum de vena charitatis emanet, utrum de radice dilectionis rami bonorum operum pullulent. « Opus autem suum probet » unusquisque, ait, et tunc in semetipso gloriam habebit, » et non in altero : » non quando illi perhibet testimonium lingua aliena, sed quando perhibet conscientia propria.

III. Hoc ergo hic commendat. « In hoc cognoscimus

[1] 2 Cor. XII, 15. — [2] 1 Cor. IV, 3. — [3] Id. XIII, 3. — [4] Donatistæ. — [5] 2 Cor. I, 12. — [6] Galat. VI, 4.

» quia ex veritate sumus [1], » quando opere et veritate, non verbis et lingua tantum diligimus : « Et coram ipso » persuademus cordi nostro. » Quid est « coram ipso? » Ubi ipse videt. Unde ipse Dominus in Evangelio : « Ca» vete, inquit, facere justitiam vestram coram hominibus, » ut videamini ab eis : alioquin mercedem non habebitis » apud Patrem vestrum qui in cœlis est [2]. » Et quid est, « Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua [3] : » nisi quia dextera, pura conscientia est; sinistra, mundi cupiditas? Multi per cupiditatem mundi multa mira faciunt; sinistra operatur, non dextra. Dextra debet operari, et nesciente sinistra, ut nec misceat se cupiditas sæculi, quando aliquid boni dilectione operamur. Et ubi hoc cognoscimus? Ante Deum es, interroga cor tuum : vide quid fecisti, et quid ibi appetisti, salutem tuam, an laudem hominem ventosam. Intus vide : nam homo judicare non potest, quem videre non potest. Si persuademus cordi nostro, coram ipso persuadeamus. « Quia si male sentiat cor nos» trum [4], » id est, accuset nos intus, quia non eo animo facimus quo faciendum sit : « Major est Deus corde nos» tro, et novit omnia. » Cor tuum abscondis ab homine : a Deo absconde si potes. Quomodo abscondes ab eo, cui dictum est a peccatore quodam timente et confitente : « Quo ibo a spiritu tuo, et a facie tua quo fugiam? Quæ» rebat qua fugeret, ut evaderet judicium Dei, et non in» veniebat [5]. » Ubi enim non est Deus? « Si ascendero, » inquit, in cœlum, ibi es : si descendero in infernum, » ades. » Quo iturus es? quo fugies? Vis audire consilium? Si vis ab illo fugere, ad ipsum fuge. Ad ipsum fuge confitendo, non ab ipso latendo : latere enim non potes, sed confiteri potes. Dic illi : « Refugium meum es tu : et

[1] I Joan. III, 19. — [2] Matth. VI, 1. — [3] Ibid. 3. — [4] I Joan. III, 20. — [5] Psal. CXXXVIII, 7.

» nutriatur in te dilectio, quæ sola perducit ad vitam[1].» Perhibeat tibi testimonium conscientia tua, quia ex Deo est. Si ex Deo est, noli illam velle ante homines jactare : quia nec laudes hominum te levant in cœlum, nec vituperationes inde te deponunt. Ille videat qui coronat : ille sit testis quo judice coronaris. « Major est Deus corde nos- » tro, et novit omnia. »

IV. « Dilectissimi, si cor non male senserit, fiduciam » habemus ad Deum[2]. » Quid est, « cor non male sense- » rit ? » verum nobis responderit, quia diligimus, et germana dilectio est in nobis : non ficta, sed sincera, salutem fraternam quærens, nullum emolumentum expectans a fratre, nisi salutem ipsius. « Fiduciam habemus ad Deum : » et quidquid postulaverimus, accipiemus ab eo, quia man- » data ejus servamus[3]. » Ideo non in conspectu hominum, sed ubi ipse Deus videt in corde. « Fiduciam ergo habemus » ad Deum, et quidquid postulaverimus, ab eo accipie- » mus : » sed, « quia mandata ejus servamus. » Quæ sunt mandata ejus ? Numquid semper repetendum est ? « Man- » datum novum do vobis, ut vos invicem diligatis[4]. » Ipsam charitatem loquitur, ipsam commendat. Quisquis ergo habuerit charitatem fraternam, et coram Deo habuerit, ubi Deus videt, corque ejus interrogatum sub justo examine, non ei aliud responderit, quam germanam ibi esse radicem charitatis, unde boni fructus existant ; habet fiduciam apud Deum, et quidquid postulaverit, ab eo accipiet, quia mandata ejus servat.

V. Occurrit quæstio quædam, quia non ille aut ille homo, aut tu, aut ego, qui si petiero aliquid a Domino Deo nostro, et non accepero, facile de me potest dicere unusquisque, Non habet charitatem ; et de quolibet homine hujus temporis facile dici potest ; et sentiat quis quod

[1] Psal. XXXI, 7. — [2] I Joan. III, 21. — [3] Ibid. 22. — [4] Joan. XIII, 34.

vult homo de homine: majorem quæstionem non faciunt, nisi illi viri, quos sanctos constat fuisse cum scriberent, et modo esse cum Deo. Quis habet charitatem, si eam Paulus non habebat, qui dicebat : « Os nostrum patet ad » vos, o Corinthii, cor nostrum dilatatum est, non an- » gustamini in nobis [1] : » qui dicebat : « Impendar pro » animabus vestris : et tanta gratia in illo erat, ut mani- » festaretur eum habere charitatem [2] ? » Invenimus eum tamen petiisse, et non accepisse. Quid dicimus, fratres? Quæstio est : intenti estote ad Deum. Magna et ista quæstio est. Quomodo de peccato ubi dictum est : « Qui na- » tus ex Deo, non peccat [3] : » invenimus hoc esse peccatum violare charitatem, et hoc proprie designatum esse in hoc loco. Sic et nunc quærimus quid dixerit. Si enim verba attendas, planum videtur : si exempla, obscurum est. Verbis his nihil est planius : « Et quidquid postulaverimus, accipiemus ab eo; quia mandata ejus servamus, » et quæ placent illi, in conspectu ejus facimus. Quidquid » postulaverimus, ait, accipiemus ab eo [4]. » Angustavit vehementer. Quia et ibi angustaret si diceret omne peccatum : sed ideo invenimus locum exponendi, quia de certo peccato dixit, non de omni; sed de quodam peccato, quod omnis qui ex Deo natus est, non facit : et invenimus ipsum quoddam peccatum violationem esse charitatis. Et habemus exemplum de Evangelio manifestum, quando ait Dominus : Si non venissem, peccatum non haberent. Quid ergo, ad innocentes Judæos venerat, quia sic loquitur? Ergo si ipse non veniret, peccatum non haberent? Præterita ergo medici fecit ægrotum, febrem non abstulit? Quis hoc vel demens dicat? Ille non venit nisi curare et sanare ægrotos. Quare ergo dixit : « Si non venissem, pec- » catum non haberent, nisi quia certum quoddam pec-

[1] 2 Cor. VI, 11. — [2] Id. II, 15. — [3] 1 Joan. III, 9. — [4] Ibid. 12.

» catum voluit intelligi[1]? » Quoddam enim peccatum non haberent Judæi. Quod peccatum? Quo in eum non crediderunt, quo præsentem contempserunt. Sicut ergo ibi peccatum dixit, et non est consequens ut omne peccatum intelligamus, sed certum peccatum : sic et hic non omne peccatum, ne contrarius sit illi loco ubi ait : « Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, et veritas in nobis non est[2] : » sed certum quoddam peccatum, id est, violationem charitatis. Hic autem plus nos constrinxit : Si petierimus, dixit, si nos non accusaverit cor nostrum, et renuntiaverit in conspectu Dei, quia vera dilectio est in nobis ; « Quidquid postulaverimus, ab eo accipiemus. »

VI. Jam ergo dixi Charitati Vestræ, fratres, nemo attendat ad nos. Quid enim sumus nos? Aut quid estis vos? Quid nisi Ecclesia Dei, quæ nota est omnibus? Et si illi placet, in illa sumus : et qui dilectione in illa manemus, ibi perseveremus, si volumus ostendere dilectionem quam habemus. Verumtamen de apostolo Paulo quid mali sensuri sumus? Ipse non diligebat fratres? Apud ipsum non erat testimonium conscientiæ ejus in conspectu Dei? Non erat in Paulo radix illa charitatis, unde omnes boni fructus procedebant? quis hoc demens dixerit? Ubi ergo invenimus petisse Apostolum et non accepisse? Ait ipse : « In magnitudine revelationum ne extollar, datus est mihi » stimulus carnis meæ, angelus satanæ, qui me colaphi» zet : propter quod ter Dominum rogavi ut auferret eum » a me ; et dixit mihi, sufficit tibi gratia mea, nam virtus » in infirmitate perficitur[3]. » Ecce non est exauditus, ut auferretur ab illo angelus satanæ. Sed quare quia non ei proderat. Ergo exauditus est ad salutem, quia non est exauditus ad voluntatem. Noverit magnum sacramentum

[1] Joan. xv, 22. — [2] I Joan. I, 8. — [3] 2 Cor. XII, 7, etc.

Charitas Vestra : quod ideo commendamus vobis, ne excidat vobis in tentationibus vestris. Sancti ad salutem per omnia exaudiuntur, semper exaudiuntur ad salutem æternam : ipsam desiderant; quia secundum hanc semper exaudiuntur.

VII. Sed discernamus exauditiones Dei. Invenimus enim quosdam non exauditos ad voluntatem, exauditos ad salutem : et rursus quosdam invenimus exauditos ad voluntatem, et non exauditos ad salutem. Hoc discernite, hoc tenete exemplum ejus, qui non est exauditus ad voluntatem, sed exauditus ad salutem. Audi apostolum Paulum : nam ipsam exauditionem ad salutem ostendit illi Deus : « Sufficit tibi, inquit, gratia mea, nam virtus in infirmitate » perficitur. » Rogasti, clamasti, ter clamasti : ipsum semel quod clamasti audivi, non averti aures meas a te; novi quid faciam : tu vis auferri medicamentum, quo ureris; ego novi infirmitatem, qua gravaris. Ergo iste ad salutem exauditus est, ad voluntatem non est exauditus. Quos invenimus exauditos ad voluntatem, non exauditos ad salutem? Invenimus, putamus, aliquem nequam, aliquem impium exauditum a Deo ad voluntatem, non exauditum ad salutem? Si alicujus hominis exemplum posuero, forte dicturus es mihi : Tu illum dicis iniquum, nam justus erat : si justus non esset, a Deo non exaudiretur. Talem propositurus sum, de cujus iniquitate et impietate nemo dubitet. Diabolus ipse petiit Job, et accepit [1]. Nonne et hic de diabolo audistis : « Quia qui facit peccatum, ex diabolo est [2]? » Non quia ille creavit, sed quia iste imitatur. Nonne de illo dictum est : « In veritate non stetit [3]? » Nonne ipse est antiquus ille serpens, qui per fœminam venenum primo homini propinavit [4]? Qui et ipsi Job fœminam propterea servavit, per quam maritus non consolaretur, sed tentare-

[1] Job. I, 11. — [2] I Joan. III, 8. — [3] Joan. VIII, 44. — [4] Gen. III, 1.

tur. Ipse diabolus petiit sanctum virum tentandum, et accepit : petiit Apostolus ut auferretur ab eo stimulus carnis, et non accepit. Sed Apostolus magis exauditus est quam Diabolus. Apostolus enim exauditus est ad salutem, etsi non ad voluntatem : diabolus exauditus est ad voluntatem, sed ad damnationem. Ideo enim concessus est iste tentandus, ut eo probato esset ille cruciandus. Sed hoc, Fratres, non tantum in veteribus libris invenimus, sed et in Evangelio. Petierunt dæmones a Domino, cum eos excluderet ab homine, ut ire permitterentur in porcos[1]. Non eis posset dicere Dominus, ut nec illuc accederent? Non enim, si nollet, rebellaturi erant contra regem cœli et terræ. Certi tamen mysterii gratia et certa dispensatione dimisit dæmones in porcos, ut ostenderet diabolum in eis dominari, qui vitam porcorum gerunt. Dæmones ergo exauditi sunt, Apostolus non est exauditus? An potius quod verius est dicamus : Imo Apostolus exauditus est, dæmones non sunt exauditi? Illorum voluntas facta est, hujus sanitas perfecta est.

VIII. Secundum hoc intelligere debemus, quia Deus etsi voluntati nostræ non dat, saluti dat. Quid si enim hoc petieris quod tibi obest, et medicus novit quia obest tibi? Non enim non te exaudit medicus quando forte tu frigidam aquam petis, et si prodest, statim dat; si non prodest, non dat. Non exaudivit, an potius ad sanitatem exaudivit, quia voluntati contradixit? Sit ergo in vobis charitas, Fratres, sit in vobis; et securi estote : et quando non vobis datur quod petitis, exaudimini; sed nescitis. Multi dati sunt in manus suas malo suo, de quibus dicit Apostolus : « Tra- » didit eos Deus in desideria cordis eorum[2]. » Petiit aliquis magnam pecuniam : accepit malo suo. Quando illam non habebat, parum timebat : habere illam cœpit, præda fac-

[1] Luc. VIII, 32. — [2] Rom. I, 24.

tus est potentiori. Nonne malo suo exauditus est, qui voluit habere unde a latrone quæreretur, quem pauperem nemo quærebat? Discite rogare Deum, ut medico committatis, quod ipse novit faciat. Tu morbum confitearis, ille medicamentum adhibeat. Tu tantum caritatem tene. Nam ille secare vult; urere vult; tu si clamas, et non exaudiris in sectione, in ustione et tribulatione, novit ille quousque putre est. Tu jam vis revocet manus, et ille vulneris sinum attendit: scit quo usque perveniat. Non te exaudit ad voluntatem, sed exaudit ad sanitatem. Certi ergo estote, Fratres mei, quia quod ait Apostolus verum est : « Quid enim oremus » sicut oportet nescimus, sed ipse Spiritus interpellat ge» mitibus inenarrabilibus, quia ipse interpellat pro sanc» tis[1]. » Quid est, Ipse Spiritus interpellat pro sanctis, nisi ipsa charitas quæ in te per Spiritum facta est? Ideo enim dicit idem Apostolus : « Charitas Dei diffusa est in cordibus » nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis[2]. » Charitas ipsa gemit, charitas ipsa orat : contra hanc aures claudere non novit, qui illam dedit. Securus esto, charitas roget: et ibi sunt aures Dei. Non fit quod vis, sed fit quod expedit. Ergo « quid postulaverimus, inquit, accipiemus » ab eo. » Jam dixi, si ad salutem intelligas, nulla quæstio est : si non ad salutem quæstio est, et magna, quæ te calumniatorem facit Paulo apostolo. « Quidquid postula» verimus, accipiemus ab eo; quia mandata ejus servamus, » et quæ placent illi, in conspectu ejus facimus. In con» spectu ejus, » intus ubi videt.

IX. Et quæ illa mandata sunt? « Hoc est, inquit, man» datum illius, ut credamus nomini Filii ejus Jesu Christi, » et diligamus invicem[3]. » Videtis quia hoc est mandatum: videtis quia contra hoc mandatum qui facit, peccatum facit, quo caret omnis qui natus est ex Deo. « Sicut dedit

[1] Rom. VIII, 26. — [2] Id. V, 5. — [3] I Joan. III, 23.

» nobis mandatum : » ut diligamus invicem. « Et qui ser-» vaverit mandatum ejus[1] : » Videtis quia nihil aliud nobis præcipitur, nisi ut diligamus invicem : « Et qui servaverit » mandatum ejus, in ipso manebit, et ipse in eo. Et in hoc » cognoscimus, quia manet in nobis, de Spiritu quem de-» dit nobis. » Nonne manifestum est, quia hoc agit Spiritus sanctus in homine, ut sit in illo dilectio et charitas? Nonne manifestum est, quod ait apostolus Paulus : « Cha-» ritas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum » sanctum, qui datus est nobis[2]? » De charitate enim loquebatur et dicebat, quia in conspectu Dei debemus interrogare cor nostrum. « Quod si non male senserit cor nostrum[3] : » id est, si confiteatur quia de dilectione fratris fit, quidquid fit in bono opere. Accessit etiam quod de mandato cum diceret, hoc ait : « Hoc est mandatum ejus, ut credamus » nomini filii ejus Jesu Christi, et diligamus invicem. Et » qui facit mandatum ejus, in ipso manet, et ipse in eo. » In hoc cognoscimus, quia manet in nobis, de Spiritu » quem dedit nobis[4]. Si enim inveneris te habere charitatem, habes spiritum Dei ad intelligendum : valde enim necessaria res est.

X. Primis temporibus cadebat super credentes Spiritus sanctus, et loquebantur linguis quas non didicerant, quomodo Spiritus dabat eis pronuntiare. Signa erant tempori opportuna. Oportebat enim ita significari in omnibus linguis Spiritum sanctum, quia Evangelium Dei per omnes linguas cursurum erat toto orbe terrarum. Significatum est illud, et transiit. Numquid modo quibus imponitur manus ut accipiant Spiritum sanctum, hoc expectatur, ut linguis loquantur? Aut quando imposuimus manum istis infantibus, attendit unusquisque vestrum utrum linguis loquerentur, et cum videret eos linguis non loqui, ita per-

[1] Joan. III, 24. — [2] Rom. v, 5. — [3] I Joan. III, 21. — [4] Ibid. 23, 24.

verso corde aliquis vestrum fuit ut diceret, Non acceperunt isti Spiritum sanctum; nam si accepissent, linguis loquerentur quemadmodum tunc factum est? Si ergo per hæc miracula non fiat modo testimonium præsentiæ Spiritus sancti; unde fit, unde cognoscit quisque accepisse se Spiritum sanctum? Interroget cor suum : si diligit fratrem, manet Spiritus Dei in illo. Videat, probet se ipsum coram oculis Dei : videat si est in illo dilectio pacis et unitatis, dilectio Ecclesiæ toto terrarum orbe diffusæ. Non attendat eum solum diligere fratrem quem attendit ante se : multos enim non videmus fratres nostros, et in unitate Spiritus illis copulamur. Quid mirum quia nobiscum non sunt? In uno corpore sumus, unum caput habemus in cœlo. Fratres, oculi nostri non se vident, quasi non se norunt? An in charitate compaginis corporalis non norunt se? Nam, ut noveritis quia in conjunctione charitatis se norunt : quando ambo patent, non licet ut aliquid attenat dexter, quod non attendat sinister. Dirige radium dextrum sine altero, si potes. Simul coëunt, simul diriguntur : intentio una est, loca diversa sunt. Si ergo omnes qui tecum diligunt Deum, unam intentionem tecum habent : noli attendere quia corpore in loco separatus es; aciem cordis simul fixistis in lumine veritatis. Ergo si vis nosse quia accepisti Spiritum, interroga cor tuum; ne forte sacramentum habes, et virtutem sacramenti non habes. Interroga cor tuum : si est ibi dilectio fratris, securus esto. Non potest esse dilectio sine Spiritu Dei; quia Paulus clamat : « Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui » datus est nobis[1]. »

XI. « Dilectissimi, nolite omni spiritui credere. » Quia » dixerat, « in hoc cognoscimus, quia manet in nobis, de » Spiritu quem dedit nobis[2]. » Unde autem cognoscitur

[1] Rom. v, 5. — [2] I Joan. iv, 1.

ipse Spiritus attendite : « Dilectissimi, nolite omni Spiritui » credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt. » Et quis est qui probat spiritus? Difficilem rem nobis proposuit, Fratres mei : bonum est nobis ut dicat ipse unde discernamus. Dicturus est, ne formidetis : sed primo videte, attendite, videte hinc exprimi illud, unde vani hæretici calumniantur. Attendite, videte quid ait : « Dilectissimi, » nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex » Deo sunt. » Spiritus sanctus nomine aquæ appellatus est in Evangelio, Domino clamante et dicente : « Si quis « sitit, veniat ad me, et bibat : qui credit in me, flumina » aquæ vivæ fluent de ventre ejus[1]. » Evangelista autem exposuit unde diceret : secutus enim ait : « Hoc autem » dicebat de Spiritu, quem accepturi erant qui in eum » erant credituri. » Quare non multos baptizavit Dominus? sed quid ait? « Spiritus autem nondum erat datus, » quia Jesus nondum erat clarificatus. » Quia ergo illi baptismum habebant,, et Spiritum sanctum nondum acceperant, quem die Pentecostes misit Dominus de cœlo ; ut daretur Spiritus, expectabatur clarificatio Domini. Et antequam clarificaretur, et antequam mitteret eum, invitabat tamen homines ut se præpararent ad accipiendam aquam ; de qua dixit, « Qui sitit, veniat et bibat : » et, « Qui » credit in me flumina aquæ vivæ fluent de ventre ejus. » Quid est, « flumina aquæ vivæ ? » Quid est illa aqua ? Nemo me interroget : Evangelium interroga. Hoc autem dicebat, ait, de Spiritu quem accepturi erant hi qui in eum erant credituri. Aliud est ergo aqua sacramenti, aliud aqua quæ significat Spiritum Dei. Aqua sacramenti visibilis est : aqua Spiritus invisibilis. Ista abluit corpus, et significat quod fit in anima : per illum Spiritum ipsa anima mundatur et saginatur. Ipse est Spiritus Dei, quem non pos-

[1] Joan. VII, 37, etc.

sunt habere hæretici, et quicumque se ab Ecclesia præcidunt. Et quicumque non aperte præcidunt, sed per iniquitatem præcisi sunt, et intus tanquam paleæ volvuntur, et grana non sunt, non habent istum Spiritum. Iste Spiritus nomine aquæ a Domino significatus est : et audivimus ab hac Epistola, « Nolite omni » spiritui credere : » et testantur verba illa Salomonis : « Ab aqua aliena abstine te[1]. » Quid est aqua? Spiritus. Numquid semper aqua Spiritum significat? Non semper : sed quibusdam locis Spiritum significat, quibusdam locis baptismum significat, quibusdam locis populos significat, quibusdam locis consilium significat. Habes quodam loco dictum, « Fons vitæ, consilium possidentibus eum[2]. » Ergo per diversa loca Scripturarum nomen aquæ diversa significat. Nunc tamen nomine aquæ Spiritum sanctum audistis, non ex interpretatione nostra, sed ex evangelico testimonio, ubi ait : « Hoc autem dicebat de Spiritu, quem erant » accepturi hi qui in eum erant credituri[3]. » Si ergo aquæ nomine significatur Spiritus sanctus, et dicit nobis Epistola ista, « Nolite omni spiritui credere, sed probate spi» ritus si ex Deo sunt[4]; » intelligamus inde dictum esse : « Ab aqua aliena abstine te, et de fonte alieno ne biberis[5]. » Quid est, De fonte alieno ne biberis? Spiritui alieno ne credideris.

XII. Restat ergo examen, unde probetur quia Spiritus Dei est. Posuit quidem signum, et hoc fortasse difficile : videamus tamen. Ad illam charitatem redituri sumus : ipsa est quæ nos docet, quia ipsa est unctio. Tamen hic quid ait? « Probate spiritus si ex Deo sunt : quia multi » pseudoprophetæ exierunt in istum mundum[6]. » Jam ibi sunt omnes hæretici et omnes schismatici. Quomodo

[1] Prov. IX, 18, juxta LXX. — [2] Id XVI, 22. — [3] Joan. VII, 39. — [4] I Joan. IV, 1. — [5] Prov. IX, 18. — [6] I Joan. IV, 1.

ergo probo spiritum? » Sequitur, « In hoc cognoscitur » Spiritus Dei. » Erigite aures cordis. Laborabamus, et dicebamus, Quis novit? quis discernit? Ecce dicturus est signum. « In hoc cognoscitur Spiritus Dei. Omnis spiritus » qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo » est. Et omnis spiritus qui non confitetur Jesum Chris- » tum in carne venisse, non est ex Deo : et hic est Anti- » christus, de quo audistis quod venturus sit; et nunc in » isto mundo est[1]. » Quasi eriguntur aures ad discernendos spiritus : et tale quiddam audivimus, unde nihilo minus non discernamus. Quid enim ait? « Omnis spiritus » qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo » est. » Ergo spiritus, qui est apud hæreticos, ex Deo est : quia confitentur Jesum Christum in carne venisse? Jam hic erigunt se forte adversus nos, et dicunt, Vos non habetis spiritum ex Deo : sed nos confitemur Jesum Christum in carne venisse : iste autem illos negavit spiritum Dei habere, qui non confitentur Jesum Christum in carne venisse. Quære ab Arianis, confitentur Jesum Christum in carne venisse : quære ab Eunomianis, confitentur Jesum Christum in carne venisse : quære a Macedonianis, confitentur Jesum Christum in carne venisse : interroga Cataphrygas, confitentur Jesum Christum in carne venisse : interroga Novatianos, confitentur Jesum Christum in carne venisse. Omnes ergo istæ hæreses Spiritum Dei habent? Non ergo pseudoprophetæ sunt? nulla est ergo ibi deceptio, nulla est ibi seductio? « Certe Antichristi sunt, » ex nobis exierunt, qui sed non erant ex nobis[2]? »

XIII. Quid ergo facimus? Unde discernimus? Intendite : eamus simul corde, et pulsemus. Vigilat ipsa charitas, quia ipsa pulsatura est, ipsa apertura. Modo intelligetis in nomine Domini nostri Jesu Christi. Jam superius audistis,

[1] I Joan. IV, 2, 3. — [2] Id. II, 20.

quia dictum est : « Qui negat Jesum Christum in carne » venisse, hic est Antichristus[1]. » Et ibi quæsivimus, quis neget; quia nec nos negamus, nec illi negant. Et invenimus quosdam factis negare; et adhibuimus testimonium de Apostolo, qui ait, « confitentur enim se nosse Deum, fac» tis autem negant[2]. » Sic ergo et modo quæramus in factis non in lingua. Quis est spiritus qui non est ex Deo? qui negat Jesum christum in carne venisse. Et quis est spiritus qui est ex Deo? Qui confitetur Jesum Christum in carne venisse. Quis est qui confitetur Jesum Christum in carne venisse? eia fratres, opera attendamus, non strepitum linguæ. Quæramus quare venerit in carne Christus : et invenimus qui eum negant in carne venisse. Nam si linguas attendas, multas hæreses auditurus est confitentes Christum in carne venisse : sed convincit illos veritas. Quare venit Christus in carne? Nonne Deus erat? Nonne de illo scriptum est : « In principio erat Verbum, et Ver» bum erat apud Deum, et Deus erat Verbum[3]? » Nonne ipse pascebat Angelos, et ipse pascit Angelos? Nonne sic huc venit, ut inde non recederet? Nonne sic ascendit, ut nos non dimitteret? Quare ergo venit in carne? Quia oportebat nobis ostendi spem resurrectionis. Deus erat, et in carne venit : Deus enim mori non poterat, caro mori poterat : ideo ergo venit in carne, ut moreretur pro nobis. Quemadmodum autem mortuus est pro nobis[4]? Majorem hac charitatem nemo habet quam ut animam suam ponat pro amicis suis. Charitas ergo illum adduxit ad carnem. Quisquis ergo non habet charitatem, negat Christum in carne venisse. Hic nunc jam interroga omnes hæreticos, Christus venit in carne? Venit : hoc credo, hoc confiteor. Imo hoc negas. Unde nego? Audis quia hoc dico? Imo ego convinco quia negas. Dicis voce, negas corde : dicis

[1] Joan. II, 22. — [2] Tit. I, 16. — [3] Joan. I, 1. — [4] Id. XV, 13.

verbis, negas factis. Quomodo, inquis, nego factis? Quia ideo venit in carne Christus, ut moreretur pro nobis. Ideo mortuus est pro nobis, quia charitatem multam docuit. Majorem hac charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat pro amicis suis. Tu non habes charitatem : quia pro honore tuo dividis unitatem. Ergo hinc intelligite spiritum ex Deo. Pulsate, tangite vasa fictilia : ne forte crepuerint et male resonent : videte si integre sonant, videte si ibi est charitas. Tollis te ab unitate orbis terrarum, dividis Ecclesiam per schismata, dilanias corpus Christi. Ille venit in carne, ut colligat : tu ideo clamas, ut spargas. Ergo ipse est Spiritus Dei, qui dicit Jesum in carne venisse : qui dicit non lingua, sed factis; qui dicit non sonando, sed amando. Ille autem non est Spiritus Dei, qui negat Jesum Christum in carne venisse : negat et ipse non lingua, sed vita; non verbis, sed factis. Manifestum est ergo unde cognoscamus fratres. Multi intus, quasi intus sunt : nemo autem foris, nisi vere foris.

XIV. Adeo ut noveritis quia ad facta retulit, « Et omnis spiritus, » ait, « qui solvit Christum, in carne venisse[1], non est ex Deo : » Solvere factis intelligitur. Quid tibi ostendit? qui negat; quia dixit, « solvit. » Ille venit colligere, tu venis solvere. Distringere vis membra Christi. Quomodo non negas Christum in carne venisse, qui disrumpis Ecclesiam Dei, quam ille congregavit? Contra Christum ergo venis, Antichristus es. Intus sis, foris sis, Antichristus es : sed quando intus es, lates; quando foris es, manifestaris. Solvis Jesum, et negas eum in carne venisse : non es ex Deo. Ideo dicit in Evangelio : « Qui solverit » unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic, mini» mus vocabitur in regno cœlorum[2]. » Quid est solvitur? quid est docetur? Solvitur factis, et docetur quasi verbis.

[1] 1 Joan. IV, 3. — [2] Matth. V, 19.

«Qui prædicas non furandum, furaris[1].» Solvit ergo in facto qui furatur, et quasi docet sic; minimus vocabitur in regno cœlorum, id est, in Ecclesia hujus temporis. De illo dictum est : « Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, » facere nolite[2], » Qui autem fecerit, et sic docuerit, magnus vocabitur in regno cœlorum. Ex eo quod dixit hic, fecerit, contra hoc ibi dixit, solverit, id est, non fecerit, et docuerit sic. Ille ergo solvit, qui non facit. Quid nos docet, nisi ut facta interrogemus, non verba credamus? Obscuritas rerum multa nos cogit dicere : maxime ut illud quod Dominus revelare dignatur, etiam ad tardiores fratres perveniat; quia omnes Christi sanguine comparati sunt. Et vereor ne ipsa Epistola istis diebus, sicut promiseram, non finiatur : sed quod Domino placet, melius est servare reliquias, quam onerare corda nimio cibo.

TRACTATUS VII[3].

Ab eo quod sequitur : *Jam vos ex Deo estis filioli :* usque ad id, *Deum nemo vidit unquam.*

I. Mundus iste omnibus fidelibus quærentibus patriam sic est, quomodo fuit eremus populo Israël. Errabant quidem adhuc, et patriam quærebant : sed duce Deo errare non poterant. Via illis fuit jussio Dei. Nam ubi per quadraginta annos circumierunt, paucissimis mansionibus conficitur iter ipsum, et notum est omnibus, Tardabantur, quia exercebantur, non quia deserebantur. Quod

[1] Rom. II, 21. — [2] Matth. XXIII, 3. — [3] Habitus septima feria Paschæ juxta vet. Cod.

ergo nobis promittit Deus, ineffabilis dulcedo est; et bonum, sicut Scriptura dicit, et sæpe nobis commemorantibus audistis, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit [1]. Laboribus autem temporalibus exercemur, et tentationibus vitæ præsentis erudimur. Sed si non vultis in ista eremo siti mori, bibite charitatem. Fons est quem voluit Dominus hic ponere, ne deficiamus in via : et abundantius eum bibemus, cum ad patriam venerimus. Modo Evangelium lectum est : ut de ipsis verbis, quibus lectio terminata est dicam, quid aliud nisi de charitate audistis? Quandoquidem pactum fecimus cum Deo nostro in oratione, ut si volumus ut dimittat nobis peccata nostra [2], dimittamus et nos peccata quæ in nos fuerint commissa. Non autem dimittit nisi charitas. Tolle charitatem de corde : odium tenet, ignoscere non novit. Sit ibi charitas, secura ignoscit, quæ non angustatur. Epistola autem ista tota, quam suscepimus tractandam vobis, videte si aliud aliquid commendat quam ipsam unam charitatem. Nec timendum est, ne sæpe dicendo in odium veniat. Quid enim amatur, si charitas in odium veniat? Qua charitate fit ut cætera bene amentur, ipsa quomodo amanda est? Res ergo quæ nunquam debet de corde discedere, nec ab ore discedat.

II. « Jam vos, inquit, ex Deo estis filioli, et vicistis » eum [3] : » quem, nisi Antichristum ? Superius enim dixerat : « Omnis qui solvit Jesum Christum, et negat eum » in carne venisse, non est ex Deo [4]. » Exposuimus autem si meministis, quia omnes negant Jesum Christum in carne venisse, qui violant charitatem. Jesus enim non opus erat ut veniret, nisi propter charitatem. Charitas enim nobis illa commendatur, quam et ipse in Evangelio commendat : « Majorem hac dilectionem nemo potest

[1] Isaï. LXIV, 4, et I Cor. II, 9.— [2] Matth. VI, 12.— [3] Joan. IV, 4.—[4] Ibid. 3.

» habere, quam ut animam suam ponat pro amicis suis[1].» Quomodo poterat Filius Dei animam suam ponere pro nobis, nisi carne indueretur, ubi mori posset? Quisquis ergo violat charitatem, quodlibet dicat lingua, vita ipsius negat Christum in carne venisse : et iste est Antichristus ubicumque fuerit, quocumque intraverit. Sed quid dicit eis qui cives sunt illius patriæ, cui suspiramus? « Vicistis » eum. » Et unde vicerunt? « Quia major est qui est in » vobis, quam qui in hoc mundo[2]. » Ne victoriam suis viribus tribuerent, et arrogantia superbiæ vincerentur : (quemcumque enim diabolus superbum fecerit, vincit :) volens eos servare humilitatem, quid ait? « Vicistis eum. » Jam omnis homo qui audit, « Vicistis, » erigit caput, erigit cervicem, laudari se vult. Noli te extollere, vide quis in te vicit. Quare vicisti? « Quia major est qui est in » vobis, quam qui in hoc mundo. » Esto humilis, porta Dominum tuum; esto jumentum sessoris tui. Bonum tibi est ut ipse regat, et ipse ducat. Nam si ipsum sessorem non habueris, cervicem erigere potes, calces potes mittere : sed væ tibi sine rectore; quia libertas ista in bestias te mittit comedendum.

III. « Hi de mundo sunt. » Qui? Antichristi. Jam audistis qui sint. Etsi non estis, cognoscitis eos : quisquis autem hoc est, non cognoscit. « Hi de mundo sunt : ideo » de mundo loquuntur, et mundus eos audit. » Qui sunt qui de mundo loquuntur? Attendite qui contra charitatem. Ecce audistis Dominum dicentem : « Si dimiseritis » peccata hominibus, dimittet vobis et Pater vester » cœlestis peccata vestra : si autem non dimiseritis, nec » Pater vester dimittet vobis peccata vestra[3]. » Sententia est veritatis : aut si non veritas loquitur, contradic. Si Christianus es, et credis Christo, ipse dixit : « Ego

[1] Joan. xv, 13. — — [2] I Joan. iv, 5. — [3] Matth. vi, 14, 15.

» sum veritas [1]. » Sententia ista vera est, firma est. Jam audi homines de mundo loquentes. Et non te vindicaturus es, et dicturus est ille quia fecit tibi? Imo sentias quia cum viro [2] habet. Quotidie dicuntur ista. De mundo loquuntur qui ista dicunt : et mundus eos audit. Nec dicunt ista nisi qui diligunt mundum; neque audiuntur ista nisi ab his qui diligunt mundum. Et qui diligit mundum, et negligit charitatem, audistis quia negat Jesum in carne venisse. Aut si fecit illud in carne ipse Dominus? Si cum expalmaretur, voluit se vindicari? Si cum in cruce penderet, non dixit : « Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt [3] ? » Si autem non minabatur qui potestatem habebat; tu quid minaris, quid sufflas in potestate aliena constitutus? Ille quia voluit mortuus est, et non minabatur : tu nescis quando morieris, et minaris?

IV. « Nos ex Deo sumus [4]. » Videamus quare : videte si propter aliud quam propter charitatem. « Nos ex Deo » sumus. Qui novit Deum, audit nos : qui non est ex » Deo, non nos audit. Ex hoc cognoscimus spiritum ve» ritatis et erroris. » Quia qui audit nos, spiritum habet veritatis : qui non audit nos, spiritum habet erroris. Videamus quid monet, et audiamus eum potius in spiritu veritatis monentem : non Antichristos, non amatores mundi, non mundum : si ex Deo nati sumus, « Dilectis» simi, » sequitur supra, videte quid : « Nos ex Deo su» mus. Qui novit Deum, audit nos : qui non est ex Deo, » non nos audit. Ex hoc cognoscitur spiritus veritatis et » erroris. » Jam ergo intentos nos fecit : quia qui novit Deum, ipse audit; qui autem non novit, non audit : et hæc discretio est spiritus veritatis et erroris. Videamus quid moniturus est, in quo illum audire debeamus. » Dilectissimi, diligamus invicem [5]. » Quare? quia homo

[1] Joan. XIV, 6. — [2] *Subaudi*, rem. - [3] Luc. XXIII, 34. - [4] I Joan. IV, 6. - [5] Ibid. 7.

monet? « Quia dilectio ex Deo est. » Multum commendavit dilectionem, quia dixit « ex Deo est : » plus dicturus est, intente audiamus. Modo dixit : « Dilectio ex » Deo est : et omnis qui diligit, ex Deo natus est, et co» gnovit Deum : Qui non diligit, non novit Deum[1]. » Quare? « Quia Deus dilectio est. » Quid amplius dici potuit, fratres? Si nihil de laude dilectionis diceretur per » omnes istas paginas hujus Epistolæ, si nihil omnino per cæteras paginas Scripturarum, et hoc solum unum audiremus de voce Spiritus Dei, « Quia Deus dilectio est; » nihil amplius quærere deberemus.

V. Jam videte, quia facere contra dilectionem, facere contra Deum est. Nemo dicat, In hominem pecco, quando non diligo fratrem meum : (Intendite :) Et facile est est peccatum in hominem, in Deum solum non peccem. Quomodo non peccas in Deum, quando in dilectionem peccas? « Deus dilectio est. » Numquid nos dicimus? Si nos diceremus, « Deus dilectio est : » forte scandalizaretur aliquis ex vobis, et diceret, Quid dixit? quid voluit dicere, quia « Deus dilectio est? » Dedit dilectionem Deus, donavit Deus dilectionem. « Ex Deo est dilectio : » Deus dilectio est. » Ecce habetis fratres Scripturas Dei. Canonica est ista Epistola : per omnes gentes recitatur, orbis terræ auctoritate retinetur, orbem terrarum ipsa ædificavit. Audis hic ab Spiritu Dei, « Deus dilectio est. » Jam si audes, fac contra Deum, et noli diligere fratrem tuum.

VI. Quomodo ergo jamdudum, « Dilectio ex Deo est : » et modo, « Dilectio Deus est? » Est enim Deus Pater et Filius et Spiritus sanctus : Filius, Deus ex Deo : Spiritus sanctus, Deus ex Deo : et hi tres unus Deus, non tres dii. Si Filius Deus, et Spiritus sanctus Deus, et ille diligit in quo habitat Spiritus sanctus : ergo dilectio Deus est, sed

[1] I Joan. IV, 8.

Deus quia ex Deo. Utrumque enim habes in Epistola, et « Dilectio ex Deo est. » et « Dilectio Deus est. » De solo Patre Scriptura non novit dicere, quia ex Deo est. Cum autem audis « ex Deo; » aut Filius intelligitur, aut Spiritus sanctus. Quia vero dicit Apostolus : « Charitas Dei » diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, » qui datus est nobis [1] : » intelligamus in dilectione Spiritum sanctum esse. Ipse est enim Spiritus sanctus, quem non possunt accipere mali : ipse est ille fons, de quo dicit Scriptura, « Fons aquæ tuæ sit tibi proprius, et nemo » alienus communicet tibi [2]. » Omnes enim qui non diligunt Deum, alieni sunt, Antichristi sunt. Et quamvis intrent basilicas, non possunt numerari inter filios Dei : non ad illos pertinet fons ille vitæ. Habere baptismum et malus potest : habere prophetiam et malus potest. Invenimus Saülem regem habuisse prophetiam, persequebatur sanctum David, et impletus est Spiritu prophetiæ, et prophetare cœpit [3]. Accipere sacramentum corporis et sanguinis Domini et malus potest : nam de talibus dictum est : « Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit [4]. » Habere nomen Christi et malus potest, id est, Christianus vocari, et malus potest : de quibus dictum est : « Polluebant nomen Dei sui [5]. » Ergo habere sacramenta ista omnia et malus potest : habere autem charitatem, et malus esse, non potest. Hoc est ergo proprium donum : ipse est singularis fons. Ad hunc bibendum vos hortatur Spiritus Dei : ad se bibendum vos hortatur Spiritus Dei.

VII. « In hoc manifestata est dilectio Dei in nobis [6]. » Ecce, ut diligamus Deum, hortationem habemus. Possemus illum diligere, nisi prior ille diligeret ? Si pigri eramus

[1] Rom. v, 5. — [2] Prov. v, 17, 18.— [3] I Reg. xix, 24.— [4] I Cor. xi, 29. — [5] Ezech. xxxvi, 20. — [6] I Joan. iv, 9.

ad amandum : non simus pigri ad redamandum. Prior amavit nos : nec sic nos amamus. Iniquos amavit, sed iniquitatem solvit : iniquos amavit, sed non ad iniquitatem congregavit. Ægrotos amavit, sed sanandos visitavit. « Deus » ergo dilectio est. In hoc manifestata est dilectio Dei in » nobis, quia Filium suum unigenitum misit in hunc mun- » dum, ut vivamus per ipsum. » Quomodo ipse Dominus ait : « Majorem dilectionem nemo potest habere, » quam ut animam suam ponat pro amicis suis[1] : » et ibi probata est dilectio Christi in nos, quia mortuus est pro nobis. Dilectio Patris unde probata est in nos? Quia Filium suum unicum misit mori pro nobis : sic et Paulus apostolus dicit : « Qui Filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non et cum » illo omnia nobis donavit[2]? » Ecce Christum tradidit Pater, tradidit Judas : numquid non quasi simile factum videtur? Traditor est Judas : ergo traditor est et Deus Pater? Absit, inquis. Non dico, sed Apostolus dicit : « Qui Filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum. » Et Pater illum tradidit, et ipse se tradidit. Ait idem Apostolus : « Qui me dilexit, et tradidit se ipsum pro » me[3]. » Si Pater tradidit Filium, et tradidit se ipsum Filius, Judas quid fecit? Facta est traditio a Patre, facta est traditio a Filio, facta est traditio a Juda : una res facta est : Sed quæ res discernit Patrem tradentem Filium, se ipsum Filium tradentem, et Judam Discipulum tradentem magistrum suum? Quia hoc fecit Pater et Filius in charitate; fecit autem hoc Judas in proditione. Videtis quia non quid faciat homo, considerandum est : sed quo animo et voluntate faciat. In eodem facto invenimus Deum Patrem, in quo invenimus Judam : Patrem benedicimus, Judam detestamur. Quare Patrem benedicimus, Judam detesta-

[1] Joan. xv, 13, — [2] Rom. viii, 32. — [3] Galat. ii, 20.

mur? Benedicimus charitatem, detestamur iniquitatem. Quantum enim præstitum et generi humano de tradito Christo? Numquid hoc cogitavit Judas ut traderet? Deus cogitavit salutem nostram, qua redempti sumus : Judas cogitavit pretium quo vendidit Dominum. Filius ipse cogitavit pretium, quod dedit pro nobis : Judas cogitavit pretium, quod accepit ut venderet. Diversa ergo intentio diversa facta fecit. Cum sit una res, ex diversis eam intentionibus si metiamur, unum amandum, alterum damnandum; unum glorificandum, alterum detestandum invenimus. Tantum valet charitas. Videte quia sola discernit, videte quia facta hominum sola distinguit.

VIII. Hoc diximus in similibus factis. In diversis factis, invenimus sævientem hominem factum de charitate, et blandum factum de iniquitate. Puerum cædit pater, et magno blanditur. Si duas res proponas, plagas ei blandimenta; quis non eligat blandimenta, et fugiat plagas? Si personas attendas, charitas cædit, blanditur iniquitas. Videte quid commendamus, quia non discernuntur facta hominum, nisi de radice charitatis. Nam multa fieri possunt quæ speciem habent bonam, et non procedunt de radice charitatis. Habent enim et spinæ flores : quædam vero videntur aspera, videntur truculenta; sed fiunt ad disciplinam dictante charitate. Semel ergo breve præceptum tibi præcipitur, Dilige, et quod vis fac : sive taceas, dilectione taceas; sive clames, dilectione clames; sive emendes, dilectione emendes; sive parcas, dilectione parcas : radix sit intus dilectionis, non potest de ista radice nisi bonum existere.

IX. « In hoc est dilectio. In hoc manifesta est dilectio
» Dei in nobis, quia Deus Filium suum misit unigenitum
» in hunc mundum, ut vivamus per ipsum. In hoc est
» dilectio, non quia nos dileximus, sed quia ipse dilexit

» nos[1]. » Non illum diliximus prius : nam ad hoc nos dilexit, ut diligamus eum. « Et misit Filium suum litato- » rem pro peccatis nostris. » Litatorem sacrificatorem sacrificavit pro peccatis nostris. Ubi invenit hostiam? Ubi invenit victimam, quam puram volebat offerre? Aliud non invenit, se ipsum obtulit. « Dilectissimi, si » ita Deus dilexit nos, debemus et nos invicem dili- » gere[2]. Petre, inquit, amas me? » Et ille dixit, « Amo. » Pasce oves meas[3]. »

X. « Deum nemo vidit unquam[4] : » res est invisibilis; non oculo, sed corde quærendus est. Sed quemadmodum si solem istum videre vellemus, oculum corporis purgaremus, unde videri lux potest : volentes videre Deum, oculum quo Deus videri potest purgemus. Ubi est iste oculus? Audi Evangelium : « Beati mundo corde, quo- » niam ipsi Deum videbunt[5]. » Sed nemo sibi pro concupiscentia oculorum cogitet Deum. Facit enim sibi aut ingentem formam, aut magnitudinem aliquam inæstimabilem distendit per locos, velut lucem istam quam videt his oculis, auget per campos quantum potest : aut facit sibi aliquem quasi venerabilis formæ senem. Nihil horum cogites. Est quod cogites, si vis videre Deum ; « Deus di- » lectio est. » Qualem faciem habet dilectio? qualem formam habet? qualem staturam habet? quales pedes habet? quales manus habet? nemo potest dicere. Habet tamen pedes, nam ipsi ducunt ad Ecclesiam : habet manus, nam ipsæ pauperi porrigunt : habet oculos, nam inde intelligitur ille qui eget : « Beatus, inquit, qui in- » telligit super egenum et pauperem[6]. » Habet aures, de quibus dicit Dominus : « Qui habet aures audiendi, » audiat[7]. » Non sunt membra distincta per locos, sed

[1] I Joan. IV, 9, 10. — [2] Ibid. 11. — [3] Joan. XXI, 15. — [4] I Joan. IV, 12. — [5] Matth. V, 8. — [6] Psal. XL, 2. — [7] Luc. VIII, 8.

intellectu totum simul videt qui habet charitatem. Habita, et inhabitaberis : mane, et manebitur in te. Quid enim, fratres mei, quis amat quod non videt? Quare autem quando laudatur charitas, erigimini, acclamatis, laudatis? Quid vobis ostendi? aliquos colores protuli? aurum et argentum proposui? gemmas de thesauris effodi? Quid tale ostendi oculis vestris? Numquid facies mea mutata est cum loquor? Carnem gero, in ipsa forma sum in qua processi : in ipsa forma estis in qua venistis : laudatur charitas, et clamatis. Certe nihil videtis. Sed quomodo vobis placet quando laudatis, sic vobis placeat ut in corde servetis. Intendite enim quid dicam, fratres : Exhortor vos, quantum dat Dominus, ad magnum thesaurum. Si vobis ostenderetur aliquod vasculum anaglyphum, inauratum, operose factum, et illiceret oculos vestros, et duceret in se intentionem cordis vestri, et placeret vobis manus artificis, et pondus argenti, et splendor metalli : nonne unusquisque vestrum diceret, O si haberem vasculum istud? Et sine causa diceretis; in potestate enim vestra non erat. Aut si quisquam vellet habere, cogitaret illud de domo aliena furari. Laudatur charitas vobis, si placet, habete, possidete : non opus est ut furtum alicui faciatis, non opus est ut emere cogitetis; gratis constat. Tenete eam, amplectimini eam : dulcius illa nihil est. Si cum commemoratur talis est, cum habetur qualis est.

XI. Si qui forte vultis servare charitatem, fratres, ante omnia ne putetis abjectam et desidiosam; nec quadam mansuetudine, imo non mansuetudine, sed remissione et negligentia servari charitatem. Non sic servatur. Non putes tunc te amare servum tuum, quando eum non cædis; aut tunc te amare filium tuum, quando ei non das disciplinam; aut tunc te amare vicinum tuum, quando eum non

corripis, non est ista charitas, sed languor : Ferveat charitas ad corrigendum, ad emendandum : sed si sunt boni mores, delectent; si sunt mali, emendentur, corrigantur. Noli in homine amare errorem, sed hominem; hominem enim Deus fecit, errorem ipse homo fecit. Ama illud quod Deus fecit, noli amare quod ipse homo fecit. Cum illud amas, illud tollis : cum illud diligis, illud emendas. Sed etsi sævis aliquando, propter correctionis dilectionem. Propterea de columba demonstrata est charitas, quæ venit super Dominum[1]. Species illa columbæ, in qua specie venit Spiritus sanctus, quo nobis charitas infunderetur. Quare hoc? Fel columba non habet : tamen rostro et pennis pro nido pugnat, sine amaritudine sævit. Hoc facit et pater, quando filium castigat, ad disciplinam castigat. Sicut dixi, seductor ut vendat, cum amaritudine blanditur : pater ut corrigat, sine felle castigat. Tales estote ad omnes. Videte, fratres, magnum documentum, magnam regulam : Unusquisque habet filios, aut habere vult; aut si omnino decrevit filios non habere carnaliter, vel spiritualiter cupit habere : quis est qui non corrigit filium suum? quis est cui non det disciplinam pater? Et tamen sævire videtur. Amor sævit, charitas sævit : sævit quodam modo sine felle, more columbino, non corvino. Unde venit in mentem, fratres mei, dicere vobis, quia illi violatores charitatis schisma fecerunt : quomodo oderunt ipsam charitatem, sic oderunt et columbam. Sed convincit illos columba : procedit de cœlo, aperiuntur cœli, et manet super caput Domini. Utquid hoc? Ut audiat : « Hic est qui baptizat[2]. » Recedite, prædones; recedite, invasores possessionis Christi. In possessionibus vestris, ubi dominari vultis, titulos potentis ausi estis infigere. Cognoscit ille titulos suos; vindicat sibi possessionem

[1] Matth. III, 16. — [2] Joan. I, 33.

suam : non delet titulos, sed intrat et possidet. Sic ad Catholicam venienti, non deletur baptismus, ne titulus imperatoris deleatur. Sed quid fit in Catholica? Agnoscitur titulus : intrat possessor sub titulis suis, quo intrabat prædo sub titulis alienis.

TRACTATUS VIII.

De eo quod sequitur : *Si Diligamus invicem, Deus in nobis manebit* : usque ad id, *Deus dilectio est, et qui manet in dilectione, in Deo manet, et Deus in eo.*

I. Dilectio dulce verbum, sed dulcius factum. Semper de illa loqui non possumus. Multa enim agimus, et diversæ actiones distendunt nos, ut non vacet linguæ nostræ semper de dilectione loqui : nam nihil melius ageret lingua nostra. Sed de qua semper loqui non licet, semper eam custodire licet. Sicut nunc quod cantamus, Alleluia, numquid semper hoc facimus? Vix unius horæ non toto spatio, sed parva particula cantamus Halleluia : et vacamus ad aliud. Est autem Halleluia, sicut jam nostis, Laudate Deum. Qui Deum laudat lingua, non semper potest : qui moribus Deum laudat, semper potest. Opera misericordiæ, affectus charitatis, sanctitas pietatis, incorruptio castitatis, modestia sobrietatis, semper hæc tenenda sunt : sive cum in publico sumus, sive cum in domo, sive cum ante homines; sive cum in cubiculo, sive loquentes, sive tacentes, sive aliquid agentes, sive vacantes; semper hæc tenenda sunt; quia intus sunt omnes istæ virtutes

quas nominavi. Quis autem sufficit omnes nominare? Quasi exercitus est imperatoris, qui sedet intus in mente tua. Quomodo enim imperator per exercitum suum agit quodque placet : sic Dominus Jesus Christus incipiens habitare in interiore homine nostro, id est, in mente per fidem, utitur istis virtutibus quasi ministris suis [1]. Et per has virtutes quæ videri oculis non possunt, et tamen quando nominantur, laudantur : non autem laudarentur nisi amarentur, non amarentur nisi viderentur; et si utique non amarentur nisi viderentur, alio oculo videntur, id est, interiori cordis aspectu : per has virtutes invisibiles, moventur membra visibiliter : pedes ad ambulandum; sed quo? Quo moverit bona voluntas, quæ militat bono imperatori. Manus ad operandum; sed quid? Quod jusserit charitas, quæ inspirata est intus a Spiritu sancto. Membra ergo videntur cum moventur : qui jubet intus, non videtur. Et quis intus jubeat, prope ipse solus novit qui jubet, et ille intus cui jubetur.

II. Namque fratres audistis modo, cum Evangelium legeretur : certe si aurem ibi non tantum corporis, sed et cordis habuistis. Quid ait? « Cavete facere justitiam vestram coram hominibus, ut videamini ab eis [2]. » Numquid hoc voluit dicere, ut quæcumque bona facimus, abscondamus ab oculis hominum, et timeamus videri? Si times spectatores, non habebis imitatores : debes ergo videri. Sed non ad hoc debes facere ut videaris. Non ibi debet esse finis gaudii tui, non ibi terminus lætitiæ tuæ, ut putes te tutum fructum consecutum esse boni operis tui, cum visus fueris atque laudatus. Nihil est hoc. Contemne te cum laudaris : ille in te laudetur, qui per te operatur. Noli ergo ad laudem tuam operari quod bonum agis; sed ad laudem illius, a quo habes ut bonum agas. Abs te

[1] Ephes. III, 17. — [2] Matth. VI, 1.

habes male agere, a Deo habes bene agere. Contra perversi homines videte quam præposteri sint. Quod faciunt bene volunt sibi tribuere; si male faciunt, Deum volunt accusare. Converte hoc distortum nescio quid et præposterum, faciens illud quodam modo capite deorsum: quod susum, faciens jusum; quod deorsum, faciens sursum. Jusum vis facere Deum, et te susum? Præcipitaris, non elevaris: ille enim semper sursum est. Quid ergo? Tu bene, et Deus male? Imo hoc dic, si vis verius dicere, Ego male, ille bene; et quod ego bene, ab illo bene: nam a me quidquid ago male. Ista confessio firmat cor, et facit dilectionis fundamentum. Nam si opera nostra abscondere debemus bona, ne videantur ab hominibus; ubi est illa sententia Domini in eo sermone, quem habuit in monte? Ubi hoc dixit, ibi et illud paulo ante dixit: « Luceant » opera vestra bona coram hominibus[1]. » Et non ibi cessavit, non ibi finem fecit: se addidit, Et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est. Et Apostolus quid ait? « Eram autem ignotus facie Ecclesiis Judææ quæ in » Christo sunt, tantum autem audientes erant, quia qui » nos aliquando persequebantur, nunc evangelizat fi- » dem quam aliquando vastabat, et in me magnifica- » bant Deum[2]. » Videte quemadmodum et ipse, quia sic innotuit, finem non posuerit in laudem suam, sed in laudem Dei. Et quantum ad ipsum pertinet, vastator Ecclesiæ, persecutor invidus, malignus: ipse confitetur, non nos conviciamur. Amat Paulus dici a nobis peccata sua, ut glorificetur ille qui talem morbum sanavit. Magnitudinem enim vulneris manus medici secuit, et sanavit. Vox illa de cœlo prostravit persecutorem, et erexit prædicatorem[3]: occidit Saulum, et vivificavit Paulum. Saul enim persecutor erat sancti viri[4]: inde nomen ha-

[1] Matth. v, 16. — [2] Galat. I, 22, etc. — [3] Act. IX, 4, etc. — [4] I Reg. XIX.

bebat iste quando persequebatur Christianos : postea de Saulo factus est Paulus. Quid est Paulus? Modicus[1]. Ergo quando Saulus, superbus, elatus : quando Paulus, humilis, modicus. Ideo sic loquimur, Paulo post videbo te, id est, Post modicum. Audi quia modicus factus est: « Ego enim sum minimus Apostolorum[2] : » et, « Mihi » minimo omnium sanctorum, dicit alio loco[3]. » Sic erat inter Apostolos tanquam fimbria vestimenti : sed tetigit Ecclesia gentium tanquam fluxum patiens, et sanata est.

III. Ergo, fratres, hoc dixerim, hoc dico, hoc si possem non tacerem : Opera modo illa sint in vobis, modo illa, pro tempore, pro horis, pro diebus. Numquid semper loqui? numquid semper tacere? numquid semper reficere corpus? numquid semper jejunare? numquid semper panem dare egenti? numquid semper nudum vestire? numquid semper ægrotos visitare? numquid semper discordantes concordare? numquid semper mortuos sepelire? Modo illud, modo illud. Inchoantur ista, et cessant : ille autem imperator, nec inchoatur, nec cessare debet. Charitas intus non intermittatur : officia charitatis pro tempore exhibeantur. Charitas ergo, sicut scriptum est, fraterna permaneat[4].

IV. Fortassis autem moverit aliquos vestrum, ex quo istam Epistolam beati Joannis tractamus vobis, quare non commendaverit maxime nisi fraternam charitatem. « Qui » diligit fratrem, dicit : et, præceptum nobis est datum, » ut diligamus invicem[5]. » Assidue nominavit charitatem fraternam : Dei autem charitatem, id est, qua debemus diligere Deum, non tam assidue nominavit : sed tamen non omnino tacuit. De inimici vero dilectione prorsus tacuit prope per totam ipsam epistolam. Cum vehementer

[1] Act. XIII, 9. — [2] I Cor. XV, 9. — [3] Ephes. III, 8. — [4] Hebr. XIII, 1. — [5] I Joan. IV, 10, etc.

nobis prædicet, commendetque charitatem, non nobis dicit ut diligamus inimicos; sed dicit nobis ut fratres diligamus. Modo vero cum Evangelium legeretur, audivimus : « Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mer- » cedem habebitis[1]? nonne et publicani hoc faciunt? Quid est igitur quod pro magno nobis ad perfectionem quamdam fraternam dilectionem commendat Joannes apostolus : Dominus autem dicit, non nobis sufficere ut fratres diligamus, sed debere nos extendere ipsam dilectionem, ut perveniamus ad inimicos? Qui usque ad inimicos pervenit, non transilit fratres. Necesse est sicut ignis, prius occupet proxima, et sic se in longinquiora distendat. Propinquior est tibi frater quam nescio quis homo rursus tibi magis adhæret ille quem non noveras, qui tibi tamen adversatur quam inimicus qui etiam adversatur. Extende dilectionem in proximos, nec voces illam extensionem. Prope enim te diligis, qui eos diligis qui tibi adhærent. Extende ad ignotos, qui tibi nihil mali fecerunt. Transcende et ipsos : perveni, aut diligas inimicos. Hoc certe Dominus jubet. Quare iste tacuit de dilectione inimici?

V. Omnis dilectio sive quæ carnalis dicitur, quæ non dilectio, sed magis amor dici solet; (dilectionis enim nomen magis solet in melioribus rebus dici, in melioribus accipi :) tamen omnis dilectio, fratres charissimi, utique benevolentiam quamdam habet erga eos qui diliguntur. Non enim sic debemus diligere homines, aut sic possumus diligere vel amare, hoc enim verbo etiam usus est Dominus, cum diceret : « Petre, amas me[2]? non sic debemus amare homines, quomodo audimus gulosos dicere, Amo turdos. Quæris quare? Ut occidat, et consumat. Et amare se dicit, et ad hoc illos amat ut non sint; ad hoc

[1] Matth. v, 46 — [2] Joan. xxi, 17.

amat ut perimat. Et quidquid ad cibandum amamus, ad hoc amamus, ut illud consumatur, et nos reficiamur. Numquid sic amandi sunt homines, tanquam consumendi? sed amicitia quædam benevolentiæ est, ut aliquando præstemus eis quos amamus. Quid si non sit quod præstemus? Sola benevolentia sufficit amanti. Non enim optare debemus esse miseros, ut possimus exercere opera misericordiæ. Das panem esurienti : sed melius nemo esuriret, et nulli dares. Vestis nudum : utinam omnes vestiti essent, et non esset ista necessitas. Sepelis mortuum : utinam veniat aliquando illa vita, ubi nemo moriatur. Concordas litigantes : utinam aliquando sit pax illa æterna Jerusalem, ubi nemo discordet. Hæc enim omnia officia necessitatum sunt. Tolle miseros : cessabunt opera misericordiæ. Opera misericordiæ cessabunt, numquid ardor charitatis extinguetur? Germanius amas felicem hominem, cui non habes quod præstes : purior ille amor erit, multoque sincerior. Nam si præstiteris misero, fortassis extollere te cupis adversus eum, et eum tibi vis esse subjectum, qui auctor est tui beneficii. Ille indiguit, tu impertitus es; quasi major videris quia tu præstitisti, quam ille cui præstitum est. Opta æqualem : ut ambo sub uno sitis cui nihil præstari potest.

VI. Nam in hoc excessit modum superba anima, et quodam modo avara fuit, quia radix omnium malorum avaritia[1]. Et item dictum est : « Initium omnis peccati super- » bia[2]. » Et quærimus aliquando quomodo sibi concordent istæ duæ sententiæ, « Radix omnium malorum » avaritia : » et, « Initium omnis peccati superbia. » Si initium omni peccati superbia, radix omnium malorum superbia est. Certe radix omnium malorum avaritia est : invenimus et in superbia avaritiam esse; excessit enim

[1] I Tim. VI, 10. — [2] Eccli. X, 13.

modum homo. Quid est avarum esse? Progredi ultra quam sufficit. Adam superbia cecidit : « Initium omnis peccati » superbia, » inquit. Numquid avaritia? Quid avarius illo, cui Deus sufficere non potuit? Ergo, fratres, legimus quemadmodum factus sit homo ad imaginem et similitudinem Dei : et quid de illo dixit Deus? Et habeat potestatem piscium maris, et volatilium cœli, et omnium pecorum quæ repunt super terram [1]. Numquid dixit : Habeat potestatem hominum? Habeat potestatem, ait : dedit potestatem naturalem. Quorum habeat potestatem? piscium maris, volatilium cœli, et omnium repentium quæ repunt super terram. Quare hæc est naturalis potestas hominis in ista? Quia homo ex eo habet potestatem, ex quo factus est ad imaginem Dei? In intellectu, in mente, in interiore homine, in eo quod intelligit veritatem, dijudicat justitiam et injustitiam, novit a quo factus est, potest intelligere creatorem suum, laudare creatorem suum. Habet hanc intelligentiam, qui habet prudentiam. Ideo multi cum per cupiditates malas detererent in se imaginem Dei, et ipsam quodammodo flammam intelligentiæ perversitate morum extinguerent; clamabat illis Scriptura : « Nolite » fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus [2]. » Hoc est dicere, Præposui te equo et mulo, te ad imaginem meam feci, potestatem tibi super ista dedi. Quare? Quia non habent feræ rationalem mentem : tu autem rationali mente capis veritatem, intelligis quod supra te est : subdere ei qui supra te est, et infra te erunt illa quibus præpositus es. Quia vero per peccatum homo deseruit eum sub quo esse debuit, subditur eis, supra quæ esse debuit.

VII. Intendite quid dicam : Deus, homo, pecora : verbi gratia, supra te Deus, infra te pecora. Agnosce eum qui

[1] Gen. I, 26. — [2] Psal. XXXI, 9.

supra te est, ut agnoscant te quæ infra te sunt. Ideoque cum Daniel agnovisset supra se Deum, agnoverunt illum supra se leones[1]. Si autem non agnoscis illum qui supra te est, superiorem contemnis, subderis inferiori. Propterea superbia Ægyptiorum unde domita est? De ranis et muscis[2]. Poterat Deus et leones mittere, sed aliquis magnus leone terrendus est. Quanto illi erant superbiores, tanto de rebus contemptibilibus et abjectis fracta est eorum cervix mala. Sed Danielem agnoverunt leones, quia ille subditus Deo erat. Quid Martyres qui ad bestias pugnaverunt, et ferarum morsibus lacerati sunt, non erant sub Deo? Aut erant servi Dei tres viri, et non erant servi Dei Machabæi[3]? Agnovit ignis servos Dei tres viros, quos non ussit, quorum nec vestimenta corrupit; et non agnovit Machabæos[4]? Agnovit Machabæos, agnovit, fratres, et istos. Sed opus erat quodam flagello, permittente Domino qui dixit in Scriptura, flagellat omnem filium quem recipit. Putatis enim, fratres, quia ferrum transverberaret viscera Domini, nisi ipse permitteret[5]; aut hæreret in ligno, nisi ipse voluisset? Non eum agnovit creatura sua? An exemplum patientiæ proposuit fidelibus suis? Ideo Deus quosdam liberavit visibiliter : omnes tamen spiritaliter liberavit, spiritaliter neminem deseruit. Visibiliter quosdam visus est deseruisse, quosdam visus est eripuisse. Ideo quosdam eripuit, ne putes illum non potuisse eripere. Testimonium dedit quia potest, ut ubi non facit, secretiorem intelligas voluntatem, non suspiceris difficultatem. Sed quid, fratres? cum evaserimus, omnes istos mortalitatis laqueos, cum transierint tempora tentationis, cum sæculi hujus fluvius decurrerit, et receperimus illam stolam primam, immortalitatem illam quam peccando

[1] Dan. VI, 22. — [2] Exod. VIII, 3 et 22. — [3] Dan. III, 50. — [4] 2 Machab. VII. — [5] Hebr. XII, 6.

perdidimus, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem[1], id est, caro ista induerit incorruptionem, et mortale hoc induerit immortalitatem; jam perfectos filios Dei, ubi non opus est tentari nec flagellari, agnoscet omnis creatura : subdita nobis erunt omnia, si nos hic subditi sumus Deo.

VIII. Sic ergo debet esse Christianus, ut non glorietur super alios homines. Dedit enim tibi Deus esse super bestias, id est, meliorem esse quam bestias. Hoc naturale habes : semper melior eris quam bestia. Si vis melior esse quam alius homo, invidebis ei quando tibi esse videbis æqualem. Debes velle omnes homines æquales tibi esse : et si viceris aliquem per prudentiam, optare debes ut sit et ipse prudens. Quandiu tardus est, discit a te; quandiu indoctus est, indiget tui; et tu videris doctor, ille autem discens : tu ergo superior, quia doctor es; ille inferior, quia discens. Nisi illum optes æqualem, semper vis habere discentem. Si autem vis semper habere discentem, invidus eris doctor. Si invidus doctor, quomodo eris doctor? Rogo te, noli docere ipsum invidentiam tuam. Audi Apostolum dicentem de visceribus charitatis : « Vellem omnes homines esse sicut me ipsum[2]. » Quomodo volebat omnes esse æquales? Ideo erat omnibus superior, quia charitate optabat omnes æquales. Excessit ergo homo modum : avarior voluit esse, ut supra homines esset, qui supra pecora factus est : et ipsa est superbia.

IX. Et videte quanta opera faciat superbia : ponite in corde, quam similia facit, et quasi paria charitati. Pascit esurientem charitas, pascit et superbia : charitas ut Deus laudetur, superbia ut ipsa laudetur. Vestit nudum charitas, vestit et superbia : jejunat charitas, jejunat et superbia : sepelit mortuos charitas, sepelit et superbia. Om-

[1] 1 Cor. xv, 53. — [2] 2 Cor. vii, 7.

nia opera bona quæ vult facere charitas facit, agitat contra superbia, et quasi ducit equos suos. Sed interior est charitas : tollit locum male agitatæ superbiæ ; non male agitanti, sed male agitatæ. Væ homini cujus auriga superbia est, necesse est enim ut præceps eat. Ut autem non sit superbia quæ agitet facta bona, quis novit? quis videt? ubi est hoc? Opera videmus. Pascit misericordia, pascit et superbia : hospitem suscipit misericordia, hospitem suscipit et superbia : intercedit pro paupere misericordia, intercedit et superbia. Quid est hoc? in operibus non discernimus. Audeo aliquid dicere, sed non ego, Paulus dixit : Moritur charitas, id est, homo habens charitatem, confitetur nomen Christi, ducit martyrium : confitetur et superbia, ducit et martyrium. Ille habet charitatem, ille non habet charitatem. Sed audiat ab Apostolo ille qui non habet charitatem : « Si distribuero » omnia mea pauperibus, et si tradidero corpus meum ut » ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi » prodest[1]. » Ergo Scriptura divina intro nos revocat a jactatione hujus faciei forinsecus ; et ab ista superficie quæ jactatur ante homines, revocat nos intro. Redi ad conscientiam tuam, ipsam interroga. Noli attendere quod floret foris, sed quæ radix est in terra. Radicata est cupiditas? species potest esse bonorum factorum, vere opera esse non possunt. Radicata est charitas? securus esto, nihil mali procedere potest. Blanditur superbus, sævit amor. Ille vestit, ille cædit. Ille enim vestit ut placeat hominibus : ille cædit ut corrigat disciplina. Accipitur magis plaga charitatis, quam eleemosyna superbiæ. Redite ergo intro, fratres; et in omnibus quæcumque facitis, intuemini testem Deum. Videte, si ille videt, quo animo faciatis. Si cor vestrum non vos accusat, quia jactantiæ

[1] I Cor. XVII, 3.

causa facitis; bene, securi estote. Nolite autem timere quando facitis bene, ne videat alter. Time ne propterea facias, ut tu lauderis; nam videat alter, ut Deus laudetur. Si enim abscondis ab oculis hominis; abscondis ab imitatione hominis, laudem subtrahis Deo. Duo sunt quibus eleemosynam facis: duo esuriunt, unus panem, alter justitiam. Inter duos istos famelicos, quia dictum est: « Beati » qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur[1] : » inter duos istos famelicos, bonus operator constitutus est : si charitas de illo operatur, ambos miseratur, ambobus vult subvenire. Ille enim quærit quod manducat, ille quærit quod imitetur. Pascis istum, præbe te isti : ambobus dedisti eleemosynam : illum fecisti gratulatorem de fame interfecta; hunc fecisti imitatorem de exemplo proposito.

X. Miseremini ergo tanquam misericordes : quia in eo etiam quod diligitis inimicos, fratres diligitis. Ne putetis Joannem nihil de dilectione inimici præcepisse : quia de fraterna charitate non tacuit. Fratres diligitis. Quomodo, inquis, fratres diligimus? Quæro quare diligas inimicum : quare illum diligis? Ut sanus sit in hac vita? quid si non illi expedit? Ut dives sit? quid si ipsis divitiis excæcabitur? Ut uxorem ducat? quid si amaram vitam inde patietur? Ut filios habeat? quid si mali erunt? Incerta sunt ergo ista quæ videris optare inimico tuo, quia diligis eum : incerta sunt. Opta illi ut habeat tecum vitam æternam : opta illi ut sit frater tuus. Si ergo hoc optas, diligendo inimicum, ut sit frater tuus : cum eum diligis, fratrem diligis. Non enim amas in illo quod est; sed quod vis ut sit. Dixeram aliquando Charitati Vestræ, nisi fallor : Robur est ligni positum ante oculos, faber optimus vidit lignum non dolatum, de silva præcisum, adamavit : nes-

[1] Matth. v, 6.

cio quid inde vult facere. Non enim ad hoc amavit, ut semper sic maneat. In arte vidit quod futurum est, non in amore quod est : et amavit quod inde facturus est, non illud quod est. Sic et nos Deus amavit peccatores. Dicimus, quia Deus amavit peccatores : ait enim : « Non » est opus sanis medicus, sed male habentibus[1]. Numquid ad hoc amavit peccatores, ut peccatores remaneremus? Quasi lignum de silva vidit nos faber, et cogitavit ædificium quod inde facturus est, non silvam quod erat. Sic et tu respicis inimicum tuum adversantem, sævientem, mordentem verbis, exasperantem contumeliis, insectantem odiis : attendis ibi quia homo est. Vides ista omnia quæ adversa sunt ab homine facta : et vides in illo quod a Deo factus est. Quod autem homo factus est, a Deo factus est. Quod autem odit, ipse fecit : quod invidet, ipse fecit. Et quid dicis in animo tuo? Domine, propitius illi esto, dimitte illi peccata; incute illi terrorem, muta illum. Non amas in illo quod est, sed quod vis ut sit. Ergo cum inimicum amas, fratrem amas. Quapropter perfecta dilectio, est inimici dilectio : quæ perfecta dilectio est in dilectione fraterna. Et nemo dicat, quia aliquid minus nos monuit Joannes apostolus, et plus nos monuit Dominus Christus : Joannes nos monuit ut fratres diligamus; Christus nos admonuit ut etiam inimicos diligamus[2]. Attende quare te monuit Christus ut diligas inimicos. Numquid ut semper remaneant inimici? Si ad hoc te monuit ut inimici remaneant, odis, non diligis. Attende quomodo ipse dilexit, id est, quia nolebat ut sic remanerent persecutores, ait : « Pater ignosce illis, quia » nesciunt quid faciunt[3]. » Quibus voluit ignosci, mutari illos voluit : quos voluit mutari, ex inimicis fratres facere dignatus est, et vere sic fecit. Occisus est, sepultus

[1] Matth. IX, 12. — [2] Id. V, 44. — [3] Luc. XXIII, 34.

est, resurrexit, in cœlum ascendit, Spiritum sanctum misit Discipulis; cœperunt cum fiducia prædicare nomen ipsius: miracula faciebant in nomine crucifixi et occisi. Viderunt illi interfectores Domini; et qui sanguinem ejus sæviendo fuderunt, credendo biberunt.

XI. Hæc dixi, fratres, longiuscule: tamen quia vehementius commendanda fuit Charitati Vestræ ipsa charitas ideo commendanda sic erat. Si enim charitas nulla est in vobis, nihil diximus. Si autem est in vobis, tanquam oleum in flammas adjecimus: et in quo non erat, forte vobis accensa est. In alio crevit quod erat: in alio cœpit esse quod non erat. Ad hoc ergo ista diximus, ne pigri sitis diligere inimicos. Sævit in te homo? Ille sævit, tu precare: ille odit, tu miserere. Febris animæ ipsius te odit: sanus erit, et gratias tibi aget. Quomodo medici diligunt ægrotos? Numquid ægrotos diligunt? Si ægrotos diligunt; volunt ut semper ægrotent. Ad hoc diligunt ægrotos, non ut ægroti remaneant, sed ut ex ægrotis sani fiant. Et quanta plerumque patiuntur a phreneticis? quales contumelias verborum? Plerumque et percutiuntur. Persequitur ille febrem, ignoscit homini: et quid dicam, fratres, amat inimicum suum? imo odit inimicum suum morbum; ipsum enim odit, et amat hominem a quo percutitur: odit febrem. A quo enim percutitur? a morbo, ab ægrotatione, a febre. Illud tollit quod illi adversatur, ut remaneat illud unde gratuletur. Sic et tu: si odit te inimicus tuus, et injuste te odit; noveris quia cupiditas sæculi in illo regnat, propterea te odit. Si odisti illum et tu; contra reddis malum pro malo. Quid facit reddere malum pro malo? Unum ægrotum flebam, qui te oderat, jam duos plango, si et tu odisti. Sed persequitur rem tuam, tollit tibi nescio quæ, quæ habes in terra: ideo illum odisti, quia angustias tibi facit in terra. Noli pati angus-

tias, migra in cœlum sursum : cor ibi habebis ubi latitudo est, ut nullas angustias patiaris in spe vitæ æternæ. Attende quæ tibi tollit : nec ipsa tibi tolleret, nisi ille permitteret, qui flagellat omnem filium quem recipit[1]. Quodam modo ferramentum Dei est quo saneris, ipse inimicus tuus. Si novit Deus utile tibi esse ut expoliet te, permittit illum si novit tibi utile esse ut vapules, permittit illum, ut cædaris : de illo te curat, opta ut ille sanetur.

XII. « Deum nemo vidit unquam[2]. » Videte dilectissimi, « Si diligamus invicem, Deus in nobis manebit, » et dilectio ejus erit perfecta in nobis. » Incipe diligere, perficieris. Cœpisti diligere? cœpit in te Deus habitare : ama eum qui in te cœpit habitare, ut perfectius inhabitando faciat te perfectum. « In hoc cognoscimus quia in » ipso manemus, et ipse in nobis, quia de Spiritu suo » dedit nobis[3]. » Bene, Deo gratias. Cognoscimus quia habitat in nobis. Et hoc ipsum unde cognoscimus, quia cognovimus; quia habitat in nobis? Quia hoc ipse Joannes dixit : « Quia de Spiritu suo dedit nobis. » Unde scimus, « quia de Spiritu suo dedit nobis? » Hoc ipsum, quia de Spiritu suo dedit tibi, unde cognoscis? Interroga viscera tua. Si plena sunt charitate, habes Spiritum Dei. Unde cognoscimus, quia inde cognoscis habitare in te Spiritum Dei? Paulum interroga apostolum : « Quoniam charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum » sanctum, qui datus est nobis[4]. »

XIII. « Et nos vidimus, et testes sumus, quia Pater » misit Filium suum Salvatorem mundi[5]. » Securi estote qui ægrotatis : talis medicus venit, et desperatis? Magni erant morbi, insanabilia erant vulnera, desperata erat

[1] Hebr. XII, 6. — [2] I Joan. IV, 12. — [3] Ibid. 13. — [4] Rom. V, 5. — [5] I Joan. IV, 14.

ægritudo. Magnitudinem mali tui attendis, omnipotentiam medici non attendis? Tu desperatus es; sed ille omnipotens est : cujus testes isti sunt qui primo sanati, et annuntiantes medicum; et ipsi tamen plus spe sanati quam re. Nam sic dicit Apostolus : « Spe enim salvi facti » sumus [1]. » Cœpimus ergo sanari in fide : perficietur autem salus nostra, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, et mortale hoc induerit immortalitatem [2]. Hæc spes est, nondum res. Sed qui gaudet in spe, tenebit et rem : qui autem spem non habet, ad rem non poterit pervenire.

XIV. « Quicumque confessus fuerit quod Jesus est Fi» lius Dei; Deus in ipso manet, et ipse in Deo [3]. » Jam non multis dicamus : « Qui confessus fuerit, » non verbo, sed facto; non lingua, sed vita. Nam multi confitentur verbis, sed factis negant. « Et nos cognovimus, credidi» mus, quam dilectionem Deus habet in nobis [4]. » Et iterum unde cognovisti? « Deus dilectio est. » Jam dixit illud superius, ecce iterum dicit. Amplius tibi non potuit dilectio commendari, quam ut diceretur Deus. Forte munus Dei contempturus eras. Et Deum contemnis? « Deus » dilectio est. Et qui manet in dilectione, in Deo manet, » et Deus in eo manet. » Vicissim in se habitant, qui continet et qui continetur. Habitas in Deo, sed ut continearis : habitat in te Deus, sed ut te contineat, ne cadas. Ne forte sic te putes domum Dei fieri, quomodo domus tua portat carnem tuam : si subtrahat se domus in qua es, cadis; si autem tu te subtrahas, non cadit Deus. Integer est, cum eum deseris : integer, cum ad illum redieris. Tu sanaris, non illi aliquid præstabis : tu mundaris, tu reficeris, tu corrigeris. Ille medicamentum est non sano, regula est pravo, lux est tenebrato, habitatio est deserto.

[1] Rom. VIII, 24. — [2] I Cor. XV, 53. — [3] I Joan. IV, 15. — [4] Ibid. 16.

Omnia ergo tibi conferuntur. Vide ne putes Deo aliquid conferri, quando venis ad eum : nec mancipium saltem. Ergo non habebit Deus servos, si tu nolueris, et si omnes noluerint? Deus non indiget servis, sed servi Deo : ideo dicit Psalmus : « Dixi Domino, Deus meus es tu [1]. » Ipse est verus Dominus. Et quid ait? Quoniam bonorum meorum non eges. Tu eges bono servi tui. Eget servus bono tuo, ut pascas illum : eges et tu bono servi tui ut adjuvet te. Non tibi potes aquam implere, non tibi potes coquere, non tibi potes ante equum currere, jumentum tuum non potes curare. Vides, quia indiges bono servi tui, obsequio illius indiges. Non es ergo verus dominus, quando indiges inferiore. Ille est verus Dominus, qui nihil a nobis quærit : et væ nobis, si eum non quæramus. Nihil a nobis quærit; et quæsivit nos, cum eum non quæreremus. Ovis una erraverat; invenit eam, gaudens in humeris suis reportavit [2] Et numquid ovis erat pastori necessaria, et non ovi potius pastor necessarius erat? Quanto libentius de charitate loquor, tanto minus volo finiri epistolam istam. Nulla est ardentior ad commendandam charitatem. Nihil vobis dulcius prædicatur, nihil salubrius bibitur, sed si bene vivendo confirmetis in vobis munus Dei. Ne sitis ingrati tantæ gratiæ illius, qui cum haberet Unicum, noluit illum esse unum; sed ut fratres haberet, adoptavit illi qui cum illo possiderent vitam æternam.

[1] Psal. XV, 2. — [2] Luc. XV.

TRACTATUS IX.

De eo quod sequitur : *In hoc perfecta est dilectio in nobis* : usque ad id, *Et hoc mandatum habemus ab ipso, ut qui diligit Deum, diligat et fratrem suum.*

I. MEMINIT Charitas Vestra, ex epistola Joannis apostoli ultimam partem restare nobis tractandam, et exponendam vobis, quantum Dominus donat. Hujus ergo debiti nos memores sumus : exactionis autem vos memores esse debetis. Eadem quippe charitas quæ in ipsa epistola maxime et prope sola commendatur, et nos facit fidelissimos debitores, et vos dulcissimos exactores. Ideo dulcissimos exactores, quia ubi charitas non est, amarus exactor est. Ubi autem charitas est, et qui exigit dulcis est : et a quo exigitur, etsi aliquem laborem suscipit, facit eumdem laborem prope nullum et levem ipsa charitas. Nonne videmus etiam in mutis animantibus et irrationalibus ubi non est spiritalis charitas, sed carnalis et naturalis, exigi tamen magno affectu de uberibus matris lac a parvulis? Et quamvis sugens impetum faciat in ubera : melius est tamen matri quam si non sugat, nec exigat quod charitate debetur. Sæpe videmus ubera vaccarum etiam a grandiusculis vitulis capite percuti, et prope ipso impetu levari matrum corpora, nec eos tamen calce repelli : sed et si filius qui sugat, mugitu vocari ad ubera. Si ergo est in nobis illa charitas spiritalis, de qua Aposto-

» lus dicit : « Factus sum parvulus in medio vestrum, » tanquam nutrix fovens filios suos [1] : » tunc vos diligimus quando exigitis. Pigros non amamus : quia languentibus formidamus. Intercesserunt autem, ut intermitteremus textum hujus epistolæ, quædam pro diebus festis solemnia lectionum, quæ non potuerunt nisi legi, et ipsa tractari. Nunc ergo ad prætermissum ordinem redeamus : et quæ restant, intente accipiat Sanctitas Vestra. Nescio utrum magnificentius nobis charitas commendari posset, quam ut diceretur : « Deus charitas est [2]. » Brevis laus, et magna laus : brevis in sermone, et magna in intellectu. Quam cito dicitur, Deus dilectio est. Et hoc breve est : si numerus, unum est; si appendas quantum est? Deus dilectio est. « Et qui manet, inquit, in dilec» tione, in Deo manet et Deus in illo manet. » Sit tibi domus Deus, et esto domus Dei : mane in Deo, et maneat in te Deus. Manet in te Deus, ut te contineat : manes in Deo? ne cadas; quia sic de ipsa charitate dicit Apostolus : « Charitas numquam cadit [3]. » Quomodo cadit quem continet Deus?

II. « In hoc perfecta est dilectio in nobis, ut fiduciam » habeamus in die judicii : quia sicut ille est, et nos su» mus in hoc mundo [4]. » Dicit quomodo se probet unusquisque, quantum in illo profecerit charitas : vel potius quantum ipse in charitate profecerit. Nam si charitas Deus est, nec proficit nec deficit Deus : sic dicitur proficere in te charitas, quia tu in ea proficis. Interroga ergo quantum in charitate profeceris, et quid tibi respondeat cor tuum, ut noveris mensuram profectus tui. Promisit enim ostendere nobis, in quo cognoscamus eum, et ait : « In » hoc perfecta est in nobis dilectio. » Quære, in quo? « Ut

[1] I Thess. II, 7. — [2] I Joan. IV, 16. — [3] I Cor. XIII, 3. — [4] I Joan. IV, 17.

» fiduciam habeamus in die judicii. » Quisquis fiduciam habet in die judicii, perfecta est in illo charitas. Quid est habere fiduciam in die judicii ? Non timere ne veniat dies judicii. Sunt homines qui non credunt diem judicii : isti fiduciam non possunt habere in die, quam venturam esse non credunt. Prætermittamus istos : excitet illos Deus, ut quid loquimur ? Non credunt futurum diem judidici, nec timent, nec desiderant quod non credunt. Cœpit aliquis credere diem judicii : si cœpit credere, cœpit et timere. Sed quia timet adhuc, nondum habet fiduciam in die judicii, nondum est in illo perfecta charitas. Numquid tamen desperandum est ? In quo vides initium, cur desperas finem ? Quod initium video, inquis ? Ipsum timorem. Audi Scripturam : « Initium sapientiæ timor Domini [1]. » Cœpit timere diem judicii : timendo corrigat se ; vigilet adversus peccata sua, incipiat reviviscere interius, et mortificare membra sua quæ sunt super terram, sicut Apostolus dicit : « Mortificate membra vestra quæ sunt super terram [2]. » Spiritalia nequitiæ dicit membra super terram : nam sequitur et exponit, Avaritiam, immunditiam, et cætera quæ illic exsequitur. Quantum autem mortificat iste, qui timere cœpit diem judicii, membra super terram, tantum surgunt et corroborantur membra cœlestia. Membra autem cœlestia, omnia opera bona. Surgentibus cœlestibus membris, incipit desiderare quod timebat. Timebat enim ne veniret Christus, et inveniret impium quem damnaret : desiderat ut veniat, quia inventurus est pium, quem coronet. Jam cum cœperit desiderare venientem Christum casta anima, quæ desiderat amplexus sponsi, renuntiat adultero ; fit virgo interius ipsa fide, spe, et charitate. Habet jam fiduciam in die judicii ; non contra se pugnat quando orat, et dicit : « Adveniat regnum tuum [3]. » Qui

[1] Eccli. I, 16. — [2] Colos. III, 5. — [3] Matth. VI, 10.

enim timet ne veniat regnum Dei, timet ne exaudiatur. Quomodo orat, qui timet ne exaudiatur? Qui autem orat cum fiducia charitatis, optat jam ut veniat. De ipso desiderio dicebat quidam in Psalmo : « Et tu, Domine, us- » que quo[1]? » Convertere Domine, et erue animam meam. Gemebat se differri. Sunt enim homines qui cum patientia moriuntur : sunt autem quidam perfecti qui cum patientia vivunt. Quid dixi? Qui adhuc desiderat istam vitam, quando illi venerit dies mortis, patienter tolerat mortem : luctatur adversum se, ut sequatur voluntatem Dei; et hoc potius agit animo, quod eligit Deus, non quod eligit voluntas humana : et ex desiderio vitæ præsentis fit lucta cum morte; et adhibet patientiam et fortitudinem, ut æquo animo moriatur : iste patienter moritur. Qui autem desiderat, sicut dicit Apostolus, dissolvi et esse cum Christo, non patienter moritur[2]; sed patienter vivit, delectabiliter moritur. Vide Apostolum patienter viventem, id est, cum patientia hic non amare vitam, sed tolerare. Dissolvi, inquit, et esse cum Christo multo magis optimum : manere autem in carne necessarium propter vos. Ergo fratres date operam, intus agite vobiscum, ut desideretis diem judicii. Aliter non probatur perfecta charitas, nisi cum cœperit ille dies desiderari. Ille autem desiderat, qui fiduciam habet in illo : ille autem fiduciam habet in illo, cujus conscientia non trepidat in charitate perfecta atque sincera.

III. « In hoc perfecta est dilectio ejus in nobis, ut fi- » duciam habeamus in die judicii. » Quare habebimus fiduciam? « Quia sicut ille est, et nos sumus in hoc » mundo. » Audisti causam fiduciæ tuæ : « Quia sicut ille » est, inquit, et nos sumus in hoc mundo. » Nonne videtur aliquid impossibile dixisse? Numquid enim po-

[1] Psal. vi, 4. — [2] Philip. i, 23.

test esse homo sicut Deus? Jam vobis exposui : quia non semper ad æqualitatem dicitur, « sicut : » sed dicitur ad quamdam similitudinem. Quomodo enim dicis, Sicut aures habeo, ita habet et imago? Numquid omnino sic? Sed tamen dicis, « Sicut. » Si ergo facti sumus ad imaginem Dei, quare non sicut Deus sumus [1]? Non ad æqualitatem, sed pro modo nostro. Unde ergo nobis datur fiducia in die judicii. « Quia sicut ille » est, et nos sumus in hoc mundo. » Debemus hoc referre ad ipsam charitatem, et intelligere quid dictum sit. Dominus in Evangelio dicit : « Si diligitis eos qui vos di» ligunt, quam mercedem habebitis? nonne et publicani » hoc faciunt? » Quid ergo vult nos? « Ego autem dico vo» bis, Diligite inimicos vestros, et orate pro persequen» tibus vos [2]. » Si ergo jubet nos diligere inimicos nostros, unde nobis dat exemplum? De ipso Deo : ait enim : « Ut sitis » filii Patris vestri qui in cœlis est. » Quomodo illud facit Deus? « Diligit inimicos suos, qui facit solem suum oriri super bonos et malos, et pluit super justos et injustos. » Si ergo ad hanc perfectionem nos invitat Deus ut diligamus inimicos nostros sicut et ipse dilexit suos; ea nobis fiducia est in die judicii, « quia sicut ille est, et nos sumus in hoc mundo : » quia sicut ille diligit inimicos suos, faciendo solem suum oriri super bonos et malos, et pluendo super justos et injustos; ita nos quia inimicis nostris non possumus præstare solem et pluviam, præstamus lacrymas cum pro illis oramus.

IV. Jam ergo de ipsa fiducia videte quid dicat. Unde intelligitur perfecta, charitas? « Timor non est in chari» tate [3]. » Quid ergo dicimus de illo qui cœpit timere diem judicii? Si perfecta in illo esset charitas, non timeret. Perfecta enim charitas faceret perfectam justitiam, et

[1] Gen. I, 26. — [2] Matth. V, 46, etc. — [3] I Joan. IV, 18.

non haberet quare timeret : imo haberet quare desideraret ut transeat iniquitas, et veniat regnum Dei. Ergo « Ti» mor non est in charitate. » Sed in qua charitate? non in inchoata. In qua ergo? « Sed perfecta, inquit, chari» tas foras mittit timorem. » Ergo incipiat timor : quia initium sapientiæ timor Domini[1]. Timor quasi locum præparat charitati. Cum autem cœperit charitas habitare, pellitur timor qui ei præparavit locum. Quantum enim illa crescit, ille decrescit : et quantum illa fit interior, timor pellitur foras. Major charitas, minor timor : minor charitas, major timor. Si autem nullus timor, non est qua intret charitas. Sicut videmus per setam introduci linum, quando aliquid suitur, seta prius intrat, sed nisi exeat, non succedit linum : sic timor primo occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia ideo intravit, ut introduceret charitatem. Jam facta securitate in animo, quale gaudium nobis est vel in hoc, vel in futuro sæculo? Et in hoc sæculo quis nobis nocebit plenis charitate? Videte quomodo exultet Apostolus de ipsa charitate. « Quis » nos, inquit, separabit a charitate Christi[2]? » Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Et Petrus dicit : « Et quis vo» bis nocere potest, si boni æmulatores fueritis[3]? Timor » non est in dilectione : sed perfecta dilectio foras mittit » timorem; quia timor tormentum habet. » Torquet cor conscientia peccatorum, nondum facta est justificatio. Est ibi quod titillet, quod pungat. Ideo in Psalmo de ipsa perfectione justitiæ quid dicit? « Convertisti luctum meum » in gaudium mihi : concidisti saccum meum, et cinxisti » me lætitia, ut cantet tibi gloria mea, et non compun» gar[4]. » Quid est, non compungar? Non sit quod stimulet conscientiam meam. Stimulat timor : sed noli timere,

[1] Eccli. I, 16. — [2] Rom. VIII, 35. — [3] I Pet. III, 13. — [4] Psal. XXIX, 13.

intrat charitas, quæ sanat quod vulnerat timor. Timor Dei sic vulnerat, quomodo medici ferramentum; putredinem tollit, et quasi videtur vulnus augere. Ecce putredo quando erat in corpore, minus erat vulnus, sed periculosum : accedit ferramentum medici; minus dolebat illud vulnus, quam dolet modo cum secatur. Plus dolet cum curatur, quam si non curaretur : sed ideo plus dolet accedente medicina, ut nunquam doleat succedente salute. Occupet ergo cor tuum timor, ut inducat charitatem : succedat cicatrix ferramento medici. Talis est medicus, ut nec cicatrices appareant : tu tantum subde te dexteræ ipsius. Nam si sine timore es, non poteris justificari. Sententia dicta est de Scripturis. Nam qui sine timore est, non poterit justificari [1]. Opus est ergo ut intret timor primo, per quem veniat charitas. Timor medicamentum, charitas sanitas. « Qui autem timet, non est perfectus in » dilectione [2]. » Quare? « Quia timor tormentum habet,» quomodo sectio medici tormentum habet.

V. Est autem alia sententia, quæ videtur huic esse contraria, si non habeat intellectorem : dicitur enim quodam loco in Psalmo : « Timor Domini castus, permanens » in sæculum sæculi [3]. » Æternum quemdam timorem nobis ostendit, sed castum. Quod si ille æternum nobis timorem ostendit, numquid contradicit illi forte ista epistola, quæ dicit : « Timor non est in charitate, sed perfecta » charitas foras mittit timorem? » Interrogemus ambo eloquia Dei : Spiritus unus est, etsi codices duo, etsi linguæ duæ. Hoc enim dictum est per Joannem, illud dictum est per David : sed nolite putare alium esse spiritum. Si unus flatus inflat duas tibias, non potest unus spiritus implere duo corda, agitare duas linguas? Sed si spiritu uno, id est, uno flatu, impletæ duæ tibiæ consonant :

[1] Eccli. I, 28. — [2] I Joan. V, 18. — [3] Psal. XVIII, 10.

impletæ duæ linguæ Spiritu Dei, dissonare possunt? Est ergo ibi quædam consonantia, est quædam concordia, sed auditorem desiderat. Ecce inspiravit et implevit duo corda, duo ora, movit duas linguas Spiritus Dei : et audivimus ex una lingua : « Timor non est in charitate, sed per» fecta charitas foras mittit timorem : » audivimus ex alia, Timor Domini castus permanens in sæculum sæculi. Quid est hoc? quasi dissonant? Non. Excute aures, intende melodiam. Non sine causa hic addidit, castus, illic non addidit : nisi quia est timor alius qui non dicitur castus, est autem alius qui non dicitur castus. Discernamus istos duos timores, et intelligamus consonantiam tibiarum. Quomodo intelligimus, vel quomodo discernimus? Attendat Charitas Vestra : Sunt homines qui propterea timent Deum, ne mittantur in gehennam, ne forte ardeant cum diabolo in igne æterno. Ipse est timor ille qui introducit charitatem : sed sic venit ut exeat. Si enim adhuc propter pœnas times Deum; nondum amas quem sic times. Non bona desideras, sed mala caves. Sed ex eo quod mala caves, corrigis te, et incipis bona desiderare. Cum bona desiderare cœperis, erit in te timor castus. Quis est timor castus? Ne amittas ipsa bona. Intendite. Aliud est timere Deum, ne mittat te in gehennam cum diabolo : aliud est timere Deum, ne recedat a te. Ille timor quo times ne in gehennam mittaris cum diabolo, nondum est castus; non enim venit ex amore Dei, sed ex timore pœnæ : cum autem times Deum, ne deserat te præsentia ejus; amplecteris eum, ipso frui desideras.

VI. Non potest melius explanari quid intersit inter duos istos timores, unum quem foras mittit charitas, alterum castum qui permanet in sæculum sæculi, nisi ponas duas mulieres maritatas, quarum unam ita constituas volentem facere adulterium, delectari nequitia, sed timere ne dam-

netur a marito. Timet maritum, sed quia adhuc amat nequitiam, ideo timet maritum : huic non grata, sed onerosa est mariti præsentia : et si forte vivit nequiter, timet maritum ne veniat. Tales sunt qui timent ne veniat dies judicii. Fac alteram amare virum, debere illi castos amplexus, nulla se adulterii immunditia maculare : optat præsentiam viri. Et quomodo discernuntur duo isti timores? Timet illa, timet et illa. Interroga, quasi unum tibi respondent : interroga illam, Times virum? Respondet, Timeo. Interroga et illam si timeat virum: respondet, Timeo. Una vox est, sed diversus animus. Jam ergo interrogentur. Quare? Illa dicit, Timeo virum ne veniat : illa dicit, Timeo virum ne discedat. Illa dicit, Timeo ne damner : illa dicit, Timeo ne deserar. Pone hoc in animo Christianorum, et invenis timorem quem foras mittit charitas, et alium timorem castum permanentem in sæculum sæculi.

VII. Loquamur ergo his primo qui sic timent Deum, quomodo illa mulier quam delectat nequitia; timet enim virum ne damnet illam : talibus primo loquamur. O anima quæ sic times Deum, ne damnet te Deus, quomodo timet mulier quam delectat nequitia, timet virum, ne damnetur a viro : quomodo tibi displicet illa mulier, displice et tu tibi. Si forte habes uxorem, numquid vis ut sic timeat te uxor tua, ne damnetur abs te; ut delectet illam nequitia, sed pondere timoris tui reprimatur, non damnatione iniquitatis? Castam eam vis, ut te diligat, non ut te timeat. Exhibe te talem Deo, qualem vis habere uxorem. Et si nondum habes et habere vis; talem vis habere. Et quid dicimus, fratres? Illa mulier quæ ideo timet virum, ne damnetur a viro, forte non facit adulterium, ne aliquo modo perveniat ad virum, et tollat illi lucem istam temporalem. Potest autem vir ille et falli, homo est enim,

sicut et illa, quæ potest fallere. Timet illa eum, extra cujus oculos potest esse : tu non times semper faciem supra te viri tui? « Vultus autem Domini super facientes mala [1].» Captat illa absentiam viri sui, et incitatur forte delectatione adulterii ; et dicit sibi tamen, Non faciam : absens est quidem ille, sed difficile est ut non ad illum quoquo modo perveniat. Temperat se ne perveniat ad hominem, qui potest et nescire, qui potest et falli, qui potest et bonam suspicari etiam malam, qui potest et castam suspicari quæ adultera est. Tu non times oculos ejus, quem fallere nemo potest? tu non times ejus præsentiam, qui averti a te non potest? Roga Deum ut intueatur te, et avertat faciem a peccatis tuis : « Averte faciem tuam a » peccatis meis [2]. » Sed unde mereris ut ille faciem suam avertat a peccatis tuis? si tu non avertas faciem tuam a peccatis tuis? Ipsa enim vox dicit in Psalmo : « Quoniam » iniquitatem meam ego agnosco, et peccatum meum co- » ram me est semper [3]. » Tu agnosce, et ille ignoscit.

VIII. Allocuti sumus eam quæ habet adhuc timorem non permanentem in sæculum sæculi, sed quem charitas excludit et foras mittit, alloquamur et illam quæ habet jam timorem castum, permanentem in sæculum sæculi. Putamus invenimus illam, ut alloquamur illam? putas est in hoc populo? putas est in ista exedra? putas est in hac terra? Non potest nisi esse, sed latet. Hyems est, intus est viriditas in radice. Forte invenimus aures illius. Sed ubicumque est illa anima, utinam illam invenirem, et non aures suas præberet mihi, sed ego meas aures illi. Illa me doceret aliquid potius, quam a me disceret. Anima quædam sancta, ignea, et desiderans regnum Dei : hanc non ego alloquor, sed Deus ipse, et patienter viventem in hac terra ita consolatur, Jam vis veniam, et ego novi quia jam vis ut veniam : novi

[1] Psal. XXXIII, 17. — [2] Id. L, 11. — [3] Ibid. 5.

qualis es, ut secura expectes adventum meum; novi quia molestia est tibi : sed magis expecta, tolera; venio, et cito venio. Sed amanti tardum est. Audi eam cantantem tanquam lilium de medio spinarum : audi suspirantem, et dicentem : « Psallam et intelligam in via immaculata » quando venies ad me[1] ? » Sed in via immaculata merito non timet : quia « perfecta charitas foras mittit timorem.» Et cum venerit ad ejus amplexum, timet, sed securiter. Quid timet? cavebit, et observabit se ab iniquitate sua, ne iterum peccet : non ne mittatur in ignem, sed ne ab illo deseratur. Et erit in illa, quid? timor castus permanens in sæculum sæculi. Audivimus duas tibias consonantes. Illa de timore dicit, et illa de timore : sed illa de timore quo timet anima ne damnetur, illa de timore quo timet anima ne deseratur. Ille est timor quem charitas excludit : ille est timor permanens in sæculum sæculi.

IX. « Nos diligamus; quia ipse prior nos dilexit[2]. » Nam unde diligeremus, nisi iste prior dilexisset nos? Diligendo amici facti sumus : sed inimicos ille dilexit, ut amici efficeremur. Prior dilexit nos, et donavit nobis ut diligeremus eum. Nondum diligebamus eum; diligendo pulchri efficimur. Quid facit homo deformis et distorta facie, si amet pulchram? Aut quid facit fœmina deformis et distorta et nigra, si amet pulchrum? Numquid amando poterit esse pulchra? Numquid et ille amando poterit esse formosus? Amat pulchram; et quando se in speculo videt, erubescit faciem suam levare ad illam formosam suam, quam amat. Quid faciet ut pulcher sit? Expectat ut veniat pulchritudo? Imo expectando senectus additur, et turpiorem facit. Non est ergo quid agere, non est quomodo illi des consilium, nisi ut compescat se, et non audeat amare impar imparem : aut si forte amat et ducere uxorem optat,

[1] Psal. c, 23. — [2] I Joan. IV, 19.

in illa castitatem amet, non carnis faciem. Anima vero nostra, fratres mei, fœda est per iniquitatem : amando Deum pulchra efficitur. Qualis amor est, qui reddit pulchram amantem? Deus autem semper pulcher est, nunquam commutabilis. Amavit nos prior qui semper est pulcher : et quales amavit, nisi fœdos et deformes? Non ideo tamen ut fœdos dimitteret? sed ut mutaret, et ex deformibus pulchros faceret. Quomodo erimus pulchri? amando eum qui semper est pulcher. Quantum in te crescit amor, tantum crescit pulchritudo : quia ipsa charitas est animæ pulchritudo. « Nos diligamus; quia ipse prior » dilexit nos. » Audi apostolum Paulum. « Ostendit au» tem Deus dilectionem suam in nobis, quoniam cum ad» huc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus » est; justus pro injustis, pulcher pro fœdis[1]. » Quomodo invenimus pulchrum Jesum? Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis[2]. Unde? Item videte, unde sit pulcher, Speciosus forma præ filiis hominum; quia « in principio erat Verbum, et Verbum » erat apud Deum, et Deus erat Verbum. » Quia vero carnem suscepit, quasi fœditatem tuam suscepit, id est, mortalitatem tuam, ut aptaret se tibi, et congrueret tibi, et excitaret te ad amandam intus pulchritudinem. Unde ergo invenimus quia fœdus et deformis est Jesus, sicut invenimus, quia pulcher et speciosus forma præ filiis hominum? Unde invenimus quia et deformis? Isaïam interroga : « Et vidimus eum, non habebat speciem, neque » decorem[3]. » Illæ sunt duæ tibiæ quasi diverse sonantes : sed unus Spiritus ambas inflat. Hac dicitur, Speciosus forma præ filiis hominum : hac dicitur in Isaïa, Vidimus eum, et non habebat speciem, neque decorem. Uno Spiritu implentur ambæ tibiæ, non dissonant. Noli aures

[1] Rom. v, 8. — [2] Psal. XLIV, 5. — [3] Isaï. LIII, 4.

avertere, adhibe intellectum. Interrogemus Paulum apostolum, et exponat nobis consonantiam duarum tibiarum. Sonet nobis, Speciosus forma præ filiis hominum? « Qui » cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo[1]. « Ecce speciosus forma præ filiis hominum. Sonet nobis etiam, Vidimus eum, et non habebat speciem, neque decorem : « Semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudine hominum factus, et » habitu inventus ut homo. »Non habebat speciem, neque decorem, ut tibi daret speciem et decorem. Quam speciem? quem decorem? dilectionem charitatis : ut amans curras, currens ames. Pulcher es jam : sed noli te attendere, ne perdas quod accepisti : illum attende, a quo factus es pulcher. Ideo sis pulcher, ut ille te amet. Tu autem totam intentionem tuam in illum dirige, ad illum curre, ejus amplexus pete, ab illo time discedere : ut sit in te timor castus, permanens in sæculum sæculi. « Nos diligamus, quia » ipse prior dilexit nos. »

X. « Si quis dixerit, Diligo Deum[2]. » Quem Deum? Quare diligimus? « Quia ipse prior dilexit nos, » et donavit nobis diligere. Dilexit impios; ut faceret pios; dilexit injustos, ut faceret justos; dilexit ægrotos, ut faceret sanos. Ergo et « nos diligamus quia ipse prior dilexit » nos. » Interroga unumquemque, dicat tibi si diligat Deum. Clamat, confitetur, Diligo, ipse scit. Est aliud unde interrogetur. « Si quis dixerit, inquit, Diligo Deum; » et fratrem suum odit, mendax est. » Unde probas quia mendax est? Audi : « Qui enim non diligit fratrem suum » quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest dili- » gere[3]? »Quid ergo? Qui diligit fratrem, diligit et Deum? Necesse est ut diligat Deum, necesse est ut diligat ipsam dilectionem. Numquid potest diligere fratrem, et non di-

[1] Philip. II, 6. — [2] I Joan. IV, 20. — [3] Ibid.

ligere dilectionem? Necesse est ut diligat dilectionem. Quid ergo, quia diligit dilectionem, ideo diligit Deum? Utique ideo. Diligendo dilectionem, Deum diligit. An oblitus es quod paulo ante dixisti : « Deus dilectio est[1]? » Si Deus dilectio, quisquis diligit dilectionem, Deum diligit. Dilige ergo fratrem, et securus esto. Non potes dicere, Diligo fratrem, sed non diligo Deum. Quomodo mentiris si dicas, Diligo Deum, quando non diligis fratrem : sic falleris, quando dicis, Diligo fratrem : si putes quia non diligis Deum. Necesse est qui diligis fratrem, diligas ipsam dilectionem; dilectio autem Deus est : necesse est ergo ut Deum diligat, quisquis diligit fratrem. Si autem non diligis fratrem quem vides, Deum quem non vides quomodo potes diligere? Quare non videt Deum? Quia non habet ipsam dilectionem. Ideo non videt Deum, quia non habet dilectionem : ideo non habet dilectionem, quia non diligit fratrem : propterea ergo non videt Deum, quia non habet dilectionem. Nam si habeat dilectionem, Deum videt; quia Deus dilectio est : et purgatur ille oculus magis magisque dilectione, ut videat illam incommutabilem substantiam; cujus præsentia semper gaudeat, qua perfruatur in æternum conjunctus Angelis. Sed currat modo, ut aliquando in patria lætetur. Non amet peregrinationem, non amet viam : totum amarum sit, præter illum qui vocat, quousque inhæreamus illi, et dicamus quod dictum est in Psalmo : « Perdidisti omnes qui fornicantur » abs te[2]. » Et qui sunt qui fornicantur? Qui discedunt, et amant mundum. Tu autem quid? Sequitur, et dicit, Mihi autem inhærere Deo bonum est. Totum bonum meum est, Deo inhærere gratis. Nam si interroges, et dicas, Quare inhæres Deo? Et dicat, Ut donet mihi. Quid tibi donet? Cœlum ipse fecit, terram ipse fecit;

[1] I Joan. IV, 8. — [2] Psal. LXXII, 27.

quid tibi donaturus est? Jam inhæres illi : inveni melius, et donat tibi.

XI. « Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, » Deum quem non videt, quomodo potest diligere? Et » hoc mandatum habemus ab ipso, ut qui diligit Deum, » diligat et fratrem suum [1]. » Magnifice dicebas, Diligo Deum, et odis fratrem. O homicida, quomodo diligis Deum? Non audistis superius in ipsa epistola, « Qui odit » fratrem suum, homicida est [2]? » Sed prorsus diligo Deum, quamvis oderim fratrem meum. Prorsus non diligis Deum, si odis fratrem. Et modo probo alio documento. Ipse dixit : « Dedit nobis præceptum ut diligamus » invicem [3] : » quomodo diligis eum, cujus odisti præceptum? Quis est qui dicat, Diligo imperatorem, sed odi leges ejus? In hoc intelligit imperator, si diligis eum, si observentur leges ejus per provincias. Lex imperatoris quæ est? « Mandatum novum do vobis, ut vos invicem » diligatis [4]. » Dicis ergo te diligere Christum : serva mandatum ejus, et fratrem dilige. Si autem fratrem non diligis; quomodo eum diligis, cujus mandatum contemnis? fratres, ego non satior loquendo de charitate in nomine Christi. Quantum et vos habetis hujus rei avaritiam, tantum speramus quia crescit in vobis ipsa, et foras mittit timorem, ut remaneat ille timor castus permanens in sæculum sæculi. Toleremus mundum, toleremus tribulationes, toleremus scandala tentationum. Non recedamus a via : teneamus unitatem Ecclesiæ, teneamus Christum, teneamus charitatem. Non divellamur a membris sponsæ ipsius, non divellamur a fide, ut gloriemur in præsentia ipsius : et securi manebimus in eo, modo per fidem, tunc per speciem cujus tantas arrhas habemus domum Spiritus sancti.

[1] I Joan. IV, 20, 21. — [2] Id. III, 15. — [3] Ibid. 23. — [4] Joan. XIII, 34.

TRACTATUS X.

De eo quod Joannes scribit : *Omnis qui credit quod Jesus sit Christus, ex Deo natus est :* usque ad id, *Hæc est enim dilectio Dei, ut præcepta ejus servemus.*

I. MEMINISSE vos credo, qui affuistis hesterno die, ad quem locum in progressu hujus epistolæ pervenerit nostra tractatio : id est : « Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere? Et hoc mandatum habemus ab ipso, ut qui diligit » Deum, diligat et fratrem suum[1]. » Huc usque disputatum erat. Quæ sequuntur ergo ex ordine videamus. « Omnis qui credit quod Jesus sit Christus, ex Deo natus » est[2]. » Quis est qui non credit quod Jesus sit Christus? qui non sic vivit, quomodo præcepit Christus. Multi enim dicunt, Credo : sed fides sine operibus non salvat. Opus autem fidei ipsa dilectio est, dicente Paulo apostolo : « Et fides quæ per dilectionem operatur[3]. » Opera quidem tua præterita, antequam crederes, vel nulla erant; vel si bona videbantur, inania erant. Si enim nulla erant; sic eras quasi homo sine pedibus aut vexatis pedibus ambulare non valens : si autem bona videbantur; antequam crederes, currebas quidem, sed præter viam currendo, errabas potius quam perveniebas. Est ergo nobis et currendum, et in via currendum. Qui præter viam currit; inaniter currit : imo ad laborem currit. Tanto plus errat,

[1] I Joan. IV, 20, 21. — [2] Id. V, I. — [3] Galat. V, 6.

quanto præter viam currit. Quæ est via per quam currimus? Christus dixit : « Ego sum via[1]. » Quæ patria, quo currimus? Christus dixit, Ego sum veritas. Per illum curris, ad illum curris, in ipso requiescis. Sed ut curreremus per illum, extendit se usque ad nos : longe enim eramus, et longe peregrinabamur. Parum est, quia longe peregrinabamur : et languidi nos movere non poteramus. Medicus venit ad ægrotos, via porrecta est ad peregrinos. Salvemur ad ipso, ambulemus per ipsum. Hoc est credere quia Jesus Christus est, quomodo credunt Christiani, qui non solo nomine Christiani sunt, sed et factis et vita : non quomodo credunt dæmones. Nam et dæmones credunt, et contremiscunt, sicut dicit Scriptura[2]. Quid potuerunt plus credere dæmones, quam ut dicerent : « Scimus qui sis, Filius Dei[3]? » Quod dixerunt dæmones, hoc dixit et Petrus. Cum Dominus quæreret, quis esset et quem illum dicerent homines, responderunt illi Discipuli : « Alii dicunt te Joannem Baptistam, alii » Eliam, alii Jeremiam, aut unum ex Prophetis. Et ille, » Vos autem quem me esse dicitis? Respondit Petrus, et » ait, Tu es Christus Filius Dei vivi. Et audivit a Domino, » Beatus es Simon Bar-Jona, quia non revelavit tibi » caro et sanguis, sed Pater meus qui est in cœlis[4]. Videte quæ laudes prosequantur hanc fidem : « Tu es Pe- » trus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. » Quid est, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam? Super hanc fidem, super id quod dictum est, Tu es Christus Filius Dei vivi. Super hanc petram, inquit, fundabo Ecclesiam meam. Magna laus. Ergo dicit Petrus, Tu es Christus Filius Dei vivi : dicunt et dæmones, Scimus qui sis, Filius Dei, sanctus Dei. Hoc Petrus, hoc et dæmo-

[1] Joan. XIV, 6. — [2] Jacob. II, 19. — [3] Marc. I, 24. — [4] Matth. XVI, 14, etc.

nes : eadem verba, non idem animus. Et unde constat, quia hoc Petrus cum dilectione dicebat? Quia fides Christiani cum dilectione est : dæmonis autem sine dilectione. Quomodo sine dilectione? Hoc dicebat Petrus, ut Christum amplecteretur : hoc dicebant dæmones, ut Christus ab eis recederet. Nam antequam dicerent : « Scimus qui sis, » tu es Filius Dei : Quid nobis et tibi est, dixerunt, Quid » venisti ante tempus perdere nos[1]? » Aliud est ergo confiteri Christum, ut teneas Christum : aliud confiteri Christum, ut repellas a te Christum. Ergo videtis, quia quomodo hic dicit, « Qui credit, » propria quædam fides est : non quomodo cum multis. Itaque fratres, nemo hæreticorum dicat vobis, Et nos credimus. Ideo enim de dæmonibus exemplum proposui, ne gaudeatis ad verba credentium, sed exploretis facta viventium.

II. Videamus ergo quid est credere in Christum : quid credere, quia Jesus ipse est Christus. Sequitur, « Omnis » qui credit, quod Jesus sit Christus, ex Deo natus est[2], » Sed quid est credere illud? « Et omnis qui diligit qui genuit » eum, diligit eum qui genitus est ab ipso. » Statim fidei conjunxit dilectionem; quia sine dilectione fides inanis est. Cum dilectione fides Christiani, sine dilectione dæmonis : qui autem non credunt, pejores sunt quam dæmones, et tardiores quam dæmones. Nescio quis non vult credere in Christum : ad huc nec dæmones imitatur. Jam credit in Christum, sed odit Christum : habet confessionem fidei in timore pœnæ, non in amore coronæ : nam et illi puniri timebant. Adde huic fidei dilectionem, ut fiat fides qualem dicit apostolus Paulus : « Fides quæ per dilectionem operatur[3] : » invenisti Christianum, invenisti civem Jerusalem, invenisti civem Angelorum, invenisti in via suspirantem peregrinum; adjunge te illi, comes tuus est, curre cum illo,

[1] Marc. I, 24, et Luc. IV, 34. — [2] I Joan. V, I. — [3] Galat. V, 6.

si tamen et tu hoc es. « Omnis qui diligit qui genuit eum, » diligit eum qui genitus est ab ipso. » Quis genuit? Pater. Quis est genitus? Filius. Quid ergo ait? Omnis qui diligit Patrem, diligit Filium.

III. « In hoc cognoscimus, quia diligimus filios Dei[1]. » Quid est hoc, fratres? Paulo ante de Filio Dei dicebat, non de filiis Dei, ecce unus positus est Christus contemplandus nobis, et dictum est nobis, « Omnis qui credit » quod Jesus sic Christus, est ex Deo natus : et omnis » qui diligit qui genuit eum, » id est Patrem, « diligit » eum qui genitus est ex ipso, » id est, Filium Dominum nostrum Jesum Christum. Et sequitur, « In hoc cognoscimus quia diligimus filios Dei : » quasi dicturus esset, In hoc cognoscimus quia diligimus Filium Dei : filios Dei dixit, qui Filium Dei paulo ante dicebat; quia filii Dei corpus sunt unici Filii Dei; et cum ille caput, nos membra, unus est Filius Dei. Ergo qui diligit filios Dei, Filium Dei diligit; et qui diligit Filium Dei, Patrem diligit : nec potest quisquam diligere Patrem, nisi diligat Filium : et qui diligit Filium, diligit et filios Dei. Quos filios Dei? membra Filii Dei. Et diligendo fit et ipse membrum, et fit per dilectionem in compage corporis Christi : et erit unus Christus amans se ipsum. Cum enim se invicem amant membra, corpus se amat. « Et si patitur unum membrum, compatiuntur » omnia membra; et si gloriatur unum membrum, con» gaudent omnia membra. » Et quid secutus ait? « Vos » autem estis corpus Christi et membra[2]. » Dicebat paulo ante de dilectione fraterna, et ait : « Qui non diligit fra» trem quem videt, Deum quem non videt quomodo » poterit diligere[3]? » Si autem diligis fratrem, forte fratrem diligis, et Christum non diligis? Quomodo, quando membra Christi diligis? Cum ergo membra Christi diligis,

[1] 1 Joan. v, 2. — [2] 1 Cor. xii, 26, 27. — [3] 1 Joan. iv, 20.

Christum diligis; cum Christum diligis, Filium Dei diligis; cum Filium Dei diligis, et Patrem diligis. Non potest ergo separari dilectio. Elige tibi quid diligas : sequuntur te cætera. Dicas, Deum solum diligo, Deum Patrem. Mentiris : si diligis, non solum diligis; sed si diligis Patrem, diligis et Filium. Ecce, inquis, diligo Patrem, et diligo Filium : sed hoc solum, Patrem Deum et Filium Deum et Dominum nostrum Jesum Christum qui ascendit in cœlos, et sedet ad dexteram Patris, illud Verbum per quod facta sunt omnia, « et Verbum caro factum est, et » habitavit in nobis[1], » hoc solum diligo. Mentiris. Si enim diligis caput, diligis et membra : si autem membra non diligis, nec caput diligis. Non expavescis vocem capitis de cœlo clamantem pro membris : « Saule, Saule, quid me per» sequeris[2] ? » Persecutorem suum vocavit persecutorem membrorum suorum : dilectorem suum vocavit dilectorem membrorum suorum. Jam quæ sunt membra ejus, nostis fratres : ipsa est Ecclesia Dei. « In hoc cognoscimus quia » diligimus filios Dei, quia Deum diligimus. » Et quomodo? Non aliud sunt filii Dei, aliud Deus ? Sed qui Deum diligit, præcepta ejus diligit. Et quæ sunt præcepta Dei ? « Man» datum novum do vobis, ut vos invicem diligatis[3]. » Nemo se excuset per aliam dilectionem, ad aliam dilectionem; omnino sic se tenet ista dilectio : quomodo ipsa compaginata est in unum, sic omnes qui ex illa pendent, unum facit, et quasi conflat illos ignis. Aurum est, conflatur massa, et fit unum aliquid : sed nisi fervor charitatis accendat, ex multis in unum conflari non potest. « Quia Deum » diligimus, inde cognoscimus quia diligimus filios Dei. »

IV. Et unde cognoscimus quia diligimus filios Dei? « Quia Deum diligimus, et præcepta ejus facimus[4]. » Suspiramus hic ex difficultate faciendi præceptum Dei.

[1] Joan. I, 14. — [2] Act. IX, 4. — [3] Joan. XIII, 34. — [4] I Joan. V, 2.

Audi sequatur. Homo quid laboras amando? amando avaritiam. Cum labore amatur quod amas : sine labore amatur Deus. Avaritia jussura est labores, pericula, trituras, tribulationes : et obtemperaturus es. Quo fine? ut habeas unde impleas arcam, perdas securitatem. Securior forte eras antequam haberes, quam cum habere cœpisti. Ecce quid tibi jussit avaritia : implesti domum, timentur latrones; acquisisti aurum, perdidisti somnum. Ecce quid tibi jussit avaritia : Fac, et fecisti. Quid tibi jubet Deus? Dilige me. Aurum diligis, quæsiturus es aurum, et forte non inventurus : quisquis me quærit, cum illo sum. Amaturus es honorem, et forte non perventurus : quis me amavit, et non ad me pervenit? Dicit tibi Deus, Patronum tibi vis facere, aut amicum potentem : ambis per alium inferiorem. Me ama, dicit tibi Deus : non ad me ambitur per aliquem : ipse amor præsentem me tibi facit. Quid dulcius dilectione ista, fratres? Non sine causa modo audistis in Psalmo, fratres : « Narraverunt mihi » injusti delectationes, sed non sicut lex tua Domine [1]. » Quæ est lex Dei? mandatum Dei. Quod est mandatum Dei? novum illud mandatum, quod ideo novum dicitur, quia innovat : « Mandatum novum do vobis, ut vos in» vicem diligatis [2]. » Audi quia ipsa est lex Dei : Apostolus dicit : « Invicem onera vestra portate, et sic adim» plebitis legem Christi [3]. » Ipsa est consummatio omnium operum nostrorum, dilectio. Ibi est finis : propter hoc currimus : ad ipsam currimus; cum venerimus ad eam requiescemus.

V. Audistis in Psalmo : « Omnis consummationis vidi » finem [4]. » Dixit, Omnis consummationis vidi finem : quid viderat iste? Putamus, ascenderat in verticem alicujus altissimi montis et acutissimi, et perspexerat, et

[1] Psal. CXVIII, 85. — [2] Joan. XIII, 34. — [3] Galat. VI, 2. — [4] Psal. CXVIII, 96.

viderat ambitum terræ et circulos orbis universi; et ideo dixit, Omnis comsummationis vidi finem? Si hoc laudabile est, oculos carnis quæramus a Domino tam acutos, ut aliquem excelsissimum montem, qui est in terra, requiramus, de cujus cacumine videamus omnis consummationis finem. Noli ire longe : ecce dico tibi, ascende in montem, et vide finem. Christus mons est : veni ad Christum, vides inde finem omnis consummationis. Quis est iste finis? Paulum interroga : « Finis autem præcepti » est charitas de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta[1] : » et alio loco : « Plenitudo autem legis cha» ritas[2]. » Quid tam finitum et terminatum quam plenitido? Etenim, fratres, finem ponit laudabiliter. Nolite putare consumptionem, sed consummationem. Aliter enim dicitur, Finivi panem, aliter, Finivi tunicam. Finivi panem manducando : finivi tunicam intexendo. Et ibi finis sonat, et illic finis sonat : sed tamen panis finitur ut comsumatur, tunica finitur ut consummetur : panis finitur ut non sit, tunica finitur ut perfecta sit. Ergo sic audite finem, et quando legitur Psalmus, et auditis, In finem Psalmus David. Assidue auditis hoc in Psalmis, et debitis nosse quod auditis. Quid est, in finem? « Finis enim » Legis Christus est, ad justitiam omni credenti[3]. » Et quid est finis Christus? quia Christus Deus, et finis præcepti charitas, et Deus charitas : quia Pater et Filius et Spiritus sanctus unum sunt. Ibi tibi finis est : alibi via est. Noli hærere in via, et non pervenire ad finem. Ad quidquid aliud veneris, transi usque quo pervenias ad finem. Quis est finis? « Mihi autem adhærere Deo bonum est[4]. » Adhæsisti Deo, finisti viam : permanebis in patria. Intendite. Pecuniam aliquis quærit, non sit tibi finis : transi tanquam peregrinus. Quære ubi transeas, non ubi remaneas.

[1] I Tim. I, 5. — [2] Rom. XIII, 10. — [3] Id. X, 4. — [4] Psal. LXXII, 28.

Si autem amas, per avaritiam implicatus es : erit tibi avaritia catena pedum : ultra progredi non potes. Transi ergo et hoc : quære finem. Salutem corporis quæris, adhuc noli ibi remanere. Quæ est enim ista salus corporis, quæ morte perimitur, quæ ægritudine debilitatur, frivola, mortalis, fluxa? Quære illam, ne impediat forte morbida valetudo opera tua bona. Ergo non est ibi finis; quia propter aliud quæritur. Quidquid propter aliud quæritur, non est ibi finis : quidquid propter se et gratis quæritur, ibi est finis. Quæris honores, forte ad aliquid agendum quæris, ut peragas aliquid, ut placeas Deo. Noli ipsum honorem amare, ne ibi remaneas. Quæris laudem? Si Dei quæris, bene facis : si tuam quæris, male facis; remanes in via. Sed ecce amaris tu, laudaris : noli gratulari quando in te laudaris : laudare in Domino, ut cantes : « In Do- » mino laudabitur anima mea[1]. » Sermonem aliquem bonum dicis, et laudatur sermo tuus? Non laudetur quasi tuus, non est ibi finis. Si ibi ponis finem, finiris : sed non finiris quasi perficiaris, sed finiris ut consumaris. Ergo non laudetur sermo tuus quasi abs te, quasi tuus. Sed quomodo laudetur? Quomodo dicit Psalmus : « In Deo » laudabo sermonem, in Deo laudabo verbum[2]. » Ex hoc fit ut fiat in te quod sequitur : « In Deo speravi, non » timebo quid faciat mihi homo. » Quando enim omnia tua in Deo laudantur, non timetur ne pereat laus tua; quia non deficit Deus. Ergo transi et ipsam.

VI. Videte fratres quanta transimus, in quibus non est finis. His utimur quasi in via; quasi in mansionibus stabulorum reficimur, et transimus. Ubi ergo finis? « Dilectissimi, » filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus[3] : » hic dictum est in hac epistola. Adhuc ergo in via sumus : adhuc quocumque venerimus transire debemus, usque

[1] Psal. XXXIII, 3. — [2] Id. LV, 5. — [3] I Joan. III, 2.

quo perveniamus ad aliquem finem. « Scimus quia cum » apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum » sicuti est [1]. » Iste finis : ibi perpetua laudatio, ibi semper alleluia sine defectu. Ergo ipsum finem dixit in Psalmo : « Omnis consummationis vidi finem [2]. » Et quasi diceretur illi, Quis est finis quem vidisti? Latum mandatum tuum valde. Ipse est finis, latitudo mandati. Latitudo mandati charitas est : quia ubi est charitas, non sunt angustiæ. In ipsa latitudine erat Apostolus, cum diceret : « Os nos- » trum patet ad vos, o Corinthii, cor nostrum dilatatum » est : non angustamini in nobis [3]. » Ideo ergo latum mandatum tuum valde. Quod est latum mandatum? « Mandatum novum do vobis, ut vos invicem dili- » gatis [4]. » Charitas ergo non angustatur. Vis non angustari in terra? in lato habita. Quidquid enim tibi fecerit homo, non te angustat ; quia illud diligis, quod non nocet homo : Deum diligis, fraternitatem diligis, legem Dei diligis, Ecclesiam Dei diligis : sempiterna erit. Laboras in terra, sed pervenies ad fructum promissum. Quis tibi tollit quod diligis? Si nemo tollit tibi quod diligis, securus dormis : imo securus vigilas, ne dormiendo perdas quod diligis. Non enim frustra dictum est : « Illumina » oculos meos, ne quando obdormiam in morte [5]. Qui claudunt oculos contra charitatem, obdormiscunt in concupiscentiis delectationum carnalium. Evigila ergo. Delectationes enim sunt, manducare, bibere, luxuriari, ludere, venari : pompas istas vanas, omnia mala sequuntur. Numquid nescimus quia delectationes sunt? Quis neget quia delectant? Sed plus diligitur Lex Dei. Clama contra » tales suasores : « Narraverunt mihi injusti delectatio- » nes, sed non sicut lex tua Domine [6]. » Ista delectatio

[1] I Joan. III, 2.— [2] Psal. CXVIII, 96.— [3] 2 Cor. VI, 2. — [4] Joan. XIII, 34. — [5] Psal. XII, 4. — [6] Id. CXVIII, 85.

manet. Non solum manet quo venias, sed etiam revocat fugientem.

VII. « Hæc est enim dilectio Dei, ut præcepta ejus ser» vemus[1]. » Jam audistis : « In his duobus præceptis » tota Lex pendet et Prophetæ[2]. » Quomodo noluit te dividere per multas paginas? In his duobus præceptis tota Lex pendet et Prophetæ. In quibus duobus præceptis? « Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex » tota anima tua, et ex tota mente tua; et diliges proxi» mum tuum sicut te ipsum. In his duobus præceptis » tota Lex pendet et Prophetæ. » Ecce de quibus præceptis narrat tota ista epistola. Tenete ergo dilectionem, et securi estote. Quid times ne male facias alicui? Quis male facit ei quem diligit? Dilige, non potest fieri nisi bene facias. Sed forte corripis? Amor hoc facit, non sævitia. Sed forte cædis? Ad disciplinam facis; quia amor ipsius dilectionis non te permittit negligere indisciplinatum. Et fit quodam modo quasi diversus fructus et contrarius, ut aliquando odium blandiatur, et charitas sæviat. Nescio quis odit inimicum suum, et fingit illi amicitiam : videt illum facere aliquid mali, laudat : vult eum esse præcipitem, vult cæcum ire per abrupta cupiditatum suarum, unde forte non redeat : laudat, quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ[3]; adhibet illi unctionem adulationis suæ : ecce odit, et laudat. Alter videt amicum suum tale aliquid facere, revocat : si illum non audiat, profert verba etiam castigationis, objurgat, litigat : aliquando venitur ad hanc necessitatem ut litiget. Ecce odium blanditur, et charitas litigat. Noli attendere verba blandientis, et quasi sævitiam objurgantis : venam inspice, radicem unde procedant quære. Ille blanditur ut decipiat, iste litigat ut corrigat. Ergo non opus est, fra-

[1] I Joan. v, 3. — [2] Matth. xxii, 40. — [3] Psal. ix, 3.

tres, ut per nos distendatur cor vestrum : impetrate a Deo ut diligatis invicem. Omnes homines, etiam inimicos vestros diligatis : non quia sunt fratres, sed ut fratres sint; ut semper fraterno amore flagretis, sive in fratrem factum, sive in inimicum, ut frater fiat diligendo. Ubicumque fratrem diligitis, amicum diligitis. Jam tecum est, jam in unitate enim catholica tibi conjunctus est. Si bene vivis, fratrem diligis factum ex inimico. Sed diligis aliquem qui nondum credidit Christo, aut si credidit Christo, ut dæmones credit, reprehendis vanitatem ipsius. Tu dilige, et fraterno amore dilige. Nondum est frater, sed ideo diligis ut sit frater. Ergo tota dilectio nostra fraterna est erga Christianos, erga omnia membra ejus. Disciplina charitatis, fratres mei, robur, flores, fructus, pulchritudo, amœnitas, pastus, potus, cibus, amplexus, sine satietate est. Si sic nos delectat peregrinos, in patria quomodo gaudebimus?

VIII. Curramus ergo, fratres mei, curramus, et diligamus Christum. Quem Christum? Jesum Christum. Quis est iste? Verbum Dei. Et quomodo venit ad ægrotos? « Verbum caro factum est, et habitavit in nobis[1]. » Completum est ergo quod Scriptura prædixit : « Oportebat Christum pati, et resurgere tertia die a mortuis[2]. » Corpus ipsius ubi jacet? Membra ipsius ubi laborant? Ubi esse debes, ut sub capite sis? « Et prædicari in nomine ejus pœnitentiam et remissionem peccatorum per omnes gentes, incipiens ab Jerusalem[3]. » Ibi diffundatur charitas tua. Dicit Christus et Psalmus, id est, Spiritus Dei : « Latum mandatum tuum valde : et nescio quis ponit in Africa fines charitatis[4]. » Extende charitatem per totum orbem, si vis Christum amare : quia membra Christi per orbem jacent. Si amas partem, divisus es : si

[1] Joan. I, 14. — [2] Luc. XXIV, 46. — [3] Ibid. 47. — [4] Psal. CXVIII, 96.

divisus es, in corpore non es : si in corpore non es, sub capite non es. Quid prodest quia credis, et blasphemas? Adoras illum in capite, blasphemas in corpore. Amat ille corpus suum. Si tu te præcidisti a corpore ipsius, caput non se præcidit a corpore suo. Sine causa me honoras, clamat tibi caput desuper : sine causa me honoras. Tanquam si velit tibi aliquis osculari caput, et calcare tibi pedes : forte caligis clavatis contereret pedes tuos, volens tibi tenere caput, et osculari : nonne inter verba honorantis clamares et diceres, Quid facis homo? Calcas me. Non diceres, Calcas caput meum; quia caput honorabat : sed plus clamaret caput pro membris calcatis, quam pro se, quia honorabatur. Nonne clamat ipsum caput, Nolo honorem tuum, calcare me noli? Jam tu dic si potes, Quare te calcavi? dic illud capiti, Te osculari volui, amplecti volui. Sed non vides o stulte, quia quod vis amplecti per quamdam compagem unitatis pervenit ad id quod calcas? Susum me honoras, jusum me calcas. Plus dolet quod calcas, quam gaudet quod honoras : quia quod honoras, dolet pro eis quos calcas. Quomodo clamat lingua? Dolet mihi. Non dicit, Dolet pedi meo : sed, Dolet mihi, dicit. O lingua, quis te tetigit? quis percussit? quis stimulavit? quis pupugit? Nemo, sed conjuncta sum eis quæ calcantur. Quomodo vis non doleam, quando non sum separata?

IX. Dominus ergo noster Jesus Christus ideo ascendens in cœlum die quadragesimo, commendavit corpus suum qua habebat jacere, quia vidit multos honoraturos se, quia ascendit in cœlum; et vidit quia honor ipsorum inutilis est, si conculcant membra ipsius in terra. Et ne quis erraret, et cum adoraret caput in cœlo, calcaret pedes in terra, dixit ubi essent membra ipsius. Ascensurus enim dixit verba novissima, post ipsa verba non est locutus in

terra. Ascensurum caput in cœlum, commendavit membra in terra; et discessit. Jam non invenis loqui Christum in terra : invenis illum loqui, sed de cœlo. Et de ipso cœlo quare? quia membra calcabantur in terra. Persecutori enim Saulo dixit desuper : « Saule, Saule, quid me per» sequeris [1] ? » Ascendi in cœlum, sed adhuc in terra jaceo : hic ad dexteram Patris sedeo, ibi adhuc esurio, sitio, et peregrinus sum. Quomodo ergo corpus commendavit in terra ascensurus? « Cum interrogarent illum Dis» cipuli, Domine, si hoc in tempore præsentaberis, et » quando regnum Israël? Respondit iturus, Non est ves» trum scire tempus quod Pater posuit in sua potestate [2] : » sed accipietis virtutem Spiritus sancti supervenientem in » vos, et eritis mihi testes. » Videte qua diffundat corpus suum, videte ubi se calcari non vult : « Eritis mihi testes » in Jerusalem, et in totam Judæam, et Samariam, et » usque in totam terram. » Ecce qua jaceo qui ascendo. Ascendo enim, quia caput sum : jacet adhuc corpus meum. Qua jacet? per totam terram. Cave ne percutias, cave ne violes, cave ne calces : novissima verba Christi sunt ista, ituri in cœlum. Considerate languentem in lecto hominem, in domo jacentem et maceratum ægritudine, proximum morti, anhelantem, jam animam quodam modo inter dentes habentem, qui forte sollicitus de aliqua re cara sibi, quam multum diligit, veniat illi in mentem, et vocet hæredes suos et dicat, Rogo vos, facite hoc. Tenet quodam modo violenter animam, ne ante exeat quam illa verba firmentur. Cum illa verba novissima dictaverit, efflat animam : tollitur cadaver in sepulcrum. Hæredes ipsius quomodo meminerunt novissima verba morientis? Quomodo, si quis existat qui dicat eis, Nolite facere : quid ergo illi dicant? Ergo non facio quod mihi pater meus

[1] Act. IX, 4. — [2] Id. I, 6, etc.

efflans animam novissime mandavit, quod ultimum sonuit in aures meas, proficiscente hinc patre meo? Quævis alia verba ipsius aliter possum habere, novissima verba me plus tenent: non eum vidi amplius, non audivi loquentem. Fratres, cogitate visceribus christianis, si hæredibus sunt tam dulcia, tam grata, tam magni ponderis verba ituri in sepulcrum: hæredibus Christi, qualia debent esse verba novissima, non redituri in sepulcrum, sed ascensuri in cœlum? Namque ille qui vixit et mortuus est, rapitur ad alia loca anima ipsius, corpus ipsius ponitur in terra: an fiant illa verba, an non fiant, non ad eum pertinet: jam aliud agit, aut aliud patitur: aut in sinu Abrahæ gaudet, aut in igne æterno aquæ modicum desiderat; in sepulcro autem ipsius jacet cadaver sine sensu, et custodiuntur verba novissima morientis[1]. Quid sibi sperant illi qui verba novissima sedentis in cœlo non custodiunt, videntis desuper an contemnantur, an non contemnantur? illius qui dixit: « Saule, Saule, quid me » persequeris[2]? » qui servat ad judicium quidquid videt pati membra sua?

X. Et quid nos fecimus; inquiunt? nos sumus passi persecutionem, non fecimus. Vos fecistis o miseri: primo, quia divisistis Ecclesiam. Major est machæra linguæ quam ferri. Superba fuit ancilla Saræ Agar: et afflicta est a domina sua propter superbiam. Disciplina erat illa, non pœna. Ideo cum recessisset a domina sua, quid ei dixit Angelus? « Revertere ad dominam tuam[3]. » Sic ergo carnalis anima, tanquam ancilla superba, si forte aliquas molestias passa es propter disciplinam, quid insanis? Redi ad dominam tuam, tene dominicam pacem. Ecce proferuntur Evangelia, legimus qua diffunditur Ecclesia: disputatur contra et dicitur nobis, Traditores. Cujus rei

[1] Luc. xvi, 22, etc. — [2] Act. ix, 4. — [3] Gen. xvi, 9.

traditores? Christus commendat Ecclesiam suam, et non credis : ego tibi crediturus sum maledicenti parentibus meis? Vis ut credam tibi de traditoribus? Crede tu prius Christo. Quid est dignum? Christus Deus est, tu homo es : cui prius debet credi? Christus Ecclesiam suam toto orbe diffudit : ego dico, contemne. Evangelium loquitur, cave. Quid dicit Evangelium? « Oportebat pati Christum, et resurgere a mortuis die tertia, et prædicari in nomine » ejus pœnitentiam, et remissionem peccatorum[1]. » Ubi remissio peccatorum, Ecclesia est. Quomodo Ecclesia? Illi enim dictum est : « Tibi dabo claves regni cœlorum, » et quæ solveris in terra, soluta erunt et in cœlis ; et » quæ ligaveris in terra, ligata erunt et in cœlis[2]. » Qua diffunditur ista remissio peccatorum? « Per omnes gen- » tes, incipiens ab Jerusalem[3]. » Ecce crede Christo. Sed quia intelligis si credideris Christo, non te habere quod dicas de traditoribus; tibi vis ut credam parentibus meis maledicenti, quam tu credas Christo prædicenti.

[1] Luc. XXIV, 46, 47. — [2] Matth. XVI, 19. — [3] Luc. XXIV, 47.

FINIS TOMI CENTESIMI VIGESIMI-TERTII.

ANNOTATIONES.

ANNOTATIO (1) pag. 35.

Nam Optiones Vatro, Isidorus putant ab optando dictos, qui nimirum electi essent decurionum administri et adjutores in re militari. Iique variis præterea muniis præficiebantur : unde sunt Optiones fabricffi, et officii sive carceris : quo postremo significatu hic nominantur; nec non in Comment. super Ephes. IV. inter Ambrosii opera, his verbis : « *Neque Paulus et Silas tempus distulerunt, quo Optionem carceris baptizarent.*

ANNOTATIO (2) pag. 404.

Eam revelationem, quia ipsius etiam Nicodemi corpus detectum fuit, ad anni 415 finem referunt, freti auctoritate Luciani presbyteri in libello hac de re conscripto.

ANNOTATIO (3) pag. 445.

Id nempe etiam in Sermone CXLIV et CXLVI de Tempore testatur usu receptum fuisse, ut paschali sollemnitate *per septem vel octo dies* historia Dominicæ resurrectionis recitaretur *secundum omnes Evangelistas* : nec eodem semper ordine, sed ita ut Lucæ Marcus nonnunquam postponeretur. Et vero Tractatus hic secundus, quem *se-*

cundæ feriæ Paschæ adsignat vetustissimus codex Theodericensis, ex ipsius initio intelligitur habitus ea die, qua Lucas de illa duobus Discipulis Emmaus euntibus Christi apparitione lectus fuerat. Pascha autem in 2 aprilis incidebat anno 416, cui non temere adscribas hosce Tractatus : quippe quos cœpta jam ante in Joannis Evangelium Tractatione, eademque paulisper intermissa, pronuntiatos a se dicit Augustinus in Prologo. De his nulla mentio in Retractationum opere, quo nimirum solos ex opusculis suis libros recensuit, sperans aliud a se edendum opus *in Epistolas et Tractatus populares*, ut ad Quodvultdeum Epist. cxxiv scribit. At in Possidii Indiculo cap. 9 notantur his verbis, *De Epistola Joannis ad Parthos decem.* In omnibus MSS. tribuuntur Augustino, sed in paucioribus *Tractatus ;* in aliis *Sermones*, aut *Homiliæ* inscribuntur, addito in nonnullis titulo *De Charitate.* In MSS. denique Prologus pars est primi Tractatus, nec ab ipso nota ulla vel tituli, ut in Excusis, interpositione disjungitur.

CONCORDANTIA

BIBLIOTHECÆ LATINÆ CUM GALLICA.

BIBLIOTHECA LATINA.		BIBLIOTHECA GALLICA.	
In Joannis Evangelium, Tractatus XLIX. pag.	27	Ejusdem fragmenta, tom. XXI, pag.	375-378
— LI.	58	Ibid.	378-381
— LIII.	77	Ibid.	381
— LV.	95	Ibid.	Ibid.
— LX.	117	Ibid.	381-383
— LXXIX.	191	Ibid.	383
— LXXXVIII.	223	Ibid.	384
— XCI.	235	Ibid.	Ibid.
— XCVIII.	265	Ibid.	Ibid.
— CII.	299	Ibid.	384-385
— CIV.	309	Ibid.	385
— CXII.	359	Ibid.	385-386
— CXIII.	364	Ibid.	386
— CXIV.	371	Ibid.	387
Tractatus in Epistolam Joannis.	445	Ibid.	387-397

INDEX

TOMI CENTESIMI VIGESIMI-TERTII.

IN JOANNIS EVANGELIUM

TRACTATUS XLVII-CXXIV.

IN JOANNIS EPISTOLAM AD PARTHOS.

TRACTATUS DECEM.

EXPLICIT INDEX.